

Dr. Otakar Aleš Kukla

Kronika
Malá historie církve poličské

1956 – asi po r. 1970

O.A.Kukla: /Kronika – Malá historie církve poličské/, rukopis, 1956-asi po 1970, 302 str., Městské muzeum Polička PČ 11093

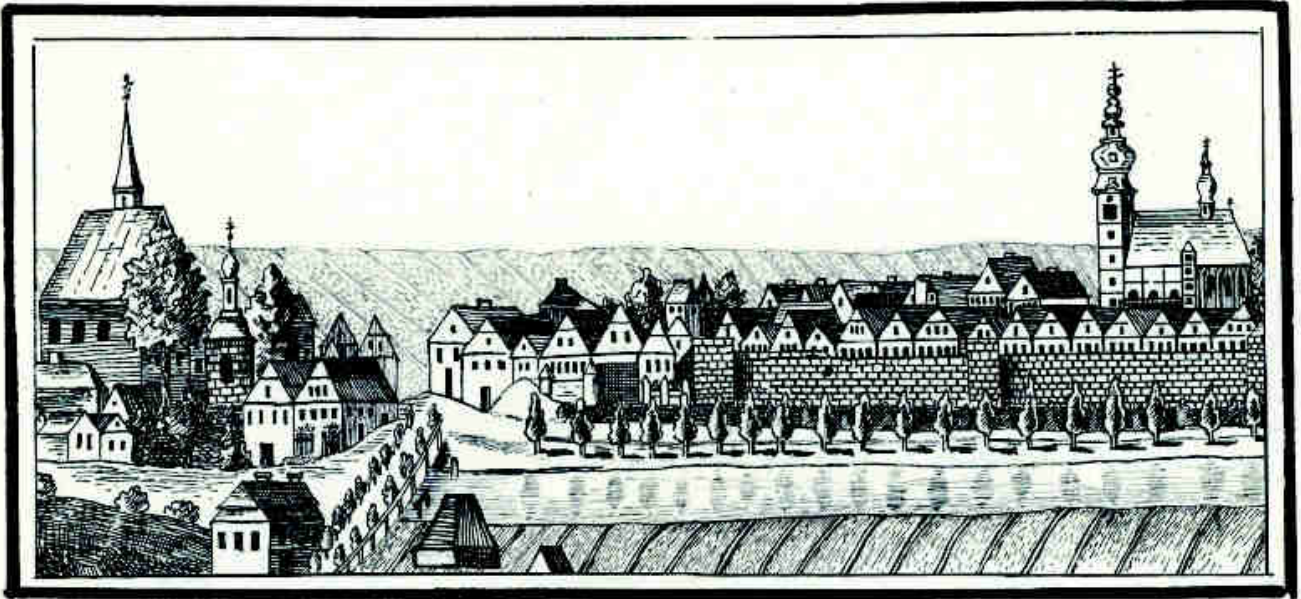
Vázaná kniha o rozměru 36x29 cm má na deskách vyražen nápis Kronika a obsahuje 302 číslovaných a popsaných stran a asi 100 nečíslovaných nepopsaných. Titulní list nebyl napsán a první hlavní nadpis (s.8) zní: Malá historie církve poličské. Na konci úvodu (s.7) datace: Polička 1956, na s. 215 o hře Anežka r. 1969. Časový záběr od založení města do r. 1900 (s.301), nedokončeno. Tematické zaměření hlavně na historii církve a víry na Poličsku. Bohatě ilustrováno autorem.

Charakteristika: soukromá kronika (s typickými klady i zápory), autor na s. 8 výstižně uvádí: *„Cokoli, kdo řekne, nebo napíše o svém městečku, všechno je nakonec směsice snu a skutečnosti, i kdyby si stokrát přál hovořit co nejobjektivněji a „nic než pravdu“. Obraz města, který může podat, není město samo; vždycky je to jen výslednice jeho osobního setkání s městem a s tím, co se kromě vlastních prožitků stačil o něm dovědět.“*

PhDr. Otakar Aleš KUKLA

(*2. 5.1931 Polička, †2. 7. 2008 Praha)

Historik umění (absolvoval dějiny umění na Masarykově univerzitě v Brně se závěrečnou prací o baroku) a ředitel Městského muzea a galerie v Poličce (od 1. 8. 1958 - 30. 6. 1960 a od 16. 8. 1961 - 31. 8. 1964; mimo jiné připravil výstavu Jana Zrzavého), po té odborný pracovník Galerie hlavního města Prahy. Ctitel baroka a propagátor moderního umění. Autor početné řady článků z regionálních i obecných dějin s uměnovědnou a religionistickou tematikou (kupř. *Listy pro Viktorii*), po r. 1990 pravidelný přispěvatel do poličského měsíčníku *Jitřenka*. V Poličce žil v domku čp. 24Hpř. Husova ulice.

Městeček jako Polička není málo. Ve Francii jim vystavěl pomník Gabriel Chevallier, u nás Karel Poláček. Všechna jsou malými rakletými rádky a jejich hrady je děl od světa. Všechna jsou výpukly mi sprádelky lidských vlastností, smutků a myšlenek. Všechna jsou poznamenána absencí soudnosti a pobouřenými citovými komplexy, nalesajícími vše hradeb jenom nepřehlédlná mračna nepřátel (tři tu „manichejci“ a není mezi nimi ani jeden Augustin, který by hledal ďábla spíše ve vlastní slabosti). Všechna jsou společenská hnutí, pohyblivá světem, jsou v nich vyčtené exarukována. Jakákoli myšlenka nebo představa se nejvíce nikde jinde tak nedotknutelně vnořena a právě proto zároveň tak dokonale nicotná, jako v hlavách a ústech svých clochemerleských hlasatelů.

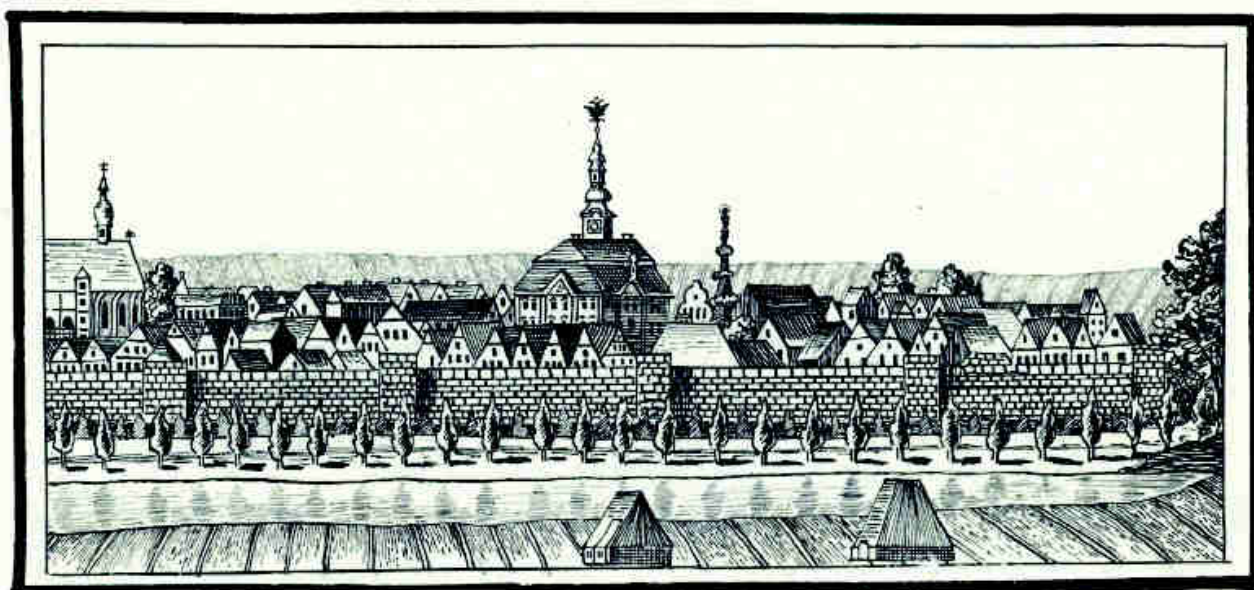
Každá bezvýjímavost je tu viditelně důstojná, každá důstojnost je komická, každá komika hrdí soucit a úzkost. Nikde jinde není člověk nakloněn více věřit, že všechno je l'imbécillité, než uprostřed těch, kdo tak vážně a tak patheticky proklamují věčné City a věčnou Pravdu. Nikde se nemůže protlouct více nevěry, než tam, kde se tak hrdlivě a okázale vyhrává l'ina. Nikde není víc divotů a pohyblivá než tam, kde nikdo o ničem nepohyblivě. A nikde není víc prázdnoty než tam, kde se tak dojemnými slovy hovoří o Mistrech a o lásce k Nesmrtelnému a Ne-

měnému Umění. (To platí nejen o malých městech.)

Faková je prostředí, jímž se musí prokousat hodně lidí a hrd se do něho povírat nebo nalézt vjehodisvo. Předsudky jsou povýšeny na principy a stávají se morálními pravdami. Snadno se ostépe. (Někdy se člověk řeká, že ještě dokaže vidět, ale i to je už klam – ve skutečnosti je slepý. Inuče si tedy klást konkrétnou otázku, zda není vlastně lhovostné vidět nebo nevidět. To je to nové etnost. Nejedem normě svou nepatnou krásou do sta drobných mincí: pro citi hádky, smutky, nesvody a pohyby, ztráti vědomí sebe, svých potíet a povinností.)

Není divu, že takové prostředí leaého řabí. Je otázka, kdo má být obrintu. Ti, kteří by měli být naučeni se ostépe, jsou oběti, hodnými politování. Je nutné se bránit. Ale už sama obrana nás usvědčuje, že daný stav bereme na vědomí, že s ním politáme a že se podle něho řadíme.

Každé městečko řije vlastním životem. Lidé v něm dokazují ostatním i sobě, že nejsou tak zcela stýteční a že mohou ještě něco vykonat. Svádějí proto mezi sebou bitny o dobré jméno a čest svých rodin, o důstojnost, o usnání státluh a o potřebné počty, zejména pak o to, aby jejich smutky pronikly do historie města a prodloužily tímto spisovatelom aspon o píd kratičkou lhůtu jejich pozemské existence. Hstka stývajících se pak nachybuje do soukromí a z těch se v očích veřejnosti stávají podivini. O kolik

je tento svět v rozloze i počtu obyvatel menší velkého, o tolik menší bývají pravidla i cíle. Pravidla bývají jeho miniaturou, jeho opakováním v malém. Malé rozostřené vyprávění komickou složku lidského jednání.

Taková je více či méně kterákoliv varianta Chevalierových životopisů. Ani městečko, ve kterém jsem půsíl na svět, nebylo a dosud není jiné. Patří už k povaze člověka, že přes to všechno se neustále vrací k místu, do něhož vtiskl své první představy, a že si v mozku bez přestání vytrvá jeho ideální, skutečnosti nepodléhající obraz. Není pak divu, hledá-li v tomto obraze i svou útěchu a pozici. Ne každému se však, kdo podlehne jeho ptačlivosti, se podaří umístit vřídavému drobnohledu společenství a vrdmání viru lokálních starostí a zájmů.

Poněkud jiný mohl dorodivna být obraz života v představitelích prostých lidí ve vesnici v okolí mého městečka. Pracovali na polích, u mělnických tkalcovských stávků nebo ve sklářských hutích, a proto se byli odkázáni jenom na svou představitelství, stvořili ve svých sklomalbách a malovaných skříních i v domácí vyprávěných knačkách kus bezelstného kumštu, který šel sverácným řevotem i bez veřejných poct. (Jejich vnuci, ke kterým už proměly předtavy v malých městech, se dnes za tyto národní výtvarné snědky a svědnosti svých dědičků stýdli.) Četli příběhy z evangelii a vymýšleli pohádky, jež se dědily z generace na generaci. Povrivený odlesk velkého světa v malém k nim nedolehl. Neměli se po čem pítovnit. Jejich rádnost nebyla směšná, protože byla samostatná a

kloubavá. Zato jejich svět býval zato tragický. Smlouvali se s ním a útěchu hledali v povore. Není náhodou, že pohádková kniha o Broučcích, kteří pracovali, modlili se a každý den jedli svou polivčičku, byla naposima tady na Vysočině. — Polička 1956 —

> Malá historie

Okoli kdo řekne nebo napíše o svém městečku, všechno je nakonec směsice snu a skutečnosti, i když by si stokrát přál hovořit co nejobjektivněji a „nic než pravdu“. Obraz města, který může podat, není město samo; vědecky je to jen výsledek jeho osobního setkání s městem a s tím, co se kromě vlastních předtělů stačilo o něm dovědět. Taková je ostatně výpověď člověka a čemkoliv. Ale právě to, že jde o setkání, je na celé věci nejvíce vzrušující. Takové setkání není nepravdivé, je to pravda o povaze setkání. A co jiného je vlastně skutečnost města, než souhrn nespočetných jednotlivých osobních setkání s určitým celkem nematno definovatelných tradic, lidských osudů, představ, návrhů, předmětů, vyprávění, tvorů, hánov, vrátek či vln, které v určitéch souvislostech i jednotlivě v nás vyvolávají představu, dojem, chuť toho, čemu říkáme domov? A tak v tomto smyslu i sen je skutečnost, není v tom nic příliš pochybné.

Snad každým, kdo se pokoušel vyrovnat se s okolnostmi, předně byl kdy postaven, a porozumět aspoň zčásti svým vlastním reakcím na tyto okolnosti, kdo se pokoušel rozpoznat podmínčnost oněch reakcí, ten se asi sotva vyhýbal dialogu s místy svého zrození i svých prvních zkušeností a dojmů. Ještěže lidé nejsou jeptice a ještěže žijí o něco dále než ony, pak onen trošku delší čas vyměřený jejich životu na malé planetě je více neustálými proměnami, takže se sami v sobě mění a tudíž se mění také forma a někdy i obsah jejich dialogu. - První dvě stránky této ironiky jsem psal před čtyřmi dny, bych popsal jejich platnost v postavení, jež tehdy vedlo mou ruku, aniž bych se ujal i jejich částečné platnosti nyní, přece bych totéž řekl dnes možná trochu jinak. Zjevná bych nepřehlédl, že at už jsou zájmy a cíle v malém městečku jakkoli malé (není důvod to popírat), přece jen jsou leckdy o máličko blíže skutečnému životu než drobný nejednoho z uměleckých zážitků v městě větším nebo i docela velkém. Tam se člověk může ztratit v anonymitě ulice, kdežto na venkově stojí denně před drobnými konkrétními situacemi, jež musí řešit, i kdyby byly jakkoli malicherné, a za všechno je odpovědný před sebou i před ostatními. Tudy je zkrátka nutno nést důsledky svých činů a všechny „kalichy hořkosti“ pit až do dna. Ani před osobními a nordinnými tragickými ta neze uniknout do jiné sféry, mezi eiz lidi nebo do umělého světa - každý soused, každá sousedka, kterákoli věc, ti jí znovu a znovu připomene a ty si ji musíš „odstít“ beze zbytku. A to přece ke skutečnému životu určitě patří.

Městečko, s nímž se setkáváme, to není jenom daný okamžik ani pouhý rozměr našeho vlastního života či rozměr našich besprostředně blízkých a známých lidí. Je to dílo staletí a tiskne se tudy nepřetržitý řetěz generací, z nichž každá nějak přispěla k jeho dnešní i příští podobě. Neseme z nich v sobě i to, o čem nemáme tušení. Měl jsem kdysi možnost probírat se jak poližským městským archivem (dávnoce mně uvádějí v seznamu bývalých/tamních archivarů), tak i tehdejšími archivem místního muzea, pořádě převezněným do litomyšle. Z drobných kamínků, z jednotlivých zprávček o té či oné osobě, bylo mi ženkrát možno skládat vnoř za vnořem malé mozaiky, některé úplnější, jiné kusé či sřva postřhnutelné, z nichž se už nedalo dopátrat celku. Některé postavičky dávno mrtvé a zaplavené nánošem času, mohly při takové práci tu a tam jakoby znovu ožít a něco vzkázat mně nebo i jiným přes celou propast věků. To bylo fascinující. Vrobu se to podobalo vyvolávání fotografií z blekého papíru, ale dalo to víc úsilí. Někdy to bylo jako nalézání drobných úlomků rozbitých hrnčiček hluboko v zemi s vědomím, že kdysi dávno

před námi je sem někdo odhodil. Kdo to byl a proč to udělal? Co se zatím stývalo? Podobalo se to téměř detektivce... Proto jsem si tehdy dělal řadu poznámek, opisoval si pro sebe výpovědi ze starých listin, dopisů, úředních hlášení a třeba i městských nebo soudních protokolů. Z toho natočil něco, co jsem dodud nedělal a nemohl si nikde přečíst. Připomínaly se osudy umělců, jednotlivců, kteří „nerstoupili do dějin“ a přece měli své nadosti a své trápení a jakýmsi bláze neurčným způsobem k to vše historie přispěli. - Některé jiné historické udáje jsou napopk všeobecně známy, byly mnohokrát připomínány a nikdy je nelze vynechat, chceme-li dospět k nějakému výsledku pátrání, více či méně blízkému pravdě. Leckdy jsou právě ony tmelem, jímž jednotlivě nalezené a na různých místech nashromáčené kamínky drží pohromadě.

O dějinách mého města se od minulého století povoužela psát řada lidí, nejdív chaoticky a pak již s určitým systémem. Poslední z nich dovrtali podat velmi přehledně, uceleně a odborně fundovanou díku. Nema smyslu to poněk opakovat - snad jen v té míře, kde se to kodi vlastním záměrem a kde pomohou vnést větší světlo do vlastního tématu.

Vždycky mne v minulosti i přítomnosti města, kde jsem se narodil, zajímala jedna věc, již si dosud všiml málokdo, díkla dneji či systematicky psal snad vůbec nikdo - a je to věc, která jítým způsobem souvisí s dějinami lidského myšlení a citění vůbec, ba souvisí s celou totalitou člověka jako takového, s jeho existencí na této planetě. Mám za to, že člověk je největší vědecky tam, kde překročí sám sebe a holou užitečnost svých zájmů. Největší jeho díla jsou „neuzitečná“, to dobře věděli už Lao-c' i Čuang-c'. Gotické katedrály nebyly stavěny pro lidskou pomijivost, ale pro Absolutno - proto se v nich fantazie mohla rozletět nejevobodněji. Velkolepá je ta budova, jejímž cílem není bydlení nebo skladování předmětů, ale Bytí ve své plnosti, tedy cosi bez hranic - Bytí „o sobě“, „ontologično“, Tao, Brahma, Logos, Bůh. Tohle musí uznat každý, kdo se kdy rozhlédl po dějinných umění nebo dějinných celé lidské kultury - hrostejno, zda je třeida či ateista, marxista či křesťan. A nemusí to být zrovna katedrála, kde se to dá poznat: stačí i malý venkovský kostelíček nebo rozpadající se „boží muka“ na rozcestí v polích.

A tak bych se ve výpovědi o setkání se svým městečkem a jeho dějinami rád soustředil právě na tuto stránku jeho minulosti i přítomnosti: na jeho kostel, pořádě kostely, a na všechno, co k nim kdý patřilo. Na „boží lid“, který toužil přesáhnout sám sebe a nezapomínal na svou touhu ani uprostřed každodenních zápasů s kamenitou a neúrodnou půdou Vysvěřmy. Přesáhnout sebe a vrátit do Absolutna, či umotnit Absolutnu, aby vstalo v nás, to není pouhá filosofická nebo theologická spekulace, to předpokládá určitý reálný pohyb, dění, aktivitu.

Dějiny „božího lidu“ jsou tedy - být i v zúženém zaběru - vědecky zachycením nějakého takového pohybu, v němž se více či méně zjevuje a realizuje Bytí, at už ve výrazných událostech či tolika v prostém dění, nečleněném událostmi.

V Evropě se kdysi objevilo na obzoru křesťanství jako možnost, jako velká šance lidského sebepřekročení. Možnost však není ještě realitou, je to teprve předpoklad jejího vzniku a postupného utváření. Dějiny Evropy, dějiny Čech a dějiny jedineho jejich městečka i dějiny uměleckého vývoje jednotlivého člověka, představují vždy nekonečný sled rozmanitých pokusů o realizaci této šance v Evropě, v této zemi, v tomto městečku i v jednotlivém člověku, který tu žije. Kronika nemůže a

církev poličská

ani nechce podat konečný hodnotící soud o zdanu či nezdanu takových pokusů. Může o nich jen svědčit jako o jednotlivých událostech v nepřetržitém toku dění. J. Procházka mohl směřovat k výšce a výšce z prohlubně. A výšce i prohlubně před tváří plnosti Byti nejsou ničím. Oč jde, je spíše průběžem se této plnosti srage naší i obkrouhu prázdnotu.

Když jsem se posvícil sestřinat těch několik kamínků, svědčících užitém Korintě o nákloných z povrchu lidského sebepřekročení ve společnosti „božího lidu“ Poličská, a sestavit je v jakýjakýkoli nepřesný celek, nevycházel jsem z farních a děkan-ských kronik (ty mi ostatně nebyly v dané chvíli dostupné), ale z listin samotných, porovnám náležejících, či z údajů jinde sebrá- ných, trochu z literatury a trochu z méně ověřených zápisů li- dovních kronikářů a písmáků, které jsem ovšem bral se značnou rezervou. Proto bych rád nechal hovořit nejednou samy dokumen- ty v původní citaci, a když jinde použiji spíše než výtěžek z nich, chr- níty a patřičně zarázím. Je systematickejší podáních posvícení historiografických i z díla svatého odborně předkládaných a zpracovaných, nebylo možné neobírat se k Eiseltovi, Hájkov- Štáplovi, Čupalovi, Dručkovi, Jílkovi, Krušinovi, Říčníkovi i jiným. Ale vždy jen potud, pokud to bylo opravdu třeba.

Těžko povědět, kdy zde vzniklo takové „posvátné místo“, v němž se konečně chtělo setkat s nekonečným, uzavřené s ote- vřeným, pomíjivost s věčností. Sahuje až k posádkám města a není vyložené, že je i předchází.

Dříve než město, existovala zde osada a před ní písemek, který se s tímto osadou označoval „na poličkách“. Z toho mála za- chovaných listin, které unikly ničivosti času, dosud nejstarší je doctní uobovává darovací listina z 20. ledna roku 1167, vyda- ná králem Vladislavem II. premonstrátskému klášteru v Litomyšli a často připomínaná v literatuře. Její latinský text nám mimo jiné poskytuje, že „Wladislaus rex donat ecclesiam Litomischlii cir- cuitum Nalubnem (Na Lubném), cum prabis omnibus, quae vocan- tur Napolicach (Na poličkách)“ (Hledich, Codex diplomaticus, I., 292). Zmíněnou královskou darovací listinou tenkrát připadl litomyšlskému klášteru lubenský újezd s veselými lukami, „na poličkách“ i nespoleč- ní pás mezi řekou Svitavou a puvarem Borne. Zde se tedy nejde vy- stihávat osady, kde kromě státních žili ti, kdo tu polička obdělá- vali – jinak by se přece o poličkách mohlo asi slyšet v názvu posvícení horovité. Všeobecný předpoklad, že tady vedla zemská obkrouhí stezka, označovaná jako Hřbitovská-Vstouňská, že zde byl při oné cestě zřízen státní hrád a že současně se v ní státním provozem na stezce vznikl i význam osady, zdá se být velmi pravděpodob- ný. Z této osady učinil posléze král Přemysl Otakar II. někdy po polovině 13. století město. Nám je z celé té doby známa až te- prve jeho listina z 27. září 1265, již panovník ukládá králov- skému lokátoru Konrádovi z Löwendorfu (původně z Lymburka podle vsi Lymburka u Bečtěk), příslušníku rodu pánů z Kravař, „novellam plantationem Nostrae Civitatis in Policzek (...) locare et fructifera Nobis facere“, to jest „nové osazení Našeho města na Poličkách (...) umístění a nám užitečným učinění“, a to vše se má stát „Divinis obsequiis et humanis usi- bus profutura“, „Božskému poslušenství a lidskému požívání na prospěch.“

Půdorys města, zbudovaného do této podoby z Otakarova podnětu a podle Konrádových pokynů, vstoupilé přiznačeny tvaru elipsovitý kruhový opevněovací systému, do něhož je sevřena celá městská zástavba; jejím jádrem pak je pravidelné čtvercové náměstí s budovou radního domu. Náměstíčko s hlavním kostelem je poněkud stran- nou a nemá bezprostředně přímý vztah k centru. To skutečně svědčí k vyslovení oprávněné domněnky, že kostel zde musel být ještě před

výnosem krále Přemysla a že Konrád musel jeho umístění jediné respek- tovat, nikoli však sám stanovit, leze zbytků organické věsnit a uvést do bezprostředního souladu s jádrem. Konec přece, že chrámu, který vždycky byl obrazem „chrámu duchovního“, tedy obrazem církve, ztotožněné s tělem Ježíšovým, přisuzovala se zpravidla ústřední polo- ha, aby se tím naznačilo, co je středem – a nikoli okrajovou sou- částí – života. Jestliže však má někde takové duchovní centrum exis- tovalo z důvěřky, pak se „posvěcené místo“ respektovalo při všech pozdějších přestavbách, jakkoli radikálních. Vedlo k tomu obvykle dávno přesvědčení, že pevný průsečík časnosti a věčnosti natrvalo zůstává tam, kde se už delší dobu soustřeďovaly podobné myšlenky a modlitby generací, apjatyh totiž víří. Můžeme tedy právem usuzo- vat, že i když Konrádův velkovýpravec se nesházel s původ- ním uspořádáním osady, hrádka či již právě vznikajícího města, tohle místo, už dříve obecně uznávané a snad nějakým dřevěným kostelíkem osvětlené, bylo mu nedotknutelným. Vm spíše to muse- lo platit, byl-li kostelík obklopen hřbitovem, v jehož půdě odpo- čínaly kosti těch, kteří si zasluhovali nějakou obecnou mětu.

Ža oné doby byly v činnosti první stříbrné dohy na Moravě, jimiž široko daleko prošlo Jihlavsko. Touha po stříbre i poji- nem rudném bohatství měla čestné německé horníky, kteří se tehdy z Otakarova podnětu stěhovali do Čech, aby hledali nerostná bohatství i v jiných částech Českomoravské výsočiny. Proto se zor- na v tom čase došlo k závažnému úvalu rozhodnutí o oside- ní nového města „Na poličkách“, opatřeného mnohými výsadami, stěhovali se horníci také sem, plni nadějí, že „jihlavský zásnak“ by se mohl i tady opakovat. Bylo jich zřejmě dost, snad mezi prvními kolonizátory Poličky tvořili i většinu, takže když na místě někdejšího dřevěného kostelíka, nejprve obklopeného hřbitovem, jehož existenci spíše důvodně předpokládáme než víme, se zača- la zvedat do výše první z děná chrámová budova, byla svěřena mystické péči hornického patrona svatého Jakuba.

Chrám, který z velké části zanikl v polovině minulého věku, měl ve své základní hmotě zdvo, již tu zcela určitě stálo již v 13. století – něco z něj bylo ostatně včleněno i do druhé budovy. Přesto nejstarší písemný doklad, který o něm máme, je až ze století čtrnáctého.

Kostel a duchovní správa u svatého Jakuba v Poličce do požáru města z.ř. 1845

První písemnou zprávou o poličském kostele je listina, vydaná 25. června 1321 v Domažlicích, již Jan Lu- cemburský věnoval královně Elišce, vdově po Vladavovi II., patronát tohoto farního kostela (Monumenta Vaticana 3.1335). O rok později, 28. srpna 1322, potvrdil královino právo udatním listem probošt Hlynek, děkan Jan a celá praž- ská kapitula, ke které město „Na poličkách“ patřilo.

Kaplanem královny Elišky byl kněz Petr Her- bord. V písemném rozhodnutí z roku 1324, jímž se touto knězi uděluje papežská provize na vyšehradský kanonikát, je uveden jako farář poličský (Emier, Regesta II., 393, 1007). Můžeme tedy o Petru Herbordovi hovořit jako o prvním historicky dolože- ným farářem u svatého Jakuba v Poličce.

Od počátku tu byl budován městský velkostatek „Na po- ličkách“, svěřený vichmosti, sídlici umíř hradeb. Rozloha velk- statku se kryla zároveň s územím poličské církevní provincie, jejímž duchovním správcem byl farář od sv. Jakuba. Do poličské pro-

vincie, podle jejího zdejší duchovní správy, náležely mimo městský kostel sv. Jakuba také fary v Třemošné (kostel byl na území dnešních Sebnanic a náležel mu ještě filiální kostel v Bimovém Bole), v Ujezdě, Cerešovicích, Litvbařích (s filiálním kostelem ve Střemci), v Opátově (filiální kostel v Albrechtovicích), v Kocichově, Bystrém (s filiálním kostelem v Trpězi), v Jedlově, Korouhvi, Morašicích, Janově, Banině (s filiálním kostelem v Rohovně), v Karli (s filiálním kostelem v Kučbě), v Limberku (dnešním Banzi) a Vítězovicích (viz i seznam 11, 619, 105). V Čase Lucemburků vzrostla váha a význam této církevní provincie.

Na vládu **Karla IV.**, kdy se musela rozšířit výstavba města včetně dobovování kamenných budov, byl při také svatjakubský kostel „Napolekách“ nově přestavěn jako reprezentativní chrám, který měl do svého zdi pojímat co nejvíce lidí. Jakási v oné době vlastně upadala? Projektován byl jako trojlodní orientovaná basilika s dlouhým presbytářem, o třech, klenbových polích; hlavní loď byla dlouhá čtyřicet pět metrů. Šířka celého trojlodí dosahovala dvacet metrů, výška klenby v hlavní lodi šestnácti metrů. Křížové, poutanní lodi, sakristie a ostení oken byly z pískovcových kvádrů, ostatní hmota budovy zopuky. Zájemný byl zájev kostela s opěrákem vose, budovaný v půdoryse jako šest stran desetiúhelníka. Majestátné příchozí vyrovnaní profize chrámového interiéru s dvojité odstupňovanými operadly křížové. Světlo vstupovalo skřelech-tilkovými, výhledy a širokými okny. Nad oltářní mensou se vedala řídlná dřevěná noha, s deskovými obrazy a zářezovými plastikou výzdobou, jak si to vysvětlil soudobý stav a potřeba reprezentace město svého města. Vybraní kostela při bylo široké, vzhledu jednoduché, ale distogé, jak to odpovídalo charakteru stavby a křesťanskému cítení doby. Vloží do zvonu stěny křížové, bylo vedeno zdobené mříčkování s křesťanskými. V šestnácti metrové výšce bylo křížové zdobené a čtyřmi křesťanskými poli. K západní straně kostela přiléhala věž, křížové zdobené stěbě. Ze předpokládá, že do takového asi vzhledu došlo chrámu přibližně v 2. polovině 14. století.

Stavbu přichy zdobovaný chrám se stal od Karlových záměrů chrámu města. Jeho poměrně rozsáhlé vnější prostory vyhovovaly zvýšené potřebě interierního náboženského života: budova mohla nyní již vstoupit pojímat značný počet lidí. Sotva byhohom mohli říci, že vnější reprezentace a její majestátnost stavby spečovala v přepychu a formální vztálosti stavitelů. Naproti: jeho přímostí byhohom patřně mohli říci, že vnější spíše v jednoduchosti a prostotě, již se tento „táček věčnosti“ vyznačoval a přes poměrnou architektonickou náročnost, můžeme si docela dobře představit, že tedy všechno šlo náboženskému účelu, ničím že se zde nerozptylovalo oko diváka, ale soustředovalo se k hlavnímu účelu, pro který se lidé v kostele shromažďovali, modlili se a unisono zpívali svoje duchovní písně. Chrámová loď měla být podle představ projektantů i podle obecného přesvědčení v celém křesťanském středověku loď, jaká troseúhelní „plujeme v oceánu světa“, umocňuje získat novovstáhu navlnách, trvalé nejistoty a doznívání pocitu bezpečí.

Když v roce 1347 došlo ke sporu mezi dvěma duchovními o ústřední faru, požádal pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic za potřebné spor usoudit a jmenoval k tomu svým plnomocníkem tehdejšího faráře z Poličky. Jde o farářovo jméno neznáme, máme tu další písemnou zprávu, v níž figuruje poličský duchovní správce - i to je cenná informace při takovém nedostatku jiných dokladů.

Na žádost pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic i litomyšlské kapituly rozhodl papež Klement VI. listem z 12. dubna 1351, vydaným v Avignonu, o připojení poličské svatjakubské farnosti k litomyšlské diecési (Cata. diplom. Moraviae 11, 994). Papež tehdy zároveň rozhodl o přeměně premonstrátského kláštera v Litomyšli v biskupství a o povýšení klášterních kněží v kanovníky; prvním litomyšlským biskupem se stal premonstrátský opat z Louky na Moravě. Byl papež Klement VI., který byl

Když vychovatelem nynějšího německého císaře a českého krále a byl mu ve všem nakloněn, poskytl mu předtím - v roce 1344 - na císařovu žádost pražské biskupství na arcibiskupství, pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic jmenoval metropolitou biskupů olomouckého a litomyšlského a udělil mu právo konfirmovat své kněze jmenoval jej primasem českého království.

Vnucel důležitost císařova rozhodnutí tehdy bez vlivu na celí Čechy; miloval vřívout jim své svatební křesťanské, i když své panovnícké mosi přijímal s pokorou. Vyrazně to ilustruje zařazení duhů kapitol jeho vlastního životopisu: „Když pak budete mluvit pomně, osobně se s unou královskou“ mluvil svým nástupcem, „pomme, že i já jsem královat před vámi a že jsem obrácen v smach a v klínu žemí. Podobně i vy upadnete v nic, přecházejíce jako stín a jako květ polní. Co je platná umoznost aneb hojnost věcí, není-li přídáno křesťanské? (...) Kdo nendívá, není milován a ve své zlobě zahyne. Kdo však má lásku, miluje a je milý Bohu i lidem. Bude-li se chytit srdce vaše pozřít, pokojte se, a nechtě k vám nevstoučí noha pychy.“

S hlavou skloněnou vstoupil jednoho dne do prostorné lodi kostela svatého Jakuba v Poličce, kde se všechno již dávno roztou, sám císař Karel IV. Počítal na dlouhice chrámu a modlil se zde, i slavné bohoslužby se tu konaly na jeho počest. Stalo se to koncem června roku 1356. A nebyl zde tehdy on sám; doprovázel jej tehdy arcibiskup Arnošt z Pardubic, o jehož svatořečením mluvil o několik století později Kalbtr, dále pak tři biskupové Marquardus Augustinus, Prothiva Seguenis a Maurus Grohauensis, pět kněží a řada příslušníků výpravy i kněží zlečty, doprovázející panovníka - mezi nimi Konrad Olšanský, Přemysl Děčinský, Jan z Opavy, bratři Pöschelkové a další. Sotva kdy předtím a sotva kdy potom v onom věku se mohla Polička pochlubit tak vzácnými hosty. - Karelův návrtěna v Poličce měla pro město blahodárné důsledky: vydal zde tehdy několik listin a lze předpokládat, že přiměřeně rozáhl také do některých dležitých rozkošnosti v souvislosti s projektem dobovování města. Jedním z výsledků návštěvy bylo snad i poslední privilegium Karla IV. z 27. dubna 1360, jímž císař povolil Poličským vydati město a za mírných této výhody vyřítat od císaře po osm let dleštní majto (archivováni privilegia kolovných měst vnitřních, str. 100, 109). Když se v roce 1363 Karel IV. oženil se svou třetí manželkou Pomoránskou, postoupil jí také Poličku jako věnné město.

Karelův zájem o novou křesťanství v Čechách byl spjat s jeho poměrně značným vzděláním theologickým, nevdaným u jiných soudobých panovníků Evropy, i s vlastní náboženskou zkušeností. Pral duchovní vyhládky „Moralitatem“ i četné homlie, dal podnět k sepsání věrovných legend o svatě Kateřině a o svatém Prokopu, založením emauzského kláštera a podpořil slovanskou liturgii a tím do jisté míry manifestoval snad i svůj sen o opětovném sjednocení křesťanstva západního a východního, horlivě četl Biblii a přál si, aby lidé dostali do rukou její český překlad, emauzské mnichy zase vzbuzel k vytvoření jejího překladu pomocí hlubokým, uplédal zlatě i jiné pasvátné texty včetně evangelii, a nikdy neprestal přemítat o tom, jak učinit víru obzvateli této země ještě hlubší, opravdovější, nitě nější. Podporoval hnutí „Devotio moderna“ a souhlasil se stížnostmi na vládní křesťanství, jež mu postlal dominikan Johannes Draubach ve spise „Exhortatio ad Carolum Quartum“. Povolal do Čech Konrada Waldhausera, podpůl Milice z Kraměříže a libila se mu jeho myšlenka sjmout se podléh. Žem v ituliiu „Jusalem“. Na Meličova kazání často ostně přicházel a osobně jim naslouchal. Ve snachách o nápravě života kněží v duchu evangelia si dobře rozuměl i s Arnoštem z Pardubic, jehož statuta vydaná pro diecézi, stanovila předpisy o křesťanské chování pastýře i tresty za jejich nedodržování. Jestže Karel i Arnošt žádali poslušnost od kněží a od poddaných, nebylo to z opojení moci, ale z vědomí zodpovědnosti za ně. Ve spise „Moralitatem Caroli IV. imperatoris“ pral císař výslovně v duchu sociálně-politických zájed Tomášův Aguinského:

Jakožto slušně k královému dvořanství, aby lid jemu poddaný byl postušen jeho, taktéž slušně, aby král byl smážen ostaru jich více nežli o svém; neb tak jest on podle nich jakožto duše podle těla (Luter, Spisová kniha). Bůhova vůle a vůdy proto zvolil Karel ježto zrovna myšlívku, že správný král vládne „jako služebník“, že křesťanství panovník je „služba“. Tato idea vřelá rovněž do postavy knížete Václava, když psal svou latinskou svatojáckou legendu, v tom vyhlízel k následovním všem panovníkům Evropy. Do textu legendy zařadil příběh, v němž kníže se svým věrným službou Podivěnem jde konat svou povinnou službu lásky boží, kdy je noc, „ano sněh a led veliký“. Podivěnem se chvilje oblaďem, ačkoli má na nohou obuv. Tehdy se k němu Václav obračí se slovy: „Podivěne, vidím, že ti jest zima. Stoupej u mě žleptěje.“ Podivěnem uposlechl, vydal se po Václavových stopách, a Karel IV. v tomto dodává: „A jakž počal v jeho svaté žleptěje stoupati, tak se jemu nohy zhrály, že nepočal nic zimy cítiti.“ (Když se poslédě Karlova dcera Anna Lucemburská, která přijala Bibli českou, latinskou i německou, provdala za anglického krále Richarda II., nosila tuto legendu v osobnosti tak, že se o ni dodnes opírá v nejstarší anglické národní solidě „Good King Wenceslas“) Jít ve stopách toho, kdo sám slouží, ve stopách ježíšových, který uložil službu lásky - tak si Karel přál stavovat jakýkoli národ, město, i duchovní. Všechna města naproti tomu byla mu jen osadou této služby, všichni lidé, jimž se obklopoval panovník, nebyli tedy k jeho pohodlí, ale měli se stát oslavou Absolutna, které láska zachraňuje a přál si tuto lásku vlihnout do srdce „božího lidu“. Zodpovědnosti panovníka i město bylo, aby celým způsobem svého života byl světočným dušim v této lásce příkladem. **Sám měl být „ježíšovo dušim“**, sám měl živovat a probouzet v nich tuto lásku, v níž člověk překračuje sebe sama, snáší se ostatními a v nich pociť Absolutnem, s Bohem. Neopouští formu sebe realizace, ale vidí v tom, že jeho „já“ se rozpouští v Kristu a dá se jím celé proskupit. „Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus - živ jsem pak ne již já, ale živ jest ve mně Kristus“ (Gal 2, 20). Jen tak je člověk schopen velkých činů, jen tak sestává opravdovou osobnost, neboť tepou v Kristu, který je plností člověka, může se stát člověkem doopravdy. „Omnes vos unum estis in Christo Jesu. Všichni vy jedno jste v Kristu Ježíši“ (Gal 3, 28). Všechna opatření a církevní reformy, k nimž Karel IV. směřoval a jež chtěl i zákonem ustanovením zajistit, to vše mělo omm jediný podtext. Za tím účelem nastily v celé zemi věrné chrámy, za tím účelem proměňoval své sídelní město Prahu v klenot Evropy i v klenot svého národa a českého dějin. Za tím účelem shromažďoval ostatky svatých, aby je před život, zachycený v legendách, mohl být příkladem k následování v nekoře v Krista boze zbýtku a jemu odvádět a všeobny své slabosti.

Tento cíl sledoval společně s arcibiskupem Ambrésem z Pardubic také úpravami církevní správy v naší zemi Vyššíny, příměnou přeměnou státního zřízení v Litomyšli v biskupství, podporou připojení poléské provincie k litomyšlské diecézi a inspekčními cestami, jimž sledoval, jak se tato jeho díla daří, jakým způsobem se i na venkově vyvíjejí a naplňují. Neznáme přesně účel jeho cesty do Poličky, ale můžeme se domnívat, že souměla právě s tímto jeho záměry. Co zde asi zjišťil? O čem rozmýšlel se zdejšími církevními i světskými představiteli? To se nám nedostane - na to jsou úřední protokoly a listiny v Poličce vyhlané příliš skoupé. Ty horší jenom jazykem oficiálních dokumentů a nic jiného k dispozici nemáme. Můžeme si tedy jenom představit si a domýšlet, můžeme pouze ze souvislosti odhadovat, co sledoval a po čem pátral. Listiny, jež tu vzešly, jsou datovány 29. a 30. srpna a 1. září 1356.

25. listopadu 1378 Karel IV. zemřel. Lidové pověsti vyprávějí, že při zvony se smy v ten den ze žalu nad jeho odchodem rozněly. A jak se dalo slihně započítat dílu po jeho smrti? Tak, jako se dává i jiným dělům, když se jich ujme více lidí a přizpůsobí je sobě i svým lidským slabostem. Když mnohem poslédě, aš 29. listopadu 1409, pronášel Jan z Husince své slavné kázání na paměť Karlova, musel tehdy říci: „Co by však šel přestavový panovník, ehoi a val český Karel,

ještě památku myslívme, který byl zářítá Cirkve, opravce míru, milovník duchovenstva, světočností, životel chudých, budovatel chrámů a zakladatel naší svatočinné university? Zapište, když mrtvý mohl mluviti, šel by: Marnost nad marnost a všecko jest marnost.“ (viz výbor Karelův jako univerzitní rektor, vyd. 1944, str. 45).

V souvislosti s poličskou farností a její církevní provincií se v zámech 14. století objevují jména některých jejích kněží. Tak například papežský vyslanec, kardinál **Luido**, byl někdy před rokem 1374 prvním mířivatelem obce ze zdejších příjmů (Luita, Antiquitates 69) a po něm se jím stal **Karel z Chochvě** (Tobá, Soudní úcta Karlova, 193). Ten pak za jednodot let po svém ustanovení vyměnil poličskou faru s knězem **Matějem** za faru ve Starém Kolíně (Friml, Libri confirmationum III, 193). Matěj ji posléději postoupil **Petru Lauterbachovi**, který zemřel r. 1383 z žilic, ten pak zase (r. 1393) knězi **Martinovi** z Nového Kolína. Od roku 1397 byl mířivatel poličského obce litomyšlský kanovník **Václav**, řečený **Sláma**. (Dobner, Monumenta III, 103). Královna Eliška Rejčka odkázala patronát farního kostela Na poličských klášteřu na Starém Brně.

Vedle duchovních sporů a plebání, ustanovených nad poličskou farností, mělo by se snad také hovořit o osobách, které se tehdy v Poličce narodily a jimž se v tamní farnosti dostalo prvních křesťanských porušen, případně i o jiných muzích, z litomyšlské diecéze, kteří se nějak výrazněji zapasli do dějin „božího lidu“. Snad vůbec prvním člověkem z mého města, který dosáhl univerzitní hodnosti (pokud se to aspoň dá zjišťit), byl **Matyáš z Poličky**, jenž se v roce 1388 stal mistrem Vysokého učení pražského. O osm let poslédě, v roce 1396, zde dosáhl hodnosti mistra svobodných umění také Jan z Husince, jejich společným učitelem byl někdejší rektor university Mistr **Mikuláš z Litomyšle**, jeden z jejich prvních představitelů české národnosti. Tehdy mnozí čeští odjezdili studovat do Anglie, kde byla manželkou krále Karlova dcera Anna Lucemburská, o níž víme, že se tam učila theologia. Johna Wicleffa, přičemž jejího se zcela novými názory na učení o transubstanciaci, a na brádku její k překladu Bible do angličtiny. Jeho hlavní díla přinesl v roce 1404 do Prahy Janem Pražským a seznámil s nimi universitní mistry. Když tu pak došlo k ostrým sporům o nové učení, postavil se Mikuláš Litomyšlský jednoznačně na stranu Wicleffových stoupenců a při vášnivém sporu v roce 1403 obrátil dokonce Wicleffova ošpice **člůbnera** veřejně ze žilic. Ještě dlouho po Mikulášově smrti, v roce 1409, připomínal Jan z Husince tohoto svého učitele jako „muže svaté paměti“.

Když ve stejné době husinecký Mistr Jan hájil v Praze práva českých členů university proti převaze zahraničních učitelů, nalezl v tomto úsilí spojence v Mistru **Petrovi z Poličky**. A když pak v roce 1409 byla tato snaha korunována vydáním dekretu kulturního svého, neměl Petrovo jméno stále ještě se stranou historie. V letech 1410 až 1411 byl tento odhodlanec poličské duchovní správy děkanem fakulty svobodných umění na Vysokém učení pražském. Po byl rok, kdy zemřel papež Alexander V. a jeho nástupcem se stal Jan XXIII. a kdy pražský arcibiskup Zbyněk Žajic z Hasenburka dal na národní svého malostranského dvora veřejně spálit Wicleffovy spisy. To bylo 16. září, hned dva dny poté, 18. září, vyhlásil klaturu nad Janem z Husince a zbavil jej synodálního kázatelství.

V roce 1411 se na poličské duchovní správě i v jejím kostele objevil osobně sám Zbyněk Žajic, který tudý cestoval do Uherska. Navštívil tehdy rovněž biskupa Jana v Litomyšli, odkud 5. září poslal králi Václavovi IV. rozhořčený dopis, v němž si stěžoval na činnost lidí, myšlenkově blízkých Husovi (Luita, Antiquitates 69). Z cesty se již nevrátil. V uherském Prešpurku zanedlouho poté zemřel a jeho nástupcem se **Kaňátko** stal náhle osobní lékař Albik z Mníchova. Tím se mu čas poměk ulehčilo zejména Janu z Husince, neboť Zbyněk Žajic patřil k jeho nepřehodnějším odporcům. Ale už v roce 1412 se Albik vřel du vřel, star se vřel nadstřímým probostem, a vřel uvedl do arcibiskup-

svého sídla dosavadního olomouckého biskupa Konrada z Velehradu.
V září roku 1412 byl nad Prahou vyhlášen interdict a král
Václav IV. dal Husovi pokyn, aby opustil město. Ten uposlechl a králové
pak z jana z Usti na Králově Dvorku poblíž Tábora a na Krakovce u Táborčan.

Jak tomu bylo za sněhů let v polišské farnosti? Po zdejším
knězi Mikulášovi, předsedlívším patrně do Šlapanova a Němeč-
ského brodu, stal se jejím správcem kněz Mořic, který ji v roce
1413 vyměnil s Davřincem z Mořic za úřad oltář-
níka při stanoměstském kostele sv. Mikuláše v Praze (Tomek, Dějepis města
Prahy V, 190). Ale to již byl rok, kdy varšavští neklid v zemi dostou-
pil vrcholů a hrozil proměnit se v posár, který měl brzy zachvátit i
celé Čechy. Již předtím, v době, kdy Davřinec spravoval polišskou
církveň provincie, vrcholil Husův tragický osud. Ten byl nejprve před-
volán na koncil do Kostnice a tam, ačkoli se dost značně distancoval
od mnohých Wiclefových článků a přihlásil se k tomistické nauce o trans-
substanciaci, ačkoli dokazoval, že nevstupuje proti záradě uctívání
odpuště, ale jen proti jejímu zneužití v nechristánském směřování, přece
jen byl nařízen z hlásků všech těchto nauk, odsouzen a 6. července
1415 upálen. To vyvolalo v Čechách prudkou vlnu rozhořčení.

A právě tehdy, když v roce 1413 polišský kněz Mořic nastupoval
nové místo v Praze a pražský kněz Davřinec se uchýlil do Poličky, vešel Jan
Šelivský proci Prahou a osudná cesta kolem novoměstské radnice
zaváděla podnět k první pražské defenestraci, o níž hovoří naše dějiny.
Důsledky této události byly ovšem dalekosáhlejší. Netrvalo dlouho
a rychle sformované husitské oddíly, vedené dvojnásobným hejtmanem
Janem Žižkou, vstoupily i do vnitřních Čech.

Od té chvíle se jméno Jana z Husince stalo nadčasovým symbo-
lem jakéhovoli neohtroženého postoje, který se nezalekne ani plame-
ní, a v tomto smyslu jím zůstalo podnes. Jako nebezpečná klasici-
vina se v hlubinách dějin nahromadily v jeho jméno pohotově
přítelko rozštěpení, přišli bojácní jiny, která se nás nikdy neoklopila
v historii tohoto národa. Skutečnost, že nositel toho jména by si
takový svá osobně nikdy nepřál, na věci nic nemění.

Zaníceni myšlenkou Božího boje za Pravdu, která při byl
Husovi v Kostnici upřena, brali si čeští sedláci pod Žižkovým vedením
ve své bezelstné upřímnosti i barbarické přímocnosti vsos nikoli v mrt-
né tváři ješitě, odporuťjého nepřítelům, ale trošku předčasně
v ješitě posledního soudu a jasnou apokalypsu i ve starosázonním
vojsku šlapodínově, dobývajíím válečnou moří všechna města
šelivské země. „Buoh Izrahelský, Slitovník nebeský," tak volávali,
stahující za sebou rozštěpené a mlhamané. Kostky byly vrženy. Kolo
dějin se roztočilo a nedokázali je zastavit ani ti, kteří jako první
uvolnili husitské polky.

Poličského kostela se události citelněji dotkly až na jaře
roku 1421, když si Jan Žižka vojensky podrobil také toto město.

Známé lidové vyprávění, že městské hradby odolaly husit-
skému náporu a že Poličští přelstili dvojnásobného hejtmana, takže
musel odstáhnout s nepřítelem, zůstává jenom pověstí. V každé
dějin naprosto neobstojí. Víme že husité město získali.

Nemáme spolehlivé zprávy, za jakých okolností došlo k jeho
ovládání a údaje historiků se v tom nejednou rozcházejí. Zatím
co ještě W.W. Tomek usuzoval, že se Polička přidala na Žižkovu stranu
z vlastní vůle, František Palaček uráží, že se bránila, byla
vsak „vzata od Žižky outokem" (Dějiny národu českého, III. díl, od roku 1403
do roku 1431, Kvasnicka a Šampol, Praha 1939, str. 392). V každém případě můžeme
předpokládat, že již při prvním vstupu husitských vojsk padla jim
za oběť část výbranné výsadky občanů, zejména snad některé osoby
svatých, chráněné zlato a část bohaté zdobných kněžských rotůch.
„Hebáběně se odieváte," zpívali husité v jedné ze svých písní, „Pravdu

Boží v posněch máte, rozkoš zde plodíte. Ach, přehorřké oslepenie, - prokleb
vaše umění, - jimž lidi svodíte!" (Z písně „Slyšel k vůle od počátku").

Byl to vlastně útok na vsu stájele antistní dogmatost, provázenou dlanem
na estetické přebení, již přibývalo s novými tendencemi dvojsvětlo stoku a vše se
v nejednom případě snad oparuku již začala poukud zastávat duchovní základ
převládání světanských prajevů. Ale zároveň v tom bylo i posobně odmítnutí snahy
o přitakání posemským hodnotám a o plnější asociování vřelých myslů člověku v „bo-
žím plánu", jak se s renaisančními tendencemi začalo prosazovat v papešském
Římě, jako by přisrý člověk, žijící na sever od Alp, nemohl a nechtěl těmto snahám
posuzovat. Pasovskovaly ho, dráždily, neviděl v nich poturgeni křesťanství, ale
spíše jeho popření. Fak se v obrazobrevčjých prajevch husitů brnilo myšlen-
kové dědictví asyriického cítění středověku všemoh, co mu dosud bylo vzd a co
s novými proudy ektelo zejména z Itálie pronikat do Čech.

„Slyšte, rytíři Boží, začalo zaznívat již i na Poličsku, - připravte se k boji,
chudá Boží ku pokoji statečně zpívejte." Vezměme si na pomoc trošku obrazo-
tvornosti, abychom si mohli představit, co se v oněch jarních dnech v Poličce dělo.

Jan Žižka z Trocnova, muž opředěný toliko vzájemně protiklad-
nými legendami své za svého života, projel se na koni polišskými ulicemi,
vstoupil do radního domu i do kostela, v němž dal odstranit a změřit vše,
co se přičilo jeho ektění, a město uvnitř hradeb mu poskylo noční odpěinsek.

Muž, hubiči ohněm a mečem celá města i s obyvateli, byl při záro-
voň chvilan svými soudávníky jako člověk dobrého srdce. Obránci i mi-
lovníci, nítel se českými zeměmi jako vichr. Jeho pohyb jímno plavělo
hrůzu a zmatek; plni děsu přechali jeho odpůvci z bojiště, na stěžen
byl pítomem, neboť legenda jej předcházela a rozširovala strašliv.

Tento fanatik víry obracel v niiny moone kláštěny a nádherne ob-
táče, a to vše v pevném přesvědčení, že jedná z vyššího příkazu, že
jeho lid, podoban lidu starosázonnímu, je povolán vyhubit hřích
a připravit cestu nebeskému Králi.

Nepronozumíme Žižkovu, budeme-li si jeho zjev vykládat jenom
podle vnějšků sravnivosti politických, sociálních a hospodářských, pře-
trže všechny tyto zte krají významnou roli, aniž bychom viděli
tento visionářský rys v jeho tváři. Husitství není pouhou vzpoureu
chudiny - tyto znaky v něm pro nás dnešní pohled sice výrazně vystupují
do popředí, nejsou však jediné - nám by se snadno mohlo stát, že by-
chom se přespršitnou aktualizací zcela vzdálili skutečnému smyslu
události. Veči, pro něž jsme si utvořili dneš ustálenou představu, vyplý-
vající z toho, že jsme lidmi dvojsvětlo stoleh, viděl středověk úplně jiný-
ma očima. Tak jsme si až příliš často ruykli posuzovat husitskou revolu-
ci podle jednostranných kriterií naprosto jednoznačně jako nesporný
vpád novověku, jako čin veskrze moderní ve všech svých oblastech,
jako generální útok na staré formy společenského života, odsouzené
k zániku, a jenom proto nám snad mohl uniknout jeden velmi zá-
važný, velmi postřatný fakt:

Žižka byl totiž zároveň jeden z posledních velkých obránců stře-
dověkého názoru světového, jeden z posledních mužů veskrze gotických,
jemuž „Duch Boží", byt' zabládaný někdy v zrcadle poněkud vyopuklém,
byl stokrát víc než všechna jeho hmotná ozdoba, muž celou vahou
sve osobnosti odhodlaný vykořenit všechny tendence tihnoucí k renaisanční-
nímu nacionalismu, individualismu a kultu pozemské krásy jako „zkaže-
nost dábelskou" a „osidlo Satanovo". Jeho tragedií bylo, že naponozuměl
dost přesně ideálu, jemuž obětoval své síly, a proto důsledky jeho
námaň a jeho ohnivého zánice byjrně záto tak strašné. Jeho působení
je jedním z velkých paradoxů dějin a zatahuje až do daleké budoucnosti.
Faké kdykoli přistějí se k jeho paměťce budou nejvíce hlásit právo i ti,
kteří jsou dědicí myšlenkových proudů, proti nimž mřilo Žižkovo
ostří předovstím. Opravdovost a vroucnost jeho víry, skutečné
překročení sebe sama, plné obětování se ideálu, byto nejkrásnější
jeho vlastnosti, již se brhžel nejednou zrušit ve svůj pravý opak,
budou pak nejochotněji zapominány od těch, kteří mu budou
stavět pomníky nejhonosněji. - My však bychom si v něm

mohli važit ještě něčeho: vstoupil do dějin země i tohoto místa jako opravdový „bílé boží“, radikálně otrávený všemi lidskými jistotami, jímž by si brzy mohl už už nádi nabradití nutnost namahy života, který ví o své nezapítenosti a právě proto sám sebe překomáruje.

Sedláci a rytíři, obklopující Jana Žižku, neznali strach před smrtí a postouchali otkané i bez vzhlíni každé slovo svého hejtmana, který si tructo - až příliš po svém - vyložil mravní příkazy posvátných textů. Musíme se už smířit s tím, že dnes nospumme dost málo jeho myšlenkami a skutky a vspřítelíme-li v něm všechno pohnutí kamii tu jen sociálními, tu národními, pomáháme si opravdu jenom náosko ze slupé uličky. Nad metodami, jimiž realizoval svůj sen, stojíme ještě více v nospaciích, protože jsme se už přispřítit vzdělili Žižkově době a naše zpožděná obraznost se už nedo vede přiblížit vzručené, ba divoké extasi, v níž poslední lidé středověku nedočkavě strhávali s oblaků k zemi vidinu mesiášského království.

Měli bychom pro tento okamžik ponechat stranou otázku, zda a do jaké míry se Žižkovi bojovníci myšliti ve svém moudku o pravé povaze Božího zákona. E co je u takového jednání, v němž ostatně byli dětmi své doby, přivedlo. Cenné je, že Boží zákon, v němž podle nich bylo obaženo samo jádro existence lidského společenství, byl jim před jejich životy. Bylo-li třeba, nalezli v sobě odvahu vsepít se i proti tomu sto krát silnějšímu a neptali se uzkostlivě, co tento boj vynesie a zda mají naději na úspěch. Na ničem neptali, neznali osobní pohodlí, byli ochotni obětovat vše, co měli, pro cíl, který se jim zdal být velkým a o němž se domnívali, že v něm naleznou Krista. Ať už jejich představa o spravedlnosti a svobodě české země byla jakakoli, učinili pro ni beze zbytku všechno, co vůbec bylo v jejich silách, a nikdy se jí dobrovolně nezreklí.

„... Tentž Pán velí se nebáti - záhubcův tělesných, - velít i život složití - pro lásku svých bližních. - Protáž střeleti, kopinici - řadu rytířské ho - sudličníci a cepníci - lidu rozličného, - pomnětež všickni na Pána Jižkého! - Nepřátel se nelekajte, - na množství nehleďte, - Pána svého v srdci mějte, - proti a s ním bojujte - a před nepřátely neutiekajte! ...“

Ještě tehokž roku, jakmile jen Žižka opustil hrady Poličky, zpusťovala město Žikmundova vojska, která pry - podle svědectví některých kronikářů - pobila na 1300 lidí. Fale Žikmundovi vojáci tedy byli dětmi své doby. Brzy nato rebelika stala opět husitskou. - Nemůžeme předpokládat, že by se nám z těchto pohutých let zachoval dostatek písemných zpráv o duchovních správách u svatého Jakuba. Ani o farářů **Jatovi** (Smle, Litvanců, 1, 196), který působil v Poličce roku 1423, nevíme veelku nic kromě data a jména - i za takový údaj, doplňující počet zjištěných místních duchovních správců o další osobu, musíme být vděční.

Za svého trázení do vjebodních Čech opanovali husité v roce 1424 nejen Poličku, ale také Bludim, Vysové Myže, Lanškroun, Brandýs nad Orlicí a zejména Litomyšl, kde vypálili a zničili naučny biskupskou residenci, zbudovanou za časti Karla IV. na žádost Arnošta z Tanvaldu podle vzhledu papeže Klementa VI. Biskup Aleš s některými členy kapituly se v poslední chvíli zachránil útekem na Moravu, zato značné množství jiných bylo uboďeno, utopeno nebo upáleno na hranici či přímo v domech, kam byli předtím zavřeni. Někteří z kužů umřeli při pozvolném mučení. Již nikdy nepovstalo litomyšlské biskupství pod římskou mocí z trosk. Podobně si Žižka pořádal i v řadě jiných měst.

Užitě bychom neuspěli, kdybychom absolutovali mnohá dnešní morální kritéria, vřkali je zpět do středověku a na jejich základě vyslovovali nad lidmi oněch dob soud. Jako holy fakt musíme přimout například stělení kalifornického kněze Mistra Jana z Příbrami o Fabricech, že „... kněžstva jsou veliké množství zmondovali,

spálili a zhubili, kostely užitečné obecně kazili (-), mnichy zlé i dobré jako pohany pálii a mordovali i (-) kláštery vypalovali, (-) v kostelích koně a dobyček stavěli, otkané téměř všude zhoskovali a zkazili a svatosti z nich vymítali, (-) obrazy svatých (-) pálii a sekali, malování na stěnách kopimí a kordy bodali, ornáty a všechna rúcha mešní (-) roztrhali, (-) koně mešním rúchem odhali, hroby svatých otvírali, archy vybijeli (-), svatě otkaly v bláto neb záchody pometali, svatými dejí si škorně mazali.“ - J tohle tohž byl „svatý zápal“ ne pro sebe, ale pro vidinu čehosi většího produmkání. Nejedem z těch, kdo tak jednali, podlehal ostatně už od chvíle kolem roku 1420 pomernu přesvědčení, že nastaly poslední dny veškerých mocností a že již v nejbližších dnech Pán „novým učiní všecko“. Přestane hlad, žízeň a veelká bolest těla i duše. Nyní však musí přijít plameny, aby po celé zemi strávily všechno zlé. Ti z nich, kdo tomu všemu uvěřili nejhorlivěji, vzdávali se rázem všeho majetku a všechno měli společně, ba někteří šli až tak daleko, že i v všechen hřích pokládali již za vymazány a odkládali dokonce oděvy, domnívající se, že se již byli vrátili do stavu prvotní nevinosti, v němž není ničeho již zapotřebí. Sám Žižka zalekl se takového vjstělení, krajnosti takto svého komunismu nepřijal a extrémisty označované za adamity, dával upalovat. A opř jenom z extatické atmosféry doby lze pochopit, že tito lidé, všemi odmítaní a zavrhovani, ve vší nahotě těla i čistého srdce, vystupovali klidně na hranice, přinášeje svou obět v plamenech jako dar lásky Ježíši a očekávající jeho laskavou náruč, která všemu lepe rozumí než „svět“, odsouzený tak jako tak k zániku.

Podobně se vřak nelze postararovat ani nad zaujetím křižáků, kteří s mezi v rukou přicházeli do Čech v prvním přesvědčení, že s nimi sdílela cela soudobá Evropa, že tohž sám Hospodin je, posílá bojovat a třeba i padnout v zápase s jakousi dábelskou silou, která ruší řady jim ustanovené a nastoluje všude chaos a zmar. Věduť i dívka tak čistá, jako byla ve Francii Jana z Arku, vjčítala v nehořčeném dopise českým husitům, že „nemí činnosti ani ukrutnosti, aby se jí neodvážili“ a slibovala, že sama vtrhne se vojny rytíři do Čech, aby je zbarvila, „bud“ kacířství nebo životu“. Křižáci neměť nesetřili husity, také měli a pálii, také dávali příchod přirozené lidské dravosti a ukájali si jí na těch, kdo předtím vyprovokovali jejich hněv. Žánově vřak byli ochotni umírat s vědomím, že odevzdávají své životy něčemu, co je nekonečně větší než oni. Nad kým z nich by se tedy měl vykrouť ortel? Kdo by měl být morálně odsouzen? Zabijem jistě. Ale má být souzen i ten, kdo - jra v zajetí své doby a veden subjektivní představou nádechtěného cíle - zabíjel? Nechme naději soudit...

Sám v sobě bezcenný je jen ten, kdo nehledá jiný cíl než vlastní prospěch a zajištění, komu nejde o nic než o vlastní bezpečí, kdo není schopn lásky nebo oběti pro nikoho a pro nic. Tento soud je jediný, který platí stejně ve všech dobách. Nikdo však není oprávněn, aby jej vynátl na druhém člověkem. Podrobuje se mu každý sám v sobě.

Pokud pak jde o představu chlástě z doby kolem roku 1420, odvízím se vspřítit něco téměř kacířského: z hlediska autentického vřtanství měli pravdu, i když se dějiny tehdy nezastavily a jejich pohyb trvá od té doby už zase dalších půl tisíce let. Měli pravdu v onom smyslu, v jakem ji mají lidé jim podobní v každém století. Kdykoli k nám někdo začne promlouvat o bližním se zhrucení všech stavajících hodnot, vždycky znovu zjiťme, že všechno, do čeho jsme už dosud investovali veelkou svou energii, všechno co zbudovali tisíciletí práce a neomrtného úsilí živočišného druhu zvaného homo sapiens, ale i všechna přiroda kolem, visí na vlásku. A přiblídneme-li vřte několi dob od počátku až podnes ještě blže, pak vidíme, že to vše skutečně je ve stavu hrucení, že se to rozpadá pod každým pozorujícím z hleděním jako cosi klamného a nspolehlivého.

Konec věků je na dosah ve všech státech a vždy se dá právem říci, že znovu přichází. Oheň, kterou spálí všechno klamné, proměna hodnot, smrt našich lpění, zánik strachu o vlastní bezpečí a vznikání svobodného života i vrod „nového Jeruzaléma“ nastává v každém člověku tehdy, kdy k tak radikálnímu přetváření sebe sama skutečně došel. Nastane-li v něm takový okamžik, pak už je v podstatě lhostejný, jestli nad ním dál svítí slunce nebo jestli se na něho valí oceán a v ohřevě pukají hory. Žádá se, jako by náletěl ze současnosti šití kopyček skutečně takovou vnitřní apokalypsu již byli prošli a začali zárukou proměny hodnot, ať už stáli na kterékoli straně soupeřících stran či byli mlčky odpočívajícími občany.

Není pochyby, že v kolektivní euforii prvních dob husitství bylo cosi podobného. Svým pražským ambicí kup Konrad z Večtiny, poturčený ve svém úřadě římským papežem, připojil se k husitům a dubnu roku 1421 začal v Roudnici požávat z kalicha.

Polička, která se po odchodu Zikmunda z jejích vojáků stala opět husitskou, nepodléhala již radikálnímu křesťanství, ale dostala se mezi 21 měst, držaných v moci mírnějších Pražanů. Bohorádě získali tato města poměrně úspěšně jedno po druhém znovu na svou stranu, Polička však zůstala mezi osmi posledními šesti, jež se radikálním husitům nepodařilo již nikdy dobýt zpátky.

Žilka sám nešel po svém vpádu do Poličky a Litomyšle už příliš daleko. Při dobývání hradeč Pražanů onemocněl morem a zemřel 11. října 1424. Pohřbili jej v hradci Křalově a později přenesli tělo do Basileje. O jeho smrti se dlouho vědělo, že je v době jeho smrti potupně spálil rat, v naší době však byly objeveny ve zděru šedivavého kostela a jejich totožnost prokazána odbornými zverováními.

Nástupcem hornosvatého hejtmana se mezi Táboristy stal Prokop Holý. Když neuspělo ani pět křížáckých výprav, vyjetých do Čech proti husitům, začal s nimi Řím vyjednávat; v říjnu 1431 je pozval na koncil do Basileje, ti se v lednu 1433 dostavili v čele s Janem Rokycanou a Prokopem Holým, aby předložili své požadavky, s ním je vyslechl a projevil ochotu sdělit souhlas k přijetí pod obou způsoby v Čechách, jestliže ve všem ostatním budou respektovány řády a ustanovení římské církve. Pražané, k nimž nyní náležela i Polička, tento návrh dohodly přijali, zato radikální strana tábořská jej odmítla, ale v bitvě u Lipan 30. května 1434 byla poražena a tím padla hlavní překážka smíření s Římem. Ten se nikdy nepotřil velice Jana Rokycany předsedou arcibiskupem, když však jeho svými přijal 5. srpna 1436 dojednání s ním Kompaktát, nic už nebránilo tomu, aby česká sněmovna byla znovu vložena a aby Pražský koncil potvrdil v roce 1437 platnost Kompaktát. Tehdy vydanou stanovou prohlášením, že Češi a Moravané, přijímají pod obou způsoby, jsou „pravými syny církve“. Přesto papežem s ním papež Mikuláš V. platnost dohodly neurčil a prokazoval na odhalení, které se mezi husity nadále uskýtaly, přestože jejich výměnou bylo podmínkou, kterou jim uložil koncil.

Cisár Zikmund vydil „dolejší konsistor“ pro správu kněží „sub utraque specie“, složenou z místní university a pražských farářů, jež jeho prvním administrátorem se odlehl při císařově Lanny Marie pod Týnem jmenoval Kristiána z Prahy a dočasně Rokycana opustil na čas Prahu. To celou tu dobu usilovně vyjednával s papežem o uznání Kompaktát, nakonec však na něho zanechal a obrátil se k Byzanci se žádostí o vyslání pravoslavného biskupa pro českou utrakvistickou církev. Naději jednatí přerušili Turci, kteří v roce 1453 dobyli Cařihrad a přeměnili hlavní ohniskem východní křesťanské církve Konstantinopol na město.

Úspěšná kázání proti utrakvistům vedl tehdy na Moravě mnich Jan Kapishán. Dohled si v Pavlově ukazuje místa, kde při jediném kázání přesvědčil v roce 1451 několik tisíc lidí, aby se vzdali kalicha.

Poličským vůdčem utrakvistů byl od roku 1444 jure z Poděbrad.

Obrátit diplomaci se mu v roce 1452 podařilo získat i poslední zbývající Táboristy na svou stranu.

S Pražany mluvil také i v Poličce v duchu záhad Rokycanových sedmero svátostí, pravověrnost učení o transsubstanciaci i oprávněnost kněžského úřadu, zřizovaného apoštolskou postoupností v základním rukou. Proto i kněží kněz, je-li posvěcen, uděluje podle těchto Rokycanových názorů svátosti platně. Snad i tam mělo promluvit jeho mínění, že kdyby se při všeobecném marném rozkladu svátost měl někdo hledat skutečný věstník, plně žijící v jednotě s evangelium, spíše než on by se našel „jelen se zlatými parohy“. Oprávněné věstníky při svátostech poznáme, nejspíše budou se nacházet v kněžích, žijících v srovnání, všem neznámí. Chodíme kolem nich a nevíme, že tu jsou. Každý ovčáček projev křesťanských čtostí, na odív stavěný, jev postatek poděříte a nikdy nemá daleko k jednání svého fanizaje z Jeruzaléma, podobně o dvou mužích, modlících se v ohnání.

Dále se už můžeme jen leccos domýšlet o věstníckém životě v Poličce, můžeme rekonstruovat její život podle života jiných měst, ale přímo svědectví nemáme. Od roku 1432 tu byla vedena nejstarší nám známá kniha městských zápisů, „Protocolum civile et riminale simul liber contractuum et transactionum“ (Protokol civilní a trestní, také i kniha smluv a transakcí), její rukopis, dlouho chovaný v poličském muzeu, je dnes uložena v litomyšlském archivu. Jenže už svou povahou jsou to naprosto věcné a suché úřední záležitosti, které nemohou odpovědět na žádnou z otázek, jež bychom v našich zvěstnostech rádi položili. Snad by nás mohla zaujmout jména představitelů durandického městského rady, nad i jména dalších osob, mezi nimiž jako nejprospěšnějšího poličského městského jména se objevuje Martin. Nevede odtud cesta v poličském charakteristicky místnímu příjmení Martinů?

Jako město, blížící se k národním i politické orientaci husitské strany Pražanů, rovnala Polička zároveň s Chudými i významným 14. srpna 1436 v Jihlavě císaře Zikmunda za svého krále, 26. srpna mu pak zastupci jejího měšťanstva přišli do Prahy složit hold i přísahu věrnosti. Ten připsal Poličku mezi věrná města své manželské Barboře, která dosudila do města svého podkomorského, posvěceného doboram nad vyhnáním Moravě a herni. Ale již 9. prosince následujícího roku 1437 ve Znojme Zikmund zemřel.

Mělo by se tu říci něco o muži, jehož osobní život sice s Poličkou nijak bezprostředně nesouvisel, zato jeho myšlenky zasáhly v 15. století značnou část Litomyšlska a Poličska a zůstaly tu i v následujících státech významnou úlohu právě v oblasti náboženské.

V husitských Čechách se tehdy vynořilo pozoruhodné učení, jež se v následných představitelů a pozdější brzy sešlo s oficiální naukou utrakvistů a bylo tedy i jim stháno. Jeho původcem byl jihočeský zeman **Petr**, narozený již v době kolem roku 1380 někde nedaleko Chelčic u Vodňan. Jeho učení neuznávalo žádnou lidskou autoritu, jen Bůh sám, zjevující se ve svém Slově, byl mu absolutním vládcem nad člověkem. Petr prohlásil: „Netřeba úzkostného hledání bezpečí a jistot ve světě, stačí jít s důvěrou za Pánem a nést s ním jeho kříž. Kdo takhle pochopí, ten je svobodný a již nepodléhá náklům světa, je však zapotřebí opravdově a radostně věřit. I sama svátost může být účinná jediné tehdy, více-li se na tuto odvážnost a životu věru. A živa víra není prostě přitakání řádům Božím, řádům Absolutna. Kmyš a obřad těchto nádh je uložena v Římu. Nejvyšším příkazáním je Laska, největším hříchem násilí, které zabíjí. Nikdo nemá právo mít život, řády je to zádný dar, jež má být významem tento svět. Svět se mu zponěvil a oddal se smrti, ale smrt se vrátí se lze vrátit zpátky do života. Všichni jsme si musíme být podílíky těchto božského daru, všichni jsme si navzájem bratry a sestrami, v městi na obnověném životě není nikdo cizí než jiný nikdo

není pán a nikdy není poddaný, našim nikolem je složit si navzájem v Kristu. Každá státní moc je spjata s násilím a nemá tedy s autentickým životem křesťana nic společného. Vždyť píseň „k milování Boha nucením skrže moc nezadno může zlý člověk přiveden býti, neboť to milování Boha ve svobodné vůli záleží...“ (Svět víry). Jestliže ženská vláda v nejstarších dobách sám Boží, pak to znamená, že „boží lid“ nepotřebuje ve křesťanském životě vrchnost. Nikoli násilí, ale láska, trpělivost a srášené krůd jsou znaky, charakteristické toto společenství. Jistěže se lásce nikdy nepodaří ohraničit celou lidskou společnost, „boží lid“ bude vždycky v menšině, ale přes to se lásky nevzdá. Nemohou-li se láska a násilí mezi sebou srovnat, pak to znamená, že ve skutečnosti neexistuje žádný křesťanský stát, třebaže některé státy zakrývají svou zvrchovanost krásnými slovy o Kristu. Státy jsou dílem lidské porušenosti, nikoli dílem Božím. Petr z Chelčic s teplostí poukázal na to, že mezi světskými a duchovními páni „si osobují meč k službě boží (...), jako by každý chtěl opravovat podolí cirkve svatě svým mečem“ (Sít). Křesťan je lépe hovořit o zcela jiném meči: „Ale to slovo vždy se děje ne nadarmo meč nosí, není slovo života věčného, ale toto slovo meč ducha vezmete“, to jest slovo života věčného“ (Obje duchovním).

A tak i císař, i papež, pokud se nedovedou vzdát mocenských nároků a donucovacích metod, neprospívají Kristu, ale jenom trhají „sít víry pravé“. V této věci - podle názoru Petra z Chelčic - bloudí nejen římský kněz, ale i sami husité, protože oni také berou do ruky meč, dopouštějí se násilí a nadto ještě popoháněním způsoby nastěhují lid na trojí star, pány, kněze a poddané. Křesťan má usilovat o něco docela jiného. Petr byl přesvědčen, že až „do soudného dne zavazána jest církev Kristova, aby v trpělivosti vládla duši svou“, aby „přemáhala bezpráví trpělivostí“ a tak „aby křivě svůj nesla“ (Sít vry).

Petrova díla „Obje duchovním“, „O trojím lidu“, „Postilla“ a „Sít víry“ brývala četná spora utrakvistickými duchovními, sám Rokycana některá z nich doporučoval, především však se stala základem nejnově „chelčické jednoty“, nejdůležitější pak na ně navázala Jednota Řehoře Krajčího, jejíž členové se mezi sebou nazývali „Bratřími“. Ti se uchýlili do Kunvaldu v blízkosti Šamberka, spojili se s Šamberkem jím utrakvistickým farářem Michalem a oddělili se posléze od oficiální církve „pod boji“.

Polička náležela ve čtyřicátých letech 15. století k spojeným východočeským landfrídům, složeným z vráň kovářského, Bělavského, chrudimského a hradeckého. Když zemřel jejich hejtman Hynek Ptáček z Pítkovna, byl v roce 1444 zvolen za Ptáčkova nástupce čtyřadvacetiletý šlechtic Jirík z Poděbrad. Svým zvolením se zároveň postavil do čela oněch utrakvistů, kteří co nejrozdumněji prosazovali jana Rokycanu do úřadu pražského arcibiskupa a neúnavně hodlali naléhat na papeže, aby potvrdil platnost Kompaktát. Zaujatě uvijenský, na trahu, došel Jirík 3. září 1448 Vyšehrad a Karlov, zradil nejvyššího purkrabího Menharta z Hradce a na jeho místo dosadil Zdenka ze Šternberka. Brzy získal rozhodující mocenskou převahu i nad svým hlavním odpíněcem Oldřichem z Rožmberka a v roce 1452 byl všemi uznán za zemského správce. Na východočeská mělovská města, která mu byla předtím svěřena, pamatoval i nadále. Když v roce 1456 zastavil Poličku bez Jiríkova vědomí ješkovičovo-janovskému z Boskovic, vystoupil ostře i proti samotnému panovníkovi. V listopadu následujícího roku král Ladislav Pohrobek zemřel.

2. dubna 1458 povolal zemský náměstek, jemuž předcházela Zdeněk ze Šternberka, českým králem Jiríka z Poděbrad. A když Ji-

řík odpřisáhl poslušnost římské církvi i papeži Kalixtu III., byl v neděli 7. května téhož roku slavnostně korunován naalským biskupem Augustinem za přítomnosti dvaceti opatů. Tak vstoupil na český trůn husitský král a bez obtíží byl uznán katolickými městy a zeměmi. To jeho bosku stal duchovní vidce utrakvistů, kněz Jan Rokycana. Počátkem roku 1462 vypravil panovník do Říma poselstvo se žádostí o potvrzení Kompaktát. Místo toho však papež Pius II. jechal platnost definitivně zrušil a rozkázal, jímek dal potom na více než deset týdnů uvěznit papežského legáta Fantina de Valle. Odvolal se pak k „budoucímu koncilu“, aby teprve ten o Kompaktátech rozhodl.

Se svolením papeže vtrhl na jaře roku 1468 do Čech uherský král Matyáš Korvín se svým vojskem. **Polička**, která nadále zůstávala jednou z opor Jiříkovy moci, měla se nyní osvědčit jako důležitá pevnost v tomto zájmu. Matyáš jí dal její obranný hradební krumpý posílit zaobleně usazenými předsumitými baštami, tak zvanými barbakany. (Část barbakanů litomyšlské brány s podobě gotickými zlozovnitelnými stala ještě v mysl oblopečích letech a teprve před světovou válkou obnoveny). Matyášův pokus ztíci tento zabezpečený hradební hrad v noci, když přitáhl do Čech, ztroskotl. Město podleho teprve svatěděnému útoky vojáky Zdenka Korvínského o rok později. Jestliže římské vojsko vstoupilo na úpatí Železných hor na Českomoravské výšině a 27. února zmařil Jirík s Matyášem v Kileňově místním nejednotným vítězstvím. Palačty uvádí, že Matyáš „zavázal se mu rukou dávným, stovem a tři stovci, že smíří ho dokonale s papežem a to na základě Kompaktát, když jen Čechové na tom zakladě poslušnosti budou stále opožďovat a lagatit v jehol“. Podrobnosti prý měly být ujednaný při setkání v Olomouci, je se Matyáš jej předčel a dal se s křesťanskou korunou v Olomouci se žesického krále. Když se uherská vojska znovu vydala do Čech, „zůstala Polička pevně na straně Jiríkova“ (Šimon Křesťan, str. 57).

Jirík, chtěje se vyvarovat dalšího nepřijímatosti s Římem, přisahal, že „odvrátí protivný sobě národ od všeckých svat a bludů“. Sínem Jednoty bratrské mu proto bylo krajně nepohodlné v jeho politických plánech. Svým státní podepřel v této věci Rokycana namítka mi theologickými. Spory vyústily v otevřené pronásledování Bratří. S mnoha jinými byl zatčen i Petr Řehoř Krajčí. Když Petr Chulava z Vyškova odmítl odvolat své názory, byl v roce 1467 upálen. Pronásledování Bratří dorostlo brzy značných rozměrů a dobázelo u němu všude v Čechách i na Moravě. V okamžik listu psal Rokycana o Bratřích, že se vydali „duchům bludu a naučení diabelského“. A píseň jeden z Bratří zůstal po celý život nablízku husitskému králi: byl to jeho dvorní šašek, „špymař a filosof“, Bratr Paleček. V jednom z příběhů, o něm napsaných, se vypráví, že našel nemocného chudáka, zakopaného v hroji. Ozvalmi Rokycanovi, že v hroji je zabrán Kristus. Když Rokycana dal nemocného vyprostit v domě, že tam je hostie, a pak se pohoršil, řekl bratr Paleček jemu i ostatním kněžím: „Tedy máte tělo boží (...). Nuže, bratře Rokycano! Tu máš utroboho náležo Krista! Prosimi tebe, přitáhne ho a neseň nad mým milovaným tak, jak jiné učít, že což nejmenšímu Božímu učiníš, to samému Bohu učiníš!“

Chrámy poličský byl v patnáctém století několikrát těžce poškozen. Poprvé to bylo už v roce 1421, když vyhořel, patrně v době vpádu Ziklora. Snad jej dal zapálit sám trocnovský hejtman, aby v něm zručil „římské modly“. Požár byl však ubážen a aspoň budova zůstala zachována. A sice se jej začali obnovovat utrakvisté pro svou potřebu, znovu byl zasazen v době války s Uhry, zejména když město opanoval Matyášův národný odbojní český pán Zdeněk Kompaktát. Pouze z utrakvistické dochovaných pojedinejších písemných zprávami se dovídáme, že v roce 1473 dal jakýsi zrušen jakéhž vlastním nákladem opavit zle novitorem okenní kruzbu i se zasílením. Teprve o šest let

porodějí se podarilo získat finanční prostředky na pořízení nové klenby nad křížářským. Novou velkolepou oltářní archu bylo možno vybudovat až v roce 1485. Do té doby se musel kostel spojit prostou bohoslužbou bez jakýchkoli reprezentativních výzdob. Konečná oprava kostela, poškozeného válečnými vpády, se uskutečnila až téměř na sklonku patnáctého století.

Dávno předtím se však již opět změnila vláda v Čechách a také v náboženském životě země i okolí našeho města došlo k novým posunům a změnám. Ve 22. února 1471 končil na boji svůj život nejvýznamnější představitel utrakvistické církve té doby, Mistr Jan Rokycana, o němž můj dosvědčoval soudobý letopisec, že už od mladosti „se bral máleho Boha a byl pilen modlitbami ve dne i v noci“. Čtyřnásedmdesátiletého umírněného kněze můj přítel navštívil sám král Jiřík z Poděbrad a Palaciový dokládá, že to snad byla poslední cesta nemocního již husitského krále. Ten přišel za mistra poté, v pátek 22. března 1471, nově zemřel. A tak můj – jak opět uvádí náš první velký historik – „pláč a úpění rozléhaly se po hrade zlaté při králově svatyni“ a „při pohřbu jeho panovala ještě větší žalost nežli nádherna“. Jiště si sama Polička přijala podobným způsobem zprávu o konci panovníka, který nejen že hájil před celým světem zájmy církve, která tehdy i zde byla domovem, ale navíc tomuto městu po celý svůj život přál.

Zato pro Jednotu bratrskou, kterou Jiřík z Poděbrad i Jan Rokycana tak důsledně a trdně pronásledovali, byla smrt obou mužů úlevou.

Polský katolický panovník oddaný Římu, Vladislav Jage II on ský, který ve svých patnácti letech nastoupil na zvolený Jiříkův trůn, vyhlásil hned v den své korunovace amnestii pro všechny uvězněné Bratry a zároveň se uzavřel zachovávat Kompaktáta a šetřit v zemi liturgii Kalicha. Mnozí utrakvisté, kteří považovali misi a jistý záletný úpadek ve vlastní církvi, připojovali se k víře Petra Chelčického a tak můj v době kolem roku 1480 bylo v Čechách již mezi jedním až dvěma tisíci Bratry. Tehdy se nepřipomíná již pouze včelomostský nebo kurvaledský sbor. Palaciový připomíná, že tu byli Bratři „chelčičtí, včelomostí, divišovští, žatečtí, kolínští, hradečtí neb melčí, Litomyšlští, vydušovští“ a „jiných více“. V jejich nověb, sborech už byli i někteří poměrně značně vzděláni, jako například náš krajan Ambrož ze Skutče. – Kiv Bratři vznikl zavraždit ze dne na den, Rokycanův nástupce Václav Kuranda mladší přijal bratrskou delegaci, slyšení však nedopadlo pro ně příznivě a Kuranda před nimi varoval všechny utrakvistické faněře českého království i panovníka z Postupic, který se však přes to připojil posléze k Bratřím. Pro Rokycanovu nástupce byl rozvoj jednoty též jím nebezpečným pro utrakvistismus, ohrožením samotných základů husitského dědictví, nakonecmlou klisou, nepřátelství a rozkladající strukturu církve i společnosti. Podle něho husité „byly by, každému pořádně měli, do kostelů obotili“, kde „to, to Běhanti tomu všemu na odpor se vydali, všecko jim vytrhali, množství nepádného zboží napeliskavše“, místo kostelů „v pelesích se sobě hájeji“ a měli by proti nim zasáhnout Právě jistý koncil, kde právě bylo sládkalo to „ježich zermocování blonové“ (blonové, tj. jezovité). Podlé osvědčení Bratři psali 2. února 1484 v listu králi Vladislavovi: „Protož naši milost požorně prosíme, aby jste se k nám nenáleželi míti jako k nějakému nepřítelům svým, ale jako k těm, kteráž naši milostí přijíjí i všecko dobrého židají, pod panování milosti vaší se všemi lidmi pokoj zachovávajíce, dčť oni kněží praví na nás, že bychom mímici nějakou v lidu činili, toliť se s pilností utráháme, poněvadž v jednotě naší už žádného netěněme“, sami utrakvističtí kněží pak dobře vědě, „že s námi množství lidí nebude poněvadž cesta naše v potupení jest, v pohánění i v ukrutnosti.“ Vmasové nastavení svatostně Bratři nedoufali a ani doufat

nechtěli, i když jich nyní bylo podstatně více než za Jiříkovy dob. Vedli o mže cestě, po níž jdou ti, kteří jsou z lidsky odtěpní světa se vzdát a nežádat pro sebe žádné výhody. Se samotným jectím byli jednotajně přesvědčeni, že království lidské nedosáhá nikdy počátku převahy tam, kde jeden druhému braje divadlo jen proto, aby ze svého so nejvíce vytrákal pro sebe. Kdyby našli početní převahy, třeba pak by jim vystalo smutné nebezpečí, že množství lidí pskaže, so v takové lásce bylo připraveno. Ne že by se jakémukoli množství bovali: lásce, kterou máš, každému přál. Všem přál i nadost, kterou jim tato láska dávala. Byli však realisty a viděli svět, jaký je.

To vědě i husitští kněží a neměli se tedy bát početní převahy Bratřím před utrakvisty. Čeho se však báli větším právem (akona-klas nenikali, byla do očí bijící konfrontace ježíšovského biblického křesťanství, otevřeného každému a přes to neznajícího kompromisu ve věci životního postoje, s oficiálním křesťanstvím, jež si cestou ústupků před „světem“ zajišťuje v tomto světě bezpečné postavení.

Sorve Bratři proměna: až do výloctních Čech, kde se jich ujímali ti, kdo byli čistí a přáli si být prostí. Slyšeli je venkované na Poličsku a Litomyšlsku, uvěřovali o tom všem a všechno osvědčovali. Tak pomalu rostl a uperňoval se litomyšlský sbor.

Sronikářský příspěvek k historii „božího lidu“ na Poličsku i v širším okolí nechce suplovat obecný dějepis Čech ani dějiny Poličky. Obrací se k obojímu jenom tam, kde je nutno aspoň ve stručnosti postihnout některé podstatné duchovní proudy, které zasáhly do života těchto míst a pomáhaly utvářet zdejší ostriček božího lidu. Tak tomu bylo v souvislosti se vzpomínkou na dobu Karla IV., s husitstvím i s počátky Jednoty bratrské. Tak tomu bude záahí i nyní, kdy bude potřebné věnovat určitou pozornost Jednotě na Litomyšlsku, o níž by nebylo možné hovořit, kdybychom ji hned úvodem nezařadili do určitých souvislostí. Přes to nemám zde v úmyslu pojednávat podrobněji o theologických rozdílech a o obsahu někdejších sporů více, než bude nezbytné. O tom existuje poměrně rozsáhlá literatura, zabývající se do hloubky příslušnou bohovědnou problematikou a všimající si veškerých jemných nuancí v řešení otázek dogmatického nebo liturgického rázu. Pisatel těchto řádků, i když mu naznačená problematika není tak docela cizí a vždycky se jí rád v mezích svých možností zabývá, sleduje ořítně cosi podstatnějšího a hledá spíše to, co ve všech zneprátených táborech, být se i vzájemně osoučujících, vřizuje řadě lidí pečet jediného a ve skutečnosti nedílného „lidu božího“. A najde-li co takového, rád by si všiml právě oněch vzájemných okamžiků, v nichž roztroušení a vzájemně zneprátení lidé dozrávali k poznání takové bytostné jednoty, kdy byli sto jí vytrástit a kdy divočky ostrých hádek se ukazovaly jako směšná malichernost a prázdnota. Přidržuje-li se při tom všem kostela svatého Jakuba v Poličce jako určitého východiska pro celý text, čini tak zejména proto, že tento kostel byl nejstarším hmotně prokazatelným svědkem existence lidské ušle po „sebe-přesazení“ v jeho rodném městě. Chápe tento kostel tak trochu jako němeého pozorovatele oněch událostí, při nichž nejednou šlehalý plameny a tekla krev, nejednou lidská netrpělivost chtěla přinutit dějiny k uznaní něčeho, co samo o sobě může doopravdy žít jen v prostoru svobodné volby mezi přítakáním a odmítnutím.

S jednotnými články, jímž Bratři učili, lze souhlasit

i nesouhlasit. Že však dokázali vytrvat v lásoe, o niž byli přesvědčeni, že jí přivzali od svého Pána, že pro tuto lásku se neohýbali žádným neszazím, i když je zároveň nevyhledávali, že věděli o lidské zlobě a přesto nepřestávali odpovídat, že se nedobábalí vřhod a post ani nezápasilí o mzdnu a stáli jen klidně na svém, že se nedávali odvrátit od nastoupené cesty lákáním ani vřhrůzkami, že dokázali být tolerantní, aniž by v čemkoli ustupovali netoleranci druhých, že slovo evangelia jim bylo nad každé pohodli, že si ve smutném světě zachovali nadost a obřstli z ní na všechny strany rozcházet plujma rukama, že si bez naděje na odměnu přáli pomáhat i lidem, kteří by je byli nejraději sprovodili ze světa, že více životem než přesvědčováním elřstli ukazovat ve Kristu, že všechny udalosti dobré i zlé přijímali vděčně jako dar, toto všechno jim nemůž být zapomenuto nikdy.

Když 18. srpna 1474 zemřel v Thandysně nad Orlicí první patriarcha jednoty Řechů, stanul v čele bratr Matěj, veliké slouhu však měl bratr Lukáš Pražský, který po celý život kladl rozhodující důraz na slova Chelčického, že „nášedorat Krista“ znamená vždy „brát na sebe jeho křtě“. Zamýšlel se nad otázkami neustálého ohrožení Ježišovy cirkve a pravého křtlanství ve světě, takže vždy znovu jako by se zdálo, že toto učení a právní ústav již musí zahynout. Vděle „O obnoveni cirkve svřtě“ z roku 1510 však dospěl k jednoznačnému závěru: „Konečně Průh své má vždy někde, a by jich nebylo, musili by celou zahynouti.“ Hledsil se k husitskému odkazu, zavřhovoval však jeho momentané prostředky a tak mu tržané vyřstovovali smrti. Postěji hluboce zasměhval do živnosti jednoty z Mladé Boleslavi, kde byl jako její vůd.

O něco starším Lukáše byl lékař Vavřinec Krasonický. Ten byl od roku 1479 bratřím, sněžsě svřtem přijal od italského biskupa Augustina Lucianara a když se dověděl o rostoucím bratřím sboru v Litomyšli, osmdeset kilometrů od Poličky, usadil se tam. Sám nejraději čítal Chelčického „Postillu“ a napsal historický spis „O učěných“. Přemýšlel tu o společenství Ježišových věrných jako o cirkvi „protníků“, kteří nejsou nikdy doma v tomto zřstném světě a pochl opil, že takové cirkve nemůž být nikdy „vábná světu“ a není jí možno stát se cirkvi masovou. Snad napsal také spis o službě Bohu i inspirováný prvními pěti verši druhé kapitoly knihy Ježiše Sirachara.

O litomyšlských Bratřích Vavřinec Krasonický napsal: „A pobyv s nimi, poznal jsem lidi upřimé a sprostné (...). I zřbili se mi. A již nyní ovšem i poddal jsem se upřimě své spasení v jich poslušěnství, nemine žádného útadu bráti, než za oběného člověka býti a zřstati“ (Historie, co se dalo L.P. 1519).

Bratři v Litomyšli, konající pravidelné bohoslužby po soukromých domech, hlásali její zřvod jen přiležitostnou, zahajující posty v hřviných zásech nebo před důležitými rozhodnutími a čestá dávající přednost Novému zákonu před Starým, hájili vždy základy: „Oděv rovný, pokrmy skromny“, ošřtli se časem ve vlastním situaci, dosud v jednotě nebyvale. Bylo jich tu nyní již tolik, že se nejednou od nich zdálo, aby přijímali také světské úřady. Uvážlo je to do rozpáku, vědyt měli své mínění o jakékoli moci světa, opřené o vlastní zkušenost i o zkušenost Petra Chelčického. Když se dotazovali Bratřa Matěje, jak se mají zachovat, odpověděl zřvnu: „Sami nevíme.“ Uvřdomovali si: lípe by bylo nežít vůbec ve městě, jestliže se však již tomu tak stalo a litomyšlských je plno, nelze se donekonečna bránit nabřženému

koněstřní. Kdy už se jim stane – tak si stannili – ten at všude žádá spravedlnost, aniž by ovšem doufal, že se mu to podaří, neboť dosáhnout skutečné spravedlnosti ve světě je takřka nemžné. Věskerých jednání, vedoucích k hmotnému prospěchu, který jen obtupuje křtlanstvá svědomí, chtěli se však vyvarovat. Měli před sebou jiný cíl, který nemohl být ničím takovým zastřněn. V jednotě samých divazech na vřjích, vřhoddel, pro něž většina lidí náda zaprodá sama sebe, nespáčovali žádné skutečné dobro člověka. Na tom neminili brát žádný podíl s ostatními. Vřstli, že protekové postoje mohou být posládaní za podřinný nebo dokonce za blázny. Rádi však mškarali tento soudvěrnost.

Už v roce 1480 svolal bratr Matěj do Thandysna nad Orlicí sněm kněží, jáhmů a soudců jednoty. O nřk postěji se Bratři obrátili k vřhodným pravoslouh, v něž doufal už Rokycana, se žádostmi o pomoc a spolupráci. Jagellonský král je k tomu dokonce vřbavil příslušnými přírodnými listinami. Vyřdali se do Čech, do Rusava i na Průh, jedně z cest se zúčastnil i litomyšlský měšťan Martin Kabátník, ale vesměs se vřceli s negativními vřřdělky a jen málo uspokojeni. Menšli tam to, co pro své sbory hledali. I v Litomyšli o tom nřmlouvali po Kabátníkově návratu a přemáhali úzkost zřsvání, jak velice jsou se svým důsledným blřžením se evangeliu ve svém pojetí před světem zřmi.

Tedy se bratr Lukáš Pražský znovu zamýšlel nad směřem a vlastními základy jednoty. Mohou si kupříkladu Starší ve svřnech přisvojovat pro sebe nějakou moc, jako to dělají kněž ve všech ostatních cirkvích? Dospěl vždy znovu k závěru: v žádném případě nemohou. Jenom Kristus sám má nad cirkvi a nad svřmi věrnými veškerou moc.

Odpřici, kteří si přáli, aby se proti jednotě zaměřilo, odhadovali v době volam roku 1500, že v Čechách je už na sto tisíc Bratři. Jakkoli byl tento odhad značně nadzřžený, přece jen se toto učení ujímalo, a zneprkořoval se jim i nejeden z představiteli utrakvismu jak v Litomyšli, tak v Poličce. A přece nelze hledat ani u těchto jejich odpřici jenom zlé vřmysly a snahu pomlouvat jednotu. Měli ostatně theologické důvody, se svého stanoviska pádně, aby nové učení odmítali. Uprinně s Bratřimi polemizovali o pojetí svřtosti a zdálo se jim, že důsledné protinstitucionální směřem některých brřivů jednoty je zřstně, že ignorování mocenských prostředků je nerealistické a že jim jednotu mřž být podřatnější než dříve ohrožena sama možnost svřmí, Ježišova křtlanství „ve světě“. Již i v samotné Poličce se objevovali příznivci Bratři a polemiky se přenesly přímo do města. I to je jeden z paradoxů dějin Bratřím lidu, že právě Ježišove zřvých se objevovali nikoli pouze navzdory zápasům, ale někdy přímo uprostřed těchto zápasů a jejich prostřednictvím, a to na obou stranách.

Československý historik Mikuláš Klauďas vyřšel v Norimberce roku 1517 za spolupráci Jeronýma Hřlzaa technický nářšenou a pro nás dnes velmi cennou mapu Čech; na ní je Polička vřznačena jako město husitské, utrakvistické.

Je to pravda. Přes to byla nářrovná diferenciace mezi obřvateli již poměrně značná a nyní se ještě více prohlubovala. Silný sbor litomyšlské jednoty Bratři měl na tom nemalý podíl, tím spíše, že se už dávno neomezoval na pouhou Litomyšli. A nebo pouze o tyto spory s jednotou, která si svou poměrnou vřřivní nezávislost má „světské vřblosti“ vyřpovála existenci značně kalibním postavením. S Lutherovým vystoupením zřabý v první řadě šestnáctého století pronikát do Čech první obřazy německé

reformace, usilující vstoupit neustálatým náboženským postojem vplnačnou a vnitřně formulovanou myšlenkovou základnu. Vstaly mezi Martinem Lutherem a českými reformačními slohy se ovšem utvářely jen pozvolna a provázaly řadou proměn. Oním sporné otázkou všeobecně předvedení celé Evropy, že vlnění čili jsou es odporného vylučování stvořil. Ovšem kacíři, s nimiž se nelze křesťanský dohodnout. Ten více se pak udíval, když si jednou přečetl kteréhokoliv kazání. Tehdy již začal přiznávají sympati o utrakvistu, zatímco bratři mu byly nebezpečnými neskolky a bludáři a napřáli si být s nimi **pročarovaní**. Stáli se mu dokonce odbojivým příkladem překročení mezi křesťanské svobody. Býval si i větou výnamu bohoslužebných obřadů, smal cenu liturgie, a bratři se vytykali, že to neuznávají. Navíc mě dle toho, že smutný křesťan má zůstat z „neprobuzenými“ v jedinému společenství a nikoli se od nich, přestož odlišovat, jako to udělali oni při založení své jednoty. V jehol stále zdůrazňovaném bláznivě posory tůčil - nepoň u křesťanských z nich - projev fanatismu. A přece se náctě z jehol představ promítly do 95 thesi, jež 31. října 1517 přibíl na okrá nové dveře ve Vltavě. A tu - při slavné lipské disputaci v roce 1519 se popové veřejně přimátl z česke reformace, když i svatého Augustina a svatého Pavla označil za „kacíře“. V Českých přijali jeho projev s nadšením a to s ním zabudilo první občanský vlnu sympati v jeho smě. Pás to n nás nenamozilo na mladnou odezvu jeho učení o ospravedlnění víry. Starší generace utrakvistů jej nepřijímala vůbec, mladší představitelé, s nimi „novou kacířské“, zabývali se jím vskai podstatně intenzivně. Před jeho dlnosom na čistou vnu však nadále dělali přednost dlnosom na čistý život a sady křesť. (Říkali vyřizitě poznamenává, že v jeho dlnosom byl „neklid svědomí trápícího mltim nepřítelů“, zatímco česke reformace se zabývala spíše otázkou, jak má být nábož, jež se mají chovat křesťané, jež je vše křesť. V čem si vlně z něho byli příklad, byly jeho výzvy ke křesťanům, aby se odlišili od „kacířství“ a „zábludných“). Mezi utrakvisty pronikaly lutherovské názory spíše než smlouze a rykaději. Bratři, kteří si zakládali na tom, že reformace začala u nich, byli k lutherství v otěch, proněch, dohrách, podstatně odlišivější.

Šumavským tedy žila křesťanská Policieka před polovinou šestnáctého století. Od roku 1525 se zde při utrakvistických bohoslužbách v kostele svatého Jakuba užívalo výhradně češtiny jako liturgického jazyka.

»Vezměte a jezte, opakovat tu křez neděli eo neděli stona ješšova, » tot' jest tělo mé. » Tak pozvedal kalich, v jehož jménu vedly se tu ještě doradivá varování a uterý dnu byl již i symbolmi česke výzvy: »zakotvení v kompartmentu: » Píte z toho všelkni, tot' jest krev má nového poručení, jenž z mnohé vyliita bude. » Vlnění pak s rozehlasom narouhali i dalším stonim a nikdo nepochyboval, že v ně v tuto chvíli zastupuje sám křesťan a všeho živého i neživého.

»Ktož tehda je tělo mé a pije mi krev, ve mně přebývá a já v něm. » A každý dbral, aby zdejší způsob přijetí křista, vzroupený toliko obětí, dlně byl zachován, to jest - jak pravi kompartment - „aby vlněná sdtost těla a kve božie pod oběma způsobama chleba a vlna všem věrným křesťanom, jimž hříech smrtelný nepřekážie, svobodně byla dávana, podle ustanovení a příkázání Spasitele“.

Stalo se bratři, kteří oltář uplatnit své, neuvažovali tuto formu sdtosti. V chlebu a vlně viděli toliko symboly a dlněnost křesťanské sdtosti byla jim „modlitbom“. Lutherovským zásadom novoutrakvisté nechtěli sbratřim jejich odpor. Rozvířil se však proti mněm, že by člověk sdtal dlně sdtitý jako nějakou svou zastulku a stádal si je pro přitě odměnu, zlych se pak oba voral tím, že je pon zpovědníkov. Tady si byli k ruce. V výklad epistolý v Řimánim a četli stova samotného Martina Luthera: „V duchomim člověku (-) státa vlně a hříech, aby ho podněoval k hledání milosti, k pokořování pýchly a domýšlivosti. Nejsme povolání k odporčimku, ale k boje se nými sklony... - Jen těm Bůh nepřipisuje jejich hříech, kteří se nmižně sdtbou se nými zlými sklony a s nimi bojují, užívajíce boží milost.

Ať si tedy nemýslí ten, kdo se zpovídá, že se zbavil všeho břemene, aby nadále mohl žít v klidu. Musí si uvědomit, že ve chvíli, kdy státi své břímě, státi se bojovníkem božim a přijíma úkol z Bohem bojovat proti dlně i proti sobě. Neuvědomí-li si to, jeho pad nastane rychle. Kdo nehodlá pokračovat v dobrém boji, proč vůbec žádá rozhrěšen a zřazení do kritéria vojaka?!

„Při pax si čtli zase tento text Luthera: „Neoslabeně a ustaněně věřim v Boha, i když dlouho prodleáš, a neukládám ti žádný cíl, žádnou službu, míru nebo způsob, vybrš uřim se hýt mu zcela odevšad ve svobodně víře a ztížit se v jeho božské vůli. Je všemohoucí: jak by se mi tedy mělo nedotknat něho, eo by mnenohl dát? Je stvůrcem nebe a země: kdo by mně tedy měl něho vst nebo mi uskadit?!

Vlně se však znovu k osudim členi Jednoty bratří čke vlně, tak blízkim mému nochtí. Víme, že již v roce 1475 mlči Bratři pod patronací Jana Křtitele vlně: svý státi slohy, vyřizovaný Moravskom Janem Klemovským. Pověděl jomě výše o Vavřimě Krasovickem, který stamě vlně žele. V prvnímu desetiletí šestnáctého století je začaly nové nemě: Albrecht z Kolovrat vydal na počim 1507 malomim jměnem proti nim edikt, proti všimž tedy ostě vystoupil všimž kromě stepm. Kdež v roce 1508 něme nřadovatel svatojakubský, mředit, který jim sdtal stonamě vst se vydávat ti slohy a tehdy k litomyšlskim bratřim oltářně ochladl i sam Jan Křtite. Pastýřskými listy, které tehdejší byly čteny na oltářim vlně i dlně, vyřizoval Bratři vlně čemž jednoty k postoj a kolosom klně vlně sdtosti pro vlně. Co spak se to nečká nřadit i jako „stet“ za přílohu vlně čemž. Ktož se při tute vyřizoval nřadit klně příklad klně jednoty a přitom se mltěně dosud bratřim nastali? Nastala nová promě dlně. Bratři Ondřej Polivka v Klně llně byl donucen k učestí na hřistových obřadech. Když při mlči klně převáž nesoblas s formom hřistomě klně, byl za to roku 1511 upálen. Ve stýmim roce psal Bratři vlně „bratři“ na okrá jednoty spis „Apologia sacre scripture“, který vydali v Norimberku.

Nakrátko se měla jednoty dočkat opět přiznávání se si. Když v roce 1516 zemřel král Vladislav Jagellonský, zemřelá moe pohlava a mladý kněz Rudolf nebyl s to zabudovat rozvířené moe sdtosti. Že zlečtění jednala vlně podle svého a do obřadim vlně panství bezkve poměhy, jeke mu vyřizovaly. V roce 1517 vyřizoval Bratři vlně k obnovim veřejných bratřích bohoslužeb. V Litomyšli stval Pavel z Mezirří, od roku 1503 bratřské knihy a výmy, po klně sdtosti, postet vyřizoval se vyřizoval.

Konfessky mezi bratřim a stoupenci lutherovskými nebyly s postetku - jak jomě se je změnili - vlně. K prvimim setkání s lutherovskim došlo u nich až teprve ve sboru v Litomyšli.

Ve vlně se dostali do konfliktu s moři tři německí mnši, kterým se zalíbily lutherovské spisy a začali je obháovat. Museli bratřim ovisit a v roce 1517 přitli do Litomyšli. Jmnerali se: Michal Weiss, Johann Zeising (tady se mu nálelo čiček) a Johann Mönch (Jon Mueck). Lukáš Pražský byl záradně proti nim, ale přes jeho mltitý přijal Vavřimě Krasovický vlně stitý do jednoty.

Tehdejší litomyšlský ján Bratři Jani Roh (Horn, Cornu) ovládal vlně a začal tehdy psomně číst lutherovské spisy, jež s mně s sboru přiměti. Začal je doporčovat také ostatnim členim stoně. Jmnerali se k lutherovskim klněm mltitě mltitě Pavla Spasitele. Měly vznikla mezi nimi korespondence i výměna mltitě vlně vlně. Když se Lukáš postavil eo nejpořněji vyměit formy ješšom přitomnosti v vlně a ve stoně stití klně, přijíma jomě chleba a vlna, Luther v odpovědi doporčoval bratřim, „aby se o věcmi Blně nřpekulovalo. Ať se jen prostě věri v přitomnost křista vlně a kve, jinak st mlti věcmi dost na stovch křistových. “ Když se Benš Optát zlně přal tehdy luthera, zda je obětě čli modlář se vlně stě se křistomě vlně přitě čli, luther mu odpověděl, že „vlna nečee vidět vlně, než že vlně je tělo živého malýjelho křista“, a o postomě soudil, že „záleží na věcmi, chce-li se křistu ve sdtosti klně ztí se“.

a pro jejich složenou náboženskou situaci nemohli přivést mnoho posuzování. Kalvánska osobnost v nich neobtěžovala jako absolutistické tandance i pro veškerou oprávněnou vůli obnovit tříšesté jednoty v zemi. Německé příjaty české koruny se vztahovalo na říšskou, že zachová Kompaktát. Šedá se (kristologické potřeby), že nutnou tohoto druhu nebyl nijak v rozporu s jeho mírně reformním programem. M. A. velký vztah k renaissance-
nismu umění a humanistické literaturě, z něho se nejvíce oblihl Erasmus Rotter-
damského. Byl přesvědčeným katolíkem, demš se účastnil domu mši a každé
měsíc přistupoval k svátostem. V roce 1528 zaslal proti „mnohožetnosti“, z k-
roku proti šerfám však zatím nedošel zela. Braniborský markrabě Georg,
o něm se píše, že byl „hulbším lutherem“, dle v roce 1532 zaslal i pa-
ne kněžské zprávy o víře Bratří, o n. 8. měsíců již leccas slyšel. Litomyš-
ský Bratr Roh vypracoval za him ušelem, „Počet z učení“, jehož nezávislý
příklad do něčeho jiného poslal Michal Waiss. Lepší překlad, přístup-
sborný lutheristickým postojem, vyšel v roce 1533 ve Wittenbergu z dopor-
čujce předmluvou Martina Luthera pod názvem „Rechenschaft des
Glaubens: der Dient von Communion“. Proč odmítali „zslužnost“ v něm
byl pobýván bratřím, tánc na potřebu dobrých svědků, blíže se v tomto ob-
dě i potojím katolickým. Autentický latinský překlad z r. 1537 pod názvem „Apo-
logia“ pro alantování národnosti křesťanské svornosti. Lutherova výzva, aby se
křesťané naryhobali vzdělání, přiměla první český bratřím bratřím
vplet z r. 1530 na wittenberští studia. Trazi si naryhobali volným zpí-
sbním, kritizovali jednotu pro „okrasnost“ a zákonitost, její předpis o pro-
stém žití začali považovat za „nepřirozené“ a zejména jeden z nich, Václav
Mittmánek, zastával názor, že „křesťanská nauka si křesťanská žití“. Vzd-
nada jednoty se v roce 1532 usnesla, že děti mají být křesťany „křesťanským
a čistým“, že netělo „dávěho křesťana“ a že římský křesťan je ve své podstatě
platoný a zprávný. Barmě ve zprávu Václava Trazi se bratřím připsali i k
lutheristickým, husitům i katolickým podáváním opatku místo křesťanského.

Ve snaze o sblížení husitství, bratřím i lutherství, vydal
Jan Augusta v roce 1532 spis ve formě nasmulvy mezi učeními mužem
a zslužnost, jímž se nacháves obzval zejména k novoutrakvistům, aby
zanechali svátostné zřetnosti a více pozorovali od duchovní vzdělání prostého
lidu, aby jej nenechali tápat a pověřili jej o jistotě spasení. Pokus o do-
hodu byl však přerušen, když v roce 1534 staroutrakvisté nahléli
administrátora konsistorie podobojí Václava Unhošťského, který
nadějn na dohodu přál, z „pikantství“. V další „Kříž bez titule“
z roku 1534 vyprávěl Augusta znovu ke sjednocení všeobecný husi-
tý a bratřím, kteří se se jistotě oběť dospěli k vědomí jistoty spasy.
Křížka vřadila řadu důvodů, kterými husitství př. knězi již však odmítla.

14. listopadu 1535 předložili Bratři panovníkovi novou konfesi, na
jejím vypracování měli rozhodující úlohu Roh, Augusta a patrně také
Mittmánek. Podporoval jí 12 lidí a 33 českých rytířů, výsledkem však byl
nepřítomný. Knal jim vřadil, že zatím „neměly kdy na její provedení“.
V předmluvě tříšestého vydání konfese z roku 1536 připomněl Au-
gusta slova Jeronýma: „Budete v nenávidi všeckým pro iméno mé (Mt 10, 22).“

V roce 1537 žádali Bratři o svolání, aby jejich konfese směla být
přečtena na obřadním církevním koncilu v Mantově, utrakvisté však
její žádost odmítli a zaměřili další podobným pokusům. Přátel-
ský je posílal a podporoval sám Martin Luther, který rok přestih
přijal ve Wittenbergu bratřím Augusta a Jerzele a nadil jim ve zmi-
něném některých formulací konfese. Na jaře 1542 zaslal litomyšlský
biskup Augusta znovu do Wittenbergu za Lutherem. Ten však již nebyl
zdánv a cítil, že se jeho život obýlí ke konce. Zachoval ze jeho do-
pisu Janu Augustovi z téhož roku, v němž litomyšlské Bratry na-
bádal, aby „trvali s německými spoluvěřícími ve společnosti“ Eucha-
rie a zistěho učení ve společenství zápasu proti bratřím perkolujícím slovem i
modlitbou (Řeč). Litomyšlský Matěj Červenka udržoval ve stejné
době silé styky s vatislavským Janem Plessem i se strasburskými
kazateli Martinem Bucerem a Janem Calvinem. Posledním z nich
uvažoval, že bratr Augusta „jej sobě libuje“, ten však přes to necho-
val k bratřím žádné zvláštní sympatie. Otvářoval je z utajného

„zslužnost“ a z přechováním kněžského celibátu. A přece v roce 1540
napsal Jan Calvin Augustovi do Litomyšle, že nic víc si nepřaje, „než
abych se tebou vnitřní přátelství měl“ a že litomyšlského biskupa i jeho druhý
„velmi miluji“, neboť jsou „výborným řádem a kázem ozdobeni“, znovu však
vystoupil namítka proti bratřím celibátu. Přes to vystoupil nadost, že
spolu navrázali přátelství, „abychom tak spojenými silami proti Sata-
nšerovi a všem jeho bouřlivým myšlenkám“. Nakonec dodává: „Pan, jež
že ostidky, bratře výborný a odušně v Panu chobdný, prosím abys jménem
mým poslal těch, o kterýchž se naděješ, že by poschavšim mě svým
nismým úmyslem přijali“ (apud Calvina Augustovi z 23. července 1540).

Z téhož měsíce i roku je také dopis Martina Bucera, pobývajícím a
věrným v Panu žitím služebním Johannesovi Augustovi a jeho tou-
něm, biskupem a starším sboru litomyšlského, plný obdivných slov:
„Mohl bych se Panu, aby to přesvědčení kněžství v vás udržoval a na každé
den rozmnožoval. Konečně vaše přebál jsem a těším se takovému světlu
při vás, takovému řádu, kázi, čistotě (-). Také i tomu jsem rád, že (-) před-
nější služebníci vaši bez manželek jsou, proto, aby se mohli zvěřejšit Panu
přiděti a ovdal svůj pobývatí věsti. (-) Proste toho, at kněžství své
i na svatě a mezi jiné roší. Teďť Pan toho nám popřij, abychom
se často mohli vespolet potěšovati, těm i vřadivati a darý symulovat
na každý den více a více naplňuj“ (apud Calvina Augustovi z 20. července 1540).

Vzájemné vztahy husitů a bratřím se začaly opět podstatně
zhoršovat od roku 1540. 20. června toho roku došlo k smlouvě v Hradě
Boleštině k veřejnému vysvěcení novpř. dvaceti bratřím jed. kněží,
př. němeč Jan Augusta v kázání ostře polemizoval proti husitům a
turzeu, že knězi jednoty „nepřicházejí platně“. Dovoloval se žitím
lutheristickým názorů i slov Toma. Velký spor o platnost kněžství pak
formul v knize „Pie Jana Augusti“ a kněžství na křesťanské“ a o více
poděti stejné přikrá odmitl Mittmánek posou o připojení jednoty k
husitům a křesť. Tehdy Mittmánek, zklamán Augustovým stanoviskem,
prohlásil Bratřím za „tráče“, opustil je a připojit se k utrakvistům.

V Itálii se dal upravit od katolického biskupa a zval dostávat theologie.
Zčal v pražském chrámu Tanevy Marie pod Týnem vzat proti jednotě a
stal se členem pražské konsistorie „pod oběti zpišobu přijímajících“.
Za podomy Jana z Pernštejna začal mluvit o reformu celého české-
ho křesťanstva a o vytvoření české církve, jejíž biskup by byl vysvěcen v Římě.
Spjal se ve svém ústí s Janem Mystopolem, vřadil svůj plán na pražskou
zemským sněmu v 1543 av Karlově předložil křesťům k disputaci své tři
leavní oběti: 1) zda lze máti porokdat za oběti, 2) zda je vhodné uctivat
svatě a modlit se k nim, 3) zda ospravedlnují zvěsta dobrě svědky nebo
sama víra. Když se mnozí knězi postavili za lutheristické papě, předložena
celá záležitost k vyjádření panovníkovi. Ten však zmlutělný posou v luther-
stvi porokdal za porušení ujednaných Kompaktát a pohrotil všem, kdo by
chtěl upravit od vřadit, měních obřadů a navídal, že dosavadní
přívody Borsiholea i státní Jana z Husince se musí nadále konat. Když
zakázal Mystopolem vykonat křesťanské slouby, ten odvolal své lutheristické
názory, vřadil se ke svému ústí a až do smrti v 1562 byl administrátorem
dolu konsistorie. Mittmánek byl pak vyprávěn ze země a když se v ro-
ce 1543 potají vrátil, byl prozrazen, na půl roku uvězněn a po pro-
puštění o detel už navždy do Těsta. Ačkoli na něj Bratři za-
nevřeli pro jeho odklon k utrakvistům, zachoval si i po přestupu
jednu významnou bratřím záradu: nezávislost Kristových slu-
žebníků na státní moci. Této záradě zůstal věrný až do smrti.

Mezitím již docházelo k vyporodění Bratřím z kalostřických měst Bo-
mažie a Klator, k zákadu činnosti jejich sborů na kloubním pas-
stvi v Račicích, Udoban i jinde. Za velkého posou v Litomyšli i ro-
ku 1546 byly zničeny cenné písemnosti tamní jednoty Bratřím.

V roce 1541 vyšel v Praze bratřím kancional „Pisné chvali bo-
stých“ o 638 stranách, do něhož byla zahrnuta i náda písní, na-
psaných litomyšlským biskupem Janem Augustem. V jedné z nich
se zpívalo: „Jestli mileji v domu Tvém bydech, / rozkošněji u prahu sešití
mezce / nad hřiesných stolice...“ (aj. jak jsou mě tři přilýkavé)

V roce 1546, kdy zemřel Martin Luther, začali se litomyšlští bratři znovu mluvit o odkazu Petra Lutáče Pražského a studovat zejména jeho „Správný způsob“. Učinil tak i biskup Jan Augusta hlavně obnovou chvilky kněžského celibátu - dokonce do té míry, že v tom nasadil na prvotní odpor litomyšlský záměrného litomyšlského bakaláře Jirky Augusta tím, aby celit začínajícím mouchováním kázně v bratřích šlo rychle, a nemuseli slyšet už dohoděho protivivému nářekům majitelce Litomyšlska. Rozhodnutím v tom vystoupil i proti mocnému šlema Jendoty, dvořanu kastelovi, a pro jeho nedostatek styky s manželskou komou mou jej vyloučil ze sboru. Aniž by zůstal akceptován je Luther, že zásady, že spíše život sboru obnovit.

Aby byly výjimečně sporné otázky mezi římskokatolíky a narušujícími směry protestantskými a tím obnovena jednotu celoslovenské křesťanství, rozhodli se tehdy papež Pavel III. směřovat do Vídně obecní církevní koncil. Tamějšími nesobodnými křesťanskými nesobodnými s možností takových jednání, odmítly evangelické křesťanské stavy, sdružené ve Šmalaldském spolku (narušit tak podle něho v bůžích věcech). Proto císař Karel V. zabýval proti nim válku, aby je křesťanskými donutil. Když se měl Ferdinand pokusit získat pro tento úmysl i české stavy, vypukla v Praze v červnu 1547 proti němu vzpoura. Litomyšlský Jan Augusta navštívil modlitby a plit za vítězství protestantů. Když mezi protestanty Vídeň nedalo: zatímco se bratři na Augustinův příkaz veškeré modlili, lutheráni se proti této formě modlitby upínali. Protestantský kněz kurfiřt Johann Fridrich byl poražen a zajat v bitvě u Mühlbergu 24. dubna 1547 a podobně se stalo i s hesenskými vinnými Filipem. Vzpoura v Bělehradu byla potlačena, královská města odzbrojena a postavena pod přísnou dozoru dva rytíři a dva měšťané popraveni 22. srpna 1547 na hradečanském náměstí (Václav Potěpský, Bernard Barlaam, Filip z Prahy a Karel z Jemni). Potlačení vzpoury bylo signálem k rozhodnému závazku, protijednotě, v němž však vítěz hlavního iniciátora odporu. Bratřím bylo naruženo, aby se nepřipojili k euklir podobně nebo pod jednou. Faleš deset příměří představitelů královského města **Poličky** stanovilo již 21. července 1547 před soudem v Praze, kde byli donuceni vydat své město knězi: jemu od nynějška měl náležet výtěžek veškerých celních poplatků, daň z sušeného nebo piva i dědičné „posudné“. Navíc poličtí zaplatili tisk kop grošů posudky. Od 1. srpna téhož roku byly Poličky odňaty poddanství vesnice a svobody rybníků, k tomu panství. Znovu město trpělo za účast v odboji ztratilo veškerá svá privilegia a rychle upadlo do skutečné sužované bídě, takže o něco později odtud poslal královský zaslánec hlášení, že „v tomto městě volná chudoba jest, neb město chateřně postavené a lid více sedláckým nežli měšťanským podobný“.

Na hlavního iniciátora vzpoury byl poslán litomyšlský bratrský biskup Jan Augusta. Vedlo se o jeho přátelských stycích s Lutherem, Bucerem i Calvínem, o jeho částech cestech do Wittenbergu a upadl v podezření, že saskému kurfiřtovi nabízel císvou korunu. Předpokládalo se, že byl osobně účastníkem zahranických výjev spoluprotivých porad proti císvému království a že peněžní výřezů sbíral jednoty poslal jako příspěvek na organizaci spiknutí. Augusta se bránil, že nikdy neměl žádných věcí saských se světskými a že tudíž neohl mít žádný aktivní podíl na výjevných přípravách odboje, vědyt přitacání „nezabývej se o theologický jednoty svate, jestliže je porušili některé šlechtici, kteří byli jejími členy, pak nejednali podle povinnosti svých duchovních představených, ale na základě vlastního určení. Politické boje a vojenské plány jsou jednotě cizí. Jeho obrana mu nebyla nic platná. Sam fakt, že se bratři zásadně distancovali od státní moci, byl přitěžující okolností.

Biskup Jan Augusta i jeho žák a věrný přírůdek, kněz Jakub Blika, původem z Mladé Boleslavi, byli letivě vylácani královským hejtnanem v Litomyšli, a 25. dubna 1548 zatčeni. A ještě se jim stálo, že budou jednat s pražským administrátorem, neplatnou tak.

Byli směřováni v žalárních sálopeních na Křivokláte a tam mučením nuceni k doznání svých vin. Osmnáct litomyšlských bratří bylo věčeno v Thaze. Podobně byl na Křivokláte zadržován někdejší mladík Jana z Valdštejna, rytíř Šimon Těsák, kterého otvínili, že svůj zásek odboje sledoval písemně proti váli a kněžím.

Jan Augusta pobyl ve vězení plněho šestnáct let - od roku 1548 do roku 1564. Ve spise „Umění práce dila Paně služebného“ tam v roce 1550 vyznal: „... Pakli by byli nepřestávající protivníci a škůdci lidu, tu sluší se přímo plnit: pro spravedlnost bojovat až do smrti! To jest, bys měl od nich i smrti zahuben býti jako proroci, Kristus, apoštolé, a za lid boží tak tuze se postavovati jako železná zed“ a v odporu se stavěti jako s měděným čelem proti jejich čelu železnému, nic se jich nestračovati, hledě na jih moci i moudrot (-) a na svou hubenost, mdlou, neumělost, nestátnost i odpristitelnou hrůšnost, ale v Pana doufati, že s tebou bude jako páveza tě zastupovati a pravici svou tě brániti, aby tě přemoci nemohli (-). Jináč nevěniš-li toho a škoda (-) na kterou duši člověka (-) přijde, Bůh toho vyhledávati bude z rukou tvých. Protož boj se více Boha než lidí!“

Litomyšlským bratřím pak psal o tom, na co byli při vyšetřování tázáni a jak odpovídal: „Oni se domnívají, že jsme my všu svou moci a obyčejem světským (-) oltěři zastupovali. Když na nás všu neměli, dovodili na nás Pražany a jiné města, že všickni vinu dávají mně a vám starším než Jednotě. Řekl jsem jim: „Co Jednotou míníte? - Neposludky pak tvářili se, čím jsme měli úmysl tomu odpírati - I hrdlivost! - A odkud jsme pomoci rekati? - Okázal jsem do nebe. - Když pak o podepsání zmínka byla, nejprve se toho vyhledávalo, měli-li jsme o všechny ty věci smrti s urážkami a mými (-). Odpírel jsem, že toho nebylo a nem. - To až potud těch otázek!“

Zachovala se i zpráva o vyšetřování bratra Jakuba Blika, nově zveřejněného v litomyšli: „Mučen jest byl, a tu mukami nejprve na něm bylo vyhledováno těch šesti artikulů: 1) O těch smlouvách, jaké jsou bratři měli s kurfiřtem. 2) Ke komu jsou měli utvořiti o svou pomoc? 3) Čím jsou lidi bezpěšili? 4) Co jsou měli myšleli? 5) Když-li jest Augusta v naděch panských? 6) Co jsou myšleli a čím lid bezpěšili, jestli by je kval vyřadil? - Vždy to jemi mluvíce v těch mukách: „Však to všecko máš, všechna ta tajemství jejich; my to dobře víme, pouz pravdu a neklamej! Romi na svou duši, že živá usta duši zabijej!“ - I takž kázali ho podruhé trápiti, vždy o té věci nahore postavené. Věna na velmi dlouho, ježto se jim psal tišiti a omdlévati. Bratřím, kdy by s nim byli malíčko déle zacházeli, že by jim byl dokonal.“

Ve v roce 1547 se bratři na sobě i starších dotazovali, proč jsou na ně znovu sesláány takové skrošty. Pátali, jaké si z toho mají vnitř pověření a oco mají usilovat. Shodli se na těchto závěrech:

„Aby se Pisma naphila. Aby hříškové naši i předků našich byli trestáni, zůstat nezdánost pravdy zjevené, nedověra, nevděčnost, pohrdání, zlehčování. Svět aby od nás zahnán byl. Aby život Kristův a první církve na nás uveden byl“ (D 165). Bratři Červenka a Bratři Maclh povzbuvovali o rok později v pastýřském listě své spoluvěřitel, aby „nezoufali nad Pánem a stěby jeho“. Jedou práce ješitsovou cestou a nespou na svých bedrech část jeho kříže. „On tu v svatých svých tulkem jest, práce, úpi a kni, on v níh a skrze ně (-) nad tímto světem i nad jejich tělem zvitězi skrze tétož těla mdlou.“ A tak se všichni vzájemně posilovali ve víře.

Stalo by za zamýšlení, kolik by v historii našlo analogií v osudu litomyšlských bratří a celé jednoty. Byli to oni, kdo nechtěli nikomu škodit a na líce ve všem začali budovat svůj program. Vytřídili šestnáct morcovských zápasů a distancovali se od přímého podílu na politické hie. Je pravda, že se modlili za vítězství protestantů i se zřetelem ke svému pejetí křesťanství - ke zbraním ani politickým úmluvám však nesahali. A práce právě oni stali politikům nejvíce v cestě. Povinnili se v tom, že si chtěli zachovat vnitřní nezávislost, že nechtěli být zatahováni do mocenských sporů. Proto musel být hlavní útok veden právě proti nim. Stát nemohl dostat všechny občany pod svou plnou kontrolu, dokud se zde volně pohybovali lidé, kteří měli své mínění o jakékoli moci a jejichž „království nebylo z tohoto světa“. Nemí

divní, že za takových okolností byl hlavním viník hledán v Augustovi. Jednota zkrátka, musela zmizet" a za Škvi záminkou tu byla dobrá. Theologické diskuse litomyšlského biskupa z Lubanem, Baccem a Calorimem se v očích žalobců změnily ve vlastizrady... Ale i toto hokynářské zbláznění se bratři jenom utvrdili v oprávněnosti svého zbrojeného práva: „Svět aby od nás zaháněl byl." Nikoli však tak, že by se zakládali lidi a náčasti s jejich osudy. Pořád platila jejich důvra proklášení: „Ke všem se známe (-), kdežkoli v kterém poslušenství služebnosti požívají od kterýchkoli kněží. Věříme, že v jednotě přebýváme cirkve svatě když se spolu osvětlíme v jednotě víry a lásky, skutkuov dobrých..." (I-203)

„Žádného nechceme haněti (-) než raději se modlíti, aby ku pokání přišli" (I-203). Bratři Augusta, uzavřený v žaláři rokoce na hradě, nepřestal být literárně činný ani tam. Kromě již zmíněného, uměl práce dila. Běže služebního" tu stávil mnoho duchovních písní, podle perikop církevního roku sestavil „Registrum něčí Theotich" a pracoval na „Summoviku" homilii na jednotlivé části apoštolského kredo. Na přátelské naléhání Ladislava ze Sternberka se dal asi v roce 1560 zísat z propuštění, že vypoví „všecknu církev evanjelickou, kteráž kdekoli jest přijímající tělo a krev Pána Ježíše pod obojí způsobu". Toto prohlášení, které nebylo lze vnímat jinak než jako přístup k utrakvistům, pohoršilo členy jednoty, pochopili je jako pokus o vyvráždění z uševu a Bratřská synodov v Hierosolýmě za to v 1560 posuzovala s nejuvětší přísností. Odvěkla se ho jako svého člena, propuštěn však nacházel ochotu podporovat je ve vězení v jeho životních potřebách. - Podobně i Jakub Bilek přestoupil ve vězení na Augustovu náuku a husitské církvi a od jejího křesťanství tělo Páně. - Tehdy nastoupil na český trůn císař Maximilian II., značnou nakloněným protestantům. Jan Augusta se na něho obrátil a v březnu 1564 byl po šestnáctiletém žalářování na císařův zákaz propuštěn. Stejně se ocitl na svobodě i jako Šák a druh Jakub Bilek.

O měsíc později se obra dohodli s Uzkou náudou, vříteli se k jednotě i do svých úradů. Pod vlivem dvacetiletého žalářování a snad i řady změn, k nimž mezitím u bratři došlo, jednal pro Augusta v dalších letech často podnážděně a mnohé ze svých někdejších spolupracovníků si nespátěl. Těšobil v oněch letech zejména v Mladé Boleslavu a v Banské nad Ohří, zatímco Bilek zůstal jako křesť v Napačedlě. Nejprudší spory měl snad s Janem Blahoslavem, proti jehož výstupu humanistickému vstálení hájil přirovnání prostoty jednoty. Záměrem Augusta měl to vše za pouhou svěřenou marnost, Blahoslav byl přesvědčen, že vstálení je dar, jímž lze Bohu sloužit a Boží věci posloužit. Oba zemřeli nedlouho po sobě: Blahoslav 24. listopadu 1571 a Augusta 13. ledna 1572.

Prohlášení stavovského odboje smálem Ferdinandem a uzavření biskupa Augusty znamenalo neshodnou námu pro celý litomyšlský ston Bratři. Víme, že ve 4. května 1548 uzavřel pamovník „všechny pikantý", aby se buď ráhod zůklí své víry nebo aby se vstěbovali z jeho zemi do šestí týdnů. Ještě v polovině čerova, když novu pro odboje asi osm set lidí přešlo do Husova. Ve svých pamětech tehdy vspomínal Jakub Bilek, že „ten lid litomyšlský, což jich kolik bylo z obojího pohřvu, ježto se nikoli přeláti nedali žádnými řečmi chytřími a lživými (-) ani uhroiti žádnými pohřbami, ale chitvi jsouce Pánu Bohu svému viru dobrou (-) zachovati, přijd na ně co přijd, ztráta statku i životu a cokoliv jiného (-), ti všickni vypověděni jsou byli ze všech zemí královských (-). I také v tom čase rozprodáše své domy a stateky, brali se pryč ve jménu Páně..."

A přece nezamíkla jednotu v Čechách ani za těchto okolností, jenom její život se znovu na čas podstatně zřídil.... Některé litomyšlské pouze formálně přestoupili k utrakvistům a své děti dávali křtít od husitských kněží, ale své způsoby a životní postaje si zachovali. Šamí bratři stáží jim to tehdy odvolávali, protože v tom viděli jedinou možnost, jak na litomyšlsku i Poličsku zachovat zbytky jednoty.

V době, kdy byli Augusta a Bilek propuštěni z vězení, stál v čele milostivě mnohem tolerantnější Maximilian II. a to se již bratři v Čechách šilo opět podstatně volněji.

Doplníme si tento přehled několika důležitými ústoji, bez nichž by bylo nepochopitelné době, jež následovala. Reformace vyprovokovala světovou církev k vážnému přezkoumání některých podstatných článků křesťanského učení a k pokusům o jejich přesnější a závaznější formulace. Ve čtyřicátých letech 16. století svolal papež Pavel III. do Tridentu obecný církevní sněm, jehož cílem bylo vnést jasno do sporných otázek, „sjednat mír s protestanty (Bratři) a obnovit jednotu křesťanstva. Protestantická reformace se mu stala signálem ke katolické reformě.

Sněm trval v letech 1545 až 1563. Vybírá se se protestanté odmlili dostavné k disputacím, projednal řadu základních otázek a zaujal k nim pevné stanovisko. Vyjádřil například postiv nad lutheránským odmítnutím tradice a nad tvrzením, že Písmo je jediným zdrojem víry. Zdálo se mu to být nelogické: Písmo není přece mluvením, než písemným zachycením apoštolské tradice, která mu předcházela! Ověrnýje Duchu není jen litera, zjevuje se v celých dějinách Písma lidu, v jeho činech a svědectvích víry, hovoří ústy církve, promlouvá tedy i na sněmech a v textech věroučných výnosů, které jsou v souladu s tradicí již dříve zapísanou. Evangelium je nadostná zvěst Páně, působením Ducha přeměněná z generace na generaci a znovu a znovu interpretovaná. Je spjata s celou pouť církve dějinami, kdežto lutheráji vizuál vykládě na Bibli. Proto vedle Písma vždyť je existovaly a existují „nepisné tradice, které z úst samého Krista od apoštolů přijaty nebo somými apoštoly působením Ducha svatého, jako by z ruky do ruky, předány, k nám došly" („traditiones sine scripto, quae ab ipsis Christi ore ab apostolis acceptae aut ab ipsis apostolis, Spiritu sancto dictante, quasi per manus traditione ad nos usque pervenerunt"). Není divné stranit se takovým záměrami starozákonní tradice, jako jsou kniha Moudrosti, Judit, knihy Makabejské, Tobias nebo kniha Ježíše Siracha. Také ony jsou podměrně Písmem Duchem svatě vnu svatopisepi, jako svědčí Písma světo- váním jsou nám vřideny a římová církev je právem pokládá za kanonické oddily Bible. (Tm podobně přijí tradice je poděpité, to se církev nikdy nezapomněla ani poctiče radice postátně porušených a spochybňovaných svědectví víry naproti v některých částech apokryfů evangelii; tím vše nikdy nedala věroučnou závaznost, ale mohlo z nich zachovávat v legendách a církevním učení.)

Koncilnímu dekretu o ospravedlnění přiznali „evanjelictý oběti" i novodobí odbojci (atř. Hamak). Podle něho nemůže být člověk spasen „silou přírody" (per vim naturae) ani „lterou zákona" (per literam legis). Ospravedlnění spočívá v božské obnově člověka působením boží milosti pro zasluhu křesťanské oběti. Tato milost zá- vrazní viru. („Krista ustanovil Bůh za smere skrze viru, v jeho krvi za naše hřichy - Christum propovídati per prophetam per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris"). Nikoli přitě- něním lidí, ale „zásluhou nejsvětějšího utrpení Kristova smere Ducha svatého se Boží láska rozlévá v srdcích" (Christi sanctissime passionis merito per Spiritum sanctum caritas diffunditur in cordibus). Vyjmenem právě víry, její funkce a projevem na tomto světě, aktivitor, kterem Bůh vřítá a raduje se z ní, jsou „bona opera" - dobré skutky. Jím se člověk bezprostředně podílí na činné lásce Boží a přibližuje se mu tak.

Tridentský sněm se neztotožnil s protestantským způsobem vyznání a snížením počtu svátostí. Boží lid, to je „církev svatost" - a kdyby se tomělo vyjádřit šoklat, pak by se dalo říci, že je to církev „sedmi svátostí", jež ustanovil sám Kristus jako prostředky k dosažení spásy, a pěkému spojení se sebou samým. Milost sestupuje k člověku právě skrze tato posvátná znamení, jež nejen předtř- vují, ale zároveň i působí Boží přítomnost v nás. Jím se stáváme tělem Kristovým. Transsubstanciace, předpodstatněm chleba a vína, sestupuje Kristus mezi živý svět, vstupuje donich, aby posvětil a proměnil jejich bytí ve své vlastní, aby je tak k sobě, aby se z nim stotožnil a pokračoval tak v proměně In- karnace, který započal jeho božím spásem v smutném těle. Tou se Kristus prolíná v svět a svět v Krista, Boží lid jeho trpným tělem se stává, posnává se v něm a on sám sebe nalézá v hřím lidu. To však nezna- mená, že by byl „rozdroben" mezi Boží lid na jednotlivé díly, právě tak jako není „rozdroben" mezi chleba a víno - tak materiálně to chápat nelze.

Tou se Kristus prolíná v svět a svět v Krista, Boží lid jeho trpným tělem se stává, posnává se v něm a on sám sebe nalézá v hřím lidu. To však nezna- mená, že by byl „rozdroben" mezi Boží lid na jednotlivé díly, právě tak jako není „rozdroben" mezi chleba a víno - tak materiálně to chápat nelze. Koncil setu přikládal k definicím Tomáše Aquinského o transsubstanciaci a znovu je uplatnil ve vyladění chleba a vína. V jakékoli souvislosti které- koliv z obou živých je přítomen Kristus celý, Boží zbytků. A je tam přito-

men nejen v okamžiku, kdy člověk přijímá ekleb do úst, ale už předtím, v okamžiku svátosti je přítomen ve mši již před přijímáním ("In eucharistia ipse manet ibi auctor ante usum est").

Podobně kecal vymezil nauku o očištění stánu duše a o obsorování svátostí. Jestliže zdůvodnil své pojetí eucharistie a odvrátil z něj naprostou postálost přijímání „pod jednou způsobou“, nijak se tím nepostavil proti možnosti hromadného přijímání „podobojí“. Naopak: když byl dříve na ky před ukončením jednání po stočtyřicetileté přestávce znovu v Praze obsorovan katolický arcibiskupský stolce, nešel se nary arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice do Vídně, účastnil se zbyvajel části sněmu a vymohl tím souhlas k užívání kalicha v Čechách. Tím byl s konečnou platností potvrzen i papěžm klávní článok Kompaktát a od té doby i mimo katolické křesť. u st. Víta na Pražském hradě pokračovali až do roku 1622 „sub utraque specie“.

Někdo říká, že katolická reforma probudila k obnově novému životu římskou církev po celé Evropě. Přední člen Tovaryšstva Ježíšova, zakladatelského Ignáce z Loyoly a potvoreného papěžm uš v roce 1540, Petr Canisius, nešel se na křesť. porovná do Čech a v roce 1556 založil ve starém dominikánském klášteře u sv. Klimenta první českou jezuitovu kolej. Jestliže na počátku v ní utrakvisté vyřadili oknem, zakrátko přilpřvalo jejich žáků všech národnostních vyznání, kteří zde smělí zdarma studovat, takže za nějaký čas - v době, kdy husitští univerzita Karlova neměla více než desítek a šel třicet posluchačů - studovalo na jezuitově koleji více než sedm set mladých lidí, katolíků i husitů. Jesuité, znajíce dobře mentalitu tohoto národa, snažice se přilpřit se jí a respektující její zvyklosti, na nichž si Češi tolik zakládali, podávali studu, namísto přísti, svatostného Krista všem pod způsobu chleba i pod způsobu vína, proměňující oba živly v jeho tělo i krev.

Abý zpřístupnil katolickou nauku, kodifikovanou Vídeňskými jednáními uš dámo před složením sněmu, napral jezuita Petr Canisius svůj slavný Katechismus, který byl přeložendo nády jazyky. Jeho český překlad vyšel poprvé už v roce 1559.

Život utrakvistické církve v Poličce šestnáctého století odrážel v sobě jako zrcadlo základní události doby. Na počátku můžeme zde všude zmatmenat důsledné lpění na Kompaktátech. Byla jim dokumentem nad jiné cenným, za který předkové prollevali svou krev, svědkem slávy a znamením výzrad. I do modliteb vkládali tu živěné práni otců, obsorované v číhstém článku, „aby zlá a křivá pověst o tejto zemi vyčistěna byla a tak aby se obecné dobré dalo království a jazyku českému“. Slavné a velkolepé tu bývaly veřejné církevní průvody o svátku Těla a Krve Páně, nejstarší pak pravidelně vždy 6. července k uctění památek „svátého Mistra Jana z Husince“, který pravdu Páně hájil tak, jak jí sám poznal, a věren tomuto svému přesvědčení vstoupil i do plamění.

V takových chvílích se shromáždilo celé město anebýlo snad nikoho, kdo by zůstal doma. Všecken lid zpíval písně ke cti svého mučedníka. „Mistr Hus živ byl v spravedlnosti, - býzdel bíchý, chováil čtosti, - učil přikázání, - božimu proklování, - svůj život za to dal, - do nebes se dostal - v udějí bož - se všemi volenými.“

O církevní zpěv se tu pilně pečovalo od samého počátku. Dříve již v 15. století se tu sformoval sbor zpěvníků v pívně těleso. Vedle starého zpěvníku z dob snad ještě jiitkových byl tu od roku 1545 založen nový, krásný, bohatě illumínovaný kancionál, na pergameně psaný. Michl dosvědčuje, že od dárných let choral se při poličském kostele svátého Jaku-

ba „literátův, jimž sousedé odumírajíci na nové knihy a pergamena doporučovali, krásný na pergameně psaný, králohradeckému a litoměřickému začátečními literámi po bok stojí kancionál“ (I. V. Michl: Polička, králohradecké věstník v Čechách, I. díl, vyšlo v Komoře u A. C. Kronbergova v Praze roku 1898, str. 16 ff). Snad má na mysli právě onen, který zmiňujeme, ale mohl to být ještě i jiný. Zatímco poslépí chotěly velmi mnohé písemnosti zpěvnického bratřstva, tento kancionál, který měl pozornosti některých historiků města, je dodnes uložen v poličském městském muzeu. Dobrá, v něm se první stránky této knihy začínaly plnit notami, ozdobnými písmenky a doplňujícími obrázky, počítávali jedni z utrakvistů uš jistou zabylenost a pohrdli; následující zanicení vyhládalo a jejich ošivena se stávala více slavnostní kulisou veřejného života než probolené sebezpykrazující viry, jako by až do tohoto odlehlého koutku Čech zanesl vítr některá ze slov Müntzerova Pražského manifestu a vtiskla jim tu přechut vjazyky: „já, Tomáš Müntzer, napominám, aby církve neuchovala křesť. němebo, ale živého a mluvícího. Žádný z bohů není v tak malé úctě u pohanů, jako živý Bůh u křesťanů, kteří jsou ho prázdni.“ Proto jim z utrakvistů naslouchali s takovou ektí novým vjazykům, přicházeli ze jím odjinud. Napětí mezi starotrakvisty a novotrakvisty nesítalo bez ohlasu ani v Poličce. Polizkost litoměřické obřadny uš velmi záhy živou pole působnosti některým myšlenkám rozvíjeným ve sborech bratřstvá, nenabývaly tu však podobu tak vyhraněné a jednoznačné. Již i ve městě samém žili někteří jednotlivci, hlásící se k bratřím, zdaleka jich tu však nebylo tolik, jako v poddanských vesnicích poličského panství. Jestliže mezi nimi a husity docházelo k jistému střizovnění ve jménu společné přijímaných názorů, přicházeli z Německa, byl to zde spíše určitý osobní vliv Augustina než co jiného. Lutherické učení o ospravedlnění z víry nabývalo na intenzitě; od roku 1530 byly jeho články víry zřetelně formulovány v tak zvaném vyznání augustinském. Ve čtyřicátých letech již lutherství v městě převládilo. Proti době poměně ještě nedávne tu v kostele sv. Jakuba vedlo k maximálnímu omezení dosud velkolepého obřadu a bohobužebných zvyklostí - vduť patnáctý článok augustinské konfese dovoloval jen takové, o nichž i puritánská úzkostlivost mohla předpokládat, že „se mohou zabobnavat bez hřichu“, že tedy nejsou žádným posítkem smysle a že nemají nic společného s kulturními projevy, zaměřenými k usmíření Boha se spášenými s jazyky „záslužnictvím“, z něhož byli obřizováni zejména starotrakvisté. Leccos z chrámových výdělů bylo odstranováno; noví knězi, přicházající sem z blízkosti Prahy a často se stádo jci, nepřestávali se chvět neustálými obřadmi, zda tu není stále ještě ve vjádole něco, co by se mohlo ocitnout v rozporu s jejich představou o neporušene čistotě významového slova Bratřih, či co by bylo zatíženo jakoukoliv mimobiblickou tradicí. Rád máe byl ovšem zachován, dbalo se však na to, aby z ní bylo nejmo, že mše sama o sobě nikoho neospravedlňuje a že účast na ní si nelze získat žádné zásluhy. Bohostizba není zahlazení lidstvá, ale společným mživáním svátosti a porbováváním víry. Co ospravedlňuje, je teprve víra sama. Že texty konfese byly tu a tam na zdi chrámu vypsovány biblické citáty, akcentující tuto základní myšlenku lutherovu: „Jste spaseni zdarma“ (Ef 2,8). „Proto zdarma z víry, aby pevně bylo

zastíbení" (Řím 4, 16). „Ospravedlnění tedy jrouce z víry, pokoj máme s Bohem" (Řím 5, 1). Nebo - mimo vnitřní odrazový prostor - zaznamenaná dělaní slova svatého Ambrosia: „To jest ustanoveno od Boha, aby, kdož věří v Krista, byl spasen beze skutků, samou vírou, přijímaje zdarma odpuštění hříchů".

Liturgie byla zčásti latinista, většinou však v národním jazyce. Právou se tu připomínalo naomluví Pavlovo: „Tak i vy, pokudž byste nevydali jazykem slov srozumitelných, kterakž bude rozumno, co se mluví?" (I Kor, 14, 9). Do Barnebového svátku Jana z Husince se ve čtyřnáctých letech začínaly stále zřetelněji zavazovat dobrotivé protinámě náklady, ochota k dohodě se svatozářnou církví se tenčila, ale pak neměla většinou žádné stoupence. Papežská snaha o smíření a vyžehnutí a sporů při veřejných disputacích na koncilu byla i tady rozhodně odmítnuta. Blízký polský vzpurný pán Ferdinandovi a na podporu svého kurfiřta - totiž její vlády na vsponě celé země - byly tu již zmíněny. 21. července 1547 stannou před málovrstým soudem deset hlavních představitelů Poličky, aby tu vyslechli panovníkovu rozkřiknutí o potrestání města. Město však zůstalo husitským i potom; jen božské lutherství poněkud ustoupilo na čas některým z tradic starého utrakvisty. Postavení katolíků v zemi však ještě i potom zůstávalo nějaký čas stále ofenzívno, mnozí katolíci byli i v Praze vystavováni nejednomu útoky veřejnosti, v Poličce pak byla možnost jejich působení naprosto nulová. V jistém smyslu se vlastně ani nelze divit podřadným reakcím některých exponátů Říma, když se na konci čtyřnáctých a začátku padesátých let vydávali na míjní cesty po Čechách - i když je nemáme v městech dobořeny, nelze předpokládat, že by se byli z města Poličce vyklidili. Postoj k nim se strany husitské většiny nebyl totiž zrovna příliš křivý - i tady proklamovaný duch lásky, odpouštění a porozumění zřetelně pouze na papíře. Ostatně, tak už to v davových hnutích bývá často - a vždy na obou soupeřících stranách. Čeští bratři si tehdy ještě mohli v sobě znepokojit více křesťanského ducha než jen proto, že jejich vzhledem počtu obyvatelstva nikdy nebylo přílišné množství. A římská církev? Ta se u nás mohla v šestnáctém století rovněž hlásit aspoň k určitému dílu podobné křesťanské výhledy. I když měl být katolík, nebyla ve vztahu k oběma stranám a městským úřadům, nebyla tu „doma" a to jí - podobně jako Perotini - připomínalo, že křesťanství ve světě „zapírá" nikdy doma, že jeho nikoliv je žít v nepřítomnosti a nepokojlivosti. V takovém postavení se musela soustředít více na zvláštní a charitativní činnost než na poklidnou zabývanost v mateřských jistotách, jimiž se zde tehdejší lidé, hlásící se k utrakvisty.

Přes to, posud jde o hmotné jistoty jednotlivých husitských kněží v městě Poličce, ty nebyly tak docela bez omezení. O kněžích rozhodovala městská rada, sama si je povolávala do úřadu a zase z nich odvolávala. Vždyť i a ve všech rozhodovala libovolně nady. Kněz, který se jí stal nepohodlným, byl i jen proto, že připomněl jejího varování tam, kde to pánům konšelům bylo **napříjemné**, musel město opustit. A tak zájem pánů radních býval v Poličce nad zájmem evangelia. Představenstvo města měřovalo podle svých sympatií či antipatií také platy kněží - ne podle nějaké pevné sazby a předem daných obecných kritérií, ale v každém případě zvlášť. Rozdíly v ohodnocování duchovních i učitelů byly značné, více však bylo platů velmi nízkých než přijatelných. A tak se muži Písa nýle stídali, přicházeli a hned zase odcházeli, hledající si smetlejší místa. Rájvali to staroutraktisté i novoutraktisté, konzervativci i radikálové, a tak se tu snad ani nestála v padesátých letech vytvořit názorně vybraná obec věrných, která by dovedla přesněji vymezit, co vlastně věří, a hlásit jak věří. Jen obec neurčitě prostřední katolika tu zůstávala, a pak o něco méněji představa opra- vednění. I to se však mělo brzy změnit a k tomu bylo nutno vstoupit lépe vybraní duchovní správce, který by se tu všíl i usadil.

V témž roce, kdy končil všeobecný Tridentský koncil, stal se utrakvistickým duchovním správcem farnosti u svatého Jakuba v Poličce **Simon Litomyšlský**, kněz velmi horlivý a podnikavý nejen jako kazatel, ale i jako iniciátor rozsáhlých úprav a dokonce výstavby nových církevních objektů. Protože - jak říká třicetkrátý císař Augustus svého vznešeného - „ne všichni lidé jsou způsobilí k paměti" a mezi této víry „učili, že jest jim dovoleno uzavřati manželství", byl také on ženat: manželkou mu byla jistě paní Ludmila a jejich syn se jmenoval Absolon. Oficiálně si přál, aby i syn byl duchovním, a skutečně mu posléze umožnil bohoslovecká studia v Olbráku. Zřejmě šel v lásku majetkových poměrů než jeho předchůdci, nebyl zde nespokojen a chtěl se v Poličce usadit natrvalo. V kostelní ulici zakoupil od Markéty „myslivou" pro svou rodinu domek v blízkosti domu „Václava měšce". Byl rovněž majitelem domu naproti hřbitovu, který byl zbořen ještě před rokem 1640 a na jeho místě pak postaven jiný, čp. 91. Archívem zaznameny úraději, že mu náležela také část zahrady, koupěná „od Pavla Vopustila".

Dva roky před Simonovým příchodem do Poličky představitel král Ferdinand utrakvistickým pániům na zemském sněmu nového arcibiskupa římské církve, velmistra řádu křižovníků s červenou hvězdou, Antonína Bruse z Mohelnice, a požádal husitské kněze, aby se v organizování věcí církve správy Českého království Brusovi podřizovali. Pro mnohé to byla vše nová a nečekaná, někteří se s tím jenom neradi smířovali, jimi to nechtěli přijmout vůbec. Od začátku husitských válek nebyl pražský arcibiskupský stolec obsazen, někdejší Rokycanovu volbu do tohoto úřadu papež nikdy nepřijal, nyní pak měl o věcech utrakvistů rozhodovat přímě římského vyznání „pod jednou". Král však upokojil zastupce stavů prohlášením, že nebude vymahat, aby arcibiskupovi byly věrné církevní statky, je-li si již přivlastnili husité, a že o primárním vyznání bude pečovat římské království komora. Mezitím odjel Antonín Brus do Tridentu a přivezl odtud papežův souhlas, aby po celém Českém království, kdekoli si to jen budou přát, byl svátostný Kristus komukoli podáván „pod obějí způsoby". Sam arcibiskup podával o té době u svatého Víta na Pražském hradeč všem lidem z valicha a rovněž jesuité se v úvodu vyjádřili Českého obceje, kdyžsi tak důsledně obhajované husity proti celému světu. Jisté pro mladší husitskou generaci nebyl už dávno kalich, prvním a posledním předavcem, Kompaktista nebyla už v oběm jejich snah, cítili nyní víc. Všem novoutraktistickým kněžím pevně studovali dostupná díla wittenberského reformátora a nebylo snad mezi nimi nikoho, kdo by se jim nevěnoval, ať už k nim nakonec zaujal jakékoli stanovisko. Nový duchovní správce u svatého Jakuba v Poličce pocházel z Litomyšle, tedy z města, které mezi prvními v Čechách navazovalo s tímto německým theologem přímé spojení a kam Luther poslal své listy bratrskému biskupu Augustovi. Už rok přišel v Poličce, když Augustus byl po šestnáctiletém žalářování teprve propuštěn ze svého křižovberského vězení. Když tehdy zasáhla ta velká pohroma Litomyšlská Raatry, byl Simon ještě poměrně velmi mlad, ale na prudkého a temperamentního Augustusa se dosud živě pamatoval. Mezi s Perotini, kteří nemohli takdy odvrátit všecko se vzdát a odejít do vyhnanství, vstoupili v oné době do utrakvistické církve, přišli v jejím sboru a učili tam po léta své předtavy a zářady. Simon v tomto sboru vyrostl, nezauklasil si ve všem s Perotini, ale v mnohém na něj zapůsobil - ne-li jinak, tak svou příkladnou a živou vírou. Král Ferdinand rovněž připal Simonovo rodné město nejímě Sebastiane a Tabianu schůznicím, potom Janaslovci z Pernštejnů a nakonec Václavu Klugovicovi z Biskupce, za něhož se už zase dávalo Perotini líp. To už se někteří začali zase způsobilí hlásit k jednotě, z církve se

vnějšť domů dokonce i bratři jezuitů Alexander Oujezdský, a zpočátku začal vydvíhat umění. V té době před Simonovým příchodem do Poličky Litomyšl vyhledala a o nové postavení její zle zbláznila velká povodeň. Na tohle všechno Simon myslel - na město i na živou vlnu svých někdejších souzračí, a jako by si přál o osmdesát kilometrů dále něco z toho nahradit, pustil se s plnou vervou do práce duchovní i stavební na novém působišti, které učinil svým. Už celý rok v Poličce kázal a konal bohoslužby, když na cestě zpět dovedl císař Maxmilián II. Habsburský, někdejší velký příznivce lutherského učení a na čas dokonce i osobní přítel reformátora Filipa Melanckthona. To Maxmiliánovou zásluhou byl Augustus propuštěn na svobodu a třebaže se mezitím již navrátil ke katolictví, byla za jeho vlády půda příznivá pro působení kněží typu Simonova. J on byl jedním z kněží, jejichž názory a myšlenky, sdílené s předními českými teology své doby, vedly až k tomu, že 1. října 1567 předstoupili představitelé stavů v Praze před císaře a přednesli mu své přání, aby Kompanie byla napříště již reálným zákonem, protože už dávno nevytvořil skutečný stav současněho náboženského myšlení a vístanské víry v Čechách. V takovém duchu také Simon v Poličce kázal a živě se přimlouval za lepší vzájemné porozumění mezi novými utrakvisty a bratři, za jejich shodu ve jménu Ježíše Krista pravdy. Snažil se utvářet, že tapve lutherského učení, přelichotě a jasně formulované Augustusové konfese, postavilo mezi nimi most a dalo jim rozpoznat, jak bláhá byla všechna jejich dosavadní vzájemná nedorozumění. Připomínal, že litomyšlský bratřský biskup Augustus usilovalo něco podobného již před lety a nie se nízatekl nepovstání, jímž byl celá leckdy stíhan oběma nepřátelenskými stranami. S povstáním velikého zadosťučnění osnámil svým farnickým při bohoslužbách v kostele svatého Jakuba roku 1571, že císař Maxmilián vydal právo majestát, jímž v obou zemích Rakouska povoluje svobodné vyprávění a hlášení Augustusové konfese - a jakýže zatím vztahuje tento majestát pouze na sláckou, práce je to již významný krok k svobodě plně, která nedá na se dlouho čekat. Představoval si, že tomuto novému a plnějšímu náboženskému životu, který se tapve rozvíjí a „poruše do krásy“, je zapotřebí už nyní připravit cestu i tady, v královském městě Poličce, že už teď je zapotřebí zrekonstruovat staré a lkevní budovy a stavět nové, aby profanovaný lid měl kde ve vícnosti, věře a bratřské lásce v radosti a v jistotě spasení slyšet svou vlnu. Dobrodě se s městskou radou a reprodučením k tomu podnikl první závažná organizační opatření. Byl to zámer dost odvážný, uvážíme-li, že se město jen zvolna vzpamatovávalo z hospodářských pohrom, které na ně dopadly již před polovinou století popo- nášce stavů. Ani stopy velkého požáru z roku 1523 dosud nezaz- zely. Nepředpokládáme sice, že by byl tak zhoubný, jak jej líčí představitelé města v proslulém dopise královně z roku 1540, ale stavební přístup prosíval, že jen málo z poškozených domů mohlo být do doby Simonovy dílečadněji opraveno. Kněz pokračoval na to, že od roku 1557, kdy Jan Klement z Knížecova stál po jubilej- sej obřadů velkých fricticantových svatých se tady pro církve tak mnoho nadešlo, snad kromě pouhého vyhlášení kvelbu nad křivem roce 1563, kdy znova v Poličce nastupoval do úřadu. Svaté slavnosti, hostin a všelijakého vytrubování, že při vln zdejší bláh bylo vědyjetý dost a dost. Jestliže se natýh pouze na hostiny, jak by se neměly najít nyní na dím pro společenství svatých, na dím boží mimo městské bradby spějmy se bratřovské? Simonův zámer plně podpořili poličští občané starší. Byli to: Tobidě Hájenský, Matouš Píchej, Pavel Roušter, Ondřej Petřil, Pavel Vopustil a Jiřík Cypol. Stáli zámer svými podpisy, za- jíteli přisun pentě a stavba mohla započít.

Tak byla zásluhou kněze Šimona Litomyšlského i podporou a přispěním jmenovaných poličských radních zbudována mimo oerub městských bradeb novostavba kostela Michaela Archanděla. Provedl ji stavitel italského původu, osmáctovaný v místních dokla- dech jako Ambrož Vlach, střechu pak zhotovil Jindřich Krejčík z Jimramova. - Údaje o přesném vrošm jejího dobru- vání se mirně rozcházejí. Stav-

ny záznam, uložený v městském archivu, podává seznam vydatých za materiál i za jednotlivé vykonané práce a přitom uvádí, že „kostel svatého Michaela Archanděla za bránou Kamenstau je dostavěný“ k datu 1572 (nebo možná 1573, vizote 237). Pater Hájek zaznamenává ve své kronice, že budova byla stavěna v letech 1572, až 1576. Naproti tomu Eiselt, Michl i Adámek posuzují dokon- čení stavby až k roku 1580. Bilo se používáno mládencem polič- ské obce i z okolních a darů místních občanů. Údaje o nástech za mě- děnou střechu, dřevěném budování presbytáře, zasklívání oken a jiné práce vedou rovněž ke knězi Simonovi, který se zřejmě účastnil všech jednání a spoluprádával o podobě i vybraní stavby.

Kostel byl zbudován jako trojvěží téměř čtvercové o stranách delších jednéstí a půl metru. Zasklácený stoupy s dříky, zaklené- ní imuzitkou hlavicí spolu dvěma čtyřbokými pilíři pološtoupy roz- těnily vnitřní prostor. Váha klauby presbytáře byla svedena do čtyř- kotvých opěráků, přístup světla se otevíral hrotitými gotickými okny. Ale již polokruhový profilovaný portálek předně porušoval na re- nissanční citění staviteli, které je pak ve vnitřním prostoru ještě patřejší.

Přívodní kostel neměl obrazovou výzdobu ani samostatné sochy ko- mě ornamentálních výplní a plastikých hlav ve štuku. Tak už kle- nební obloky v kněžišti sestupovaly do dřevěných typů hlavicěk ande- lí a do masx lidových i zvířecích. Třídobě k nimse triumfálního obku- ku přelichaly masky, z nichž jedna byla osvětlona, dále pak dvě vy- obrazení hadů a volůž. Štuková výzdoba byla níznorodá a dost nepravdivá, sice zajímavá, ale neustupující příliš o takovou uměleckou virtuozitu, která by nějak podstatně přispěla dobruše níměstnickou práci. Nic tu nemělo být poutavější než samo boží Slovo, pro jehož hla- sání zde celý prostor vyrostl. Totěž platí o lveckých polopostavách, ve štu- ku ve svornících presbytáře, jehož stěny dal kněz Simon popsat ob- sahlymi citáty z Písma svatého Starého i Nového zákona, hejné pak z epistol apostoła Pavla. Zdejs kovář o čtyřechti guořích, proplácených „přáři, který tečky vyřisoval“. Mezi jinými zde bylo možno číst: „Mi- losti spasení jste slyše vlnu, a to ne sami ze sebe, dard jest to Boží, ne ze skutků, aby se někdo nechlubil“ (Ef 2, 8-9). A jinde slova je- žitova: „Boze mne nie nemůžete učiniti“ (Jan 15, 5). Nebo: „Kdož ji žito mě a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm“ (Jan 6, 56).

To slohové stánce můžeme novostavbu svatého Michaela svého kostela prá- vem pokládat za nejvýznamnější dílo gotickorenissanční obnovy města. Zatímco její vnějšť dispozice se svým opěrným systémem, štíty a lomenými obloky oken posluží ještě gotický charakter budovy, má vnitřní architekturní kostela již zřetelně renissanční ráz. To přímo svrdá i ve svor- nání ideového: jako by do středověké, starokatolické, husitské vnějš- ší formy obřadu a tradice, naplněné ještě pýchou na údajně velké žiny oteci, ale zároveň kladnými hodnotami univerzálního reditel- něho společenství, sestoupilo - až do samého nitra - cosi nového, coměni všelčen dosavadní obřadů: do sebe se obrazení, z vnitřních spouje se do- dící individuální vlnu, zbudovaná ne už tak na oči, jako na problémech vlastního žit.

Michalský kostel vyrostl v období události, v nichž žal a zedati se i naplnil aspoň jeden ze Simonových snů. Neuvěřitelně se sice to, co v roce 1571 tak nadostně ohlašoval polibským: nikdy nebyla augustiná konfese ve své původní podobě povolána všem lidem šese zbytků a bez ohledu stavu. Podarilo se však něco jiného. Aniz by se vadili svých základních postojů, dohodli se novoutraktisté s Bestrými a na základě dvou vyznání, Augustiná a Bratrského, vypracovali společný dokument, který pak pod názvem Česká konfese předložili 18. května roku 1575 císaři Maximilianovi. A třebaže podstatné články vymítaly z formulací přijatých kdysi na sněmu v Augsbuřce, přece jen tu zároveň nebyl oslaben bratrský důraz na potřebu dobrých skutků. A tak po dohodě s císařem „Ovíze“ v ní následoval edres devátý, nazvaný „O dobrých skutecích“. V jeho pásmu odstaveno bylo možno číst: „A tak věříme a vyznáváme, že dobré skutky Bohem přitazané činíti máme a povinni jsme: předně a za přístupu nářeb v knihu vykoupení, ospravedlnění a posvěcení. Nebo kdož jest v knihu ospravedlněn a Duchem svatým znovuznaven a posvěcen, ten nemůže než skutky dobré činiti, posvěcťe jest nové stvoření v knihu, ježší k tomu, aby dobré skutky činil (67.46). Napodobně jako slunce nemáže než svítiti, podobně jest od Boha u tomu stvořeno, aby svítilo.“ Císař sice žádným majestátem konfesi nepotvrdil, ale při slavnostním slýšení ušně přiblížil Českou konfesi, že nebude jejími zlostinými bránit a že ani jiným nedovolí, aby mu bránili. Uš to si vyložilo jako úspěch.

Bralo by se tedy trošku nadmýšlet, že tato česká konfese byla nový polibský kostel, znovna v tom období zbudovaný, přinejmen jako dar: Vyplnění Simonova snu tedy spočívalo ve smíření utrakvistů a Bratřů s cířem jako odkaz řady lidí, ješ smel ze své nedané činnosti. Důraz, položený v konfesi na skutky, byl mu spíše námetem k přemýšlení. Lutherovo odmítnutí „záslužnosti“, tolik se předtím všmahajících, bylo poobopitelně; nebylo však přece jen příliš jednostranné, jestliže se zde z „ospravedlnění vinnu“ učinil jediný střed a základní sloup křesťanství, přičemž se nedůvěrou stranku věci trošku posupomnělo? Neplatí přece jen spíše celá Bible, než pouze jedna její část? Vedle Janova evangelia je v ní přece i evangelium například Matoušovo, vedle svědělých epistol Paulových jsou i epistolý „obecné“ a mezi nimi Jakubova, kterou wittenberšský věřitel považoval za „slavný list“ a byl by jí náč z boho zákona, vyložil. Česká konfese jako by smířovala Pavla s Jakubem a oba podřizovala knihu. To nemohlo být šťastné knězi kostela, který od 13. století neal Jakubem jméno.

O tom všem normálněal Simon často se svým synem. Absolomem, který mezitím již dojezdil na Slovensko, do Nitry v uherské oblasti, kde studoval teologii a držel se pevněji augustinšských zásad. Ten odpovídal otec téměř nasmátelně: „Pecca fortiter et crede firmius!“ A dokladal své stanoviska citacemi z knih Lutherových, jež si z Uher přivážel do Polibšy: „Jaka je to útěcha pro zbožné duše, oblékat a hábit Krista hříchy mými, topmi a celého světa, mít ho za nosiče všech našich vin!“ (Luther: Komentář k listu Galatským II, 17, 1535). „Spotřís-li, že své hříchy na něm upělly, tehdy jsi bezpečen před vinnu, smíti a peckem“ (Op. eeg. lat. XII, 141). „Křesťanství není nic jiného, než nastavené evoní a pozice, že nemáš hřích, i když hřešš, neboť tvo hříchy jsou uvaleny na Krista“ (Tíměř 192). „Střež uzat Beránka, který snímá hříchy světa, a žádný hřích nás už od něho neodtřibne, i když bychom cizoložili, hřáskali deantě nebo když bychom v něm spáchali právě tolik vražd“ (Endeš 11, 34). „Čižpak to není dobrá zvěst? Někdo je pln hříchů, tu přijde evangelium a porí mu: Dvěřuj a věř. Ať tě obarí, jezšti odpustěš všechny viny“ (Gal. 3, 10). „Nadšší, že Kristus ommítá své hříchy, místo toho se stává křivkem on sám“ (Mim, 1574).

Tedy kněz Simon, po léta oddaný své jednostranně Lutherovi, místo aby se dal synem přesvědčit, poprvé zapochyboval, zda je právě všechno, co jeho vosa a učitel kdý napral. Zapochyboval ovšně, než předtím ve svých vlastních úvahách. Chápal oprávněné důvody ješ Lutherovu zbrěnost vedly k takovým závěrům, ale začalo se mu zdát, že vášnivý wittenberšský reformátor, který tolik podnětného a nového přinesl k prohloubení křesťanské viny, při svém horlení a spravedlivém nsháření někdy přece jen příliš jednostranně přikročil přijatelnou mez. „Peccata cre-

dentis iam non sra, sed Christi sunt“ (Mim, V. 608, 152). Jšš, něo podstatného natom je, ale dalo by se to říci jinak. Kam mohou vést tyto formulace, jestliže se jich njma někdo, kdo je nedostře čistě interpretovat? Simon odešel, aby si znovu a mnohem důkladněji přečetl celý daršší edres České konfese, líbil se mu stále víc. V jedné z nejbližších neděl měl potom k věřicím v kostele svatého Jakuba obsáhlé kazání o potřebnosti dobrých skutků. Na stěny v kostele sv. Michaela Archanděla dal pak připsat ještě dva nové biblické citáty. První, starozákonní, byl z proroctví Ezechiele: „V příkazních mých chodte, abyste je činili“ (Ezechiel 10, 19). A druhý, novozákonní, připomínající armě Českou konfesi, z Matoušova evangelia: „Nebude-li hojnější spravednost vaše nežli farizeů a zákonníků, nikoli nevejdeťe do království nebeského“ (Matouš 5, 20). Mezi ním a synem došlo pak jš k jistému nevyjasvenému štválemu napětí, které však nikdy napředlo v otevřený spor.

Pokud uvěříme údajům Eiseltovým, Michlšským a Ledebšským, že stavba polibského kostela sv. Michaela Archanděla byla dokončena až v roce 1580, pak musíme předpokládat, že císař Maximilian II. se dostavěm budovy nedočkal. Jinak by tomu bylo, když bychom dali za pravdu Klajšovi, a jšš jinak, když bychom vycházeli z textů staré listiny, ulššené v polibském archivu, kterou jme tu již připomněli. Tento císař, přichystav se mezitím na cestu do Řecka, konsultoval náboženskou situaci v Čechách s papežským nunciem, k překvapení protestantských stavů „zakázal všechny únosy“, nedovolil dále šít a tisknout Českou konfesi a zejména Bratrům zakázal vykonávat veřejné boboslužby. Na splnění přitazů však netřval a utrakvisté po celých Čechách se vřde horlivě ujímali Božství, bezpříce je v ochranu. 12. října 1576 končil císař Maximilian v Řezně svůj život. Členy dvora ponechal v mšně, že umná jako katolík oddaný Římu, podvubodně však bylo, že nepřijal svátost umrtvících, nabízenou mu katolickými knězem. V posledních okamžicích života tím znovu prokázal své velké sympatie k protestantským. 22. října 1577 byl pohřben na Bratřích kradě v katedrále svatého Víta. Nebylo mu jšš ani padesát let. Na Český trůn dosadl jeho čtyřicetdvacetletý syn Rudolf II., který si v roce 1583 zvolil za své panovníké sídlo Prahu a svého mladšímu bratru Matyášovi světil „správu Uher a obojích Rakou“. Zdravěš s ním se v Praze natvrdo usadil také papežský nuncius. Jeho dvůr byl katolický a třebaže byl k náboženskopolitickým otázkám lhostejný a k protestantům zcela tolerantní, začal za jeho vlády podstatně víc než předtím vsní stát vliv římské církve, nejspíše díky jezuitským školám a jezuitským misím, podnikaným na celém území českého království. Jestliže je něco pravdy na nedoloženém vyprávění, že jšš před úmrcem 16. století slavně Simonem vybudovaný kostel sv. Michaela v Polibce potřebám katolick (J. A. Čepel: Křesť. ip. paměti a g. m. 1934, str. 5), pak by se to dalo vysvětlit jedině intenzivnější šinností a rostoucí popularitou katolíků v prvním období Rudolfovy vlády.

Kostel Michaela Archanděla nebyl jedinou novostavbou, zbudovanou v době kněze Šimona Litomyšlského pro církevní účely. Patrně zároveň nebo bezprostředně po něm vsníkla také bliská zvonice, čtyřtřídě stavba s nečteněnými a posději hrubě omítnutými zdmi, působící na diváka velmi hmotným dojmem. Šly by však na ni zjiššeny i stopy sgrafitové nástřky a podle svědectví některých pamětníků zminulého věku jšš byly v její omšce nalezeny zbytky vyobrazení městského znaku, které se do našeho času nedochovaly. Podobný znak s postavou lva a poloviční svatočlenskou oklice se do dnes uchoval ve nicholu triumfálního obrouku michalského kostela. Dolní část zvonice má valenou klenbu a v patře jsou čtyř hrobtů okna. Sedlovitá střecha byla kryta šindelem. Dřívěš se v ní zachoval jeden ze zvonů, slšž jšš už v šestáctém století „ve eti a chrále Pánu Bohu vřemohoucímu do mš-

in Poličky kostela svatého Michala, jak uvádí nápis na jeho plášti.

Žronice vyhlásila do statečného působivý křesťanský protěpvek o ně-
co subtilnější stavbě chrámové. Mezi obě budovy byl tak seřazen takový
si hřbitov, menší dřevěný, místo tvrdého odporu smutnosti těch, o kteří
vyměnila česká křesťanská ve svém zájmu, že již byli předtím živé do ji-
ného životní plátno „neobtěžlé, nevyfukované nadostí“, a jiný je a bude
dům zakoušet všei takové, že „nebo nestýžalo, oco navrátilo a na svete
zastáti nevstoupilo, což jest tím zřejmým vyvoláním připraviti název“.

Právě tak podnikal kněz Šimon
Litomyšlský řadu složitých úprav
v hlavním městském chrámu sva-
těho Jakuba, při nichž se i tradi-
čně poprvé uplatnily výraznější prvky
renesance nežli baroka. Byly to
základní dvojnásobné stavební změny,
a práce se jimi pozoruhodně měnily
jeho vzhled. Roku 1575 dal polibit zřít-
jediní už mladším plebehem a ještě krátce před svou smrtí v roce 1585
dal nejen zrušit chrámovou zvonici, ale zavděčil se i starému brat-
řstvu, přistupujícímu s takovou vážností duchovní zpěv, když v lordi
kostela dal zbudovat literární knihovnu.

Šimon nebyl sám, kdo se tu s takovou vervou a s takovým
nitřním přesvědčením do všeho toho díla duchovního i stavebního, kdo
křesťanské učení a snažil se přimět místní občany, často více zabludě-
né do svých podáníček, traktátů, posemek nebo i dílčenků poli-
ského písní, aby se nespokojovali řádnou náležitou rekatolizací bo-
hoslavně, ale aby přemýšleli o srovnání evangelia, aby pronikali pod
povrch věcí, aby si uvědomili, že už nestáčí slovo Boží slyšet, ale
že se toto slovo musí také žít a jeho pomocí se dostávat nad věčné-
domní úzkost a nadost k čemu si plněji a opravdověji smí
a tím teprve vstoupit lidskému životu jakýsi smysl a cíl.

Jména jeho pomocníků jsou známá. Tak například Šimon-
ovým kaplanem byl jistý Václav, o němž se uvádí, že byl brat-
řem polského Šimona Kožešnicka. Fale ten byl ženat a jeho man-
želkou byla Anna Břichová. Dalšími pomocníky mu byli Havel,
něčímž zkonnik, Ondřej a Mikuláš, jemuž se přezdívalo Mička.
Blízkým přítelem a spolupracovníkem Šimonovým byl fanárik
z nedalekého Bystřého, Filip Ruměnek.

Polibit kněz zasahoval i do různých sporů občanských, soud-
ních a do deliktní marnosti. Přes respektování platné trestní právo,
snažil se však, aby jej nebylo nespravedlivě zneužito, což se volně
vstávalo státní ve všech dobách. Zasahoval a užímal se mnohých,
i těch, od nichž se pro „mectění“, byť nezaviněně, vyzývání odvozoval.
Jako dvojnásobný příklad, jeden mezi mnohými, lze uvést třeba, i Sveda-
mi ku polské Veruny, deery Beněše čerta ze vsi Sádka, proti Marti-
novi, synu Havlovu ze vsi Sádka, co mezi nimi činěno bylo,“ vydané
Šimonem Litomyšlským v roce 1581 a uložené mezi osobními spisy po-
ličského městského archivu (AMP, os. sp. 2.379). V přípisě Šimon ozna-
uje, co se mu na obhajobu práva a spravedlnosti v chabulství osobní zá-
ležitosti těchto dvou lidí podařilo vyřešit tak, aby celou událost
křesťanský pochopil a urovnal. „Sádala mě Veruna (-), abych jí to
vypovědění učinil. Přijavše to v svémú oúradu kněžskémú a k svému
srdci, tato vysvědomil činim.“ Díl pak podobně přálík věcho, co se
odehrálo, čemu se všech dobách dobře rozumíme a co se vždy před světem
bude úctivě skýpná, protože před svou přisouzeností je to stále znovu a
znovu zdvojnásobí veřejného pohostování, kdykoli to z nějaké příčiny vyjde
návrat. Reakce v takových případech má nestátnost a nesplnění dar-
ného slova ze strany jednoho z obojích stran, jichž se to týká. A práce
se nám zdá, čteme-li ty strohé řádky protokolu, že kněz chtěl osu-
dit i lázeň, i strachu, i touze i stalosti, a že to jeho porozumění se
přelilo do samého úředního a věčného jazyka spisu. Ze všeho, co

omy dva mladé lidi před několika stálety trápi, zbylo dnes už
jenom na papíře „to, co je (-) zde ode mne, kněze Šimona Li-
tomyského a správce církve města Poličky, dané a seprané“ (AMP 373).

— Takže můžeme vyhnat střípek postřepku, někde listinu, jiné
nátku zprávičku zmíněnou Fleba v souvislosti s touto dočela jinými,
a stážíme-li si to všechno, náhodně nalezené, dohromady jako podi-
vuhodnou a všdytý ještě něčím neúplnou stavebnici, vystane
nám na jedné to, co dosud bylo sotva postrehnutelným jmenem
mezi jinými, jako první polibit kněz, který se nám v pravém slova
smyslu staví životní bytosti. Najednou máme pocit, že to sbírání a se-
stavování střípků nebylo zbytečné, protože člověku dámo mítivme,
který o vše uvažoval a celý život zasvětil něčemu většímu, než byl
sám, bylo tím umožněno, aby znovu promluvil. I když do blud-
žně vstev jeho bytosti už nikdy nenahlédneme, práce jedny pod-
statnou věcí nám stačí. Meiv tomto okamžiku - je totiž at naše
osobní postoje jsou už záti s ním shodné nebo i diametrálně od-
lišné, práce si s ním porozumíme tehdy, budeme-li se sebe směřo-
vat svým nitřním nad sebe i kolem sebe k jiným lidem, budeme-li
aspoň sami v sobě stavět chrámy, jejichž vše budou ukazovat
nad pochopnou věčnou náležitostí, nad naše vlastní pohodlí.

Kněz Šimon Litomyšlský byl člověkem své doby, která pokračo-
vala jeho názory theologické i osobní. Když z nás je seřazen
srou vlastní dobrou. Ta může být jedinou věcí a druhému
odrazovým zrcátkem. Na každém záleží, čím bude jemně.

Svatýjakulský zvon Medán, dodnes zachovaný, vzpomněl
neděle co neděle po celou dobu polibského působení tohoto kněze.
Nápis na plášti zvonu, vytvořeného chrudimským jirkem Konrá-
dem dříve před Šimonovým příchodem do města, označuje, že
složí, že eti a k obědě napřed Pěnu Pěnu a pak svatému Jakubu
a klsá: „Nikda nadarmo nezvonim. Napřed k službě Boží“.
V přeneseném smysle to mohlo být i osobním heslem Šimonovým.

Měli bychom si uvědomit přibližnou představu, jak velká byla
Polička v době, kdy Šimon Litomyšlský spravoval její církevní úřad.
Soupis budov, pořízený rok před jeho smrtí, t. j. léta 1584, ukazuje na
129 domů umění hradeb a na 73 chalupy, postavené na jejich ně-
kdejších záhradkách. Mimo prostor hradeb stálo jedenáctýříst domů
a třináctýříst chalup. Existují poměrně spolehlivé informace o zaměst-
nání obyvatel, v němž mezi jinými činnými hrálo významnou úlohu
zejména soukenictví a bryž po něm tkalství, ví se celkem dost o roz-
sahu a rozlohu polnosti, lze si uvědomit představu o finanční a
hospodářských poměrech města, ale náboženská situace města,
která se stávala pořád složitější a nepřehlednější, zůstává - pokud
jde o poslední období Šimonovy duchovní správy - pro nás značně
nejasná. Že Polička byla utrakvistická, to je jasně a není důvod
o tom pochybovat. Zhruba lze rekonstruovat i určité posuny
v utrakvistické ideologii, z nichž některé jsme si mohli naznačit
aspoň v osobě tehdejšího duchovního správce. Sotva bychom si však
mohli myslit, že všichni Poličané brze zbytky byli utrakvisty. O pri-
formnosti Bratří nemůžeme pochybovat, i když ve městě nebyla jejich
aktivita tak patrná jako v okolních vesnicích. Rozpory uvnitř utra-
kvismu jsou nám známy. Víme, jak podstatně zůstal oltv lutherov-
ským předvím mezi novoutrakvisty. Můžeme dodati, že postupem
časů byli lutherovští stále bojovnější a agresivnější; ti nejradikál-
nější z nich obnovili výpady proti Bratřím, z novým jim vytykajíce jejich
divasý na „bona opera“. Nakonec vystupovali již zcela mimo ná-
m utrakvistických tradic a od zděděných členů této církve se
distancovali. Bratři, chránění lutherány, začali navidovat někte-
né své elity a stále více se přikláníli k myšlenkám Jana Calvina.
Zalíbilo se jim učení o předurčení a vyhovovalo jim Calvinovo pojetí
věčného Pána. Jak se to vše odehrávalo v Poličce, nemáme přesně. A určo-
dám už chybí správy o jejich fimských katolících, zda tu byli a kolik jich bylo.

Spíše ze širších souvislostí můžeme předpokládat usmíření se některých z nich v městě od sedmdesátých až osmdesátých let i v Poličce a jejich postupné přilivání. Víme z obecných dějin, že ještě za Šimonova života zemřel papež Pius V., jehož zaslouhou byla provedena řada změn v římské liturgii, vydán nový misel a reformovány kláštery, že Piusovo místo zaujal od roku 1572 Řehoř XIII., který ze všech sil podporoval jezuitský nád a v roce 1582 provedl politickou úpravu dosud nepřesného julianského kalendáře vypuštěním deseti dnů, přičemž podle nového přepočtu pohybu Země stamovil v něm správnější řadu přestupných let. Víme, že roku 1584 zemřel milánský arcibiskup, kardinál Karel Borromejský, horlivý zastávce katolické reformy. Víme, že mohelnického Antonia Bruce, jenž i u některých našich katolíků zavedl přijímání pod obojí způsobu, vytrhnul v Čechách v roce 1584 arcibiskup Martin Medek z Mohelnic, který začal i v této zemi zavádět nový gregoriánský kalendář. Připomněli jsme si tu již na jiném místě, že s císařem Rudolfem II. se od roku 1583 utudil v Praze papežský nuncius Bonhomini. Ten poskytl všechny příznivé podmínky k pečlivé charitativní, učitelské i misijní činnosti Tovaryšstva Ježíšova. Katolická reforma se začala šířit nenásilnou cestou po českých zemích a získávala si obecnou důvěru. Museli utrakvisté odcházet studovat na jezuitské školy, kde získávali evropský noshled, schopnost rozličnosti a široké vzdělání. Setkávali se s universalitou i všestranností katolické a posvátné trady zrodoucí humanistickou kulturu.

S německým literaturám (ale zejména i s jinými příčin) zasáhla česká vládnutí silná germanizační vlna, ve větších městech se začínalo mluvit převážně německy, museli potomci kusíci měli tendenci brát tento stát ať půlě doslovně čtyřnásobně žádné Augstinské konfese o národním jazyce, „at se v latinštinu zpěním připojují německé“. Co zbylo z konstituitvy českého jazyka a české kultury, ustupovalo na útoky.

Jesuita Václav Šturm z Hřostova Týna vydal roku 1582 v nedaleké Litomyšli tiskem pozoruhodnou knihu, určenou Bratřím a nazvanou „Srovnání víry a učení Bratří“. Dal jí formu dialogu, aby tím více mohl vytknout polemický charakter spisu. „Německy jsem psal nemohl,“ uváděl v díle, „a to proto, že tomu jazyku jsem se nikdy neučil a jemu nerozumím; a také proto, že by nebyla věc rozumná Čechům německy neb řecky psati.“ V díle, prokazujícím dokonalou malost bratřské teologie, vyjádřil jejím stoupencům, že přes veškerá krásná ujištění o pokore a o lásce ke všem bez rozdílu, ostatně mnohdy prázdná a i vlastním příkladným životem, vyjevovali se ze širšího křesťanského společenství jako nějaká zvláštní skupina vyvolenců a snad si přitom ani neuvedomují, že podporují a živíce svrhnouti křesťanstvo, které mělo být jediným, nedílným tělem Kristovým, působí pohoršlivě u nekřesťanů. Běhají to bezděčně snad proto, že by se sami v robe porýdali za lepší těch ostatních? Vždyť navenek přece i oni uznávají, že Kristus, slabí a nedokonalí jsme všichni, a že jenom Kristus sám nás může ospravedlnit pro zasluku své oběti. Připojují se k němu, kdo vytkují šatí učení a stavějí je proti celku, zbraňuje je tak jejich smyslu a připravuje Kristovu nadostnou zvěst o její moudrou plnost, obráženost a obnovitahu všech stvoření. Že víra je základem křesťanského života a z ní vyšší potřeba dobrého života, to jeho nezbytnost, to přece církev vi a má pro to oporu v Písmu i v tradici. Jedostranné zúsměnění této pravdy však vede k podcenění svitků, k podcenění křesťanské aktivity ve světě. Šturm projevnil politování, že Bratři ke své vlastní škodě nezuváží některé svitosti a že postupem času odmítli i apoštolskou postupnost kněžského úřadu, převzatou od svého Ježíše a jeho prvních učedníků. Nelíbila se mu ani jejich proměnlivost (on sám v tom aspoň proměnlivost vidí), podivnost jejich názorových zvrátů a cest od chelčického přes luthera ke Calvinovi, s jehož pochmurnou tvrdostí a nechápatostí k přirozeným lidským potřebám se zejména nemohl smířit. Vždyť i dary smyslu, dary tělesnosti, jsou-li šiměrně pěstovány, jsou dary Boží. Sám svět, její posvátnost a v němž žijeme, je také dílem Páně. Jsme poslání,

abychom se ho nestranili, ale vnášeli do něj ještě novu zvěst. Nejsme „ze světa“, ale jsme k němu vystáni Pánem. On sám je Slovo, které se stalo tělem. Vnání smyslnosti ovšem neznamená netečnost nebo lhostejnost k hříchu, jaká se ukazuje v některých projevech lutherstých. Odmítnutí hříchu však nemůže být totožné s hntěním pernitivismem Calvinovým. Protestanté se teď upínají k vláděmi vsvojenými spory o výklad toho či onoho verše Píske a neuznávajíce církevní tradici, oni by se mohli opřít, ztrácejí orientaci, upadají do četných bludů jednostrannosti, drabí se na skupiny a skupinky, potírají jeden druhého, pro detaily předlézejí celku a jednou jim už pro tato mnohá vyžerpání nezůstane mnoho sil pro službu Kristu, pro charitativní činnost. I proto je měla za heretický. (Foto není reprodukce jeho slov, ale vlastního obráhu jim vedené polemiky.)

Poději se Šturm zamýšlel nad některými pří příkrými a nesvátlými texty bratřského ústředního kancionálu, s nimiž rozhodně nrozouhlasil. Zároveň v něm však obvolil řadu jiných písní, antieckitát a čistou jazyka, přirovité nápěvy, vážnost a opravdovost i samo svěle vytknutí knihy. Lstku Bratři u dušovnímu zpsinu mohli dokonce dát za vsou jiným. Z jeho kritik jeho ústředního kancionálu „Rozsvícení velkého kancionálu od Bratří č. P. 1576 vytknutého“.

Šturmovy polemické knihy, vydané v městě, kde bylo jedno z významných středisek jednoty, neslyšely bez ohlasu. Některým začali jednotu opovíhat. Od Bratří ke katolíkům přestoupil i pan Vilém, syn Adama Slavného z Chlumu, a přesvědčoval také svého otce, že právě náboženství je katolické. Někdejší věrný příznivec jednoty Václav z Pernštejna a jeho manželka Maria Manriquez de Lara poslali v roce 1579 do Litomyšle, aby seznámovali občany s obsahem katolické reformy a rozdali tu misie mezi nekatolíky, zejména pak mezi Bratřimi. („Vítací pohár“ těchto státek jeho manželci, dnes uloženy nahradě Baudlově, je jedním z nejstarších dokladů vztahů křesťanských vlašou.)

Roku 1583, tedy stále ještě za Šimonova života, vydal vládní tor P. Oliver Manareus nařízení pro jezuitské koleje. Toto nařízení schválil generál Tovaryšstva Ježíšova a zůstalo v platnosti až do zmizení řádu. Prikazovalo se v něm ustanovovat za učitele jezuitských škol v Čechách pouze ty, „kteří ovládají češtinu jako mateřský jazyk“, vydávat české knihy a brát nad tím, „aby český jazyk (-) zkvétal a měl první místo“, aby byl mezi jezuitu „obecní real“, aby se u tolu v Tovaryšstvu předčítalo češty, aby učitel a katecheti byli vědy rozličnými češly a konečně „at se přísně postupuje proti těm, kteří by si český jazyk nerázili aneb jej tupili“. (Archív bñ. mštrstha místa, ojn. 20-2/90 Stará manipulatury - Viz P. Emanuel Kubicek: Národní vědomí českých jezuitů až po dobu Balthazara, str. 5.)

Se všemi těckto událostí a zejména s přítomností jezuitů v Litomyšli na pozvání bratřích slava z Pernštejna již od roku 1573, můžeme pak s lepšími a horšími výsledky usuzovat na nedoložené dění v našem nejbližším okolí i v městě samém již za života kněze Šimona Litomyšlského a činit dohady, zda katolické misie měly či neměly ohlas přímo v Poličce. At tak či onak, budou to však vědy jenom dohady. Přes tosi nedovedeme představit, že by zcela nic z těchto hlasů zditýmle nepomiklo do Poličky. Stejně je nesnadné hledat důvod, proč by aspoň u některých vstev v našem městě neměl si získat aspoň jisté sympatie jezuitský dělnas na vážnost, kterou je třeba prokazovat české řeči.

Kněz Šimon Litomyšlský, jemuž lze přičítat nejednu zásluhu o první renaissanční stavbu zasluby v Poličce i o zvelebení a prohloubení duchovního života poličské církve „sub utraque specie“, zesnul v roce 1585.

Splnila se mu i naděje rodninná, kterou skládal do svého jediného syna Absolona: ten skutečně vystudoval bohosloví v Nitře a „ouřadu kněžského“ dosáhl. Zda a kde se podíjí

uplatnil v duchovní správě, není nám ovšem známo.

V dochovaném záznamu o pozůstalostním řízení po zesnulém knězi je dědiatví rozepsáno mezi manželku Ludmilu a syna Absolona. Většina předmětů, odkázaných synovi, měla zůstat v držení matky a záměrně dědiči se měla vydat, než „když by k míru přišel“, novou soukromou reverenci pak měla matka synovi přidat z odkázaných peněz, „když by kněžství došel“. Především hmotnými statky, jichž zde nebyl nedostatek, však Šimon synovi odporučoval „knihy co se jich kde najde všecky“ jako zdroj vzletění a křesťanského pověření (Lib. I. Fol. et tend. ab anno 1557, fol. 219). Absolon, srozuměn s otcovou poslední vůlí, vybral matce plnou moc ke správě svého dílu dědičiny (Archiv města Poličky, historické spisy, číslo 391).

Mezi nesmírnými záznamy a dopisy, významnými je zejména list někdejšího o dvojných lidstých pokleších, jímž tak dobře rozumíme, někdy ovšem i o přestupech s bolavějšími dílcičky, zachoval se v polišském městském archivu tak dlouhý dopis, který psal tento Absolon, mezi lidmi zvaný Sokol, příteli svého zesnulého otce, bystrosnému faráři Filipu Rumběncovi. Patrně domně je, že tento list mladého theologa je právně - z místního vězení. Při výstupu po svém vstupu do manželství se totiž Absolon kdysi opil, řekl něco více než nadto, uplatnil vlastní přístup ke zdejšímu pojetí dobrého chování a dostal se za to do vězení. Není vyloučeno, že se tak nechoval poprvé. Nyní však tatínek, pro jehož postavení snad by byl mohl syn dříve uniknout trestu, byl už rok mrtvý. Nadto se s novou duchovní správou v Poličce zase poněkud zpřisnilo narážání na lidské poklešky a nedostala již nějaká Absolonova osobitá vyšetřování některých výpravků, jež napsal i jiná a urážel si je nezdvořilostně tak jako on. Znovu se hovořilo o tom, že vna nezavřela příkazy z kánonu. Proto Absolon v listu z vězení prosil za přimluvu bystrosného faráře a netařil tak ani sliby. „Učinite-li to“, ujišťoval ho, „mou duši získáte a já za to odsouhlasím se chei i s manželkou, se kterou jsem teprve tři neděle a již jsem jí takovou slávu učinil. Již se chei žítí mezi dobrými lidmi, jaké na dobrého člověka náleží, a připomínám Tému Bohu, že svatá příkazyání plnit, hříchy svých želeť, vrchnosti své si vařiti, paní matky své poslouchati a do smrti své nechei jí spaní ukracovati, neb nemohu v tom vězení volně ani ležet ani vzpřímený stát a tak prosím bez přestání, že učinite to přimlouvání pro rány Kristovy, kteréž za hříšné trpěl a hříšníky přijímal, ano duši svou pouštíje přijal na milost lotra pozdě kajícího, opět hříchy odpouštěl Pavlovi, Petrovi, Davidovi i Majdaleně (...). S tím vs Tému Bohu a jeho mocnému Slovu poručena činím.“ Tom nešťastný macopust, při němž - jak uráží - „jsem se velmi opil a tak opilý jsouc, něco jsem řval“, zpřisobil, že Absolon nemohl už Rumběncovi věci urážet ani nepřijímat milý. (Archiv města Poličky, soudní spisy, číslo 394, rok 1586).

Jak se dovidáme ze starých farních a městských záznamů, měl se snad po Šimonovi Litomyšlském stát správem farnosti u svatého Jakuba kališnický kněz **Mikuláš Svojanovský**, oddaný s Anežkou, vdovou po knězi Kryštofovi, dcerou radního písaře Tobiaše Starého, německého Dobeše. (Archiv města Poličky, náleži směnna kněze Mikuláše Svojanovského s Anežkou, dcerou Tobiaše Starého, viz Lib. Membr. ecc. dec. Policz. Půlčí viz Knihu mrtvých vatečků archivu ab anno 1583, fol. 12 p.). Podle změní jejich svatební smlouvy lze se o Mikuláši dopátrat, že před příchodem do Poličky byl císařským správcem ve Svojanově a zůstal jím ještě i v době uzavření svátka. Uvádí se, že při duchovním správcem poličským byl ustanoven těchto roku, kdy zesnul kněz Šimon, „ve středu po památce svatě Kateřiny“.

Svojanovské panství, z něhož tehdy Mikuláš přišel do Poličky, náleželo v té době Hertvíkovi Zejdlíci ze Schönfeldu a Bohuslavu Zejdlíci z Hlutičan, jímž je prodal císař Rudolf II. už v roce 1549. A v době, kdy Mikuláš přišel u sv. Jakuba sňat, prodal Hertvík Zejdlíc poličské obci český podíl vsi Radiměte a část hromištěho lesa.

Patrně těchto roku, kdy zemřel Šimon Litomyšlský a kdy byl při výstupu v úřadě Mikulášem Svojanovským, přišel do Poličky kněz vynikající kvality a přísného života, **Adam Kouřimský**. Do roku 1585 byl kaplanem v Kutné Hoře, předtím však působil v Kouřimi. Zřejmě je, že některé zprávy jej označují jako poličského duchovního správce, jako děkana u svatého Jakuba pro tuto dobu, kterou jiné prameny spojují s jménem Mikuláše Svojanovského. Podle některých ne příliš spolehlivých náznaků a podle několikaletých výlovených dohadů bylo možno usuzovat, že již v kněžském utraquistickém sboru inklinoval k lutherství a později snad i našel zalíbení v některých spisech Calvínových; zejména mu vyhovoval Calvínův smysl pro vnitřní kázeň a řád, jeho vážné punitivní tvrdost k sobě i k jiným, jeho přesnost v prosazování své interpretace srobované mori evangelia, kterou považoval za jediné správnou. Za takových předpokladů bychom si i mohli docela dobře představit, že jak pro své názory, tak pro jistý nábožensko - společenský naturalismus měl už z Kouřimi odejít pro vážné neshody s jinými členy sboru. Mohla jej však odtud odvést i materiální nouze. Později při úspěšně kazal mezi kutnohorskými hvoři a konečně se s nim setkáváme v Poličce druhé poloviny osmdesátých let. Byl to muž ryzí víry i tvrdých a neoblomných mravních zásad. Nemiloval ani přílišné obřady v obřadu, ani dovedivě lidské zábravy a slávnosti. Dovedl se znepráčetit se vším, o čem se domníval, že to narybírá z Písma, že v literě bibličeských textů proto nenalézá dostatečné zdůvodnění. Nemí vyloveno, že i uvěznění Absolona, syna kněze Šimona Litomyšlského, souvisl nějak s moralistickou přesností, kterou Adam chtěl uvést do všakého společenského života města.

Když po příchodu na nové působiště se začal porostavovat nad vším, co považoval za projev náboženské zaostřalosti a pověřivosti místních lidí. Nelíbě nest, jestliže křesťanské svátky byly zastřeny přeminou zvyků, plývali dávných zvěřování, ba snad i jisté primitivní magie a dětského pňání po „budovelní osude“ člověka. Chyběla mu ona míra tolerance, která dovede i nebiblické projevy a produkty zahrnout do „všobjímavé náruče Kristovy“; takový universalismus by mu naprosto cizí. Podivoval se, že utraquističtí duchovní spřouvi to vše u lidu trpí. O skutečném smyslu textů evangelia, četných v perikopách liturgického roku, nikdo - jak se mu zdálo - nehloubal, nikdo se nesnažil sjednotit svůj život s „vážnou radostí ježíšovou“. Mezi touto radostí a nedůvěrou veselím některých lidových obřadů a zábrav shledával rozpor. Všude viděl pohodlnost, pozitivistu, bláznovství u velikým myšlenkám Bible i ... nedostatky pravě občity žít v lásce a svátnosti, mlčovat život poctivý a bůhobojný, vzájemně si odpouštět i vzájemně se tréstati ke vzpurne ducha, mít nadostnou jistotu Božího spasoni a občitně přijímat křesť. Ue sněh, homiliích tráví v tráví návštěvnickém kostelav urádel příklady z jejich vlastního života, přísně tepal nejen pověry, ale také rozpustilé místní zvyky a snažil se dokazovat, do jaké při míry jsou které z nich v přírodním probkladu k „stovně Hospodinovu“. Těžce nesl, že nenachází oporu pro své opravné snahy ani ve škole - tam, jak se mu

zdálo, byly všechny navzájem vzájemně napak ještě podporovány. Mnoho jej, že dokonce o vánocích, které jsou tak svobodou přiležitosti k osvojování a zřetělení, k soustředění, zřízení v básně vůli (jak říká Luther), objevuje se ve všech poličských ulicích i na náměstí křik spílých účastníků maskarního průvodu, jak to začal již o prvních vánocích v tomto městě. Měl sto duchů vstřebávat a na tento průvod Calvinova slova, že falšování způsobů „dábel a lidská lidskost se pokoušejí nás osidlit a svatou víru“. Proto hned následujícího roku, v úterý po svatém Tomáši před vánočními svátky roku 1586, podal město nadě písemnou žalobu, v níž uvedl, že „... kalafaktor s mendiky (žáci) na Štědrý den do barev dábelstných se strojíce, černice a šaty na rub oblačějící, nejináč než jako čerti, na ohavu každému dobrému a nejvíce na potupu pana Boha všemohoucího po městě běhají, rozličné nezpůsoby provádějí, k čemu příjdu, kradou a moči běhrou prodavačkám, a potom ještě po domech holdují.“ Dovolával se místních soukromíků jako „předních z lidí“ a důrazně je žádal, aby „o tu mezi sebou se zmesli, a to v barvách potrubných po městě a domech běhání a holdování složili a s umnou podle ouřadu zapověděli pod skutečným a přísným trestáním“ (viz Český lid II, str. 363; dopis Adama Kouřimského citován ve stati Karla Adámka v Časopise Múzea Království českého r. 1882, str. 87-88; řada jiných listů kněžského je uložena v požárním městském archivu: z roku 1585 AMP Archivní spisy č. 33 a 87; z roku 1587 AMP Archivní spisy č. 16 a 20 a 21).

Můžeme se domnívat, že v tomto případě nebylo výhradně ušpen proto, že studentové veselí (v době nejprve negativně nadzorováno) se málo snažilo z košerou důstojností páni radních. Sami Adamu patrně dost dobře nepochopil nebo ani nechtěl pochopit, že kromě svolnění přinášely tyto vánoční koleční průvody, přinejmenším účinnější byli porušování jidlem i penězi, takřka jediný zisk při jejich zřetělení katastrofální hmotné nezajistitelnosti.

Povzbuzen zákazem vánočních koledí, obrátil se kněz znovu a znovu na městskou radu se žádostí o spolupráci při potírání, pověřením některých jejích členů i zastávaním „... včelkého oří a holdování“, nadobro nek a všeobecně při svolněních msařů. Důraz přitom správně klade na skutečné mezilidské vztahy, ukázoval jejich nedostatek a dostával se v nich všude kázně a občanství, všude píše o životě modlitbu a přívětivého vedení k „zřízení života“. „Dobry a šťastny den vsazují panu punkmistrůvi a panámu spolusadním, přal sice žít v jednom se svými lidmi.“ Sdělil a jím bylo všeobecně, tohot' pro vás ad pana Boha žijámi“ (Archivní spisy, citováni spisy, číslo 33).

Vale metody výuky, s jakými se stýkal ve škole, jej nespokojovaly, usiloval tedy o reformu, kterou oltář nechtěl opustit se vší důsledností, a opět hledal podporu u představiteli města. Žádal je dokonce, aby mu svědčili dozor nad školou a umožnili podstatně zlepšit její poměry i upravit kázeň mezi žáky. (Poměry vnitřní škola a její zřízení uvádějí v Dějinách města Kutné, vydaných v 1908 nakladatelstvím knih v Kladně Kůrkub, že Adam Kouřimský chvilu byl ustanoven „jakými inspektorem“ nad místní školou a dozoroval. „Jako reformní snahy vykazovaly, zdá se, z početného vědomě kritické situace našeho školství, jaké byly podnětem úvahy pana Amose Kouřimského“).

Tentokrát již tolik nepochodil. Když děstajni stově město sčítali k jeho výpravám hlouč, nezdržel již svou prudkou povahu a s touto přímocností, s jakou se dosud obrátil proti komukoli z občanů, zasáhl s kazatelny nyní proti nim.

Důsledky byly pro něho ale a jeho „kouřimský údel“ (byl-li ovšem v Kouřimi skutečně takový, jak někteří předpokládali) se v něm dle měně opakoval i tedy. Byl tvrdý k sobě a ke všem, slova evangelia bral ovšem vážně, ve věcech viny neuznával kompromis, stejnou houčovitostí však projevoval zároveň vědy, kdykoli šlo o prozrazení nápravy společenské nebo o ušlechťování lepších a podle jeho názoru účinnějších metod pedagogických - to vše se mu neuplatnilo, občanové i finanční v městě strážovali a dosáhl jen toho, že si tu kdekeho zneptatil.

Zklamán, a přece odevzdávaje svůj bez trpkosti, opustil město, je-

muž oltář podle svých předstírání „sloužit k jeho prospěchu“, a odešel do Prahy, tehdy rudořínské, kde se pak usadil natrvalo. Před odchodem z Kutné v roce 1587 projev v listu punkmistrů ze Nikolymůvi a nadáním města přes všechny dozorádní neshody přání dobrého vzájemného vypořádání, aby „na odchodu jejich listy a dobrodiní vzpomínati mohli“ (AMP, Archivní spisy, číslo 12).

Pro další život fanatismu přes vše „neexistoval“, jeho jméno potom vše neprošlo ani do seznamu poličských dětanů a kněží, neuvědomil jej ve vojenských, církevních, piebkeřech klájech ani Mehl, nebylo však jej možno vyřadit z dějin předbělohorské nekatalické Poličky, kde bude zapomenut se šimonem Litomyšlským (jedenáho zase napíše třeba nezamýšlená akustika) v dějiny Kutny patřit k jejím nejvýznamnějším jevům. Ještě to nepochybně však poskytl jeho založení vše šimon, mnohé však situace a patrně ještě dle jeho zřízení na něm napsané, zejména pokud jde o jeho přesné zřízení při jmenování nekatalických stálo sloužitých náboženských situacích let po vypálení České koruny. Zdá se však, že vědci přesto, o co mu jde, že jeho činy byly proloženy jasným programem, osobním názorem i theologickými postojem. Snaha o udržení tohoto postaje i při poměrně nedostatku dokladů vedla, právě k vystavení posmrtní jeho domněnek o tom, do jaké míry mu byly zápisného svědomí těch, kteří o něm, velkých evangelizátorů, reformátorů. Ve smyslu ořiztu veřejného života, svůj si přál volit postoj Calvinův a byl přesvědčen, že jenom tímto směrem může z lidí jít nekatalické „pobavení“ učeli, jak třeba utvářet a jmenovat kněze katolické. Stranaticet let před Adamem jím přibodání do Poličky seznámil v šimoně ve šimoně na kněžské ořiztu, šimon magonitů, šimon náboženských, Miguel Servet. Do plamene jej tehdy poslal typ Jan Calvin, který nestál žádný odlišný názor a na odlišné obřady v Kutnému. Adam neposlal na kněžské nikoho, neměl k tomu ani moc a byl v Poličce vázán všemi městské rady. Strádal se však o to, aby byl zakázán spontánní směl, podnikavý lidovou přínosností, aby se nekatalické hlouč přivodily a aby se místu vězení přibilo lidmi, kteří své přínosnosti předkládají, než bylo podle jeho mínění žádoucí. Jedno však nutno říci v jeho prospěch: stejním jako Calvin, který mu patrně byl i ve obřadnosti nedostatčným usazem, prozradil své názory postojem, za čemu vlastně obřad, cítil ve svých jednodušších výstřednostech, jaké byl postojem. Protože si jasně prostého lidu i studentů odlišil, hovořil a psal o něm v nadšence, která všude ani neměla odpoutat svatostnosti, a práce byla upřímná. Nepodivňuje se, že oltář mohl morosť jeho zřetělení, i když se tak opakově cítil být vřítanem. Přesto do Poličky v letech, kdy dokonce již šesti bratři jím byl nyní lepší než kdykoli předtím, nemohl podíl na stavování moci, neodvážil se morosť jeho postojem a podíl na politických platích. Nemí totiž na všetečnou společnost, která by tímto dostávala list imunitní proti porušení ovládnutí druhých. Stane-li se tak, je to vřítan, na křesťanské přibodání, ale i tehdy stále ještě cítil oltář ašpon jeho vnitřní pochout, z něž se k morosť jeho zřetělení nikdy nešlo snad i tehdy (i když je to šimon a šimon), jedním tím bezdůvodně, jaké dá jiné postojem - postojem toho, proti němuž se rozhodl zasáhnout.

Proč pro tu postojem radim Adama Kouřimského v bitovní, policešské církve“ ve zjevném postojem a světlém.

Hned po odchodu Adama Kouřimského z města, ještě v roce 1588, posádal rektor poličské školy V. Kutinius městskou radu, aby zakázal (mendikům) opět dovořit, na Štědrý den po domech zpívat, což v obřadní práve uplynulém „zbraňováno bylo“, a vyslovil naději, že mendici zase „budou vysláni, aby od obce užili, jakoli prve vědecky bývalo“ (viz Archiv města Kutné, školní spisy, číslo 144/3, rok 1588; rektor V. Kutinius žádal, aby mendikům italy opět dovoleno bylo koledu chodit).

Situace školy byla totiž stále nešťastná a proto koledu zmařením bylo její aspoň částečné hmotné vyřazení velmi mnoho; její učitelé bývali tak většinou odměnami k nedobrovolnému celoživotu, neboť totu kdo z nich by si v takovém postojem šoufl život ještě svou ženu šimon pádně děti, které by se pak mohly narodit. Ani takhle zřejmě Adama Kouřimský do takovéto nedocevil, protože sám byl svobodný a nebyl to

si představit starší z plebeo rodinné, jeden z kantori v 16. století ¹⁵⁸⁹ ~~člověka~~ ^{byl} o něm existují Polička a Krušina svědecké listiny, doložící, že „man-
želka a dšň učitele poliček se troualy“. Kritická situace školní zejména
vzhledem ke vzdělání měšťanů jako byla Polička, přiměla ostatní pro-
stou utračen školou universita Karlova, aby se pokusila aspoň zčásti ná-
stít její postavení. MŠK k tomu přispěl i školský rád Pátra, Kardinála Tule-
chovského z roku 1586 nebo nář. Vavřince Tremedeti z Mladéš, podstatně
později. První z nich, Pátr, Kardinál, který do Poličky dorazil výše zmi-
něného rektora Václava Kuchnia Vodňanského, „studiosa akademie na-
ši praesens“, zakazoval ve svém nář. mandikátu hovořit češtinu. Od těch
dob universita zásadně doporučovala všechny správy školy a měst-
ská rada je při doporučení schvalovala nebo odmítala. Tehdy hu-
stička universita zásadně preferovala latinu, zatímco jezuité ve škole
vedle latiny doporučovali, ba přímo přikazovali také češtinu.

Abych zamezila šíření se „anarchii“ církevní správy v městech, kde
se bez další kontroly a bez usměrňování šířily libovolně vykláda-
né zásady, hned lutherští, hned katolické či jiné, intenzivně
praesens, delm konstituci „předobojí“ svou snahou obnovit v městech
pověstí nář. a vrátit do nich tradiční utrakvistickou bohoslužbu,
kteřá dávala ještě naději jakékoliv přímě si se světovou křesťanskou
církí katolickou a naproti božské ratičce.

A tak nedlouho po odevodu Adama Kevřimského, v roce 1589,
byl i v poličském kostele sv. Jakuba pozměněn řád bohoslužby ve pro-
spech všete liturgie, v níž se utrakvistické bohoslužby lišila
od římskokatolické v podstatě jen důležitým příjmem „předobojí“
zpřesnou. Tento rozpis nebyl ovšem rozpisem: „Vedět ani katolice-
ti učiti se v této době nijak nemají jít do podání lidu z katechiz-
mu. Popřít musí spásání pouze v tom, že katolice nepší na katolice a
tak přímě a bratřičně jako utrakvisté, a že rozhodne, kdokoli
o to přál, podávali zánovní i „pod jednou“.

Na samém začátku osmdesátých let 16. století byl duchov-
ním správcem u sv. Jakuba v Poličce jen velmi krátce **Jiří Ro-
genzský** a v roce 1590 snad **Jan Auspinský**, o němž
některí uvádějí, že snad přijal zčásti nato patřit zemiel. Není
ostatně jím ani zřejmé, zda se úřadu vůbec ujal.

Městský archiv však doposud chová listinu, již byl tento kněz
doporučen za poličského duchovního správce. Její text je zhruba cen-
ný pro bližší poznání výše naznačené náboženské situace ve městě.

„Modlitbu naši vzakazujeme, páni, přátelé nám v Pánu Bohu milí.“
čteme v onom doporučujícím listu. „Majice ve své bedlivé paměti vaši
žádost, Jana Auspinského, kněze řádně posve-
ceného, vám do města vašeho podáváme, (...) kterýž při při chrá-
mě a při oltáři Páně tak, jak od starodávna bylo, se choval,
mši svatou s pozdvihováním Velebné Svátosti sloužil, pro-
cesi zachovával. Vy pak abyste jemu žádně překážky
nečinili, jak na věrné křesťany náleží, nýbrž abyste jemu vy-
dali všechny ty věci, kteréž předtím od nehodných kně-
ží i nekneží odstraněny byly (...). Dáno v Praze, v sobotu
po Nanebevzech Syna Božího, léta Páně 1588.“ Podpisy: „Admi-
nistrátoři a faráři konstituce arcibiskupství pražského, pod obo-
jí přijímajících“ (Archiv města Poličky, církevní spisy, číslo 41, rok 1588).

Do onoho období spadá i čas poličského polytrn bakaláře Ja-
na Gelpacha Lehnického, který tu je zjištěn v roce 1588.
Bylo to člověk veselý, bystrého i živého ducha, vzdělaný, s uměleckými
sklonky, ba byl dokonce básníkem, psal vtipné latinské verše, v nichž
se nejdříve sarkasticky vyrovnával se svými odpůrci v městě. Na něho
si v dopise městské radě stěžoval i kněz Jan Oupický (Auspinský), že při-
je „se opjí a tropi vytržnosti ve městě i ve škole“ že i k němu samému je vespurný
a hubý, třebaže se n něho strauje a mši by mu tedy být vědomí zřizován,

že „je nepokojný a svírtlý jako trn v noze“ a že venaužil žáký „ani základním
věcem, jako jsou modlitby a příslušnosti při oltáři“. (Dobru felfachom se zachovalé knze
Výrosti veselí, Věděla v Poličce v době předobojské“, napsané ve 2. svazku. Spisovatelé listi-
nekosty, význam Věstníkům mezzoni v úvodu v úlu 1911, vs. str. 74.) Janě i kněz Jan Oupický
býval pryč z města a tak kdybychom hledali pravdu nář. a prostřed, vytánel
by nám na mysl obras Jana Gelpacha jako postava podobná, Nezbedněme
hrušalův Žilumunda Winttra, Svaz, „Carmen elegiacum“ spolu s několika další-
mi latinskými básněmi věnovat Gelpach městu.

Na uvolené místo po knězi Janu Auspinském nastoupil **Jan
Marius Vodňanský**. Tím nyní poslala konstituce praž-
ského arcibiskupství „pod obojí zpřisobou přijímajících“ do Poličky doporuče-
jící list, v němž mimo jiné čteme:

„... A my se tak za něho přimlouváme, že ctihodného kněze Jana Ma-
ria Vodňanského věcmi časnými opatrovatí budete a opatříte, aby se svou
čelobkone vyhovati se mohl.“ (Archiv města Poličky, církevní spisy, č. 46. Homiee roku 1590).
S důrazem, který je o něm výše zmíněn, vyzdvihuje pražská delm konstituce
všete naději, že jmenovanému již „žádně překážky a protimyslnosti činiti
nedopustíte, aby u vás na dlouhý čas pozůstati mohl.“ A protože je to v době,
kdy jak císař Rudolf I., tak papežský nuncius, pražský arcibiskup i svaz, delm
konstituce si přeji co nejvíce přiblížení a jednotu církevní, pražská i utrakvistická
doporučují knězi celibát, posílají huštického kněze Jana Maria Vodňanského
do Poličky sražit „řády, církvi svatou naričené od starodávna v naši
straně podobojí, jak to Jeho Milost císařská mti chce, aby on, nejsa kněz
ženatý, v nich stál a zcela a zoupina zachovával“.

Auťak již o dva roky později přestal být Jan Marius knězem u sva-
tého Jakuba a místo navrhovaného **Jana Scorynthyna** se ujal
poličské duchovní správy **Matěj Levinský**, který zde velmi
skrby byl a pokračoval Tebo a pokračoval Tebo a pokračoval Tebo
v letech 1592 a s 1602, tedy po plyných deset let i více.

V době Matěje Levinského měla pražská jezuitská kolej v Klemen-
tinu již 700 posluchačů všech náboženských vyznání, protože
na rozdíl od utrakvistické Karlovy university si náboženskou přísluš-
nost nekladla jako podmínku, vedle latiny prozrazovala důrazně
češtinu, podporovala vydávání českých knih a vyučovalo se na ní
bezplatně, takže ani chudoba nemohla být překážkou studia. Přát-
dals čestně budelní produkce, rozmanitá divadelní představení a
slavnostní učené disputace. Tím v blíže litomysli přiblížili intenziv-
ně jezuité, nikterak se nezaručili před lidovými zvyky, nezaruči-
vali lidské smysly, v nichž viděly věčný trn dar, a počet jejich po-
sluchačů vzrůstal. Připředeni za nimi i mnozí z Poličky, pro něž došel
jednotvárně autorita huštická neměla již té přítaživosti jako dříve.
Jezuité si sice nadále utrakvisty, přijímali však z katechiz i od jezuitů
a duchovní k přivedení, že jednoba kněží tu je i v této zemi potřebná,
že si jí učeně přeje sám Kristus a že všechno, cokoli hledali jinde, nar-
obojí ve všetejší plnosti u knězi universální církve, která dobře
vi o rozmanitosti přístupu k této ježiškově pravdě a posvěcuje vědomí,
co lze harmonicky sčloubit a odevzdat do jeho rukou. Lze plně před-
pokládat, že někteří z Poličky jako studovali tehdy již i na jezuitě, jel-
školiců a že odtud čerpali i vědomí souladu mezi citovými změnami
všete a logickým myšlením, jehož pomocí se Pátr nář. zánovních při-
rodou ohraní rozumu a lidským možnostem poznání. Jezuitická
společná práce již stačila dospět k cenným postichům psycholo-
gickým, takže se lidé stále častěji a nádi obraceli se svými svátními
a osobními problémy k litomysli zjmu zpovědní kněží, přebíraje
Odevzdávali jim i své slabosti, ješ v sobě nedisali překonat, a s nese svou
víru slyšeli i z list jezuitů, jak knězi Kristova slova o ospravedlnění,
jato by pro ně nabývalo nyní zřetelnějších obrysů všechno to, co o ospra-
vedlnění ve víře slyšeli došnd spíše nejisté a jato by přitit vyspekulo-
vaně z list knězi lutherstjebů, dovídali se však také o svobodu osprave-
dnění již nemí vězdná lutherstjebů, učením o praedestiaci, a tudíž i o své

zodpovědnosti za životní postoj, jež zaujali, když začali. Poši výzvu. Pakto pak začínali i otázkou vyvolenosti božím lidu nazívat v pondělí jiným světle, než v jakém jim ji dával předkládali Calvinovi stoupenáři a dával všimno jednotě katolické. Dospívali k závěru, že v calvinismu přijeti mýtů a pí vší osobní pokorie vědomí vyvolenosti veš k obřadům přije a stát se „restorijním kopýtka“ jejich viny. Vyvolenost je povolání k službě lásky a není výsadou; při selhání služby lásky mýtů bůha vyvolat kolosali finis. Pamětníci kazání přísného lidstva, končinového se najednou postivovali, když slyšeli, že i spoutání přirozené veseli je součástí plánu, který má Bůh s člověkem. Křesťanstvo nadotí není jenom mimosvětového, prostupuje celého světa a posílkuje všechny jeho nadosti žasně. Tohle mělo mnoha lidem nově-všechu, cokoli činili s dobrým svědomím, i když po nadešli hned přelstivý citát z Bible, patřilo náhle k Božímu zjevení se v čístečku a se všemi svatostmi, jeze kde jsou, včetně v universum.

Zatímco utrakvistická Polička, vyženpírání do maščí mýri i mltitím zápolení, hospodářský nym spíše upadala, sousední pokatolické Litomyšl pod vladou Permytáři vzkvétala. K vpráveví její nové záněcké kaple v 15. v roce 1577 poslal Václav z Teništejná samotářsko pražského mab: zcu pa Antonína Brusa. Katolický děkan Frantoloměj Flaxius zde dal v roce 1574 vytištěnou dva polemické spisy: „Calvinismus Lutheri, 36 mlt, v nichž Luther v jednom artikulu o přijímání sstotní oltářím sobě odporuje“ a „Katolické slovy a vyvolání na list a pravi predikantův Lutherových“. Dal si děkan Václav Křístov tu pak vydal „Větráku věrným Čechům“ a „Korli Banietovu“, obhajující potříděnské zásady katolické reformy. Roku 1590 tady vyšel „Odpověď slavná a důvodná navolní hanlivou a nou havou obřadu kanceonálu heakotického“, jejíž výtisky noměz přemily do Blatých. Vše dobe začínala i slava litomyšlského divadla. Někde ně z her se tiskly přímo tady, v tiskárně rodiny Graudenců, jako například Kyma zenoza „Komédie nová o vdově, kterouš Pán Bůh předivným způsobem svase Elisea pronoka od sčítátele jejího vysvobodil“, vydaná poprvé již v roce 1573. V devatenáctých letech 16. století ješ Václav z Teništejná, nežil. Litomyšlské panství spravovala jeho choť Marie Lara, zvala sem vlastenecké jernoty Václava Šturma a Balthasara Hostounského, který se v předním neshodujícím způsobem zastavěl přimlouvu u nádo vého generála Františka Pongráše o české kazání v pražském Klementinu.

Nym Poličtí zájžděti do Litomyšle. Také katolické misionáři se obje vorali stále častěji v Poličce, nasmlouvali s poličskými občany a najednou si otevírání vymlouvali narogy s místním duchovním správcem, kalíšnickým knězem Matějem Levinským. Zdálo se, že mltá po nure pádnější a přesvědčivější argumenty než on, a tak jeho postavení v Poličce nebylo nym snadné. Jeho smahou bylo nym jediné: udržet duchovní správu msvatého jakubův v rukou utrakvistické strany aspoň mecenšky. V tom jej vydatně podporovala sama městská správa, ale i onas k tomu měla důvody spíše politické než jiné, neboť v podání a obřadu neprosavala mezi oběma směry značnou rospdku. Co tu v utrakvistu zbylo ještě z lutherství a calvinistů, to karapem jakoby odmítalo a stíacelo sromněkdější náhu a autoritu u všech.

Jediný protestantský směr, jenus zůstávala pevná koncepce, před stavovala v té době Jednota bratrská. V ní také vykazoval svou nejistší životnost a odolnost calvinismus. Tehdy se také blížilo k smru vy volení velkolepé literární dílo, započaté v 16. Polahostanem, které se mělo stát nejceennějším a nejtrvalejším odkazem Bratři Čechem u národu a jeho jazyku jako vzácný klenot, dodnes věčně připomínající a užívány všemi včetně katolicki; do roku 1593 vyšla tiskem již celá Králická Bible. V „Dějinech literatury české“ z roku 1911 on vjstihně napsal Jan Jakubec: „Bible králická se stala smru nym, osobitou mlouvu klasickým vzorem pro budování vývoj literární. K takové dokonalosti v konjení si nejčtenější knihy křesťanstva nedospěl před Čechy větší národové, žijel v pti mltivějších poměrech (...). Bible králická dovrtuje jednotu české řeči spisovné.“

O ceenná díla obhacoval ve stejné době Česlou národní literaturu

travě bratřij šec (tj. Václav Budovec z Boudova. V roce 1593 (stejně jako poslední díl králické bible) vyšlo první zpraosování jeho polemického spisu „Antialkoron“, v němž se obracel nikoli proti křesťanským jiným nástom a nelitostným theologickým koncepcím, ale proti skutečnému a trvale nebezpečnému napříteli všeho křesťanstva, ISLAMI. Ten s mečem v ruce ohrožoval v tude srovit době svět stejně, jako kdykoli předtím a kdykoli potom as po naši dobu. I Petřtí, odmítá nel kdysi jakomabli formu nástí, mltodomovak si naprostu jasně, že v obřadě proti vypravování žiu Mohamedovým nem jiné křesťom než chopit se zbraně. Vždyť to, co muslimové poskádají ze svatých knih svého náboženství, přitazuje zaujmout jak v židov, tak ve křesťanům, jediný postoj: „Zabijte je všude, kdekoli je do stihnete“ (Surat Al-Baqara, Kráva, v. 127/128). To je podivná svatost! A křesťané, místo aby se spojili k obřadě, píru se mezi sebou...

Ve stejné době a v zamýšlení nad stejným nebezpečím napsal sekretáři zrcel komony, latinský píseň básník Jan Banno z Benátek:

„Est pudor matrum violatus atque/virginum, Christi veneranda turba/a fero zveve cruciata luget./proh doktor, hoste./Stringimus sed nos patriae in penates/impium fernum sinimusque fratres./proh pudor, nostras misere perire/ense Getarum.// Čudnost nástak hřitně je zhanobena, /stejně divok, chňodny zduřup kněž/plate, /tjramukrutým nepřitelem./Bolestný pohled! /My však měe tasme na své bližní, /bratři svých pak strpime hranou zlázu, /hřitně vřady strpime mečem muslimi/k velké své hanbě.“ (Elegia-Válečný běs. Tiel Václav Bannock. Konec poezie 1975, s. 126?)

Po Matěji Levinském, v letech 1602 až 1613, spravoval „církve poličskou“ Jan Kmotrovič Pisecký, jehož manželka se jmenovala Kateřina. Zda a do jaké míry byl tento utrakvistický kněz v Poličce oblíben či jakou vážnost měl u věrnícků, stále častěji dojíždějících do Litomyšle, jim řízení bohoslužby, o tom se zdají dosvědčovat jeho vlastní dopisy adresované městské radě a nym uložené v městském archivu. Jsou to vesměs žaloby na občany nebo důtklivá (či vlastně nedůtklivá) vymáhání peněz. Tak například v Sádku u Poličky, kde pny Jan Kmotrovič Pisecký jednoho pondělního rána roku 1604 poslal radě žitého Urbana Peže a jeho sousedy slovy „Zdar Bůh“, odpověděl mu sádecký občan Pihhart: „Bys zdráv byl, šelmo kněžská, popska, bodejť by tě hrom zabil!“ (Ano mělo Bůh, církevní spisy, č. 59). Jaká zkušenosť či věřejné mínění k taxovému výnosu sádeckého Pihharta vedly, žalující strana neuvádí. Ža to Jan Kmotrovič Pisecký uposorvuje a varuje, že nebude-li tento „cti Pána Boha loupežník“ co nejpřísněji potrestán, bude si sn, kněz Jan Kmotrovič, i na samu městskou radu stěžovat vrchnosti. Pokud jde o vlastní farniky, na ty si v téměř dopise noměz stýžko, že „do domu farního nie nechtějí dáti a spraviti“, že nechodí k němu do kostela v všední den ani ve svátek, že nemají smahu „ani na oltář dáti“ a že jistý Benda, „zastanelej ve své zlosti“, peníze před kostelem od lidí vybrané si nechává pro sebe a nikomu je ani neukáže - když je pak o ně požádán, vymlouvá se, že nic nemá. O rok později žaloval Jan Kmotrovič v jiném dopise na Šimona Sládku, jinak Husara, který ho „na postivosti zhaněl“ a ještě na rynku o něm vykládal nelichotivé věci.

Podobných přípisů Kmotrovičových je v archivu více a neustále projevují touž nespokojenost farniky pro jejich kritické připomínky. Proč asi?

V dohovovaných listech kněžů a místních učitelů oněch let nalézáme četné ohlasy soudobých humanistických myšlenkových proudů. Vy značují se pozoruhodným slohem, častými citáty z Bible nebo z antických autorů řeckých a římských, i s nejedním pokusem o vlastní veršování latinské nebo ojedinele dokonce i české. O Gelpachových básních tu již byla zmínka. Pražský učitel Jeremiáš Benhart Šilperský, užívající pseudonymu Skytori us, stal se svého času děkanem v Lounech, a pro Poličku stílal rozsáhlou báseň „Fama“ o válce s útočnými mohamedany. Městská rada

mu za ni zaplatila čtyři kopry z obecní pokladny. Skytorius patřil k básníkům, akcentyjním ve svých projevech, příslušnost k českému kulturnímu prostředí a své národní svědomění dal vědět nejavojiš v dopise z roku 1594. Vedle toho urádl Josef Jungmann v „Literatuře české“, že v době kolem roku 1610 psal v literatuře jako kněz a snad i jako správce místní církevní společnosti český spisovatel **Matej Štilberský** (Josef Jungmann: Literární dějiny, str. 684. Tohoto Jungmannova záznamu je dosti divná. Prof. Hájek ve své knize).

V Toličce působil jako bakař na místní škole také Adam Tesák, syn Jiřího Tesáka Mašovského, autora biblické komedie „Rulík“ i řady náboženských spisů (Dějiny, lit., I. Praha 1959), který tu byl rovněž literárně činný. Víla, zde vznikla, ze svého nadohovála, že jímž jako blíže neurčená mládež jiného pohádkového katalánie Jímho Myzgrina.

Mezi nejlepší poličské učitelé došlo, kdy tu byl duchovním správcem Jan Kauter z Těšce, u něhož patřil Ludvík Vobcius Vodňanský. Po dvou letech vstal dal výpověď: „... naději se, že by věstivě a jistě vědomosti vášnivostí za stávaní nemelo, která mladenci a profesores scholarum (...) se z místa ne místo bytosti obzřejí (...). a zvěst jak by což umínil, jímž učímíti nomláže, než ešer pánůk než. I tak tehdy lidský úmysl podoben jest mlti, kterýmž když se hodí, nemůže se věděti, na tom-li či na onom místě se zastaví (...) aby pánůk všemohoucí vášnivostí (...) jímž a bedlivějším správcem školní opatřiti rádi, vinný.“ (Archiv město Polička, školní spisy z 14. října 1612).

R charakteristice závěru šestnáctého století a počátku následujícího věku sedmnáctého je nutno si znovu připomenout, že už s nástupem **Rudolfa II.** na český trůn a s jeho přesídlením do této země přišel do Čech jako by svěží proud oné humanistické kultury, která má co dělat i se slovesnou katolicitou v jeho širokém a pozitivním smyslu, zasažením ne snad jen poměrně širokou oblast vlastní theologické spekulace, ale všechny oblasti lidské duchovní aktivity. Tento panovník z rodu Habsburků, odahovaný jezuitskými školami, byl všestranně neobyčejně vzdělaný a snad právě proto osobně tolik skromný: současně jej znali jako člověka zcela oprotičného od jakékoli panovnícké povýšenosti.

Byl spíše introvert, člověk hloubavý, samotář, jemný, citlivý, mimořádně kultivovaný. Přes svůj státnický talent měl nadhled nad všemi politickými plečkami, nad veškerou ruznovostí, nad spory o věci nepodstatné a podružné v otázcech politicko náboženských či theologicko politických, nad diplomatickými ústoky, které se zpravidla považují za nezbytné. Tento nadhled, který při se nehodí k osobě vladaře, se měnil časem až v nesmýslný odpor. Umil jim, jak mohl, i osobně se oit nich. Miloval ticho, rozjíždání o podstatných věcech životy, bibli, filosofii, vědy, hudbu, tancování, barvy... Měl neobyčejně vyhlášený umělecký vkus a přehled o starém i novém evropském malířství a sochařství, jako snad málokdo. Obklopal se předními umělci světa, znal je osobně, usazoval v Praze, povýšoval do šlechtického stavu a vytrávil jim optimální podmínky pro tvůrčí činnost. Vybíral si je mezi všemi tak, aby mu zastupovali všechny malířské proudy, které byly blízké jeho citům: často se v literatuře připomíná, že například římsko-pařížskou malířskou oblast mu zastupoval Bartholomaeus Spranger se svými mytologickými komposicemi, styl benátského umění tu zastítil v podobiznách Hanse van Aachen, corregiorsto-barockovské přetlumením věstanovské biblické tematiky nalezl v dílech Josefa Heintze. Pracovali pro něho malíři Roeland Savery, Joris Hoefnagel, Peter Stevens, Anthoni Baüis Antverpianus a mnoho jiných. Na jeho pražském dvoře žil, jak známo, sochař Adriaen de Vries, ale také Alessandro Abondio či Paulus van Vianen, řezáři

skla i dráhých kamenů Lehmann a Kraetsch, bratři Micronovové, kteří kameny hrouzili, Jošt Burgi jeně konstruoval hodinové stroje, Erasmus Habermehl který prvovýšel a vyráběl nové přístroje vědecké. V umění, pěstovaném na Rudolfově dvoře, byla snákem doty ztráta nepanujících jistot a svědomění si vnitřně zakládá, na nichž se spočívají hodnoty světa - tento přesvědčení sloh nazýváme manýristem. Estetické názory renaissance se hradily právě tak, jako vědění dosud jednoduchých představ o životě a věcech kolem nás: toto vědění bylo podhoubit, z něhož nastl zároveň právě tak soudobý humanismus v literatuře, jako nový věd nebo náboženská zkušenosti v tále do výsosti říden-tinu a katolické reformy. - Rudolf II. byl i nedostupným sběratel, který přivle vědci, eo, jak a proč shromažďuje. Ve dvoře velkých vteclů prvnoho osobně sbíral (z nich jedním byl španělský šlechtík) usiloval své vsázení sbírkou. Jen v dohledně měl na dvoře třice předních světových děl. Byli tu zastoupeni autoři jako Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Raffaello Santi, Lucas Cranach a jiní. Svím Titian zde byl zastoupen padesáti plátny. Velkým obdivovcem i sběratel byl Albrecht Dürer, po jehoš pracích sběratel přitahoval, kde- kde se mu naskytl příležitost. A kde obdivová díla byla nedostupná a tvrdě patřila jiným majitelům, neváhal dát si sbírat od předních mistrů kopie. Dürerce i on sám se pokoušel jak malovat, tak modelovat. Mezi jinými předními znal do své sbírky také videnou knihu Wulfelovu bibli z 15. století, stejně jako bezpočet vrstevných středověkých iluminovaných rukopisů, četné zámožné sbírky, ořezávané zbraně, cenné předměty, vnitřní přístroje, stetosky. - V jeho dvoře žili astronomové a matematici Tadeáš Hájek z Hájků a Jošt Burgi, zejména pak dva věhlasní duchovní Jan Kepler a Tycho Brahe, kteří právě tedy dospěli k některým svým předním objevům, na něž později navázal i Newton ve výkladu o gravitaci. - Velkou pozornost osobně budili alchymisté svým hledáním, kámen mudrý, ale i četnými pokusy, na něž přišel i mohl navázat medice. Často se nich nejpozornějším byl Edward Kelley, šlechtický buchtě, opředně pokoušeli tajemnými postupy jako to: Faustův dům. Neméně se Rudolf zajímal o mystiku, křesťanství i mimokřesťanství, zejména židovskou: často navštívoval pražské ghetto, přátelil se s rabim Jehudou Löwem (livno) ben Bezalel a na nějaké shromáždění si tu přivle od svého finančníka Mordechaja Magala, paně v r. 1598 udělit mnohá privilegia včetně práva na právo a na volné nakládání majetkem (takže se Moraj zřekl o zbudování radnice, nemocnice, bytů, magistroy i klauzury synagogy). Rab-bibolovně si Rudolf vžil pro jeho užnost i pro jeho spisy pedagogické a náboženské.

Časí nebyl punitán: snadno se dal unést čítám, oxoušením, touhou, ale třeba i představou. Vypínalo se, že některé ženy v blízkosti dvoře mály děti Rudolfovou povahou i podobou, či že panovník proházel za nocí hadními komnatami s mečem v ruce a promlouval k nepřítomným. Někdy propadal melancholii, ve stavech úzkosti se uchýloval do tajných podzemních chodeb, ješ si dal u tomu ušlel pro sebe zbudovat. A když se třeba po celé dny a snad i měsíce tenti neobjevoval na veřejnosti, vypínalo si o něm, že snad už docela zmizel a že při se nechal jen tu a tam v pomíjely šlytých zastupovat svým dvojnícem, při jakýmsi ževcem nebo pekatem, aby sám nemusel vládnout v úboce.

Všechny přípravy ducha byly Rudolfoví zjevním se absolutního božského bytí; zabídal je ve vědách, zejména v astronomii, matematice a alchymii, trávil je v knihách i obrazech nebo zobách. Potudantový zájem křesťan o usedení vřítavné produkce schválenými dogmaty je dopadem stejného přesvědčení i se strany theologů; Pavel Preis dokládá, že toto dogmatické usmíření nebylo žádným uměleckým omezením tvůrčí svobody (viz. Barocka manýristmi, Odeu 1974, VI. Buchovi atmosféra manýristu, str. 93-107). V oblasti theologické nazíval to pak je duševně znavovalo rozšíření učení o „přiblížení ducha svatého“ na celou oblast všech dějinných souvislostí v životě božského lidu; toto „přiblížení se Boha“ reskonoilo naplněním bible; inkarnace považuje a pro všude světem i celým vesmírem, postupně přeměňujícím, aby jej přiměřila ve spise v Kristu, který je naprostým a zvěřeným bohem všech stvořených. Trpké přesvědčení se všem diametrálně nepobáze se zúčující představou světloveson, vzácným jasným na literu bible, přičemž zřetelnost biblického sdělení ne- jak nepočulybilo, ale naspak rošířilo. I allegorické vřítavné předbiblických a mimobiblických mytologií našly v tomto papíru své místo: svami řeči a mlti božské, zapřijeni do těchto řádků Duchů, mlti trkly postavit vědčáckému Kristu.

Byt s Kristem, to v pojetí katolické reformy neznamená zúžení lidství, naopak: tepore v něm je plnost člověka. Nešlo o-li humanismus vs. utillu o takovou plnost, pak universalita církve mu k ní otvírá cestu. Nebyl uzavřený jeho svět, nemínilo postřehnutí, co by bylo z jejího mystického Děla vykouzení. Kdyby tomu tak bylo, nebyl by Kristus pádem věřících. V něm je summa lidského stázení. Jestliže Calvín ve svém učení o predestinaci porušoval člověka, jen za tímto nástupní boží aktivity, pak tridentinismus položilo důraz na aktivní vyjádření člověka v Boží výzvě, tedy na jeho svobodnou odpověď. Když si Karel Bémý povímal u Calvina, že „postrádal smyslu historického“, měl jistě pravdu; podle jeho úsudku Calvín, „krutý a zlověstný, popírá jeho svobodu a přirozenou schopnost plnit povinnosti k Bohu“ (Cesky o bratřích, Praha, Orbis, Praha 1957, str. 12). Katolická reforma, vyvolávající hrdnou lidské aktivity, je v tom opakem calvinismu, odpovídá více ideálu humanismu a zakotvuje jej v Kristu. Byla nezbožná, aby se evropský člověk vzpomínal na letangio a vespjal se k novému životu.

V takovém případě tedy začínala žít Rudolfinská Praha. Roku 1605 svolal pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé diecézní synodu, na němž vyhlásil tridentenské dekrety a usákoval jejich platnost v Čechách. Když o rok později zemřel, stal se jeho nástupcem dosavadní opat premonstrátského kláštera na Strahově a budovatel smolovské knihovny Jan Lohelius. (Olomoucký biskup Stanislav Pavlovský vyhlásil tridentenské dekrety již předtím na smolovské synodě v roce 1591.)

V roce 1608 vtrhl do Bech se svým vojskem císařův bratr Matyáš, podporovaný rakouskými stavy a moravskými šlechtici, aby svrhl Rudolfa s trůnu a sám se stal českým králem. Tehdy se představitelé protestantských stavů rozhodli podpořit Rudolfa pod podmínkou, že vyjde vstřícně jejich požadavkům. Zástupci stavů byl v činnosti tohoto roku uzavřen s Matyášem t. sv. „liberální mír“, jímž za cenu odstoupení Uherska a obou částí Rakouska zařadil Rudolfově česká koruna s tím, že Matyáš se stane jeho zákonným nástupcem. Zástupci evangelické šlechty tvrdili na tom, aby se jim panovník za právo zámou službu odtmnil. Ten se dlouho zdráhal a snažil se přemluvit stavy, aby nenalézaly na předběžné vyhlášení všem předloženým požadavkům, ale marně. Protestanti předešli udělení všech náležitostí, jež srovná v rámci Týnského chrámu na Starém Městě do svých rukou, stejně jako vydání Karolína. Při jednání na zámku v lednu 1609 hájil nejvyšší kancléř Zdeněk Dobrovický císařovo právo obsazovat konsistoři i Karolinum; když se však v květnu za podpory německých konfirků sjeli protestanti do Prahy ve zbroji a vyhlásili odpor, začal císař pod nátlakem ustupovat. Bratřský šlechtic Karel Bendovec z Bendova sepsal latinský listinu o vyloučení dolní konsistoře i Karolina lutheránům a bratřím, kterou 3. srpence 1609 Rudolf podepsal. Udělil v ní zároveň protestantům právo budovat své kostely a školské v mělných městech i na Karlůvstředí státech. Tím ustoupil v platnost dokument, známý jako „Majestas Rudolfina“. 12. srpence, zatímco představitelé stavů odmítali státní listinu na Starém Městě, nadníci i Karolína, konala se ve všech katolických kostelích čtyřicetidenní, především pobídkou za neklánní snahy katolické reformy. Již v následujících dnech začali být do katolických měst dosazováni vedle římských i protestantských kněží, zatímco na protestantské panství se katolickým duchovním ve vstupě bránilo. Dolní konsistoři se zmocnili lutheráni a bratři; starokatolické byly tím prakticky vyloučeny z měst a většinou se připojily ke katolickým. Jesuitům zakázali defensoři zúžení dábů. Kol. Když se pak začalo prosívat, že se císař chce spojit s bratřím, rozhodem kodexu proti stavům, připadli protestanti kostel na Vyšehradě i klášter Na Slovanech, zabili dva několik, demolovali zařízení a zničili knihovnu, v níž se chovaly vzácné památky po mnohých slovanských obcích. Jesuiti, kterého přivítali na ulici, vtrhli do Olštavy, a zabili katolické kněze, jež dostali do rukou. Na Karlově zmučili několik evangelických mlačů, opat Kapranu Čepelovi utkali nos a nohy a z hlavy mu stáhli kůži. Potom začali dvanáct a třináct fiantů, státní a Panmy Marie Sněžné. Čtyřicet jich zabili, tomu pak, který chtěl uhnout

sebránku posílenými hostiči, usopali ruce. Vyplenili a domovníky jeho klášter sv. Anny, ale ježek vstoupil proti mnohým lidem se Jakuba lid odrazili. Biskup Leopold svatebně Prahu dlouho obléhal, ale zastál proti němu sám Matyáš a donutil Rudolfa, aby se vzdal trůnu.

Josef Janáček napsal: „Na smrt nemocný císař zůstal na Praze s svou hrádě uprostřed svých sbírek, nepřešel však svou katastrofu dlouho a 20. ledna 1612 všemi opuštěn zemřel.“ (Nal. st. j. Prahy, Orbis 1957, str. 137.)

Tak se stal českým králem Matyáš a v roce 1617 dal písemně svou rezidenci do Vídně. Dva roky předtím, v roce 1615, byl vydán t. sv. „panýřový zákon“, jímž se ukládalo všemobčanům češtiny jako národním jazyka. Josef Janáček dokládá, že katolíci a starokatolické celteli tímto zákonem postavit křesťanství se lutherství.

To je tedy stručně srovnání pohledů události i myšlenek Kojfela pro dlu Rudolfinské doby v Bechách, jež se nemohly neodrazit i v Poličce. Sám císař Rudolf II. v nich vystupuje jako tragická postava a bezradný člověk, který neměl zájem o politický život a proto v něm také naprosto ztroskotat. Bez ohledu na díle triumfy však ztroskotali i přivláčení obou soupeřících stran, katolické i protestantské. Ztroskotali křesťanský a lidový, neboť jim zachubnala moc. V náhodně chvíli nedělá nikdo z nich stýpat, že „dvěma pádím nelze složit“. Byli to jen lidé.

Tato lidská slabost prochází trvale celými dějinami. Když by se dokonce chtělo říci, že právě ona tvoří dějiny.

Za čtyři roky po vydání Majestátu císaře Rudolfa II. a za více než rok po jeho smrti zasáhl celou Poličku velký požár – bylo to na pozdním roku 1613. Vyhořelo více než sto domů i městské brány a kotel; kostel svatého Jakuba byl rovněž poškozen, ale nikdo zachoval. V otech třech městských branách stálo všechno zdo uskladněné obilí. Sběstev úrody, který ještě zůstal na polích, zmizely povodeň a krupobití. Město zahudlo tak, že na dva roky mu musely být prominuty daně. (AMP, hist. spisy, č. 305, 152/2 a 233.)

Za rok po požáru dostal poličský kostel nového duchovního správce. O tomto knězi, zřejmě novoutrakvistovi lutheristického zaměření **Janu Hortulu Dobňanském**, se uvádí, že spravoval „církev poličskou“ v letech 1614 až 1619. Své manželce Dorotě „i dítčím i budoucím jeho k dědičnosti“ zavoujel dům v limberské ulici s právem vřesňným pro žence. „A kdyby Pán Bůh“ jež „z tohoto světa povolati rači, tedy budto manželka aneb dítčy jeho k žimosti městské právo jmiti mají“ (UH II, emit. t. Vend. ab anno 1557, fol. 375, list. č. 1619). Napsal v něm kněžku, kterou bezprostředně poté do češtiny přeložil správce bohdaněské školy David Engelman (Templon) a věnoval roku 1614 městu. (Archiv města Poličky, list. č. 354 – David Templon věnuje městu překlad něm. kněžky, list. č. Hortulus.)

V čas Hortulově i jeho předchůdci přišlo zřejmě v Poličce více kněží, zastupujících různé proudy soudobého náboženského myšlení. Mejdnou se nám situace stává téměř nepřehlednou, archiv nám poskytl to či ono jméno, někteří nám však v ní představitel a nedovíme se ani, kterou stranu zastupoval. Tam zjomen kněz. Občas nás zarazí, že ve stejné době je více lidí označováno za duchovní správce, ba dokonce za faráře a dětany „poličské církve“. Z nesmání jež stížnosti vyřizujeme, že docházelo k častým sporům a vzájemnému osozování, takže z jejich životní práce se jakoby vytrhlo, co bychom tak nádi spravovali s představenými křesťanských kněží a kazatelů. V době kolem roku 1600 psal poličskému panovníkovi kněz Vít Lomnicový „faulů nadobád“ (AMP, hist. spisy č. 40), nadiměš si stěžovali na chování kněze Elvíte (AMP, hist. spisy č. 48 a 73), list poličským posílal o nbo postřepi kněz Bohuslav Baldřim Kostecký (AMP, hist. spisy č. 22). Přímo z města pocházel kněz Ondřej Jacobides Poličský, který se měl stát v roce 1604

„zájmy sobectví“, krátce nazývá jak z hlediska věstanství, tak z hlediska občanských potřeb ensprské politiky - jen proto, aby šlechta dostala v zemi neomezenou kontrolu a moc. Tricetileté direktorium zahájilo ihned tvrdou persekuci katolíků (Jasíček: Malé dějiny Prahy, 1967, str. 24), z Prahy vypovědělo katolícké měšťany a zabavilo jejich majetek. Pražskému arcibiskupu Lohaliovi se sice podařilo uprchnout ze země, ale jeho hradecký dům a v děchov majetek byl zkonfiskován. Knězi, kteří neuprchnli, byli v mnoha případech lynčováni - takový osud stihl i jediného z brumovských benediktinů, který se rozhodl vytrvat doma v domněni, že se vydrží do nůkora lidí, vzrušených lidem Krista. Do domu, kde žil bydleli katolíci, bylo nastěhováno protestantské vojsko. 1. června 1618 vypovědělo direktorium dekret, plný hrubých a urážlivých výhrad, jímž jesuité, kteří se zastavovali o posvěcení školství pro učební bes rozdíle vyřadili, byli vyhnáni ze země „na věčné časy“. Když spěšně opouštěli hlavy města Čechy, zpívali jim protestanté na cestu: „Vstáň, vymlát je, chaso pražské, at' jich nezůstává žádná.“ - Ferdinand II. nabízel protestantům stále ještě svaz, znovu potvrdil Rudolfův Majestát i t. zv. Porovnání a zval je k mírovému jednání ve jménu Krista. Direktori však jeho nabídku odmítli, pevně rozhodnuti, že vyženou ze země všechny katolíky do jednoho, že na pražský thron nastolí protestantského panovníka a uskuteční pak v zemi svou záradu „cuius regio, eius religio“, jak jim byla už kdysi - v roce 1555 - potvrzena císařem na říšském sněmu v Augsbuurgu. Na pražském biskupském sněmu v roce 1619 se pak vedla jednání o tom, komu bude patřit zkonfiskovaný majetek vyhnanců katolíků.

Protestanté stáhlí bovní i v blízkosti Poličky, přímo v Litomyšli, která nyní byla již značně katolickým městem. 19. května 1619 si přivedli na pomoc evangelické vojsko ze Slezska, přepadli kostel, vyhlomili dveře, na děkanství stáhli kantora, litomyšlského katolického děkana Daniela Hájka vyvlekli ven, v něčem jej vrdli po městě a potom mučili u Záhradské brány. Svědčí o tom dokonce i Zdeněk Nejedlý v prvním díle své knihy „Litomyšl - tisíc let českého města“ (Státní nakladatelství politické literatury, Praha 1954, str. 67-68). Tak se i v utrakvistické Poličce podařilo dokonale zastavět všechny, kdo by si snad nadále troufali projevovat ještě nějaké sympatie ke katolíkům. A ukázalo se jim, že nemají jiné volby, než ve všem podpořit politiku šlechty, kláněcí k novotrukvistickému lutherství a k jednotě bratřské.

Snad všechny ty dramatické události, neklid a nejistota do- by, vzápětí vedly dostatečně i lutherštího kněze MSV Jakuba Jana Hortulana Vodňanského, třebaže se jim nechtěl být existencí nijak ohrožen, ale spíše povzruzen. Jeho zdravotní stav se den ze dne horšil, už ani nekázal a spíše jen přiblížil. Zdálo se mu, že v tak pohutě době už nestačí na správu farnosti a zdál v něm úmysl složit úřad a uvolnit se se svou nemocí do ústraní. Byl přesvědčen, že na novotrukvistický budovu v nejbližších letech čeká nové velké náklady, vyplývající z plného převzetí moci evangelickou šlechtou a z tomu se už hodí člověk spíše mladý, plný zdraví a síly.

Letem 1619 nastupoval v Poličce jako nový duchovní správce novotrukvistické církve lutherské **Tobiáš Cichoraeus Královéhradecký**, který měl za manželku Zuzanu, dceru Václava Štětkovského, spoluradního na Horách Kutných, a děti Tobiáše a Martu, jak uvádí opis latinské křtiny v Bamětní knize zachovávané listě z let 1533-1667 (list 56 a 57). Je známo i to, že syna Tobiáše pozval bystrý farář Jan Sauerstein Slumpolecký a dceru Martu novotrukvistický farář „blíže známý jako“ Mikuláš Štátiades Katolický.

Pražští správci konsistorie „pod obou způsobilou příjmajících“ o něm před jeho nástupem do Poličky, napsali, že tento „ctihodný kněz Tobias Reginae-Hradeanus, před tím časem farář ve vsi Rozhodovicích, utěšený zdravím a životem příkladným jistě předchází neopomeně“ (Archiv města Poličky, církevní spisy, číslo 88). Byl doporučen proto, že jeho předchůdce Jan Hortulus Vodňanský nemohl již dále ze zdravotních důvodů vykonávat úřad, a tak „pro nedostatek zdraví svého správu církve s sebe složit od času svatého Jiří sobě umínil“ (AMP, 2. 18).

Když dostavil do rozhodnutí farář Tobiáš Cichoraeus nabídnuté místo přijímal, napsal poličským nadním a purkmistovi:

„Ačkoli pro můj mladý věk a mládebu velikou k správě tak veliké sebe velice mdleho a nedostatečného býti poznávám, avšak vůli Boží skrze náležité prostředky mně se zjevující, naproti se postaviti nemohu, nybřž vůli a žádost Vaší Milosti na místě vši církve i tak vzácných osob úmandaci, za vůli Boží poznávám a přijímám“ (AMP, církevní spisy, 2. 56B).

Rádit farnost v době tak pohutě a osudové - byť to bylo jen v Poličce - bylo věru krajně nezávaditelné a Cichoraeus potřeboval jistě hodně sil, aby své břemeno udržel. Chápe se mu zavidět Janu Hortulani, že v okamžiku tak kritickém odchází do ústraní, ale věděl, že na závit nemá právo. Byl opravdu přesvědčen, že setrvání v úřadě je jeho úkol z vůle Boží skrze náležité prostředky se zjevující, a tak nereptal.

Abyste posilnil, žel si v oněch prvních poličských dnech z knihy proroka Jeremiáše: „I řekl jsem: Ach, panovníče Hospodine! Až neumím mluvit, nebo dítě jsem. - Ale Hospodin řekl mi: Neřkej, dítě jsem. Nybřž k čemuž tě koli pošlu, jdi, a vše, což ti přikážu, mluvi“ (Jeremiáš, 1. 6-7). A tak si mladý Cichoraeus doobíral odvahu. Jakkoli byl novotrukvistický a kni- ci, Tobiáš z Královéhradecké měl v sobě víru a chtěl se jí řídit. Přál si odpoutat se od nesvádných události dané chvíle a zastechnout v sobě něco z toho, o čem věřil, že je to Boží hlas, který zní nade všemi věky stejně, nestranně osobám a skupinám, ale stranně pravdě. Znovu a znovu se v tom přesvědčoval, že je velmi těžké vytrhnout se z času. Sám Hospodin se zjeví v čase a lidé k němu dospívají i skrze své omylky. Jen jejich pochopnost a snění čistoty ospravedlňuje jejich svitky.

Tobiáš Cichoraeus byl natolik pilným čtenářem Bible, že se mu přičebo souhlasit s tím, co v květnu provedli lidští společní s kněžími v blízké Litomyšli katolickému děkanu Danielu Hájkovi. Ale byl zároveň i natolik člověkem jako jiní, že se bál vystoupit na obranu obětí. Jediným řešením byla mu tedy zdrženlivost. V zázámech u svatého Jakuba nosbilal četty evangelií a snažil se prokázat na jejich křesťanský obsah. Přitom se vyhýbal stranictví a příliš polemickému zápalu. V tom se poněkud lišil od svého předchůdce, který se naopak dal nejednou stáhnout k prudkým výpadkům proti katolíkům. Měl za to, že právě v této chvíli se jí řídit. Cítil, že v vynější prudkosti a nesnášlivosti nejde již o Krista, jehož se například Bartůš dovolávají, ale o malé zásné zájmy, ve skutečnosti nesmírně vzácné duchu evangelia. Neměl odvahu otevřeně zá- útočit na tyto zájmy, měl přece rodninu a existenci byl příliš spjat s onou církví, která jej dosadila do úřadu, zabýval se tedy svotným evangeliem a přál si předat jeho ješitova poselství lidem. Měl na starosti nepatrnou zástečku těch, kteří se - zřejmě s nesmírným přičin - blížili ke Kristu, ale cítil i za tu zástečku nesmírnou zodpovědnost před Bohem a přál si, aby skutečně náležela k Božím lidem, a nikoli pouze slovy. Navrázíme-li, v jaké době se stal správcem poličské církve, pak jeho stanovisko je odlišné.

Nemáme, zda a do jaké míry s ním byli spojováni jeho nadřizení: sňva mu však mohl někdo vytknout porušení věrnosti Božím slovu.

Na rozdíl od Jana Hortula kázal Tobiáš téměř výhradně český. Jeho řeč byla srozumitelná a můžeme předpokládat, že lidé jej měli rádi.

Ferdinand II. byl zvolen císařem a přijal německou korunu 28. srpna 1619 na Frankfurku nad Mohanem, kde mu odevzdal káse také vyhlášen calvinistického knížete Fridricha Falckého. Zastupoval český stavů se obávali, aby se o tom nevědělo veřejnost u nás; proto se umyšleně odhodlali k neobstojnému kroku a zvolili Fridricha Falckého - i přes jeho osobní nepřítel. Stalo se tak zejména na náhlahání Bratří, jimiž Fridrich vyhovoval zejména proto, že se hlásil ke Calvinovi (R. Říčan: *Bojovní jednoty bratrské, Kalich 1957, str. 356*). A tak Frickvraždě byl mladík, který neuměl číst, stálý a osobní, vladný, jasně je charakterizují i někteří katolští historikové, přijel 31. října 1619 do Prahy, kde jej korunovali lutherští administrátor Biskup a bratrský snímky. Volby Fridricha za českého krále se účastnili společně s představiteli ostatních vjevodstev jeji protestantských měst také zastupci Poličky, "Těchdy však již bylo zřejmé" poznamená v souvislosti s politickou účastí na této velké jízdě Klášar a Josef Krucina, "že šlechtka prováží politikou sebesty jen ve svých prospěch, a že většinou je stále více opatřováno do perspektivy zájmové domněle výjimečnými daněmi než tímto. Mladý po vstupu Fridrichovo také byla město vyhlášeno jak ze země vlády, tak i z míst nejvyššího hejtmána. Proto bylo loe předpokládat, že ani poličtí státní jako občané z okolních měst, nestarovali opoziční politikou šlechtky, která prováděla Fridricha Falckého za krále, s valným nadšením" (Bojovní jednoty, str. 357). Tak se Polička účastnila boje proti Ferdinandovi ve svých nepospěších, neproduktivně to z perspektivy, z pohledu toho, že její cíl jí však nemohl nikdo zbavit: město totiž stále ještě dost svobody aspoň k větší zálibnosti. Již v tom měla roli horlivost aspoň většiny z jejích představitelů, kteří sami významnosti domněle i účast i k Fridrichovi podpoře pohroužit řadu lidí. Zemské zákony jí ukládaly dát armádě k dispozici dvacet tisíc mužů z měst a sedmáct vesnic. Porušit představených však přinutila mu stanovena zákonem a tak protestující vojstvo Fridrichovo dostalo jednatřicet tisíc z měst a šestnáct vesnic. Ti se zaměřili hlavně na boj u Bobolovic a doprovázeli potom krále Fridricha při jeho cestě do Mladotice. V městě a okolí je mimo jiné uložena kopie kláse také světské výpravě o smrti jednoho z nich, Tomáše Poličky, "že když šel od Řípu k Fabru, Polička na ně připadli a oni, kteří mladí byli, dorazili zůbali, kteráž pak taní byli, ti tu - i on, Tomáš zabývali" (Archiv města Poličky, vojenské spisy, č. 575). Tak byl poličský oddíl rozptálen dříve, než jej mohl Fridrich poslat ke své rozhodné bitvě.

Přibližky se vnoce a "zimní knal" Fridrich Falcký si začal dělat starosti, jak je bude zvládnout. Viděl na Práském hradě a připadalo mu prosti mysli, že by o tak významných státních měl vstoupit do tak "pobuřivé svatyně", za jakou považoval obřadní a státní slavnosti, katedrálu svatého Víta. Nestarovalo se s jeho přisvěcením a nevěstným calvinistickým, že je plna vzranných a libezných výzdobí katolických i husitských, jichž dosud četili s úctou všichni, včetně lutheránů. Město v sobě chtělo paměť doby Karlovy, kdy císař v Bobolovic byl ještě jednotná a přátelská se s Římem, stejně jako vnoce díla, nemožnost i nemožnost z let Rudolfa. A tak v době adventu, kdy se již vranem blížila slavnost Narození Páně, rozhodl, že chrám musí být upraven "od veskeré té katolické i husitské, "vetere", že "modly" musí vymýt a katedrálu přeměnit v obřadní, "calvinistické modlitebny", kde nebude nic, co by dojmalo a uchvacovalo smysly člověka.

Neslychaného přání vnoce bylo plně i vnoce státních uměleckých stavů se osobně účastnili Vilém z Roupova, Václav Budovec z Budova i Berka z Dubé - a dělali to rádi. Zejména Bratři projevili největší horlivost a iniciativu. Sekyrami rozložili oltáře, s opořným vtipováním pali marianse obrazy, rozduřovali relikvie jako "honorové kosti" a tak zbyly jen hole zdi. Když začali z zemi vylízt kříž, který do té doby stál v presbytáři v čele chrámové loži, smáli se, že při jím zůděl, jestli ten "katolický dřevěný hrad" si nyní "nám pomůže". Likvidace vnoce uměleckých děl v chrámu svatého Víta poháněla dokonce mnohé evanjelický, a snad při i nejednoho z Bratří, kteří nebyli účastní mandalského nářadí, zanařil tento calvinistický nářad

kalvinist (Říčan: *Bojovní jednoty bratrské, str. 357*). Druhým kazatel a superintendent Fridricha Falckého Abraham Scultetus byl však neústupný a nesmiřitelný. Nebyl nakloněn žádné dohodě, žádné kompromisu, zle nemávil všechno katolické a nebyl ochoten tolerovat ani jiné protestantské směry; jediný calvinismus byl mu alfan i omega, pro něj byl ochoten poslat do plamenů milióny lidí, kdo by se mu byl vsopil nebo kdo by i sám pro sebe byl odlišného mínění. Vačny, přímý, zaměřený, nepřátelský ke všem nadostem světa, oltář z hrady vldmout císař v Práem knalovství. Dnes o této smutné události vnoce dřevěný nářad Karla Václava, umístěný poblíž nového hlavního oltáře v chrámu svatého Víta.

Na přelomu vnoce, byl do presbytáře katedrály postaven kalitý oltář a přineseno dvacet šlecht. Ušel to knal s jednatřiceti šlechtí, mezi nimiž byli i Vilém z Roupova a Václav Budovec z Budova. Fridrich rozdal na dvacet díla přineseny kříže, rozdal je vnoce knal, a pak se vnoce napili vína. Abraham Scultetus vzal, že při topu, nyní bylo vnoce knal po vnoce, když byly "zkaženy" všechny ty "modlanse věci", které tu oltář na byvaly. Ale ani zeti utkali, že nepočítali nic z vnoce nadosti, spíše smutek, jen šlecht představitelů Bratří byli spokojeni.

Již vnoce dříve byl za královu osobní přítomnosti zrušen jesuitský chrám svatého Salvátora, přičleněn ke Klementinu; pak se jej ujali Bratři, jimiž byl svícen, aby jej přispíbili calvinistické službě. Knalovna se zase pohotila, na Karlově mostě soubor umělců vnoce, "nahleho lazebníka" a cenný kříž byl svícen do vnoce.

První se propukla knalovna neshodnost v oblasti politické i hospodářské a cela země na to doplácela. Fridrich žádal přímku od pražských měst, ti však prohlásili, že mu nepřijíjí dříve než šlechtka, která si jej dozvedla na trůnu. Te vnoce o vlastní prospěch a vnoce, zavést tam, kde nemohla počítat s jistým ziskem. Totální rozklad politický, společenský a hospodářský i náboženský, k zálem v Bobolovic docházelo už po tak krátkém období Fridrichovy vlády, přímě císaře Ferdinanda II. Habsburžského, aby situace jižil a odhodlal se konečně k realizaci velkého politického plánu sjednotit a tím i poslat tyto vnoce celky. Žádal se mu, že za těchto okolností již není možno odolat. Nepřistoupil dosud k protestantské zásadě "cuius regio, eius religio", aspoň ne bezvýhradně, ale když oni sami na vnoce křelí i kolivě si usnadňovali, začal, zda by nebylo vhodné ji přiměřit a uplatnit postátní důležitější při realizaci svého velkého vnoce, který měl vnoce dnoce nářad a zbavit ji svévolného a destruktivního požádání šlecht. Oporu pro jeho plán se mu stal Maximilian Bavorský, který stál toho času v čele umi katolické lity. 20. září 1620 přitáhl Maximilianova vojska do Čech, celkem snadno se zmocnilo Českých Krušovic, Týnu nad Vltavou, Kouban, Sušice, Horažovice, Strakonice, Sedlčany i Klattov, dále Ríse, uzavřelo přímě s Plzní a po desetidenním zhrzení u Rádkovic se vydalo přes Nové Stračce k Praze. 8. listopadu 1620 se proti sobě sestavila na jedné straně protestantské stavovské vojsko, na druhé straně katolické vojsko Maximiliana. K bitvě došlo na Bílé hoře. Zastupoval Fridrich Falcký hodoval na hradech a o osud bitvy se příliš nestaral, byl Maximilian stále se vnoce vnoce. Po jeho zvolání "Sancta Maria!" zavřely bubny a boj začal. Trval od půl jedné do dvou hodin. Málo ukázněné stavovské vojsko bylo poráženo a jeho zůděl zeti se rozptýl. Na šestáct ut padly vojáci z obou stran, bylo pak pohřbeno přímě na Bílé hoře, jme no jednoho z vojáků, kteří v onu památnou nocli bojovali na katolické straně proti evanjelickým stavům, nebude jisto nikdy zapomenuto. Byl to Francouz René Descartes (Cartesius). Svět jej však nebude mít jako vojáka a vítěze z bitvy na Bílé hoře, ale jako velkého filosofa, matematika a přírodovědce, jednoho z zakladatelů a nejprůběhlých představitelů novodobého nacionalismu. Po bitvě na Bílé hoře mu bylo dnoce zeti jisté 30 let, psal svá pozoruhodná díla a učil, že Bůh je nekonečná substance, jist jsou podřízeny a na ni napojeny substance myšlené a substance nespořádané.

Fridrich a jeho žena o vnoce nečekali téra. Krápně a s hantou opustil město a Praha se vzdala císařskému vojsku. 23. listopadu, rozvířil

pro císaři Ferdinandu II. ve vězení vlastního rukou pergamenu Rudolfa II. Majestátu o svobodě evangelického stavu v Čechách, prohlásil jej za neplatný, oddělil od něj císařskou pečeť a vložil ji do obuvi. Ale ještě předtím, 13. listopadu 1620, sepsalo více než dvě stě českých pánů povinnou prosbu omlout, v němž proklámali Ferdinanda za svého jediného pravého panovníka a propovírali bojkovat křesťanství, že se proti němu vzdávají. Mezi podepsanými byli Vilém z Roupova, Václav Burdova z Budova, Kryštof Harant z Polčic a Blatné a mnozí jiní z těch, kteří ještě několik dní předtím se cítili natolik opojeni moři, že zapomínali na přijatelné míře. Faktum však je, že lidstvo pomalu a nemělo by smysl opakovaně myslit romantický ječ důvěřivých, hledajících v minulosti minulosti viděnou „lepšího času“ a důvod k hrdoosti, že některé věrovné ideje v nich došly pravého naplnění. Pohled obzvláště na kterenkoli dobu je vždycky bolavý, ale právě tím poučný a cenný. Odlišnost smáloru reality lidské duše, která se vždycky jím táče a přes nečetné omýly a poslechy probouzí k sobě samé, aby znovu ostud, z neposlušnosti nicotnosti celé své existence, se mohla rozleptat a nalézt své místo v řádu věci i svou totožnost s něčím, co přetahuje všechny lidské moze, všechny hranice národních slabostí, do nichž vždycky znovu znovu upadáme.

Bitva na Bílé hoře změnila na celá staletí osudy české země. Právě tato stavovská vojna, nížek poražených a chaos v zemi - to byl bezpochybně výsledek, viděný z blízka zrazené obce. Bylo to vítězství, jenomže na počest se stavěly v celém světě honosné obřady a jehož poslední stopy se vždy objevily až teprve v pozdějších letech - vítězství katolické náboženské orientace. Ale bylo to i strach pro obyvatele poražené země, byla to nekota a byla to nejistota, co se objevilo jako mnohá stále vlnící se nadešlého českým královstvím. Nikdo tehdy nevěděl, kam to všechno povede. Strach byl do značné míry oprávněný, tato oprávněnost se kroje za královu hrošivě naplněnou a tak se i pro pasivně smýšlející část katolické staviny stávalo dosti závažné vítězství problematickým, aspoň v politickém smyslu. Oprávněnost strachu a důvodů jeho obraz byla tak náboženská a ani snad netolik pro to, co bylo podroběno kvátnosti neudržného času v jeho proměně, ale pro dlouhodobé nebo i trvalé mravní důsledky, pro nepříznivé podmínky utváření příštího národního charakteru, pro blížící se život celých generací v nepřiměřenosti a přetvářce ze strachu před politickou močí, pro nastávající nedostatek jakéhokoli ryzího přesvědčení a pravé státnosti.

21. června 1621 bylo na Staroměstském náměstí v Praze veřejně popraveno jedenáct českých pánů ze všech tří protestantských stavů. Kdoletí nejvýznamnějších z nich patřili: hrabě Jan Amos Schlick, Václav Burdova z Budova, Kryštof Harant z Polčic a Blatné, Kašpar Kaplíř ze Sulevic, Prokop Dvořák z Orlamovic, Bedřich z Bíle, Ota z Losy, Diviš Čermín z Chudenic, Vilém Konecchný z Bohuslav z Michalovic. Z ostatních, především měšťanů, nejvýznamnější osobností byl osobní lékař císaře Rudolfa II., Jan Jessenius, pocházející z prosové na Slezsku. „Jako z nicoty a smu stál tu náhle ve své rudé náčičce kat Jan Mydlář s mečem napřaženým, sívoucím a dobrým,“ žáci jsou kdysi ze zatvořených dechem v nezapomenutelném nománu Brunyhoř. „Ženy plakaly, při rachotě bubně omdlevaly v náručí přátel a bédování bylo české i německé (-). A práce bylo tu, jako by byl stínání stín.“

Již zehnal o nějaký čas později jezuita Bohuslav Balbín proti těm, kdo využili a zneužili Ferdinanda ve své Maximilianova vítězství, obače se proti sbábelům a prodávajícím lidem, proti všem těm, kteří kvůli vlastnímu bezpečí strádali čest a rozhodli se otáčet zase novým páni a nalhávat sobě i jiným náhlov změnu smýšlení. - „Jestliže jsi měl a neroval se z obavy před panovníkovým hněvem či z pochlebenství, z báblivosti srdce nebo kvůli prospěchu ve chvíli, kdy tomu první povinnosti bylo mluvit a zastávat se vlasti tak zkomoučené, nebo jestliže jsi to dokonce schvaloval jazykem a prodávajícím perem, pak si uvědom: krev nežádných padne na tebe i na tvé syny! Dělej co dělej, i kdybys denně obětoval Bohu a denně unavoval spovědníky, denně přijímal tělo Kristovo i jeho krev, své zatracení jíš a pijíš, zneuctivaje tělo Boží.“
V každé moči je zakletá totáž pokoušení; moe vždycky odstupuje do-

věla, at stojí na kterékoli straně. Stejně jej proměňuje strach: křesťanství, zda je to strach protestanta nebo katolika, jenom nejsilnější odolají.

Protože za protestantských bojnů si nehradil katolíci a dokonce nejvyšší posílali Teratín, začala být zanedlouho po Bílé hoře omezena především jejich práva a jejich výsadky. Slovo navštívil byl císař k lutheráním - těm spíše ponechal ještě jejich fary, dovoloval jim vzdát a složit bohoslužby po svém způsobu. Tak zůstal ve svém úřadě ještě po nějaký čas i správce politické církve a svatojánský alchymista Tobiasš Cichoraeus Královéhradecký. Byl ostatně vícekrát oblíben a vždycky si hledal víc evangelia než politiků jeho plečích, jeho smem nebyla porážka katolíků nebo starověkých křesťanů, ale „duchovní vítězství Kristovo“. Byl katolickým lutheránem a k názorům Calvinovým se nikdy příliš nepřikláněl; když se v průběhu vzpoury dorídal, co calvinští křesťané v různých místech provádějí nebo jak si počíná svatojánský duch Fridrichův, oddaný Calvinovi, všedně se v něm proti tomu bouřilo. Kdo však pokračoval ještě v roce 1620 o zproštění svého místa v Polčicích, byl nestor Jan Kunecius z místní školy. V listu napsaném nadě napal, že chtěl být mládost, jak nejlépe dovedl, předstíraje mu však byla „nepříznivá lidí náctemal“ (AMP, sbírka spisy, č. 65). Když se v roce 1621 vzdávali poddání bývalého panovníka proti evangelickému páni Vilému Jindřichovi Řopzdrušickému z Kolovrat, nastěhovalo se i do Polčic, aby v okolí udržovalo pořádek. Za účast při volbě Fridricha Tělekeho odhal Ferdinand II. městu většinu jeho privilegia. Situace nebyla dobrá a tu kněz Tobiasš pomáhal občanům uprostřed vtečel vřelých hledat křesťanské řešení a posílávat pravě hodnoty od nepravých. V listopadu roku 1622, vydavala mě stará rada Tobiasš Cichoraeuvi a celé jeho rodině do vzdání, že „po ten všechn čas, po kterýž jsou u nás zůstávali, že jsou se vždycky dobře a chvalitebně, jakž i na dobré a poctivé lidi náleží, chovali, a ničehož toho, což by jich dobré pověsti nebo poctivosti nyní a na budoucí časy škoditi chtělo, po sobě nepoužívali.“ (Toměni měla zarchonová list k městu Polčic z let 1533-1667, list 37). Na Tobiasš Cichoraea si pravdu nicdo nestěžoval a stěžovat nemohl ani za vlády katolické; tento respekt měl i k němu vřelí. Ale citované dohody bylo zároveň již listem posledním, listem na rozloučenou. Polčičané i náboženské poměry se postupně natolik měnily, že kněz Tobiasš nechtěl již ani děle setrnavat. Jako ženatý lutherán kněz složil svůj úřad a odešel.

Jména jeho nástupců jsou námí nejasná, většinou o nich mnoho nevíme, a doplnit tyto mezery nebude asi snadné. Varchovní je uložou list, jenomže panovník a rada města Chudenic přimlouvají za jakéhosi kněze Martina Vodňanského, aby mu Polčiči „v jeho potřebě vypomohli“ (Archiv města Polčic, obecní spisy, číslo 365, rok 1624). Faktorem je dvojnásob je tu ještě několik, ale z nich mnoho pro naši potřebu nevíme.

Hospodářské podmínky města byly v té době velmi neustálé. Polčiče, zbavená všech svých výsad, se stále zadlužovala. V práve uvedeném roce 1624 šel její dluh vřelým knězem takto: „Křesťanské bise kup.“

V roce 1625 jmenoval císařský radce a porádkovní věnných měst Filip Fabricius z Rosenfeldu a Hohenfalle na Regíně (někdejší písař, vyloučený z hodnosti císaře při pražské defenestraci) nového Polčického císařského Pychotě Václava Johanidesa“. V listu napsal: „(-) Pokud by se kdo v čem nejmenším, buďto řečí nebo skutkem na odporstavení chtěl nebo stávil, tehdy takového každého alyže vězením opatřiti dal a hned nemeškaje mně poznamenaného odeslati neopomenu. Milost Boží s námi. Datum vřelě Vysočím Mgčtě po redžili Candate listěně 1625“ (Archiv města Polčic, listovní spisy, číslo 151).

K omezení práv protestantů docházelo po Bílé hoře postupně v dramatickém desetiletí 1620 až 1630. Představitelé nové moči soudili, že se nejdříve o pomstu, ale o zabezpečení se proti opakovaným pohrom, z nichž došlo zelo v dobách, kdy katolíci panovníci vyhledali nekatholickým vřelce, ještě při protestantské tolik trvali na důsledném uplatnění zásady „cuius regio, eius religio“, bude jim nyní konečně vyhověno v plném rozsahu, ještě

si mezi sebou nesahali katolické kostely a konfirovali i osobní majetek katolíků, pak v tomto se bude teď postupovat podle jejich záhod. Církví zjmenoval zvláštní komisi a kommissionum, kde měla být projednána záležitosti konfisece majetku evangelické a bratrské školství - v čele stáli Karel Siedentzky, Albrecht Kaldštejn a primas pražského biskupského města, Jindřich Baževič z Třebunberga. Z celkového počtu 1400 školství přišlo 166 o všecek majetek. Jiní byli potřebováni méně cizelci, 580 školství uniklo jakémukoli trestu. Církví byla viděna za své majetku, 1630 v roce 1622 v minulých letech. Vary má napříst obzvat katolický biskupové. Do konce roku 1622 opustili své úřady protestantští učitelé a kazatelé; některý z nich přestoupili k římské církvi, jiní odešli do zahraničí. Církví svitek pamětní Mistra Jana z Husince byl úradně zrušen, jezuité se vrátili do Čech a obnovili své školy. Jan samý členové řádu z klementinské koleje přijali za pohybov 1921 do katolické církve více než dvaadvacet tisíc lidí. V roce 1922 se v něm připojilo dvacet univerzitních studentů z katolických škol i sám některý bývalý učitel protestantského, Mistr Jan Kompanus Kostenský, ke katolickým přistoupil rovněž talbovský pastor s celou svou farností. Také další města se zakrátko přitvářala bez jakéhokoliv nemej. Jezuitská koleje v Praze se sloučila s Karlovou universitou vjedno.

V evangelickém filozofickém časopise Křesťanská revue nové svědčí Josef Hanzal: „V průběhu roku 1624 došlo k četným přestupům protestantských kněží, k překvapivé účásti lidu na bohoslužbách, zejména o velikonočních a vánočních i ma homozgých oslavách jezuitských svědčí sr. Ignáce a sv. Trantiska Xaveriáho roku 1622.“ (1.1.1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22.23.24.25.26.27.28.29.30.31.32.33.34.35.36.37.38.39.40.41.42.43.44.45.46.47.48.49.50.51.52.53.54.55.56.57.58.59.60.61.62.63.64.65.66.67.68.69.70.71.72.73.74.75.76.77.78.79.80.81.82.83.84.85.86.87.88.89.90.91.92.93.94.95.96.97.98.99.100.101.102.103.104.105.106.107.108.109.110.111.112.113.114.115.116.117.118.119.120.121.122.123.124.125.126.127.128.129.130.131.132.133.134.135.136.137.138.139.140.141.142.143.144.145.146.147.148.149.150.151.152.153.154.155.156.157.158.159.160.161.162.163.164.165.166.167.168.169.170.171.172.173.174.175.176.177.178.179.180.181.182.183.184.185.186.187.188.189.190.191.192.193.194.195.196.197.198.199.200.201.202.203.204.205.206.207.208.209.210.211.212.213.214.215.216.217.218.219.220.221.222.223.224.225.226.227.228.229.230.231.232.233.234.235.236.237.238.239.240.241.242.243.244.245.246.247.248.249.250.251.252.253.254.255.256.257.258.259.260.261.262.263.264.265.266.267.268.269.270.271.272.273.274.275.276.277.278.279.280.281.282.283.284.285.286.287.288.289.290.291.292.293.294.295.296.297.298.299.300.301.302.303.304.305.306.307.308.309.310.311.312.313.314.315.316.317.318.319.320.321.322.323.324.325.326.327.328.329.330.331.332.333.334.335.336.337.338.339.340.341.342.343.344.345.346.347.348.349.350.351.352.353.354.355.356.357.358.359.360.361.362.363.364.365.366.367.368.369.370.371.372.373.374.375.376.377.378.379.380.381.382.383.384.385.386.387.388.389.390.391.392.393.394.395.396.397.398.399.400.401.402.403.404.405.406.407.408.409.410.411.412.413.414.415.416.417.418.419.420.421.422.423.424.425.426.427.428.429.430.431.432.433.434.435.436.437.438.439.440.441.442.443.444.445.446.447.448.449.450.451.452.453.454.455.456.457.458.459.460.461.462.463.464.465.466.467.468.469.470.471.472.473.474.475.476.477.478.479.480.481.482.483.484.485.486.487.488.489.490.491.492.493.494.495.496.497.498.499.500.501.502.503.504.505.506.507.508.509.510.511.512.513.514.515.516.517.518.519.520.521.522.523.524.525.526.527.528.529.530.531.532.533.534.535.536.537.538.539.540.541.542.543.544.545.546.547.548.549.550.551.552.553.554.555.556.557.558.559.560.561.562.563.564.565.566.567.568.569.570.571.572.573.574.575.576.577.578.579.580.581.582.583.584.585.586.587.588.589.590.591.592.593.594.595.596.597.598.599.600.601.602.603.604.605.606.607.608.609.610.611.612.613.614.615.616.617.618.619.620.621.622.623.624.625.626.627.628.629.630.631.632.633.634.635.636.637.638.639.640.641.642.643.644.645.646.647.648.649.650.651.652.653.654.655.656.657.658.659.660.661.662.663.664.665.666.667.668.669.670.671.672.673.674.675.676.677.678.679.680.681.682.683.684.685.686.687.688.689.690.691.692.693.694.695.696.697.698.699.700.701.702.703.704.705.706.707.708.709.710.711.712.713.714.715.716.717.718.719.720.721.722.723.724.725.726.727.728.729.730.731.732.733.734.735.736.737.738.739.740.741.742.743.744.745.746.747.748.749.750.751.752.753.754.755.756.757.758.759.760.761.762.763.764.765.766.767.768.769.770.771.772.773.774.775.776.777.778.779.780.781.782.783.784.785.786.787.788.789.790.791.792.793.794.795.796.797.798.799.800.801.802.803.804.805.806.807.808.809.810.811.812.813.814.815.816.817.818.819.820.821.822.823.824.825.826.827.828.829.830.831.832.833.834.835.836.837.838.839.840.841.842.843.844.845.846.847.848.849.850.851.852.853.854.855.856.857.858.859.860.861.862.863.864.865.866.867.868.869.870.871.872.873.874.875.876.877.878.879.880.881.882.883.884.885.886.887.888.889.890.891.892.893.894.895.896.897.898.899.900.901.902.903.904.905.906.907.908.909.910.911.912.913.914.915.916.917.918.919.920.921.922.923.924.925.926.927.928.929.930.931.932.933.934.935.936.937.938.939.940.941.942.943.944.945.946.947.948.949.950.951.952.953.954.955.956.957.958.959.960.961.962.963.964.965.966.967.968.969.970.971.972.973.974.975.976.977.978.979.980.981.982.983.984.985.986.987.988.989.990.991.992.993.994.995.996.997.998.999.1000.1001.1002.1003.1004.1005.1006.1007.1008.1009.1010.1011.1012.1013.1014.1015.1016.1017.1018.1019.1020.1021.1022.1023.1024.1025.1026.1027.1028.1029.1030.1031.1032.1033.1034.1035.1036.1037.1038.1039.1040.1041.1042.1043.1044.1045.1046.1047.1048.1049.1050.1051.1052.1053.1054.1055.1056.1057.1058.1059.1060.1061.1062.1063.1064.1065.1066.1067.1068.1069.1070.1071.1072.1073.1074.1075.1076.1077.1078.1079.1080.1081.1082.1083.1084.1085.1086.1087.1088.1089.1090.1091.1092.1093.1094.1095.1096.1097.1098.1099.1100.1101.1102.1103.1104.1105.1106.1107.1108.1109.1110.1111.1112.1113.1114.1115.1116.1117.1118.1119.1120.1121.1122.1123.1124.1125.1126.1127.1128.1129.1130.1131.1132.1133.1134.1135.1136.1137.1138.1139.1140.1141.1142.1143.1144.1145.1146.1147.1148.1149.1150.1151.1152.1153.1154.1155.1156.1157.1158.1159.1160.1161.1162.1163.1164.1165.1166.1167.1168.1169.1170.1171.1172.1173.1174.1175.1176.1177.1178.1179.1180.1181.1182.1183.1184.1185.1186.1187.1188.1189.1190.1191.1192.1193.1194.1195.1196.1197.1198.1199.1200.1201.1202.1203.1204.1205.1206.1207.1208.1209.1210.1211.1212.1213.1214.1215.1216.1217.1218.1219.1220.1221.1222.1223.1224.1225.1226.1227.1228.1229.1230.1231.1232.1233.1234.1235.1236.1237.1238.1239.1240.1241.1242.1243.1244.1245.1246.1247.1248.1249.1250.1251.1252.1253.1254.1255.1256.1257.1258.1259.1260.1261.1262.1263.1264.1265.1266.1267.1268.1269.1270.1271.1272.1273.1274.1275.1276.1277.1278.1279.1280.1281.1282.1283.1284.1285.1286.1287.1288.1289.1290.1291.1292.1293.1294.1295.1296.1297.1298.1299.1300.1301.1302.1303.1304.1305.1306.1307.1308.1309.1310.1311.1312.1313.1314.1315.1316.1317.1318.1319.1320.1321.1322.1323.1324.1325.1326.1327.1328.1329.1330.1331.1332.1333.1334.1335.1336.1337.1338.1339.1340.1341.1342.1343.1344.1345.1346.1347.1348.1349.1350.1351.1352.1353.1354.1355.1356.1357.1358.1359.1360.1361.1362.1363.1364.1365.1366.1367.1368.1369.1370.1371.1372.1373.1374.1375.1376.1377.1378.1379.1380.1381.1382.1383.1384.1385.1386.1387.1388.1389.1390.1391.1392.1393.1394.1395.1396.1397.1398.1399.1400.1401.1402.1403.1404.1405.1406.1407.1408.1409.1410.1411.1412.1413.1414.1415.1416.1417.1418.1419.1420.1421.1422.1423.1424.1425.1426.1427.1428.1429.1430.1431.1432.1433.1434.1435.1436.1437.1438.1439.1440.1441.1442.1443.1444.1445.1446.1447.1448.1449.1450.1451.1452.1453.1454.1455.1456.1457.1458.1459.1460.1461.1462.1463.1464.1465.1466.1467.1468.1469.1470.1471.1472.1473.1474.1475.1476.1477.1478.1479.1480.1481.1482.1483.1484.1485.1486.1487.1488.1489.1490.1491.1492.1493.1494.1495.1496.1497.1498.1499.1500.1501.1502.1503.1504.1505.1506.1507.1508.1509.1510.1511.1512.1513.1514.1515.1516.1517.1518.1519.1520.1521.1522.1523.1524.1525.1526.1527.1528.1529.1530.1531.1532.1533.1534.1535.1536.1537.1538.1539.1540.1541.1542.1543.1544.1545.1546.1547.1548.1549.1550.1551.1552.1553.1554.1555.1556.1557.1558.1559.1560.1561.1562.1563.1564.1565.1566.1567.1568.1569.1570.1571.1572.1573.1574.1575.1576.1577.1578.1579.1580.1581.1582.1583.1584.1585.1586.1587.1588.1589.1590.1591.1592.1593.1594.1595.1596.1597.1598.1599.1600.1601.1602.1603.1604.1605.1606.1607.1608.1609.1610.1611.1612.1613.1614.1615.1616.1617.1618.1619.1620.1621.1622.1623.1624.1625.1626.1627.1628.1629.1630.1631.1632.1633.1634.1635.1636.1637.1638.1639.1640.1641.1642.1643.1644.1645.1646.1647.1648.1649.1650.1651.1652.1653.1654.1655.1656.1657.1658.1659.1660.1661.1662.1663.1664.1665.1666.1667.1668.1669.1670.1671.1672.1673.1674.1675.1676.1677.1678.1679.1680.1681.1682.1683.1684.1685.1686.1687.1688.1689.1690.1691.1692.1693.1694.1695.1696.1697.1698.1699.1700.1701.1702.1703.1704.1705.1706.1707.1708.1709.1710.1711.1712.1713.1714.1715.1716.1717.1718.1719.1720.1721.1722.1723.1724.1725.1726.1727.1728.1729.1730.1731.1732.1733.1734.1735.1736.1737.1738.1739.1740.1741.1742.1743.1744.1745.1746.1747.1748.1749.1750.1751.1752.1753.1754.1755.1756.1757.1758.1759.1760.1761.1762.1763.1764.1765.1766.1767.1768.1769.1770.1771.1772.1773.1774.1775.1776.1777.1778.1779.1780.1781.1782.1783.1784.1785.1786.1787.1788.1789.1790.1791.1792.1793.1794.1795.1796.1797.1798.1799.1800.1801.1802.1803.1804.1805.1806.1807.1808.1809.1810.1811.1812.1813.1814.1815.1816.1817.1818.1819.1820.1821.1822.1823.1824.1825.1826.1827.1828.1829.1830.1831.1832.1833.1834.1835.1836.1837.1838.1839.1840.1841.1842.1843.1844.1845.1846.1847.1848.1849.1850.1851.1852.1853.1854.1855.1856.1857.1858.1859.1860.1861.1862.1863.1864.1865.1866.1867.1868.1869.1870.1871.1872.1873.1874.1875.1876.1877.1878.1879.1880.1881.1882.1883.1884.1885.1886.1887.1888.1889.1890.1891.1892.1893.1894.1895.1896.1897.1898.1899.1900.1901.1902.1903.1904.1905.1906.1907.1908.1909.1910.1911.1912.1913.1914.1915.1916.1917.1918.1919.1920.1921.1922.1923.1924.1925.1926.1927.1928.1929.1930.1931.1932.1933.1934.1935.1936.1937.1938.1939.1940.1941.1942.1943.1944.1945.1946.1947.1948.1949.1950.1951.1952.1953.1954.1955.1956.1957.1958.1959.1960.1961.1962.1963.1964.1965.1966.1967.1968.1969.1970.1971.1972.1973.1974.1975.1976.1977.1978.1979.1980.1981.1982.1983.1984.1985.1986.1987.1988.1989.1990.1991.1992.1993.1994.1995.1996.1997.1998.1999.2000.2001.2002.2003.2004.2005.2006.2007.2008.2009.2010.2011.2012.2013.2014.2015.2016.2017.2018.2019.2020.2021.2022.2023.2024.2025.2026.2027.2028.2029.2030.2031.2032.2033.2034.2035.2036.2037.2038.2039.2040.2041.2042.2043.2044.2045.2046.2047.2048.2049.2050.2051.2052.2053.2054.2055.2056.2057.2058.2059.2060.2061.2062.2063.2064.2065.2066.2067.2068.2069.2070.2071.2072.2073.2074.2075.2076.2077.2078.2079.2080.2081.2082.2083.2084.2085.2086.2087.2088.2089.2090.2091.2092.2093.2094.2095.2096.2097.2098.2099.2100.2101.2102.2103.2104.2105.2106.2107.2108.2109.2110.2111.2112.2113.2114.2115.2116.2117.2118.2119.2120.2121.2122.2123.2124.2125.2126.2127.2128.2129.2130.2131.2132.2133.2134.2135.2136.2137.2138.2139.2140.2141.2142.2143.2144.2145.2146.2147.2148.2149.2150.2151.2152.2153.2154.2155.2156.2157.2158.2159.2160.2161.2162.2163.2164.2165.2166.2167.2168.2169.2170.2171.2172.2173.2174.2175.2176.2177.2178.2179.2180.2181.2182.2183.2184.2185.2186.2187.2188.2189.2190.2191.2192.2193.2194.2195.2196.2197.2198.2199.2200.2201.2202.2203.2204.2205.2206.2207.2208.2209.2210.2211.2212.2213.2214.2215.2216.2217.2218.2219.2220.2221.2222.2223.2224.2225.2226.2227.2228.2229.2230.2231.2232.2233.2234.2235.2236.2237.2238.2239.2240.2241.2242.2243.2244.2245.2246.2247.2248.2249.2250.2251.2252.2253.2254.2255.2256.2257.2258.2259.2260.2261.2262.2263.2264.2265.2266.2267.2268.2269.2270.2271.2272.2273.2274.2275.2276.2277.2278.2279.2280.2281.2282.2283.2284.2285.2286.2287.2288.2289.2290.2291.2292.2293.2294.2295.2296.2297.2298.2299.2300.2301.2302.2303.2304.2305.2306.2307.2308.2309.2310.2311.2312.2313.2314.2315.2316.2317.2318.2319.2320.2321.2322.2323.2324.2325.2326.2327.2328.2329.2330.2331.2332.2333.2334.2335.2336.2337.2338.2339.2340.2341.2342.2343.2344.2345.2346.2347.2348.2349.2350.2351.2352.2353.2354.2355.2356.2357.2358.2359.2360.2361.2362.2363.2364.2365.2366.2367.2368.2369.2370.2371.2372.2373.2374.2375.2376.2377.2378.2379.2380.2381.2382.2383.2384.2385.2386.2387.2388.2389.2390.2391.2392.2393.2394.2395.2396.2397.2398.2399.2400.2401.2402.2403.2404.2405.2406.2407.2408.2409.2410.2411.2412.2413.2414.2415.2416.2417.2418.2419.2420.2421.2422.2423.2424.2425.2426.2427.2428.2429.2430.2431.2432.2433.2434.2435.2436.2437.2438.2439.2440.2441.2442.2443.2444.2445.2446.2447.2448.2449.2450.2451.2452.2453.2454.2455.2456.2457.2458.2459.2460.2461.2462.2463.2464.2465.2466.2467.2468.2469.2470.2471.2472.2473.2474.2475.2476.2477.2478.2479.2480.2481.2482.2483.2484.2485.2486.2487.2488.2489.2490.2491.2492.2493.2494.2495.2496.2497.2498.2499.2500.2501.2502.2503.2504.2505.2506.2507.2508.2509.2510.2511.2512.2513.2514.2515.2516.2517.2518.2519.2520.2521.2522.2523.2524.2525.2526.2527.2528.2529.2530.2531.2532.2533.2534.2535.2536.2537.2538.2539.2540.2541.2542.2543.2544.2545.2546.2547.2548.2549.2550.2551.2552.2553.2554.2555.2556.2557.2558.2559.2560.2561.2562.2563.25

„a koutek potloukati se musíme.“ V dopise Václava Štöckera vypracoval zánovně strýpi předmar od nově vyhlášeného „kněze Ondřeje“, který tam byl s nimi. (AMP osobní spisy, číslo 515).

Nelze zavřít oči před osudem utrakvistů, církevní lutheranů, Bratří a ostatních reformačních sborů i stupin, jejichž násilné potlačení zřetelně srovnat na štítě tehdejších mocných, kteří se octolali na svore přišlosti k římské církvi a na údajnou službu jejím zájmům, i když představitel církve v Beolách, arcibiskup Harrach, o takovou službu pravě nestál. Tříživé dědictví dávného násilí se stalo trvalým mementem, na něž poukázal v naší době kupříkladu kardinál Josef Beran na druhém vatikánském koncilu (II. vatikánský sněm: příprava a průběh, katolická akademie, říjen 1966, str. 287-288). Je to memento, ukazující, že křesťanství nikdy není a nemá být v dobývání vnější moci, ale ve službě lásky všem bez rozdílu. Zdánoť je to však doklad zkušenosti, jak velkým pokušením pro každého je moc. Kardinál Beran v přípomínce na koncilu v projevu o náboženské svobodě slovo sv. Pavla: „Co neuvěříš z přisvědčení, je hříšné“ (Řim 14, 23). „Světská moc, i když chce sloužit katolické církvi, nebo to aspoň předstírá, ve skutečnosti takovými činy způsobuje trvalou skrytou ránu v srdci národa.“ (Josef Beran, tamtéž, str. 288).

Výmluvné jsou nejen archívni dokumenty. Také lidová pověst uchovává mnohou připomínku oněch pohutěných dob na Poličku a Litomyšl. J pověst je dokumentem sui generis, ba v něčem ještě cennějším a celistvějším než úřední záznamy: podrobuje nám ne sice přesnou podobu vnější události, ale její citové zabarvení je věrným obrazem toho, co se odehrávalo v dušech lidí oně doby. Tak například definování konce bratrského sboru litomyšlského je smocněn právě v jedné z takových pověstí. - Poslední z Bratří, odcházející tehdy do vyhnanství, šel se prý tehdy k noční pobožnosti na palouku mezi lesy za Motáčkami u Litomyšle. A školní děti si dodnes čtou z jiráka, jak tu vyhnanec slavně večeřel lahě, jak pozvedal kalich, jak poklekali k zemi, kterou měli navždy opustit, jak se tu naposledy modlili a zpívali. „A pak se loučili s pokojem s demovem“, píše autor Starých pověstí českých, a poznamenává: „Nejeden vyjímá si na památku hrst hlíny z rodné půdy, nejeden políbil zemi, kterou slzami zapropil. A z těch slz pak vypučely ty ráže, aby vydaly svědectví o věrnosti a lásce k víře a k vlasti. Za té noci také, když pobožnost ukončena, zakopali zlatý kalich, z něhož přijímali, a kalich ten podnes leží hluboko v zemi na paloučku.“ Pověst pokračuje, že by ráže se nikdy nikomu nepodařilo vyjmout a tak Růžový palouček jimi dodnes upomíná na onu těžkou noc. - Jinde zase k tomu dodává Tereza Nepuková: „Tajemná šla o podivných květech zvěst, že není dovoleno je trhati, pěst(-) na pole zaorávat(-); jakmile se hospodář o to pokusil, zlomil pluh, kuň mu padl, požár strávil jeho stodolu, z radiny kdosi se rozemohl nebo zemřel. I tomu, kdo uctíval tu rěžouku domů si zanesl, přinesla jenom neštěstí“ (Časopis XIII, 4. číslo, Praha 1905, str. 140).

J lidová proměť se k tomu paloučku vztahuje. To jakási velká vojna se prý u těch ráž seje sedm králů, aby sjednali věčný mír. A to všechno se stane - jak zase říká Alois Jirásek - „tu, mezi rážemi, na místě, kde se Čeští Bratři, odporně vojny a krve prolévání, loučili s vlastí.“

Podle dnešního historického zkoumání se počet bratrských exulantů z českého království odhaduje zhruba na pět až šest tisíc (Přání: bývalý jednotý bratrské, Kalich 1957, str. 362). Vyhnaní Bratři odcházeli osamostatně směrů a usazovali se v různých zemích, jedno z cenných sídlišť jim poskytl dokonce katolické Polsko a v něm zejména město Lešno, ležící na pomezí velkého vévody protestantského kněze Rafaela Leszczyńskiego, který i s celou svou rodinou přestoupil k jednotě bratrské. Zde se usadil i senior Cyril, který před časem konveroval v Praze Františka Talského na českého kněze, ale i sám Jan Amos Komenský, který právě v Lešně sepišoval svůj ústřední poselství rozehnaným Bratřím - dokončil tu své nejpůsobivější dílo, „La-

byrint světa a Luthaus srdce“, psal tu „Přemýšlování o dokonalosti křesťanství“, „Nedobytný hrad jméno Hospodinovo“ i „Press Boží“, přímo bratři Leszczyński pak usadil „Centrum securitatis“ etc. „Hlubinu bezpečnosti“. Bratřské kněze, shromážděné rěže, nabídal, aby začali zpracovávat částem biblickou konkordanci a ještě v roce 1632 se tu zúčastnil velkého synodu jednoty. V Lešně byli v té době také někteří bratři exulanti z Litomyšle a z Poličky, a tady se s Komenským setkal i poličský Václav Štöcek, jehož dopis jsme si zčásti citovali na předchozí straně (Archiv města Poličky, osobní spisy, číslo 515).

Jakkoli se obráz Bratří, uložený v pověstech a především v ústním předání, nepřijímá jisté idealizaci, jakkoli nelze zaměřit jejich aktivity podíl na nesnadných jevech činné doby předobrokové, přece jen nelze souhlasit s násilnými zakroky státní moci, která je ve druhé polovině 17. století vypudila z vlasti. Nejméně z nich pak nelze upřít velkou hodnotu jak literární a theologickou, tak mravní a hluboce lidskou - tím, kdo z nich dosíll přímo světoznosti, byl právě Komenský. J katolíci se budou vždy znovu vracet k mnohým jeho dob. A tak nikdy nebude možno souhlasit s nátlakem, který na ně tehdy učinili vládci, rozhodující o osudu této země. Konstatování, že Bratři by se byli zapokovali se katolickým jazykem, kdyby jim v tom nebyla zabránila Víla hora, nemůže být opovrdla tímto takovým činů. Vždyť zasada „ovo ra ovo, zubi za zubi“, nemůže být v žádném případě zásadou křesťanství.

Souběžně s tímto poznatkem bude však nutno očistit velmi mnohé skutečnosti onoho slavného dění 17. a 18. století a zbavit je hanlivé pověsti tak zvané doby „temna“ i objektivněji ukázat rovněž na její kladné rysy, na sympatické stránky obětavé a přeději tak často jednostranně nazírané aktivity jezuitských i jiných misionářů, působících tehdy v našem kraji. Vždy znovu bude žádoucí oceňovat citovou vroucnost barokní zbožnosti, která se právem stala záhy zbožností vpravdě lidovou a v jejíž ovdově se zrodily podstatné znaky všeho toho, co dnes obdivně nazýváme lidovým uměním. Bude správné připomenout si jednoru ve větší plnosti onen věk ohnivých křáží a hřmících varhan, který historik Josef Pekař nazval „dvojencem gotiky“ a o němž probušoval, že „vedl národ k mystice a vnitřní hloubce“ (Josef Pekař: Tri kapitoly o národním umění, Klenčí, Praha-Martin, 1924, str. 35). Byl to čas, který kronikář Poličky P. Antonín Hájek pokládal za „zlatý věk“ svého města, čas hospodářského rozkvětu, niternosti, obětavosti bez hranic, ale i všech nástrah duchovního úpadku, plynoucího z moci - nástrah, jichž není uchráněn žádný člověk.

Tím našly své předobudce postojní místní církevní spolky, které násilně povzbudit náboženský i kulturní život města a jejich dílo přetrvalo až do konce první poloviny dvacátého století. Tam rozkvěta do své nejbájnější podoby učta Panny i Matky, u nás pokračující lid hledal utěchu slovy Balbinovými: „Tu populo cadenti amas succurrere - Ty ráda přispíváš národu upadajícímu.“

Hovořit o baroku, o slavné době umění litujícího si v ostých protikladech vřavech a klidu, světla a tmy, biskupů a spiny, to znamená hovořit o době, kdy tyto protiklady platily nejen v umění. Oslavná krása, která dodnes uchovává zrak i sluch, vynikala z nejedné slovy. Nejedna její slova byla slzami namožená přímo nesena a přetavovala je ve svou vroucnost. Také v Poličce vítězila lecky síla nad trpělivostí. J v Poličce zaváděly hudební soudy, i v Poličce stál na náměstí nevěstinský pramýň, i tady čekala na nklčené lidi sibenice, i tady si mezi sebou seřetali o hořících hranicích s živými bytostmi. Taki

na panství poličském v... želi mnozí venkovští lidé...
ně k soše Panny Marie a zrcumali, nestěží-li s její kamenné tváře
sleza, a někdo by se nechtěl, kdyby se kámen opravdu ustrnul a za-
čal plakat, jestliže to nedovedl člověk z masa a kosti, držící v nuce máč.

Jenže nesčetné kněží a misionáři, jež si dnešní tendence skre-
lená obrazovost nejednou přeje stavět tak jednoznačně po bok
muži s meči, stáli tak. Často právě mezi těmi, kdo slzy stírají a
ukazují k lepším vylodiskům, kdo ovazují rány a ošetřují nemoc-
né, kdo se zcela obětují pro chudáka a vracejí mu naději, kdo varují
mocné, aby se vzpamatovali ze svého opojení časností. Neváhali
vstupovat i mezi nemocné morem, obětovat pro nás vlastní životy
a stát se... jejich beznaděje a do opovržení celou společností, aby
i těmto trestům, definitivně ztraceným pro tento svět, vrátili je-
jich lidskou i božskou důstojnost a ukazovali jim, že i v nut-
ném utišení, do něhož byli unášeni ziskutečností a násilím
těžba, kteří se zpomínali, stejně jako v utišení způsobeném
těžebními chorobami, je nahromaděna mocná osobitá ener-
gie, která je ze daní biedy porvedá rybnější a proučejí než čekali
jiného ve konečném sjednocení světa s Absolutnem. Ukazo-
vali je kalvinistického posvátnosti k pasivitě a ukazovali na aktiv-
ní sílu modlitby a správně pochopení pokory v Božím plánu,
která dává posnat, že v „Božím oslovění“ nutně patří
také svobodně vyřčená lidská odpověď, lidské vědomé
ano či ne na pozvání k životu ve víře či nevíře, životě či
smrti, nadosti či smutku, přítakání či odmítnutí. Ukazovali,
že konečná účast na vyvolání k životu v pravém božím lidu
je v každém životním postavení odvislá od lidské odpovědi,
stejně jako samo vtelení Páně do tohoto světa bylo odvislé
od Marievolné odpovědi na oslovění Gabrielovo. „Ať,
já dívka Páně, stamž mi se podle slova tvého“ (Luk 1, 38).
Jen pro tuto odpověď bylo možno o Marii říci, že je „blaho-
slavená mezi ženami“ (Rk 1, 42), neboť „jen ta může být
„blahoslavená, která uvěřila“ (1, 15). Že svobody k od-
vědi plyne i zodpovědnost za odpověď a proto je Panna a
Maria vzorem, ba matkou celé Cirkve, že v sobě nalezla
odvahu říci své „ano“. Tady nemá co dělat Calvinovo
učení o předdestinaci; je v moci člověka stěti bratru
nebo sílu oddání se Bohu, sílu víry, sílu modlitby.
Proti této síle je bezmocný každý meč, každé násilí. Tou
záměrně tak paradoxní síle, prorážející bratru Božím
střepností, je pokora-pokorné vědomí lidské slabosti, ohmyšle
obětí je zřetelnou... Kdyby neprosvítal, Hospodine: „Hospo-
dine, kdož by obstal?“ Tříditi, že kněz, podlehlý slabosti
a hříchu, nepřijímá platně svátosti - jak to mluvil Křesť
a jak to nejednou prohlašovali i Petráři - to by znamenalo, že
žádný člověk na světě nesmí spolupracovat s Kristem a být
pastýřem svěřeného stádu. Jestliže to někdy prohlašují a přel-
to mají odvahu být pastýři, pak z nich horší jen samotní
přelba. I přes své slabosti můžeme v pokvě a nedostatečnosti
promítat svazé víru a dobré skutky k Bohu a pro jeho milo-
srdenství doufat vírou v odpuštění skrze to, co pro nás pod-
stoupil na kříži. Tu je svoboda, tu je nadost, at' se nám dávi jakto-
li... A Panna Maria je pro svou svobodnou odpověď Pánu na-
ši Královnou a Pomocnicí...

Jistěže nebylo vždy v silách katolických kněží a misio-
nárů, želících prosazováním tridentových zásad kalvinist
jednotnamosti, vytrhnout se ze soukolí plynoucího času.
Ani o to neusklovali, na tolik byli přiliv realisty a stáli per-
ně na zemi a v dějinách. Ale nejeden z nich našel v sobě
plnou náruč lidského porozumění a dovedl pozorovat těm,
chat Ježíšovým slovním lástý, aby je mohl rozdávat,

kdo ta slova potřebovali nade všechno a pro něž vždycky stojí
za to proměňovat slova ve skutky.

Jestliže moderní psychiatr léčí pacienta tím, že neprobíje oka-
mžitě a bezohledně sít bludi a pověr, kdo niclé se dotýkají nebyli
před nesmrtelnou ústostí, ale snaží se uvést je napřed v soulad
s lidským záměrem, všichni mu hlásáme a chválíme ho za pro-
zračný postup. Přitom si nechceme uvědomit, že se jeho metoda nero-
dila naráz, ale že ji převzal od celých generací zkušených před-
chůdci, kteří si ji úspěšně ověřili v praxi v době, kdy se jeho
úsilí ještě nenafjralo učebně psychiatrii. Přitom se hrdíme
na jasnější misionáře, kteří rozumeli mechanismům lidské
duše lépe než tvrdí kalvinci a dovedli ji proto účinněji uprá-
dět z omylu a ztěžněných zvrstlostí. Katolická reforma opravdu
nedělala Calvinovo neporozumění dějinnému vývoji člověka. Dovedla
posvětit i zbytky lidové magie a zbravovat je postupně jejich škodli-
vostí. Nemažela se na venkovské kultury přírody a plodnosti a hle-
dala v nich přijatelné paralely s jistotným evangeliem. Dovo-
dila jim ve zmaněné podobě vstupit do slávnosti vranosmů, i veli-
konocím, a podřidit je rytmu církevního roku, v němž mály krok
za krokem ubírat a stávat se pohybnými - směřujícími - sym-
boly svatosti podstatných. Ve zpodobení praxi natěra
mazdili jesuité činné poznání, o osvětlých zákružech a sebeka-
mech lidského citění a myšlení; jen tak mohli poměhat lidem,
aby se lépe vyznali sami v sobě a našli správnější orientaci.
Kdyby om chtěli ponřít nořich termínů, mohli bychom říci,
že jejich psychotherapie zmohla s lid, toužící po sebepra-
zení, pro transcendentu, vic, než se u tyčích lidí daní dnes
vědecky fundované úsilí mnohých kvalifikovaných lékařů
osvětlých honosnými akademickými titulů. Hovořili s nimi
arci v jiné terminologii, než na jakou je mysl zvyklý sekula-
nizovaný člověk, a přece nelíbili jejich tímto úkolem (to si
o nich máje myslt jenom nerozbitný hlupák). Nebyť bohatě
zkušenosti jesuitůž zpodobili, nebyla by praxe dalších
psychotherapeutů na druhé úrovni; tím však, že se zřekli
jejich svatého cíle, ochudili a zpomali svou vlastní práci,
která je jednou někdo skutečně poctivě práť dějiny poznávání
lidské duše, které jsou nesmírně dramatickéjší a bohatší než
ono hromadění vnějších dat, jež jsme si zvykli nazývat histo-
rii, pak zkušenosti jesuitůž zpodobili v nich zazáti na před-
ním místě hned vedle zkušenosti největších křesťanských mystiků všech dob.
Lze však ještě za současného stavu světa a při jeho dosavadním
vývojovém trendu říkat, že někdo takové dějiny duše napřte zodpověďe?
Lidská duše není něco, co by se obeto bře tělesných smyslu a co
by se chtělo nebo mělo říci jejich nadosti. Jesuiti misionáři posle-
dali smysly za Boží dan. Věděli o jejich nedostatečnosti a omezenosti,
znali nebezpečí jejich svatosti, nejistoty a nepovnost jejich infor-
maci o jnosnu, ale vrádoři to v souvislosti s nealou neúplnosti,
nepovností a nejistotou celé lidské existence. Tu část jnosna, s nít
stýje byl člověku svěřen a jejímž prostřednictvím mu bylo umožněno
vidět sebe sama v kontextu se vším ostatním i s absolutním Křtím,
zjevuje se mu vyhraněně prostřednictvím smyslu a ve smyslných
obrazech. Právě om jnos mu rozhodující oporou pro orientaci
ve světě tělním i duchovním; proto někdy Calvinova nechtst
ke smyslní byla chorobou a nikoli realismem. Zakkadatel To-
narystva jesuitů, Jenác z Loyoly, si přal přímo „vidět Páně
naši a jnos a slůka a dítě jnos, jak se narodilo, přičemž sám se
stávám chudčkem a neřidným služebníkem, hledím na ně, po-
zorují je a obsluhují v jejich potřebách, jako bych byl přítomen (...).
Slyšet sluchem, co říkají, nebo mohou říkat (...). Vonět nosem a chut-
nat chutí nekonečnou nežnost a sladkost Boha, duše a jejich činnosti

středem zástupci asi podle německého slova „fett“ - inkalo „fektli“. Popřijí pyšně, nepoznatelně, nezranitelně, a kde se dalo, vystupovali věude kolem bibličky a na celé výštině proti Švédům. J od jejich dlaní se podle těch- to vyprávění odházely švédské střelky a vracely se k útočníkům.

Ve vještě místních duchovních správci oněch pohutých let nesmíme přehlédnout, že od 24. listopadu 1642 byl farářem v Poličce člen řádu křižovníků s červenou hvězdou, **Franz Jan Šnurhov**, za kteréhož zvláštní instrukce vydanou včasně na vše sáze choditi povinni byli („ALLNÖ. MÖ. 1642, art. 1. a 2. a 3.“, „Instrukce panu rychtarji městskému města tohoto Poličky“ uváděla, že bude-li kterýkoli občan přistizen, že zevljuje v době bohoslužeb někde ve městě a není jich účasten, „tehdy takového každého pan rychtar městský v trestání městské dáti má“ (Améni knih od roku 1593, listy 107-111, citováno v K. Müller v úvodu Poličce z r. 1898 v posvátné předloze na str. 70). V zastá- ní situací za švédského tržní desítky městy zastánar téměř roce 1642, kdy Šnurhov nastoupil, informace „poznamenání pánův soudců, kteří se katolíky nejmou“ (AMP, katolický spisy č. 58) a roku 1644 vydanou „narizení, kterak s katolíky v Kralovství českém naložiti se má“ (AMP, katolický spisy č. 233).

V listu, který posal býj farář roku 1642, jakmile převzal zpustlou far- mout po svém předchůdci, si můžeme přečíst i postesknutí: „... ani orná- tův, ani jiných potřeb nemáme“ (AMP, církevní spisy č. 576).

Děpřij Šnurhova Jana Šnurhova, řečeno též „Šnurhorita“, cho- vání v oněm, dávají nahlédnout i do dobových starostí oněho no- vu dvacetiletého; stěžoval si na neupřádané poměry, například že sňatek jemu zvonik Gabriel „začasté sňatstvím se brví“ a proto s velkou „neobrátností zvoniti opomíjí“, slevami i neřpony zanedbává, že vanhauk odeběl a náhoda, se dosud nematví, či že i v tom nebezpe- čném čase, jako je švédské ohrožení, nechtěl z ho poráti, „zabáku nek- talickou chorviti“ a nechtěl přivést ji k římské víře a převeděti o potřebě násti ve zpodob; dopoušel se ustanovit měřtana Jana Tešedého za „ovčedkuv kostelního“ a dát mu k nuce ještě dva kostelníky, a to Václava Šindlera a Jana Šuru. Naléhal na vymáhání nespla- cených zálohů dlužní od Jana Felka, Jana Votavy i jiných, kte- ři dosud nezaplátli, „aby aspoň něco do chrámu páně spraviti se mohl“ (AMP, cír. sp. č. 576). (Jiné listy viz AMP, církevní spisy 118/12, 3, etc.).

Bída byla značná, za sňatek při chrámu se nověš platilo nepat- řně nebo také vůbec nic, do sňatek nikdy se konala zcela zdarma. K dosažení jakéhokoli zklidnění se zdálo být ještě daleko, pro- testantská vojenská švédská neustávala, v případech, a drancovní, ke platu pak nechtěl zůstat ani vojáci, kteří proti nim zemi hájili. Komenského tužba, „aby byla poplavena všecka tufo zem“ za to, že se stala katolickou, splňovala se až příliš brzo, že kdoby autor oněch slov, žijící v emigraci, viděl to všechno zblízka, urči- tě by jí byl sám ochotál.

Naděšel rok 1647 a Švédové, kteří opět přitáhli, dosa- dili do duchovní správy u svatého Jakuba v Poličce protestant- ského kněze **Jana**, který se ihned ujal úřadu a obno- voval evangelickou bohoslužbu. Před v prvním kazání se dovo- kal slov proroka Izaiáše, jež ve své „Polnici“ citoval již předtím Komenský: „Je to mé potěšení, že jsem vás přepálil jako stříbro v peci soužení. Ale nyní vyutím vás, co jest prospěšné, a uvedu vás na cestu, po které byste chodili“ (Jenáš 48, 10. Komenský: Blnice mlčivého léta). Nebylo však mnoho těch, kdo by byli Janovým promluvíím naslouchali. Švédské zlat poličských občanů se tehdy skrývala před kompečními zmadáními v lesích. Mnozí vojevůdci i tajní evangelisté byli sklamáni: takhle si své osobnosti nepředstavovali. Jejich naděje se v nejednom případě nospřuly a ochotněji než dříve se začali přinášati k univer- zálnímu náboženství, neboť v katolických představitelích začínali v mlhách umíných letůch vidět své zachránce z nového útisku a ze švédského drancování. Proto se je tolik nezachálo katolických vřtů

pro své děti, má a zpodob. 5. října 1648 obsadil samu Prahu zvei- brückenstý falkrabě Karel Gustav, bratranec švédské královny Kristi- ny a poslední švédský král. Nejpředší boje tam vyplýly ve dnech 24. a 25. října a trvaly až do konce měsíce. Na pomoc jesuitům a studentům pražských škol přišli tenkrát sami pražští židé a byli za svou statečnost odměněni praporem s vřítou Davidovu hvězdou, dočasně vystaveným ve Staroměstské synagoze. Teprve 2. listopadu se ha- ha dověděla, že už 24. října byl v Ministeru sjednán mír mezi protestanty a katolíky, a zásada „cuius regio, eius religio“ na- byla právní závaznosti pro obě strany, tedy i v tom smyslu, že české země zůstávají zeměmi katolickými a že ti, kteří by se odmlti přiznat ke katolickému náboženství, nemohou tu pobývat. Usavie- ní míru při bylo v Praze nadšeně oslavováno oběma stranami, neboť všichni byli neustálými boji umaveni a vzrůstání Švédové se objímali z Čechy a protestantský falkrabě Karel Gustav hodo- val s jesuitou Jiřím Tlachým, legendárním obráncem měst,

Po odchodu Švédů, kteří předtím s majetkem poličských sou- sedů změnili i množství nenahradiitelných písemných dokumentů, nalezených v místnostech nadnice, vrátil se také svatojakubský kostel znovu do rukou katolických kněží.

Děkanným „Te Deum“ v létě roku 1650 skončil jedna z dalších velice bohatých kapitol v historii Poličky a město začalo konečně nabírat síly k životu v míru.

(Viz list pražských místodržitelů magistru královského věnoho mē- teličky, „aby na paměť uzavření míru slavně Te Deum konáno bylo“. Archiv města Poličky, historické spisy, číslo 144/2, rok 1650.)

Maria, představovaná katolickou theologií nejednou jako obraz samotného lidského pokolení v jeho postavení před Bohem, jako živý dí- vaz svobodného lidského přitakání k nabídce spásy, jako spoluzásta- nice Božího vřelém z vlastního rozhodnutí, dala v tomto pojetí svou aktivitu příklad veškeré aktivité křesťanské - oné aktivité, která je- st o určitým životním rozhodnutím odvrátit i „předurčenosti“ zá- hubu, stejně jako pokorná aktivita ninivských zmačků kdysi - do- konce k velkému překročení proroka Jonáše - sám úradek a soud šlosporodní, vyzněný nad královským městem. Neví divu, že se stala přímo symbolem celého protireformistického vřevně a panovníci barokní doby. Když dínaz na aktivitu, dínaz na určitý lidský, dínaz na svobodnou spoluzásta- zivěta, na díle Božího, patřil k protistátním myšlím katolické reformy, klade tím chřtív vyzníet jednostrannost lutherova přesvědčení o lidské bezmoci a Calvinova učení o předurčenosti.

Církevní Ferdinand III. viděl v uzavření míru potvrzení oprávněnosti takto chápáné mariánské učty a rozhodl se ke kroku, k němuž se od- hodlával už předtím po celá léta: bez vyjádření Říma definitivně uz- komil ve svých záměrech od roku 1650 svátek Neposkvrněného Početi Pan- ny Marie. Od té doby každoročně vždy v neděli po příslušném svátku přisahal profesní veškerých vysokých škol v pražském chrámu Panny Marie pod Týnem, že budou tento svátek slaviti tak dlouho, dokud jim to papež nezakáže. Ferdinandovo rozhodnutí zapadlo již do úrodné pů- dy, neboť mariánský kult sám nacházel již vřude živý ohles a za- pouštěl pevně kořeny, takže učta Neposkvrněného Početi v něm zma- nala ponze další novou kvalitu, jisté zjemnění a zmazení hlubších vř- znamů. Vř nové předtím (1647) vydal Adam Michna z Obradovic „českou mariánskou muziku“, onu libeznou a dočasně živou švirku milostně ná- boženské poesie, a o další tři roky poďějí (1653) obdobně kaděnou „lout- nu českou“. Mariánské písně a obrazy se rozštěly celým královstvím, vřude se zdobily její kapličky a hojně se navštěvovavla poutní místa, spo- jení s poetickými vyprávěními o jejích činech v lidských vřidech. Chřtí- lila se její posava, její čistota, její panenství. Plně smyslově tělesnosti byla v tomto kultu vácena její neposčenost, neurimost prvotního stavu.

Cisari nejen nashodil o slavení nového mariánského svátku, ale vyložil zároveň přání, aby na památku konce třicetiletých nespokojení byl v Praze vztyčen k Mariině počtě sloup Míru. Slouho bylo hledáno vhodné místo, až konečně bylo rozhodnuto, že bude stát na Staroměstském náměstí, odkud bude zároveň převážně odstraňováno popravisti na znamení, že nad „zlobou, mstou a smrtí“ zvíťazí láska a láska, Mariína. Na vrchol téměř šestnáctimetrové plastiky byla umístěna krásná Benda va socha a do písnového podstavce vryt nápis: „Virginie Genitrici sine origine labe conceptae propugnatore et liberatae Urbis ergo Caesar pius et iustus hanc statuiam ponit. - Panne Rodicos bez poskvrny prvotní počaté za obhajení a osvobození města postavil tuto sochu obžny a spomedlivj cisar.“

V knize „Poselkyň přiběhů se sjezd“ uvádí knězovník Jan František Beckerský v souvislosti s lidem u události roku 1650, že sloup byl zbudován, „aby při něm v každou sobotu v přítomnosti jednoho preláta, jímže škola pražského kanovníka (-) litanie loretánská od malovských zpěvůků zpívána byla, což také dosavad v každou sobotu se zachovávalo.“

Prac začala být nejprve v Praze, pak po celých Čechách i v samotné Bližce, ctěna a uctěně oslavována neposuzována REEINA PACIS-KRÁLOVNA MÍRU.

Podpisování smlouvy v „mírovém sále“ vestfálského Münsteru 24. října 1648, významná natifikační událost, která na kongresu v únoru 1648 a následně v srpnu 1648, v nichž triumfovala obratná diplomacie Otaviana Třeckorimského, byla tedy uctěna, neboť znamenala obnovení třicetileté války, kterou někteří historikové považují za první předzvěst světových válek natočeno vltku. Smlouva byla kompromisem, proti němuž vystoupili namítnutky nejaktivnější a nejradikálnější lidé mezi představiteli obou stran, přičemž však byla řešením, jež na celém světě znamenala mapu Evropy a znamenala mír. „Králové“ proklamovali účastníci mírového kongresu, a nad portál ministerstva nadnice byl umístěn nápis „Pax rerum optima“ (Mír je nejlepší z věcí).

Jedliče Břiláhora znamenala vítězství císařské katolické strany nad evangelickými stavy, pak stále ještě nebyla dorážením všech obcí spojených s přítomností stoupencei nekatolických a obrátců v Čechách. Teprve protestantské vojenské vřady a uzavření vestfálského míru usměřily radikální řešení, k němuž konečně existoval strana odhlas z takovou silou a důsledností. Přesvědčováním, nejednou vřad silou se vyvinulo rozpadlé úsilí za jiné porokatičtění celé země. Křesťové začali všemi prostředky upovhodovat svou moc a postavení; přijímalo postihu proti těm, kteří se chovali nepatřně zdržlivě k ustanovením římské církve a x-ji formě bohoslužby.

Zvláštním přípisem z roku 1650 dověděl policičský farář, že již „obyvatelé všichni katoličtí jsou“ a že „poslušně se zachovali“, že „k zpovědi svatě i k přijímání Velebné Svátosti pod jednou způsobou dle nařízení Církve svatě římské katolické samospasitelně s horlivou pobožností přistoupili“, jen pět občanů že neuposlechlo, ti však „nepohybně dosažení a k tomu přivedeni budou“ (AMP, listy spisy, 204).

Aby byla zajištěna kontrola a přehled o plnění náboženských povinností k římské církvi, stálo se od roku 1655 na všech panstvích tak zvané „zpovědní listiny“ s jmeny, zapisovaly se učit při přijímání svátosti a podle výsledku se porovnávaly seznamy katolíků.

To Ondřeji Rochatalovi, který působil v Poličce v letech 1654 až 1656, se stal zdejším farářem Tomáš (Tobiáš) Kryštof Sauerermann, „za kteréhož kostel Makovský k farnosti šické přivtělen“.

Na dva roky po výše citovaném přípisu farářově seprali purkmistr a rada města Poličky slavnostně prohlášení „neb attestaci“, že všichni občané města bez výjimky jsou již katolíky a že „jak od předešlého kněze Jana Františka Šnurhova, křížovníka s červenou hvězdou, tak i od ny-

nějšího, nově sem do naší obce od velebné konsistoře pražské dosazeného dvojí ctihodnosti hodného kněze Tomáše (Tobiáš z) Kryštofa Sauerermann (...) vejpisky jak ve zpovědi, tak i v přijímání Velebné Svátosti učiněny byly“ (archiv města Poličky, ročník spisy, číslo 71; ještě i v anglickém překladu v roce 1689 je uveden papalek „Matoušovi Marbinovi za zapísování svatě zpovědi 45 nejzár“, u: ANP, obecní spisy, č. 158). - Tehož roku psali Poličtí, že rovněž v Radiměti jsou již všichni katolíky (AMP, listy spisy, číslo 213). V roce 1654 se podával soupis obyvatel v městě i na předměstích (AMP, listy spisy, 151) a roku 1658 dostal policičský rychtář Jan Václav přips Čechá komory o „bruntech, pominutých, pustých“ (AMP, listy, č. 151/1) a řešila se otázka nového osazení těchto gruntů katolíky.

V některých venkovských místech nebyla snadná ani ta nejlepší vůle rady dobře směřujících katolických misionářů. Skutečnost, že státní úřady neváhaly sáhat k násilným opatřením, sítla nakonec nedivně vesměs na kauzách a tať jejich příchod předcházel frantistický zvláštní pověstí. Je například zachován list, v němž jeden z misionářů psal arcibiskupu Karlovi do Prahy: „... Nelhali o nás, že my jsme křesťami otráveni místo k svatému přijímání a opali do nich svatě hostie; že my holými železami, poroty, žalářem, smrtí a vyhrbováním církvi katolické ru-time, což však od Lizingů křivověně vyhlámo fast. Způsobem co nejhlavnějším jsme s každým jednali a v takové době je o pravdě víry usvědčili a k mí přivedli; že ucty jsme odcházeli (-) nám děkovali“ (Spisil: Janů, str. 116).

At už ze strachu před falešnou pomluvou misionářů či z obav před faktickým násilím státní moc, značnou část vesměs na Bližce přijímala katolické náboženství jenom násilím. A tak, ačkoli podle státní se výřeky misie ve městě i ve vesnicích zdály být stejnými, skutečnost - tak, kterou nebylo lze uvést ve výjazech - se lišila. V Poličce přijímali lidé katolictví ochotněji spontánně, půda proto byla snad větší připravena, již z doby předoblohovské a nebylo to vše bez souvislosti s trvalými styky se sousední Litomyšl, podstatně dříve posatolictěnou. Žáto poddání v ovál, utlačovaní městem hospodářství i mocenský, spojovali si ve své představě neoblibonou nadubidu Poličtých s jejich náboženskou přítelovostí a nezdálo se jim, že by jim jejich vztahy páni podávali vlastním jednáním dostatečný příklad křesťanstva života. Nebylo to jednoznačné, na některé venkovany hluboce zapůsobil příklad misionářů a obraceli se z přestávaní; jiné však, jako například v Velkém nebo Rovně u Poličky, neměli lidé k přijetí římské víry velké chuti. Theologickým jarnostem nerozuměli příliš, rozdílnosti ve výkladu o svatostech a jiných věcech je smáči střík nezajímaly; jejich vnitřní opozice, navonek utajená, byla většinou více vši srdce než rozumu, tím horšivnější vsklpoči na vzpomínce, srazující je s trochu idealisovanou představou předoblohovských dob. Zejména jednotu bratřstou si vybauovali ne podle jejího pozdějšího podílu na mocenském boji, ale podle jejího původního ideálu, uloženo je ve spisech od Petra Chelčického po Jáně Pražského; ta se jim znovu měnila v sen o jallémsi ideálním křesťanském společenství.

7. srpna 1650 zemřel ve věku někdejší protestant a nyní katolický šlechtic Maximilian Trautmannsdorf, jeho syn Jan Friedrich se usadil v Litomyšli a ujal se správy jejího panství. Dal opravit zámek a zvelebit město. Vlastní vedení panství světil Karlu Vilému Švabenskému z Liechtenfeldu. Poručil do Litomyšle piaristy a dal nákladně zbudovat jejího koleje. V roce 1652 byl dostavěn piaristický kostel. První rektor koleje, Ital Alexander, byl v roce 1653 jmenován provinciálem v Polsku. Po několika cizincích byli poslézejšími rektory

Češi: P. Tomáš od sv. Václava (Hynek Křesťanský z Hradce Králové), P. Křesťanský od sv. Josefa (Jan Kouzela z Litomyšle) a jiní. Do řádu vstupovali vyukázaní lidé města: Ambros Kunt, Jiří Relban, Jan Švábík, Václav Hradecký, Václav Pecolet z Ofte vřelku a jiní; v roce 1654 sedmdesát a osmdesátiletý Martin Hrdlička (poslední nekřesťanský), Jiří Kouzela (misionář v Polsku) a Jiří Čermák (potomní rektor uctívá v Polčevsku). Za několik let stoupl počet žáků na 150. Už od r. 1649 tu působilo velmi aktivní studentské bratřstvo Nameburské Panny Marie. Písařské moci se započali na katolické mládeži, zůstali si věrně naloženou oblibu, podařilo se jim obrátit na římskou věru "velké množství lidí a zastavili si otevřenou církev, jak pro vřelku a osvětlovací činnost, tak pro příkladný život. Dělník Nejedlý posnamenává: „A i do Poličky aš jezdit i do jiných míst“ (Litomyšl I, St. nakl. plit. křes. 1974, str. 89). Už brzy v roce 1650 podával poličský farář zprávu, že litomyšlský písař obrátil tisíc osob z Poličska ke katolictví při svém marném úsilí „v vřelce, kacířstev a v všemožném vykořisťování vřelých lidí se s jinou věrou než římskou apoštolskou“. (AMP).

Vonom roce, kdy se Tomáš (Tobiáš) Kryštof Sauer mann stal v Poličce farářem, byl tu prováděn soupis obyvatel a zjistilo se, že ve vřelce mezi hradbami žije 68 rodin starousedlíků a 22 rodin že se sem nové přitěhovali. Mimo hradby - na předměstí - bydlely 34 stanovců a 2 nové rodiny. Přes osmdesát domů uvnitř města nebylo ošetřováno a dosud v nich nikdo nebydlel; patřily se zbytky ošlech budov, jež se stále ještě napočítalo oddělit po vyňatých evangelických, Božkosenců, dlouho v zemi ukryvaná stará městská privilegia, byla přepravena na nové pergameny a po ověření jejich pravosti ve Vysočanech Mlýně znovu uložena na nádvoří.

Od 30. května 1657 byl katolickým farářem v Poličce **Matyáš Šotecius**. V též roce byl při kostele svatého Jáchyma děkanem stálý **dekanský úrad** a poličským děkanem měl být v budoucnu světořádný úrad vikáře. Dohlížejícího na působení okolních far. (O úřadování Poličské s Matyášem Šoteciem je v AMP záznam z r. 1663, úřk. sp. 556, a o jeho působení z Poličky do Landubic zápis z r. 1666, AMP, hist. spisek 2. 557).

Skutečný úrad děkana byl však v Poličce zastaven až od roku 1670 a prvním z nich byl kněz **Bartoloměj Novák**. Páter Šotek o něm posnamenává ve své kronice, že pý „chtěl z Poličky tajně utéci a sice pro nedostatek náležitě vřelý, což při pohledu město k lepšímu nadání děkana“. Obnovený minoritní život v Poličce a stabilizace společnosti s hospodářského života ostatní jež byly začaly vyřizovat podniky pro lepší hmotné zajištění nejen duchovních správců, ale celého města. Už roku 1660 obnovili Poličští odáru v Růžkové a obchod se sklářskými výrobky se jim brzy stal výnosným. Neméně se povvedla německá vřelka i pěstování lnu na poličském panství, ten se pak přičítal k dalším zprávným předákům a školám, kteří s nomařím ziskem prodávali plátno píkuovníkům. Tkaninami a ostatním zbožím se obchodovalo po vřelce zas dorovce i na farie. Bylo totiž zapotřebí získat finanční prostředky pro výbavu obru chrámů i pro ukrazení vřelstajících misionářů i charitativní činnosti církve mezi chovnými vřelstajícími, kteří neměli vlastní měřnosti obživy. Průběh grunty po omizování byly již téměř všeobecně osídleny a vřelka podle se plně obdělávala. Vřelstající hospodářská zajištěnost města se namohla nepomítnout do celého politického, kulturního i náboženského života. - Trněnou bolest, která se zdaleka netýkala jenom far, podléhajících poličskému děkanátu, však dosud zůstával nedostatek kněží. Historikové dovědějí, že za ošlech let světské vřelosti sice mládaly poddaným plnit nábožensk

porinosti, ale zřevců pro svůj hospodářský zisk „sny zadržovaly farmi popravky pro sebe a syny poddaných se zdráhaly pouštět na studie“, aby jim z jejich panství neunikaly pracovní síly. A tak třeba jenom na blízkém Chrudimsku bylo třiatřicet farních kostelů bez jediného kněze, na Hradecku bylo ze 187 kostelů obsazeno duchovními jen 42. Jesuité marně dokazovali vřelstajícím, že obnovený katolický život potřebuje mladé kněze a že nemůžou dobře bránit chlapcům v jejich úmyslech studovat bohosloví. Vědět to není „útlak od práce“ a „ulehčení života“, jak mřelstající posnamenávali majitele panství, ale práce potřebná a prospěšná, je to namáhavé a složitá práce s lidskými dušemi. Na poddané přece nelze hledět jako na pouhé pracovní síly, které jsou zde od toho, aby svým pániem zajiřovaly zisk, ale jako na normované bratry v Kristu, za jejichž duchovní něst a povzbuzení jsme vřelkami před Bohem odpovědní. Když apoštol Pavel marel zároveňem kolosským občanu Filemonovi uprelkého otroka Onesima, kladl mu na srdce, aby jej měl „jako svého bratra milého“ (Fil 1, 16); stejně se má vřelstající chovat ke svým poddaným. A ještě si kdo myslí, že poddaný je mu jen prostředkem ke zbohatnutí a k hromadění peněz, tomu jesuité neuvěřitelně připomínali: „Kofen zajiřte všeho zlého jesti milování peněz, kterýchž někteří žadostiví byvše pobloudili od vřy a sami se naplnili bolestmi mnohými“ (I. Tim 6, 10). Neuvěřitel-li vřelstající vřelka některé své poddané, aby jim umožnili stát se dělníky na „vřelce Paní“, pak poddaný nic a jenom zdrojem strasti se stanoví jejich vlastní bohatství a polnosti, přinášející hmotný zisk.

Z tohoto ustanoveného mřelkami jerního na pány vznikaly mnohé spory a nřelstající celě řady vřelstajících proti Tomášovi Šoteci.

Stejně usilovali jesuité od počátku o povvednutí českého jazyka, což rovněž nanáleželo na necht a nepovzetnutí četných představitelů moci. Když jeden z nich, Felix Kadlinský, předkládal vřelstajícím svůj příklad „ždorostovického“ Františka Speca, napsal v předmluvě: „že pak netoliko v latinškm jazyku, ale také v českém poeticky a vřelstajícím se jednati může, z této knížky poznatise dáví. Jestliže se etědání (-) takto knížka zalíbí, buď přičítá říšské náč podvřelkem a dřelstajícím; nebo se tuto mi nic jiného nevyhledává a nezáhá, jedink, aby Bůh také v naší řeči české své vřelstajícím měl, jenž by jeho chřelku a jméno tak uměle, jako jiní národové, ve svých řečech zvelebovali a vřelstajícím. Věřím, že laslavský etědání na dobý kompost mřel se ohlídně, jenž jest etěd a slavní Boží tudy nřelstajícím a nábohu národu k vřelstajícím Boha jakým takým zprávnou dopomáhati.“ - Janita Daniel Krupský, podléžející z vřelstajícím nřelstajícím, se stal v 2. polovině 60. let provincialem a prosadil založení spolku pro vydávání českých knih, nazvaného „Bědřetní svatořelstajícím“. Netřeba tu psát do většiny o dalším vlastnostech jeh jesuitův, jakými byli například Jan Draehovský, Jan Kořinec, Jiří Konstant, Jiří Crugnier, Jan Bořimský, Jan a Matěj Tamenoví i mnozí jiní, o nichž se ešleší hovořit spíše na jiných místech a v jiných svřelstajícím.

Jisto je, že tato snaha českých jesuitů promikla zářiti už za doby děkana Bartoloměje Nováka i do Poličky a nesla své ovoce. Už v roce 1668 vydal jesuita Matěj Václav Šteyer vřelstajícím spisek ve formě dialogu mezi žákem a učitelem, nazvaný „Vřelstajícím dobrý způsob, jak by se mělo dobře po česku psati nebo tisknouti“, označovaný též jako „žčččč“; spisek většomě usiloval o podvřelstajícím kontinuitu spisovného jazyka s češtinou Bratři, jaká dosáhla svého klasického výrazu v Kralické bibli. Už tehdy šřel a zpracovával Šteyer staré i novější české církevní písně, z nichž téměř tisíc vřelstajícím do svého „Kancionálu českého“ (1685), který prošel jako náš nejrozšířenější bratřiní zpěvník vůbec a se vřelstajícím ekumenickým čtením zahrnul a do katolického náboženského života měl nejrozšířenější protestantské,

Vtéto souvislosti nutno připomenout, že ani sborový zpěv v **Poličce**, který tu měl - jak zde bylo již dříve posnamováno - nepřílišnou dobrou tradici již od dob husitských a živě se pěstoval v celé době předbělohorské, nestal se v obnoveném životě římskokatolické správy mší a chórovou populkou. - Roku 1653 byla v Poličce znovu ustavena stálá pěvecká společnost kůru literárního. 20. května 1656 ji papež slavnostně poblessil Jeho Eminence kardinál Arnošt z Harrachů. Po celé sedmnácté i osmnácté století (až do nestastného zásahu v době josefínské) nepřerušil literární kůr činnost a zapsal se dobovým jménem do historie hudebního života v městě. Kniha pamětní literárního bratrstva v době pobělohorské byla vedena od roku 1654.

V městském archivu je mimo jiné uložen také výpis ze záznamu, učiněného podstatně později - aš 21. září 1785 - do děkanství archivu knihy. Čteme v něm mimo jiné: „My níže (...) podléstovní (...) předě všemi učiníme (...) že tu jest od nepamětných let pro větší čest a slávu boží při kostele svatého Jakuba Apostola živě v tomto královském věnném městě Poličce založené bratrstvo, Chór literární nazvané, s povolením vyzdvížení a fundyrování k pevnému a věčnému trvání bratrstva svatého Josefa (archiv města Poličky, církevní spisy, číslo 40. Ma. v oněm poslednějším představiteli staráduého a svatého josefínského bratrstva čtete jména Jana Schmidta, Zikmunda Martini, dvou Josefa a jednoho Tomáše Vejného, Matěje Ziměla, Václava Kručka, Jana Bonního, Jana Vrboly, Karla Jerábka, Mikuláše Frolíka, Václava Martini, Martina Jedličky, Josefa Filipho a jiných).

Životna se zachovala zčásti staré písemnosti poličských literátů, text jejich artiklů z roku 1653 i účetní knihy vedené v době baroka, nejčastěji se jejich památkou však stále citovává onen již dříve zmíněný iluminovaný rukopis **utraktvíšského literárního kancionálu poličského** ze sedmáctého století, chovaný v městském muzeu.

Co nejvládněji, o co častěji literárního kůru od husitských let přesil dobu baroka a cíle katolické reformy až po své záněny usilovali, dalo by se vyjádřit slovy 149. Žalmy: „Zpívejte Hospodinu písní novou, chválu jeho v skromosti svatých. Chvála je jméno jeho na píšťalu, na bubnu a na citaru rozpějte jeho. Nebo zalíbilo se Hospodinu v lidu jeho; onť ozdoby pokorně spasením. Přisáti budou svatí v slávu, a zpívati v písni jeho svatých. Oslovování Boha slávo budou v říci jejich“ (Žalm 149, v. 1, 3-6a).

Bylo to přesvědčné poslání: ne pro chválu a potěšení lidí, jak jsme při hudebních produkcích zvykli dnes, ale pro nejvyšší sebevyjádření, pro Absolutno, které nejlépe ocenil hodnotu zjevu ukrytého v zádě více než v artistní dokonalosti vnějšího projevu, a nejhorlivěji porovnal slabostem a nedostatkům, do týchž zádě zakletých. Aš se zpět lidští, bláti či lidí blich nástroj znovu vrátí do týchž poloh, v nichž byl uveden do života, stane se opět hudba, hudbou a sama od sebe se v ní urbudi dokona list, uklpatně a marně dobývající před zmasovým publikem koncertních síní.

Býlo by jistě projevem nemalého zjednoduování, kdybychom úspěch katolických misí, který se aspoň mezi městským obyvatelstvem užitečnou přece jen dostavil, přičítali pouze násilným metodám vládní moci a patriarchálnímu lidovému strachu z možných nepes, či nespornému zklamání zdejším evan geliků z firdého žitíského pokutu o restauraci protestantského panství v Čechách.

V jesuitském řádu - a nejen v něm - působila od počátku řada neobzřejně výmluvných kazatelů, kteří účinným slovem a v nejednom případě i příkladným životem dovedli získávat nav svou stranu mnohé bývalé protestanty. Obětavě navštěvovali nemocné a ošetřovali je, využívali všech do té doby známých lékařských znalostí a zkušeností k této pomoci, hleděli naplnovat slovo Kristovo skutky lásky a dobročinnosti, dovolávajíce se lutherem nemilovaného významí Jakubova, že „vita bez skutků mrtvá jest v sobě“. Nejednou se ujímali chudých v jejich při s bohatými

a mocnými, odvolávajíce se na Kristovu lásku k utištěným, vyloučěným z vřhod světa. Živovali špitály a nadaným venkováním bez hmotných prostředků umožňovali bezplatné studium. V horlivé snaze o prokazání prádu jediné a nerozdělené Církvě Ježíšovy v této zemi a v tomto těse zkončeném lidu, oživovali na venkově i ve městech jeho národní jazyk, křisili jeho staré zvyky a obyčeje, dovolávali se staletých lidových tradic a pověcovali je vřude tam, kde v nich našli zdravé jádro stáčetelné s ježíšovu vládou nad dušemi. Nebrali se ani na vojny přírodních vzpěl předků svatých, vyhledávajíce z univerzálistického pojetí Církvě, která do sebe zahrnuje a vřtěbává všechno, v čem lidé kteréhokoli národa a kterékoli doby vystupili kdy nřes z dechu Absolutna. Chápali Krista jako skutečného Věrnádece, z jehož rukou otevírály - byť i nepomněno ještě jménem - vřcházelo všechno kladné, podstatné, živé a čisté, byť kdysi ještě v nepřesnosti těch předobčů.

Obnovovali dávná a polozapomenutá pouťní místa, vřivovali ještě v dobách nenarušené a lidskou svěřou nerydžené jednotné křesťanské Církvě. Pra dovedli i v myšlech o nředěných pobaných blich nalézt zřeka svatých, vřkladů a duchovních poskyzení. Podobně, jako svatopisní Pěšle zablédali v staroorientálních příbězích námitky v přiblížení obráti zjevení Hospodínova, zacházeli křesťanský svěřou kulturním odkazem minulosti, neboť se necitili vřzdání lutherským křesťanstvím toliko na literě nřtrnulé kanonizovaných knih. I z apokryfních staroorientálních textů čerpali poskyzení pro vřvojení fantazie lidu v souladu s katolickou vřhodou.

Usilovali povznést sebe i jiné z tily doby, v níž existota ježíšovy zvěti byla zatemněnava lidskou vřdychtivostí a nepřívětivostí s ní slučovánava. Na každém kroku objevovali autentické stopy Pěšle cestý dějinami. V baraní jeli podoběstřích ukazovali k jiným skutečnostem, ješ namítě z křesťanské touhy vřhnat řadnava nepřiznati doby, ještlě vř lidsch proborovali vědomí jejich přislušnosti k česce vlasti, obětavitim zároveň poukazat na onu širší vřst, přesahující všechnu čisnost. Zřivovali smysly hmotného čitěla, marnosu blátava a špíny, jimž je zahrnul Calvin. I při ožně lidské lásky a milostřenné citu k ženě dali příchod v nřtě mariánských vřacejice mu prvotní nářkou nevinnost. Šmyčnými a pšsolivými obrázy zpřítomňovali prostěmu čitělu hlubinná tajemství svěřotěné udalosti spávy a Pěšle zároveň se zřetěm.

„Čistjím zapřítě vřtchů ařtě jest. Pštkněným vř a nevěřěním nic není čitěho, ale postřváneva jest i mysl jejich i svěřom“ (Křon 15).

- - Takě do Poličky dořchzeli četní misionáři jesuitského řádu, který měl ve vřchadních Čechách i v nřkřlka blízkých moravských městech noměž svá sídla, z nichž vřcházeli vynikající kazatelé a spisovatelé. Tak napřříklad nřs s jménem vřcházěské králověhradecké jesuitské koleje je spjata nejen velká postava **Balbínova**, ale i zjev profesora matematiky **P. Stanislava Vřdry** a mnoha jiných.

Nejbliže Poličce byla ovšem **Litomysl**, odkud sem nejčastěji přizdělí misionáři řádu **piaristického**, jejichž rektorem byl po čechu **Tomáš** od svatého Václava litomyšlský rodák **P. Bartoloměj** od svatého Josefa, ponědějce tam s jménem rodným **Klausenků**. Biskupským vikářem pro vřchodní část **Chrudimského kraje** „s právem vřchního dozoru pro všechny ty kostely“ pak byl přítel a žák **Balbínův Tomáš Peřina z Čechorodu**, který v Litomysli působil od roku 1657. Jemu tedy podléhala i **poličská duchovní správa**. Ž předmluvy k jeho spisu „Prodromus Moraviae“ z roku 1663 bývá často citováno zejména ono místo, kde publikuje,

že proto přešle český, „abych ukázal, že jsem upřímný obdivitel své vlasti a paný Čech a za svou vlasteneckou řeč se nestydím“ (Adamus Moravianus, to jest Bohuslav Moravopis, utraque na svecio se hofiori, obzruine polozeno bude, Litomyšl 1663; edoval Bohuslav Balbín v ruzice Litomyšl 1663 let českého mčsta, kniha první, státní nakladatelství národního vzdělání, Praha 1934, str. 81). - Nechťme se tedy, že i katolické misie na Poličsku se již od téžto doby nesly v tak vlasteneckém duchu a že tato tradice zapustila, první korunní a udržela se s takovou silou až do začátku dvacátého století. „Kšem vám, kteříž pomáháte své vlasti a bráníte ji, psal v jiném svém díle řešimav, „všem vám se nabírá držení Království nebeského a dědictví Kristovo, a to nejen tehdy, budete-li vítězi, ale i tehdy, jestliže statečně bojujete padnete. O, boji žádoucí, z něhož, ať vítězíme nebo jame poraženi, odcházíme co dědicové do věčného života! - O nobile bellum, ex qua sine vincimus, sine vincimus, haeredes vitae aeternae evadimus.“ (Ulogon Germaniae, Italiae et Hispaniae, Flamma belli Turco ardens, Litomyšl 1664).

Tomáši Pešínovi napsal **jesuita Bohuslav Balbín** své nejupřímnější životní vyznání, v němž mu svěděl svou lásku k české řeči a přiznal se k tak plnému, přetvárnému nad ohořtím, s nímž češi sami přijímají podle zavě očí nadobudli: „... proto jsem psal důvěrněji, poněvadž jsem věděl, že nikdo mimo Tebe toho sepsání číst nebude, leč koho bys Ty připustil k tajemství. (...) Když bychom i my utalji podivovati se cizím - a to smutným jest ovšem našeho národa - opovrhovali svým vlastním. Domácí věci nám pěknu a babzou (-) poslušenosti dobrovolně učtu vzdáváme těm, kteří nás mrskaří; více váhy má u nás bodec divoké přízně než svědění předků, než sama vlast, které jame povinni se obětovati. (...) Mluví svatý Augustin: > Tělo Kristovo, tot' jsou chudí na tomto světě! < (...) Iod napřaženým ramenem spravedlnosti Boží stojíme, (...) vinni tak mnohým zlem, které žádným pobožným správním nemůže býti odpykáno, leč toliko nápravou spravedlnosti. (...) Tot' jest moje žaloba. Přichází-li smácl pozdě, již jest pravdivá a spravedlivou býti nepřestane nikdy. (...)“ (Dissertatio apologetica pro lingua Slavonica, praecipue Bohemica, roku 1672).

Ze přibolení mužů, jako byli **Bohuslav Balbín** a **Tomáš Pešina z Čechorodu**, nastávaly ehvle, kdy katolickými misijmi se otevřel prostor, aby plně prokazaly své pozitivní místo také v životě národního společenství a v řešení otázek sociálních. Zároveň šlo o to, aby se tento prostor neuzavřel, a aby se tomuto lidu nepostavila docesty lidská hrabivost, nelásky a tma po osobní zajištění. To se bohužel nejednou stalo; naděty i ehvle, kdy světová panství společnost postavila řadu předžek docesty těmto poctivým jezuitům i příslušníkům jiných církevních řádů a znomožňoval jim veřejně vystupovat, a tak došlo k španzku, v němž si sám Bohuslav Balbín tyce postavil: „Pravdu psáti nesmím, nepravdu psát nebudu.“ (Citováno v Stanislav Bystřič: v „Životu Bohuslava Balbína T. J.: Hradeč Králové v Běládk“).

S odstupem času můžeme říci, že **na panství poličském** se mezi jeho katolickými obyvateli projevilo jak ovoce práce těchto obětavých katolických kněží, tak i jeho opak, jeho svědkem se už stal i sám Balbín. Že i tento opak se dostal, odpovídá rovněž lidské poraze.

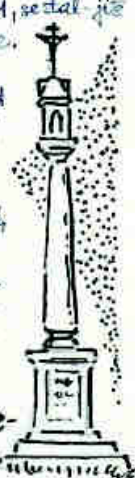
Tehdy již procházel nebyvalými dosud proměnami **svatý kostel svatého Jakuba v Poličce**. Ty proměny mu měly postupně vtisknout zcela novou tvářnost, odpovídající duchu nové doby.

Potřeba oprav a úprav se ukázala; jakmile se po ohledání zjistilo, nakolik byl poškozen už za švédských vpádů. Počestanté v době kněze Jana opět odšťanili všeobecně, co souviselo s katolickou liturgií a nerozmávalo se s jejími úkoly svým calvinským puritanismem. Bylo tedy třeba znovu budovat oltáře, smičené obrazy nahradit novými, i když tenkrát zatím méně kvalitními. Od stěrnosti mističko námeštna byl objednan do boční lodi i jednoduchý mariánský obraz,

ktej měl postáti být nahrazen lepším. Šned roku 1650 dostal kostel novou, v podstatě již barokně barokovnou bání s oltářem a se znamením slunce ve věcholu. Ale i zdívka byla vypravenována, okna nově zesklivána a upravená vnitřní prostor. Následující léta mu pak postupně přidávala vzornější doplňky vyzdobení interiéru, směřující k citovému umocnění bohoslužby a k vnošení příležitosti věnování k textům evangelia nebo k životním svatých, o nichž se tu kázalo, ale zároveň i k nadnesenější reprezentaci vprůstápeho kmotného bohatství poličského měšťanstva. Když v neděli na svátek sv. Jana Křtitele v roce 1665 bylo město zasaženo nenadálým krupobitím, rozbila se okna v obou poličských kostelích a muselo se zesklivovat znovu. (Citováno v Stanislav Bystřič: AMP, Litomyšl 1934, str. 239).

Od 19. října 1698 byl tu dokamen **Tomáš Štěpánek**. Někteří umělcí, že mival vlnné styly i nemalé osobní ambice, a že často odjížděl z místa, je o něm známo, že postáti; se definitivním odbohem z Poličky, vstří 1721, se stal již jako státní muž - kamenníkem na lizehradě v Třebově.

Me jeden z občanů posilně v oné době pod vlivem mizijních kázání, tak žije a přesvědčeně podávajeh, potiebu odebrat se na namáhavou pouť k posvátným místům v zahraničí, někdy i do samého Říma, kde bylo centrum církve katolické, a vykonat tam osobní pokřžnost za sebe i za své blízké. Mnozí pak obětavali své nspory na stavbu drobných kamenných nebo dřevěných památníků víry, které měly kolempitovím připomínat důležitost třeoblu zamyšlení, vnitřního usebrání, modlitby i plného křesťanského života. - Jeden z nich, jménem **Matej**, byl synem **Ondreje Hledíka** z poličského Horního předměstí.

Ten šned v prvním roce zdejšího přisobení děkana **Tomáše Štěpánka**, roku 1699, postavil před rodovým statkem kamennou pýřevcovou „poklonu“, která tam dodnes stojí a nese jeho jméno: „Matthias Hledik“.

Podobnou poklonu dal vytvořit u „halkýje“ a jinde zase dřevěný kříž. Nakonec zatoužil vydat se do Říma, navštívit tam hrobky apoštola Petra a Pavla i křesťanských mučedníků, kteří v Římě ukončili své životy v době velkých dárných pronásledování, a pak se opět vrátit domů. 30. září léta Říma 1700 mu nychtář a městská rada vystavili na jeho žádost pergamenový list, „by žádní stavové, vrchnosti i sama nejvyšší mu la nezdřznali, ale pro křesťanskou lásku na jeho cestě mu nepomocni byli“. K tomu předtavitelé města v listu dohlárali: „My se též zavazujeme co nejochotněji romými zpřisobem odněniti se, kdyby něco takového někomu se přihodilo.“ O několik dní později, 7. října roku 1700, vydal mu dokonce sám pražský arcibiskup Jan Josef průvodní list, v němž každého, kdoby se s ním setkal, žádal, aby mu při jeho putování „svobodně a jistě všude choditi a přebývati dovolili a z křesťanské lásky na jeho požádání službami přispěli, neb budou za to mít Boha za nejlepšího ot-pititele“. Vyhlaven tímto dohládky, vydal se Matej Hledík na cestu a již na jaře roku 1701 byl u cíle. Nesl s sebou i zelným a vyhlacovaným písmem psanou latinskou listinu, adresovanou papeži, obsahující žádost o plnomoceň odpuštění pro něho, pro jeho nejbližší přátele a další známé osoby, které se tu podrobily. Svatý Otec jej skutečně přijal a odpuštění jemu i celé Poličce udělil. Víme, že v Římě navštívil Matej Hledík hrobky apoštola, obětel přední chrámy a zúčastnil se tam slouženíh mti i že se křesťan

tělo se narušoval a od křivých jezuitů přijal rozhodnutí. Potom se vydal z Říma přes celou Itálii směrem do Čech a směřoval k Praze, jako by se celý jeho život proměnil. Intenzivně prošel každým krajem, všechno viděl a jasně si byl vědom, že každá barokní a dělnická práce za sebou má, že všechny tyto věci jsou, že modrou oblohu s mraky, že slunce, že pramenitou vodu i že ostré kaménky, o něž si v pražské zradě uvolnil. Nebylo mu obyčejných a mrtvých věcí: všechno jako by žilo, všechno s ním dýchalo v jediném rytmu a společně ohromilo Hospodina. Koberci pokrýval, každému se snažil být nápomocný a všude vypravoval, co v Římě spatřil, když nádherných stavět a obdivit i pozorovatelných míst, a ještě více, co s nimi samými se přiblížilo, jakéto nové poznání tu dostal a jak je teď všechno proměnilo. Je možné, že to přinesl nejvyššímu gestu Kristova učně, ale tak to onak nechtěl již vyprávět o více jiných věš o velikých zinech Říma a nechtěl sloužit nikomu než jemu. Třetím cítil, že mu slábnou dech, že noby slouží měšce než dříve, ale nechtěl se vzdát a nepohodil ani ohladnoucích nozí konce snahy, že nicméně okouzleně rozmýšlel s hrotydami na temném nebi. Připadaly jej ohně, kdy jeho bylo jakoby v jednom ohni, ale on jej poskádával za ohně čistý a odmital nabídky k dalšímu polytému, aby nabral nových sil. Někteří považují za znamení obdivovaly lidem jeho zpáteční cestu, při níž již nedobře města nedosáhl. Není vlastně nijak spolehlivě známo, co a jak jej zabilo, skutečnosti však je, že se těžce roznemohl a aspoň svůj oslabil dlouhým a neúnávným putováním. Když u města Azirangu na kapei Řitenu v tridentním biskupství - tedy v kraji, posmávaném významným koncilium, na němž se rozdílné programy katolické reformy - ulehl na kámen, aby si konečně odpočinul, věděl již, že s tohoto kamene nevstane. Předmety, které si nesl z Říma a jež se dotýkal sám nový papež, takové v době jeho cesty zvolil Klement XI. do radebního kardinála Francesco Albani z Urbina, odsídlil svého přítele Michaela Straithoni, poustevníka z Lanškrouna, zároveň s psaním protobiskup, se strážným vyláčením bláznivě zastavil cestu. Kam na své zpáteční pouť ulehl, tam i zemřel, a 29. října roku 1701 jej kaplan Andreas Sommer pohřbil do posvěcené země při kapli u dolního konce Azirangu - kde to přesně bylo, dnes už nikdo neví. Dopis s památnými předmety doručil lanškrounský poustevník do Poličky zároveň s mnoha podnětovanými všem lidem v Poličce a s ujištěním o morálních věcech, že za své druhé a za celé město i za spásu jeho současných a budoucích obyvatel přednášel všude, navštívil přítel. J zvláštní ústní vstaz přinesl poustevník do Poličky - v roce 20. údajně inděti budoucího let, který svůj má Matěje Hledika těmto předtím, než vydal duši: že svůj tento nový papež, který mu přinesl a jež udělil Poličským přemožně odpuštění, povede Říma nikterak dobrých dvacet let; za něho svůj se bude jednat o kanonizaci z Říma muzejíka Jobánka z Pomuk, který již v husitských Čechách býval připomínán a o něm pro svou nekřesťanskou víru, ale že plněho uznání v Římě se mu nedostane, dokud tento papež bude žít; a tak svůj at však Poličští na Jobánka vzpomínají a mají jej za muže Říma. Ještě i jiné podobné věci svůj postuloval vstoupil při svém umírání, ale ty již nedozruly a zůstaly nikomu. Poličští patrně přijali poustevníkovu sdělení zděšeně, listinu s ostatními předmety však pečlivě uložili a na svého pravého muzejíka postulka pokřtu vpořádali s věstí. Běta však plynula a duce o něm v málo kdo.

Jedinou památkou na jednoho z prvních barokních poustevníků Vysočiny do Říma je za našich časů již pouze zmíněná poklona před rodinným statkem. Druhá poklona z kvadrátu u „haltyje“ se nedochovala, ta se v minulém století zřídila, protože nebyla udržována. Dřevný kříž pak vzal za své ještě v době baroka. Bylo vhodné zastavit se u životního příběhu římského

poustevníka Matěje Hledika, protože je to příběh charakteristický pro celou dobu. Nebyl sice z oněch, jež posléze naturalo vstoupily do obecně známých barokních legend, stále mnozí vyprávějí, zapisovali a přizoborovali novými a novými podrobnostmi, ale měl všechny jejich rysy. Citově vnímavá vna, touha přibít ji každým narovem a přinést tomuto zážitku všechno včetně obětí zdraví a života nebyla výjimkou. Hlubinné zkušenosti duše měnily každým lidem každou věčnost v zážitek a jenom zvané a chorobné mytka nejnovějšího věku mýže v těchto okouzleních všemi vstřizmi reality hledat stopy své vlastní nemoci a promítat je do nich. Těhle lidé udělí květat celý svět; my naopak hledáme ve všem jenom své vlastní ohradnutí a vradnutí. Nechceme rozumět hlubinnému pohledu těch, kdo nechtěli mladý pohled a kdo máli odvahu vracet se k němu v každém věku. A tak jsme zamýšlí, ztratili jsme fantazii dětství, a ještě dáváme z nové otáčen, když tuto svou skutečnou eubodre a stání duše nazýváme kritičností k době, o níž papouškujeme pojímaj, že svůj byla dobou vtemna".

J hromadné pouťi se vzdáleným kostelem a kaplí s propory i se zpěny, usměvavými předtiskováním, stávaly se opravdovou slavností duše - slavností, na níž se pac vždy po celá léta vpořádalo. Byly to zejména kaple mariánské, které lakaly barokního člověka. Cesta rozkvetlou májovou přírodou, milostný hold Matce Boží, pomáhající unést všechnu bídu a třeň, dlouhé litanie povnásějící mysl až k oblakům, podvečerní hudba zvonů a zvonků, zlatem prošvané roucha kněží, sladký odpočinek po únavném pochodu - to vše bylo odměnou venkovskému člověku, jakou si v představě a ve snu dovedl spojit s obrazem touženého ráje.

Mnohé zážitky, zasloužil každý nový a odlišně všemi zmply, uhládaly se v lidech hluboko, zhodnocovaly jejich život a stávaly se nevysychajícím inspirací pro jejich vlastní tvůrčí aktivitu, kterou pak lidé ukládali do svých písmenek, malovaných stínů nebo výřev a zdořili si na každém kroku všechny své dny vedání i vstání.

Co slyšeli v legendách o divoch, jímž Řím přizobil v lidské předtavnosti zbratřnost vymanuje Isidora, Kateriny, Agaty, Šimona z Rosalie, co videli na vzrušených obrazech, to prostupovalo všemi jejich dny, zvonů a zvonů si to ozivovali v lidových hradě a nákravě, od míst k místu se rozléhaly zvůsti, promítající do májůvých tvůrčí velké vnitřní události, jež k němu vyprávějí potichem tento uplývající obraz.

Velkými událostmi byly i v město samém velikonoční přírody Vekřičení v neprosvětlých ulicích nebo slavnosti Říma Teza, kdy do náhu čtrnáctého poličského náměstí bývaly rozestaveny dráhy přizoblené brčkami a kdy družičky nospřávaly všude kolem sebe náručí květů. Iva sama mše byla vstupem na práh Říma přítomnosti, světlí všech dob tu poskledli s věstími na tytéž dlaždice, celý prostor byl jimi přímo natit a nad nimi v oblacích zpívaly křivky andělské, i v hukotu varhan bylo slyšet žumění jejich křidel, člověk si uvědomoval vertiklu romanitost, některu mnohost stvření ve všech neustálých proměnách a pohybu, v neustalém vnitřní a vnějšku, ale že mnohost neznamenalá rozdrobení, pomohu „pluralitu", ale užasnou jednotu nespojitosti: bylo to z tridentní theologie, ale bylo to vidět v praporech malířských, sochařských, poezií i hudbě: v tomto psaním jednoty v mnohosti je nejvládnější základ veškeré barokní polyfonie - v tom, že celý ten chaos trvání je jen zdánlivý, že není chaosem, ale řádem, a že to všechno drží v rukou jediný Pán, biblický Hospodin zastupní, který prochází dějinami všech světů a lidem se zjevuje v Ježíši. Mše a církevní slavnosti, to byla tridentní theologie, přetvářená do jazyka umění promlouvajícího k citu i k rozumu člověka tak, aby rozumět mohl každý. Každý byl zván k této hostině smýšle, vedoucích člověka po spirále k nadmyslovému psaním, k radosti tryskající z probuzené víry.

Tak mnoho začala pro člověka znamenat katolická mše.

Proto nakonec lidé sami pocítili jako nedostatek a nena-
le občuzení, jestliže některý kněz zanedbával své povinnosti a při-
pravil je tak o rektoru z těchto nadostí smyslu i ducha. Měli
se, jestliže v některou z neděl nevyšli v kostele nadostně burce-
ni v obřadu a nebylo jim dopřáno hledět k oltáři na stěle se opav-
kující a vždy znovu obromující záznak proměnění chleba a vína
v tělo a krev.

Nelze se tedy divit, jestliže v roce 1719 vyjádřili Poličští jistě
rozladění nad častou nepřítomností svého děkana Tomáše Štěpán-
ka, který tento úřad zastával již od roku 1698. Napřáli proto
vikaři do Vysokého Myta list, v němž projevíli nespokojenost, že
jejich pan děkan je často mimo město, někdy dokonce i „na dosti
dlouhý čas odcestovati ráčí“ a trau se brachotuzny po celou tu dobu
všude nekonají. Žádají tedy v dopise o smeklas, aby si pro dny je-
ho nepřítomnosti mohli pozvat kněze odjinud (Archiměstánský, národní
opis, číslo 56). Jestliže jeho předchůdce Bartoloměj Novák stanovil pra-
videlné mše sváté i za rozsedl ženy literárního bratrstva. Nynější
děkan Tomáš Štěpánek slibil tuto tradici rovněž zachovat, ale ani
to již tak nečiní...

Přes to se nadále zabývali v děkanství kostele sv. Jakuba
a nebyli-li přítomen děkan, tedy členové literárního klánu vedli
sami lidové pobytosti bez kateče a zpívali písně z chvále Hlasp-
dina, který je jediným srovnávaným Panem všech věcí a jehož
křesťák je nepoznatí ani na okamžik. V tom sehnali literati nema-
lou ulohu v křesťanském životě města; smutno jim však bylo bez
přijímání svátostí a tak jákali, když jim vyspokožený pan vikář
zabral posílat některé své kaplany a přečetl rozšířený zájem o du-
chovní život poličské farnosti. Ale i jiná zvěst jim odtud přicházela a
na tu poslední generace města nikdy zapomínaly: zvěst o nezajištěnosti
duševní na tomto světě, která se objevovala snad ve všech vzdáleních.
Nejvýznamněji smekla k nim promlouvala z veselí tehdy již mrtvého rodáka
z Vysokého Myta, jezuitského básníka Fridericha Briedela, vloživších z nej-
střík k jediné jistotě, o kterou bylo možno se opírat: „(-) Já křesťan, bůhovní/
byl zpív, ruk, pěkně vrahany, / toužení, naučení, / promlouvá na vše strany /
byl světlým, já temnosti, / já bláznů ty čistota. / Těmlost, já temnosti, / ty
bezpečnost a já pouta. / Já vědění a máz nánni, / jenž se hned slunce nepříkly /
já jsem čemur svídaní, / v dubití mne bývá drahí. /.../ O této mý, ach, co
jsem? / Ždali se má je nítro zlá? / Se jsem, jsem-li, neb co jsem? / Navim,
jsem-li, či se to jen zdá: / jsem, jsem, než od samého jsem, / Pěse, jsem než od te-
be, / ne od sebe samého, / od tebe, jenž stvořila nebe. / Nic nejsem, ani stinu stín,
ani nějaká larva, / nic nejsem pro mou únu; / nějaká zláni, / nějaká larva. / Neb jestli
má bítosti / zboví Bih, / tehdy znamení / ani stinu jakosti, / ani nebude myšlení.“
(Zbívání Fridericha Briedela: Co Bih? co zlozek? - 1637).

A tak byli lidé vedeni k tomu, aby svou jedinou jistotu zakotvili
ve vědomí trvalých nejistot všeho, aby se nepouštěvali k pomýšlenosti
jakékoli kadné, aby se potěšili všimco je obklopuje, ale nezimili si to-
ho manré modly, neboť každý z nás, at' doměl jakéhokoli postavení,
at' se jakkoli upíná a nashromáždil sebovíc majetku, at' je třeba
kadenský nad otátní a všem je obdivován, at' má sebeobětí činnosti-
každý z nás je podle Křídlových slov jen „dejm, vitr, pára“, jen „kapka
moy tekoucí“, pouhá „krůpěj ranní“, „pěna“, „peti létavé“ a „bublínka
večerní“. Z člověka nezůstane nic než práve jen to, čím vrosté do žeha-
zi věšho, čím přesáhne svou nicotu, čím vrosté do zákona lasty. „Ty
já slunce okrátek“, pínal Friderich Briedel, „já jeho máj jivířka.“ Jak
je však kadné a jaké je to nezastoučené významování, jaké je v tom
slast, být jivířkou takového slunce!

Jestliže člověk se tu vzpomíná na obřad homíel vyspokoženýho
kaplany a některé se tu učili zapaměti veršům tamního rodáka z vy-
stihu jeho křesťák, který sem pan vikář poslal, jini si pak některé z nich
opisovali a připomínali si je při rozmanitých příležitostech. Proto do-
vedli osamit všechny kudy světa, s dítý je přijímat, a přesto se nestali

jejich otroky. V tom měl život lidí oné doby správný rozměr. Žádná
z krásných věcí, potěšujících svíce života, tu nebyla sama pro ce-
be, hráni on sám ne. Všehno tu bylo jen „k něčí slávo Bžiti“ a proto
také všechno málo lehkost a vřobodu vřelát až k oblašim. Jako by
sama podstata barokní doby, oslavující jednotu v mnohosti, byla
obsažena v jezuitckém hesle: „Omnia ad maiorem Dei gloriam!“

Jen v tomto směřování vzhůru po spirále lidských zápasů, strážení
duchovních sil, hledání i strádání, bylo lze hledat nějaký smysl; jen
ta věsta, jejímž svorníkem ve nebech byl Hospodin, se nemohla ztratit.
Jestliže jednotlivé pomýšle bytosti znaly tento směr, společný všemu
středem, pak mály jistotu vzájemného setřání a propojení v usměrnenou sílu
a vůbec mály nízaleželo na tom, že jednotlivé „jednotlivosti“ přistávají na
nou existovat. O co jim šlo, bylo shodit v jediném slunci, v jehož záru
přetrvá z nich všechno, co samo o sobě bylo zárem tmy a lasky.

Tepně toto slunce, v němž dříve se potýkali málo shodt všechno v
ně a žít a přistavit se v jeho vlastní jas, zhadno covalo zpěně
vředný předčítky a vředný klade lidské žmouti. Se neteleu
k němu nabýval svou cenu i dým, i vřt, i ranní rosa i bublínka večerní.

Není tedy pravda, že barokní životní slozka a hmotný svět. Spíše
je pravda, že je objevoval a že nabýval, jejích nezaměnitelné místo
v kormickém řádu a v tom, co nazýval „Božím úřadem“.

Takovému pohledu se v oné době učila i Polička a hlas těchto
kazatelů byl slyšen, dosud touha po zajištěnosti „němí vzdějí-
ní“ jej nepřekusila. I její čas, smutněji předcházelo, měl přijít...

I nejvýznamnější myšlenky a nepřesnosti jeho závažnu mály totiž
vždycky být zmačkáno, zmačká-li se jich lidská traha po oděření
druhých, zvláště je-li oděpana lezkem zlatu a vřidnou majetku.
Stává-li se v ně někdo obětí iluze, že pomýšle vše, které jej oslavují,
mu náleží, připomně se v něm a čísti by z nímí naučily zůstat. Ta-
kový slozek má potom nekýřtí přilít náč, že „jme jenom hoby na tom-
to světě“ a že „ne, doč ani hodiny“, kdy bude své iluze zbaveni. Čech
mít o všem jistoty a chopi se každého stěbla, o němž si má, vlněch
životu“ má se namodovat, že jsou jeho posem vřim „bradem“. A tak,
aby zapomněl na zákon života a smrti, který mu barokní literatúra
a umění připomínají při každém setkání, naději „nadarmo kválit je se“
(Ž 39, 7) a zabýluje se ve světě jen ve všem vlastnému nitosti. I ta žist
lidstý je dějin, v nichž se rodilo, rostlo a žalo křesťanství, je forma-
menina neustálých úsilím o násilné uchycování a svévolné budo-
vání jistoty, třebaže zakladatel křesťanství práve před takovými fa-
lešnými jistotami, nepocházejícími od Boha, varoval nejvíce. Svět-
ští paní doby baroku neměli nic proti tomu, jestliže kněží připomí-
nali marnost hromadění a křepi na věcech poddaným, sruši
si však před jejich vzávaním stále častěji zapínali uši. Podlehli
těmto pokřivením jako před Bohem horou mnozí z Terotů a Lutňardů,
jakmile jim bylo dopřáno dšst, vlastnit a vědět.

Pohled do historie nebyrná z nejpřítěžnějších. Kdyby si
dnešní protestanté a katolíci měli navzájem vystýkat
pohřestý jedněch proti druhým v minulosti, neupřít by z vřič-
tek a na obou stranách by to bylo vyšetření oprávněné. Jenže
z křesťanského hlediska je taková „oprávněnost“ více než sporná.
Id kniha se lze učít duchu kajenosti, nikoli však duchu obřivo-
vání. Celý druhý vatikánský koncil se nečl v tomto duchu kajenosti.
„Bouřte, vyjmi nejvne trám z vlastního osar, abys prohledl...“
Říční historikové - každý podle své vlastní miestace - budovali
velmi umně konstruované koncepce dějin, vždyťy přilít ideální
a přilít jednostranné. Skutky vlastních lidí byly v nich častěde
nejosvětlejšími, svitky odporci nejtemnějšími. Na sestnosti tak-
ových pohledů stroskotaly i koncepcie tak pozoruhodné a naplně-
né humanistické marnosti, jaké byly třeba u nás vypracovány
od Palackého přes Masaryka až po ty, kdo v největší době přerobili

enom z nepochopení vytýkali dosud ještě někteří z protestantů katolickému baroku, že zapojil všechny lidské smysly do oslavy Boha, že dal člověku možnost vidět, chutnat, hmatat, čichat, okouzlovat se vůněmi, tóny, barvami, sladkostí rozmanitých živočichů darů, obrazem i hudbou, aby ve všem, s čímkoli se setkával, a nikoli tedy jenom v zapomeném textu Písma, potkával svého Pána. Prošli prý to příliš materialistické, příliš zemité, příliš pozemské. Umožňovalo to člověku, aby se směl naplno a aby se těšil i z krátkosti dne, jež mu byly na této planetě svěřeny, aniž by přitom strádal se viděti jejího přelidnění a pomíjivosti. Všechna nádherná pomíjivost byla přijímána jako symbol, jako náznak, jako obraz skutečnosti trvalých. Je zkoumán svět a jeho proměnlivá začínala se vyjasňovat tušením zákonitosti nepřeměnlivých, kosmických.

Je to máci i jímak: Proti lutherově zřízení Božího oslavení na pouhou Bibli (která vskak byla i v katolické církvi nastala stavěna na první místo a jejím slovem konigovány ostatní projevy), proti calvinově ahistoričnosti a neochotě chápat člověka v jeho proměnlivosti i proti jeho uplňtřněnému determinismu, postavil se katolický barok plně „na obě nohy“, objal zemi všemi lidskými smysly, ozářil ji všemi barvami a rozvinul pozemský život do plné šíře, nacházeje vždy dostatek svobody a prostoru pro duchovní aktivitu i při nepopíratelné podmíněnosti a fyzické omezenosti existence člověka. Calvinisté pilili obrazy, nechápavě je ztotožňujíce s babylonskými modlami starověku, a byli ochotni poslat do plamenů lidi málem za nevázaný uvolňující smích. Žado katolci neměli nikdy v úmyslu vytkávat z textu Bible ani onu podobu Krista, který byl „žrout a piják vína“ (Lukaš 7, 34), který byl přítelem celníků a nevěstek, kamarádem hříšníků, a přesto - ba právě proto - byl Božím Synem, milujícím člověka takového, jaký je. V katolickém světě bylo nemyslitelné tvrdě prohlásit, že kázeň, která zvěstí, vyslouchuje svatosti neplatně. Je káže žít vyjádřel více k úsilí po dokonalosti, což se nelíbilo lutherovi (Mat 5, 48), zároveň však věděl, že ten, kdo se dívá až na dno lidské duše, sotva by mohl hned hodit kamenem, ale spíše říkne člověku naprámení: „Ani já tě neodstruji“ (Jan 8, 14). J člověk měl být nazván „jako celku“, nikoli vnějškově a z jednotlivosti její klamou.

Toho rozvinutí myšletového života do jeho plné šíře, to tedy byla **horizontální rovina** katolického baroku.

A právě tím, že stál tak pevně na vlastních nohou, získal tím větší základy pro rovinu **vertikální**. Nebyl jednostranný, mířil do všech stran a právě na oně realitě kříže, v níž se horizontála neustále prohíná s vertikálou, zbudoval svou jistotu nad všemi nejistotami lidského plahození.

Do jakých výšek a do jakých hloubek pronikala potěta vertikále mysl barokních mystiků! Co nám o nevědomé propastnosti nejspodnějších vstev lidské duše i o závrtných zkušenostech vrcholného prožitku ráje vypověděli například někteří mystikové dominikánská, karmelitští či františkánská, poskytl takový materiál o jejím bohatství a složitosti, s jakým se arci veskerá pseudověda psychanalyza a jungovská hlubinná psychologie při své vědecké preciznosti dosud jen vlepově (i když psouhobně) potýká. Výjimeční katolických mystiků totiž netze zbravit jejích základního rozměru křesťanského, mají-li být pochopeny ve své celistvosti. Jen z jeho zorného úhlu možno doplnit, co měli na mysli, když vydávali svědectví o stavech, jež nazývali mystické smrti, mihotí sladkostí, osvícením, koncentrací, extází a mystickou svatbou duše s Kristem, objímajícím vešmí.

J nejspiritualnější *opax* potěbuje *spox*, který ji uvádí do pohybu a dává jí křídla, aby se mohla rozletět k lidem i nad všechnu tíži osobních omezení i neodbytných pocitů viny. Mystika nevyučovala eros: v Božím světě přece nemohl být nežistým dar tak posvátný, který největší světci baroku skládávali božským a právem v něm hledali znamení svého aktivního podílu na tvůrčím díle flospodinové. Čekali, jak jeho zjemnělá podoba přetavíva celé jejího bytosti. „Jakmile rozstavlí tě vjhně Boží žár“, psal Angelus Silesius, „hned vlastní podstaty své Bůh ti vtiskne i tvar“ (mistikchenbrosy). V nejvyšších stavech vyžnění, kdy počítávali plavat svého ztotožnění s Boží láskou, nepotřebovali již žádné obrazotvornosti (jak to měl Jan: Kříže v knizece), žádných slov, a nabýli přesvědčení, že v Kristu překročili hranici smyslových omezení.

Reformace lutherová i calvinistká nesnášela takové projevy érotické víry, v nichž člověk, zmačící čemu smyslu, dověda je ovládnout i překonat, v nichž - cele oddán Kristu - pokorou dobýje nebe, poslédala je za „neblůbké“ (i když i to se zdá být poněkud sporným tvrzením), a tak jenom někteří z velkých evangelických reformátorů náboho národů, jako byl například Komenický, se jim neuzavírali.

Proti lutherovu preferovanému „já“, proti někdy tak vylučně individualistickému řešení osobních problémů spázy a opraavednění, které měly kořen už v Augustinovi a přinesly resporně nejeden vklad do vývoje náboženského učení, vrátilo se v baroku do všelidového veset nad možností ztotožnění veškerenstva s cestou Pána prockávně vědomí lidské totality, vědomí kmenové, národní a především kristovské soudržnosti, vědomí společného „My“ božího lidu jako celku: vduť i nový Izrael, Církev, je jedinou nedilnou nevěstou Hospodinovou, ona mu „jako celek“ (kat holon) skládá za sebe učty a zodpovídá za své činy minulé i budoucí, stejně jako za plnost své víry. „My všichni jsme dědci dobytek i sestry jeho činné našeho otce a prarotce“, to bylo katolické přesvědčení. Tato jediná nevěsta Kristova je sama, ve svém celku - zůstáváli mu věrna - jeho nedilným mystickým tělem v tomto světě, ona obmyvá bolesti „idoli stz“ a nachází v nich třeptiči se krúpeje radosti, skrze jejíž spektrum pozvedá i všechny ostatní lidi, ba i zvířata, i stromy i trávy i květiny i vrdní tony k nebesům. Už starozákonní žalmy tenily spolu s horami a všemi živly světa její soti před flospodinem - katolické vědomí vjímáme rozvstažnosti všeho stvření, polyformní činný svět Páně v jediné vjímání propejné skládě bylo tedy ve skutečnosti návratem k učení autentičky biblickému. Tak se v neustále aktivně vzkříšeného tajemného těla obnoveného člověka a všeho obnoveného stvoření stával celý svět ohromnou hostí, kterou židá a čnorodá víra stále ne proměňovala v Kristovu Plnost.

Přála-li si potřidentová katolická reforma, aby věčné společenství vstoupilo do Krista, bylo jim proměněno a v něm spaseno, nedopouštělo zároveň, aby to, co patří k individuálním darům Božím, tedy vlastní lidská osobnost jako taková (pokud opravdu osobnosti je), rozplynula se beze zbytku ve společenství. Ta však mohla být rozpoznávána i ve své jedinečnosti právě jen ve vřelce k plnějším chápání celku mystického člověka a jen v něm mohla být reálně rozpoznána a uveena. Proto katolická reforma zároveň uvolnila prostor pro individuální zbnost nově pochopenou, v níž lidské já musí nejprve natolik nalézt sebe sama, aby se teprve tehdy - při zachování všech znaku právé osobnosti - mohlo vědomě odevdat Kristu. A opět jej tedy otevřela v míře hojnější a mocejší, než toho byla schopna či než byla ochotna učinit lutherová nebo calvinistká reformace. Brala křesťanu maximální možnost individuálních meditací, soukromých rozjímání od forem nejpřimitivnějších k intelektuálně nejnáročnějším, vpustila jej do prázdneho ticha chrámových prostorů, aby tam byl sám se sebou a s Bohem právě tak, jako v tichých komůrkách svého obýlí (Mt 6, 6), uvedla jej do lesních porostev, dovolila kněžím sloužit tiché

mše - by, mše pod ideovou pokrůvkou", o jakýchkoli ve svých věštech snil ještě v nar-
 žem století Otakar Křížovnicka. Od smyslových obrazů, jež stávkla před oči prostého
 člověka v Bejlemech, Křížovnických cestách, Božích Hrobech, průvodech Václavů a Be-
 žichotěla, domáckých oltářích, mariánských obrazech a uchopování různorodých znak
 mezi prsty, až k ohnivým mystickým vytržením, v nichž všechny smyslové obrazy,
 náznaky a podobnosti už probívaly v bezprostředním spojení s Bohem nějakýsi
 náleharovostí, dávala člověku všechny představitelné i nepředstavitelné formy
 setkání s Kristem. „Mě, miláčku můj, mě: si duše změkla zcela, / víc vezme
 od Boha, než víšes přijmout oltářů.“ (Angelus Silesius: Poetiké Chvalbářský). Protože však
 i zde, ba i v oněch euforických projevech vzniklé lásky k Bohu, slovo do vědomí
 neustálého spojení všech se všemi v jediném Kristu při zachování vlastní iden-
 tity, nemohla se taková duše odlišit od ostatních a vracela se k nim s láskou ještě
 větší, intenzivnější a vroucnější, aby je milovala nikoli neurotičtý nad sebe samu-
 bot to by byla hrdá žně nebo písnívkar - ale právě tak, jak miluje sebe (Lusticus 49, 98,
 Mit 22, 33; Mit 21, 31; 26-10, 23), neboť i ona sama je „udem Kristovým“ a stává se z Boha víde-
 jeho živým chrámem. Jindy bychom mohli citovat verš velkého slováckého barokního
 myslitelce: „Bůh se zmařil sám: jak zmařil přetajně? - / by znovu k životu / se zro-
 dit mohl ve mně.“ (Johannes Schaffler - Angelus Silesius: Poetiké Chvalbářský).

Bylo to duševně zdravý svět: jen tam, kde rábto, rozum si zashovává
 všechnu stihlost v reálném světě a nezadržetelná púsr, kde se neopouští
 vědomí vzájemné souvztáženosti všech věcí, vědomí pospolitosti, vědomí nedít-
 nosti celku v protikladech, kde se nepřijímá Lutherovo tvrzení, že „rozum patří
 na hmoty“, může se i cit nornovat do takové šíře a duchovní průřez může
 na všudokam emoce, diktorované nejběžšími vstřevami kolektivního nevědomí,
 vplést do výšin, o jakých omezená přítomnost nemá tušení. Pro byl to
 svět tak dokonale duševně zdravý, tak dokonale zbudovaný na reál-
 ním posnutí a omlévání přirozených potřeb člověka, že jenom doba,
 která sama je psychicky nemocná a ztracená ve svém postupujícím odcizení
 se přinostě a skutečnému lidství, může jej zvráceně pokládat za vni ehorol-
 něho. Je to jen projekce její vlastní nemohutnosti do něčeho, co v sobě už ztratilo.

Práve v této dialektice mezi plným rozumem a plnou emoci i mezi spok-
 čenstvím a osobností člověka, kde jedno ani druhé se neruší, ale vzájemně
 se podmiňuje, pouze v neustálém živém napětí mezi vertikálou a horizo-
 ntálou kříže, které je rovněž dialektickým vztahem, lze porozumět duchu
 univerzálního katolicismu.

Z tohoto zorného úhlu můžeme pravem říci, že protireformátní Katolic-
 ka reforma byla jedním z posledních, velkovýznamných pokusů o obnovu
 duševního zdraví lidské společnosti.

dyž Léon Bloy v románu „Chudá žena“ (La femme pauvre,
 Vyšbrad, Praha 1969, sv. XXXII, str. 128-129) se pokusil popřít pojem
 „křesťanské umění“, vycházel mimo jiné patrně i z předpo-
 kladu, že **umění**, dílo lidských rukou, není pro křesťana
 zákonem samo o sobě, že mu není bohem, neboť bohem může
 být jedině Bůh sám. To, co nazýváme křesťanským uměním, mů-
 že být jedině zpěvem chvaly Hospodinu, proměněným do tvoré a
 tónů, nikoli však světytým útvarům; nikoli uměním ve svém
 idejickém významu. Jisté v něm lze sledovat svědeckví o osob-
 ním nebo kolektivním setkání člověka s živým Kristem; jisté tu lze
 nalézat stopy přítomnosti živého Boha a v tom smyslu si vážít
 podobných děl. Umělecká tvorba tu však nestanoví stylotvorné
 zákony sobě samé, ale tlumočí toliko kosmický zákon, který je
 nade všemi lidskými zřetky. Nevytváří tedy pevné normy, jež by
 bylo možno navrát zároveň uměleckými i křesťanskými, třebaže
 historik, který toto vše posuzuje pouze z vnějšku, dodatečně
 v tom jakési „normy“ sledovat (či spíše je z toho ex post odvozu-
 je). V tomto smyslu měl smad ve svých „Božských k baroknímu
 umění“ z roku 1968 pravdu brněnský Václav Richter, když si vši-
 mal „protinormativního“ charakteru architektonické, malířské i
 sochařské tvorby oné doby a nazýval ji tudíž „anti-uměním“
 v nejpřísnějším a zároveň nejlepší smyslu (str. 151), jako ve všech

oblastech života, tedy i ve výborných projevech, v poezii a v hudbě žo
 o polyfonii, usilující o souzvuk mnohosti v jedné mocné harmonii,
 kterou určuje a všechnu svád ve své dlaně žez Boží ruka. Richter
 charakterizoval sakrálnost barokního díla jako „souhrn mezích si-
 tuací víry a každodenního profánního života“ (157) či jako souzvuk světů žjdu
 a nadsvětých prvků v homogenním celku, jako hmotné, „zhustěné“
 vyjádření nekonečného, ničím neobhraničeného prostoru a „propadnutí se
 existence v čase“ (156) na rozdíl od renaissance státnosti, budující
 svůj výraz na iluzorních jistotách pouhé vytržované neměnnosti. Vzá-
 měrně akcentované perspektivnosti barokních architektur neviděl
 Richter pouhou snahu o navržení jakési iluze hlubokého prostoru,
 než jaký v nich reálně existuje v přítomném okamžiku, ale podstatněji
 symbol dalekosáhlých perspektiv dynamického pohybu, svazujícího
 v neustálém napětí jak minulost s přítomností a budoucností, tak ce-
 lou „heideggerovskou“ čtveřicí síl, mezi nimiž protibá všechno světové
 dění: Země a Nebe, věci časem omezené, pomíjivé, letivé a tedy smrtelné,
 a skutečnosti věčné, ničím nespořázané, absolutní, nikdy nemíjící a te-
 dy božské. To vše se postupovalo v komplexním pohledu člověka oné doby
 a zradilo se to i v samotné barokní filosofii. Pokud půjde o theolo-
 gii, o tom zde již byla řeč: Katolická reforma neuznávala státnost a
 falešné jistoty: nepřetržitý pohyb, vstoup a sestup po spirále duchovních
 hodnot, trvalé napětí mezi všemi existenciálními polohami, to vše zba-
 vovalo člověka případných nebezpečí upadnout do takového sebeklamu,
 po jakém prahnu člověk majetný, lpicím věcech a přepychu a usilující o za-
 bezpečení v tomto světě. Ten za takových okolností neměl možnost zastít
 žádnou lži strach ze smrti, která hrozila stravit jej v kterémkoli nezáka-
 ném okamžiku všeho, co si pečlivě pro sebe nashromáždil. Zrod spíhél-
 ního člověka našich dnů, tránilo se ze všech síl představě smrti,
 byl ještě daleko. Barokní člověk věděl, že zemře a že jednou tady
 všechno zanechá. A protože to věděl, snažil se žít tak, aby ho smrt jednoz
 neryděl. I život a smrt se postupovaly jako součást téhož řádu, jedno
 přecházelo neustále v druhé. Byla-li smrt nějakým způsobem trvale pří-
 tomna, pak také život, směřující k božskému Absolutnu, nikde nekoneč,
 byl jen provázen řetězem neustálých variací a zanikání - řetězem, který
 nemohl nikoho mylit: kdo správně nasměroval krátkost svých pozemských
 dnů, ten vzletal k plnosti života, k mystickému Slunci, v němž shoří jeho
 pomíjivost a promění se v život sám o sobě.

Vzájemné postupování všech sfér zmíněné čtveřice, připomenuté
 Richterem, proloupo se do věškerých **výtvarných projevů**.
 Navštívník barokního chrámu byl nřzen vřazen do prostředí, kde
 mezi hranice mezi nebem a zemí, smrti sestupují s oblaků a ukazují
 věčnému prudec se stázející stromu cestu k vyřinám, poně má spo-
 lečně s nimi vystupovat. A kdo pozvedl hlavu vzhůru, tomu se až
 zářící hvězda zřívá: viděl nebesa otevřená! Stěny, jež se dle
 mohly dotýkat vlastníma rukama, pronikaly ve svých vrcholcích
 do oblak a byly stupňovitě obryšeny postavami andělů. Co do-
 sud jenom slychal o každodenním styku s Kristem prostřednictvím
 modliteb a o společenství svatých, v němž i hranice smrti byla již
 zrušena, to se nyní zcela názorně zjevilo jeho očím. Oltář se státoš an-
 kem, teď již umístěný nikoli po levé straně v kůřišti, ale přímo ve štědu,
 byl pak živým a reálným průsečíkem časnosti a věčnosti. V mystickém vy-
 tržení zahlídal kdysi František Saleský anděly pohybovat se kolem svato-
 stánku, jak tíže anitují mezi světou. Na jeho vízi si vzpomněl Oltřich J. Bly-
 žček (mariánský, str. 39), když uvažoval o tom, jak umně jedo tpehž míst
 usazuje barokní řezbář, aby tyto věrné bři postly učinil viditelnými
 i méně citlivému oku prostého věřícího.

A tak i navštívní barokního katolického chrámu nás přesvědčí,
 že samy výborné projevy v plném souzvuku s hudbou své doby i s ro-
 ným výjebem kadidla vyporádaly o těžce polyfonní jednotě všech forem
 viditelného i neviditelného jsoucna, a pordá nám důkaz, jak vnitřně
 pravdivý a duševně zdravý byl ten věk, který rozuměl řádu věcí, neitra-

choval se smrti a obešel se bez iluzí jistot a bez klamu pracně vybudovaného pocitu bezpečí.

K podobným vyzdobám směřovaly kroky zavazující i vřechový nově upravený policešský kostel svatého Jakuba, byť patrně v podobě méně umud a méně sugestivní, než s jakou se setkáváme před vřecholnými praporek jinde, před nimiž dodnes stojíme v úžasu.

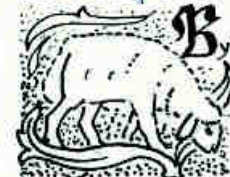
V Poličce o něco takového napočítal zatím ani tolik místní děkan Tomáš Štěpánek, jako spíše sama města ká nadáv za horlivé podpory místních občanů, kteří se nezdrželi přinášet dary, ba i za přístěm nposlaním k němu vikáře a kněží, kteří sem přicházeli odjinud. To se postupně stávali nejhorlivější občané, duchovní i světské a přistupný výklad přibíral podobu ofturných dopisů, zatímco bohatství město bylo jim již bylo nejraději přepřítati jiný smysl. Značnou pozornost věnoval tomu všemu mladý bohoslovec Karel, posléze episkop z místní patrikviánské katedrály Nepavění. Neustal ve svém zájmu ani posléze, kdy byl již vysvěcen na kněze a stal se farářem v Blatné. Udržoval trošku katedrální styly s litomyšlskými pianisty a znal se dobře s tammem hrabětem Františkem Václavem Trautmanzdorffem, hledoval, co ten podnikal v zvelebení svého panství a přál si, aby aspoň tím něčeho podobného se mohl stát jedinou skutečností i v jeho rodšti.

Litomyšl skutečně pod Trautmanzdorffovým panstvím vzrostala. Gianbattista Alliprandi tu zbudoval novou pianistickou voly a začal stavět nový chrám, který posléze - po jeho smrti - dokončil pražský František Melmiller Kapka. K zvelebení vyvolal tu byl přívalem svad nejvyšší soud národního velkého baronu, Matyáš Bernard Brixen. Ten přivánil některé a modely, důvodně se však domnívaje, že sám v Litomyšli napracoval, poslal tam však jednoho z nejlepších žáků a spolupracovníků, německého židovského zedáče Jiřího Paucka a vymládlu své dčny. Ten tedy patrně realizoval většinu Trautmanzdorffových návrhů. Zpátky se už nevrátil. Vzhledem Český mu poskytl tolikmu smrti norjeh zakázku, že se natrvalo usadil v Litomyšli a ještě ve druhé polovině 18. století tu zakázal vlastní dílnu. Smlovnou na litomyšlské plastiky ovšem podepsal ještě Brixen, jemu - ži jeho prostřednictvím - byla zakázka propálena, a tak, jakkoli „muskopis“ většiny prací svědčí pro Paucka, jako „autor“ je dovolu v literatuře uváděn Brixen. Ten vystoupil do města, Poličce tak blízkého, vřecholný barok ve své nejrepresentativnější podobě. Vyponidal oitava vsměrné vřecholnosti a evatrické zbrázdnosti, v kamenné zřetelně uváděl největší předstí myslitelé, aby byly viditelné všem.

Trovedlo se i litomyšlské školství. Pianistické gymnasium mělo od roku 1714 již přiměřeně kolem 250 žáků. Učitelé mívají řídili byli magistri, vyšších profesores. Vyučovalo se latinou, v nižšímu třídách se probírala gramatika, ve vyšších klasičtí mívají autoři: Horatius, Vergilius, Livius, Sallustius, ale také Cicero, Seneca nebo Marcus Tullius Antoninus. Velké latiny se učilo také něky, noshodující mto pak měla sama čeština, ve kterou slasky katolické školy u nás vůbec noshodující díraz. To dčháme někdy klamným dějepisem o údajně zastápení nezávislosti vřecholnosti protestantskému - poručela se jez vyvolat jednostranně protikatolický zaměřená oficiální literaturu u nás už v první polovině tohoto století (většně školních učebnic). Svám Zdeněk Nejedlý však dokázal, že katolické kněží na pianistickém gymnasiu v Litomyšli učili své žáky „nazpaměť odříkávat“ Janua linguarum Janua Amos Komenského (Litomyšl, I. díl, St. ukázková politická literatury, Praha 1954, str. 35), litomyšlské pianisty jejích nejvyšší sláva tehdy teprve čekala a měla se psát až do dalšího století. V letech 1733 až 1754 zde existovala dokonce filosofie jako samostatný veřejný ústav. Zde začala se neomezovat na nějaké základní logiky: přednášela se tu velmi zvrhlou a na značně široké bázi filosofie antická, středověká i novodobá. A jak bývalo na katolických církevních školách zvykem, hrávalo se zde rovněž divadlo za hojně účasti veřejnosti. Klud v roce 1714 bylo „cum plauso“ uvedeno „drama bohemicum“ v českém jazyce a po něm následovaly další hry

české i latinské, o svatém Václavu a o příkladných životech často vpo-
mínaných světských světáckých mučedníků vřechol. Ale skromným a na
sebe přímým životem, na který nebylo slávy jakinou hamu, žil tu
svám tehdejší děkan pianistické voly, původem české a osobními
vlastnostmi jeden z nejseromnějších a nejobětavějších mužů města,
P. Adam Nachodský z Neudorfu. Pro svůj vlastní oděr nepřipouštěl žádnou
ne odobry a stejně jeho komůrka, v níž bydlel, byla navěky protá.
Nic než postel, pracovní stolek, knihy a na zdi kříž, v ní nebylo vidět.
Ten jedenkrát se noshodával: viděl hrabě František Václav Trautmanz-
dorff, obětuje mu způsobil nadost, dal v děkanovi nepřítomnosti jeho
komůrku vyčistit a nověji uspořádat. Po návratu se samostatně před
postavil, aby jeho světnička byla zase stejně prostá jako předtím.
Byl přesvědčen, že odobry a s jejích porovnáním spojene finanční
náklady patří jediné Bohu a materiální pomoci těm, kteří jsou
nejpotřebnější - chudým a opovrhovaným lidem, kterých je v světě
vždycky dost. Dobře si v tom noshodával i se světským knězem, s nímž
spolupracoval, zámeckým kaplanem Josefem Václavem rybitzem Bub-
na, a přál si, aby právě on se stal jednou jeho nástupcem ve vedení
pianistické voly. Roku 1713 bylo děkanovi kostele zříceno nové
kaplanství - již druhé v Litomyšli. Už od roku 1716 stála na tam-
ním náměstí kamenná mariánská statue. Vřecholně odedávna v Čechách
stěny jichácké z Pomuk, umčený pro vřecholnost církvi za Vá-
clava IV., nebyl doand kanonizován a jediná o to se v Římě prota-
hovala, měl v litomyšlském klášterním kostele svůj oltář a uctu
k jeho paměti tu byla velká; pro mnohé se stával přímo symbolem
českého katolictví. Neméně tu byl ve velké vřecholnosti svatý Václav.

Rozsáhlou činností se zapala do historie rovněž litomyšlská
tiskárna, kterou po Janu Amosovi veil nyní královohradecký
tiskár Daniel Kamenický. Ten se dčlá celá do služeb katolické re-
formy a vyřel v ní i celá řada knih, psaných místními pianisty.
Jednou z nejvíce ceněných se teukrát stala kniha „Kuttek majátní“,
která vyřel roku 1722 a napsal ji P. Viktorin od svatého Kříže.
Litomyšlské tisky se rychle šířily po celém okolí a stávaly se
nejca potřebnou pomůckou katolických misionářů, ale také
denní četbou těch, jimž byly usnadňovány. V Poličce jich mu-
řelo být zejména noshodováno neobvyklé množství, vřecholně z nich
se zachovaly dodnes a některé jsou stále uloženy v museu.

Bylo zapotřebí aspoň naznačit v předehodě
stránek, co katolická reforma skuteč-
ně byla, abychom ji mohli odlišit od vřechol-
kladu, k jakému dali podnět některé
z nositelů pobělohorské státní moci i
ot metod, u jakým byli leckdy sami dehdáni vřecholnými politickými
podmínkami. Tozději se mnoha lidem hodilo stotřitit tyto
metody světských vládců s katolickou církví, ba se svnou její
podstatou. Protože se jejích tvrzení v novější době dškovéřna opo-
kornu a učili se mu i žáci ve školách, staly se zjednodušující
tendencí. Noshodky takovíle základem dškovéřna vřecholného mínění.
Neméně aspoň něco z pravdy na nich, skutečně je.

V první polovině 18. století potřbovali prusti protestantů vládců
osidlet některé z bařinatých a písečných krajů Braniborska a
získat pracovní síly pro jejich zroduění. To byl jeden z podstatných
motivů, jež je přiměl k intenzivnější podpoe svých emigra-
tů a k rozporátní velké propagační kampaně mezi bývalými
evangeliky, kteří zůstali v Čechách, přestoupili ve katolické církvi,
ale na odlišnou věru svého dětství doand nezapomněli. Zahraně-
ním českým evangelikům se tehdy dostalo i větších finančních
podpor k vydávání protestantských knih a zejména četáky, vy-
hrzejících je v dškovéřnám odohohu z Čech do Branibor a
posléze i do jiných nekatoických zemí. Domácl poličská moc se polo-

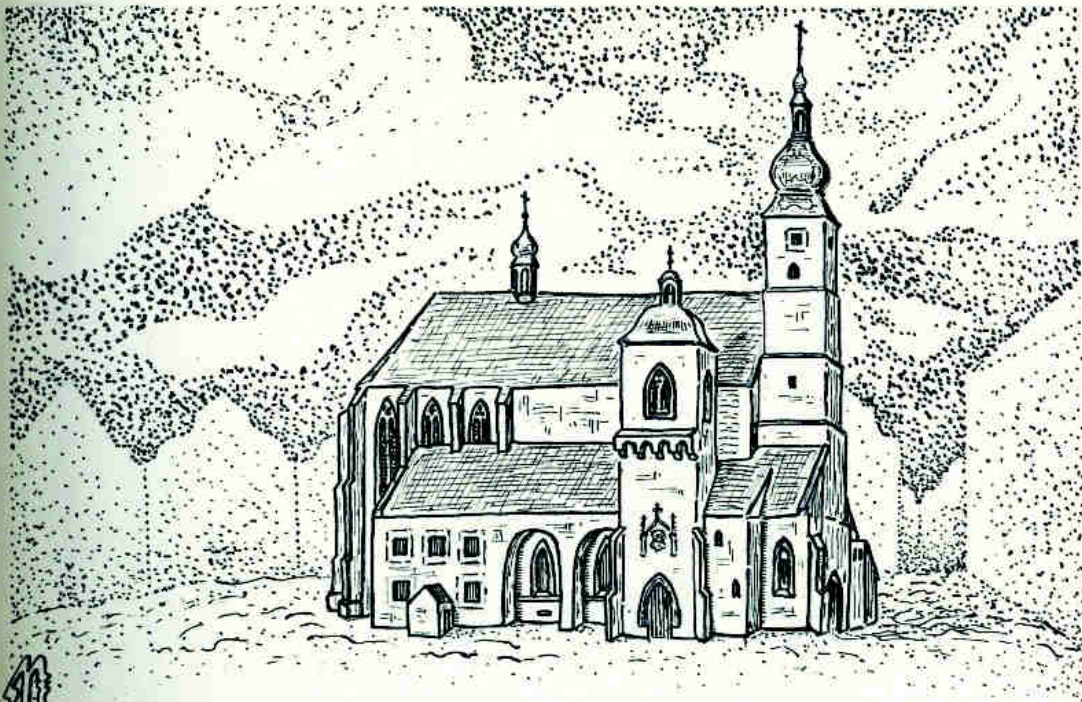
pitelně začala strachovat ani ne tak o viru svých poddaných, jako spíše o lumě pracovní síly, jejichž ztráta by pro ni znamenala snížení výnosů a tedy i zisku. Proto se začala tvrdými opatřeními bránit přílivu „emisarů“, kterí k nim takové nebezpečné historky tajně dopravovali. Pokusila se pro své lidi získat i katolické kněze a přesvědčit je, že nelze být nijak tolerančními k neblížestnému křesťanskému evangeliku a podkopání výsledků dobré misijní práce a o obnovu jejich předbílbovského panství. Krázy se ukázalo, že obavy domácích vládců nebyly plané. Po německých sedlácích ze Slezska, kteří odešli do florní lučice na panství hraběte Sinsendorfa, již dříve zle zmíněného, opouštěli zemi další a další, takže v letech, o nichž hovoříme, se situace stávala již skutečně kritickou. Mnohdy i ti, kteří již dávno porušovali katolické náboženství za své a nacházeli v něm nesporojení, dávali se znovu zaslávat půlivem protestantské literatury, opět začali mlhat, která víra je skutečně pravá, ať konečně tajně opouštěli své usedlosti a vydávali se za hranice, leckdy sláskáni i přitěžkem lepším materiálem a zařízením a větších osobních svobod. Jimi utvářeli, ale děl zeti dopravními se s nimi začalo kritizovat, zejména odtokem židů, kdy se setkávali se spřízněnými opatřeními vrchnosti. Někteří je k tomu vedla doxone více nesporojení s vrchností, ukazala se hláskovi ke katolické církvi, než samy letáky a knihy, jejichž theologické polemice ani příliv nemohli rozumět. Vrchnost se jim zdála být „satanskou“, poslédali ji za „nepřítelkou hospodinnou“, který musí být potřen; smil o Pánu, který přijde a moci vyhledá pány. Proto to tom, že žije ještě jiná víra, než jaká je tu hláskována, a že ta víra vede zápas s těmi, kdo jim vládnou a kdo bohatnou z jejich dřiny, se sivila i tam, kde nebyl dosud evangelické literatury dostatek. V některých místech ani nevěděli, jaká je to víra; stálo jim, že to je „proti pánu“, a tak si začali sami a po sobě vydávat nebo dokonce vypravělet obojné náboženské úsery.

Tak se stalo, že přes rozdílné morasné zákony, subjektivně nejednou i postrve mínění, ve svých dílčích věcech často katolicko-fal-ni nepodariš se vymýtit nové ovčevé zbytky protestantismu ani na Poličsku. Bylo to poslédálně a zákonité: jak tu již bylo řečeno, metody zápasu tomuto stavu nejednou přímo napomohly. Státní nářil je ještě jen posilovalo v přesvědčení, že exponenti „řimské církve“ reprezentují „moc tohoto světa“, který musí být zničen. Scházeli se potají v domácnostech a stádelkách, aby si navzájem četli Římo svaté a posilovali se ve víře, a nebyla to jen Kralická bible, jak to jednostranně líčí romanopisci: vedle biblí Severinyovy nebo Benátčské mvali ve svých chabých také katolické bibli Melantrichovny a zeti si z ní se zvláštním zaujetím dokazovali své texty, jež jinak protestantské církve poslédají za nekannonické a jež vlastně teprve Tridentinu definitivně potrdilo jako pravé. Velmi mnohé tajně evangeliky tehdy posilovaly v jejich protivnímstředí nadějích katolické překlady tak zvaných apokryfních knih Makabejců, kdo si četli o florním soudu nad politicko-vojenstvem nářilím ve starověku, nebo knihu Ježíše Siracha s jejím akcentem na blížil se hospodinnou odplátnu (viz Jitř Melnik: Význam Kralické bible v době protokoleranění, Křesťanství a národ, n. XLV, 2. 3-4; Praha, listopad-prosinec 1978, str. 24). Také v I. a VIII. kapitole románu Terasy Novákové „Draha“ se setkáváme s nářilskými a třetí Sirachovcovy knihou, vlivem její tajnými evangeliky na Poličsku. Upraví se tu dokonce, že první selce Českého sedláci na zádecké upletě byla tato kniha zabavena a spalená poličským děkanem, i když se nám zdá být dost naprosto podeřbné, že by byl páčil právě tato katolické knihy. (Viz vydání „Draha“ v pražském občinském 1952, str. 97 a 196).

Vemice na Poličsku i v přilehlých částech Českomoravské vysočiny se tehdy radloho staly jedním z hlavních středisek tajného českého evangelictví, navázujícího na romantické proudy předbílbovského protestantismu a spojujícího jev sobě lectky v jediný celek.

Aktivita tajných evangeliků na Poličsku vstoupila do širokého povědomí a porůží do řetězů jmarých pověstí, mezi nimiž vyprávění o Lukášově lípě v Telčím u Poličky, která pry stly stařečka jinouška zpívala žalmy Davidovy, patřilo brzy k nejoblíbenějším. Ve století ekumenismu, kdy se znovu v řimské církvi piehodnauje i přímor nekatoických svědectví biblické vry, promýšlíme rovněž podíl tehdejších reformaučních sborů na smovnaření našich vlastních křesťanských postojů a dávná síla jejich přesvědčení, nezastavujícího se ani před nejtěžšími existenčními důřadky, integruje přes všechny odchylky, jimiž byla posnamendua- do katolického myšlení a mohla by se stát oporou i příkladem pro život všech budoucích křesťanských společenství v sekularizovaném světě.

V letech 1711 až 1740 vládl německý císař a český král Karel VI. Roku 1713 vydal pragmatikou sankci, podle níž se všechny jeho země staly nedílným celkem a vládu měli dědičným prveem zísčávat jeho potomci. Když vln tajně šířících nekatoických letáky na venkovský lid vrostl nábožik, že se česka panství vyřídlovau a poddaní stále častěji pchali do protestantských zemí, rozhodl se k zákonnu nejprš sněžením: uauřil v roce 1725 konat domovní prohlídky, patřat po veselých nekatoických histovincích, zahovovat je majitelům a pálit. Právě tehdy nastala doba, která je u protestantů nejčastěji připomínána; s hlediskem politických tendencí své doby ji zpracoval Alois Jirásek v románu „Temno“. Po 37 let tenkrát působil jako misijnář ve východních Čechách kněz Fovaryštrva, jež šel na Antonín Konáš, který upřímně uvěřil v nutnost splnění císařova příkazu, nikoli však s hlediskem hospodářsko-morasných, na něž myslil panovník, ale se zřetelem k svému horlivému přesvědčení, že katolická reforma se musí uskutečnit do všech dílčích v zájmu spásy všech lidí. Navekla jej tedy namřit ani zářit, ale neuvážit křesťanská- aspoň v tom smyslu, jak jí sám viděl. Ve své horlivosti nechal únavy a odporů. Na sebe nehládkl, všechny své síly vložil do ohnivých kázání, vřitýchých obkajob území své církve a snice o výmjceci všeho, co poslédál za zločinné pro lidské duše. Uduje, že páčil všechny katolické knihy, jsou ovšem značně nadmrasené. Tím méně pak může plátit pmluva, že by byl vystupoval proti knihám řestým. Vřitý, řoma nechal lidem téměř vůbec, z Kralické bible existoval pouze předmluva vydavatelů, která posuvovala smysl textu do jiné roviny a u níž sledával protikatolické zaměření. Z některých spisů protestantských autorů vyřikával pouze místa, jež poslédál za závadná. Tím zachovány evangelické knihy s jeho podpisem a vlastnoručně posnamenkou, že je vrací jako nekannonické a že mohou být nadále usřovány. Jenom ony historky, o nichž mrasudil, že jsou nesprávné veřtky a opouit se nedají, odřikal a páčil. Po nabýtkých skutenostech sestavoval podrobný seznam závadné literatury, který poslédaji vydal jako poměku při domovních prohlídkách. Od každého vřitku - i udajně závadného - dal několik exemplárů pečlivě uložit jako „knihu prohibiti“ a díky tomu nám i tato díla stála se značně častí zachovaná. Sílou svého zaměření se v něčem podobal až těmú Savonarolovi. Nejpřirozeněji byl k sobě a nekekal se obětí. Filosof Emanuel Radl, svými názory blížký Tomáš Masarykovi, člověk kterého jistě nikdo nebude podeřvat, že by staměl katolické církvi, o Konášovi napsal: „Nebojme se uznati přednosti tohoto českého muže: kdybyste slyšeli o něm jako omniehu cizim, přisobitím třeba kdesi ve Španělech, o muži těla chabého, ale mysli zanicené, který třebaš pětkrát denně vystupoval na kazatelnu a hřměl do lidí, že moc jeho slova unášela posluchačstvo a vřykání přerušovalo jeho vřykty, - kdyby Konáš byl mnich cizí, určitě byste obdivovali jeho velikost. Ale protože jest to člověk blízký, vylučujete jej malomě stěcky z nářada a obřihujete jej, že pry páčil knihy, jichž vy sami nečtete a máte k nim menší úctu než on. Nemáme mnoho tak rázovitých typů ve svých dějinách, abychom směli takto s Konášem nakládati. Byl snad Savonarola lepší?“ (E. Radl: Náboženství a politika. Náboženství a národ, sv. I, prof. Václav, Praha 1921, str. 32-33). Podle Radla nebyl Konáš „méně řestým než řma“.

40

Podstatně lepší dny a naplněné horlivějším věřícím životem, než tomu bylo za času kněze Tomáše Štěpánka, posledního kanonika vyhládnutého v Praze, nastal z Poličským, když se 5. dubna léta paně 1721 stal děkanem u svatého Jakuba zdejší rodák **Karel Leopold Nepauer Poličský**, „bývalý farář slivenšský“, kterého již pamětní listina z roku 1723 nazývá „vysocě učeným knězem“ (číslo pamětní listiny, viz také dohře katedra ze Jakuba v listě 3. srpna 1723 po opravě věží, Archa městského, v. 1. 1. 1723, 2. 1. 1723). Bylo tomu tak: už jako bobrovce a potom jako mladý kněz, často zvonu a zvonu navštěvovali sousední litomyšl, se tam stykal nejen z hrabětem Trautmanzsdorffem, ale býval zároveň dobrým přítelem děkanu pianistického velje P. Adama Náchořického z Neudorfu, zvěsta všestranně věděl také a osobně nadmíru svorného, s nímž vedl čtrně theologické i filosofické rozpravy a jeho vzdané osobní vlastnosti mu nejednou byly vzorem. Nikdy neztrácel zájem o své rodné město a působil rovněž v klášteru v Koneckém kraji, když jej do zdejšího děkanství náradu doradila sama královna Alžběta Kristina. Tehdy zde byl již dobře znám svou sečtelostí i mnohostranným vzděláním, záhy však všechny získal jako neuvážený vzátek a pečoval zároveň o to, aby tuše chránová liturgie měla při bohoslužbách všichni lidé, který jí přistoupil. Když vystupoval po stupních koltářů nebo když nesl v průvodu Nejsvětější Svátost, měli všichni dojem, jako by zvony zřetly slavnostněji než jindy a jako by více se rozhořely plamenem jasnějším nad všechny, které tu byly kdy rozsvěcovány.

Karel Nepauer byl zvěle osobně svorný a neřádal si pro sebe a pro své pokroky žádného přepekku. Měl však za to, že všechny postu mlčí Bohu, že všechno, co lidé jsou schopni dát a vytvořit, ať ve svatých listinách a bližním nebo ve městě urase, které kdy jen může vyjít z jejich rukou, má se proměnit v hymnus ke etí Stvořiteli. Věru vše zanechal, zachoval si činně tuše do vesměného života města a půl si, aby i samo jeho centrum, náměstí, bylo ve své reprezentaci co nej-

světější a nejpoutavěji vyzdobeno památníky, manifestujícími zde víru katolického lidu. - Zvláště svou vlasteneckou sněží, uslyševše o mácení dobrého jména českému národu, podařilo se právě v oné době prosadit v Římě uznání svatého mučedníka věrnosti Jana Nepomuckého, která se už dávno předtím spontánně nosila mezi katolickými věřícími u nás. V tom nutno dát za pravdu slovům historika Josefa Pokřte: „... V popředí byl (..) až dáti novému katolickému nového posvěcení, a to před celým křesťanským světem a v pění a v radosti nad Janem z Pomucku poskytnouti mu oporu proti pohrdání, jimž vítězství svět románsko-katolický díval se na český národ jako na národ kacířů a rebelů; vrátiti mu sebedůvěru a zároveň úctu otčiny“ (Quarta kapitola, svatého Jana Nepomuckého, Vánoční kniha 1921, str. 97). To důležitě a šťastně jednání došlo k Janovu blaženosti teprve posmrtí papeže Klementa XI., kdy na Světý stolce usedl Michelangelo z Londý, který přijal v den korunovace jméno Innocenc XIII.

Mnohohletému úsilí zvěle vlastenecké vřetky přál také poličský Karel Nepauer, který se stal děkanem více než měsíc před onou událostí, jižž význam není dnes správně domníváme, ale tehdy si jej uvědomovali všichni. Proto také byl jedním z těch, kdo se rozhodným způsobem přičinili, aby i Polička důstojně oslavila mučedníka, který zůstal věren Bohu a Cirkvi i přes odpor krále a naší státní moci. Při vyhlášení svatého mučedníka, který by se máse ujal, využil svých známostí s hrabětem Trautmanzsdorffem a s litomyšlskými pianisty, od nichž se dověděl o mši nad jiné zdačtelné. Zhotovení sochy Jana Nepomuckého bylo tak zadáno litomyšlskému sochaři Jiřímu Pacáčkovi, žáků a spolupracovníku Braunovu, který se tam usadil v době první platické vyzdobě pianistického kostela a zaklátil si dokonce již i vlastní dílnu. K zaplacení se uvolil Václav Tichý, syn svatého Jana Štovičova z Tichého. Jiří Pacáček začal na zakázce ihned pracovat a tak téměř čtyřměsíčné dílo bylo osazeno a vysvěceno již v roce 1727. Tak i do Poličky vstoupila posve svatojanských jarních slavností, která u nás výrazně poznamenala celou barokní dobu. Tehdy vedl děkan Karel Nepauer z Pacáčkovi zvě slavný a velikolepý průvod, kterého se účastnilo celé město i lidé z dalekého okolí. Šteflba, z dvaceti hmoždířů doprovázela slavnost. J. Vlasteneck-

JIRÍ PACÁEK

Pacáček, Jirí, žák a spolupracovník Braunova, usadil se v době první platické vyzdobě pianistického kostela a zaklátil si dokonce již i vlastní dílnu. K zaplacení se uvolil Václav Tichý, syn svatého Jana Štovičova z Tichého. Jiří Pacáček začal na zakázce ihned pracovat a tak téměř čtyřměsíčné dílo bylo osazeno a vysvěceno již v roce 1727. Tak i do Poličky vstoupila posve svatojanských jarních slavností, která u nás výrazně poznamenala celou barokní dobu. Tehdy vedl děkan Karel Nepauer z Pacáčkovi zvě slavný a velikolepý průvod, kterého se účastnilo celé město i lidé z dalekého okolí. Šteflba, z dvaceti hmoždířů doprovázela slavnost. J. Vlasteneck-

ká modlitba Balbínova k Janu Nepomuckému tehdy zněla:

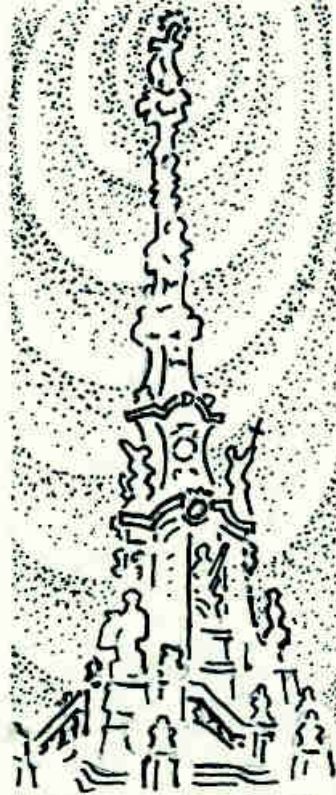
„Od hanby, potupy světský,
vyvobod' tuňj národ český.“

Zároveň se svatojanskou sochou pracovala Pražská dílna protě-
lísku rovněž velké sochy svatého Michaela Archanděla a svatého Ji-
ří, které byly umístěny na každých náměstí, později přeneseny nad
bránu hřbitova a odtud znovu vráceny na místo původního urče-
ní, kde jsou dodnes. Obě měly symbolizovat jedno ze základních
dramat lidové duše, odehrávajících se po všechny generace v ka-
ždém člověku: zápas dobra, sjednocení s Boží vůlí, proti temným
sílam neklidu, pyšky, oněmělosti a zloby, jímž se člověk
násilně bouří proti božskému řádu v sobě a ničím tím sám sebe. Po-
tější náid, v němž je zároveň obrazem veskeré harmonie vesmíru, však
vždycky nakonec vítězí. Michael má na štítě nápis: Quis ut Deus? Kdo je větší?

Nejen sochy, ale i jednu z obou písmo-vých věščen tehdy vytvo-
řila Pražská dílna. Podle jejího vzoru zesadil rubeň Jankel Hiller z Po-
ličky. Měly podobu několika delfinů, nesoucích na ocasích sochy.
V pozdější době byly tyto kašny nahrazeny novými.

Polička byla stále ještě naplněna vzpomínkou na zlý mor,
který v letech 1713 a 1714 zasáhl celou střední a východní Euro-
pu a jenom v samotných Čechách usmrtil na sto tisíc lidí.

Město samo tehdy morové rány uniklo a také v souhlasu s dě-
kanem Karlem Nepauerem rozhodli představitelé obce, že
na poděkování za svou záchranu postaví Panně Marii veliký ná-
kladný sloup. Věrní záradě, stanovené již po svržení třicetileté
vlády císařem Ferdinandem III. a manifestované poprvé Bendlovou
mariánskou statuí na pražském Staroměstském náměstí, rozhodli, že
sloup bude zároveň uctěním Mariina Neposkvrněného Početí. Při práci
na každém a na soše Jana Nepomuckého sjednali zhotovení toho-
to velkolepého díla rovněž s litoměřickým Jirím Pacákem.

Dílo, které je dodnes mezi
uměleckými památkami Poličky
největším znovstom, vznikalo
v letech 1727 až 1730. Patří
nejen k nevelkým pracím Pra-
žské dílny, ale zároveň
k nejstarším barokním mo-
tovým sloupům v Čechách. Když
bylo dokončeno, napsal o něm
šponkár chráněnce v Kukuš,
rytec Michal Rentz, že „v ce-
lém království českém, ani vyhlá-
šenou sochu svatě Trojice v Teplí-
cích nevyjimaje, není podobného
uměleckého díla“ (dopis 13. února
roku 1738). Později vyobrazil Rentz
sousoší na mědirytině, kterou
dala poličská městská rada
v roce 1748 vytyčovat. Rentzova
deska i její otisk jsou dodnes
uloženy v městském muzeu.

Všechny figury statue by-
ly zhotoveny z jemnozrného
pískovce a architektonická
část, navrhovaná patrně pra-
žským stavitelům Františkem
Maximiliánem Kavikou, který

v těchto letech snad projektoval i budovu nové poličské radnice,
z pískovce hradského. Nad stupňovitou stavbou prohýbajících se stěn, ob-
klopenou postavami svatých, Valclava, Josefa, Jáchyma, Anny, Vít a Flo-

riána, ochránce proti moru Rocha, děkanova osobního patrona Karla Borro-
mejského a mučedníka Sebestiána, vznášejí se na zeměkouli mezi obláčky v
slupinami andělské přívratné socha Neposkvrněného Početí Tanny Marie.

Bohatstvím tvarů i ušlechtilostí provedení udivovala socha všechny.
Však také snímají autor Jiří Pacák v dopise městskému magistrátu
z 18. dubna 1732, přiznával, že mnoho svého „kumste“ nad původní kon-
trakt přidal „pro okrasu věci“ a že proto on sám mnohem „více do toho díla
peněz vynaložil“, takže se ušetřem k „obmezené summě“ vůbec „nic prosperi-
rovati, mybrž sotva se spoludělnky vyživeni míti mohli“ (Archiv města Poličky, ká-
nické spisy, číslo 247). Jestliže se závěru listu dotazoval, zda mu magi stát
je ochoten něco „nadlepiťi“, mohl jistě doufat v slušné vyřízení, neboť odve-
dená práce se všem líbila a stala se pravním uměleckým sporem, výrazně
ovládajícím celé náměstí. Do kontraktu na třech, představících byly umístěny
zvláště nálehy a nápisy: „Ave Sponsa Spiritus Sancti“, „Ave Mater Dei Filii“ a
„Ave Filia Dei Patris“. Text pod sochou konvenoval nad sochou patrona české
země svatého Václava pak hlásal, že toto dílo je „Colo Seta Gratitudinis Glo-
rie MARIANAE VOTIVIS“.

Budování statue mělo jistě i svůj rub, neboť nobotou vřazeni sedláci, kteří
na svých chatkách vosech a s vlastními kořmi přivrtávali z budování svých
lomi těžké pískovcové koridry, měli ze všeho jenom značné škody. Proto
bavě vznikla z jejich stýskání pověst, že z jejich stě vytryskne v místě, kde
sloup stojí, jednou mohutný pramen, který zaplaví město s celou jeho
nádhrou, takže tam, kde nyní leží Polička, bude v pústích stole-
tích střed nového velkého moře.

Z Pacákovu díla, z výrazů a gest sochy, ale i z zprohýbaných a
jako roztančených stěn, jejich oněmělostí dynamika, jako by je vytrho-
vala z jejich vlastní hmotnosti a chtěla prorazit obláčky, z toho všeho
že ještě i dnes vyjel palčivou tůňu a vanečnou vůň člověka barokní doby.

Status byla odevzdána městu a tehdy ji děkan Karel Leopold Ne-
pauer za asistace rady přivazal kněžím a za slavných a ozračých
obřadů vysvětil.

Nejednou se i sama stala mohutným otařem pro veřejné vše pod lí-
ným nebem, kdy mariánské melodie se slyšely se sochami i stěnami sloupu
jako by v jedinou mocnou podmanivou píseň.

První takovou mši, která zaplavila celé náměstí lidmi, složil v ro-
ce 1751 poličský děkan Karel Nepauer - a dosud poslední mši před
mariánským sousoším, stejně však naplněnou účastíky až do krajových
uliček (kteří jen se i ja tím účastní), celebraval v roce 1947 pozdější kandi-
dát a arcibiskup pražský Josef Beran.

Nsouvislosti s novou vlnou šíření nekatolických letáček a knih,
vyhazujících tržně evangeliky k odporu, k odmítnutí univerzální cirkve
a k emigraci do protestantských zemí, nařídil císař Karel VI. v roce 1725 zvlá-
stním patentem, že tyto tiskoviny mají být vyhledávány, zabavovány a ně-
které z nich ničeny. Císařův patent zastil Poličku morou v počátečním
období zdejšího působení děkana Karla Nepauera. Jako pomůcka pro je-
jich identifikaci vyšla o čtyři roky později, v roce 1729, kniha Anto-
nina Koniáše „Klíč kacířské bludy k rozeznání obírání, k vykročení
zamykající“. Tehdy se i na Poličsku vydali kněžím se svými pomocníky
do podzřelých vesnic a z domovních prohlídek přinášeli poměrně
značné množství zakázané literatury. Některé z těchto knih, nebo
letáček osobně zachytil sám děkan. Ne každá evangelická kniha
byla však odnímána majitelům: některé z nich byly i zde po pro-
zkoumání vráceny jako nezavadné, z uměleckých výstředí biblí býval
odstranován pouze úvodní list s předmlouvou editoři, která se poslé-
dala za závadnou. Žna velmi nepravděpodobně lze poslédat tvrzení,
že děkan Nepauer zabavil v jedné zádecké rodnině také katolickou kni-
hu Ježíše Sracha (T. Hradka: Praha, Orbis, Praha 1952, str. 173 a 116). Byl ovšem slo-
věkem své doby a k horlivému zaprosování proti knižním, porušovaným
tehdy za škodlivé, jej jistě neodla zlá vůle, ale (i když byjsem takový postup
dnes město nezobaloval) subjektivní postive přesvědčení, že tím kma poběmou.

ně ve prospěch lidí; za jejichž zpisob víry zodpovídá Bohu. Ostatně - jak to již bylo psáno - v tomto smyslu nebylo nic vytknout ani chra sálteru samotného konání. Oni byli první přivítáni, že protestantismus je sestry z jiného svou jednostranností, a níž vyzvedáním jediné články na úkor druhé jeharmanie a úplnost křesťanského učení, a že zároveň zmatek a k nemalé nadosti nepřítel nešťastí jednoty. Mistry církev. Těžký třesk postihl v roce 1733; bratry z Oldřicha u Poličky - ale nikde není doloženo, že by právě na něm měl nějaký podíl politický děkan. Když byli uvědoměni z uchování a šíření protikatoличkých knih i ze zjevného odhazování lidí od římské víry, pětici o majetku a bívá je přivázali za řetězky k městským branám, kde na ně volající hásejí bláto a odpady. Protestanti se knihy k nám dopraveni vybraní „emisari“ přes hranice zejména z Německa. Vede německé literární literatury byla pryj mezi nimi i některá díla tvrděbohaty, zejména pryj kalendářový modlitby, Kamenického manuálu, „Kamenického“ o službě u služebníctví svatého evangelia a některé populární náboženské knihy, zejména příručku litoměřského Václava Kleyera. Některé z knih byly pověstí o tajných evangelích 18. století v našem kraji zasloužila Tereza Nováková v knize „Z nejrychlejších čel“ (Brno 1898). Vále „Jan Hlek“ se pak pokoušela románově znázornit příběh bratrského visionáře, mysticky založeného exulanta, který se narodil v Lubné u Litomyšle; hlavním pramenem jí byl překlad vlastní životopis, vydaný podle rukopisu v 19. století jednotou bratřskou (Nachrichten aus der Brüdergemeine 1856, III, Gaudau Verlag d. Reichshandlung d. Missionärsrat H.C. Meis). Čistí příběh umístil přímo na Poličsko; vypráví tam i o oněch třech odlišných bratřích, potěšitel v Poličce (viz SKLUB 1956, str. 32) a uvádí, že pryj je dopadl jistý misionář jménem Telišník. V publikaci „Čechy“ čteme také o „vyznanářích víry zakázané“, kteří se po nociích scházeli na „Kamenické poli“ v „mluvě“ polní Telescho u Poličky. Byli však připraveni svapimere obhájení, takže jejich krev, bránila Kamenickou poli a s jasnými slzami bratřskými se smísila (str. 166). Když se Kameník nadřivil, osil na jeho víru nali, „vni nepojenou“. A když podle této pověsti šlo vzešlo, „každé stálo naloží klasy“. Zda k takovému připadení skutečně došlo a zda byl při něm někdo zrazen, nebo dodatečně potrestán, není nikde doloženo. Nejspíše jádrem pověsti je však fakt, že se takové noční schůzky tajných evangeliků, komaly stále častěji - a nejen v blízkosti Telescho, ale na mnoha místech Poličska a celé Vysočiny. Práce „emisari“, misionářích se tajně do vlati, byla tedy nepříjemná - nikoli snad ve městech, ale včít v prodávajících vesnicích. Dovedeme si představit, že to katolické duchovní správy přibývalo hojně starostí. Světové úřady se v takových případech nebyly vždy jednostranně k potěšitelům třetím; někdy se opět zabývali úvahami, jak takové „zahrzelec“ přivést. Bylo to obtížné nikoli pro nedostatek argumentů, ale proto, že těžké odporu bylo zřejmé v jejich oblastech než nářazených: v hřeben postavil podávajících jejich „evangelium“ bylo právě výrazem hlubokého nesouhlasu s takovým sociálním zařazením, v jakém byli.

A zmínit toto zařazení, to přes všechnu snahu již nebylo v moci kněží.

Misie, o něž usiloval děkan Karel Nepauer, měly spočívat spíše v odzvědi, příkladném životě a pomáhání svádajícím. Šel-li do měste misionáře, pak sledoval právě tento cíl. V rukopise svých „Paměti“ zaznamenal poličský misionář Jan Záruba, že v roce 1733 tu „byla misionářská poběhlost, která se ve 48 letech pětkrát opakovala. Tehdy začal první křesťanský pozdrav: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“ (AMP, list sp. 239).

3 Za Karla Nepauera byla dobudována i novostavba politického děkanství přistavěním nadvoňného křídla, které mělo sloužit jako obydlí kaplana (druh stavba započala již v 1711). To se stalo v roce 1733.

Karel Nepauer však bydlel převážně v budově děkanského dvora v Borové, kde žilo hodně lidí, tajně se blázelech k myslivkám jednoty bratrské i k různým jiným nekatolickým skupinám. Proto zde i často kázal nebo přímo navštěvoval jednotlivé rodiny a osoboval s nimi. Při odlišném názoru vystupoval v kázáních polemicky

hájil pravomocnost církevního podání k Písmu jako prameni víry, vysvětloval v katolickém pohledu co nejrozumněji nauku o dědičném hříchu a opanování, víru pak líčil jako „vzdravovací proces“, který zlobí „bona opera“ - dobré skutky. Tu se často posvědčil jeho hlas, když borovským vernáklům vyprávěl o svatém Jakubu a o jeho úderu na světly, bez nichž jsou matrymi. Všechna jedná slova o víře. Šerlivě vyhládal o „církvi svatosti“ - o svatosti pokání, o těm hostie, v níž Kristus sestupuje mezi živly světa, aby posvětil a proměnil jejich bytí ve své vlastní, o výjmu mění oběh pro život člověka, zduroňoval existenci oštecového stavu lidského nitra a dovolával se příkladu i pomáhající úcty svatých, nade všemi pak úcty k Páně Marii. V pevných barmách líčil starý milosti i zavření a ponížal při tom vši smyslově obraznosti; jítivě se vypravuje doduši posluchače a zachovával v nich dojem a představy, na jaké již nebylo možno zapomenout. Knížka, jíž mu byla opouze právě v těchto promluvách a kterous s sebou stále nosil, se jmenovala „Katechismus katolické veleného pátera Petra Kanýzia z Tivaryšova Ježíšova, svatého Říma doktora“. Podle jejich nad učil byvalé ei stále ještě svatě evangeliky připomínat si domně spíše Boží dílo znamením kříže - shora dolů, tak jako Boží Syn sestoupil s nebe mezi lidi, pak „od lavice hříšní hříšilo“ vést po hudi niku „k pravici jeho milosti“, jak pryj to činivali vs církvě Otavě Testallian, Augustin, Elphain i Ambros a jak to od lidí žádali vs starobízkými proroci Ezechiel, když volali: „Znamenajte Thau na čelech ekajících“ (Ez 9,4). Učil, že živé Slovo Boží se neprojeví jenom v psaném textu Bible, jak si to předstávají protestanti, ale v celé tradici božského lidu, v osobních setkáních s Kristem vze víru a ve svědeckých, jíž věřící o svém postoji vyprávějí před světem, v řeči a v kázáních i v listech těch, kdo jsou dědici apoštolů, jak to pravi apoštol Pavel: „Zachovávejte ustanovení, kterýmiž jste se naučili, buďte skrze řeči, neboť z vás list náš“ (2 Kor 2,15). Vždyť práce Kristova evangelium by pořad bylo evangelium, i kdyby nebylo vůbec napsáno - ostatně Ježíš sám je ani neuložil zapisovat - nade své učedníky nenabíral, ipšte, ale vždycky jenom „učte“ (Mat 28,19; Mk 16,15; Lk 24,47). A kdyby byla katolická církev nekanonizovala kdyby některé z dodatečných záznamů ústního podání, neměly by dnes protestanti tuto literu Říma, jíž se dnes dovolávají jako jediného pramene zjavení, vyhlubující ji se souměstností a odlučující ji od tradice, jejíž se součásti. Žádné Písmo není samo od sebe božským, leč vždycky je to jen lidský záznam, „úcty Božími stvrzený“ jak dokládá ve svém katechismu Petkanikus. Přj autor připomínal, že římská církev nikdy nezapovídá být Bible; postud ovšem její text není zfalšován a jednostranně nebo „přiváděně“ vyhládan tak, jak si jej zpravdla „reustavím k svému vlastnému záhymu“ (2 Kor 3,16) podle vlastních lidských přání aobor tek upiavají. Veden vlastními přáními, vyžkřoval podobným způsobem kdysi Martin Luther to že ono slovo, jíž se mu v Bible neobrálo, a velmi užitečnou epistolu Jakubova toužil dokonce (i když to nakonec neudělal) z Písma vypustit, nazýváje ji „listem slameným“. A tak nakonec nakládal krajně neřetně právě s tím, Bolo se nejně dovolával; to jests Písmem, zatímco katolická církev usilovala zachovat neporušenu celou psanou biblickou tradici Boží v úplnosti, at už se některá její část komu líbila nebo nelíbila. - Množství biblických výroků, nachroměžděných Kanýziem, pak poličský děkan ve svých polovníckých promluvách dokládal, že články víry o „svatých oborvám“ zahrnuje nepřetržitou kontinuitu a vzájemné propojení všech bytostí tělesných i ne tělesných, zesulých i do sud žijících, které jsou spjaty v Kristu. Všechny tyto bytosti dovedly totiž takového stupně víry, že mohly něci společně s apoštolem Pavlem: „Nežijí už ja, ale žije ve mně Kristus“ (Gal 2,20). Skrze toto vzájemné sepětí v těmě Kristu lze tedy s nimi dale rozmlouvat a těšit se z jejich příkladu i realně pomoci, třeba být v jejich společnosti, vždyť sami naši trášní andělé, kteří neustále „přijí na tvůr nebeského Otce“ (1 Kor 15,10) a nás tady „na rukou nosí“ (2 Kor 10,11-12), neodlučují se od věřících; vždyť prorok Jeremidš i velekněz Omišš stali při římském lidu i posvě smrti a za něj přednávali jeho žádosti Pánu (2 Mak 15, 12-14), ba sám Hospodin dopomouoval nícty svojí postle a proroků pšůstivkám božského lidu ze všech dob, aby se na sebe vzá-

ještě obraceli, za sebe se modlili a jeden druhému pomáhali. Protože věřili, že onctví a svatí jsou právě proto svatými, že byli Ježíšovou obětí zabitými a zcela spaseni a tím přišli vstoupili do Krista, pak můžeme říci, že jimi, v nich či mezi jejich jména a jejich připomenutí s námi jedná, s námi hovoří, nás chápe a nám pomáhá sám Kristus. Nechtíme v nich tedy je samy, ale Krista. Tím více to pak platí o Těmne Marii, kterou vidíme u nás Kristus přišel nejen duchovně, ale dokonce i tělesně. V ní nám ukazuje, jak se člověk svobodně odevzdává do Boží vůle, jak tuto vůli pak v sobě nese a jak v této vůli aktivně jedná.

Pro Krista, Pannu Marii, andělů a svatých jeho můžeme si v obrazech připomenout a „velikou křivdu nám čini, kteří takové uctění modloslužebnosti nazývají“ (Janina III, 3), vědyt hned po vyprávění zákazu modloslužby (Exod 10, 4; čít 26, 1) přikázal sám Hospodin Mojžíšovi „dva cherubíny zlaté a okované udelat z obou stran modlitebnice“ (Exod 25, 18), nadto pak do „stánku svědění“ vstoupí Ananův přítel (Num 17, 10), desky Zákona i posvátnou marnu a tvář připomínce, a to všechno pak chová ve velké úctě v Arše úmluvy (Exod 25, 18). Vím naznačil, jak je to všechno míněno: topne tehdy, když byl na „posvátném“ předmětu špil, byl k němu upoután, hledal v něm svou jistotu a záruku bezpečí, stal by se tím předmět modlitby. Něčemu takovému však církev nevěří. Divajíc se na tyto obrazy a sochy, nekloníme se přece dřevu, kameni a zlatu, jak to činili Kanaňané a jiní, ale pouze zpřístupňujeme svým smyslům představa Boha, jeho andělů a svatých, a nimiž pak skutečně spřítomnění ve své myslí snadněji, u víře rozmlouváme, snáze o nich přemítáme a připomínáme si příklad jejich života. Protože i my jsou v jistém smyslu svědectvím o selhání Boha a člověkem a užítou stopou Božího slova dřívejšími lidského ducha, protože i jimi se obraz Boha odráží a tedy jaksi „zjevuje“ v naší myslí (vědyt jsou nově součástí tradice, v tomto případě samozřejmě nvolí osob, ale stěsem nebo dlatem), můžeme se jim v přeneseném významu i klanět nekřesťanským ze tří způsobů klanění, dovede ovšem Bůh. (Janina III, 3). Tělesně poskakaní před klaněním obrazem Krista není ve skutečnosti nic jiným než vnějším symbolem poskakaní naší duše před pravým Panev veškerou, a jeho vůle se chce zjednotit. Není v tom nic divného, uvádíme-li tak do souladu své vnímání a vnější jednání a „překladáme-li“ si do „naší smyslu“ to, co lidské smysly přirovnává a spojuje člověka se všemi tvory, předměty, vesmírem a Bohem. Jenom zaujetost a zásadní nechut k jakémukoli dorozumění se může z tímto všem tvůřit odmítavě nebo nechápavě.

Ti, kteří srovnávají protestantskému odmítání mšešní oběti s poukazem na to, že Ježíšova oběť na kříži postizila jednou provždy a navěky oběť již není třeba, uvádějí děkan Nepauer srovná s komisijním katolickém, že skutečně mšešní oběť se s touto jedinou a konečnou obětí Kristovou právě spojujeme, do ní vstupujeme, a si přijímáme své ospravedlnění skrze živou víru, že v tomto novém smyslu nebývá oběť církevní nikdy odmítnuta, ale naopak samy jsou Ježíšem zavedena, že i apoštol Pavel přikazoval bratřím prvotní církve „obětovati dary a oběti“ (čít 5, 1), ba samotného dokládá, že křesťané za apoštolových dob opravdu „oběť obili Pánu“ (čít 13, 2). Sám Martin Luther ještě i po svém odpadu od římské církve potvrzoval pravost učení o mšešní oběti a mši uznával, ba dokonce zbradně se vzpíral všem, kdo by chtěli odmítnout tuto, hodnověrně všech věků“ (de captiv. Babylon, Adh. Confess. Aug.). Zřetelné stopy tohoto Lutherova přesvědčení jsou patrné ještě i v protestantském Augsburském vyjádření (1530, čít. 28, 29), kde se říká: „Všechno evangelio křesťanství stálo v roce 1517, str. 26-29). Mezi tím však vstoupil zase Jan Calvin a také mnozí z protestantů nakonec odstoupili již i od nejdůležitější své vlastní konfese, zapletajíc se do nových a nových jednání, jen aby se co nejvíce vzdálili římskému učení a osobili - byť snad i subjektivně v pochvém přesvědčení - jednotu křesťanstva pro posměch a pohoršení pohanů. (Křesťanské vyjádření XXI, 15: „... má, jak je to napsáno dříve po vši církví římské, jest v našich církvích zrušena“, čít. vyjádření, 1951, str. 219). Jednotu bratřím, vyzdvíhající přirovnání z posvátných zákonů Petra Chelčického a nacházející pověsti svůj výraz v učení Lukášova křesťanstva, ustoupila od nich nejprve k Martinu Lutherovi a posléze k Janu Calvinovi, jině něme mnozí z jejich stoupenců setrvali dodnes, sama tak učinil své programy a cíle a sčítati na mocenském zápase, v němž si její příslušníci - zejména za Fridricha Chelčického, ale i přetím - pojmali dosti tvrdě a křutě, zřekla se toho nejlepšího, co v ní kdysi bylo.

Bylo by žádoucí, kdyby dnešní katolíci, bez ohledu na to, že mnozí svědčí svým vedoucím svým mocným zápasem zase v jejich jméne, nedali se aspoň s nimi vstří skakat odstrašujícím příkladem proměnlivých, totálních, a učili se co nejvíce k opavné činnosti lásky Kristové a kdyby prokazovali na slovo, ale zpřesobením svého života, co když Petr Chelčický a jeho stoupenci tak obkale hlásali. (Při třetí slova, promluva na adresu katolíci, věšil si Karol Nepauer, stejně jako jeho pianistický přítel vltovský, aspoň některých z nich, jmenovitě Komenského, a sdílel s nimi jazyky Stevana z jazyku Kralické líbky.)

Ještě o něčem kázal poličský děkan v jednání bratřím: Martin Luther měl jisté pravdu, když prohlásil v úru za základ otělu a když řekl: „duchu se Augustina, že člověk je závislý na Božím odvolání a že právě vírou doekhá i k ospravedlnění pro zaslulý ješitě Krista. Faktio formulovaná pravda však mi působí jednostranně a máže leckoho smutit. Proto současně Lutherovo odmítnutí hodnoty skutků málo škodlivé následky. „Nebude-li hojnější spravednost vaše nežli zákoník a farizej, nebudal přece Ježíš, „nikoli nevjedete do království nebeského“ (Mat 5, 20). Čládek, abychom se aspoň snažili (přesně to neuděláme), být „dokonalí, jako i Otče“ (Mt 5, 48) a svatý Petr nařídil: „Vy ve všem obcování svatí buďte“ (1 Petr 1, 15). Šli k dobrým skutkům nám ovšem dává Bůh skrze víru a skrze Ježíšovu zaslulky, jak píše apoštol Pavl: „Ne sám je, ale milost Boží se mnou“ (1 Kor 15, 10). Neposta nelze přimout Lutherovo pugnáté zvolání: „Pescu fortiter, fortius autem credi!“ „protože skutky nelze odvíj odvolávat. Sám Bůh si říká, aby člověk přestal činit zlé a neopovrhoval se pokusitým tvrzením, že nám stačí víra k ospravedlnění všech poklesků. „Jaka je to víra, která si o sobě troufá myslit, že se osvětlí a boze svatka? Jde-li Bůh vyhlí tu nešťastně větu, nemohl si to jistě myslit ani on. Bůh nebudal už se stábně dokonalí alsty proroka Ezechiele, „aby se ohradil bezbožný srdcešty a živ byl“ (Ez 31, 1) a mal Salomonem nahl: „Lpni jest troška spravedlnosti než mnozí poskakaní a napraviti“ (Pr 16, 8). Ježíš nás pak naproti tomu vyzývá: „Budte milosrdní“ (Lk 6, 36). Přesle-li nyní doba katolickým křesťánům, je třeba více jejich povinnosti být milosrdnými k těm, kdo zatím nedobře poskakaní a jistě od něho svádění literaturou, která markuje židácké, nebo a nám aspoň bezděčně vde. Je třeba konat mnoho dobrého a nikoli si pasivně namalovat, že nám více a všechno odtáh od Bůh sám. „Klaně-li v modlitbě Křně, „Bud' vše Tu“ (Mt 6, 10), rozumáme to, že bychom se měli pasivně podvolovat tomu, co se děje, ale přejeme si přijmout do sebe Boží vůli a aktivně ji uskutečňovat. Je to - jak píše opět jezuita Petr Kanisius - „proba za milost, a ježto pomocí bychom božskou vůli vykonávali v tomto životě“ (Křesťanství II, 1). A to zase předpokládá aktivitu, činnost, tedy: skutky.

Nepauerova borovská kázání byla velmi promyšlená; sdalaka se neopráche pouze o bystře naprosto ješitý katolický kanisius, a o jeho vlastní schopnost pohotově zacházet s Bůhem, jak na to byli protestanté zvyklí, ale také o rozsáhlé znalosti katolické postidentické teologie i soudobých spisů protestantů, stejně jako o učenalý příklad světské literatury, z níž si vybíral četné příklady pro dobození jednotlivých tvrzení. Dékoliv se snažil mluit prostě, nevzdal se obraz naryčným učením obratům; nejdříve se přistihl, že všel některých termínů filozofických, jímž nevěnuj vesničal naprosto nemohli porozumět. A tak se zdálo, že i když tím či oním bratřím vylučným obrazem byli posluchači velmi zaujati a někdy až osbleni, plně uznávajíce jeho učenost, přece jen ve větší míře přisvědčila jeho řeč pouze některé.

Na ty druhé vše také působila, často neodolala její emotivní síle (netřít i tato schopnost byla poličskému děkanovi dána) a nejdříve vylučně podobenství v nich utvářelo natřvalo, ti však již více uvažli mezi dvojím rozsáhlým poučením, a některých dokonce zase právě vrušena brnitost nevšestých allegorií a symbolů mistry nadržela na jejich praktickou učenost a sektoru připoutanost k zemi, tím spíše, že se jim zdálo být příliš spleťtá. Velmi mnozí pak přes všechnu přesvědčivost argumentů nechtěli příliš důvěřovat slovům křeže, těmto se tak jako tak oficiální podporě mšešty, ježto poddanými byli. Právě proti oficiální podporě si již zvykli ztotožňovat jeho působení v duchovním světě s poskakaní meci.

Zato v Poličce byla Nepauerova kázání přijímána spontánně, s nadšením i dojetím, stávala se odrazovým kladem k rozjímání etnických vztahů, a nebylo snad téměř nikoho, kdo by o jeho slouveních v sobě pochyboval nebo se s ním choval zdržlivě. Tu teprve byla dána příležitost jeho výjímavosti, s ním hovořil o záseku božského zrození, před nímž králové od výhledu padli v praou, otriumfální cestě Ježíšově ulicemi Jeruzaléma, o oslinové záři jeho proměnění na hoře Tábor, o vítězné cestě do oblak a usednutí na pravici Boží, ži o Královně nebes, která je oděna sluncem a ozdobena hvězdami a jejímž sluchu neunikne žádná lidská prosba, vyslovená z čistoty a upřímnosti srdce. Vyprávěl o těch, kteří od počátečních dob se oddali Pánu slávy, šli jeho lásku mezi lidmi a byli ochotni jít pro jeho jméno i na smrt, o prvokřesťanských mučednících od Štěpána až po ty, jež dal v římském církvi umučet císař Nero i jiní pohánští panovníci - mezi nimi pak o svatých Prudentiovi a Deodolovi, jejich tělesné pozůstatky byly po staletích vyzdířeny z římských katakomb a zaklady Blažej Ploce převezeny až sem, do Poličky, aby tu pro věčné časy svědčily o křesťanské neochrození a staly se jejím příkladem každému z nás. Nabádal, aby v rozjímavé tichosti vlastního nitra rozmlouval každý s lidmi s těmi to dvěma mučedníky, kteří spočinuli „tu mezi námi“ a čerpal z nich sílu pro případné strasti vlastního života. - Vůči také děkan Karel Nepauer dal vložit bohatě obléhané stěny téžto dvou mučedníků do příkopských zasazených tumb a nad každým z nich stáhnout oltářní architekturu se snovou některého světce. Pro první z těchto dvou oltářů vybral sochu svého osobního patrona podle křesťanského jména, sv. Karla Boromejského, jehož jiné zpodobení, veda jící v auce ztlacený kříž, dal od jihlho Baeckha umlžit i na morový sloup. Pro druhý oltář umístil postavu Jana Nepomuckého, mučedníka věrnosti nímž se chvil a jejím vědám, jehož popularita zde odvíteženi první svatojanské sobory na náměti den ze dne nastla. Vřak také o něm často vyprávěl s kazatelnou svým farníkem, i o svých velkolepých záměrech v dalším zveleboni jeho svety v Poličce: o budování čtyřtobé dvojhlavé Kaple, v níž z jedné strany bude uchován a na stěně namalován Jan Nepomucký, a to bude strana hlavní, od místa přístupná, z druhé pak vstříp hropek krotící na něže, soška nadebých, posvězení - oba pak tu kromě příkladů své věstěné viny připomenu, zároveň každému český a slovanšy jazyk, jimž uvaliti, a zemi, kterou tolik milovali. Za Synonym rybníkem pak, tam kde u vrostlých dubů začíná hluboká cesta do poli, vraná Zahradka, bude vyřezán filozofy zděný hranol, na jehož každé stěně bude vyklenek a v něm soška: v čelném vyklenku, obráceném k rybníku, stane opět blahoslavený Jan Nepomucký, po jeho stranách pak ti, kteří se vždy obnářili a věrnosti v něm statečnost za jeho posem svého života, Anna Maria a přístoupaně, sv. Josef. Stříška nad hranolem vyvrcholí kruzicím, připomínajícím Spasitele, jehož smrti na kříži se připodobní věřící věřící v posledních vřinných posem své ponti a spoj se tak navždycky s jeho nikdy nekonečným životem. Tak bude vřide připomínáno a jistě poroste slava svatojanská a s ní i láska k rodnému jazyku a rodné zemi.

Jenom někdy při bohatství měšťané trochu znejistěti a zmořovali se jich uměťky neděl, třebaže si nikdo z nich nedovřel projevit příkř klasičtý nesměl: to tehdy, když děkan začal na kazatelně hovořit o chudých tohoto světa a o tom, jak se při posledním soudu Pán každého zeptá, s jakou opravdovostí a upřímností kdo tento ubožákům pomáhal: vědyť co kdo chudákovi učinil, to jemu samému, Pánu nebes učinil. Zhaněl-li kdo chudáka, zhaněl ještě, ještě méně byli zpořijoni, když děkan bibličkov předpočetl konkrétněval a rozboroval se o tom, co viděl na vesnicích, jakým způsobem žijí lidé v Borové, v Oldřiši nebo v Tečecim a když si přál, aby se lidé v Poličce zamysleli, proč se asi tak mnozí z poddaných zdráhají přijmout srdcem katolicku víru a hlási se k ní jenom náoko a ze strachu, zatímco si doma čtou docela jiné knížky, jaké on u nich čas od času při domracích prohlídkách nalézal. Ti, kteří hromadí světské statky, ep na nich a nechtějí se o ně nedělit s nuznými, kteří po svých zase neulevují jejičlu neobtmim povinnostem, „nikoli neujdoudo křlovství nebeského“ (Mt 19, 23; Mk 10, 23; Lk 18, 24-25). Tento chudom, který je stále umnější a bohatější vřadoben ke chvále Boží a k je-

hře zveleboni nyní měšťané ochotně přispívají, má být zároveň zrcedlem jejich světečného křesťanského života. Budou mít nadále právo na takový světy obřad, nebudou-li zároveň opravdové křesťanské žit? Nevezme jim ho jednoru hospodin, jako kdysi odňal vyvolávanu návodu pro jeho poklesky obřadu jeruzalémský?

Na některé tohle bylo přez jen trochu přilít. Proč to děkan vůbec říká? Vědyť i on sám pochází z bohaté patricijské rodiny města! Nemá to tím, že nebydl v Poličce, ačkoli má z dispozice péknuu novostavbu děkanství, a že se zdržuje mezi těmi „chrapecny“ a „kazáři“ v Borové vsi, než je zdrávo? To si zřejmě myslitel nejeden z předáklí města, ale nechtěl si to naději pro sebe nebo to říkal jen v osudu nejbližších známých. Nabitě velká byla již tehdy děkanova autorita!

Léta Páně 1734, rok po dostavění kaplanky u budovy děkanství, dal Karel Leopold Nepauer sklenout pod dlažbou svatojakubského kostela hrobku a opatřit ji oltářem. Nový strop v kostele byl povřev. 22. února 1735 „udeřil hrom do chrámu Páně a na horní kruzitě kus omítky od stropu uvalil, ale ve žádnou škodu neudělal“ (Bmeh měšťana Jana Žiruby, Aneliv města Poličky, křesťanské spisy z. 239). Pře to se některí zalekli a říkali si pod děkanem Nepauerem jeho kázání: „Není to výstředně znamení? Není to varování?“ Vřak se však nato zapomnělo. V roce 1746 byly na nálehu měšťané radny v popředí hlavní chrámové lodě po obou stranách umístěny osudné panské lavice pro reprezentanty patricijského měšťanstva. V nich od té doby sedali při bohoslužbách nejbohatší představitelé Poličky a nemuseli se již z takové blízkosti set károt se s jinými aludními spolobřany. V roce 1738 byly osobním nálehem děkana Nepauera definitivně dobudovány oltáře sv. Karla Boromejského a sv. Jana Nepomuckého nad zasazenými tumbami s tělesnými pozůstatky křesťanských mučedníků Prudentia a Deodata, dopraveny jich sem z Říma. Šlo v podstatě o mučedníky anonymní a jména jim byla dána dodatečně po vřadřezání z katakomb. Přesto se věřilo, že joni to jména pravá a že byla zvelebona jakými mukantim. Některí z horlivých věřících je při udání ve snu a dopřivali lidaje o nich vřelýjakými podrobnostmi z jejich života, domnívajíce se, že se touto cestou tajemně domlají kccos z toho, co se jinně pokusila skrýt psvná historie. Tak se v mstech lidé zvolna bránila i jasná legendar o statečném vřazmarčestři a osudech téžto dvou mučů; tato legenda nebyla ovšem z pohopřelujel divoudi nikdy oficiálně potvršena církevními autoritami; zároveň jí vřak nikdo nezakazoval a nebránil jejimu vření, neboť možnost pravdivosti osobních zážitků viny nebyla vřuzovřana. Připomněli se i to, že legendární podání se více nemusí křít s vřejí skutečností, mřš vřak obřahovat osobně zbarvené obrazy občanů křesťanských pravd, jimž Boží mřš pomoci symbolu vřelovat vřelité významné skutečnosti. I takový vřklad se zděl být docela rozumný. Podle nřkterých z oněch snů byli oba mučedníci posvětim, aby se nyní stali jakýmižti střežci poličského kostela a aby informovali svého Pána, zda a do jaké míry joni ještě poličští obřané hodnitělo, aby tento příbytek Hospodinu mezi nimi zřstával (v tom snad byl určitéj obřad Nepauerova kázání, který toto právo Poličanů na horosnyjahnim v duchu barosních úval poněkud zpochybřoval). Majijny zároveň prostřednictvím snů nabádat obřany ke zřstnosti a navrát je před nebezpečím navřtající panské pychly. Zajímavé je, že většina takových vřonjeh vřelění, stále více přídobřující legendu, pocházela od prostých lidí; zato bohatí v nim byli krajně skeptičti.

Také zvony byly v Nepauerově době odřevřany. Jeden z nich, umístěný nikoli v děkanštem kostele, ale v hřbitovní zvonici, zbudované ještě za dob utrakvistického křve. Šimon a Vitomýřského, nedl na pláti nápis: „Tento zvon jest přelitý ke cti a chvále Pánu Bohu, nerozdělnéj Trojei Boží, blahoslavenéj Páně Marii, svatému Michaelu

Archanjelu a všem Božím svatým za velebného kněze, pana Karla Leopolda Nepauera, toho času děkana královského věnného města Poličky, slavného pána Ladislava Votavy primátora, opatrovníků Matěje Janely a Václava Jilka léta 1722." Kromě reliéfu svatých Václava a Floriana je na zvonu novějš posvámenáno: „Mne uhl Sigmund Kerker v Brně.“

Velký oltář u svatého Michaela začal být budován už za Nepauerových předchůdců a dokončen za finančního přispění měšťanů Pupečka a Nepauerové.

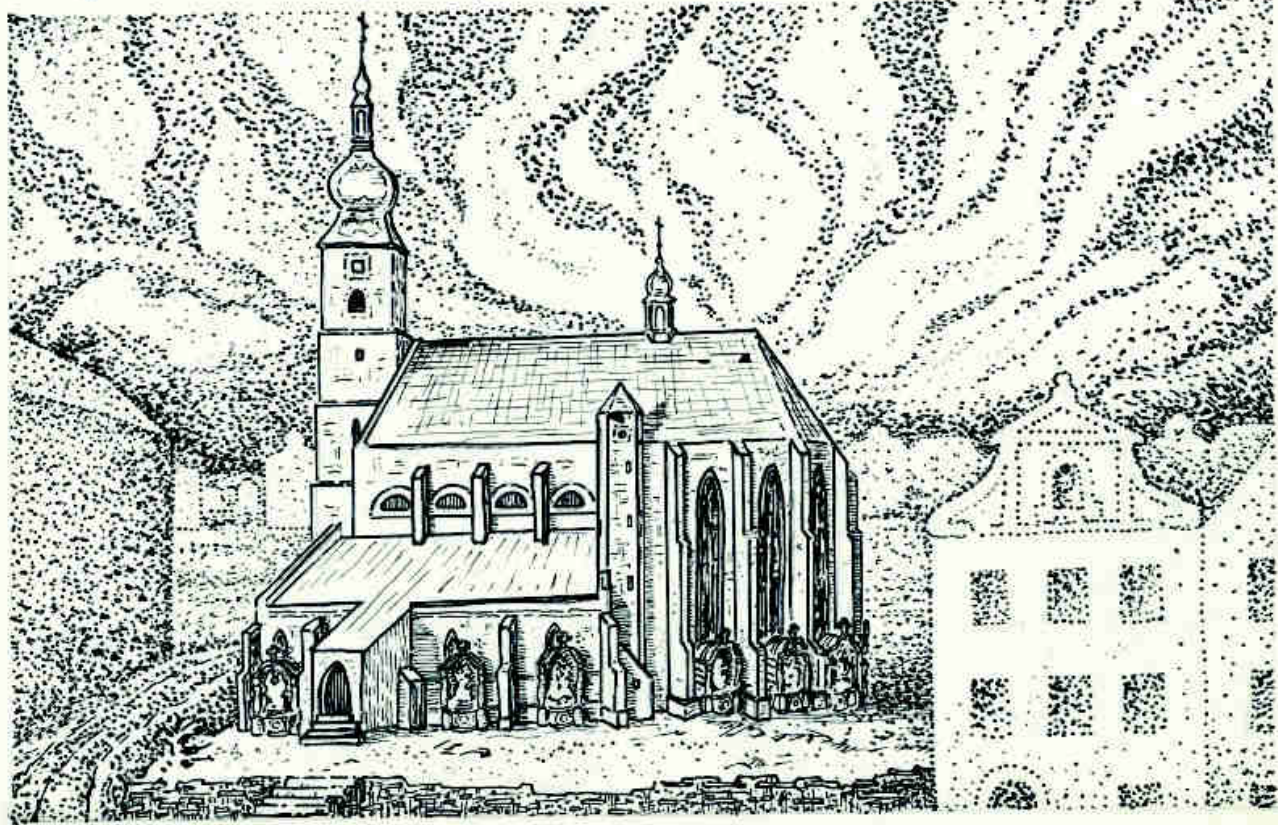
Sotváže se skončila stavba městského radního domu, za jejího architekta je poselán pražský František Maximilián Kaňka, začala se v ní pod Nepauerovým dohledem následně budovat kaple svatého Františka Xaverského.

Podnikavý kněz získal pro své záměry také místního malíře Ondřeje Andřšta, od něhož dal vymalovat stropní fresky v radniční kapli a na děkanství i některé oltářní obrazy do radnice. Radniční freska, která se měla stát apotheosou Františka Xaverského, je věnována světoovému životnímu osudům a jeho misijnářské činnosti. František, obklopený anděly, vznáší se tu dohoda na oblačky uprostřed osáření gloriolou, od níž se stín propadá na zem, kde stojí a pohybuje se vstoupí všech lidstýků: Indci a Činci s pestrými perý ve vlasech, jsou tu i muslimští Turci a Japonci, jedni svítce vyzývají, druzí jej odmítají a posmívají se mu. - Na strop děkanství maloval Andřšt zase Poslední večeři Páně.

Posléze sňal děkan Andřštův úkol nad jiné závažný: obraz Stěží svatého Jakuba pro hlavní oltář děkan-ského chrámu. V roce 1753 dostal Andřšt za dokončení dílo 100 zlatých a tím se snad i poněkud odkodnil za vězení, do něhož se předtím dostal za padělání mincí. Obraz byl ovládnut širohatě řezaným zlatým rámem a

slavnostně vsazen do majestátní oltářní architektury. V této těžební přípomnce patrona chrámu byla ošarvaná jeho mučednicko smrt jako jeho konečné vítězství, korunované vstupem do říše jezu bez hranice.

Kostel svatého Jakuba v té době opravdu vyhledost do plně barokní svělosti. Bělkau, navýšost spojovaný s plastickou vyzdobou hlavně námiti, nad jeho sochami Jana Nepomuckého, Michaela Archanđela a svatého Jiří se mezi hvězdami vsníčela celá zlatá socha Neposavného křesťanství Marie, navázal od té doby již velmi dobře přátelské styky s autorem oněch prací, litomyšlským sochařem Jirím Pacákem, jehož sobopnosti si vážil a chtěl jich co nejvíce využít pro svou farnost. Ten pro něho brzy zhotovil světlou sochu Krista-Dobrého Pastýře, která byla ve třicátých letech vstřpena nad kazatelnou v lodi děkan-ského chrámu. Rovněž pracoval na dřevěných plastikách Kalvarie pro radniční kapli, na postavách anděly pro triumfální oblouk a ještě jiných dílech, mezi nimiž byla i některá velmi pozoruhodná sousoší, zobrazující novopákonní výjevy. Rozsahlou zakázkou bylo zhotovení čtrnácti světlých sousoší **Křížové cesty**, jimiž měl být po vnější straně stěn obestoupen celý děkan-ský chrám, aby i kolenní doudci tu mohli kdykoli „v tichosti rozjímatí nad utrpením Páně“. Velkolepé dílo bylo opět svěřeno dílně Pa-cákové do Litomyšle, dědic Jiřího, František Pacák, za ně obdržel 650 zlatých a v roce 1748, tedy ještě před polovinou století, je vysvětili františkáni z Moravské Třebové, kde šest let předtím zemřel zakladatel pacákovské dílny, Ján. Jednotlivá sošavení s výjevy ješišovy poslední posmívké cesty od obstaraní Tontovým Pilátem až po uložení do hrobu byla umístěna mezi opěrnými pilíři po celou vnější obvod kostela. (K problematice zřizování autorství některých pacákovských sošavení.)

svých prací v Poličce, spojovaných tradičně s výjevy Křížové cesty, jelem napsal v roce 1970 studii „Dvě barokní sousoří v poličském kostele sv. Jakuba“, jejíž rukopis je nyní uložen v archivu litomyšlského muzea. Původně byla určena pro umístění ve „Stánkách z muzei od Trávnícké uličky“, jejíž výstavba byla mezitím dočasné postavena. Mezi další práce z roku 1955, napsané „Litomyšlská dílna Jiřího Trávníčka“, je na katedře dějin umění filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a stud. o práci Trávníčka byla zařazena i do mé knižní studie „Soudní Polička“, publikované ve Strunku „Poličsko“ [str. 91-92], který vyšel v Rudolfově roce 1958.)

Krásou baroku mezitím rozsvětlují také **Bystré u Poličky**.

V paměti lidí tam trvalo závař nedobrá pověst někdejšího bystréského panství, tedy i ještě utrakvisty Václava Bezručického z Kolovrat, proti němuž tekeri postavili utlačovaní sedláci a jeho vinu zpít ještě dlouho snažili odčinít jak Oldřich František Kolovrat Litvitzský, tak paní Martiniové: na kamení na farní z roku 1690 jsou dodnes vystřeny esky Kateřiny Martiniové z Boukřovic. Ještě pořád se tu vzpomínalo i na posledního utrakvistického kněze, který se jmenoval Bezručovský: v roce 1638 přestoupil se katolíci a nikdy a protože od té doby zůstal svobodným, dal při svatbě vypracovat z guntovních svich 2000 manšestrkou oblacno a zavržel se do životního křížového celibátu. Své věšce, kalíšky, písně bez potřeby naživota stránu a církevní život v litvitzském parochiálním úřadu dal bez nájmů měniti se sraha nebo dramatických smrtí.

Na místě starého gotického kostela, z něhož tu pak bylo už jenom zdvo severní věže, dal hrabě František Rudolf z Hohenembur, tehdejší majitel bystréského panství, postavit v letech 1722 až 1723 honosný barokní chrám sv. Jana Křtitele s dvěma věžemi v příčelně a nádvorní kapli po stranách podobné lodí. Jmání výzdobu dal zbudovat velkým umělcem, zejména hlavní oltář z písčinné hliny, nad ním na barokně jemnějším sloupce spočinulo těžší uladí, aby uměním postavil Boha Otce, Ducha svatého a Sboru andělů: umístil se nad věžemi v čas trohobolství. Po stranách obrazu pětina farnosti stávaly velké sochy jeho rodičů, Zacharína a Lamy (zde je barokně a jantéinová slištěba). Obraz hlavního oltáře - stejně jako i řadu jiných v této lodi - maloval brněnský Josef Rottér. Kolem polorny složil sem putující celý cyklus deseti obrazů z jezuítova života od Narozem až po Vzkříšení a Korunování Panny Marie, též obraz La zarozu vsiřisení, oltáře s obrazem Jana Nepomuckého, Antonína Paduánského i Karla Borromejského, reliéfy sv. Lamy z Binnou Marie, mariánský oltářik a ještě poslední křesťanské zpodobení kazatelná - bylo by toho hodně, co by se dalo jmenovat a co zůstalo zachováno až po více staletí. - A nejen v kostele:

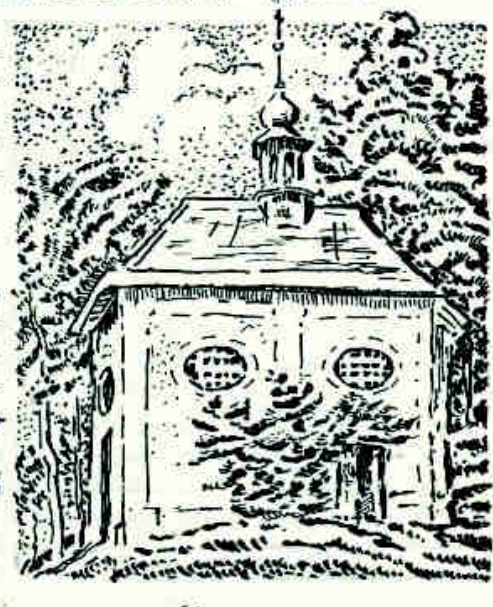
Při silnici vedoucí k bystréskému zámku nás i dnes ještě potkávají písčinné sochy sv. Prokopa a sv. Šebestiána z roku 1714, obě asi dvanáctkové. Na mostě byly proti sobě postaveny sochy sv. Petra z Alcantary a Jana Nepomuckého, stará soška muška z konce předchozího století při tom, křesťanské cesty byla odstráněna a nově upravena. Už od poloviny dvacátých let, tedy dříve než stavba kamenné sochy poličské, tu stála příkorná Mater Dolorosa, kterou tehdy tekal litomyšlský Jiří Pačák (psal jsem o ní svého zasnámatel studii „Mariánská socha v Bystrém u Poličky“, která vyšla v Strunku „Stánky z muzei od Trávnícké uličky“ v Litvitzce roku 1970 na str. 61-63). O náboženském životě v městěku velmi působila, s duchovní přiblížením zdejšího kněze bývala nemála; ještě v prvním období nepomocná poličského písební - to až do roku 1727 - podlébaly zdejší císařské spíše fary v Brancově a Šimberku (nynějšímu Temezi).

Hohenemburové, jimž panství náleželo od roku 1710 (svatý je od mířitelství kněžstva) dali tu postavit i novou radnici s věžičkou a hodinami, rovněž pak zvelebili a barokně přehodnotili také renaissance zámek ze 16. století (nyní též Frischberg) a v něm zřídili zámeckou kapli, kterou se snažili upravit (s ohledem na ddmou minulost vyladit orientovaného křesťanství v zemi) do podoby, co nejvíce připomínající byzantské ústrojí. A protože za oněch časů byla Křesťanství uctě ddmá doba neroz-

děleného ještě křesťanství a v historisujících návratech ke středověkým jistotám vždy se spatřoval ideál i potvrzení mystičky církevní jednoty, dali na oltář kaple umístit na plátně malovanou kopii gotického deskového obrazu Zbraslavské madony z poloviny 14. století, vytvořenou už v roce 1648. Tehdy i zámecká galerie tu byla zřezána v dlouhé zámecké době a tak vznikl pozoruhodný ucelený soubor, jehož likvidace v našem století byla přinejmenším osudovým omysem (viz W. Schaffner: Die Gemälde-Sammlung im Schlosse Frischberg des A.H. K.K. Privatgutes Bistrau in Böhmen, Wien 1881). Obrazdama vznikla jako homogenní celek, většina prach sem byla přenesena z litvitzského paláce, ve Vorkulbercu, visela v ní mnoho portrétů obř tehdy velmi mzdouvaných, šlechticů i církevních hodnostářů, ale také díla, jejichž původ bylo možno sledovat až do rudolfínské doby a o nich se dokonce tvrdilo - řekněme patrně pravdom - že byla kdyi zřezána ještě z přísné šibitky cisvářského J. Ještě Sommer i Sedláček se kdysi domnívali, že při tu byl zastoupen sám Van Dyck a stěnský obraz přijímal dokonce Traianovi, ve skutečnosti však mohlo jít nanejvýš o nějakou kopii obrazu slavného benátského mistra. Zato obrazy, jejichž autorem byl Anthoni Boys (Baris) Antverpiáns, někdejší člen antverpského cechu svatého Mikuláše, bylo nutno posléze za autentické a staly se pravým závažím obrazárny. Některé z nich se podařilo při likvidaci galerie zachránit aspoň pro poličské muzeum, například „Krajinu ve Forestu Berge“ a „Klášter“ - jedna z velkolepých sepiňových portrétů doby manýristu. (Mně osobně se tehdy podařilo pro Poličku zachránit navíc i celou výše zmíněnou kopii Zbraslavské madony - už po slohu, jejíž kdyi hrála v kapli Hohenemburů. Nyní snad rovněž bude část souboru znovu zhromážděna a umístěna aspoň do poličské radnice). Nechybí zde ani obrazy s náboženskou tematikou, mezi nimiž sálatu místo zaujímala Madona ze 15. století, dále pak sv. Jan Křtitel, Tane Marie, Maršal Titus, Uteř do Čajpce, sv. Šebestián, Karel Borromejský i jiné, jejichž autory jsou různí.

Také v okolí byla zvelebována místa, podléhající bystréskému farnosti a sňabující až k samé Poličce. Proto také poličský děkan Karel Nepauer byl v trvalém kontaktu s bystréským farníkem, ale i s majiteli panství, a povinně se překlenout nejedem spor mezi světskými správami obsaženými organizováním celé řady společných aktivit na církevních slavnostech Poličska i Bydčova.

Stará pověst o zlaté rúži, nalezené německým chlapcem Fritzem Leitnerem na bystréském panství v letech nedávně Poličky, a opomenutí, který v těch místech potom vytryskl ze země, vabíla odedávna

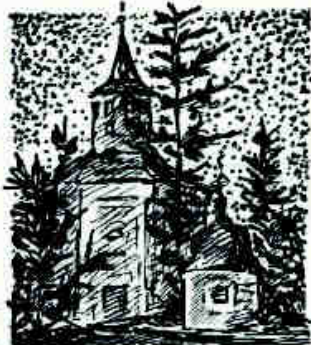
porchitý do blízké **Baldy**. Lidé si vyprávějí, že zlatá rúže mohla vyvěst jen z takové pídy, v níž zanechala otisk své nohy Boží matka. Pramen, jehož voda se brzy stala předmětem zájmu, byl jim pak nepochybným důkazem takového zjevení. V roce 1740 tu dal hrabě František Rudolf z Hohenembur postavit dřevěný lázeňský dům

a téměř současně tu byla zbudována i myslivna s posejí pro lázeňské hosty. Za sasku, kdy v Poličce byl děkanem Karel Leopold Nepauer, bylo navštívené místo již naprosto jednoznačně spojeno s úctou Panny Marie Baldecké a v roce 1748 postavena spolu se zámečkem obdelná, barokní **marjánská kaple**, sevřená třemi božími stranami a vnitřní klenbou se sedmi lumbami. Do ní byl umístěn votivní obraz, na němž rodina v době vzjoh seložjoh krajjch kleše před postavou Panny Marie, stojící na oblaku v otevřeném nebi. Obraz byl datován rokem 1745, vznikl tedy ještě před zbudováním kaple.

K Panně Marii Baldecké se pořádaly po celou barokní dobu slavné **pouti**, jichž se účastnili nejen bytérští, limberští a poličtí farníci, ale lidé z celého širokého okolí. Tradice baldeckých mariánských poutí - byť i prošlo některými proměnami - se uchovála podnes.

Oblasu došly i pouti u kapli Jana Nepomuckého v Hartmanicích, náležejících rovněž k farnosti bytérské. Ta byla již předtím zbudována jako omítková centrální stavba a sloužila kupoli s lucernou, prosvětlenou řadou oken. Ke kamenné svatojanské zvěsem přibýly saské obrazy sv. Jách, autumna, Ročka i Sebestiana. - Rovněž do duté lípy v Horní Jedlové, staré přes půl tisíciletí a dosud živé, byla vbudována kaplička s oltářem, jejíž vnitřní stěny tvořilo samo tělo stromu. Také sem přicházeli lidé se svými modlitbami a kipa se těšila posrnosti celého okolí.

Podobných kapli a kapliček nebo stromů, spjatých s nějakou dávnou vzpomínkou místních lidí a ozdobených obrazy Panny Marie nebo nešťujících sv. Jách, byla ve zvěse děkana Karla Leopolda Nepauera na Poličsku celá řada. Třicetých a zejména při rozestěbě se stavěly četné kříže, svahy oblébených světů nebo kapličky Božjch muk. Kdekoli se stala pamětihodná událost, kdekoli došlo k náhlé oběti života, kdekoli bylo místo skropeno lidskými slzami, tam všude vyrůstaly tyto tiché památníky a vybízelý chodce k zamyšlení.

Cela příroda se tím jaksi zlidušovala a srůstala s osudy těch, kdo v ní žili a na ústpení i své radosti nebo vděk za záchranu života proměňovali v tiany, které bychom mohli nazvat žiuvielmi píniemi a kamennými modlitbami. Procesi a pouti k některým z nich byly slavnostní výry i projevem radosti ze všeho stvořeného.

Ze těchto poutí se barokní člověk učil znat přírodu jinou, novou, nátečně. Poutoval za posrntými osudami a kapličkami spri-

osty, slavnostně oblečen do místního kroje a země mu už nebyla pouhým prostředkem a obživě, pouhou praktickou věcí. Objevoval teď její vlastní tajemství krásy a učil se jí milovat. Jenom tehdy, dovedeme-li milovat, můžeme rozumět. A naučíme-li se rozumět, bytostně pochjme spřámenost se vším, co nás obklopuje; ndš žiuvit se obklati o nové dimenze a stame se plýtvj-čim. Ted bylo možno hovořit se skaly i stromy a slyšet jejich vlastní modlitbu. Nespočíte travy volné přírody byly oslavou Hospodinovou, ptáci jejich bílí svými hlasy. Teprve nyní mohl člověk v plošti zarůstat do stromie svých předků, vrátit se k přírodě a sjidnotit svůj hlas s jejím. Co bylo svjedou velikých myslitelů v jejich bezprostředních přostřech, přicházelo teď za lidmi v barvitých obrazech a podobnostech. Teprve nyní mohl prostý veševan počítovat azpni námax návratu do stvořeného ráje, z něžž bylo kdysi lidstvo vyhnáno svou vlastní neposrntostí a pyšhou.

Sochy i lidové chraptj byly v oné době ostvěs vzáostvými do multného náme krajiny, aby se z ní některá nevysvětlily, ale aby z ní spřáby unisono: ne první lidé, ale ně všechno, co je obklopuje, ba něly vesmír se stával jedinou nerozdílnou církví Kristova, jeho mnohotným a přitom stále týně tajemným tělem.

Tin se vzjrazily i specifické vzry vplovené české krajiny. V knize o našem baroku správně psrnámal historik umění Janouš Neumann: Tento respekt u prvaz prostředí dovolil barokním architektům vyjedit politně vlastnosti české krajiny, umělecky dotvořit její bobatj a proměti vjstřed, ztěstjly zjednotit kontrasty vzpeř a novin, polních láni a veševace. Českému baroku se podařilo zdaleka vidětelnými silb sčítami obránba kapli zřítit linie obzoru a tímto umělečkým dovršjním geografické stultitury vjstřít z přirodního prostoru zmyslově působivé, avšak zároveň z duhovnělé prostředí, jž dodnes pronikavě ovlivňuje náš představu o domově a vlasti" (J.N.: Lésa baroko, str. 82).

Cožto slova obecně vstáby na českou krajinu oběe, to platí v plné nspornu - pro nás dokonce víc než esel jméno - o Československé vyzvěně. Tvořily-li po ní a nacímeli si jí v sobě jako obraz prvního zázvuj, jako něčím nezazážitelný obraz domova, jehož posrntá vidina v sobě nese příslb domova absolutního, nepodlébajícího změně času, pak jeto vždycky žytek té její trávnosti, kterou jí vtiskl zejména katolický barok. Ztěstěnila se v ní všechna láska člověka k rodným kopalim, a protož to byla láska svátěná, pak matně míla vždy nad pomjnost věci. Všečnost a síla modlitby sjednotila vědomí člověka se vším, co jej obklopuje a postmátovalo jeho žiuvit, utvářela mu cestu k prázkladím jeho existence, ve společným kořením všeho živeho i neživeho. Tě v všečnost a síla modlitby, stěstěná do tvare, zbarmonizovaných zsvjzinou, vtiskla jí její hluboce duchovní náze.

Má-li kdo z nás ještě i dnes oči propřnou svého rodného kroje, zatřív-li po jejím objemti a po zplynutí s ní, přistáví-li se přit po ubohé poubě „všiččnosti", ale nřmlování-li si se svitčjky a rozškami zdánlivě neuzitečnými jako se svými bratry a sestrami, stavě-li ve své myšli dál do dutých stromů oltáře vřtěnosti a lásky, pak v sobě nese stále ještě dědictví baroku. Uvědomujeme-li si ještě i dnes, co pro nás znamená „být z Vysočiny" a patřit kv, at' zjeme kdekoli, pak jame ještě svátěnými dědici oné podivuhodné doby, stěná i při všech strastech a hmotním nřklatu byla plna zázvataků.

Kdo si takhle uvědomuje, nemůže se ně pohotově pozastarovat nad uctíváním pamětných dubů a lip, nad převěšením o zahopnosti kostelích svornu drosnět se s malky, nad kouzlem lesních studánek, z jana otrávaných pro novou svrsu.

Kdo takto čti, tomu není pampeliška plevelem, ale je nevěstou slunce, strženou pro hřtěz nedost, pro téně příděl na svět i sám člověk.

MARJA, uctíváná v kapličkách, upravně polí a luk, býla barokním člověku všude přítomná, sama tráva býla jejím oděvem, zrající obří státem její vládnoucí koruny a modrá obloha královským pláštěm. Procházela se po kamenných cestách a sedávala s venkovskými pasáčky u jejich postimních ohňů. Donně se-

je svatky, vyžádal bratři Čech s putujícími pouťáky ještě jedněch služeb Božích na desátý den, a to v den svatého Jana Křtitele, by pochůzka, kladající si zde zděvil a stěží, mohli zde sobě děle pobýti. Sice odměně došel zde paměťkami z milodárné služby. Žist pol, která jsou pronymu: tu chudým kateřinským. - Bratři Čech státní s ohrožel a jsi s sousedy přestal navštěvovati. Kromě zornění třikrát denně nevyšel ze své postelky, kterou měl nedaleko v lese, nikam, aš vonešně přestal ze s vonešně v dětině opoziti. Tu lidi hned tušili, co asi se s bratrem Čechem přihodilo. Přáli u pouťovní, kde jej našli na lůžku mrtvého. Sepřany list ležal podle něho; byl, jak se pověst udržela, tohoto obsahu: až mě více mezi živými nebude, prosím vás, dobří lidé, vyplňte mou poslední vůli a pochováte mě uctivě tam, kde ztrávil jsem mnohá léta na modlitbě; u kaple mě pochováte, za díků se pomodlete. Amen. - Skutečně, když kopaly se základy ku stavbě nového kostela, byly nalezeny kosti a to lebka a holení kosti, jsou však zase v kostele pod hlavním oltářem u vstupu odpočinu vyznačeny." (Jiří Klimeš: Budovnick u sv. Kateriny, Jiřička-Michu známoustei, číslo 17, vyd. F. Popelka, Polička, d. 1894, str. 193-200).

Vskázání jimi pouťovníci bývali na Poličsku připomínání. Jenom o některých z nich existují první arabské dopisy; většina těchto svatých žije připravena v pověstech, jejichž historické jádro je však nesporné. J pověstí o svatých především zaměřují na to, jak zůstal ten či onen, "svatý muž" zapisan v paměti lidí, nesporně však o jejich duchovních zážitcích a mystických stavech, jimiž pouťovníci vydávali své svědectví. A tak právě to, co by mělo být na životě baronův, postavu nikoli Poličsku pro nás nejpopulárnější, nebylo nikým zaznamenané a odesláno buď již s nimi nebo s jejich posledními pamětníky.

Dekan Karel Leopold Nepauer věnoval hodně síly a značnou podporu budování drobných svatých venkovského lidu, poznamenává jejich křesťanskými symboly všichni jejich všední sváteční dny. Vedle četných křížů a bráček, muk nebo mariánských kapliček patřily mezi ně i všechny poličské svatojanské kaple, u jejichž budování dal podnět (nelze tu zapomenout ani zmíněný již trojhrad u klenbové polní cesty, nazývané žaludkou), i socha svatého Antonína Paduánského, patrona lásky, postavená u litomyšlské strání za městem v poli a lukách, kde svatci v trávě i v ovčích vydávali stejná svědectví o těžké lásce, která objímá celý umír a smutně žije v každé živé buňce. Často zde posléhali mládí zamilovaní lidé, jednotlivě i v páru, kteří dobře tušili, že vstali muže a ženy i láska k bližnímu mají stejný zdroj a jsou-li zakotveny v těžké všeobecné přítlačivosti, která u sobě poněkud všechny životy, stavají se jejich bezprostředním odrazem a směřují podíl na tvůrčí práci aktivně, budující svět. V této Antonínově splývaly láska posměšná s nebezpečí vjedno a obojí bylo jim svaté. Svatojanská vroucnost nestla v sobě všeobecnou pravou romantiku mládí, všechno něhu a svědectví, z nichž nic nezastaralo ani postaralých, svatý Antonín, chůze v návěští malého jezírka, svatá Tereza, bolestně a pňitmi tak sladce znakovaná Amorovým šípem vystřeleným z Kristova srdce i svatá Lučteřanda zpřemělo kamenného mostu, u něho se odělaní jezírka s kříže, aby jí objal kolem naven a užíval její duchovní pohled, že si jí vyprávěl za svou nevěstici, to všechno byla vytvořená výmluvná předznamenání budovci mystické svatých duše s Kristem, lumy se sluncem. Největší patronkou lásky, stavenou zamilovanými mladými lidmi na každém kroku, pak byla sama Maria, věčná žena, panova i matka, soustředivší do své spanilosti všechno, co před tisíciletími tušily celé generace náruživé národu v četných domácných kultech

od Jitky a s po Diance nebu lónuči (prosanou z morské pliny. Teprve zde však dorostla lidová vědomí krásy a lásky do největší plnosti. Autor miluje „Mariále Anneti“ vždyi zamilované láci, jak z jednoho prou Mariánu Dypči „mlíko milosti“ a z druhého „mlíko mládenství“, přirovnával svatou Janu k milence ze Salomonovy Pěsně písní a její bráček viděl jako „mellatus lilium“, vobloný lilijemi, byla mu „mnohým vínem“, voblonějí naše srdce lásky a něhou bez hranic. Obestřela celou tuto zemi svým blankytným pláštěm a významovali jí svou svatou následovníci. Janu Igenci Dobruhovskou u byla „milomou ženských ser“. Milostnému estu dal baron volný příchod ve všech mariánských pobožnostech, tolik jim vzpěl pro všechny generace až po naše dny. Nem tedy divit, že i naše krajina přímo omíadla tímto všemi podobami lásky, proměňujícími v kult, posvěcenými církví a postavami na oltář.

Když například v Láčnově na Poličsku stavěli kapli Panny Marie, vložili se mladí lidé z dálejšího okolí, aby tu vřadili hold své nejmilovanější patronce a prosili ji, aby zakalala jejich svatěm po celý život. Do oltářního nástavce tam byl pak vsazen všemi obdivovaný obraz Panny stojící v bohatém královském oděvu na půlnoci a v ruce držící vladavě žezlo. Vase láčnovští ji přijali jako královnu svých serů a poličští dekan tu sloužil velkolepou mši. A nade vším jako by se tvářle vnděly ohavné mariánské verše Bohuslava Balbina, které v básnickém představitelství zní: „Udivou Fobos jazyk stích, a patři v etruí tvój/a křovoty, které v nekrah, jak šky vzháji stáji // Roud zduary, světlom oděná, / jak pramete jsi vlna, o farno neporušená, / na které není sporna!“

Zároveň s celou tou duchovní a naučností niternou srdce, která se emocionálně lidových duší, aby je obohatila a vřadila jim, že jejich život má ještě jiný rozměr, nastla ovšem v Poličce i okazala reprezentace města, jež se stále více odtlačila od života vesnice a vypořádena nad jejich prostotou. Samozřejmě zdobnost se stávala znamením přepychu a pro mnohé již znamenala více než udušit svatojanské duchovní obraz baronů. Nejedem z předáků obec vobhřel s pňpřou k rostoucí nádhře dekanšského chrámu, nikoli již jako k ostavě Pána svatě, ale spíše jako k ostavě svého vlastního bohatství a nízké pňmoucí z prosperujícího hospodářského poličského panství. Nejedem zapomínal na křesťanství pokoru a sromnost, stál-li zde oštěn tolika barony a tvary přibývajících bohatých oltářů v chrámové lóni. Nové oltářní obrazy stracely nádejší výpluvnost, moronost a niestanování přestřávnost, tím více se však honožily pňmoukou krásy, oděly, v nichž řečbáři předváděli svůj um a čestnou zručnost. Předkrdná Pachova socha Dobrého Pastýře nad kateřinskou, vytvořená ještě s vřou a moroností, ztrácela se mnohému diváků pod nánošem nového nákladného zlatění. A přece ještě jako by stále chtěla dožad být tím, čím být měla! Jako by si přála setřást se sebe všechno to zlaté, aby mohla být opět viděna jako pastýř, který je znovu připraven dát

vlastní život za své ovice. Jenže se zdálo, že ti, kteří si jsou jisti svými majetky a výnosnými obchody, o něco takového už nestojí, ba že to vůbec nepotřebují. Zlato na soše se tolik třpytilo, tolik lesklo...

To zlato bylo jako zrcadlo, oni se v něm shlíželi a viděli v něm jenom sebe. Poličský "zlatý věk" dozrával... I panské lavice v kostele byly zlatěné.

Velmi mnoho podnikal pro svou farmaci i pro farmaci celého okolí děkan **Karel Leopold Nepauer** a mnohé z toho zlatěné podnes jako trvalá památka na jeho působení v rodném městě.

Střetnutí nevidného dne se ubíral přírodou z děkanství do chrámu svatého Jakuba do hřbitovního kostela svatého Michaela Arehanděla. Větr silný vítr, který se záhy změnil v prudkou nehlásku. Ta zvedala prach a metala jej lidem do očí, že bylo těžké ubránit se tomu náporu a místy nebyla ani dobře vidět na cestu. Zdivořený prach nečekavě zaslechl oči děkanovy. Mnul si je, ale páhly a bylo neznámé je otevřít i tehdy, kdy již byl odveden do ústraní a kdy konečně i sama vichřice ustala.

Ta chvíle poznamenaná obilného poličského kříže navždy. P. Antonín Blásek o něm píše: napřel do kroniky města: "Ovanut při průvodu k svatému Michaelu jedovatou vichřicí, rupina osleplu!"

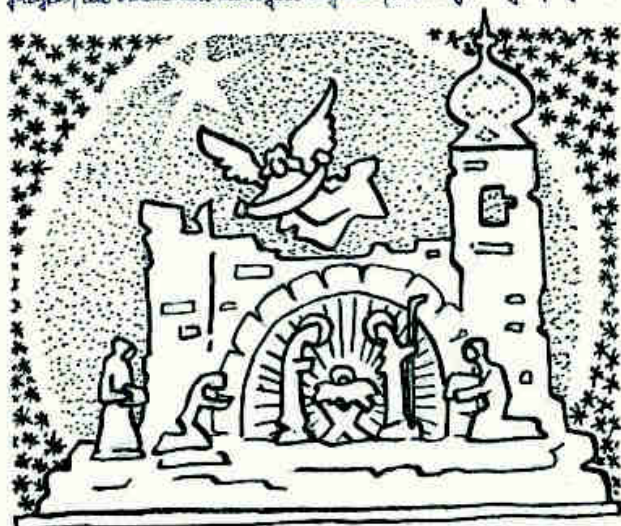

Zlatý věk Poličky vrcholil. Od 21. prosince 1762 byl zdejším děkanem **Karel Josef Hron z Lichtenberka**. Antonín Blásek o něm píše, že navzdory svému aristokratickému původu sám nikdy neuznával slechtického titulu. Po deset let byl magistrem latinských škol, šestnáct let děkanem, šestadvacet let vikářem a osmatnáct let královéhradeckým čestným kanovníkem. V děkanově poličské kronice o něm dále čteme, že to byl „muž na ten čas sice učený, než v přednášení kazatelském velmi nedůstojný, pročž držival za sebe kazatele“. Josef Mišák o něm zase poznamenává, že za jeho působení byly zřízeny fary v Borově a lokalitě v Telecíně. - Od roku 1762, kdy se Hron stal děkanem, užívali již i obyvatelé šlorního a dolního před-

městí právo předměstřijal, měšťanů, uměšňujících jim, aby se souborně věnovali svým řemeslům včetně praclácké a tkalcovské výroby. Byl to jeden z prvních kroků k významnému přesunu v sociální strukturu města i k rozšíření tkalcovství z výsadky privilegovaných občanů směrem k hradeb na předměstské domkáře a drobné zemědělece. Kostel i posel měšťanů, odměňovanými za výkon funkce hospodářských nebo správních. "Přávovnězení" bratři prodejní piva, novověkého dovozu, vesnic z městského pivovaru. Čistý zisk z prodeje soli sklípal občanům několik set zlatých ročně. Polička, kdysi chudá a zadlužená, přijímala nyní dokonce výše než čtyři zemské gubernie. O její reprezentaci se už starali právníky vedlejší měšťáci spouškové, kteří nosili vybraný řád a měli vybrané chování. Okázalost a nádhara začínaly poprosit zasloužit značnou část společnosti. Ta byla pyšná na své výsadky a postavou a dávala to dostatečně majero vstev, které se zdálo být už na společenském zebříčku, zejména všem porádaným poličského panství, ale i chudším vstevním měšťákům. Poličtí měli právo stáčet zvěř ve všech lesích bez náhrady, dokonce i v době "ložení", a nerozdělali se "lovit" ani dráček, která byla soukromým majetkem porádaných. Chrám, kde i zehnaní jejího samostatnosti nes podléhali u sebe přestěžení. Hřbitov i poslední nebyly už hrany tak dostatečné nehotily se přiklit do jejich zvěřov. Duchovní svět, který od počátku barokní doby obíral svůj bohatství všem lidem bez výjimky, začal se nepozorovaně uzavírat. Mezi Poličany a knízem vstupil jejich majetek jako neprostupná stěna. Katolíci s věží katolického města si začínali uvědomovat, že mezi bohatými vstevními bude nyní jejich práce méně snadná než kdykoli předtím. Karel Hron z Lichtenberka, který byl bystrý, vzdělaný a duchovně vyspělý člověk, si tyto skutečnosti uvědomil velmi záhy. Někdy si nadost ze společnosti viny, která byla ještě přisuzována pro poličské katolíky v době, kdy se barok prosazoval a kdy vraholil, vytrhatla se z nejbogatších vstev, nešťodlivých a osvada měšťák. Bál ovšem záru mezi předměstskými drobnými řemeslníky a zavádějí nebo v prostředí katolických vesměšů; jejich vliv na občanství i kulturní život Poličky byl však minimální. Nejobavější bylo, že její reprezentanti se sami o sobě nadále domnívali, že jsou "dobrymi katolíky". Časem bylo s kazatelsky řečeno proti neřestem světu a vstev, nešťodlivosti na sebe, ale spojovali to s veškerým. Nezdá se, že tu a tam někoho zastihly, přisuzovaly se už ze základy tajemně více tajně evangeliků. Kněz, přicházející do Poličky, nechtělo sice uznat evangeliků, ale usilovali přimět zdánlivě mírnou svobodu, aby se zavýželi nad sebou samými; kdykoli se o to vstev posuzovali, neupřeli. Karel Hron sám nebyl výmluvný kazatel, v osobních nešťodlivých představitel dával majero neopozorovaně s tímto stanovem. Jeon mámy případy, kdy připomínal, že v neobřezanosti viny mohou být evangelici katolickým viny téměř příkladem. Zimovně ovšem odnímal jejich "světlost": "Byl předseda, že jejich vzpurná proti římské církvi a jejich zabludění do sebe samých, spojené s přecitlivěním jednotlivec a jeho lidských slabostí a chyb, stavějí jako taková "na místo Bůh", vede k důsledkům, jež by v budoucnosti mohly znamenat naprostý rozpad křesťanství a ztrátu jeho autority ve společnosti. Přitom chybá morální autority by stále ještě neznamenala takovou plnou jako autority duchovní a marní. Hronovi nebo o potlačování protestantů; více si přál, aby byli přiváděni k pokopem všech nešťodlivých, plynoucích z nejednoty křesťanstva, a aby měli možnost upřesnit se nešťodlivost pro spojené s římskou církví v Kristově jménu. Bůh je tom v podstatě slabý a nešťodlivý; nemůže být sám sobě středem. Jeho vnitřní hodnota neste jen taková, je-li "napájen" na společné víře jedno, který přiroditá lidské omezení. Proto nelze přecitlivě "interst" a "osobní záru" jedince: všichni jsou za sebe odpovědní navzájem a jenom "jako celek" se můžeme dopřavdy posuzovat k Bohu.

Takové byly chybá některé z Hronových názorů; tu a tam kuse nezmíněné. Podobně jako jeho předchůdce, uděloval i tento děkan dobré služby z litomyšlanskými písaři. Tam už dávno nevládl Trnávčák

Karel Trauttmansdorff: ještě se tu vzpomínalo na jeho pohřeb, kdy jeho tělo obléčeno do piaristického nádobného oděvu, neslo dvacet místních chudých měšťanů. Protože jeho dech byla prorokována za Josefa Jiřího Valdejtajna, připadla Li tomu myslígní Valdejtajnu. Od roku 1765 se ujal panství Jiří Kristián Valdejtaj a jeho ženou se stala hraběnka Alžběta z Welfeldu. Karel Hron z Lichtenberka - sám šlechtic - znal se s Valdejtajnovými velmi dobře. Li tomu Jiříjím dělánem se stal jeho přítel **Dojtech Tichý z Poličky**. Ten byl ochotným jezuitickým škol, byl všestranně vzdělán, znal dokonale francouzštinu a šel francouzskou osvícenskou literaturou. Dal postavit nové dvoupatrové děkanství, kde hostil řadu soudobých vzdělaných, kteří přijížděli do Litomyšle. Byla to doba panování císařovny Marie Terezie, doba utváření státního centralismu a uvalování směrů o podřízení církve jejím vládnímu zájmem a prospěchu koruny. Církevní majetek podléhal stále více státní kontrole a papežské výnosy nemohly být u nás zveřejňovány dříve, dokud se k nim nevyjádřily vládní úřady. Některé církevní svátky se našly a celá země proslavila oblibou výrazného osvětlení. Smysl duchovního rozvoje života se začínal s lidmi volně vyvíjet. Omezením jezuitického vlivu v naší zemi nastupoval i vjnam českojazyka a na jeho místo nastupovala ve stále větší míře novověká jako úřední i domovní jazyk. Bohatí měšťané se ochotně přispívali novému proudu, věřili se s ním vřadit. Nemínivši a snažili se nadále zachovávat věrnost papežskému Římu. Poličky i zejména došlo k těsnějšímu spojení českých zemí s Rakouskem. To vedlo k více poměry dovozní, uctívali představitele katolické církve v lidech - zejména nos vlnitě - pořád ještě vědomí národní pospolitosti a chtěli zachovat prostor pro nezávislý autotický český život a podporu nejen jazyka, ale tradičních lidových zvyků i písní a výjevů, přejeví.

Děle oficiálního umění církevního i světského, manifestujícího namusosé i spouš církve se státní mocí (v poslední době dokonce podřízenost církevní státní moci), jaká se v těchto letech objevovala ve výzdobě reprezentativních budov, nřvijelo se zároveň i to, co dnes nazýváme lidovým barokem a na čem nemaly podíl měli také občasní členové rozmanitých řeholí. Tak například ve snaze o co nejvícejší smyslové publikování divu inkarnace prostým lidem začali jezuité i misionáři již před Polnou honřit a poně ještě hojněji stavět zprvu v kostelích, plastické figurky zpodobující **Narození Páně v městě Betlemě**. Dočítáme se o tom již ve starém Schmidlově spise „Historia Societatis Jesu provinciae Bohemiae“ ze 16. století.

Zvyky se neobyčejně ujal, brzy poté se podobné skupinky stavěly i v měšťanských domácnostech a posléze vyráběly po domácku dokonce v předměstských i venkických obalupích, kde se před nimi konaly drobné domácí vánoční pobožnosti nebo zpívaly kolední písně. Předváděly se tu i lidové vánoční hry a obřady. Je pozorová-

hodné, že zejména tady, na Českomoravské vysočině, zvláště pak na Poličsku za času děkana Karla Hrona, došlo k takto obvyklé, zrodilo se kdysi ve frankofónském prostředí a u nás zavedeny Tovaryšstvem Ježíšovým, takovou popularitu, že hned vznikaly celé „betlemské“ rodiny a že oblibenost zdejších jestiček se brzy stala proslulou žiřsko delek. Navíc se právě v tomto obvyklé začala časem shledávat jakási jeho vřadit „českost“, samo uspořádání oněch skupinek se přizpůsobilo místním podmínkám, takže zdejší **lidovi betlemáři** do nich promítali přímo keu svého vlastního života a vlastních zkušeností. Bylo to jakási osobní ztotožnění se s událostí vtělení, v němž postaviličky pastýře, přícházejících se podle svědeckých kůltův evangelia klanět navšenému spasiteli, měly podobu lidí z Poličska, byly oblečeny do jejich krojů, přinášely mu dary výrobky zde nejčastěji, jako například plátno utkáné domšćkými tkalkami na ručních stavech, chudé plodiny našich kopců, boty zhotovené poličskými ševci (tato činnost zde byla často výsadou první rodiny mastičů) a prostá předměta, jimiž sami sobě v každodenním životě nadělovali zdejší lidé radost. Ježíšek pak směřel ve skalní stěny, jejíž představu evokovala nř kdysi apokryfní evangelia, jmenovitě takzvané evangelium „arabské“ a protoevangelium jaxalovo, ale v troskách „zbořeneho hradu Davidova“, aby tím byla podržena kontinuita Starého a Nového zákona, v jejímž pohledu je vrození Ježíšovo naplněním přístřeší, daných lidu staré smlouvy ve „výkonech smone Jesse“. Tyto ruiny davidovského paláce jsou pro většinu poličských jestiček příznačné od počátku až po nejnovejší dobu.

Poličský měšťan **Karel Jeřábek**, podepsaný také v zachované pamětní listině literátského bratrstva, vydané pod patronací děkana Karla Josefa Hrona z Lichtenberka (archiv národní knihovny, místop. z. 10), daroval jednu takovou skupinu, kterou si sám vyrobil, svatojakušskému kostelu. Byla přijata s povděkem a vždy o výročních dňstojně v chrámu umístěna. Z celého okolí se lidé přibírali dít na Jeřábkův betlem a autor sám, povzrušen zájmem, vyrobil hned celou řadu dalších podobných skupin pro svou rodinu, pro mnohé přátele i pro blízké kostely. Těsněhodně je, že tato „betlemská“ tradice již zůstala v rodině jeřábkovsko-andřlovské natvrdo domovem a obnovovala se vždy znovu v každé generaci. Ještě pozoruhodněji je, že v této rodině žije ona tradice dodnes, dokonce i nyní, v poslední čtvrtině století dvacátého.

Ke zvyku starých jestiček se ovšem družilo zároveň množství lidových vánočních zvyků, jistě uctívání jehel a děděných z generace na generaci, jež právě barokní doba rozvíjela v celá jejich střízlivost i náimní krásu. Kdysi se podařilo zaznamonat některé z lidových vánočních her předváděných v Poličce a na celém jejím panství, nejpodobnější pak původnou hru trikrájovou (u. m. p. Litienku, osvěk XIII, číslo 7, Polička 1. dubna 1894, str. 55-56).

Podobné bohatství a poetická krása prostoty lidového podání se tu ochovávalo ve výstupcích předváděných ve společnosti se svátkem sväte Boroty, jmeno Nepomuckého i některých jiných oblíbených světců, ve vřadění Smrtky, v jarním čištění májových stůdčinek a zejména pak v náboženských i světořjých hrách a obyčejných velikonočních. Také zde se vyprávělo o velikopátebnu otřáání poselství země, plenucích modrou září delek, a lidé se při jejich vřadění zažehávali náženou. Na Seleský chrám se chodili omývat pramenitými vodou ještě před východem slunce, na Polnou robotu křepili vřadně světořjce světořjce vodou a zaháněli temné síly „lovem z pozolání Judova a z kmene Davidova“. Na svřadný den se vřadily posrny - „beránci“, mazance i vřadky. Na pole, jež měla vřadit obil, se symbolicky kladly vřadky. Lidé se vřaději obdarovávali jidlem, aby si naznačili, že se chtějí mít rádi. Podnikaly se „cesty k oteřvenému hrobu“ s betnjými citánkami i obřadními dialogy předem vřaděných „aktérů“, vřadujícími společnou radost, že ten, kterým umřel na křiži za všechny lidi, vřadil k novému životu a zve své věrné k sobě.

na popravišti, zbudované za mestom na Sibienčim vrchu, a posyť
nám tu aspoň poslednú útechu, že chviliek prišielo ľudského dýcha
ze smrti mu ukazovali na skutočnosti, presahujúcej jeho individuálnu existenciu
a na hodnotu ľudského utrpenia, zejména mu pak stavili pred oči vší-
objimajúci Boží lásku, ktorá dosť pohľadom celým vesmírom a serbe je životu
odot na kríži odpustiť i najväčšiemu hrišnikovi vďaka, jeho provinění.

Vďaka bola v mojej knižnici - nastáti práve v tom lze spathovať tu najväč-
šiu pomoc, jakou lze človeku v nozici dať. Zachrana posmrtného živo-
tu chodívajúca však nebola v jejich možnostiach. Na popravišti se tak
setkávala svetová moc s moci duchovní, každá sem však prináležala
co jineho, podle vznel odlišných poslání. Dostimco závažij věřící moji
mily jen pomijim platnost, duchovní moc odkazovala se svou věčností tr-
valým. Proto také začal někdo soudit protovědy už dříve mohou zajímat
jen tu a tam náhledy historika, ale dílo lásky a odpustění, jež sem
přinášeli knězi, přelidlo hodnotné kameny ve stavbě, která stojí do-
dnes. Že té stavby vyzařuje jakési světlo, pro něž by měl mít každý
z nás také současný člověk, který stojí neustále tvář v tvář zátiží a
neláze, zachraňující svět. Největší na vřem, je, že do obnosů druhé
ni neláze a posmrtné „spravedlnosti“ už nemají knězi přístup.

Někdy už nevíme-li, zda je nebo pravdy na známé politické poměry
o Améze Tešnovské a její neuvěřitelné popravě, jak nám ji začaly
jako katolického kněze Chrenberga. Víme však, že cisáři Marie
Terezie přes všechnu snahu o postizení Církve habsburské koruně
a přes všechna tebdjší omezení opatření, v níms připojila svou pe-
čet, byla osobně dobrou katolicí. A víme, že právě za její vlády
a v době působení zdejšího děkana Karla Hrona z Liechtenberka,
přesněji: v roce 1765, bylo kralovskému věnnému městskému
ce jednou protědy odňato hrdelní právo. K poslední popravě,
která se tu skutečně odehrála a byla dokončena, došlo tohoroce
dne 9. ledna. Vědij zde byli za usnadnění platna mečem štáti
Václav Bartošek a Jan Balek ze Skutče a „těla jejich na kole
položena, hlavy na špic naražena“ přij ježte dlouho už staly na šibe-
ničním nádvoří pro postiněch vřem, kdo by se kdy ježte odněti dopuštít
podobného činu. Tribličně ve stejné době tu byl upálen za živa ja-
stij Matyáš Bytner. Že popraviště už staly pak už jen opuštěné ohad-
ni zdi, jež pamatovali polistij ježte z třináctij let devatenáctého sto-
letí. Nástroje, určené k mučení, přestaly být užívány a byly na pa-
mátku uloženy v obecním spížárně blízko kostela. Jedna z místních
potvstij vypráví o loupežnicích, kteří se přij smlouvali mezi zdi opuště-
ného popraviště a chřili se tu bezpečně, protože lidé se báli duchů
zabitij lidí a neodvážovali se sem vřezít. Na místě, kde stá-
vala šibenice, byl vřezán dřevěný kříž s plechovým pomalova-
ným korpusem, vyřezáje každého kolemdoněho k modlitbě
za duše všech, kdo na šibeničním vrchu seřli se světa. Tak i
vřezáji znameními záti, co patřilo pomijivě moci meče, prvnaz
že ohně, a triumfální symbol života bez konce, do něhož se
vstupuje smrtí časnou smrt. Ten kříž zde stál celé věky, i za ně-
ho života - až do mé dospělosti - a zastřelil by si, aby byl obnoven.

Jsem sehopni dopřívazet se blízke při jejich vřestupu i něi jim storo
útechy tam, kde začíná sestup. Těšme se z jejich úspěchu a poleká nás
naušpěch. Méně z nás je s to stanout tvář v tvář už prvním stupm
jejich utrpení. Důvěřme-li to, deminujeme se, že je přestbudeme, vyhne-
me-li se zmince o jejich bolesti i o náiku, ježsem jsou vystavováni. Nepřá-
teli, octinuvři se v podobném postavení, jsou nám lhostejní a někdo se
tráje přistihne, že jim to dokonce i trochu přeje. Nie z toho nám vř-
tánské. Čtome-li pak o životě katolických kněz sedmáctého a osm-
náctého století, neubránime se užazu. Ti se nebáli sestupovat s lidmi
až tam, kde byl jejich život nejspasnější - a vůbec se neptali, zda
se jedná o přátele či nepřátele. Dříve věděl, co přivřel člověk v těžké
nemoci, kdy pohled na něho býval často odpuzující, i na přelhu smrti.

Analý by se poidit dlouhé seznamy vřezí, kteří vřetřovali nemocné morcem
a započali za svou péči vlastním životy. Někdy se však nezadržali podmi-
kat takové cesty. Dovedli posmrtně tomu, kdo jež ztratil všeshny blíž-
nadeje, znali jeho blízkost a věděl o jediné záchrance, kterou jim mohou
přinést. Neznali nikoho, kdo by jim za takovou záchranu nestál. Přinášeli
umirajícím smrtostný chleeb a umožňovali jim, aby seže onen tenozáby
plátek kruhového tvaru zaledli ježte před posledním vřetřechm
ne-
besa otvářena. Obrnaji jim stádnij evanjelia a modlili se s nimi jako jed-
nými lidy. Setkávali se se smrtí na každém vrchu a proměňovali ji
ve vřiz života bez hranic. Poslouchali ve vředěch. bilance jejich života
a učili se tím smrt a přitom nechtějí vřezit nejvřetřijí zádnij jejich duši.
Byli svědij situaci, v níže se človek propadá až na dvo vřetřij existencí, kdy mu
jež nezbyvá jediné stěblo: hodnot vřem, ježte by se zachytil, kdy strata vřem,
přítel a tělasného zádnij jež zhranila vřem nadějí a on je přitit na vřiz
svě lidské bezvědomosti. Setkali se s duchovními jimž omi vřemimní na pešitěru
mimost nemohly najít oporu ve svědomí: takové duše byly dnemý hřez
druhá kameny z nich jedním byla vřetřij minulá, a tma budovnály-
la tím kamenem druhým. Záhledali lidskou mysl, nřili se do žere ni-
coty. A Kupotim: přáti tam, kde dříve začala ona puť a beznaděje nic,
kde jim prostoupila, kde se v onom absolutním Nic nřpadly všeshny dšm-
vřemí naučené představy Boha, zničilo se všechno a člověk na vřemí vřez
vřez. Trápani byl uchvázen nřvřetřem záti, ježte nřvřem byl ježte s to
někdy vřetřit nedokonalým jazykem lidských vřem nebo aspoň pohledem,
vyjadřujícím vřem nř slova. Vřetřem, s mž se muží knězi takto setkávali
jako pozorovatel, měl i nejeden z mystiků, ježte bylo dopřívazet smrt
smrt, být „břem rukou“ ochráněno do Boje a přece fyzicky zřitit naděla mezi
lidmi a podávat jim svědětij svým nřvřem životem jako ten, kdo jež byl
s Kristem zomřel (jak svědětij Babel), s nřm pak vřel z mřijel, a žil jež
nikde on smrt, ale „v něm Kriste“. Svrze utrpení a zánik stádnij bodnřij,
svrze odumřemí malicherných lidských křemí a omezených lázek, svrze
dřemí přádnij, v něme vřemal obila a zřemov se vřezpala vřemna vř-
kost, zjeví se tam, přesahující meze smyslového vřemí a s nřm láze bez ha-
nic. Knězi, kteří byli svědij tolikij smrti na blížku i na popravišti,
načerpali zkušenosti, jež jsou dodnes vřetřem poznání vřetřem moderní
psychologie a psychiatrie. Ale teprve tam, kde vřemí nřblížku a nřpř-
vřemimně, nejzáti poznatij moderních lidských vřem o duši člověka,
kde jsou nřpřemimní a nřvřetřem nebo i jen zřitěny a dožad nřpřemimně
poslední hranice vědomí a nevědomí, začínají první nřemně křemí na ceďe
světečné mystiky, první vřemav vřemimní na nejvřiz přičku nekonečného záti-
ku Jákobova (Gen 28, 12-13). Teprve za žito hranec přádnij prvním čtveř-
vřemij histore z Janovij Apokalypsy „A j, nové činim všecko“ (žij 21, 5) a vřemí
z mřijelí měl vřem a je lhostejno, zda pro nřemimně, žito „svět žije
že nřžeje dal živo“, tělasná bytost“. Neai už „se svět“ ale žije „ve světe“
a posvěcuje jež Božím vřemim, které v něm přádnij. Boj teprve tehdy žije a pra-
cuje pro vřem vřemimní a nřse v sobě světečnou lásku, ježsem nřpřemimně
nřpřemimně. „Úkost vřemimie nie“, nřpřemimně v nátem století Martin Heidegger (Cape
nřvřemimně, str 381). Kdo však přádnij hranou nicoty a vřemimně mystik se smrt, ten
v „ničem“ nřpřemimně „vřemimně“ a spojil se s vřemimně vřemimně. Takový člověk
jež nemůže nikdy zemřít, neboť „nie Kriste“. Přádnij mu žerla bezha-
vřemimně žiti, jež objmá vřemimně. Od že chleba v něm nebylo místo pro níkost.

Takové tedy byly poznatij oněch mřemí a mystiků, kteří poznali smrt
zblízka a jimž bylo dopřívazet přemimně jež práh, ježte doba, o nř přemimně,
přemimně už přádnij podobným postojem, zřemimně přemimně pro vřemimně
životní dimenze a znovu se vřem vřemimně v vřemimně, jež žemimně vřemimně
zřemimně a brnaji mu v podobném nřetětu. Měla nřemimně vřemimně v vřemimně byla
humánější (aspoň v politické oblasti) a některé jež přemimně nřpřemimně vřemimně
vřemimně aspekt. Bylo žemimně obchit se těleto přemimně a na nich budovně
nejemimně z nřvřemimně vřemimně žemimně. Co však zřemimně odpuzovalo mnohé
nřemimně, byla jež vřemimně plochosť a menší sehopimně rozledek duchovním hodno-
tím. I do chvilky vřemimně tento spíše praktický vřemimně duš, málo sehopimně
odpřemimně se od podobného přemimně prospěchu, před ježte nřemimně vřemimně

byť významově i esteticky tím, čím je a má být, přestal by být místem
 zářících a pokojného spojení i posledních jistot, a město by ztratilo jedno
 z posledních působivých míst. Kdyby zmizely ty dlouhé řady křížů - symbolů
 života, teprve potom by mezi ony zdi uložila skutečná smrt - ta smrt, kte-
 rá je vždy přítomným dílem mezi lidmi, byjícími se pravdy. Poličský ka-
 tolický hřbitov, který v osmnáctém století teprve dosáhl do své pevné pod-
 oby, je zahrada ticha a snění, zahrada pokojné proměny pomíjivých tvarů
 těžce trvalé skutečnosti, zahrada vyrovnávání klamných rozdílů mezi lidmi i
 zhasínání malicherných sporů a zbytečného pachťení za předchůdce zisku, za-
 hrada světlolekké naděje a moudrého nadhledu nad věcmi tohoto světa. Nemá to
 místo smrti: je to místo, v němž nahýna život rozměru, harmonizujícího
 s řádem vesmíru. Je sít, jež srovnává jako písku, nastoukává všechny
 hrany a odtíná. Každá generace si tu podává ruce a manifestuje svou
 souvadlelost. Důvodem této hříbtov je skutečný hřbitovem, může se každý
 dívat z Poličky, až hlouká kdekoliv světlo, těšit slovy jednoho z neznáme-
 ných básníků Vyšehradského století, Františka Halase: „Ať si jen země
 leží doprázdna, ať si jen leží, jen když zbudě jistota jednoho místa, místa po-
 sledního, místa jen pro hrob. Chci ho mít tam, jen tam u nás. Kdyby mi oči jen
 pro pláč zbyly, já se tam vrátím, já se tam i po slepu vrátím.“ (F.H., 1939).

Také ve hříb-
 tovním kostele
 svatého Micha-
 ela Archanděla
 působilo za děla-
 nů Hrona ně-
 kolik oltářů,
 kazatelna s re-
 liefem Mojžíše
 a postavami an-
 dělů troubících
 k Poslednímu
 soudu i velko-
 ryse kompono-
 vaný dramatický
 obraz archan-
 děla Michaela
 srážejícího pyšné
 anděly, umístěný
 na hlavním oltáři.
 V jesyky Bible

není snad vyjádření všeho zápasu protilegálních du-
 chovních sil nad mytický obraz archanděla Michaela utvářejícího se
 s nafinovanou a přitom tak satursky sestřenou inteligencí andělů py-
 chy a chaosu (ženy se Jana 16, 7-9). Světo záru pomammal vtipně Ches-
 textov, že první a největší kříž, se neodál v poměru zahrada Eden, ale
 přímo v duchovní síti. Stále znovu a znovu probíhá toto měření nekli-
 dné a sebevědomé myslí, usilující zmoocnit se všech tajemství a učinit si
 z nich obřady okamžitých přání, s níž světla a kosmická harmonie. Shi-
 le znovu oživa touha „srážnout Boha s trůnu“ a umlčet svět do zmat-
 ku a nepřístěnosti. Stále znovu a stále častěji se člověk ocitá v zajetí
 odštěpených tendencí a nastolít kult vlastního já - tedy v zajetí sil,
 hánoucích k propasti sebeklamu a tmy. Už ve starozákonní vizi Daniela
 vě bylo možno zalkladnout Michaela, jako výroboditele ze všech soužení,
 který probouzí jedny, aby se vyzpověli jako hříšníci a jako blázni obléhají
 se životu v tvrdé čestě a radosti, druhé pak, aby rozpoznali slepotu
 svého egoocentrismu a v něm aby vlastní vinou zabývali (Daniél 12, 1-3).
 To všechno si měli věčně připomínat při pohledu nad hlavní oltář
 kostela, velodielho hřbitova, v němž kosti zemřelých čekají na tento
 velký okamžik Posledního dne (Exodiel 57, 1-18). - Obraz namaloval v sedm-
 dešátých letech za 67 zlatých brněnský malíř František Vav-

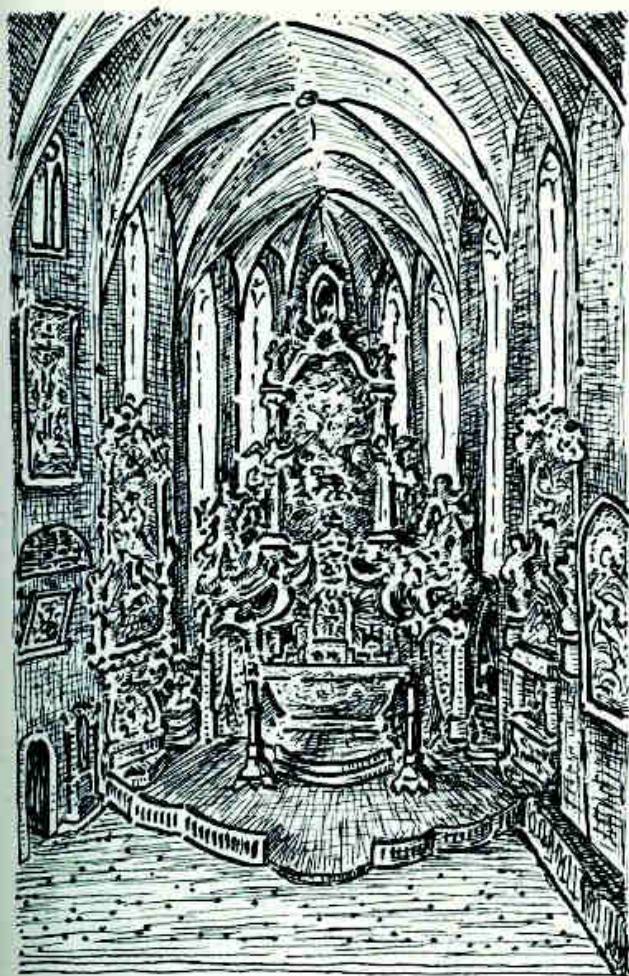
řinec Korompay, který zpodobil také oltáře brněnských kus-
 tellů u Jakuba a Minoritů i v řadě moravských měst. Kromě dvou
 portrétů vřetmých je tento poličský oltářní obraz jeho jediným
 větším dílem v Čechách. Má v sobě ještě vřetmou dynamickou sílu
 pravého baroka, nerozloptanou mělkou rokokovou hravostí nastupující
 poslední fáze „zlatého věku“. Je to jedno z děl, jež jista i dnes probouzí
 víru, poskytlují skutečný zážitok a vyhrázejí k zamyšlení nad některý-
 mi základními úskalími vnitřního života člověka.
 „Sancte Michael Archangele, defende nos in proelio...“

Největšího svého zvelebení se však v té době dočkala vnitřní vř-
 zdo a děkanského chrámu svatého Jakuba Vět-
 šího. Vedle již dříve vytvořeného hlavního oltáře s obrazem Andro-
 vjm a s řezbami Pacákovými i Waiichovými tu zazářily oltáře svatého
 Kříže, Karla Borromejského a Jana Nepomuckého (s ostatky sv. Prudentia a Deo-
 dala), sv. Anny, Panny Barbory, Josefa Pěstitouna Páně, knížete Václava, svatě
 Aloisie, Duši v čistoti a řada jiných. Pro bylo jich tolik, že se kostel zděl
 být oltáři až přepřehán, takže děkan Hron nasone některé z nich pro-
 dal a za získané peníze koupil v roce 1789 nové zpodobnice. Navíc ob-
 jednal ještě jednu, zvlášť umně řezanou, která z nich byla nejpre-
 zentantnější a v obecném povědomí byla až do svého zániku známá
 jako zpodobnice „děkanova“ nebo prostě „děkanská“. V pravém rohu
 pod dolním námem pak byl zbudován velkolepý Boží hrob k velkopá-
 teřinmu sousovnému rozjímání. Nad panstvími kavčicemi z Nepauerovy
 doby byl zavěšen rozměrný obraz Panny Marie, pozlacený nákladem
 literárního křme. Místní malíř a měšťan Felix namaloval na objed-
 nání děkanovo další obraz s výjevem ze života patrona chrámu svatého Ja-
 kuba. Posornost postála i křtitelnice katolického bratra z trnavomáří
 ko mamoru, jejíž víko bylo ozdoboeno bohatými řezbami. Nad kaza-
 nou stále se leskla zblacená Pacákova socha Dobrého Pastýře, který
 nečinně nabízel život za zmonmalením svých ztracených ovci.

V hroboce pod chrámovou dlažbou, zbudované za přestavbyho
 duchovního správce, byly nákladně uloženy tělesné pozůstatky
 děkana Karla Leopolda Nepauera a kaplana Václava Lukříčka.

Nově byla upravena a zvelebena přiblížení křížová cesta při vněj-
 ším dvůru kostela, zhotovená litomyšlským sochařem a řezbářem
 Pacákem a budící obdiv všech příchodců.

Zmínili jsme se tu již, že k oltářům Karla Borromejského a
 Jana Nepomuckého byly už dříve uloženy a za předobozho děkana
 pietně upraveny dvě skleněné rakve se vedými ostatky. Byly polýsi
 vyzdviženy z katakomb křesťanských mučedníků v Římě, upraveny, opatři-
 ny maskami a obloženy do skvostných šatů a dostalo se jim jmén svatých
 Prudentia a Deodala, z nichž zejména první byl pyj za svého životu
 nadán - podle jakési místní pověsti - zvláštní předurávanou moudrostí. Z Ri-
 ma je převezl do Poličky jistý Poláček Těbe a zde byly tyto ostatky důstojně
 uloženy k trvalému odpočinku i k slotě mlitních věřících. Skleněné
 rakve spolu s oltáři byly zbudovány už na popud Karla Leopolda Ne-
 pauera, který oběma mučedníkům věnoval značnou pozornost a tak-
 řásto o nich utvářel, že v nístecké lidu noska o nich pověst, přinuz-
 jící jim téměř závažně působení. Děkan Hron pak dal celý jejiok světl
 důstojně vyzdobit umnými řezbářskými pracemi. Vedly se tu již
 o nich vyprávěla nová pověst a zejména chudší lidé z předměstí
 ji věnovali nemalou pozornost: pyj tito svatí ve skleněných rakvích
 zmizeli očím věřících, pyj ve své hmotné podobě zaniknou, pyj uniknou
 všemu viditelnému vnějšmu uctívání, ať přehla mocných páni polič-
 ského panství dostoupí vicholu, stane se nesnesitelná a zastání víru.
 V ožstivých plamenech pyj odejdou k Pánu, jomuz sloužili a který ni-
 loval prostotu. Jednomu nejménovanému chalupníkovi to snad měl
 ve snu oznámit předurávaný Prudentius. J poddám v osolních vesnicích
 znali tuto pověst. Sotko těm, kdo hromadili zisky a značnými obnosy
 přispívali na bohaté ozdoby chrámu, se takové vyprávění příliš nelíbilo.

Neméně pečoval děkan Hron o vnější úpravu a vzhled chrámové architektury. V roce 1791 dal přebudovat sakristii, v roce 1775 rozšířit a nově vyzdobit zvonici na severní straně budovy. Když jednou nemohla více dle vzájemně s věže brán s ortov, dal jí děkan obnovit a započal u Josefa Prossla, aby jí znovu vyvedl. V roce 1779 byla obnovena věžní stěcha a ke zdi upraveno dřevěné patko pro hláského.

Chrám svatého Jakuba Většího, jemuž obnovila duchovní správa za příspění městského magistrátu a občani takovou mimořádnou péči, stal se brzy skutečnou chloubou města. Bohužel častěji než dřív se nyní náboženská vědomí představitelů Poličky upínala více ke kostelu a jeho kráse i množství ordor než k Ježíši a evangelium. Na první pohled bylo všecko v nejlepší pořádku a oni sami si to ani dost dobře neuvědomovali: zpěli na chrámu a pokládali to za výraz své zbožnosti. církevní slavnosti byly tu nejen duchovním zážitkem, ale zároveň velkolepou podívanou, k níž všimě kadidla a hřmění varhan přispíjaly své, takže účastník mši musel být cele zaujat, zvláště když pívním kazatelé dovoleli věčím vymluvným a přesvědčivým slovem uprostřed toho všeho mluvit do duší. Ve světě se mnohé měnilo, katolická církev byla nepříteľskými vlasy obrozenejší než dřív, někdy naleptávaná i zorní, ale zde jako by toho všeho nebylo, umění chrámových stěn nepočítával nikdo ani ohrožení, ani varovnou výzvu k většímu prohloubení spítečného křesťanského života, o němž tu lidé ještě před půlstoletím věděli mnohem více. Teče sice počítávala církev některé zásadní útoky státní moci a četná pudyvajiel omezení, dobře oblečení měšťané se tím však příliš neznepokojovali.

Když posleze přibýly ještě obtáče svatých Petra a Pavla, začal se být celý umělecký chrámový prostor uzavřen, dokončen a vyjstředně snad harmonicky proskomponován. To už nebyl vlastně ani pravý

barok, ten věčně neuvěřený a zneptozijný, plný dynamismu, v němž bývalo ještě celtit ustavičný vír z vlnami ducha. Všechno se zvolna měnilo v samovolnou hru, zaklečenou do sebe, i když v ní zdánlivě byli ostarovani tiž světeci jako dřív.

A tak byl (a dalo k tomu již v době josefinismu, o němž teprve budeme hovořit) celý tento nově v duchu barokně-rokokověho estetického upravený chrám znovu posvěcen.

Slavné svěcení, uspořádané nákladem poličského děkana Karla Josefa Hrona z Lichtenberka a částečně zobrazené z městského diákonu - svěcení, jemuž ani léta pro katolickou církev ne příliš příznivá nemohla nic ubrat na vršečnosti - provedl Hronův dobrý přítel, katolíkům i nekatolíkům stejně křesťanský nakloněný královhradecký biskup Leopold Jan z Haje při slavnosti Jména Panny Marie dne 13. září léta Páně 1789.

Hudby hrály, z hmoždírů se opět stálo, celá Polička se vynořila jako nevěsta a měšťané se oblékli do svých nejlepších šatů. Mnozí z nich posládali tuto velkolepou slavnost smekně za výraz své nebylé hmotné zajištěnosti, která jim dodávala sebevědomí. Tohle už nebylo mystické odězdání se do samých křiv. Snad to byla podivná až příliš okázalá, která chtěla zaplašit všechny stopy pochyb a neklidu z prvních náznaků začínajících proměn. Úmysl svěci a počty „dobře zajištěných“ měšťanů se nesetkávaly. Někteří z bohatých účastníků byli natolik oslněni leskem, že si patrně ani nepovimili chudého Ježíše, tichého se kdesi v temném koutku kostela mezi předměstskými a vesnickými chudáky, na něž se mnoho z té nádhery nedostalo. Přehlédli, že Ježíš je vždycky tam, kde realná trvalá nezajištěnost člověka není zatemňována pochybenou iluzí jistot. A právě tam, kde iluze začala být brána až příliš vážně a pokládána za skutečnost, vynořila se krize „zlatého věku“ Poličky, ohlašující jeho zánik.

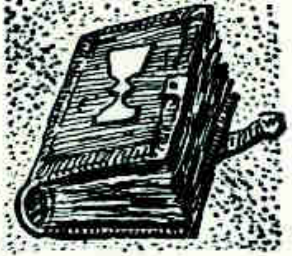
Doba baroku, doba velikých potů a lidových slavností, doba křivých barok a estetických modliteb, doba smyslového zprátnění dramatické duše, dynamického pohybu tvůrčí zásahů do lidských dějin a nepevnosti iluzorních posemských jistot, byla zároveň ve všem doboru značně protikladní. V kultu svatozářním a svatojanském vznikala - díky působení řady ozračných členů Tovarůžstva, Ježíšova - v lidu vědomí kontinuity národních tradic, jazyku k jazyku a tělo z tělu. Mystickými vizemi světců otevřela člověku zámatnou a ztracenou cestu ke ztracenému Ráji. V soustavném působení navšechny smysly věřícího prohloubila jeho citový život a probudila v něm nebyvalou tvůrčí potenci uměleckou. Vrátila hodnotu lidské lásce a posvětila ji. Prokázala, jakou úlohu má eros v každé touze vystoupit až ke svatosti. Prolomila sed, bránní poprským absolutně pronikat do srdcí lidí a zmořovat se jich. Postavila do plného světla vrozenost pokory. Chudému člověku dala útěchu a naději, v mariánské úctě mu otevřela láskající, těeici a pomáhající mateřskou náruč. V charitativní

aktivitě mnišských nádu dala příklad obětavé práce pro bližního i nalezení správné brány jistoty v srdci nepřítele. Vodru osamělých lesních studánek, střežených poustevníků, napomínala na studánu Jiřkovce (Jm 4, 1-12) a každou samotu věrného naplňovala Boží přítomností. Všechna vzrušená dramata lidských osudů i nesklonné myšli zakotvená jako drahá v klubovém vnitřním klidu, tak jako generální brat baroční kudy stmeloval polyfonní mnohost, nalezal v ní znamení nádu a všechnu ji posvedal ve světlu plnosti, v němž je ticho a mír. V architektuře sjednotovala protiklad smutných i statických krot a v malířství vedla divákovy oko s naze propasti tmy a stínu do oslnivého jasů. Misijsními každými posvedla mravní hodnotu, chudoby a představila Ježíše jako bratra všech trpících. - Nedokázala však probudit vědy dostatek skutečného křesťanského vědomí v člověku mocném a bohatém a ten se vymykal jejím vlnám stále výrazněji, podle toho, jak se postupně stabilizoval jeho hospodářské zajištění a větší nezdolnost: unikal jejím sjednocujícím křesťanskému úsilí a smere směřoval k restrikčnosti v limitně i duchovní oblasti. Doba pozdního baroku a rokoka pak již nedokázala téměř vůbec přivést bohatého člověka k tomu, aby se světným majetkem nakládal jako ten, kdo opravdu naslouchá Ježíšovu slovu a podle něj žije. Dovedla nejménou zachránit chudého, vymykal se však nyní již jejím možností zachránit bohatého před sebou smýšl, před jeho zvráceným a mravně slabým já. Ten, jakmile se demohl jmění a moci, začal v tom hledat svou jistotu a spásu. Přelstil se arci nadále slovy ve věřícím, sám v sobě se mu však již vzdaloval. Stále platil bolestný povzdech Kristův: „Synáčkové, kterak nesnadné jest doufajícím v statek do království Božího vjíti!“ (Mat 10, 24). Jv zlatě kostela doufali někteří nyní víc než v chudobu Ježíšovu.

Až do vnější nádhery „zlatého věku“ Poličky promrkaly stále zřetelněji - stejně jako i v jiných městech - stinné stránky nastupujícího času. Uprostřed iluzí o vnější zajištěnosti se snadno zapomíná na křesťanské vědomí trvale nezajištěnosti ve světě.

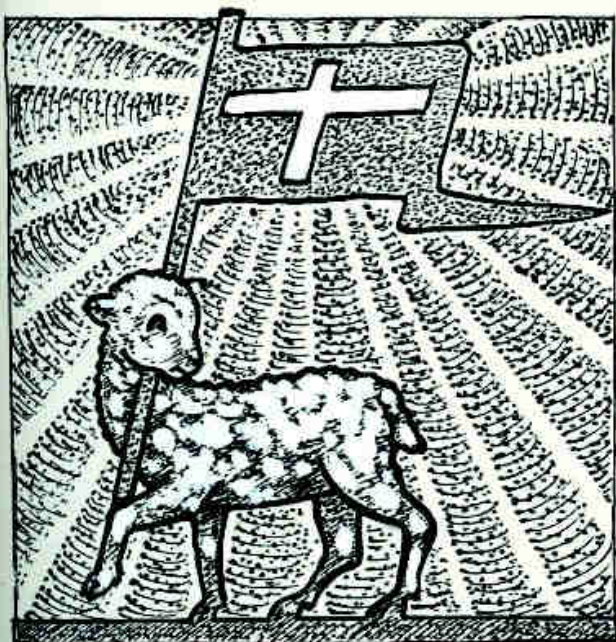
Poličtí měli nyní své své reprezentativní budovy, s malebnými štíty a mezi nimi krásnou radnicí, kterou jim mohli kdykoliv zavídat, v postavením měšťácku se pak nade vším vypínal chrám, který jim měl svědčit o Boží slávě. V tomto chrámu se pravidelně zbramotávali a usazovali si navzájem své nákladné oblečení, zasedali v panofejích kavičích, aby byli co nejblíže oltáři a mohli se kochat leskem státoctví nebo sumným provedením drahých výšvek na mense, ale pro nejménou z nich byli vesměché, robotující na panských pozemcích, třeba skuteční bratři Ježíšovi v jeho lidském údělu, jen opovržlivými „chrapouny“. Slova evangelia o lásce i k nepřítelům měli uzavřena v krásně zdobené zlatě a imitacemi drahokamů, že bylo radostí hledět na takové knihy, ale každému při stěhování z jiného kraje nebo jinovenci - třeba židu - zneptijemňovali každou hodinu pobytu mezi nimi a dávali mu tapce počít, že je v něčem jiný než oni. Mnozí dbrli na okázalou nádhery, s níž zdobili fasády svých domů i fasády svých těl a duší, ale jejich křesťanské svědomí se neprobuřelo. Rozsvěcovali velké svíce před sebou svatého Jana Nepomuckého, ale sami v sobě mvali leckdy tmy. Mariánský obrazek z vyřezávkou v domovním štítu neprosnil vždy do nitra majitele. Ten sice dovedl marnotratně rozhazovat, jestliže chtěl před ostatními ukázat své společenské postavení, ale k pravému ubožáku se neznal ani dobrým slovem, natož pak účinnou pomocí. A když už se k někomu z nich milostivě a skromně selonil, pak k tomu potřeboval co nejvíce diváky, aby mohl manje tažně předvést svou farizejskou dobročinnost. Stal se hluchým ke slovu oněch kněží, kteří mu nadili, aby obdarovával v skrytu a aby obdarovaného považoval za svého bratra. Srdilou ve společenských a majetkových výsadách unikl sám sobě. Snad se mu i zdálo, že bohatými dary pro děkan-ský kostel očistí svou duši. Možná se skutečně domníval, že svůj dluh vůči Bohu vyrovná v účetních knihách.

Někteří pobbani poličského panství nechťeli proto příliš věřit reprezentaci oděné do zlata a zdobené bohatými řezbami, byt by to byla i reprezentace chrámová. Raději brali do rukou B i B i se žlutavými listy, zděděnou po předcích, a chtěli být podobni oněm maličkým, na něž nezanevřel Pán lidských srdcí. Jedni dopovárali svých tajným evangelickým vzátekům, v nichž vedle posledních starostlivostí dozrvala idea jednoty bratrské, jimi se připojovali ke skupinkám samostatných a nikým neorganizovaných visionářů, hloučků, hloučků i písmačků, kteří si po svém vlastním způsobu vykládali Písmo. A byt by snad s hlediska pravověrných křesťanů jejich nauky byly zcela theologicky nepřesné nebo i zjevně deformovány některé z oněch projevů, přece jen v nich tehdy bylo tolik upřímnosti a jakési touhy po ušlechtilé čistotě, že by se v nich hojně daly nalézt nepochybné stopy toho, co lze označit za působení božského ducha v nezmarnitých podobách. - Víme, že ještě po polovině století opouštěli mnozí zemi, jako například oněchi chudáci vesměchých rodin z poličského panství, jež odtud odvedl konvíř Sodomka. Leckdo doma neodradily ani tresty, jimiž byl postižen ten, u koho se nalezla zakázaná evangelická kniha nebo leták. „Na veřejnost ovšem tím nekatolickými omezeno, psal později poličský kaplan P. Antonín Hájek, „než srdcem žitáť mnohdy více své věren. Knihy z trápů a jiných tajných skrýší, kde co drahé perly ukryty, vyhledávány, stihány a násilně odebrány, než prostředek ten nepřinesl požehnané ovoce...“ (Ch 1. výk: Národní zeměměřičství do roku 1838, Polička 1890, str. 23). Takové metody skutečně nemohly prospět změnu upravení jednoty církve, proto slabby až se od nich téměř zcela upouštělo a sami učili se horlivě přimlu-ovali, aby jech stál neuznal. Rovněž se však nedomnívali, že by těmto lidem mělo být povoleno odštěpnout se od římské církve a přispět tím k obnově církve, který byl už dříve zdrojem pohorlení u nevěřících.

Pro nedostatek kontaktu s theologicky vzdělanými lidmi, pro svou izolaci i fantazie výklad některých biblických míst sdružovaly se jednotlivé skupiny venkovanů do sekt s podivným nebo dost chaotickým obsahem. Jedni předváděli moray křiží zaslav do nádu světa a přisně potřástání věckv, z jejichž srdcí vyprchal smutek s chudým životem, jimi mřáli úmrtí z osvícených spírů, o nichž se náhodně dověděli, s osbitým výhledem zjevení. V České Rýbně dosvědčují arabovni doklady jistot rodinu Testovu, o níž se vědělo, že se stýkala s „adamity“, s křesťany se potají ve Straduně u Vysočického Vjeř. V některých vesnicích jsou dobové skupiny blouznivců, domnívajících se žt již ve stavu plně nebeské blaženosti, či visionářů, kteří sdělovali sousedům proročké obrazy Posledních dnů, či předpovědi bližního se velkého ohně Božího, který nászen stříni všelmu pyklu královského města, jehož představení je nutí robotovat. Někteří neměli vůbec po nuce žádná křesťanská vydání Bible: navrhovali tedy spjení s tu a tam usazenými židy a čerpali od nich informace zaměřené převážně ve Starému zákonu, prolínající se obsah s jednotlivými připovídkami Talmudu a náboženské literatury. Ve vjevodních Čechách jsou z oné doby dobové skupiny tak zvaných israelitů neřidovského původu, též abrahamitů, pro něž jedinou směrnatnou knihou byla Tóra, někde zase lidi, kteří v českořakoském duchu nazývali sami sebe beránky. Toužili připodobnit se bořimú Beránku v jeho tichosti, obětavosti a důsledném upletňování nevadilů.

Jádrem zakázaného nekatolického hnutí byly však i nyní proudy, věrně zůstávající v přímě biblických tradicích reformace, ať už lutherské, calvinské nebo stále ještě zčásti staroutakristické. Jony se však usojimně profilovaly a mísily, někdy i podle toho, jakých právě informací a jakých povzbuzení se jim odkud právě dostalo, takže jenom velice málo nekatolických společenství českého venkova mohlo v sobě prokázat nějakou jasnější a jednoznačnější theologickou vyhraněnost.

Mezi těmito normanizujícími a navrážejícími se postupujícími skupinami prokazoval se jmenovitě na Poličsku největší úroveň sebekritičnosti, bezohlednosti a nejhlubší kořenů stále ještě v tajnosti tu žijící **Jednota bratrská**. Ne možná říci, že v celých Čechách si zachovala svou relativně nejvyšší a nejpřívodnější podobu právě na Poličsku a Litomyšlsku (Ondřej Ráčan: Dějiny Jednoty bratrské, Kálal, Praha 1957, str. 398). Nepomohlo ani někdejší přísné státní stíhání „emisarií“, která potají překračovala hranice a pro povzbuzení domácím evangelikům i za údelnou upalujícího se výzor k emigraci přinášeli za hranicemi literaturu, tištěnou i klenbových mistech, kde se exulantní dobrovolníci a nacházeli pro svou ediční činnost bratři mecenáři. Poprvé bylo je, že podoba jednoty ve vesnicích poličského panství měla i svůj záležitosti: projevovala se v ní výrazně tendence více se se svým prapůvodcem; hojněji než v posledních letech před Bílou horou se zde připomínala jména Petra Chelického i Lukáše Pražského, zatímco poslední příměstský lutherství a zejména calvinismus neměli u těch nejvzdělanějších tak rozhodující vliv. Myšlenka nezávislosti, svobodomyslnosti, např. volného nesení víry a dobrých skutků, znovuzrození - tím se dokonce stávala přijatelnější i katolíkům. Vyšli z zde dokonce jednotlivci, smíci o možná stěh. Jejich návratu k prvotní podobě či aspoň k němu křesťanským ideálům, jež jí byly vlastní v šestnáctém století. Přiniklo do ní i cosi z katolické barokní vrozenosti; nechtějí visionáři, vyjadřující se bratrské vsmícnými slovy o víře. Všichni však byli pro věrnost jakoby katolíky, zúčastňovali se povinně katolických mší a to v nich a v jejich citovém životě zanechalo jakési bezdůvěrné stopy, i když se s touto povinností jenom neradi smířovali. Tím vším není ovšem řečeno, že by byli s nimi chovali nějaké sympatie k římské církvi. Naopak, právě k ní začínali postoj naprosto nesmířlivý. Až do nich přecházelo cosi z její citovosti, kterou sledovali všude kolem sebe, odmítali nádu podstaty, stěží jejího učení, neuznávali by její svátosti, které si při „vymyslela na víc“, její obrázky a sošky považovali za modly a jí samu označovali biblickými slovy za „nešťastnou babylonskou“. Zřetelně viděli jí se státní mocí a obvinovali jí ze všeho zlého, kterého se na nich (ale i na katolíky) dopouštěli jejími páni, pro něž museli pracovat na sobotě. V říši o katolické nále jako by mizela: jimi tolik proklamovaná mírnost a láska ve všem včetně nepítel. Stále čekali na „den odplaty“, v němž by bude celá katolická země vymazána se světa. Tehdy při nastane „dobrá keránková“, v níž budou s nadějí a na-

dosti očekávat příchod Postudulek dnů. Každý, kdo se připojil z vlastní vůle k římské církvi a pomáhal jí, bude při nauce zavřít. Odmítali rovněž její obřady, scházeli se v tajnosti za zavazovací dveřmi ve svých chalupách a konali tam prostě jako služby při čtení písma, zpěvu bratřích písní a z vězení Páně, při něm jedli chléb a z kábelu pili víno na památku dne, kdy se Ježíš krmil a apoštoly. Nevěřili však, že by se Pán zpřítomňoval v chlebu a víně; hledali jej pouze ve svém společenství a byli přesvědčeni, že se skutečným Pánem se setkají až teprve v jeho slávě a plnosti na konci věků. Tehdy budou odměněni za svou věrnost a učeňnou po jeho pravici. Když zmínil nástok úradu a přestalo vyhledávání zakázaných knih, netajili se již tolik se svými shromažďovacími a bývalo úzkou, že ve vsi o nich kde kdo věděl - i katolický kněz, který sem přijížděl. Někteří z jejich bolostně vedl školný kazatel, který přišel z ciziny a tajně navštívil tu činnou vesnici, z velké části se pak sdíleli sami a hromadili si význam biblických textů tak, jak jim sami rozuměli.

Jště v dobách, kdy úřady podnikaly proti literárnímu přivolení zákony, proslul mezi nimi jeden, který se stal poději známým i za hranicemi země a dodnes by se připomíná jako pozoruhodná osobnost dějin jednoty. Přivolením tehdy ještě pronáležel v obvodu území, který se tajně a v tichosti shromažďovali v lesích nad Svaregou, kázával potají o bratřích myšlenkami zemenář **Jan Šierka z Poličky**. Početnou skupinu uprchlíků z Českomoravské vysočiny odvedl pak přes Uhry do Slezska a Pruska. Jeho snem bylo všude utišit celé tanění se jednotě svou podobu a nád. jaké měla ještě v době Bratra Lukáše Pražského, který žil v první polovině šestnáctého století. Odnesl si tuto představu z Poličska a byl pevně přesvědčen, že jediné to je cesta, která může jednotu zachránit, vrátit jí ji samé, uchovat její celistvost a zabránit jejímu rozpádu a zániku v theologických jej myšlenkových proudů německé a švýcarské reformace. Kumboli přišel, vědu dokazoval, že základ jednoty byly zhoršeny a čisté, že byly zakřiveny v Římu a Říši lásky, že dělní bratři se ještě nedávali slávek moci a nepřijímali světské úřady, zatímco v posledních letech před Bílou horou podlehli tomuto pokušení a dopouštěli se stejných názil jako všichni, kteří v nesporně Ježíšovým evangelium usilují ovládat druhé a umocňovat jim svou vůli. Podcentní hodnoty svatosti a nezávislosti duše calvinismu jí zhoršily mravní síly, kterou jí už kdysi učil Petr Chelický se svým náhledem do víneku. Pro své zásady se Šierka neshodl ani s bratřimi emigranty, kteří se usadili ve Slezsku: zdálo se mu příliš přizpůsobení stávajícím nádhm, příliš zsvětštění. Přijel také do styku s Bratřimi, kteří vytrvali v saském Herrnhutu sbor; přijímají mnohé pietistické názory hraběte Mikuláše Ludvíka Zinzendorfa, na jehož panství Herrnhut ležel. Ti se mu rovněž znelibili. Tondostně se snažil prozrazovat svou představu a v polském Gdanskku, kde se živil německým jazykem, vydal vlastním nákladem znovu spis Bratra Lukáše „O porodu církve svaté“, k němuž připojil i svou vlastní úvahu o úpátku křesťanského náboženství a o krušných dobách jednoty. Kniha vyšla v roce 1762. Některými uvádějí, že Šierka chystal vydání na náklady svých blízkých přátel rovněž Postilla, sestavenou z posudněk svých vlastních kázání. Rukopis snad při byl dokonce již připraven k tisku, ale k vydání již nedošlo. Postilla měla obhájit právo výber z oněch suggestivních promluv, jež kdysi tolik zaujaly jeho krajanů na Vysočíně. Škoda, že nebyla vydána: mohla nám dnes podat nejautentičtější podobu původních autorových názorů, o nichž se dnes dovidáme již jenom zprostředkovaně. Ústní podání zachovalo zprávy, že při se ještě několikrát vrátil tajně do vlasti, navštívil dokonce i své rodné město a v něm znovu kázal. Jeho představy o potřebě návratu k prvotnímu postání jednoty byly nepochybně pozoruhodné, autor nejvzdělanějších bratřích dějin Rudolf Ráčan však soudí, že neměl patrně dost síly a moci při ani schopnosti, aby svůj sen dokázal realizovat. Proto ztroskotat a zemřel v bídě a neporozumění v Královci někdy po roce 1770. Památka na jeho utajená kázání na Vysočíně však mezi zdejšími nekatořky zůstala a pověst o něm se vyprávěla a přecházela z generace na generaci.

omezením pohledu na zcela jednotvárný, jedna z nich, kosmický člověk, hádám, se odlišuje se z jednotlivých lidí, má za úkol spolupracovat se svou nejdůležitější postavou a v tomto smyslu vyvinet úsilí k nápravě počáteční explose, utvářet zplodila toto rozštěpení a porušení původní dokonalosti.

Kabbalistům byl tedy Bůh absolutní podstatou všeho jsoucího i nebytícího, tajemnou přítomnou ve všem stvoření. Voné jsou zmíněné dříve kosmické katastrofy se smířily svatě praxí s nesvatými a z nich vznikl dnešní nedokonalý vesmír, který lze přivést zpátky k dokonalosti jedině návratem k původní jednotě. Svaté prvky jsou jakýmisi nádobami, se kterými přijímá do sebe božské světlo; právě ony mají tendenci vracet se k základnímu světelnému zdroji a jsou jim přitahovány. Člověk, stvořený z obou svět, čistice, který se ve své nechtěnosti snaží dál vzdalovat tím, co je v něm porušeno, snadno se oddělí od sjednocujícího Božího plánu a místo aby přispíval ke stavbě Božího království v lidských srdcích, pokračuje ve své slabosti odštědřením božským silám. To je okamžik, kdy se z vlastního dopuštění nebo z neznalosti ocitá v „obzám vyhnání“ a kdy se v něm rodit to, co se v mezích světla vztahů nazývá „zlem“. Vliv odštědřených sil, jež se vmyslí do vesmíru za oně katastrofy (dnešní astronomové by je nazvali „velkým třeskem“) a jež přispívají k individualizaci a vzájemnému vzdalování jednotlivých prvků, lze překonat jen proniknutím k tajemství počátku stvoření, tedy otm depozitováním obráceným postupem, znovu napojením na síly gravitační a tedy návratem k Bohu. Gravitační rozumíme všechny formy přitažlivosti na všechch stupních poznání. Přitažlivost je láska a láska je Bůh. Působením této lásky přechází podle Lurianské kabbaly nedokonalý vesmír postupně ve stav dokonalosti, jeho elipsoidní tvary se snovávají v kruh či kouli a člověku byla dána inteligence, dar poznávat i schopnost milovat proto, aby napomáhal této grandiosní přeměně. Ten je pak podle stupně své malosti upeklý nebo naopak zpomaluje.

Proniknutím k jádru praxe, z níž byl stvořen vesmír, lze tyto praxe rozřešit a vyvinout tak mocnou energii, která v nich je uvržená. Rozšířením zdánlivě pomalých čistice se znovu vyvinou Boží síly. (Gyatso Muzinko, „svět je tedy k tomu, abychom jej rozdělili myslími; teprve pak začíná život.“ - Glem, Lit. ml. 1971, str. 127.) Způsob slupky zdánlivě pomalých hmotných praxí je zájem absolutní.

Symbolický náznak mystéria stvoření je obsažen v počátečních kapitolách knihy Genese, poznání o stvoření vize „Hospodinové se přiblížily stvoření Bible ve vize Ezechiela v pronoci, a obrazem „mystického snátka“, tedy zpětného splnění Duše s Absolutnem, je řízení písmi, připisovaná moudrému králi Salomonovi. Proto uvedení Fi biblických místar nesměl ještě číst člověk nezralý, s malými životními a duchovními zkušenostmi, který by jim nemohl správně porozumět a pro svou nevědomost by se mohl dát odvést nižšími přiznáními v sebe samam. Kdo jako znalý nastoupí tuto mystickou cestu k Prvopočátku všeho bytí, cele se v sobě a ve svém smýšlení promění. Kdo je stvořen opakem, obklopi své já neprostupnou zdí, izoluje se od světla světa a propadne dlouhodobě nebo trvale úzkosti. A není-li snad dosud dostatečně jisté ani jeho vlastní já, mohou jim zmítat zdutopy nesmrtelných a často protichůdných „já“ jeho předků, zápasících o něj jako neviditelné postavy v jeho vlastní kvi. Mystik má své vyhraněné já a přítomní, že toto své já nemůže vyhrnout ze širokých souvislostí: všichni jsme za sebe navzájem zodpovědny, protože jeden a týž souhrnný Člověk se dopustil počáteční viny a jeden a týž Člověk musí z ní být postaven, ale veškeru osobnost, t. j. musí být zlučen všech svých negativních částic a kladně nabité čistice se musí spojit v jedinou. Odštědřivé síly neome uve v sobě svou vlastní záhubu a níh se do chladné prázdnoty, protože se vzdalují jak Bohu, tak sobě navzájem. V nich poznávají ve své cestě daleko od středu všechny důsledky vesmírné explose. Naopak v blížení se Bohu, jakému Slunci všech slunci, je zároveň objasněno vzájemné přiblížování jedněch k druhým a jejich průsečíkem je vše přítomný žár neskonale radosti.

Chasidé, ukleďající výtečky kabbalistické moudrosti do prostých výrazů, připomínají jednoduchých píbělů, byli radostní a veselí lidé. V jejich prostředí se rodil příznačný židovský smysl pro humor. Věřili, že rozhodující podmínkou návratu a úspěšnosti individuální duše v Těhu je „bezhraničná láska ke všem lidem bez rozdílu“. Studium i praktické provozování kabbaly je přivedlo k přesvědčení, že hmotný svět sám o sobě není a nemůže být nepřitelem Boha a jeho záměru - sám Bůh

je přece bezprostředně přítomen ve všech jeho gravitačních sílách. Šleže natom, jakou míru těchto sílek v sobě kdo božím působením nachromádl, jak pokorně se otevře Božímu plánu se světem a do jaké míry dopustí svou kladnou odpověď na Hospodinovu výzvu, aby jej svíce ve posvětil. V kruhu rozatých slunci vstávali k půlnocním modlitbám, aby jimi „rozpoutali požár lásky“ (hebrej), jehož sílou budou uchvázeni a očistěni i mnohem porušenejší lidé, kteří dosud stojí vne Božího řádu (tak jako když rozpínají se Slunce pohltí do své přitahující výhře všechny planety). Až takový požár nastane, vtělí se mezi lidi Mesias a vrátí svět do Hospodinovy náruče.

Chasidé umávali naprostou vládu Božího Slova nad světem do té míry, že se uchýlovali až k magii biblických slov, písmen a jejich číselných významů (něbt' každé hebrejské písmeno je zároveň číslicí). Jejich pomoci žilci z Píma skryté jinotaje, o nichž běžný čtenář povstných textů neví. Všechno mělo svůj význam i počet slov nebo písmen je či své kapitoly, jejich součty či rozmanité přisůny. První verš Genese „Na počátku stvořil Bůh...“ se dal číst i v tom významu, že „Počátek stvořil Božství“, což znamená, že Prvopočátek všeho podmiňuje vznik toho, co ve smyslovém světě umožňuje našemu myšlení poznávat Boha. Seřadíme-li všechna písmena výrazu „Duch Boží“ a sečteme-li jejich číselné významy, vyjde nám součet 300. Pro toto výhledné číslo, které v sobě obsahuje energii vání Hospodinova ducha, má hebrejština znak **ש** (šin). To znamená, že v písmenu „šin“ je koncentrována božská síla a moc. V trojité vrstve na začátku svých mystických vídění zablédali proto Chasidé viditelně znamením jejich zvláštní vyvolenosti a božské inspirace. V samotném jménu Hospodinově (**יהוה**) pak tušili takovou sílu, jaká je nelostná pro člověka - proto se je neodvažovali nejen vyslovit, ale ani napsat. V tom ovšem zášiti navazovali již i na dávnou kněžskou tradici starožáků. Ve Jménu („šm“) je obsažen sám život. Chasidské komentáře ve knize „Stvoření“ (šefet ješir) předpokládaly na základě textu, počátečních jíz z 11. až 13. století, že při zpětném odklání určitých slov lze takto vytvořit umělou lidskou bytost, tak zvaného „golama“, a vtisknout mu Jméno („šm“) života. Prvními pokusy přimozovaly mažskému rabbinu Löwovi, že se mu něco takového po mnoha pokusech dokonce podařilo. Písmena byla Chasidům stavebním materiálem, v němž se Slovo Boží zpřítomnilo v celém vesmíru a neporušenou čistou podobu si zachovalo v Bibli.

Od tradicích židů, pro něž neřekující knihou byl Talmud a kteří neznali nebo nepřijímali kabbalu, odlišovali se Chasidé právě jedním zásadním přesvědčením, spočívajícím v učení o „gilgulu“: nebyli tu vřadění představaš, kteří nově židovské označují jako „karmický zákon“ nebo prostě „karma“. Od lidí však tuto nauku nepřijímali: vyvrstala ležicky z jejich vlastního mystikového systému a ze zážitků, že z tajemných stvoření, na nichž musí zakládati svou mystickou zkušenost. Důrné přesvědčení o dlouhodobé cestě vykopení světa propočítával nejdůležitější v 16. století jíz zmíněný Izák Luria. Život se podle této nauky očisťuje dlouhým převrtlovacím procesem a tím se posvobna blíží k původnímu středu, z něhož jako nablý výhon když vytvářelo všechno stvoření. Tati se duše posvobna zbavuje odštědřených sil a každé selhání v jednom životě si musí odpýkat v dalším životě - a není to jen duše člověka: je to i duše zvířete, rostliny, hmyzu nebo kamene, v úhrnu pak duše celého dosud poručeného vesmíru - něbt' ve všem, co existuje, působí totiž vlnu Božího dechu, jenž říkáme „život“. Všechno tak postupně spěje k vyšším, subtilnějším a „božštějším“ stvořením, někdy však novými selháními se vrací k nižším formám. Tati se může pomlouvat stát v příštím životě kamenem, hřadavý člověk mřou či svali tkouci vodou. Duše vykoupenejší, soustředěující v sobě jíz převahu gravitačních sil lásky, nemusí se již znovu vtělovat, některé více přes to sestupují zpátky na tento svět, aby mu pomáhaly k divinaci. Takovým způsobem přiblížují na svět „ca-

dykové", t. j. „spravedliví“, aby přesvedkali ostatní lidi k světlu svým příklad-
nými životem i zprávami o vyšším světě. V takové podobě se vtěli na konci duši
do světa lidí i sám Mesiáš. Očištěné duše jsou jiskrami božího dobra. Všechny
tyto jiskry dobra se nakonec spojí v jediné světle a obnovení strachu kosmickou harmonii.

Uhrnem se tedy měi - až už jde o neobvyklé věci, věci, živočichy na-
bo lidi - celý rozpínající se vesmír se musí přitahovat brží lásky nakonec
zase jednou smířit a navrátit se na svůj zdroj a střed. To se v plnosti stane, až
se definitivně zbaví odstředivých sil, které jsou nenávěť. Toto rozpínání a smr-
ťování vesmíru se podobá tlukotu srdce nebo také výdechem a vdechem, někteří
kabbalisté je nazývali „božím dýcháním“. Extáze luriánského kabbalisty ni-
kdy nezměňovala k průchodu osobnímu spasení, jež v tomto kontextu si poma-
žovalo vědecky za pouze díle, záležitosti a tedy nedokonalé, ale její touhou
bylo vykoupit svoje mystické poznání a užitímne spolupráci s Bohem celý
svět. Na kabbalistech tak „spečovala, bítá světa“ - radostným utvářením na se-
be přijímání společný křesť všech lidí jako osvícení mesiášského údělu a vtaho-
vali tak do soustředných kruhů Absolutna celý vesmější svět.

Každý by se mohl zdát, že v kabbale převládalo spekulativní filoso-
fování nad mystikou. Chasidská životní praxe však dostatčně prokazovala,
že skutečností byla docela jinde. Jím Langer, který mezi chasidy prožil význam-
nou část svého života, hovořil o jejich „neomezené víře, nadčlověčské radostnosti,
pokore, naději a lásce“ a poznamenal, že jejich důraz na „prostotu duše“, která se
stoběta židovská praxe dozrávala propácnout, až postěra nabyla podobu
jisté „neřinované náivnosti“, která naprosto neměla v úctě „přemístěné mud-
lavství objevených tal mudrů“ (t. j. světlých). V jejich veselé zbroznosti bylo
něco, co se v křesťanském prostředí dá nejlépe srovnat se zbrozností frankofon-
skou. Protože neodmítali hmotný svět, ale přáli si přiblížit se Bohu, těšili se
i z míze pozemských radostí a zcela nevěstičky je přijímali jako Boží dar.
To nebylo v žádném nosporu s jejich úctou k postům a vědám, že ten, kdo je
Boží a zpívá tře tajně bymny a pění, jež nikdo nezapnul a jsou jen ústně pře-
dávaný zázračněm, může vlastním nitrem projt až do sedmi Božích paláců
a zažít štěstí, jaké přemístěně nezají (Sam Chajben Šerira). Nejvyšší stupeň mys-
tické radosti však pro je svého života na zemi dosud osušili jen obyčejní lidé, jež
dělá přece až na půl řáje - jedním z nich byl velký rabbi Akiba, (traktát Chagigá).
Vypovědo se o celé řadě zbrozných kabbalistů, kteří byli natolik uchvá-
ováni důleu Božím, že názem opustili všechno a odstěli do bezdomoví, aby
v bostém vytržení neustále prošli Hospodina za všechny lidi. V extázi pro-
fórali, jak se lidská duše přiblíží židovím v Bohu neumenšuje a nerozplývá,
ale naplňuje se božím žánem, vstřebává do sebe jeho energii, roste a rozvíjí se,
aby mohla ještě ochotněji a aktivněji sloužit všem ostatním. Byli vědci
Hospodina, že jim dovoluje, aby se modlili, a přitom je nechalí žít. Do sku-
tečné modlitby odvádějí člověka celou svou životní sílu. Vždyť smor se
odkává za záruku jako z pohádkového příběhu: čím více síly člověk Bohu v mod-
litbě odevzdá, tím více mu ji vrátí. Kdyby se někdy tento záruka neudal,
svět, který svůj život odváděl a zické se jej, musel by uprostřed modby zemít.

Pomůžeme-li životní praxi Chasidů, chtělo by se nám říci, že nikoli
evně extázi, v nichž se chtějí být neseni na andělských křídlech blíž Bohu,
ale celý jejich životní styl byl mystický, neboť při všem, co konali, si při nej-
větší pečlivosti každodenních starostech, posílávali do morku kochi vanuti Bo-
žím dechu, který je zasahuje. Jestliže se dá něco označit za skutečnou
mystiku, pak je to právě tohle. Všechny jejich nadčlověčké skřipky jim byly
boposluzbou, neboť řídili, že za božstvem nutno poklekat každou ra-
dost, která vychází z Hospodina a uchvacuje srdce člověka.

Jestliže v osmdesátých letech 18. století žil v moravském Mikulově
„zázračný rabín“ Samuel Šmelke Horowitz, o jehož kabbalistické
moudrosti, zbroznosti i nevdaných činech se mezi chasidy vpravdě lo
živo došlo mnoho podivuhodných sklazů. Říkal, že všechny bytosti
jnu součástí jediného nadosobního Já mystického Adama - tedy i nepřá-
telé, kteří nám škodí. Jestliže nás Bible učí, že máme všechny milovat jako
sebe (Lukáš 10,16), znamená to: zaujmí-li nějaký postoj ke komukoli, vědecky ho
zaujmí jedině k sobě sámému: k mystickému člověku, jehož jsem nedílnou sou-

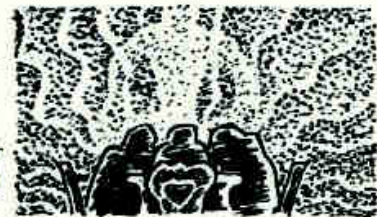
částí. Kdybych, kokohlí nenáviděl, pak by tato nenávisť zase padala na mne.
Každá jednotlivá duše je jednou z nespočetných bráček jisker. Nemůžeme proto do-
pusit, aby některé bílí jiskry padaly do bláta nebo aby v nich rástly, at už jsou
dočasně spjaté a jmenem a individuální podobou kokohlí. Kdo chce sloužit Bohu,
musí pomáhat všem lidem bez rozdílu - tedy i těm, kteří nás pronásledují. Naše
pomoc spočívá v tom, abychom jim byli příkladem. Žitosty, vedli je k radosti a
nenávisť jim spláceli láskou. Záleží i v tom, jak často je zahrnujeme do svých
modliteb. Pevně-li posvázení k radosti, smíří jejich nypřijí nenávisť.
Přestanou-li nenávidět, začnou si uvěit sami sebe v Bohu.

Mikulovští Chasidé přiměli spíše o dosud žijícím, zázračném rabínovi
také do vjechodních Čech a přiměli nejednoho zdejšího věhlasného žida,
že se i osobně za ním vydal, aby se dotázal na nevěřitelné otázky nebo
ženské i praktické, na kabbalistický výklad biblických moudr i na možnost
řešení vlastních denních starostí. Nikdo přj nebyl oslyšen. Rabín trpělivě vy-
slechl každou otázku a dopoučoval, co má člověk dělat, aby se
nezpřeměnil v Bohu a svého posvátkému poslání. Nejednou se přitom dovo-
lával i myšlenku velkého nabíbo láovu, který po moudrý čas také přišel
v Mikulově. Žejména jim připomínal „mahasaraj“ názor, že každý má talud-
ovní mudrování se s Bohu nedo spíše, to že může člověk snadno přivést
se světovým zálostostem, zatímco Bůh sám si nevěit taklik úval jako člověk.
Když se při zprávě donesla i do žijedce u Chrudimi, kde tehdy žilo již
poměrně dost rodin možnáské viny, velmi při tím zaujala mladíčkého
Joachima Malého, který si velmi pial rozjet se také do Mikulova. Byl však
ležely vyhledat, zázračný rabín mezitím zemřel a Joachim se šel na mla-
dost do ústora Amora. Co však slyšel udysi o Samueli Šmelke Horowitzovi vy-
právět, uchovával ve svém srdci, vyprávěl o tom předtím svým dětem a ty zase
předávaly ústěnou počest dalším generacím svého rodu. Tak se lece z ní
udrželo i prostřednictvím některých židovských potomků až po naše dny.

Žejšto mikulovským rabínovi zasáhla ještě za jeho života také sama
Vysočina. Někteří židé na Poličsku se z ní těšili a nabývali tím vnitřních
jistot, že kdesi žije člověk, který vidí i do jejich zbjraných duší lépe než jiná
neponechá je ani na dálku v prachu a blátě, kdesi je přeji vidět jejich neč-
lovití spolubčané. Ž vyprávění poč opili, že by si nijak nepomohli, sduhy
v sobě nadále žitití trpkost vši těm, kdo jim nepři. Ta by je jenom stravo-
vala a bránila by jim v jejich akti vstě jakéhokoli druhu. Bylo by to zaka-
nitě: jejich trpkost by zasáhla celého mystického člověka a tak by se
i oni stali svou vlastní obětí. Rozpodin si však židý vyprávěl ze všech národů
a na určitý čas je rozesel mezi všechny národy, aby tam plnili jiné
poslání a aby všem střežili knihu knih, v níž se zjeví svět. Na vždy
velovněli přesně slova „zázračného rabína“: jak stá povstí od útě k útěm,
měnila se lecky i její podoba a některé jednotlivci si jí přizpůsobovali vlastním
potřebám a zájmům. Ale tak už to ve svěle bývá s každou myšlenkou.

V mitech, kde rabín přišel, si však jeho památka zachovala víc z př-
vstní žitosty. Kplynulo mnoho let a mikulovští stále ještě z dejetím ula-
zovali kostum nahroben „zázračného rabína“ i roměnku, v níž udysi
tento neobčejný muž hloubal o posvátných tajemstvích kabbaly. A kam-
koli se odtud i v pozdějších letech stěhovali, v tude s sebou nítě počest
o světlém člověku, mezi jeho názory a činy byla po celý jeho posvá-
ný život vřadová shoda.

Mělo z kabbalistické na-
uky o procesu postupného
očišťování lidské duše vře-
bězei mnohých vtělení i o bla-
dění dosud nevtělených duší
a o jejich touze navrátovat
kontakt s těmi, kteří jim byli blíž v předchozím životě, přecházelo po-
stupně také do myšlení a představ nady prostých venkovských lidí
nežidovského původu. Tito lidé velmi názně duchovním životem a bez
důkladnější znalosti židovské mystiky a tradice vstoupali pře-
vstným útokem jednotlivě zachycených vjností rozmanité podoby,

někdy dost shrublé, podmíněné do určité míry i představy z lidových bájí a pověstí a značně již odtřesené od světské mystiky. U formování jejích představ postěž přispěly také informace odosrbené zejména v následující době z kultury mystické národní, v nichž se běžně přelínají mínění o záhadném životě člověka s orientací nacionalismu a na věčné strasti spojené s fyzickým životem. Především zdaly se lidové pověsti a společenské odposledí. Ženy i muži se ovlivňovali skromnějším v kruhu kolem nějakého státního a společenského koncentračního myšl. se snažili vyvolat postřehy a náhledy některého duchovního učení o neviditelném. Běžně se při objevování záhadné skutečnosti, někdy se pohybovaly předměty, dokonce i stěly se s tím od sebe posvěd nad podobu, neznámý či známý duch při začal něčí nutkou přitáhnout vlnu nebo promlouvat sítě media, poněkud do magického spánku, jistě v tom bývalo hodně autogenerace, jistě zde nejdříve lidové fantazie propůjčila určitou výnam docela přirozeným situacím, snadže a tímto docházelo i k vědomému klamání, zvláště pak, židovské po vstupu do exilu. Není však výjimkou, že někdy mohlo docházet i k jedinému, jež nelze vysvětlit ani dnes žádným způsobem. Mnohdy se v naší době stávají předmětem výzkumu experimentální parapsychologie. Mnohdy novoznanomena tato setkali v neviditelném světě až v dovednějším století, připravoval se však mezi lidmi už dávno. Mnozí v tom neviděli nic, což se myslí málo zdráhat připustit: spojenci si to s tradičním všeobecným přirozeným o existenci záhadných bytostí, sami jistě připisovali magickou moc lidučkám a nepochybně i ohnivých mužů, zjevících se v noci nacetě či o zakletých hrabních jasných, kteří se za života provinili a za trest se zjevují náhodným chodem, tudíž je někdo s upřímným a čistým srdcem neupřímní. Stejně by někdo napřímil vzhledem na osmáctého století navštívit o půlnoci hřbitov: obáral by se, že by jej zastihly příznaky mrtvých. Ti, kteří si rádi utvářeli zvláště strážky, hluboké záhadné lidové duše a posouvání vztahů svých s duchovními kabbalisty i některými křesťanskými mystiky. Tak dospívali někteří už dávno k závěru, že boží síla je ta, kterou nazývají duší, je zakalená do jakéhosi mnohdy nepochopitelného obalu, v němž se i po smrti těla uchováva jí mnohé osobité vlastnosti: jednak takové, které mají pouze náhodnou platnost, jednak ty, jež přetrvávají ještě nedlouho. Za po smrti, nakonec pak i uvězně vyhledávají tyto záhadné myšlenky, uchovávané svou celistvostí doba a vstupují společně s duší do nových vteřin. Jestliže by se někdo chtěl poznavat přesně lidat takovou zkušenost aspoň zčásti (pokud to vůbec lze) do jazyka moderní psychologie, začal by patrně hovořit o široké neuvěřitelnosti lidské psychiky od vědomí přes vybrané nevědomé vstupy jedince až po tzv. kolektivní nevědomí, zkušené svého času C. G. Jungem. Poukazuje však, že by to bylo adekvátní. Tento „obal duše“ začal být v posledních dobách i na neuvěřitelně poskládaný za jakési mezilidové mezi skutečností hmotnou a nehmotnou, za „dualní tělo“, o jakém hovoří už smrtýš Tavel (I. kor 15, 44). Že přinejmenším kabbalistické hledisko to byl výklad asi znatelně nepřesný, nicméně tento lidem se zdál být v souladu s Biblií. Poukázali „dualní tělo“ za jakési směr vlastnosti, jež vyřizy z posmrtného života a uchovávaly i po smrti osobnost duše, její nezaměnitelné já; ten se postupně zjemňuje, až dosáhne takové průhlednosti, že se duše osvědčuje z jeho vězení a nakonec - po mnoha, nepočítaných vteřinách - již už nic nevidí v plném návratu ke společenskému zdání světa živého, je-li tento její obal ještě pln posmrtné tíže a připoutanosti k posmrtným hodnotám, vše duši v sobě uvězněnou stále při zemi, vstupuje do nedostatečně připravených lidských bytostí a pak je svádí a přemlouvá ke stejné zástěpanosti, jež je sám obtížěn. čím více se však těleso posmrtných lepí zbravuje, tím je nadlehčenější a umocňuje duši vstoupit do vyšších sfér, blízkých Bohu. V této podobě se zdálo být v koncepcí postupného očištění a odplat za hříchy svým způsobem přístupnou katolickému učení o očistci, jež odmítali protestanti - rovnala se ovšem do řádu kabbalistického „zilgulu“, o němž mluví ortodoxie nikde výslovně nehoří. Kde stupně dokonalosti nepřístupní některým celou státní hierarchii duchů a varování nepřipravené adepty svých tajemných služeb před očima „neviditelnými bytostmi“, jež jsou nejvíce v země a snadno se zmocní člověka, který se v jejich světě jistě nedostatečně orientuje. - Na magické posmrtné těleso „bláznivců“, žeravých, řádu poznat kř. z kabbalistických nauk židovských zpo-

občanů, navrátil pak v následujícím století spiritismus, který prošel světem jako modra, ale v tomto kraji se dlouho udržel a zůstal i poté, kdy měla odězí. V tomto smyslu tedy proměly od židovských chasidů již také záhy některé kabbalistické představy a zásady do představ mnoha lidí na Vysočině, až se postěze naprosto odlehčily od svého původního zdroje. Ve značné rozšířeném přirozeném pak dlouho žily mezi mnoha venkovany neortodoxního smýšlení nejen v posledních čtvrti osmáctého století a po celé století devatenácté, ale ještě za doby něho mládí a tu a tam se nepochybně drží podnes. Není v nich ostatně nic tak nelogického - vyplývají z předpokladu, že kosmická harmonie společně mimo jiné i v řádu odplat a odězí, jež nelze stihnout za jediný život. Ježíš i taci, kteří - aniž by popřali augustinskou-lutherovské učení o plném ospravedlnění z víry, získanému už ještě v tomto světě na kř. - prohlásili, že taková nauka není v odporu s křesťanstvím, a hledají pro ni přesvědčivé opory v Bibli, a to nikoli pouze ve Starém, ale i v Novém Zákoně. Mají zato, že skutečná vykupitelství je programem selhání jednat se s křesťem, a tuto selhání při mají přitáhnout duše již značně očistěné, jež předchozí životy dostihly výše než jiné. Není při záležitosti jistě, zda tato skutečnost víry mají vřabovat, kdo jí tak jednoznačně a odvážně hlásají. Tak se i židovští kabbaly přirozeně napojuje na odkaz křesťanských století. Ostatně, sami někteří chasidští kabbalisté i jiní ježíš v Evropě, zejména sabbatariisté a frankisté, přiklonili se i se svou naukou postěze ke křesťanství, zejména když začali být napadáni tradiční židovskou ortodoxií, která se dala držela nacionalistické věrnosti Taloudce. Od své doby se i v rakouské Poličce a Solčanech se záhadnými záhadnými dvěma lidy, chápající Bibli jako svrhl k posmrtnému světu, na něž již byli přirozeně - mohou již sami přijímat zprávy z nezamělného světa a povídat se do posmrtného zjevení, které nezůstalo žádným biblického textu, ale je znova a znova prožíváno, aby po jeho stupních mohl vstoupit duch neustále uvědomit. Mnohé z nich však nevědělo, tato touha po transzendenci a po „odězí“ se znehmotně moze křesťem, která zdobla právě mystiky, ale spíše souhlasné přání vidět se znovu se zesnulými příbuznými a známými a dotazovat se na jejich události „zkoušenosti se záhadou“. Po nich totižli víc než po křesťem. Mezi sloveky a Boží se v takových okamžicích postavila zvlášť spolu s četnými osobními příběhy. Tehdy se více než kdysi navrátil lidem než na vůli Boží. Není úželem této publikace informace v námeči kronikářského záznamu, aby ověřili z toho podporovala nebo vyvrátila: také ona chce vřabovat tyto věci nadále porušovat záhadnou „zdravím tajemství“ a nechtí se proměnit tento „závoj“ odkluzovat. Ten leží na kopech Českomoravské vysočiny stejně, jako její ranní a večerní mlhy a je rovněž neodmyslitelný od její zvláštní niterné poesie. Stejně tu není místo pro jakoukoli polemiku, zda a do jaké míry je něco z těchto nauk bezprostředně slučitelné s křesťanstvím. Pochopuji je, že v nejvýšejších řadách z těchto pramenů lze nalézt něco z touhy po sebepřevážení a po nalezení sebe v Bohu, podobně jako u mystiků. Kabbalistická burzení i některé ostří odosrbené nauky, zdomácněné již v neortodoxním prostředí, hledají dnes nově potvrzené vřab tímto také v náhledy záhadné fyzikálních, jež nepropládají za odosrbené od mistic jednotného Boha kosmu. Ostatně, sama moderní astronomie začala v posledních letech zastýh hovořit o „velkém třesku“, jímžž vznikl kosmos, či o jeho stávkovém nepřímém a smrtelném, jež předpovídá od doby pozoruhodných objevů při mnohaletém sledování tak zvaného „mléčného posmrtní“ (s názvem na jejího základě byla poslední vypracována dvojnásobná „velkého třesku“, vystupil poprvé v r. 1922 ruský židovský matematik L. Friedmann). Kabbalista Móze z Leonu tvrdil takéž už ve 13. století, kdy křesťan obraz světa byl naprosto odlišný od našeho. Móze neměl po nuce moderní astronomické přístroje, neměl žádný ani k hypobolickým zvěřením o vesmíru na základě jímž, pozorování, opíral se jen o tajemná „sdělení“ jakýchsi neviditelných sil a nemohl je nijak dokázat. Protože by to bylo uvěřitelné na jakýkoliv odpor mnohých jako čině bláznovství nebo žandovství, zůstala kabbala treale tajnou naukou, přísně střeženou ze svědění. Teprve v našem století vřab, že židovského prostředí, jemuž kabbala nebyla neznámá, fyzikové jako Felix Klein, Max Born, již zmíněný Friedmann, Albert Einstein nebo jakob Robert Oppenheimer, aby něco z kabbalistických tajemství

opřeli na vědu a před očima miliónů to poskytl vědecký a praktický.

Amo to zde však nyní nejdě. Nás bude v souvislosti daného vyprávění více zajímat, že v kabbalistické myšlence Chasidů osmáctého století se přelila vzniklá barokní zbožnost i touha po čistotě a po normém názoru věci, i do spekulativního židovského myšlení, zvroutila je, a obohacena o jeho vlastní prvky se postupně vracela zpátky do křesťanského prostředí, v němž vznikla.

Když bychom chtěli seance nežídovských vypravěčů zahrnout do křesťanské a především italské italské nauky o státním duchu stovnat s kabbalou přidáním pokledu na dva jevy, museli bychom konstatovat, že i přes ukořoň a jen stěží vyvířitelné události v životě těchto vypravěčů by měly spíše co říci o parapropagandě bez bližšího uveřejnění, nežto v opravdové kabbale žostile ještě o skutečnou mystiku v klasičtém slova smyslu.

Tak romantické podoby měl tedy duchovní život vřelých skupin a skupinac náležo venkovu již na Basii Marie Teresie: i byli tu blouznivci náculo naženi, plni česání Bible i dobové náboženské nebo mimonáboženské literatury, visionáři, postovníci, nosi, adamité, „abrahamité“ čerpající zdroj informací od židů, zemi židů talmudského i kabbalistického zaměření, dědici vzájemně premisemých protestantských směrů, nepoučená Bratři, učenci národních převratů, osobité křesťanských či vlastním duchovním nebo skutečností shodovaného kultury, vedle nich pak lidé tradičně pověření nábož, jimiž pohádkový svět dosud žijících bráji byl realitou a vždy si dovolili subvbit smrti a lesní vily s věstěním. Byla to již dost nepřílišná situace a vyvyskala se kontrola. Někteří předcházeli na to, že názory řady křesťanských inklinací cích k nekatolickým směrům se často polistatně deformují učím, že žiji v uzavřené, nemají dobré učitelé, jen zavřít na nehodných příměrech často vzájemně protikladných informací a že tedy „mnoho zapuzení hludu upadáji do bludu moudrých hodů a nebezpečnějších, které nemají ani naprosto nic společného s křesťanským evangelium“. Majitelům jednotlivých panství pak volně uvážlo hojně straniti své vřelosti emigrace Bratři, propojení se v hospodářském životě s bytlem pracovníků sil na polku. Konečně i myšlenky ohraničují ohraničují a vřelostajší napětí v jiných evropských zemích, zejména ve Francii, měly jistý vliv na dotazování se po možnostech učitelů náboženských sroborů u nás a na přelobování a přitóm státním řízením uspořádání vzájemného poměru mezi jednotlivými proudy v křesťanství. Uš v roce 1777 psal císařovně Marii Teresii její syn Josef, nadšedník trůnu: „Mou zásadou je úplná svoboda vyznání; potom bude jen jediné náboženství, záležející v tom, aby všichni byli vychováni k prospěchu státního celku. Nechej poloněčností: buď je třeba úplné svobody kultury, anebo musíme se vřelých zemi vyhnout všechny, kteří nevěří přesně tak, jako Vy. Je možné vyhnout výborně pracovníky a dobré poddané, znásilňovat jejich svědomí, zachraňovat lidi proti jejich vůli, aby nebyli zatraceny duše zemřelých, a zbavenat se všeho prospěchu, jehož by bylo možno dosáhnout od živých? Jestliže je zapotřebí služba státu, zákon přírody a společnosti, jestliže je nejvyšší bytost zahrnována úctou a modlitbami, pak není důvod, aby te se vy, dočasnými vládcové, míchali do jiných věcí. To je moje smýšlení a vaše lelibostrvo je zni. Obávám se, že je nikdy nezměníte.“ - Císařovna se utvář neztotožňovala se svým jazykem mazarovnu. Proto mu obrátem odpověděla jiným listem: „Vy tondíte, že svoboda vyznání je záhada, od níž nikdy neustoupíte. Přesto druhým a nepřestanu se modlit, aby Vaš Bůh vytrřil takového nebezpečí - nejvyššího, jaké by kdy postihlo monarchii. V důvěře, že tím zachováte pro stát pracovníky, umhnete ve skutečnosti stát do záhuby a zavinité zkázu tolika duší! Říkám - ne tak jako křesťanka, ale v politickém smyslu: ničeho není tolik zapotřebí jako náboženství. Chcete, aby si je každý přizpůsobil podle své vlastní fantazie? Jak velké je mé utrpení, přistihuji-li Vaš v takovém smyslu! Nechej pronásledování, ale ještě méně chej lhostejnost nebo toleranci. Na tom, jak duším, budu trvat do smrti. A přeji si pouze žít tak dlouho, pokud mohu doufat, že sestřinám ke svým předkům s úctou, že můj syn bude stejně velký a stejně zbožný jako jeho předkové, že se vada svých myšlenných názorů a mnohých špatných knih, jejichž autoři dávají zářit lesku své duchaplnosti na ukor toho, co je nejvyšší na světě, kteří chtějí nastolit domělou svobodu, která se nikdy nestane skutečností, ale vrhne se v bezvládu a naprosto přemrat.“ Marie Teresie se skutečně ostie postavila proti pronásledování živých, neka toliko, odmítla však umožnit jim veřejné vystupování

a doobení Cirkve kritizuj na jednotlivě, vzájemně znepráštěbné skupiny. Nezakládát nové cirkve, ale zároveň nikdo nemutit, aby věřil přesně jako je - k takové zásadě posleze dospěl. „Roční pravé vřel je dar Boží a nedá se vynutit větší mocí, prokázala. (Texty dopisů Marie Teresie o jejího syna Josefa císařem Josef Bkovi v článku „Křesťanská tolerančního patentu“ v Národních listech 41. října 1934.)

Královéhradecký biskup **Leopold Jan z Slavy**, který udržoval velmi dobré přátelské styky s poličským děkanem **Starlem Josefem Szronem z Lichtenberka**, pocházel z Fulneku. Tam žila rovněž poměrně silná německá odnož **Jednoty bratrské**. Biskup dobře znal venkovany svého vřelosti, často s nimi nasmuloval a snažil se je získat pro katolickou cirkve, násilné metody však nikdy neuznával. Také on se ztotožňoval s posledním míněním císařovny, že „právní pravé vřel je dar Boží a nedá se vynutit větší mocí“. Snažil se hlouběji porozumět složitosti celé problematiky a stal se proto předním přívravcem snah, dávajícícelu přednost svobodně výměně názorů a křesťanské i občanské náležitosti před tvrdými postupy divnějšel let, nemě sejezím se s jejíhožym příkazáním lajevy, že obyvostitěle vláde zomlela 23. listopadu 1780 císařovna Marie Teresie a na panovnícký trůn nastoupil její syn **Josef II.** Ten vřeloval naddě věrem svým záradám, prosvětlavým již na mateřina životě. Hradecký biskup Hay teledy celou vahou své osobnosti podpořil císařův záměr uvolnit pouča aspoň těm evangelickým křesťanům, jejichž názory více osobně nevolávaloval, přesto je však považoval za theologicky ucelené a svým způsobem obhajitelné. Domníval se, že právě tato uvolnění pouč odtrahí chaos a osobně představy izolovaných skupin, osvětlých se namoze již všela mimo rámeček biblického křesťanství. Když pak 13. října 1781 vydal císař svámy **toleranční patent**, biskup Hay se za něj postavil a přičinil se o jeho uvedení v život. Je to též biskup, o němž jsme se tu již zmínili, že o osm let později vyprovoval poličský kostel.

Císařský výnos, stádující záměr naciionálnějšího uspořádání náboženských poměrů v zemi a jejich potěžením zájmům koruny, nedával však svobodnu všem skupinám a cirkvám. Výslovně hovořil pouze o pravostvů a o dvou protestantských směrech: o stvozech vyznání **augsburského**, které byly lutherského zaměření, a o stvozech **helvetských** čili reformovaných, vycházejících z přísné theologie calvinské, stamemli rovněž základní podmínky, za jakých se smíjí svízovat nekatolické sbory a kdy si mohou stavět modlitebny a školy. Zároveň ovšem vřelala v platosti zásada, že „jedné katolického náboženství má přednost veřelého náboženského prostřední poročiti“ (binanční patent; Svatopetrský, sv. VIII, str. 63-66; Svatí křesťanské učitelé, fond 24).

Posledním pouze dvou protestantských konfesi, lutherské a calvinské, byly znovu poskytno pluvodní **Jednota bratrská**, právě v oblasti zdejšího vikariátu a na poličském panství tak žina. V takové situaci už vůbec nebylo možno mít o realizaci představ Jana Šerky zblížky, že by se Jednota měla opřít od postřítelů přívravků a vrátit se tam, kde bývala za Basii Lukáša Pražského. Uřevne postleže by naprosto nezastala právo k veřejnému vystupování. Proto Bratři na Poličsku a na celé českomoravské územně řešili otázku, ke které ze dvou povolených cirkvi se mají připojit. Nejen národnostní důvody, ale také jejich vřelostajší důraz na právo bohoslužbu, který se ověřelil uš živými sběškami ve veskích, jejich obchupěch, a konečně kontakty s evulanty slezskými a uherskými způsobili, že značná část Bratři se začala hlásit k cirkvi reformované nábohelvetské, jejímž základem bylo přísné a strohé učení Jana Calvina. Odtud je i obecné lidové pojmenování protestantů na Vysočině, „helvet“ nebo také „helut“, jež venkovští lidé katolického vyznání začali bez neřetěbnání vřelostajší na všechny evangeliky bez rozdílu a pokládát tomu slova leckdy i pejorativní význam.

Jakmile byl toleranční patent vyhlášen, začali se mnozí obyvatelé vesnic na Poličsku houfně hlásit do reformovaných sborů, někde hned celé obce. Zejména v **Telecím** a v **Borově**, kde vřelily samostatné sbory, začaly se hudořit i vlastní helvetské modlitebny a telečtí si zakázali dokonce samostatnou evange-

nijak, neláze nadobito; nemá je totiž. Mnohé přísnivě bylo přijato různá omezení veřejných církevních slavností. Tak například se snížila početí procesí jít jenom při slavnosti Božího Těla a v takzvaných procesních dnech. Podle císařských povyze nebylo při nich žádná hudba ani žádné jiné příslušné ozdoby. Nadporučíkové se zvláštní pobožností před soškami svatých, uměleckými mimo chrámy. Ani v procesních průvodech se neměly nosit žádné zbroje. Odeznaly se výhrady proti nekonečnému stavění Božího hrobu v kostelích proti dílcům kladeným na lidovu úctu svatojanskou. Vyžadováno se, aby tržba netrvala nikdy déle než půl hodiny. Mělo se přestat se svěcením plodin. Racionalismus ohraničoval doty šlapal do porce lidu jako ston do porculáru. Za opožděnější opatření se považoval církevní zákaz zavítat napříč proti modlám - i toto přímé označení je uloženo v městském archivu. (Zpráva z roku 1761 je tu výkvas platit za takové označení v obou kostelích, viz ANP, katolické spisy 2. 461. Těloboží i Město se zmíněno s a. 1769, ANP, katolické spisy 2. 244. Ale již 26. listopadu 1783 císař přímě zakázal zavítat proti modlám, „protože modlobojnost souhlasí s přímě odjímá všechnu poslušnost, se zorněm neposlušnostem, narušuje mrazování, narušuje zprávy mori svíce; z modlů souvy uložky jsou, která k modlům přitahují a narušují modlů, viz ANP, katolické spisy 2. 603.)

Zato rozhodně se lidé stavěli proti jímání, aby se pohřbívalo bez nálevy. Dostavníci se semlíli stát kazatelky. Mnohá pouštní místa byla rušena, jenžto řád dostane už dříve (samozřejmě) zakázán. Čestným zájmem se tolik nepříšlo, na stavěla nová ústa germanizace. Přestože katolické církve byla do značné míry opožďována a na ní záviděla, měla se s kazateli snažovat všech na všední nářizování. To mělo ležky zanechávat zjevnou nelibost věřících.

Nezáhadná příčina ovšem byla plebsa, některá se obdivovala, jiné zcela opomíjaly. Chrám byl nadále reprezentací města a pozoruhodné je, že právě v době josefismu byl dohodován a hrubým depolodum z šlape nové vybudován.

A jako všechno, co nemáme přijímat, co je nám proti mysli, co nás pobuňuje a vytrhává z vnitřního zvyku, musí nás přehodnocovat to, co jsme až donedle dělali, a hledat nové cesty, tak i bycisařovy zásahy, proti nimž nebylo odvolání, mohly být každému k vnitřnímu užitku.

Šestatřicet let byl **Karel Hron z Lichtenberka** poličským děkanem. To je již dlouhá doba a málokdy bychom mohli o úctyhodné práci, i kdyby to bylo v době klidu. Žil a žije složitě situace v čase velmi dramatických. Když se vyřkovaly mnohé neopory, kdy vzájemně nepřátelství a začít bránily tak často rozruchy, kdy se otvíraly staré nebo jené rány a kdy se neděleček vymetl nejedem polepšpomocný bříček, neděleček nebo prarodič. Podle toho, co jsme se o něm mohli dovědět, můžeme předpokládat, že se s proměnami nové doby vyrovnával desítky a poctivě - aspoň podle toho, jak to sám myslil a činil.

Dobrá doba, která měla aspoň začít ohranit iluzorními jehotami těch, kteří za poslední století nadmíru zbohatli a začali přecenovat to, čeho dosáhli oni a jejich rodiče. K jejich dobru mělo být tímto jehotami ohraněno.

Neboť jenom tehdy, kdy se v nás ohraní všechno a kdy musíme v nejistotě začít se vším znovu, může se znovu probudit ze spánku naše křesťanské svědomí.

Poličský děkan a arcibiskupský vikář, kanovník **Karel Josef Hron z Lichtenberka**, zesnul 24. května roku 1809 a nově s jeho tělesnými pozůstatky byla uložena do děkanství hroby pod pedlahou chrámu svatého Jakuba.

V předání pod zvonici kostela byl upraven ke zdi náhrobek s jeho jménem a s nelicenci výobrazením Ukřižovaného i anděla, vyřezanými z písečnice.

Charakteristickým ústředním děkanům plně vyřizoval latinský verš z druhé knihy Makabejské, vyřizý do náhrobku. V čestném překladu by zněl: **"J tento šel na smrt, máje čisté svědomí a bez výhrady spoléhaje na pána"** (Luk 23, 46)

Protože za častu poličského děkana P. Karla Josefa Hrona z Lichtenberka došlo po vydání tolerančního patentu v dosahu působnosti jeho vikariátu

k odělení poměrně značné části obyvatelstva příslušných voem od římskokatolické církve a k vytvoření pastýřských sborů helvetských, bude na místě připomenout aspoň stručně tyto hlavní sbory a jejich první kazatele.

K nejvýznamnějším z těchto sborů patřil hned od počátku sbor reformované církve helvetské v **Telecím a Poličce**. Evangelické smýšlení bylo tu dávnou tradicí a udrželo se po osízení doba od Bílé hory a těch, kteří i v době pronásledování byli ochotni mnoho nestrádat pro své přesvědčení. Místní občané si tu odhodlali akarovati dutou lípu u **Lukásova statku**. Poole jedné pověsti, kterou se tu vyprávělas, sedával při ústí lípy nabližší starček. Ji roušek, který zde ve světle svíčky opísal žalmy a hlasitě si je předpěvoval: kolemjdoucí pak měli dojem, že to zpívá sama koruna staletého stromu. Podle jiné pověsti se přímo ve větvích lípy schovávali tajemní bratři a když pak byl vyhlášen toleranční patent, začali pod stromem sbírat kameny a hned odtud pryj je nésti na nedalekou stráni, aby z nich položili základy pro svou modlitebnu. Patent byl vydán 13. října 1781. V Telecím se o tom dověděli až 24. listopadu a hned v ten den se u rybníkáři Františka Šmítňanovi přišlo hlásit 98 místeckých rodin, aby se pryj přiměli u „víne šerinkové“. Základy modlitebny ovšem nebyly položeny ihned v týž den, jak o tom vypráví pověst, ale až 28. srpna 1783, kdy tu teprve bylo povoleno ustavení samostatného sboru. Kámen kladl kazatel **Štěpán Gal** i představení sboru **Antonín Tkadlec a Václav Bednař**. Ke shromážděným tehdy promluvil **Pavel Marton** z jimmamovského sboru a **Štěpán Gal** za dor telecký. 18. října pak mohli pastoři **Martin Elek** i **Pavel a Daniel Martonové** modlitebnu zasvětit. V roce 1786 si tu postavili první helvetskou školu, kterou roku 1841 prodali amisto ní si studovali nově a vědět. Prvním teleckým pastorem byl od 8. dubna 1783 do 4. srpna 1790 **Štěpán Gal**, druhým od 3. září 1790 do 3. října 1799 **Madár Samuel Galambási**, třetím od 4. října 1799 do 6. října 1806 **Samuel Szeremley**, nověš Madár. Dalšími byli češi **Benjamin Kiš** a **Jan Opočenský**. Nejmánnějším z nich byl autor jedné známé evangelické modlitební knihy, moravský farář a náboženský pionýr **Václav Karafiát**. Ten pečoval o telecký helvetský sbor od 5. listopadu 1822.

Ve vsi **Borové u Poličky** si evangelici postavili modlitebnu v době od 19. dubna 1784 do 23. května 1785, kdy ji zároveň posvětili. Jejich prvními kazateli byli **Madár Daniel Marton**, **Pavel Szantsantonyi**, **Mikuláš Toronyi** a **Vojtěch Baranysi**. V letech 1805 až 1815 tu působil **Jan Košut** z Moravy. Vyřizoval jej opět **Madár Ondřej Akos**. Jeho nástupci **Jan Jelen** a **Benjamin Košut** už byli češi.

Toleranční patent (13. 10. 1781) na římskokatolické církvi, podrobněji viz na str. 294-296 v této kronice (v římskokatolické církvi)

Průběhově byly některé téměř ekumenické tendence poselství z jmenovanými, Benjamin Košuta, které se projevily aspoň v jeho smazání o lepší směřování obrů porobených protestantských směrů. Dobře si v nich rozuměl také se svým příbuzným, pražským kazatelem a spisovatelem Bedřichem Vilémem Košutem, který dokonce na saloncek čtyřicátých let 19. století prosazoval myšlenku sjednocení calvinských i lutheranských proudů v jediný celek, který by měl být řízen a spravován na základě konfese zaměřené a jasnějším nikdy neobnovené Jednoty bratrské. Šikovně Benjamin Košuta, vycházející z jejich zásad, měl - na rozdíl od telebného láčlara Karafidra - značné porozumění i pro úzkostlivé bádání bývalého katolického kněze z Poličky, piaristy Josefa Václava Justina Michla, řečeného Braňara.

K helpecké církvi se podobně hlásili mnozí občané také dalších vesnic politického panství, ale rovněž lidé z Litomyšlska a dalších míst ve vjevodních Čechách. Přesto nelze hovořit o podobném zájmu o vystupování z římské církve v jiných částech českých zemí. Když byl přítel vydán, předporádali některé evangelické nadřenci, že se k nim připojí většina národa; realističtější smýšlející lidé usuzovali, že by to mohla být jenom částina. Ani to se však nezalo. Největší přestupy byly zasazeny jen ve vjevodních Čechách, z toho poněkud v našich oblastech, kde si nejdele udrželi svou činnost právě Bratři. V té době tvořili základní jádro nové calvinské církve. K jejich zklamání zůstala i po vjevodskou většina lidí katolíky.

Zmínili jsme se již dříve, že po celou pobělohorskou dobu existovala ve vjevodních Čechách a do značné míry opět na Poličku celá řada normalitních náboženských „blouznivectví“ sekt, neztotožňujících se bezpodmínečně s žádným z oficiálně uznávaných křesťanských věnování. Přivítali jsme o těch, kteří se prostřednictvím židů setkali pouze se Spasiteli Kristem a některými talmanovými spekulacemi; někteří z nich uznávali celý Starý zákon, jiné pouze Tóru, přičemž odmítali kněžské i kněžské. Pro řadu z nich byl Ježíš pouze jedním z proroků, určité skupiny se však jim nezahýbaly ani jako prorokem. Různé vekuované se od židovských Chazidů dovedly o židů kabbalistických představ a ostříjeli si je posvěm; ti si přivzjali předsédek o „těžobné duši“ a o možnosti uzavření kontraktů s duchovními zesnulých. Když se později v devatenáctém století začala z Ameriky šířit nauka spirítismu, opíjající se o více Andrewa Jamese Davise, nalézali v něm jejich potomci potvrzení svých předpokladů a vydávali přepočítání jeho učení po celé vjevodě. Jméno se na základě četných úvah ze spisů Voltaironých a Rousseauových domnívali, že Bůh si více stvořil svět, ale „v sedmý den odpočinul“ a od té doby se nijak nezajímá o lidi a o jejich osudy. Šířící některých takových skupin, domnívali se stále ještě i v poslední době, zabývala Tereza Nováková v jednom z svých nejzajímavějších románů, nazvaném „Děti Bítého živeho“. Byla tu řada skupin vystopovaných mystického zložením, odvozující většinu své mýzory z vlastních víze, pokladaných většinou či menšinou práve za příkazná svědeckví o vyšším světe, který přesahuje všechny lidské možnosti. Snad je už prakticky nemožné rekonstruovat všechny tyto proudy a názory v jejich pravé podobě; zachovaly se už spíše jen záznamy z per jejich odvětví a tu a tam některé protokoly z vjelech: ve všech těch případech jde však už o poněkud zvrácené podání.

Jestliže se ani theologické ucelená nauka jednoty bratrské nedělela v době jofejnismu svého vzniku, mohly v to tím méně doufat tyto sekty, z nichž jenom část zůstávala nadále v oblasti skutečného biblického křesťanství. Z dobových záznamů víme, že někteří se nazývali „Berdukovými bratry“ (tito však nebyli nijak totožní s Bratry, myšlenými ve znaku Berdúka), jiné přezvali své označení od „adamitů“ z dob raného křesťanství, avšak si říkali, že jsou „israelité“ (nebyli to ovšem židé, ale uznávané, přibíhající od židů některé jejich představ), mluvilo se zde též o „abrahamitech“ a mnohých jiných. Leckteré z těch, kdo tvořili na

svých odlišných názorech, neslučitelých s žádnou z porbených církví, v řízení císaře Josef II. ze země; ti se pak odstěhovali většinou do Uherska, kde mohli očekávat větší toleranci ke svému odlišnému učení. Mnozí se i po vydání patentu uchýlili nadále tajně. Jestliže někdo uznal, že je „deista“ a že nepředpokládá žádného boha, dostal podle císařského nařízení čtyřadvacet ran kůli. S filozofickým deismem, jehož otce byl Angličan Herbert a k němuž lze posílat právě tak Newtona, Locke a Humea, jako Voltaira nebo Rousseaua, neměly žádné představy těchto učenců mnoho společného. Proto také bylo určeno, aby vekuované, který svého musedla jako „deistu“, dostal jedenáct ran kůli, protože - jak stalo v císařském výnosu - „neví, co mluví“. Soběvůli mystických visionářů, kteří nemohly získat postklad pro právní porokování a o jejich institucionální smaci ani nikdo z nich neusiloval, protibály však dále a nikdo proti nim nezakročil. Protože bylo i mnohým vykazávaným sektářům povoleno, aby se z Uherska vrátili zpátky do vlasti.

Židé byli až do jofejnovy doby v řízení řadou omezení. Všechny byli třeáni, nikdy však neměli stejná práva jako křesťané. Aby je vzdělání z dálky poznal, museli nosit nápadný odlišný šat se žlutými rukávky. S ostatními nesměli ani bydlet. V řadě měst byli uzavřeni do ovládnutých židovských čtvrtí, tzv. vjevodských ghett. Tato ghetta se v minulosti stávala často obětí nežádoucích obyvatel: ti sem mnohokrát vpádali osbojencem, zejména o velikonočních (v třešťské bylo příslušný jofejnovo národů za to, že přijímají „ukřizování Krista“), koupili, vježdili a nechtěli nejen ženy, děti a starce, ale ani děti mrtvých na hřbitovech. Do některých měst, jako byla kupříkladu Krasovské věnné město, nemohli velmi dlouho vůbec žádný přístup. Museli platit dvojnásobný poplatek v městských branách a právě tak i dvojnásobné částky za soudní úkony. Pokládalo se za samozřejmé, že docela morálně, že se s nimi křesťané chovali krutě nadřivě. Bylo by nejvíce nepravdělivé, kdybychom z této hanby vinili přímo vjevodské učence. Šlo o zabití židů, jak jen v jesuitské Postille Antonina Konečného, aby chom si uvědomili, velikou tu bylo v pobělohorské době řečeno z katolické strany na jejich obranu, aby se jim neprošlo, aby byli vidáni jako skuteční bratři. Židům opřelohli a aby byli zahrnuti do těch nejvyšších jofejnů křesťanských modliteb. V židů a mjevodských představitelů, křesťanský naprosto neospravedlnitelný, byl tedy neoházený a v Kristu nezakotvený dar vedu dleka jinými pohánkami, než zálibou jimi. Podobnými pohánkami se dávaly často stáhnout i státní úřady. Proto tu ani nebylo nikdy dosti dobré učení z porozumění skutečného židovského náboženského myšlení, z něhož vyrostlo celé křesťanství. Proto ani láska a vřemost Chazidů nedostly v křesťanské vjevodnosti odrazu. Talman říká: „Nepliv do studny, ze které ses napil.“ Europti spolobčané židů nikdy nechtli Talman a tak tedy s chutí plivali. Náš srušovací papež Jan XIII., napral pravdivou modlitbu, jejichž šat je jakousi bílanou evropského svědomí ve vstávkách z vyvolanému židovskému národu: „Těmž nám nyní, že naše oči mnohá a mnohá léta zadržala stepot, takže jsme už nevideli krásu Těho vyvolaného národu, nepoznáváli jsme v jeho třech nyst svého prvorozeného bratra. Zablédáme na svém židě Kainovo znamení.“ Po dlouhých letech třel Abel v křiži a stáček, protože jsme zapomněli na Těho lásku. Odpuť nám, že jsme Tě v Těm těle uktřizovali podobně, neboť jsme nevěděli, co jsme činili.“ (3. srpna 1963).

Císař Josef II. podnikl v našich zemích první krok ke zrušení tohoto porbení jednoho státního postavení jofejnovo národu. V lednu 1781 (tedy v roce vydání tolerančního patentu) jim umožnil zabývat se napříště všemi živnostmi, které jim povolily křesťanství, dovolil jim zastávat úřady, nabývat panství a dokonce i židovské tituly. Nemuseli se už omezovat vjevodě na ghetta a měli se stěhovat do vjevodských měst. Židům jim v souladu se svým germánským programem nařídil, aby místo dosavadních hebrejských jmen, tu a tam doplněných českými příložitky, užívali pro svůj označení německých příjmů. Tuto podmínku židé nádi přijali - vždyť byla vyvolána podstatně větší svobodou - takové, jakou dosud nezažili. Tak vznikla známá židovská příjmení jako Gold nebo Goldstein, Silberstein, Flirsch a podobně. Ti, kteří se

do Štábl přistěhovali ze Slezska (Schlesien), kteří od nynějška nosové označili Schlesinger; kdo sem přišel z Vídně (Wien), byl Wiener, kdo z Krakova, zjevně se nově Krakauer. V souvislosti s chasidským sabbalským kmenem, jemuž patří jméno mladického **Joachima ze zájezdecké uličkovičky**, jemuž jeho spolubývatelé přezdívali **Matýš**. Od zveřejnění cisárenského výnosu byl týž mladík v zájezdecké židovské matrice i ve vstřední částatnické dokladce mě pozměně zapísněn jako **Joachim Klein (1848)**. Jím tedy začíná i historie rodiny Kleinovy, jejíž některé členové později přišli také do Poličky.

V proměně letecké po vyhlášení císařského nariadení nešel však v tomto směru ještě ani jediný žid. Na trvalo dlouho, než se něco faktově vůbec podařilo. Podivnou zvláštností, která se porýdala za katolíky, ale užití nechtěti nijak pečlivě ani tu komunistu Postilla, nedělali si velké starosti ježidovským příkladem lásky a neuplatňovali je ani mezi sebou navzájem, natož pak vůči nechtaným „cizincům“. Ve Štáblových „Támětech města Poličky“ čteme: „Mazovani se Šidim ve městě Poličce důrazně odporovali“ (str. 2). A tak potomci očividně světlé a tělesně plně vyvíjející a přátel zakladatele vístvanství byli nadále nuceni odnávat se - naučivory zákonu - pouze v otáčích venčičkách. Když se pak v letech 1791 až 1792 pokusil jednomu z nich vyjít vstříc sám městský purkmistr a umocnit mu nádně přistěhování, chopili se místní snáštvi kamínky a vypudili odtud nejen Šidim, ale dokonce i purkmistra.

Tak si mohli počínat opovrhu jen lidé, jímž byl honorární občan už pouhou ozdobou majetku, nikoli však výrazem nějakého vnitřního převrácení.

Křesťan, který se pod křížem, byl odtud stále horlivěji uplácěn.

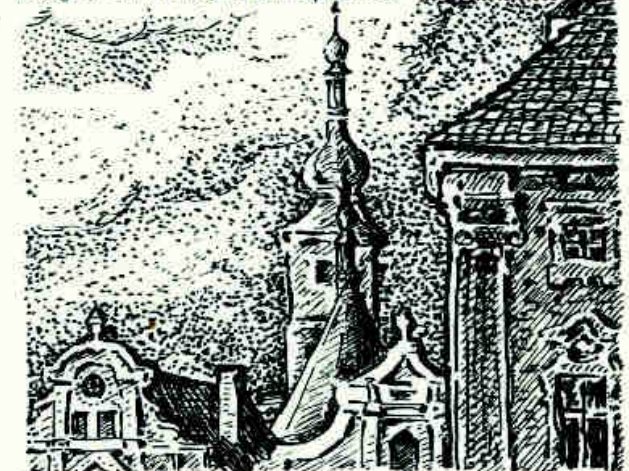
Od konce osmnáctého století - to jest od začátku děkana a vikáře **Radca Josefa Hrona**, kdy byl v Poličce zřízen římskokatolický biskupský vikariát, náleželo do jeho obvodu poličské děkanství a posléze patnáct farností, ne však všechny od počátku. Vyplý to farnosti v Baníně, Bělé nad Svitavou, Borové, Bystřem, Jedlově, Karli, Korouhvi, Mikulči, Nových Hradech, Limberku, Sebranicích, Štábově, Suvjanově, Telecím a Přesedl. Fara v Borové byla obnovena roku 1786, v Telecím zřízena 1789 - obě proto, aby pomohly učiti pudivce nástupnicím vlivu reformované církve v těchto dvou obcích. Věšmi významná byla vždy farnost v Bystřem - právě tu se dočkala zejména v 18. století značného rozvoje stavěbního. **Teďdy** také byl zbudován honorární kostel nákladem majitele buřet - zubařa panství Františka Rudolfa z Bohemoboru a některé obřady u něm národním biskupským Josefem Kotler. Z té doby pochází nemalé části rybníků, kaple, židovské hřbitovní valy a cirkony. Z 18. století jsou i venku stájele bystřecké cirkony s vyřezávanými šedými, Petrova Petra z Olomouce i pančevské hřbitovní kaple sv. Jana Nepomuckého, které se rovnaly židovské podí a přístavby. **Korouhveský** kostel byl v 18. století obkácen a z jeho zbytků s postavením zvaných křesťanů a andělů a s obřadem Dobroho slachy, postelji pak o dvanácti křesťanů a dvanácti kalvárií. **Limberský** kostel se jím významněm kadei stavěbních plánů a dostal nové obrazy židovské děčiny a Jana Nepomuckého. V Českém Podměstí zbudovali svatý Janův kapli, u něž stálo sádockého kostela dostalo novou slávu, v la-vidním postavení kapli sv. Jana a sv. Jiří. Lázeňští si postavili marianstou kapli, ve Suvjanově byl v 18. letech obřem starý kostel sv. Petra a Pavla a postaven nový, v Jedlově vystavil nemanit „WM“ mchomou přívěrovou cirkou „Dece Komo“, vedle hřbitova vystavil také kapli Jana Nepomuckého a Největšího trojice, při cestě ke Štábově byl vystavěn obřep s kapličkou a tím jedobřeský kostel dostal nový, empísemu poznamenaný obřep a 1799. To je jenom namátkově vyjmenování některých církevních stavěbních a uměle- vých památek z obvodu poličského vikariátu, které byly záměry a uchovány se až po naše dny. Všechny vznikly v osmnáctém století. O životě jednotlivých farností tohoto obvodu se nelze podrobně naseptovat, je to oblast poměrně rozvolněná a letka by se příliš neprospěla. Přes to by se nevědělo nic nového a podstatného, co by v kostech nebylo obřem - no již na předchozích stránkách této zprávy.

Sleduj zemiel děkan Karel Hron, řídila odmika v činnosti katolických bratřer a spoliků z Poličky, aťm posud jde o jejich statut a oficiální úřadění. Děkanovi nelze přičítat vinu, byla to zase jenom z negativních stránek josefismu. **Novovence i literátské bratřstvo**, vznikaj nejmně od 15. století, tedy již od hrošivých dob, a představitel: jakási jednolitém tradici a plynuce dějinnou linii, církve polič-

ské" všech dorud zde existujících křesťanů jejich vyznání, bylo v souladu s císařovými pokyny zrušeno v roce 1785. V té době již mělo 26 rannicovních, z nichž dva byly prony na poganovce - jeden v četinně, druhý v náběžně. Kanonál ze 16. století ovlivuje druhé. Sny se zrušit nejstarší a v té době jediného hudebního tělesa Poličky, tak významného pro život města, se nám dnes zdá být nepochopitelný.

Snád by bylo vhodné připomenout ještě jednou - tentokrát v trochu neobvyklé souvislosti - Pacákovu **Sřízovou cestu**, další obřem u milicecké vyjebdy, měřícího obředu děkaného kostela sv. Jakuba, zbudovanou za děkana Karla Nepomaka a poslézemu funděšným Marusem Trubrod:

Už na této předloži stranaš uvanily jsou připomněti, faktou nespornou předností josefismu bylo, že se poměkud pokusil upravit postavení **Židů** ve společnosti a vrátit jim jejich lidskou důstojnost. Bohab poličští starmusediči na to odpověděli trapnou protižidovskou bouří v roce 1792, v níž se del balancě stupeň místní obchodník Jan Sedlický. Utvářeci nřechili ani purkmistra Felice Beránka, který se jistého Šidim zastal, na dům mu napadlo, že pny je „kmetr Šidim“ a křesťan „šprymovník“ nechal odněst od kostela Pacákovu sochu biřice z jednoho zastavení Křížové cesty, leza vřičičky v vršenému dílu ji postavit před Beránkův dům a na krik mu zavěsit ceduli s nápisem: „Opustil jsem Pána Krista - a teď běžím na purkmistra.“ Šav se tak bezděčně stotožnil s biřicem, tyrajcím Ježíše: vřid totě nym svou nenávisť proti Ježíšovi národu i proti tomu jedinému člověku, který se příslušníka Ježíšova národa ujal. Jako by tímto podivným žertem bylo již provázky zhanobeno dílo Pacákovy, vybojejí k zamýšlení nad oběti Kráče lásky - jako by jeho přítomnost ztrátila zde již nadále smysl. Poslání Křížové cesty v městě bohatých, kteří odmítli Ježíši rozumět, skončilo.

Od 13. března roku 1809 se stal poličským děkanem magister philosophiae **Josef František Štefka Poličský**, který tu byl před tím - od svého vysvěcení - po 28 let kaplanem. To znamená, že jako kaplan strávil větší část svého života. I když jej čekalo ještě dvacet let v úřadě děkana, nemělo být následující léta už vyplněna takovým úsilím a tvůrčí pracovní houževnatostí, jakou se vyznačoval před tím. O jeho předchůdci děkanu Hronovi bylo známo, že byl znamenitý organizátor a že dovedl při svých jednáních a v práci zdolávat nemalé překážky, kazatelem však nebyl. Snil si čtené jiné kazatele, ale posléze právě Štefka se mu v kázáních stal oporou nejspolehlivější. V té době velmi záleželo na tom, aby katolická církev měla významné svěze i dobří diskutéry. **To** je a dovedl být zasvěcený mladých let světečně neobřesně významný a měl ochotnost bohatě využit v promluvkách svého poměrně značného vzdělání. Větral kaplanem v zásech, kdy se nespádně kázalo a kdy každého selhání či nevhodně voleného argumentu mohlo být zneužito proti celé římské církvi. Potřeba obrátit ať promyšlených homilii byla

naléhavou, Josef Štefka si dobře uvědomoval, jak je nutně vyrovnaná stát se postupně se všemi změnami, jež přinesl josefismus, směřt se vstřed anglosky, které by jím neostály, vichodurovat všechny tradiční postaje a zároveň bytře hájit všechny základy katolického náboženství, zejména pak ty, na něž náležely vnitřní reformované stopy. Evangelie přicházeli rovnale do styku s těmi, kdo neodstoupili od církve - a ti zase porovnávali a ptali se, šlechali si porovnání. Byl to právě Štefka, kdo za třem roky doh. zajížděl často do Bolevce a Telečho, kdo kázával v jinnamově i České Rybné, a využíval tamních pouťních míst k homiliov, v nichž typičtěv krom zámokem vysvětloval základy katolické nauky, amž by se byl dal stáhnout k rozkoreněným zajiťtým projevům. Strávil proti zřetě theologické rozdíly a vymezoval specifické formy katolického pojetí víry, zároveň však nabádal k lidské a křesťanské snášlivosti. Analyzoval odlišné názory a k jejich odmítnutí mu netoužily emoce, ale logika filosoficky vřetlaného křeze, který velmi důkladně znal zejména spisy sv. Tomáše Aquinského. V tomto smyslu útočil proti naučím evangelických církví, nikoli však proti lidem, kteří je vyprávěli. Snažil se dokonce rozpoznat sociální kořeny soudobého nástru vlivu protestantismu mezi poddanými a zamýšlel se nad praktičtými otázkami, jak by se jim dal ulehčit jejich úděl a jak by se pozvedla jejich hmotná úroveň. Také v Poličce se dovolával ježíšových příběhů k lásce. Nebyl mystik, ale nacionalista. Neúřoval květnaté barokní mluvy, norněující city, neuchyloval se k básnickým obrazům, jak to dělávali jeho předchůdci. Nedovoloval se svědeckých výpovědí víry, jež zanechali dávní visionáři, ale snažil se hovořit k stříhivěmu praktickému rozumu lidí. Často se v homiliích vracel k věcnému zdůvodňování katolického pojetí sedoi snášlosti a k vysvětlování theologického obsahu měšni oběti, která v bohoslužbě zajímá ústřední místo. Dovoloval se příkladně tčch svatých, kteří osvědčovali svou víru ve vřetlaném životě činnou prací a pomocí bližním. Právě tyto světoce osmačoval za skutečné svědky víry Kristovy a vyhlazl k jejich úctě. Obhajoval hodnotu církevní tradice a stříhho podání, jež kdysi podnětlo i vznik bibliických knih. Ukazoval na spojitost mezi tradicí a přesně formulovanými výnosy koncilií. Štěpsně pochopené tradice odovřoval opírnou zády resp. hodnotu, na něž např. stoupili protestanté, i samu autoritu římské církve. Varoval před podceňováním organizáčních nádků a vřetleoval věřícím své přesvědčení, že si třetih přje, nejen vřetleovou nauku o církvi, ale také její pravou institucionální a právní jednotu. Církev totiž žije ve světě a musí počítat s určitými společenskými zákonitostmi, jež v něm platí. Když se neobtěžila její institucionální a organizáční jednotu, když polevila její kázeň, ztrácela by Církev postupně své dosavadní postavení ve světě a křesťanství by už v budoucnu nemohlo dostatečně plnit své poslání mezi lidmi. Molló by se pak totiž stát, že by jednou bylo vyhlazeno až na sám okraj společnosti. Toto nebezpečí si vřetně dost dobře dnes neuvědomují protestanté. Nejde o to, aby církev vládla, a sřetleovala jiné. Jde však o to, aby jednou neztratila možnost svobodně a lidsinně misijní činnosti, na níž přese s ohledem na křesť. magi zájem jak katolici, tak protestanté. Připomínal organizáční, morální a politickou jednotu starého Izraele, kterou doslovně zohraoval a jejíž poruřování osmačoval listy zjevl proroků jako hřích. Tady nastal subjektivní poštivost: vřetlety nutno vřetět objektivní možnosti a z nich se vřet předvidat. - Vřetlouřnými texty všech homilii mladého kaplana Štefky vždy prostupovalo jeho důkladné vřetlaní filosofické. Nebyl spovkem samolibým a sebevědomým tradičním církevnictvím tčch, kteří se nenamáhali promyšlet parady víry a vřetět jedo svého každodenního života. Často na to upozorňoval a zklamával se neochotou mnohých ukázat vlastním jednáním a vřetím sebevědomí přednosti učení, k němuž se tak okázale hlásili. Těšilo jej sice, že v Poličce zůstali i po tolerančním patentu vřetlaní katolíky, ale katolictví mnohých z nich se mu nezdálo být opravdové. Vyhlazl je, aby také v sobě naplnili to, k čemu se přihlásili.

Snad i takhle mnohaletá práce kaplana, neúnamná a ustavná, stačila Josefku štefku značně vyčerpat. Šel své farniky, vřetlety sřím z Poličky posřezal, oděhl o ježob nani stájei tel komysřnosti, věděl o ježech, snaze přispět sobě své náboženské povinnosti vlastním pokodě, uvědomoval si neochotu přijímat také sociální obsah křesťanství a umínil si, „prohřdit je se spankú“.

Když se v březnu roku 1809 ujímal úřadu děkana, stále se ještě nespřitřoval svých záměrů. Měl své místo přilít náđ, neš aby se jich toze lehee vsřadl. Možná někdy spřelhal víc na své úsilí, než na křesť. a odřtud plynul jeho nekřid. Někdy se zdá, že šadab odřvřel spřobřezání vřet neš mohl očekávat, ne neš čeho byli schopni. V přeměněném slova smyslu by se dalo říci, že v jeho náročných bylo už coši „calminky“ nornlouvaného a přisřešho, ovřím v napřsto necelivřím slova smyslu. Věděl o volatém intelektuálním životě v vřetlaném životě, a přál si aspoň šim něželo takového realizovat ve vlastním prostředí.

Pro vřetlanější měřtány a vědecký magistřát, ale i pro pozvaně hořty odřvřad přičádal na fari ježesí besedy a přednářky na aktuální i obecně theologická témata, zejména z oblasti dogmatiky a morálky. Připadalo mu, že ta první oblast zájme je důležitější v měřtí, jež štefka je tak silně posřnamenáno protestantismem a druhá že je rovně prvotřní měřtány. Předmřvel například o totožnosti dobra s řsouzenem; prořezoval, že dobrem se každě jomno actualizuje, řm še realizuje řm plnati; nřetřoval dobrořstě a mravní, jež je oblastí rozumným řyřtozem, nřetř domýřlem si svou hodnotu v řstřím řlčnu. Každě rozumný řm, přimřčený cíli řm společnosti a usřijelo její zdokonalení, je usřetřemřáním dobra v sřladku s rozumným řadem. Existuje „bonum delectabile“, smřtřující ke společnému blahu, „bonum utile“, usřijelo o společenský prospěch, nard vřemí pak je „bonum honestum“, dobro užtečité, posřezující řovřka v lásce a přátelřtř k řobu. Spravedlivě konání z povinnosti není ježtř pravým dobrem. Štato spravedlnost z užtečitelosti, motivovaná svřobodným nřetřnutřím, je milá řobu a jedinec onov v sobě nese malý dobro křesťanského. Křesťan se nepře po odřmřně, nečece si zřovřit osobní zřstřuby, ale jedně, prořtře mluje. Každě nedostatek v mravní aktivitě je zárodkem zla, které se dřve ři posřtři přjeři. Nedořtatečnř spravedlnost není řstřetřným dobrom, ale zama v sobě je už zlem. Křesťanský odřpané dobro je dobrom jenom ředdy, jeřtřže je úplně. Každě posřtřní aktivita vyžaduje - podle řmí ře řignuřtřelř-řvř řas. Totě: jednáni mlže řyřt ve řodně eřmřli dobrom a v nřetřodně eřmřli zlem, jeřtřže dobro samo je totožně s řsouzenem, pak „řtřníni dobro“, má ři řit o skutečné dobro, řmřsi od řozumnosti, od moudřosti. Člověku byl tedy dán rozum, aby řinil opravdové dobro a řim uvěřet sebe i jiné řpřtřky do řadu, daného řobem. Těže o řodinu a o vlastni blaho je dobré, jeřtřže je v sřladku s řečtř o obecně blaho a řetřovně do křesť. mravního nádu, jeřtřže se vřak z tohoto řkontextu v řankoli vřmřky, jeřtřže se proni řlově nřetřoduje na úkor řmřh lidí, jeřtřže se jednořtřanně prořazuje v ořamřtř, kdy řim řyřt nebo kdy se řim vřetě osobním blahem nřetřetřka jednolčivě řje přitřitř, pak se řtř řečtř stává zlem.

Uplýnulo pãv let a děkan Štefka se osmačoval stále řetřtřji posřtř, že všcho podřtřně už mnohokrát vřetřil, že to s lidmi přobral se vřetř řtřm, že není k čemu řit co dodat, že by se řed už jomno opakoval a že by řm zbyřtřně razně řřoval to, co dosud tak logicky nřetřřněkřtř analyzoval a podal v učeném řystému.

A tak někdejší eřmř jako by zvolna vřetřoval, děkan se řetřtř řyřt spřče na kaci své řmřy než na začátku, k opřetřmřm dotazům stále řyřtř řed na problémů dávně zodpovězeně začímal ježtř řyřt nřetřtřivě, vřetřna ta ohromně mnohaleťá práce mu přitřobřel přitřetřtřtř připadala na řednou marnou. ředdy se mu zdálo, že pracoval zbyřtřně, že zasetě sémě nekřid, že začímat vždy řmře a řmře nemá smřd už řmř smysl, že farnici nřetřmřaji argumenty, ale spřče řmř slova, a tak majř-ři si z kázání nebo z přednářek a besed nřetř odřstř a užtřtřtř praktičky ve svřm životě, neuplatňtř z toho pranic.

Jeřtřtř nřetř je řad řo zřkouřel, uvěřel přiklady z antřel i řoudobě filosofické nebo náboženské literatury a obřetřle eřtře z církevních řtřel, dovolával se rozumu i eřtř ředněk, mužů měřtř, ale zdálo se mu, že se vřetřono řmřom opředky ke řisřečho. Jako by se byli zatřrdili ve své seřetřsece a v ředosti na krásný svřtřjacobřský řřmř, na společensřé výřady a na tradice, které se řim staly nepřekřmřitelným řmř

vlaštovka zbloudilá, /aby se nad branami světa/pod Trojmi křídly schoulila.//
 Slova mi vžnou v hrdle, Pane, /nejsem Tě hoden, vim to, vim. /Ať cokoli se
 se mnou stane, /jen zmar a tmu si zasloučím. // Kdyžby jak harfa hlas můj
 zpíval/a třpytil se jak věnce hvězd, /nevyjádří Tě lásky příval. /Dál bloudím
 prachem lidských cest. // Já slávu Tvou mám zvěstovati/a nežel jsem Tě zra-
 kem svým. /Oslovit Tebe? Jmenovati? /Vždyť nejsem důvěrníkem Tvým! //
 Před nesmírnými díly Tvými/marně bych rukou k nebi vztlah. /Mluvil jsi ústy pro-
 rockými/jen v obrazech a vidinách. // Horoci nám Tě zobrazili, však ne dle pra-
 vé Jsoucnosti:/mlhami smysle naznačili/rozah Tě všemohoucnosti. // Při-
 oděli Tě podobami, /Ty jsi však zůstal stále tyž. /Jak vůbec říci, že jsi s námi?/
 Jak říci, že jsi stále blíž? // Máme Tě líčit jako kmeta/či chlapce, jenž k nám
 s láskou šel? /Jak hrdinu, co střežil metla/do řad svých věčných nepřátel? //
 Jak pouťníka, jenž vodu nese/všem, kteří žijí na poušti, /či jako laň, jež,
 štvána v lese, /smečece psů nány odpouští? // Jak rosu, kleslou do kadeří, /
 jež v perlu se nám promění? /Ti, kteří v Tebe vroucně věří, /neznají drahé
 kamení, /k němuž by Tebe přirovnali, /nimž postihli by boží zář. /Ať zblázka
 jsou, anebo adáři, /nemohou vstoupit před Tvou tvář, /nemohou přijít bez za-
 chvění. /Strnou jen v němém úžasu. /V Tobě zřím vše, co je i není. /Co
 je, je pro Tvou okrasu. // Vždyť světlý básník slovy kavá/pro Tvou skrání
 diadém, /je to jen obraz-pouhá slova/Vše, co lze vysít, je jen snem. //
 Jsme žijí. Věk v lesku neustálém /Ty s námi jsi, dávej nám žít, //
 slibujes nový Jeruzalém, /kam znovu uvedeš svůj lid. //"

Skautka takový měla židy obzval. hebrejská píseň o smyslové neposchí-
 telnosti Boha, jejímiž slovy se poličtí židé týden co týden bavili se sobotou.

Důsledně dbali židovští majitelé domu čp. 57, aby nikdy nikdo z nájem-
 níků nenucil hosti klid soboty. A dokonce i mnohem později, kdy finanční
 důvody přinutily postelčnického židovského vlastníka prodat tento nájemní
 dům opět křesťanovi, vyhradil si respekt k sobotě přímo v textu kupní smlou-
 vy. Modlitbna totiž v budově zůstala i potom, a tak, jakmile vyšly v pátek
 navečer na obzore první tři hvězdy, ustávali i později všichni nájemníci
 v jakékoli činnosti, dokonce i sám nový majitel se tomu podřídil, a do sobot-
 něho večera dbal vstříbně na to, aby nikdo nenynul vzhledu princezny,
 která sem vstupovala mezi vyvolenéjší lid. Nikdo z nájemníků nesměl
 v sobotu klepat koberec a z žádného bytu se nesměl odjívat hluk. Křesťan-
 ně měli možnost nastupat v oran den o hodinu podle svých odlišných
 předstáv a zvyklostí, vzájemná tolerance obou náboženských postojů
 však aspoň v tomto domě vstupovala nadále do posvátného biblického dne
 a všichni společně se etibli poznesení k Bohu.

byly

sutečnou židov-

skou obcí až od okamžiku, kdy se tu našla možnost pravidelného zřá-
 dvání aspoň deseti dospělých Izraelitů z různých míst Poličska, kteří sem
 mohli dojíždět a sebat se ve společném modlitbám. To se stalo až velmi
 pozdě, i když oficiální potvrzení nadřízeného rabína tu teprve poskytl.
 V samotném mýtinném městě bylo sice těchto dospělých mužů ještě v roce
 1855 jenom 6, o rok později teprve 10, v dalším roce 11, v následujícím již
 20 a o další rok později dokonce 36, ale obec tu byla už dávno přetřím,
 neboť k ní náleželi všichni židé ze všech okolních vesnic, kde jich do-
 konce 18. na sklonku předchozího věku žilo podstatně víc.

Na velké kamenné náněšti, vrbané rukama Poličanů do vsi přivážející-
 ho nábytkem a hebrejské knihy, i na často rozbité okna svého panovníka p-
 ličského bytu vspomínali Feldmannovi, jejich starší dcera Pavlína
 (nar. 1795) se svým manželem Josefem Witzem (nar. 1805), mladší Fel-
 mannova dcera Rosalie (nar. 1810) se svým manželem Markem Kleinem
 (nar. 1815) i Markův bratr Izák Klein (nar. 1823), který sem ještě o hodně
 později přišel za Markem ze Záhvozdce. Podobné vzpomínky měli i jiní.

Z Pusté Rybné sem týden co týden přijížděl Marek Fuchs (nar. 1802),
 z Láčnova Alois a Terezie Ullmannovi, ze Sratice Kateřiny u Borové
 manželé Beranovi, ze samotné Borové další Markův bratr Tobiasš
 Klein ze svra žonou Chavrou, z Bysterska Lípovi a četní jiní.
 Sebateli se tu Hechtovi, Pamovi, Herrmannovi i Wantochovi,
 jejichž mladšíků syn Jákob, celou dušou zapálený pro bohoslužbu i pro tu-

dium Thory a Talmuchu, se později dokonce stal poličským rabínem.

Všobecně bylo známo úsilí státní moci o poměření, jež mělo být jakou-
 dami, splacenou řídny za větší míru občanských svobod, jež jim nyní by-
 lo dopřáno osvít ve větší míře než kdykoli předtím v židovských dějinách.
 A přece k němu nedobrázelo v takovém rozsahu, jak by se zdálo na prv-
 ní pohled a jak to srovnání řízení jejich odporci. Často zůstávalo jenom
 při německém přijetí, v rodinách samotných však bylo slýšet kromě
 biblické hebrejštiny a aramjštiny, vyřčované v modlitbách, jenom
 češtinu a jazyk zvaný jidiš. Na svém českém vlastenectví si ze všobch
 nejvíce zakládala rodina Klei nova: dokonce o tom svědčí dlouhé české
 nápisy na náhrobcích, mnohdy doplnované dokonce vlastními, třebaže
 občas obrátově nebo stylizovaně trocha náimými pokusy o samostatné
 české veršování. Podstatně později, když se v těchto zemích začalo na-
 máhat tak zvané českožidovské hnutí, hlásící se k němu při státníci
 Kleinova rodou téměř bezvýhradně. Někdy se nevzdávali svým předkům,
 která byla tou nejautentičtější výrou biblickou, ale přitom si vždycky
 plně uvědomovali svou srozumitelnost s národem a se zemí, kde se na-
 rodili. Snad i proto měli muset z meš, zároveň vždycky tolik svědčit
 nebo porozumění pro českou podobu křesťanství a dokázali se ve své
 toleranci dokonale odmyslit od přírodn, jež museli od celé řady
 přestánků jejich spolobčanů oboplo vypádné vyřpět pro svou věrnost
 židovské náboženské tradici.

Ti, kdo sami sebe považovali v Poličce za křesťany a byli si jisti, že
 i se svými společenskými a majetkovými vřadami vstoupí jednoduše do křesť-
 lovatví nebeského, vřhali tedy na židy kamenný své nenávisli. Židé
 pak zase po dávném poustním způsobu, zděděném ještě z dob Mojžíšových,
 kladli opatrně a zbrožně malé kaménky klidu a pokoje na křtiny svých
 přítomných a modlili se tu, odpouštěje slovy modlitelných textů i
 dobrou vůli a zředem všechna nenávisťná provinění těm, kteří
 zřejmě nevěděli, co činili.

A jak postupně odělavali jejich stáří ze světa židovů a byli pohřbi-
 vání do hlíny poličského židovského hřbitova, zpínal se svými náh-
 ny a koutky nad otčenými svými píseň, kterou pak znovu a znovu
 opakovali v poslední den velikonočních svátků pesach (1705), v dubný
 den svátku týdnů (1707) i v den smřeni (1708): „Co člověk na tom
 světě? /Jen marnost, pouhý stín. /Jak polní kvítí kveče/a klesá v hrobů
 křin. // Co plátno smaža jeho/a honba za jméním? /On zanechá tu věcho/svým
 dechem posledním. // Co plyne z jeho toulhy/tou poučt pozemskou? /Jen hrob.
 A spánek dlouhý/ho pojme v náruč svou. // Vim, komu vřru dáti, /můj Bůh mne
 vykoupí. /Když tělo v prach se vřtří, /duch k nebi vystoupí. // U Boha spánu hledám. /
 Otřání mne Jeho moc. /Jen k Němu ruce zvedám, /když hrozí děsná noc. // Mně
 netřeba se bát, /mně září nebes jas. /Bůh tělu život vřtří, /já z hrobu vřtánu zas. //"

Ted' jenom pro větší úplnost předběheme čis, o němž vyřpověme, a připom-
 něme si, že až v roce 1869 bylo v poličském mýtinném městě tvrdě usazeno
 třiasadměřat dospělých mužů židovského vřmání a v roce 1880 jedenadvacet.

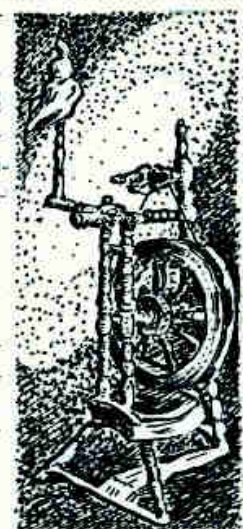
Poličská židovská náboženská obec vřstávala a její členové domřáli,
 že dopud nežidovští občani města budou aspoň trocha ščitit jejich mod-
 litebnu v domě čp. 57 na náměstí a hřbitov s důstojnou vstupní kaplí a
 hebrejsko-židovskými nápisy o míru a pokoji, bude Hospodin zehnat Poličce-tě Po-
 ličce, kterou židé, příchodějící sem z různých míst, měli rádi.

Nemohli bychom ho-
vořit o životě lidí
na Poličsku, tím méně
pak o jejich hlou-
bavé zbožnosti, kdy-
bychom pomlčeli
o jednom ze základ-
ních zdrojů jejich
obživy, jímž bylo
lnářství a tkal-
covství. Ještě

v 18. století tu bylo tkání plátna svobodným řemeslem a pří-
slušnost k němu se spojovala s hrdostí a cti mástovostí. Například
v roce 1721 bylo v Poličce 127 tkalců. Z nich čtyřnášedesát,
tedy většina, žila přímo ve městě. Když byly od poloviny 18. století
zavedeny v armádě jednotné oděsy a výstroje, získal cech tkalců in-
tance oděvů. Dobří lidé armádě zaručovali překupci, vzácní
parrými zmlouvami. Teprve na konci 18. století, kdy tkalci přestali
být výnosné a tkalcovský cech byl zrušen, napovládali už měšťané
tuto práci za dostatečně důstojnou pro své postavení. A tak až teprve
v oné době začala představa domáckého tkalce stále více splývat
s představou chudého chalupníka, který se nemohlo žít a musel si
na sebe vydělávat tkáním či zpracováním lnu. Ale svou poezii
tkalcovství nestrátil: naopak, intenzivně se své smutné knize. Stoj-
ně, jako tak, mnohé v životě vyprávěny, stalo se i o poezii chudoby.
Čudný člověk oné doby byl většinou křesťan - a takovému není chu-
doba nevě. Jen z takového životního postojení lze porozumět lidové písni,
která vznikla a dlouho se zpívala právě na Poličsku: „Každýmu tak
nejší, jako tomu tkalci: / Žlupek se vtočí, / oči mu bere k tanci,
/ Žlupek se mu vtočí, / oči mu jdu k tan-
ci.“ (Spáček z Jasnou, str. 7). Co tu vzniklo ří-
kanek a písní, co vyprávění, pohádek a po-
věstí, a volič v nich bylo i radost i dobré
pohody! Tak například v jedné z nich si poví-
dali o hloupém Honzovi z Kamenice, který zho-
tovené plátno prodal své svůlné jana před-
polské radnici a její mlčenlivý posádkal za sou-
hlas z uzavřenou soupu. Plátno tam zme-
chal a tuze se potom díval, když ve snu ve-
něm těrněm peníze nadostal a plátno už
se sobě tuze vnašel. - Ale i sám kolovrá-
tek se stal přímo symbolem života lidí na vy-
sočině, měl jej tiska v každé chalupě a
dodnes žije v lidových popěvích a pohád-
kách. Naše prababičky se s ním zily, o je-
ho zvuku se říkalo, že zpívá. I v pohádkách
a pověstech je takovým zpěvákem, někdy
lze z jeho zpěvu vyčíst dokonce předpověď nadosti i zármutku. Dobří
se nebojí jeho zpěvu, zato zli se jej nejednou zaleknou. - Realističtý
pohled na život zpracovatelů lnu a venkovských tkalců z Poličska
většinou zachytili ve svých povídkách a románech Tereza Nováková,
vímá si její Alois Jirásek, inspirovali se jim výtvarní umělci a básníci.
Ten, kdo žije z Poličky, zaznívá nad tím vším i hudba Bohuslava Hroch-
ní na Burešově též, která jako by chtěla vypínat nezrušené sou-
časně dějství lidí našeho dne s rody dřívějších tkalců Vysočiny: „Z těch
čtělů a bab, / co přede mnou v oděm cestu písni otřáli, / rozde studny rouбили
a pevně plátno tkali, / z těch jsem a vraem se k nim znovu. / Co na tom, že
jejich dny jsou nenávratně pryč: / Z ruky do ruky si podáváme těžký klíč: /
Klíč od domova.“ (Věrní lidé). V jímž veršech pak říká Miloslav Bu-
reš k tomu své vlastní generaci jítob: „Vzkaž těch, kdož lámali tu zedý / a
z kamení až k slunci / zemi chtěli nésti, / kteří na budoucnost myšleli / a štěstí / a

na chatrných stavech / krev svou / do bílého plátna vtkali.“ (Bo-
huslav Hroch). Pro charakteristiku osobního založení a životních postojů li-
dových domáckých tkalců vskokli na světě by bylo vhodné připomenout a
do jisté míry parafrazovat něco z vyjádření úvahy Berharda Hauptmanna
z jeho románu o Emmanuelu Quintero: „Tkalce ve světelné sám pro sebe,
zvyklý jen na styk se zrnými, většinou
ženy rating, a proto eitlivý a snadno
zranitelný při setkání se žními lidmi,
samotář, z něhož jeho žněle ud-
lalo snilka a v němž se hlad, starost
a bída stávají hániskem“, takový
člověk „zakrany sám do sebe“, ost-
řkovitý se za své posezení tra-
poty a za své strádání ve světě sni“;
když pak „přivkne životě obce-
nému dovnitř“ a když je posleze
„přiveden v tůli jako k domáckí studii“,
začne nad ní hloupat, „zvykne si včítat z ní žněle dušas“ a přimo se stá-
ne jeho jedinou knihou, pak se jeho duše naplní tůli, až po okraj (Blážen
v Kristu, str. 16). Patří-li tedy tkalcovství z základním a nejvyšším řemeslům
profesím lidí na Poličsku a celé Československé vysočině, pak tůli tuří
obraz i námeč jejich vnitřního života; naučili se je rozumět po svém
a do hloubky; nacházeli v ní odpovědi na různé životní situace, vy-
chodili z ní zdroj novosti a nadosti. Přibližně o každém jejím stavě,
naučili se i v osobních věcech, hovůt jejím jazykem. Všechno bylo
naplněno tůli a oni sami se cítili být v ní bez zbyteku obsaženi. Je-
ště vystupoval ze stránek knihy, chodil mezi jejich chalupami, usedl
vedle stávu pod trámovými stropy a žil jejich vlastním životem. Bábě
všude vysočině její nejvýznamnější postoj. Ještě by chtělo kdo hovůt o tom-
to kraji a naproměnit o knize, která je v ní nezastatelná vtižena, byl by
jako ten, kdo popisuje mrtvé tělo a nepatří poduš, nezajímá se o myšlen-
ami eit, kdo slouže po povrahu a bojí se pohlednout do hloubky. Přimo vy-
trmí dušovní kontinuitu mezi generacemi tělo mst. Vysočina bez tůli
by byla prázdnotou, pustým místem jako krajina Marze. Tkalcí Polič-
ska se stali písmáky v nejpřijímám a nejvýznamnějším smyslu toho slova.

Nejen když Josef Pekař (viz např. jeho konference v časopise Bibliotéka z r. 1976
a fideletory o hradě a hradě tůli z téhož roku), ale ještě také Zdeněk Kalista (na
podání z Trutnovu z r. 1940), J. Vařeka, V. Černý a po nich mnozí jím žito dostá-
li, že navzdory všeobecně nosivému představení a vtiž zosobitěné legendě
byla tradice českého venkovského písničtví převážně katolická a vznikala se
do značné míry i přimo na soustavně vřetenécké tendence našeho národního
žito na tendence, a jejichž zrodu stali už od počátku barokní doby jeuité.
Větráče Poličska bylo vždy zasazeno silnými vltvy evangelickými, dalo by se tu
kypodivně dočíst i zden. Jejich toulky a zaby, se nejednou z těle, kdo o nich
práti, charakterizoval úroveň
z venkovské modlitby zjedného př-
máku Františka Jana Vavříka
z Město: „Utvoř katolky / a svět blud-
níky, / abychom v jednotě víry žiti byli
i v tůli se věčně ctíli.“ - Uvalky př-
máky z Poličska měly přímé
společné s protestantskými státi-
ními theologickými společenstvími o pře-
státi a žitě spojení. Spíše by
se o nich dalo hovůt o světoob-
praktického naplnění bibličtých obsahů
v každodenním životě. Lutherský spekulant by se byl třeba snažil dokázat z věty
„jakož i my odpouštíme“ (Mt, 12), že žádný člověk není zlozem odpouštět, že vtiž-
ba není započítá nějak přiču v tím tůli a zbytně se namáhat, protož má se své
víry je automaticky před Bohem ospravedlněny. Bláznů by pak opíral o sporné
pctivé (a přitom jednotné) vybraných bibličtých eitů, zejména z aposto-
la Pavla. Životní by vtiž mělná otěvnil patřičně, kdo se angažuje proti němu a napadl by ho, že
„naveče odpouštět zlému“. Proměchají pojmy „tůli žiti“ a „zlo“ by mu ani tůli nevadilo.

Vesnický katolický písmák by se naproti tomu nenamahal všeobecným přiměřením, jakti odpovídat lze nebo nelze. Lépe by, že je nedokonalý a že je to v některých situacích oprávněným přiměřením těžké, ale protože by se o to snažil. Dobral se postupně takovému vztahu k lidem, kdy lástka a odpustění jeho samosvědomosti, a to i tehdy, když se člověk tvář vstěká a je ve svých přirozených lidských projevech, a někdy dokonce prudkých nebo trdých reakcích upřímný a spontánní. Co by přirozená lidská síla a bylo nad jeho postivou snahu, učinil by bez obalu zpozděnkovi a odevzdal to Bohu. Nepotřeboval se stylizovat, svírat život do předem daných formulí, potlačovat svou přirozenost a neurotizovat sám sebe podle nějakých puritánských-fanatických zásad. V žádném případě nezdával svou snahu, dokud nevyčerpal všechny možnosti. Vždycky si uvědomoval, že je možné opustit slovo člověka a přistat stavět křez proti společenskému zlu třeba i s tím, že vstoupí do otevřeného sporu s nositelem zla. (J. Pismák s Bohem dovedlo s mečem v ruce vyhádnout Angličany z Francie a přitom k nim neobavala ani tu nejmenší osobní nadvládu.) Veskovský písmák, zaznamenaný jím pro sebe a pro potomky svou osobní věstevnou zkušenost z praktického života, neměl kdy na theologické jemnosti a slovní úspoko, protože věděl, že příliš mnoho řečí by mu bránilo křesťanský život a realizovat své křesťanství v každodenním životě. Todovědomí cítil, že biblický termín „Logos“ (Jan 1,1) zdaleka neznamená pouhou lidskou slova, ba ani tu, která se odvolávají na svůj božský původ. Písař své „směkovství“ byl praktický, jak už to v době nastalého života. Už proto byl bliž duhu Bible než brilantní diskuzí, „říšením konání“. Když usedl ke stolu, aby naprával vlastní úvahu na biblický text, byla jeho úvaha prosycena praví. Řekl bych, že teprve v tomto prostředí se rodili první skuteční lidové písmáci, stojící oběma nohama pevně na zemi.

Některým katolickým písmákem se podívali pánem své doby, druzí k nim byli lhostejní, jím se stavěli proti nim a podstupovali nízkou společenskou angažovanost, protože byli přesvědčeni, že slova pravdě a dobru proti zlu, zlu a nástí v zájmu bližních, jimto někdo ublížil. Každý z nich jednal podle svého křesťanského svědomí a neodvážoval se přikývnout osobní nestatečnost frázemi, odkazujícími k autoritě Písma. Štámo Písma je přesvědčovalo, že společenská řešení mohou být v normaných situacích různá. Že evangelium se učí posuzovat Krista trvale živého, který nedává jediný a provždy platný recept, ale vždycky jedná v souladu s Duchem svatým. A ještě něco: písmáci, zvedající se od trkalovských stávk, aby uvideli ke svým záznamům, byli radostní lidé. Některý je majetek, jaký svažoval více bohatým poličským měšťanům, neměli přičemž klamat se falešným zdáním jistot hmotného zabezpečení, pod nímž se vždycky skrývala nepřiznaná strach z možnosti jejich strážky a nízkostná zed mezi sebou a Kristem, zbudovanou z paměťových jistot, na kterých člověk žije. Nešli v sobě radost srovnání pouťovníků, ubírajících se v běstem-šijm jeslím chudoby. Proto nebylo náhodné, jestliže se nejen v úvahu, ale také v prostiných, náimních verzích stala znovu více z tohoto tematu a představovali si sami sebe, jak nesou právě narozenému ježátkovi všecko, co mají a co mohou dát: plátno, jež utkali na svých stavech, boty, které prá oš vyrobili, nebo ehlel, který doma upekli.

Skalovsko-ševcovský rod Marti- nů

patří k nejstarším zjištěným v Poličce. Už první dochovaná kniha městských zápisů, pocházející z husitských dob (Prothobolium civitate criminalis simul liber contractuum et transactionum ab anno 1432), uvádí mezi nejčastějšími věstevnými označeními jméno **Martin**, k němuž se pak nejednou více přivlasten **Martinů** jako bližší označení pro Martinovu syna. Že uvedenoho přivlastku se brzy vyvinulo nejčastější poličské přijetí jako označení celého rodu. Nikde jinde než právě v Poličce se v tak dálných dobách (alemi později) ono přijetí nevykazuje, jedná se tedy o skutečně ryze místní rodinu, o níž bychom mohli téměř bez nadšavky prohlásit, že tu byla „od nepaměti“. Její příslušníci měli zprvu různá povolání, bývali hrobaři i ehudci, zastarovali ve městě díle žité úřady nebo naopak zase náleželi mezi ty, kdo neovlastnili téměř nic. V době rozvoje farníckých cechů etamo jméno přiblíž

nikle této rodiny stále častěji zejména v seznamech tkalců a obuvníků i někdy tu a tam někdy bývali jiní. Dřívece bývalo výjímek uvádět, že patřímu rodu, voják svatý Martin, daroval knihu, proměněnému v zbrusu, polovinu svého pláště z měného plátna právě takové, o jaké oni vyráběli na svých stavech. Tak tomu bylo prakticky až do zániku cechu i po něm a nejen to: v naprosto změněné společenské situaci, ještě na konci dvacátého a v první polovině dvacátého století, bytostm se byli v Poličce setkali s celou řadou žimostníků nebo dělníků, vykonávajících zminěné povolání, kteří se jmenovali Martinů. Tkalcovství a ševcovství se tedy stalo jakousi neuvolně vyžadou i hodostí těchto lidí. Co na tom, že to už málo vypuklo? Ti z rodu, kteří zůstali původnímu povolání všim stejně jako v době svých předků, netoužili novma po hmotných přibytích - věděli totiž ojnám a materiálním bohatstvím, které jim nemohl někdo vzít, pokud se ho sami nezoukali.

A jak už to tkalcovství i ševcovství s sebou nese, byli lidmi přemýšlivými, hloubavými, se spjatou samostatně a nekonvenčním myšlením, představ a sně. Některý dospěl za domáckým stavem nebo u verpánku nezákladně svých úvahu k nespokojenosti s vlastním lidem i s uspořádáním v obci, jím se pak cítili zase spíše posřzeneni nad to, aby žili něco odlišného: ti byli naopak přesvědčeni, že začínají vidět své a třeba lidské osudy ve spjatých proporcích a dovedou se nad ně posřznout. Proto už v době baroku byla mezi členy rodu Martinů celá řada písmáků, kteří posřvem přiměřeli nad výrok Písma a zapisovali si, jak lze tyto dárné pravdy uplatňovat v konkrétním životě svého města. Byly to někdy velmi pozoruhodné zánamy, podávající nejen obraz společenské a hospodářské situace doby, ale také autentická svědost o urřtých živých podobách křesťanské víry. Bývali důstojnými katolíky před tolerancím pater- tam i po něm, dokonce až po naše dny. Nelze však hovořit o průběhu tepem nejimánním rodní tradice - jejich vína byla ta tvořivá a mladá v době u některých jednotlivců hodná osobitých výjevů.

V rodně se tradovalo přesvědčení, že je v nich podobně přiměřeno také italská křev. Křevitou možností pro potřazení takového předpokladu se zdálo být jak to, že to byli do značné míry lidé černovlni menšího postar, tak i to, že jista v 18. století žili některé z členů rodu přímo v Itálii. Že ži doby vime například o jistém Martině, původně Martině, který byl příbuzným moderského polulanoých plastik Dominika Aulicka z Poličky a odtáhnal se do Itálie za vojny šickými. Bývali to také často dobří muzikanti, hráli v kapela na různé nástroje a zejména se stávali o hudbu na katolím učnu. Jejich jména se objevují mezi členy literárního bratřstva stejného jména. Cíle se účastnili církevního života ve městě, při procesích nosili různé omšiprapory.

Stávalo se u nich výjímek používat si zápisky o dlejších datech vřivotě rodu, jeho jednotlivých členů, ale i celého města. Ži zmírela svatobití i rodního podání lze předpokládat, že tu vzniklo i několik pozoruhodných rodných kronik, zachycujících zánemž zvláštní události ze života města, které se nám bohužel už nedostaly do rukou: zdá se, že vůbec nebylo na závadu, jestliže se tu vzájemně mluví, zprávy o počasi, živelných pohromách, zánamy cen potravin, údaje o polýhu výjevů různých dobách, věně i zentovně příběhů ze života spolobčanů, seznamy kapliček a ceptních míst, náboženských zkušeností těch či oněch lidí, porbíh a boje z ozol, řešení procesů a církevních slavností, posřmání z vyřazeném plátnu odvezlaném překupníkem nebo o vyřazené obrny a zakázáníehv, datů svateb, křtin a úmrtí s vyprávěním o některých velmi závažných událostech, skutečně důležitých pro historii města a okolí. Že tomu tak bylo, o tom se dá vědět jak ústní tradice, tak u některé pozdější opisy v ceptech, dnes rovněž již ztracených. A tak v rodně Martinů bývali nikoli pouze žití písmáci, ale také kronikáři. Někdy obzř splývalo vědomí

Také my pocházíme z této široce rozvětvené poličské rodiny.

Poličský děkan u našeho Jakuba, philosophiae magister Josef František Štefka, býval svého času také ve styku s několika zdejšími oběry nebo i rodáky příbuznými již jinde, kteří v duchu dobrotvého zaměření

Shrnutí nesmaniťe údaje o svém městě a snažili se je zapisovat pro paměť příští generaci. Někteří z nich se dostaly do rukou i některé cenné listiny, do té doby málo známé, která jim posloužily jako vzácný pramenový materiál. Tito lidé měli už velmi oponičné a v jednotlivých případech dokonce i dost značné theologické vzdělání. K zájmu o intrikátnost je přivedlo leckdy právě vlastně neke zaměření tehdejších kněžských seminářů. Motivovali totiž své počínání láskou k vlasti a snažili povzbudit u lidí jejich národní sebevědomí.

Polička se jim jevila jako čerstvé a zcela katolické město, které v sedmáctém a zejména pak osmáctém století - ještě před josefinskými reformami - prošlo období svého největšího rozkvětu. Na odkaz této doby se snažili navázat a záchranu zdravého jádra města spatřovali v možnosti návratu k těmto národním a náboženským tradicím. Bato pak také v ochraně zájmu staronovodělského měšťanstva, nevazícího proti všem novým přistěhovalcům.

Jedním z nich byl syn mylnáře ze Sadku, místní obchodník kůžemi, **Jan Sedlický**, který se narodil o čtvrt století dříve před vydáním tolerančního patentu, v roce 1750, kdy poličským děkanem byl ještě Karel Leopold Nepomuk. Zatím ještě doba plného rozkvětu varšavské církve poličského měšťanstva a pokračoval přetoleranční dobou téměř za kus, zlatého věku. Studoval původně teologii a krátce byl franckým, ale opustil národ a v Poličce vyženil s právovědným domem zároveň zminěný kůžářský obchod. Foučel po majetku a přál si nyní odškodnit se ve všech případech kůžářského kupce za všechno, o co se cítil být kdy zkrádeň mezi chudými bratři svatého Františka. Bojovně se účastnil protizidovské kampaně v Poličce roku 1792, jejíž nevinou obětí se stal David Löbl Khue. Postuloval se do čela více než stovky nejchudších měšťanů, kteří podávali apelativnímu soudu nepokřivený protest proti přítomnosti příslušníka židovského národa ve městě. Od roku 1812 psal svou „pamětní knihu“, do níž vedle nesmaniťe údajů opísal důležité listiny, které se mu za různých okolností dostaly do rukou. Za jisté komentoval místní události a do knihy si zaznamenával i koncepty vlastních dopisů. Od roku 1814 byl měšťanským poradcem hospodářského úřadu. V této funkci se velmi exponoval ve prospěch obchodních zájmů místních starousedlíků. Značně nekřivky byl tvrdě zaujat proti všem přistěhovalcům, zejména židovským, jimž bylo od dob josefinského povolování brádko i v unálovských městech. Pokud šlo o ně, nikdy nešel ani nejhrubšími nadávkami a urážkami. Od počátku svého poličského působení až téměř do smrti býval iniciátorem většiny místních protizidovských úvah a do záležitosti spíše směřoval všechny do té doby známé pomluvy a pověry o židech, tradované v něm gramotně šachi stryčatlivosti, včetně primitivních předstáv o rituálních obřadech („Votý židovské slábojnosti“). Jeho záznamy jsou velmi nesoustavné. Josefinské reformy kladl do jednoduše jako vlastní záležitost měšťanů, naproti tomu se ohledle poličského „zlatého věku“ nevyhmul žádným ideologickým a neuměrným superlativem. Chválil bohatství a velké příjmy z pedantských pozemků, představitel poličské panství oné doby pak vpdával tabulku za vzor vědeckosti a příklad úrodnosti. Z protěckých jeho komentářů tučme, že hmotné bohatství mu bylo nad sám duchovní obsah baroku. Všechnu star-

rou slávu města pryč teprve rozložili a zničili přistěhovalci. Polička, pryč byla, jako „dub“, který pozbyl přítěcké „mýšičky“ a ty se mu odvrděly tím, že rozložily jeho kořeny. Přistěhovalci, kteří se mezi usadilými měšťany občas také uplatňovali, byli podle jeho tvrzení „neručivými pacholci, opovržlivými svedolenci a moudrokydáci“, původní „rozpýlenost svornosti měšťané, nakažení mravů a zlehčení náboženství“. O jaké náboženství mu šlo, není jasné - vidět světečnou ježitořského obratku je v jeho namávaných úvahách pravděpodobně, i když sám sebe považoval za náimávaného tradice pravověrných katolických tradic. Jeho katolictví však bylo spjaté s majetkem i mocí, zatímco lásku a porostumění bystem u něho sotva mohli hledat. Nějaké svědecké výmy v jeho zápisích, také nemáme - aspoň nic, co by nás mohlo přesvědčit. Vůde je jen přemina zotrpklosti a zášti. Uklazoval pouze minulost, která zdaleka nebyla tak svorná, jak se to snažil namalovat svým čtenářům, a moralisoval v přítomnosti. Našel-li kde ze současníků milní v jeho očích, pak to mohl být jenom někdo z bohatých starousedlíků, komu se společenskými výhradami a dlouhým mlčením nadoznamenem. Ve svém zápise upřel, že sám je vlastně také jen „přistěhovalcem“ ze Sadku. Soudobé události živě komentoval, většinou obhajoval zděděné národy a sledil ka přímých mravních, kterých soudil jako pravý „zákonník“ nastupující společnost. „Kde není svornost, napřed ovšem hezky, tam také není štěstí“. A pokračoval se nad zřetelnými rozbroji, dodával: „Obec bez sousedské upřímnosti nemůže obhájena býti, nýbrž klesnouci musí.“ Měl v tom jisté pravdu - jenže jenom něto o křesťanskou nadobitnou otevřenost vůči všem včetně všech přijelých přistěhovalců, ale naopak o kolektivní sobectví do sebe uzavřené majetkové obce. Duhy, pokory a kajivosti, k němuž vyhlá evangelium, byl mu naprosto cizí.

Před všem ne-systematičnost podání a problematičnost značné části soudí je „pamětní kniha“ Jana Sedlického v nejednom případě cenným historickým pramenem, aspoň pokud jde o jeho vlastní dobu. Zadržuje nejedno osobní svědecké (jakkoli svědecké) i text nejednoho písemného dokumentu, v originále dnes již ztraceného. Koncepte jeho hodnocení minulosti města byla v mnohem sešitá, přece jen to však byla určitá vyhraněná koncepte - a to je fakt, který není zanedbatelný. Vyjádřil v ní nejen svou vlastní představu, ale zároveň představu společnosti vstoupil, k ně-

patřil. To znamená, že i samu jeho koncepte můžeme považovat za určitý závažný dokument. Pověděli jsme hned v úvodu této „Malé historie církve poličské“, že každý „obraz města“, který koluje prodává, je vždycky jakási „výslednice jeho osobního setkání s městem“. Proč bychom toto právo neměli tedy přiznat i obchodníku kůžemi Janu Sedlickému? Ve svém úctyhodném zájmu o zachování dokladů minulosti, ale i ve snaze o kladné hodnocení slávy poličského baroku, měl poměrně značný vliv na mladého kněze, který v oné době byl rovnou v Poličce kaplanem a administrátorem v duchovních službách u svatého Jakuba. O tomto kaplanovi pohovoříme ještě podějí.

Jiným poličským rodákem, který se ve stejné době snažil přispět národnímu programu i znovuzřízení českého katolického křesťanství v pohledu mnohem objektivnějším a plnějším, byl augustiniánský mnich a nyní již profesor biblického učení

na theologickém ústavu v Brně, **Filip Neděle**. Tento pozoruhodný člověk a obětavý kněz se narodil v roce 1778 v Poličce a stále sem nánad dojížděl. Byl mnohostranně činný, měl záhu sná- mych mezi českými literáty a sám také psal i hojně publikoval. Roku 1808 vy- dal ve čtyřech dílech

svou snad největší práci » Náboženství ve výkladech a rozmlouvání«, v roce 1812 pak příběh »Václav a Dorota«, který byl v podtitulu označen jako »obraz pro obecný lid«. Byl pravým písmákem v nejširším smyslu toho slova, ovšem vzdělaným a theologicky i literárně fundovaným. Řada jeho úvah na biblická témata, náčrtů k homiliím i jiných prací, probírajících zajímavým způsobem důležitá témata křesťanství, zůstala v rukopise. Také on si psal zápisky o rodném městě, v nichž zaujímá vyhraněné vlastenecké a katolické stanovisko. V posledních pěti letech svého života se plně věnoval brněnskému augustiniánskému klášteru, jehož se stal pozdě převorem. Ještě před rokem 1825 napsal a vydal tiskem pedagogickou knihu, kterou nazval »Věc nejdůležitější pro rodinu, školní učitele, dohládače mládeže i také zvláště pro duchovní pastýře«. Škrnul v ní řadu zkušeností ze své předchozí učitelské práce. Cílem většiny školní výuky mu byla vjele ova mladého člověka v rádného, samostatně myšlelho i jednogabho člověka a především křesťana, který zaměřil všechno své životní snažení k Bohu a prokazuje v praxi ježiškovský životní postoj, naplněný láskou ke všem lidem v Kristu. Vzorom pravé oddanosti Bohu mu byla Panna Maria, která nadstavš přijala Boží vůli, nešla jí v oči a rozhodujícím způsobem se tak podělala nov život spast svět. Dával jí za příklad lidové aktivity, která je bezvýhradně zakotvena v Bohu, protože nemá aktivitu svévolnou, ale tolika svobodnou odpovídá na Boží výzvu. Prokládal, že mnozí protestanté nechtějí dost dobře vstáti mezi vydáním se Bohu ve víře a svobodnou lidskou činností právě proto, že podcenili a odvrátili do pozadí mariánskou problematiku. Kdo tolika pochopí, může vstoupit v plném rozsahu k Panně Marii jako prostřednicí milosti a ochránkyni křesťanství, která je srovnatelně pod svůj plášť tak, jako ptáček matka bere pod křídla své děti. Je všem učitelů, aby vedli žáky k takové mariánské aktivně, která nesr v sobě Krista pro dobro všelch.

Z Poličky pocházel také rajhradský benediktin **Václav Mikuláš Kriz**, který žil v letech 1783 až 1872. Stal se obecně známým jako archeolog i filolog, sestavoval české slovníky, ale skládal také písně náboženského i světského obsahu. Byl nepohodným vlastencem a jako archeolog byl nezlomně přesvědčen, že původní osídlení těchto zemí bylo zaručeně slovanské.

Posledněu rodinnou kroniku, která si chtěla klást za cíl zachycovat v živém záběru nejen osudy rodiny, ale také život rodného města zároveň s křesťanskými poučenými, si psal bratr místního kaplana, **Sarel Šáješ**.

Ti všichni se znali s děkanem Josefem Františkem Štefkou Poličským a vešli do ústho povědomí, dva z nich pak - augustinián Filip Neděle a benediktin Václav Mikuláš Kriz - se dost výrazně zaparli řadou publikovaných prací do české národní kultury vůbec.

Vedle nich ovšem existovala ještě celá řada měšťanů i venkovníků, kteří si rovněž s větším nebo menším úspěchem použovali pro sebe nebo pro své bezprostřední potomky zápisů o významných událostech obecních i rodinných - zmiňovali jsme se tu již o významech členů poličské rodiny Martinů, ale podobně bychom mohli hovořit o řadě dalších. Žánrky zastoupi mezi jinými i zápisy, vedené v rodině Kasperidů. Některé z jejich rukopisných textů byly podějí pečlivě shromážděny a srovnávací srovnateli ze se konci století uadřenými přístopuky a sběrateli místního muzejního spolku. S ojedinelými forsy takových zápisů se do dnešního dne a tam setkáme i v městském archivu. Nežádné k tomu vedla namáhavá práce, ostatně své místo i kraj nebo podříbnout dějinnou kontinuitu generací, podílejších se na postupném vytváření místního duchovního klimatu. Většinou však šlo o neobdobí a nesrozumitelné informace všelch duševní, ani ty však nebyly bezcenné a je proto velká škoda, že tak mohlo z nich pohltit čas. Když by se jednalo zachováno více, mohlo být nám další díraz umělé podoby města podstatně bohatší. Pro toho, kdo se chce zabýrat největšími dějinnými Poličky, znamenaly by mnoho zejména ednaný kronikářské. Pro nás však, kteří bychom i při psaní kroniky snili naději o zachycení duchovní podoby, o postřehem jakýchsi dějin duše Poličska a ještě širší duše Vysočiny, staly by se nenamítelným pramenem ednaný světečných písmáků, kteří tuhle konfiterovali svůj každodenní život s Bohem svatými - to bylo totiž jejich blažením vrditkem a inspirací. I za to málo, co se zachovalo, za útlahy toho všelch střeženě dosud v jednolhých rodinách a stále vrdaných málku budoucí ztráty, musíme všelch být vděční. Už i to stačí (co jíté niny ze pomoci fantazie) k dooresťam jakéhosi příbřežného obrazu, který nám přiblíží duchovní atmosféru, z níž jsme vyrstli.

Kaplan děkana Štefky, navněm zejména v předějšel letech života tohoto vzdělaného, ale životem unaveného kněze, leželo hlavní břímě duchovní správy včetně bohatě činnosti kazatelské, se jmenoval **Antonín Šáješ**. Narodil se v Poličce v desetileté právozárežné měšťanské rodině - p jeho bratra Karlovi, který psal rodinnou knihu, jsme tu již hovořili. Antonín získal středškolské vzdělání v Litomyšli a podvauletém pobytu v brněnském benediktinském klášteře studoval v královhradeckém bohosloveckém semináři, odkud se roku 1815 vrátil do Poličky jako kaplan. Tento úřad zastával patnáct let, t. j. do roku 1830.

Čestina mu prý zprvu připadala jako příliš prostý jazyk, který se nehodí pro vzdělance. Teprve církevně vlastenecká výchova v semináři a snad i sama skute napsaná učebnice české gramatiky, jejíž autorem byl Jan Nejedlý, probudily v něm národovce. Na jednou se do češtiny přímo zamiloval a po celou dobu svého poličského působení jí všude prosezoval. Dřívval si záležet na kvalitních českých kazáních a dokonce snad snil o tom, že jednou tento jazyk pronikne výrazněji i do liturgie. Jako kněz, vyřstávající ještě z tradice barokního chápání lidovosti, byl vždy velmi přístupný jak ve svém farním klánu, tak ve všelch, v čem našel zdruje lidové stovesnosti a celé své lidové kultury. Projevovalo se to rovněž v jeho intenzivním zájmu o život městské chudiny i vesničů. Vělebaže nebyl nijak nakloněn myšlenkovému světu a názorům evangeliki z okolních vesnic,

stával se rozdílně proti zplodňování, jakými byli oběve po-
 Hečarovi státní mori a mě-
 stským úřady. Oceňoval dokon-
 ce parnost jejich viny v doběch
 útlaku a viděl si ji stejně, je-
 ko si vážil každého řezného
 a charakterního ježdění. Na-
 silnými metodami bylo zice
 město dosahováno vyznání př-
 způsobě vesměšání, „než
 erdcom štítal mnohý vlně zice
 věnov“. Ačkoli neměl žádné
 nadost z řady josefinových re-
 form a v mlčtých z nich viděl
 nějakou ohrož začal do tradice
 svého města, nemano mne
 svobody evangelikům plně přal.
 Jv tom byl demokraticem. Raději
 z nimi polemizoval o jejich ná-
 zorech. V lutherových vlnách
 spáčil ovšem jednu z vztá-
 ných přičin poněmčeni českých
 zemí desonce v8 před kolou ho-
 rami a stavěl proti tomu kato-
 lické poznamení pro genia loci i obromen buditeckou práci, kterou
 vysnali vlastenečtí jezuité i piaristé spolu s kněžskými jímými nácti.
 Nesouhlasil proto se státním zákazem jezuitské aktivity, která vyko-
 nala také dobřelo pro vřchštění jazyka i pro obnovu národních
 tradic; v posilování zájmu posomské vlasti spáčil rovněž předobiz
 vlasti duchovní a možnost plnějšho zakotvení v knižové kralovství.
 Josefínovu vlnu posilene germanizace pak rozhodně odmítal. Vědce
 vyzýval k čtení a k bojnému čtení českých knih. Proto svým způsobem
 uvítal, že děkan Štefka mu posleze sdělil většinu kázání, jež se takto
 mohly plně vyzít k posazování svých představ a národních čtení.

Pokud šlo o klíčovo hodnocení dějin rodného města, měl na ně-
 ho značný vliv - jak to již bylo řečeno - Jan Sedlický. Byl však mno-
 hem kritičtější než on, vypořádal se mu umožňovalo správněji rozli-
 šovat, nedat se tolik slabnout pověrami či falešnými představy a na-
 šel od Sedlického pracovat systematicky. Jen tak mohl dospět k zá-
 věrám spolehlivějším. Techniče šlhal a řídil materiál, zapisoval a popisoval
 viděky, a z toho všeho tapve stavěl základy pro konečné zpracování
 historie města. Někde se jeho heuristické úsilí prolínalo z obdobnou sna-
 hou německý pléčho lékaře Jana Nepomuka Eiselta, ale jejich konečné
 cíle byly různé. Eiselt rovněž uvoloval zachytit co nejvíce o Poličce,
 ten však dával přednost rozborům z hlediska medicinských a přírod-
 vědných, zatímco Hájek byl cele zaujat myšlenkami národním a nábožen-
 skými. Společenským, sociálním a kulturním otázkám se ovšem
 nezabýval žádný z nich.

Také Hájek obdivoval reprezentační vybavení městského chrá-
 mu z jeho barokními a rokokovými oltáři tak, jak vyzrálo v osmnáctém
 a osmáctém století, zejména řezby Pačkové, jeho sošku Dobrého
 pastýře a podmanivou Křížovou cestu, dořmal i veršoval její celek
 této výzdoby a hledal v něm větší výborný výraz celého toho »zla-
 tého věku«, kterého si na Poličce tolik cenil. Jako by mu ve vybavení
 chrámu zároveň z dobru vyzrál i smysl a poslání dobrého štítal. Sem,
 v domo, co obřadový interiér tak výjimečně vyzrádňoval, mělo se nyní
 podle jeho mínění vrátit poličské měšťanstvo, mělo si uvědomit smysl a
 hloubku toho všeho, mělo znovu nastolit staré pořádky a podepřít je
 mravními kvalitami, jaké si sám vřkládal do svého idealizovaného ob-
 tazu zášých dob - a pokud by se to stalo, rázem by bylo všechno vyřešeno.

Ve své romantické idealizaci baroku však zároveň nikdy nezabí-
 tal daleko, aby i v oblasti církevního života města nebyl ochoten při-
 znat, že takový řecký zám, kazání kněžské nejen špatné, leč i škodlivé,
 a na nepřítí i něžní štítal na venkově ještě tuze tvrdě spalo.

Trvale základy města obdivoval v tradicích římskokatolických - přetly
 ostatně skouškou, v níž plně obřadly a prořezaly svou pevnost, která se
 stihla za posledních dvě století. Staroamerikal, že po vyhlášení josefina to-
 lerančního potence „přihlásilo se více množství osobních na Poličku ke vyznání
 helvetismu, než v městě s mým pti tom největším rveku nebylo žádného odporu
 pozorovati. Tapve ve druhé desice 19. století někteří samoukové z vesnic zde
 usazení ku helbetismu se přiznali a došli něžní jiné osobly městské na svou
 stranu vřbili a přemělovali. Příklad vřba jeho směr z husitství, luther-
 nánství a kalvinství knil.“ Než i tak zřítala Polička nadále vřstím ka-
 tickým a tečl několik málo nových protestantů na situaci nic nezmenilo.

Antonín Hájek posilně popisoval cele zřízení děkanství v kostele, nic
 podstatného nechtěl vřmčít, a považoval to z děkanství za zápis a účty.
 V anebřovných listinách pátral po změněch bývalých poličských fara-
 ňů a posilně děkanů před třetou horou i po ni. Zřímalo ho stav městského
 hospodářství v období „zlatého věku“, vřstím z polní zemědělné výrobly,
 zřímalo údaje o nákladním životě vřstím a spolkem, člátek se něco do-
 vědět o osobách hodných chřbly i hanby. Pokud šlo o občanskou a vě-
 řanskou důležitost, popisoval vědecky nemalou hrobtu společenstva,
 zpěvy: kno by se tu v jednom textu a v jedné metodě sdělo vřdy větš
 množství ke společné chřbly hospodářství i k výrazu kolektivní nadost
 nebo touhy. Šam náč zpíval, podponoval duchovní zpěv v kostele,
 theoreticky se pak zabýval historií rozvoje duchovního zpěvu v Českých
 a velkou pozorost věnoval činnosti místního literárního křru,
 která tu šlala od husitství dořt, oficiálně byla zice církevní, jeř fajn! za-
 kázána, ale ve skutečnosti šlala bez přerušení dál. Pral, že zpěvu se tu
 učil „jako dítě u pramě matčiných, na kolečkách, na bezděčích, na vř-
 letech, v kostele, ve školách, a tak jej téměř z mlékem matčiným soupe
 a zřímalo, v něm se nadi, státně a šroo umíná, a tak vřvinnuje se tu
 zpěv mnohotvárně“. Připomínal i pokusy o mřstí „celá štátí písní
 národních“, mezi jimiž autory jmenoval čle-
 ně na první místě svého „úřtíle“, obřadil-
 ka rožemí Jana Sedlického. Posilně se vřb-
 ně pochválil také kostelní knihovnu „ku vřděl-
 kání duchovenstva“, řáčající více než jeteráčet
 smazků, „nřstíšeného, nejvíce bohoslovického ob-
 řahu“, mezi nimiž jmenoval i tak vřděl-
 tůž a rukopisy, jeřko byla Bible česká z roku 1488,
 Historie munní Šilví z roku 1517, Velleslavimův
 kalendář historický ze jeho řitovního vřstí z r. 1592,
 Česká historie církevní od r. 1594, Miscellae go-
 thicoe typy od roku 1508 a tak podobně.

Z toho všeho vřstí P. Antonína Háj-
 kovi důkladně Kronika královského
 věrného města Poličky, na jejíž koneč-
 ně redakci pracoval pak ještě dlebo
 po svém odchodu z rodné ště.

Před očima mu v ní šlala vřstává-
 ra lákavá vidina ztraceného „zlatého věku“, kdy šlaba jen
 přímý městského díchodu z poddaných dávek zapřítovných
 nabotou vřstíly město více než što tisíc zlatých, kdy městská ra-
 mospráva nebyla nijak podstatně omezořána ve své moci a sama
 mělo pod dozorem větškerou správou poličského panství, kdy město
 ně - pro takovou vřší městského díchodu - neplatila žádné daně,
 dřív z osobních lesů měli pro svou potřebu zdarma a nebyli vřdění
 ani výnoskou štěrou, neboť tato povinnost se na město ště města nezřáhala.

„... ano, od roku 1700 až do roku 1785 měla Polička svůj **zlatý
 věk**“, psal Hájek nadšeně do konečné verze rukopisu mřstí, „v kterémž

ale až roku 1890 ji konečně vydal polišský básník a nakladatel František Popelka k nitišné. Škoda, že editor vynechal bavorské motety, uvedené v nutilistru v záhlaví vědecké kapitoly.

U bychom doplnili horlení dvou výrazných měšťanských kronikářů Poličky - Jana Sedlického a Antonína Hájka - pro »zlatý věk« Poličky, jímž je míněn především věk její barokní reprezentace v 18. století, a oběma toto horlení poněkud vrátili se smu do skutečnosti, musíme celou tu dobu, kterou oni tak opěvňovali, zblédnout také v širších dějinných souvislostech. Stážíli jsme si již uvědomit, jaký je viděl smu Poličkám, kteří neměli dostatek možnosti poměrovat barokní novost své doby s rozvojem jiných malých měst, tím méně pak s barokní reprezentací měst velkých a samostatně Prahy. Bude proto vhodné dát na chvíli stvo historiku tak širšího rázu, jako byl smu spisovatelem byrokratickým Novákové, Arne Novák. Tu se v roce 1908 zaměřil nad barokním osmáčkem českých malých měst ucelku a řekl bych, že kdyby tu byl tehdy vícečet, zblédal byl nadšením nejedné nepalé míru hlavy. Napsal tenkrát:

„Rozložením postupu od výlučného aristokratismu k bezvýhradnému názoru měšťáckému počíná v XVIII. věku tím, že měšťák, dotud poníženy, nabývá stavovské pychy a chce se sčechy prostě vyrovnati. Napodobí jej ve výstupu, v módi, v nábytku, v nádebi, objeví se pod lidovým lidstvem, práv privilegia dotud zblédli vyňazeny (...). Také architektura zasazena jest tímto napodobivým dohledáním. Venkovský měšťák s umělostným stavitelem přebírá motivy panovských dvorů, řeckotřísky admků (...), jak mají je po ruce; nebratř upíní, že tato chystná horlivost, tento imitační slah nepřináší našemu měšťáckému venkovu očekávané oves. Smu námi barokních chladu, barokních zmlé s měšťáckými domy mimořádu nezapadne nešťácké ve prospěch těšit. Pevnost (...) jest a zblédané sčechu sčechu exaltace (...). Napu za měšťáckou zblédání pro něj kulturní podmínky, nylže i matematická místo. Barokní nesere levného a obyčejného stavu a píse se isporu srostavě tenký zdi, laciných oznamích zmlé a uzorných oštel: jest ve volbě a sčechu stavbu líky, chce ukázat smu nádebnou ukladnost - a věcho toho malomeřká novu že diti. Kromě toho barokní mistr chce nezblít smu architekturu myšlenku do šie i literatury, aby posléze v obniti stavu měl empaticky sčechu diti, sčechu diti, zdánlivě všedky motivy a kromě sčechu se psalitky v vřji s grandiosním zmlé smu, že venkovský malomeřká novu stávil zbléd požadavky ani poskytnou místo dostatečné pro stoného, navěrem by se mohly barokní motivy nádebně osvědčit. Zmlé v náde měšťáckého celku, kde jak psit, tak mto kulminačních bodu nepodlébaly libovolně zmlé, bylo velice nesnadno provésti i vertikálně barokní principy stavbu (...). Barokní součá stly v stavbu celku našich venkovských měst jsou tedy vahou většinou imitací (...). Než imitace sebe lépe přizpůsobená, a sebe dlela dněji upracovaná do hlavilo nádebně životního nemže naprosto vyhněti souze postyvu, znamená je li tenka po stly vyjaveném provázema, usitím o slah životní“ (Zmlé: O malém městě; stly, zmlé pro architekturu, umělostké zmlé a úponu měř. SVUH Město, r. I., č. 10-12, Praha 1908, str. 295-297). - Autor studie se tu zaměřil především nad malomeřká smu architekturu barokní, uváděl ji však do přímé souvislosti se životním stylem malomeřká; možno a ní tedy odvodit i jediné: že a panská pycha měšťácká tohoto typu nebyla, než imitací aristokratické noblesy a hrou na pány - hrou, jls alybela mává vnějšnost ducha. Pseudonoblesu se tu psit jvala pouze nepřiznaná rostoucí hrabivost a vnitřní motivy v podstatě jen velmi málo duobovni. Skutečná poesie a s ní v ruku v ruce i skutečná spiritualita malého města a venkova vůbec začínala už v baroku teprve tam, kde koměla tato přetvářka a kde se rodila autentická podoba niternosti, podmíněná reálným životem lidí, žijících mezi málo úrodnými kopci Českomoravské vysočiny. Zblédáme je v živém lidovém umění a ve víře prostých lidí, která se do lidového umění promítala. V tomto kontextu ji posléze zblédáme i v zmlé písmačků a kronikářů, kteří sice ve slávě svých měst viděli víc, než se tam vidět skutečně dalo, ale to proto, že do ní promítali něco se své trůhy a z toho, co v nich samy jelo bylo opravdové. U měšťáckých kronikářů byvá zasto právě s nepřesným a nerozumným promítáním

U lidového umění nám tolik nevadí, že jeho vnější forma je odvozena z oficiálního baroku: je totiž prozřena vnučeností, která vědě o životě víe a reálním prostředí a přitom je vlastní baroku. Podobně závažný lidových písmaček jsou svědeckými vývy, opanými ovlastu sčechu. Jistě nelze zavlnout ani věcho to, co bylo objektivně oficiální reprezentací města, a co dobrý umělec odvedl jako dílo vnitřní pravdivé: jestliže se například Antonínu Hájkovu tak líbil sloup Neposvrtného Pěšit Panny Marie, vptřněný nullama Jiřího šedka a jako vamlé pro poličské náměstí, líbil se mu psívem: ten totiž neztrácel smu přestěvovostí dnes. Jestliže obdivoval Pacákovu Dobřího pastýře a Křížovou cestu, pak k tomu měl vážnější důvod, než mohla být pouhá chvota boháctví, zblédlo věku: „Žel v nich významí o neposvorn sčechu i Bohem.

Přes všechnu smu lidovost, přes zmlé demokratickou a toleranci, přes výsavné barokní vlastněchí a zejména lázu k rodnému jazyku, byl T. Antonín Hájek v jistě nevhodě: svým původem a společenským prostředím patřil právě k oně vrstvě polišských občanů, která stála v rše panství a v 18. století se domohla nády vsad; nyní se o toto postavení psívem bala, chtěla se ohrožema, ale nezdávala se a tím více psíva na své zapřítivosti. Překračoval sice tu a tam její náde, tušil zdánlivě jádu ve slávě venčtance, nebyl však zlopek takové jasnovivosti, s ním by příměji rozpoznal, že je to právě ona předstíraná nadřazenost a pycha jeho vlastní společenské skupiny, co nejvíce oslabuje opravdovost a účinnost křesťanského života ve městě. Proto se dával občas stáhat představení občanů Sedlického a hledal zlo na nepravém místě: mezi přistěhovanci.

Pronikáři a písmači

Poličska a Českomoravské vysočiny - to je thema, k němuž bychom se mohli vracet neustále a patří ně nikdy bychom je nezapadli zbléd.

Pro ani povrchový psívek těch nejdelší zmlé a nejnamějších zmlé tu nelze stáhat na jediném místě. Jestliže jsme se rozhodli pro určité sled aspektů zmlé chronologický, jak by se to málo vyžadovat od nádební kroniky, pak bude vhodné ně nyní první vyprávění o nielu přerušit a vrátit se k nim teprve v další části, ať budeme líst prodějí události z historie »vlně polišské“, do nichž ti psití více zapadají časově.

Nyní snad postačí mála rekapitulace aspektů toho, co zde již bylo řečeno na předchozích stránkách: ji uzavřeme tu zmlé historie zmlé psímačků a kronikářů, která byla nejzřetelněji posnamována barokem a jako bezprostředním dědictvím. První polovina osmnáctého století, kterou Albin Jindřich charakterizoval ve svém známém románu jako věk »temna“, byla dobru prvním světlého vřstí obecnějšho vřstění; historismus, odkazující k »víře psíve“, který tolik postřávil úspěchu katolických měř, protudil zároveň i negativně vřstí zájem o minulost i trbuu zaznamenávat přítomnost pro paměť psívech generací - to vše podmínilo vznik a rozmach kronikářství, který psímačků i samu oblast katolictví. Snahy o vyjasnění sporných náboženských otázek, smu a smu psímačků v zápasu mezi katolickou a protestantskou theologií, stejně jako křesťavost a katolická samětní k meditaci, vedly pak venkovského zmlé do oblasti psímačků. Křesťanská skutečnost nebyla něčím stnulem, ale stala se vlastním obsahem života; jmsi mási lidé vždy smu a smu psímačků každou konkrétní situaci, v něž se ocitli.

Vřstí lidových písmaček a kronikářů má tedy své psíve zázemí v době baroku. Jakkoli se oboji zmlé tvrdě vřstí psívala, takže pověbní historiografie ji zmlé stluže v jedinou a sama zmlé je stnule jako »psímačků“, nutno ji v zájmu pravdy rozblédit: Písmačků psímačků nad rodnou bíblí i jinými náboženskými psívy, psí se jim dostaly do rukou, a zapisovali si - zasto kuse a nesmysle - jednotlivě psímačků o pravě víře a o životě v duchu. Písmačků či osobitě rozvedené psímačků s nedělních kázání, jmdy sčechu vřstí na bíblí křesťavosti a jejich vřstí na náš dneš psímačků jako měřká rozpsímačků »společnosti v událostech nebo vřstí evangelia. Kronikářů psímačků psímačků

osobní kroniky – zpočátku to byly zejména záznamy o událostech, událostech na okrajích stránek či na zadních volných listech rodinné Bible. Byvaly to – jak jsme se již předtím zmínili – zprávy o narozeních a úmrtích členů rodiny či o přírodních katastrofách, nebeských úkazech a jiných událostech, jež považovali za mimořádné a hodné zaznamenání. Jini se zabývali podstatně důkladnějším líčením vlastních příběhů a života svých blízkých či celé obce, jak ji oni sami viděli a pozorovali. Velmi často se mnohdy záznamy prolínaly s duchovními úvahami: faktory lidé byli písmáky i kronikáři zároveň.

Jedním z prvních, o kterých bezpečně víme a jejichž poměrně ucelené záznamy se nám dodnes zachovaly, byl už v 18. století zdejší křesťovský mistr **Tomáš Šykora**. Pocházel z Poličky, později přestěhoval se do Brna a Tisnovy, roku 1735 se však vrátil natrvalo do rodného města. Od té doby až téměř do konce života si tu zapisoval poznámky, zážitky, skutečnosti a historické údaje, jež považoval za významné. Ještěže byl (jak se někdy uvádí) pedagožikem a dokonce snad vyučovním z přechovávání nekatolických knih, či ještěže snad měl někdo pochybnosti o jeho náboženském postoji, pak šlo přinejmenším o nedorozumění, neboť Šykora byl – jako většina misionářů a písmáků oné doby – pevný katolík. Kronika Tomáše Šykory z let 1731 až 1794 je nyní uložena v poličském muzeu.

Stejně zápisový si psávali jednotliví příslušníci novověkého rodu Martínů i členové jiných, místních rodin, nemalou zásluhu si získali zejména kronikáři města Jan Sedlitzký a kaplan Antonín Hájek, který navíc neméně pečlivě průřezoval četné zápisy i v církevní kronice zdejšího děkanství, nediťné záznamy psal kaplanův bratr Karel Hájek, mnohobratrův vsedlácký poličský písmák v rybném smyčce toho slova byli kněží Filip Neděle a Václav Mikuláš Krizl. V archivu jsou uloženy rukopisné „poměti“ Petra Neděle (AMP, listy č. 270), Jana Žáruby (AMP, listy č. 239) i jiných poličských měšťanů devatenáctého století. V roce 1829, nedlouho před smrtí děkana Štefky a před odehodem kaplana Hájka z města, se v místní policejské ordině Kasparidesovi narodil syn Emanuel Bořný, který si mezi pisácké rukopisných po něm zůstal o něco později velmi čestná místo. K chloube archivu náleží i Kronika rodiny Kasparidesovy z roku 1847 (AMP, rukopisné spisy č. 318) a její důležitě rodinné listiny shromážděné od roku 1844 (AMP, rukopisné spisy č. 362). Na stopách kaplana Hájka se snažil jít jeho mladší přítel, kronikář i písmák a později dokonce měšťský archivář, mladý poličský pianista Josef Václav Justin Michl, řečený **Práček**, který si čestný spisovatel, k jehož jménu se tu ještě ještě několikrát vrátíme: zmemenal totiž pro Blisku vše, než si jeho smrtelníci stačili uvědomit.

To je tedy několik jmen významnějších měšťských kronikářů a písmáků Poličky. Ale i ovšem jejich bylo plno. V jiných smrtelstetech promluvíme později aspoň o dvou z nich, kteří v době, o níž právě hovoříme, byli ještě velmi mladi. Prvním z nich byl komik Vincenz Federsell, zvaný **Vedřel**, kterého dříve po jeho smrti oslavila Tereza Nováková románem „Na libové gruntu“, a druhým, jemuž se dokonce podařilo promíknout na veřejnost jak snými povídkami, tak i knihami náboženských úvah a kázání, byl Josef Ehrenberger, jehož dílo pochválně oceňoval zejména Jan Neruda. Federsell žil v Bystřově, Ehrenberger se narodil v 1815 v Janovicích.

Zobecně o představa o písmáckých jejtů pravost si už nikdo dnes neověřuje konfrontací s prameny, všude tento termín s zeshora trsnými tradicemi a s četnou řadou pyj zakázaných výtisků Kvalitické bible (což nově nebi tlumoženo písmě). Ve skutečnosti však písmáky a kronikáři byli převážně katolíci, a to nikoli pouze na Poličsku nebo šněj na Českomoravské výsočině, ale všude v českých zemích. Pokud zali jsme zde na to již dříve a došli k to svědectvími předních českých literárních historiků. Z těch, jež jsme zde právě jmenovali a kteří patřili k hlavním představitelům písmáckých na Poličsku, byli katolíci všichni i.

Katolíkem byl ostatně i německý písecký měšťský fajnka, lékař Jan Neponuk **Eiselt**, který se hned od počátku svého poličského působení zabýval o všeobecně, cos městem jasněli smyslů, zabýval se jeho historií, přírodními i sociálními podmínkami, pečlivě si vše zapisoval, a v rouna v čerz roce 1833, kdy se kaplan Antonín Hájek loučil z rodným, vydal v Praze

u Gottlieba Krasého svou první knížku o tomto městě, nazvanou „Polička König. Böhm. Leigedingstadt in historisch-medizinisch-topographischer Beziehung“.

Nového rozmachu se za oněch let dočkala také piaristická kolej v rodném **Litomyšli**. Velkou slávností připomíná v roce 1822. stoleté jubileum národního chrámu, jehož výzdoba byla kdysi řeckými jínou Parákovy zámkem v tvrdém usazení a založení vlastního karmelitánského klátera v městě. Tehdy mělo její gymnázium 520 žáků a o dva roky později už 561. Ještěže po polovině 18. století tu byla vyučena filosofie, pak v roce 1806 byla obnovena a nyní měla pravidelně kolem padesáti posluchačů. Když na církevní svátek Božího Těla vyhledali do litomyšlských ulic studenti v lehkých pláštěnkách z lince, převržených přes klenky, byla to podivná pro všechny. O velikonoční slavnosti Větrní ženi pak našli v rukou hvoří své a stáli si se po obou stranách oběje. Kolej přidala v Litomyšli nezaměnitelnou slavnost, besedy píraček představení, hudební produkce i tančovní zábavy. Celým zápisem života eklektika psal zprávy, že být katolíkem neznamená usazovat se před radostmi světa: kdo je čistý, tomu je všechno čistě a stojí si to k ještě větš jako chrám Boha, který „stojí tento krásný svět a poskytuje nám jeho násti jako dar“. Studenti, kteří vzkazek nejlepe uslyšeli, byly významnými a odměňováni veřejnými dary za slavnostního veřejného trubení a věení notě. Přisobili zde vynikající profesori, jakými byli P. **Florus Štefek** z Vyškova na Moravě, rektor koleje a prefekt gymnasia S. **Theobald**, významný přírodovědec, fyzik a astronom (autor knížky „Die erleuchtete Vorhalle zum Tempel des Unendlichen“); mimo to jini. **Zdeněk Nejedlý** psal marničství, že P. **Florus Štefek** se tu později stal dokonce jedním z prvních průkopníků daguerotypie. **Professor P. Geiman** **President**, který zde přednášel dějepis, stal se jedním z prvních odborně fundovaných historiků Litomyšle; sám se pak do historie zapoval jako učenlivý vlastenec, který dosáhl v katolickém prostředí něčt a objektivně zhodnotit například pozitivní význam Klever. **Professor filosofie Florjan Potzke** si zase prosav kvalitu vystoučil předzírku „Litomyšlský Balzano“. Od roku 1806 studoval na piaristickém gymnasiu v Litomyšli Jan Evangelista **Turkyň**, ve dvacátých letech pak Alois V. **Zembona**, **František Matouš Klácel** a **František Brauner**. Byli odtud vlastenečtí kněží Jan Valerian **Jirák** („*Essays Strassmayer*“), Jan **Karel Pojck**, **Josef Ambrosius Rozšlapil** a **Antonín Šantav**, po absolvování školy v Olboce tu studoval karmelitánský **Josef Ehrenberger**, piaristickým gymnasiu proti později historikové **Antonín Rybicka** ze Skotče a bratři **Josef** a **Adam** **Nejedlý** **Jirák**, **filosof orientalist** **František Eupr** z Chrásti („*sein und Nichtsein*“, „*Wem istarindické*“), německý básník **Ludwig August Trandl** z Chrásti, kněz **Ferdinand Kinský** a četní jini. Také celá řada lidí z Poličky studovala na piaristickém gymnasiu v Litomyšli, mezi jinými navněz zmíněni už kněží **Antonín Hájek** a **Josef Václav Michl**.

V široké povědomí všech zůstává, jak litomyšlská piaristická devatenáctého století slavovali vždy prvním května majáles. V souvislosti s pozdějšími politickými událostmi to barvitě vytkl **Alois Jirák** ve „*Filosophie historie*“. Církevní vedení i piaristé směřovali vždy v vlastně vzhovs a při litomyšlských majáles propukala vždy tato tendence naplno. Předváděly se dramatické výstupy českých autorů, v roce 1833 zde **Alois V. Zembona** nečetl své epigramy, studentka uspekla kniha skladby českých muzikantů. Při gymnasiu se měřila česká kniha na, z ní se přejívalo zájemcem, studenti se chytali zabývat v jednoráz vlastního českého časopisu, vedení piaristického filosofického klátera zůdilo samostatnou „*stolici české řeči a literatury*“ (2. kapitol: Litomyšl, I. 12, Praha 1934, str. 134-144). Už od roku 1817 byl na gymnasiu vratele namalován velký český dvořanský lev na zvoněném poli a posypaný tomu dal po konzultacích s představiteli řádu sám habet jini **Josef Václav Jirák**.

Blízkost litomyšlských piaristů a jejich soustavná péče o český jazyk už od dob baroka byla jednou z hlavních opor katolického vlastenečtí v Poličce, zdárně se bránícího germanizaci svého svatého profesora

člověkem náměstí vlivem předjší doby. Ustav, který už v první polovině 18. století dovedl svým záměrem uspokojovat sítu ve všem, co pro český jazyk a pro zlepšení pedagogických metod na školách učinil protestant Komenský, byl nejen zárukou maximální vědecké objektivnosti ve všech oborech, ale zároveň jedním z pilířů národního obrození, s tímto rozvířením. Poličští studenti, kteří se mu připojili, vraceli se domů posíláni ve svém národním svědomění a vylučování nejrůznějších vědomostí o nedostatečném kultuře lidu tato země. Nejedním z nich naučil se v říši své řeči, teprve zde. Také Hájek a Michl viděli za vhodné se svého předjšího životního záměření právě litomyšlským písařem. Platila tu zásada, že zobrazení může být dobrým nástrojem a katolickým žen, kdo se stydí za svůj původ nebo za jazyk svých předků, kdo nepomáhá ve všech sil svému národu, kdo nepodporuje svou vlast, kdo jenom zblábně oslovil před „námečnicí“ úředníky či napodobuje jejího porýžování u poddaných pro osobní zisk a vaněru. Vidělo se zde, že skutečným křesťanem nemůže být člověk, který osud bližních a že pod zámkem výhradního zaměření na duchovní věci se nelze vyhnout politickému útlaku o posazení tečky, jímž mohou jasně ublížit. Nemí může odtrhnout od sebe jednotlivé složky osobního nebo společenského života. „Mlčky, jazyk jsi českou a jak lepší dostupnost utiskovaným, chudým a potřebným, teprve podle toho se vyjeví, jaký jsi křesťan.“

Bude-li započítá smířit se aprii míře a společenském životě Poličky v době děkana Josefa Františka Štefky. V purkmistrovském úřadě se to Felixu Beránkovi vytrídali Josef Tichý a Josef Dolanský.

Od roku 1826 až do Štefkovy smrti a ještě po ní - celkem deset let - byl tu purkmistrem český vlastenecký spisovatel a básník **Sebestián Hněvkovský**, velký příznivec místního ochotnického divadla, které se v Poličce hrálo od roku 1819. Mezi Hněvkovským, který pozoroval místní poměry s nadhledem člověka se slovním smyslem a nezávisle hodnotit, přičemž neváhal psát ostré satirické verše dobykající se zjevnosti bohatých starousedlíků, a místními vlivnými měšťany, kteří se zase cítili být jeho literárními projevy nemile zraněnými, bývalo často napětí. Hovořilo se o jeho popudlivosti, nesnádné poraze i o malém zájmu na vedení úřadu. Leckteré z oněch námitek proti Hněvkovskému se zdály být dokonce oprávněné. Snad tomu tak bylo proto, že si od svého místa v Poličce původně stíboval větší úřední literární práci a nikoli těžké úřední obstarávání, hospodářských a politických otázek v celé městě. Na malicherné spory a útoky proti přístěhovačům, jímž se tu přikládala taková důležitost a do nichž měl být proti své vůli vtahován, měl vlastní názor: připadaly mu většinou jako směšné a soustavně je ironizoval. Nedoceňoval, že pro pouhý pokus o pomoc přístěhovačům lidu, vyhnali je Poličští jedného jeho předchůdce, Felixe Beránka, z města. Brávil se rovněž předtím svou přepjatou důstojností předních představitelů obce. Ve středu jeho zájmu stály docela jiné cíle: byl iniciátorem první programové české družiny básníků, k níž patřili Antonín Puchmajer a Vojtěch Nejedlý. Jeho „směšnorodinská“ básně o Děvině či „Bezhlavý jezdec“ byly pro svůj měrný vtip i lehkost všude mezi vlastenci z oblíbeny čteny, v Poličce však popuzovaly i samy národovce. Sam Antonín Hájek považoval „Bezhlavého jezdce“ za „úšlechek“ jímž purkmistr „pořpínal svědomí své“ a proto proti němu popuzeně horlil, osmítaje každou lehkost a smysl pro humor: „Kdo skládá chce národní píseň, hledí etí národní četiti, ne z kalužím blátem házetí. Tuřového něco

mezati v dvatřináctém století jest hantva neodpuštělná.“ (Vrouka, poličské vydání z r. 1830, str. 32). - Hněvkovský viděl poličský život s větším odstupem než místní starousedlíci, nezdržal se ironizovat jejich hnanou důstojnost, malicherné postoje, falešnou důvěrnost a hromadění majetku stejně jako jejich spění na povzbu a přestřeváček se formacemi staré měšťanské reprezentace, v jejímž stínu mizely skutečné lidské a duchovní hodnoty. Snad byl v určitém smyslu „bourgeois“, ale určitě nebyl maloměšťák. Takový život se mu z duše protivil. Byl i katolík, ale spojování katolické náboženské tradice s majetkovými výstřednostmi a nadřazeným postojem k ostatním lidem se mu přičilo. Jeho koncept vlasteneckosti byla čina a velkorysejší, než s jakou se tady ztřikával. Proto si nemohl poměrně s těmi, kteří trady rozhodovali o všem. S litomyšlskými písaři se shodnout mohl, ale s poličskými představiteli obce nikoli.

Jeho zájem o úřad, který tu vykonával, caden ze dne denil, a už se ani nesnažil, aby se příliš vyjval v magistrátní administrativě. Viděť mu namičeno vytkat „úřednickou duši“ - to už ovšem opak by si zastaralý úřák (aprii sledován měšťanskými spáry a jejími postěti). Především často vyčítal, že „malé věci vladce nad větší velké“. Svou nechuť k malým poměrům snad občas někde i přehnal a nadceřil: vždyť i mezi představiteli města se tu a tam našli postěti, mezi ovšemě opravdovými neho lidé s tímto svědomím.

Co však Hněvkovský měl v Poličce nade všechno rád, to bylo **ochotnické divadlo**, o němž jme se zminovali již v souvislosti s vyprávěním o kaplanu Antonínu Štefkovi. Připomněli jsme si i jména některých prvních herců. Byli to na počátku vesměs katolické kněží, mezi nimi některá dost velká církevní hodnostáři: od nadměstského faráře Františka Štefky přes svatošského děkana Josefa Kopeckého až po staroboleslavského kanovníka Mikuláše Žmida. Vedle měšťana Antonína Honě se v oněch prvních dobách o smlou se jímce staral Štefkův poličský kaplan P. František Ferdinand Chudoba. Do prvního svromého divadla v patře pravobřežního domu čp. 57 na náměstí (tam, kde si pak lidé zbudovali modlitebnu) se tenkrát ještě vystupovalo nikoli po sobě, ale po žebříku. Mezi prvními představení, o nichž máme spáry, patřilo uvedení „Života a umučení svatého Jana Nepomuckého“. Tato hra, v podstatě vyhrudovaná na pašijovém dějovém schématu, aplikovaném na příběh české historie, měla tenkrát zřetelnou ideu, která je trvale aktuální: jeťže se světí moc dostane do nespory s evangelium, nesmí se křesťan podílet na žádných její nespřavedlnosti. Jedyň má plnou náruč odpuštění pro její představiteli, musí se vzepít k vůdce, jímž se dopustili. V den svatého Štěpána o vánočních roku 1827, kdy se místní divadelní soubor sestavil, hráli v tomto divadelním vlasteneckou veselohru Jana Nepomuka Štěpánka „Čech a Němec“.

Směřovalo se divadlo přestěhovat do velké radniční síně a kaplan Chudoba dal v roce 1820 namalovat první skutečné kulisy. Tam už hráli Kieperovu frašku „Dvůrný klobouk“, Štepkovu úpravu „Loupežník na Chlumu“ a jeho truchlohu v pěti dějstvích „Jan z Nepomuku“. Když bylo rok předjší předložen kaplan Chudoba do jiné farnosti, zakázal purkmistruv náměstí, magistrátní nadar Jan Kraus česká představení v radnici. Teprve v roce 1826 přišel do Poličky Hněvkovský, aby se tu upl úřadu purkmistra. 10. února 1827 zakázal chrudimský kořný úřad německým, úředníkům i studentům hrát divadlo vůbec - pro je to odvádí od plnění občanských povinností (jmeč. Špáer). Jeťže nebyl by to ani Hněvkovský, aby se takovému rozhodnutí neopřel. Jeťže na konci téhož roku učinil studentům českého lesního ústavu předvést v Poličce dvě divadelní představení a bylo mu sicečně křatejné, že jej nadřazení ze to přhnali k zodpovědnosti a že byl odsouzen k posuťe (viz příloha chrudimského krajského úřadu ze 14. ledna 1827 č. 18 praer). Mezi tím se v městě celá skupina přebývajících místních studentů, jejížž mluvčí Josef Ehrenberger z Koronky (předjší známý písař, autor četných populárních povídek a kanovník) požádal magistrát města Poličky i duchovní správu u svatého Jakuba o povolení hrát veřejně divadlo. Purkmistr Hněvkovský návrh naděně uvítal a souhlasil i vlastenecký smýšlejší kaplan Hájek - ten měl pouze jedinou výhradu proti srovnání českých rolí diváků, jak jme se již zminili. Členy

změnilo studentského divadelního kružku byli mimo jiné sám pražský hudební skladatel Bedřich Smetana, pán mladý pianista Josef V. Justin Michl-Drahaň, mo-
nitař Petr Neděle i Hynek Jakub Heger, který se později proslavil jako původce
českého těsnopisu. Plně stáli za Hněvkovským, podporovali ho a jejich
sympatie byly oboustranné. Všechny hry, jež kroniček uvedl v naurho-
veném programu, byly české. Pankovita, který měl také potíže se starými,
důstojnými a závažnými podílníky usiloval z polské strany, našel
svou jedinou oporu v nadějně studující mládeži. - Ale i v podobě těch
letů svého zájmu působení se nechal narušovat a zasazoval se o moudré-
mí vlasteneckých i náboženských her před veřejností, i když nepřízní ú-
děl byla značná a proto také výtědky jednotlivých jedinců bývaly
nízné a ne vždy úspěšné.

Jakkoli Polička nepovstávala zlenivě ošklivým klid k práci,
nezdával se jí: ještě v prvních letech zde stačil připravit „smělnobu-
soj“ epos „Běvin“ na výpravou romantickou básně a v této nové podobě jej
vydal během roku 1829. A zároveň se již začal zabývat plány na jinou
rozšířenou sbírku, „historickou epopej z českých dějin“, v jejím středu měla
být myšlenka svobody náboženství a práva Slované. Běží se k tomu tak, jak
nepočítá jeho většinové záležitosti a jakými cestami si jej sám Polička vede. Zá-
mýšlel však, že mu nesmí toto právo upravit. Všechny cesty, jakkoli modifikov-
vané lidstvem představiteli, písními, slábními a nešťastnými tradicemi, jimi
vedeny upřímnou věrou a láskou svědomí, skupají k jedinému a téměř Tancu.

Vznikla náda křez, poručení, věže, k zrušení vězeňské správy a
projektu stále nedobře. Nepříjemné situace starosti a nesváry s místní
mí představiteli navzdor básnické odhodlání od smrti děsné živosti, ste-
nou posílal za podstatu svého prapůvodního postání. V roce 1828 vedl spor
s městem s pravcem Antonínem Keršnerem. Obchodník Thomašauer
a pekař Klantěle na něj podali soudní žalobu, že při vrazil armádu.
Krátko před smrtí děkana Štefky se začal přistěhovat vztah mezi purkvi-
strem Hněvkovským a správcem magistrátní kanceláře, „zkráceným nad-
ním“ Josefem Tiberou. Spory mezi nimi začaly nabývat nebezpečné pod-
oby a purkvištin měl za to, že Tibera se snaží sabotovat práci magistrá-
tu, aby jej poškodil. Čítal vřítostmi nepřátelství a zatýkal. Také on, ač
vlastenecký básník, byl pro místní „metastiku“ nepřítel „vzrůstem“. Ob-
stane se již přijít i do kostela na nedělní mši, kde na něho nenávidně bled-
dělo tak nepřátelsky jeho oči. I v náboženských otázkách je moudrý vy-
dělávali ze svého středu, protože byl tolerantnější k protestantům i ži-
dům, než si starousedlíci přáli. Neuznávali, že jedná podle svého svě-
domí jako katolík a že do katolictví svého polehce zahrnuje všechny.
Přítom jeho druhý syn Václav se stal katolickým knězem a plně od-
šel otčiny náboženské názory. Skutečně katolická námitka místo
v psaldu představiteli uzavřené obce, zakladěné nyní již jenom do
sebe a do svého kolektivního sobectví, spoutaného nabýtvým majetkem.

Nemůžeme si ovšem představit Štefku Hněvkovského jako do-
vika povýšeného. Jeho zatýklost nyní stala spíše z povýšenosti jiných,
jmenovitě měšťáckých hodnostářů. Jako svatý katolík měl velké
přesvědčení pro spontánní radost věřících i pro všechny lidové zvyky,
jež tuto nadost vyjadřovaly. Borell se ovšem dovedl zprávu jara a ří-
stím, byť i málo opěťovaným milostným citem. I pro to jej měli mladí
v takové oblibě. Potěšilo jej, když při slavnosti o velikonočním pondělí
na jaře roku 1829, kterou zorganizovali poličští studenti pianisti-
ckých škol z Litomyšle, recitoval z úst jednoho z nich recitovat také
jednu svou starší básně: „Hody! hody! do správy / žádám o pomlásku /
nechoj vajec malovaných, / ani srdcí znamenavých, / volím jedno: LáSKU! //
Václav připraví panny / milčím za koledu / pomlásku dnes chutnou, / žvarnou /
cheč, / bych konal cestu marnou? / Což máš srdce z ledu? / Obměň, co jsi slibo-
val, / zdaž jest toho málo? / Nevezmu dnes místo lásky / drobet hrábek za pomlásku /
vše by se mi smálo! // Viz, jak pro tě srdce tlouče, / tž jak dychti tuze; / ale vědyky pos-
hé síly, / mldy sátek, samé chyby; / omzi mne chůze. // Když jsem tobě přines pouh-
dala vázaného, / v trhu čistě věci koupil; / tenkrát jsem ti v srdce vstoupil, / nezna-
las mne svého. // Když ti zvrněně pod okénkem / huďba lidá hrála, / neb když jsem dal

stříti hody, / vodil k plesu do hospody, / na mne jsi se smála. // Když jsem stavěl krásné
máje / perlti ozdobené, / v létě vodil na procházku, / dlabovals vědycky lásku, / srdce
upeměně. // Když pak prsten lásky pravě / v závesek jsi vzala, / že spíš prst i prsten se-
jde, / než ti jiny v srdce vejde, / ted' mu's ho snad dalaš? / Vím, proč děláš nové mláty, / ob-
kládáš vědy sátek, / od velkonoce do správy, / od letnice až zmraznou vody, / posleť na brj
slátek. // Slibem podruďiče věřís, / dychtíš si jej hledět, / že má drobet hebká líce - / Nechá
tebe, má jich více / ovzvědnou sedět. // Víc se nedám věru šliti, / nechoj odkládání. / Vyjeť,
Kbim ti se tobě, / umi krátrou lhuťu sobě, / k snátrku, k radování. // Tři pak hody, do správy /
veselosti, sátrky, / radovánky, krátrou, / že jme dožil svého dle, / budem dějet sátrky. //
(Básmi dělné Sebestyana Hněvkovského. W Praze 1820. Vydání v Jazyky vedovy Fetzerové
z Wildenbuzu v Semínarce, Nr. 190. Univerzitní knihovna v Praze. St. K. 20381.)

Dekan Josef František Štefka Poličský

za jeho
působení v rodném městě došlo tam, k to-
lika, nadiklám změnám, byl svědkem
velkého neklidu a mnoha sporů. Mezi
starousedlí měšťáky přelobali noví li-
dci přimátlí se sobě jiný způsob života,
než jakému byli jeho spoluvědomí uspořá-
dání. Sám neměl valné důvěry v jejich spo-
lečnost a opravdovost, časem však resignoval a nechtěl si už cestu
ani k novým lidem. Spíše se uzavíral stále více do sebe. Přehoví-
tu a taor s lidmi, kteří jej občas navštěvovali, rád viděl lidi vsté-
lané, s nimiž se mohl bavit o otázkách filosofických a zavzpomínat
si na dávné besedy v ľudové dělanosti. Smátl se docela dobře i s purk-
vištem Sebestyanem Hněvkovským, sdílel s ním nejednu společnou
zkusnost a neměl mu tudíž ani za zlé občasnou nepřítomnost v koste-
le, ale na svého kaplana Antonína Blájků se leckdy utvářel, pře-
brže mu jinak s důvěrou sděloval většinu své o poličské duchovní
správy a pověřoval jej kazáním. Sám už v poslední době na kaza-
telnu téměř nevstupoval. Nebyl ostatně příliš zdrav a vtelýjaké ne-
duhy jej sličovaly stále více. Spíše se mu dýkalo a trpěl častými
nevolnostmi. Když se někdy zajímal o nějaké výklady dogmatu o Naj-
světější Trojici, vycházejí převážně ze sv. Augustina. Čítal o tom napos-
mážku, která nikdy nepatřila světu světa, zato chtěl Polička co-
stavit sebu svatě Trojice; jind zde stojí do dneš. V podobných literá-
ně nezaváděl hovr ani na toto své oblíbené téma. Míval někdy posit
zarměného životu a nedovedl se mu ubránit. Porušoval si to do dne
za bítel, jakožto překonání je ovro nad jeho síly. Tak si časem ukládal
nířmá představiteli, že přece jen jednou znovu začne a spravuje aspoň
přímě názory na základní teoretické otázky, které jej dříve tak za-
jímaly. Společenské neklidu doby přestával rozumět a tak měl za-
to, že může být užitečný jením teoretickou práci. Uzavíral se na cel-
hodiny do pracovny se svými knihami, čítal texty církevních spisů i
němá pojednání současných theologů a filosofů. Nově promýšlel
důležitá teoretická otázky a zabýval se otázkami, v čem je dnes
jejich aktuálnost. Porušba však ztrácel kontakt s okolím. Pak už
se tolik neuchyloval ani ke knihám, ale dlouho hledival smutně před
sebe a nikdo nevěděl, co se v něm děje a o čem přemýšlí. Sotva kdo se
trav o to přitís stáral: kaplan Blájek se spotožil tím, že děkana prostě
charakterizoval jako „divného a nedůvěrného“. Všichni měli v té době,
jak se zdá, docela jiné starosti. Popla to doba rozvíjejícího se obchodu,
zapomena „handlování plátnem“ bylo výjimečné, nepředvídané místo mezi
tímto „handlováním“ zaujímala rodina dochtů. Na druhé straně se jini
vězeňské představiteli stápl a převyšovali se frem obřady. Štefka
už v tom nezačínal žádné postaje; kdykoli na to někdo přivedl řeč,
děkan jenom znechuceně mával rukou. Byl přitom děkan, že uprostřed
nynějšího společenského věrní myslí lidé na všechno moudrě, jenom na star-
tebné náboženství zapomínají. Měl posít, že věstěním se začíná vytrá-
cet, že jedním i druhým je už jenom pláštěkem z zakrývání něčeho

došla jímho. Nemáchal je u katolíků jedni ani druhé ze soupeřících stran - z těch snad ještě trošku u purkmistra, a to ještě v poleze, která, jakou osobně byla dostatečnou, ale neviděl poskornou a odvyslanou v ústí ani u protestantů, jímže se od doby tolerančního patentu dostalo svobody. Řešoval tím vším často nepříjemně a sklamaně.

Pak se stalo něco, o čem nepočítal. 22. října roku 1829 odstoupil ještě svou namítnou v kostele sv. Jáchyma a odešel na děkanství. Potom následovalo několik rozčilených neshovorných o tomatech, jež děkan v poslední době znatelně zneprávovaly. Zrucl, oči se mu obléhly v obrov, nemohl popadnout dech, a padl jako podřádný strom k zemi.

Kronikář pak zaznamenal, že „náhle zemřel, byv raněn mrtvicí“.

Nad jeho hrob byla umístěna deska s nápisem:

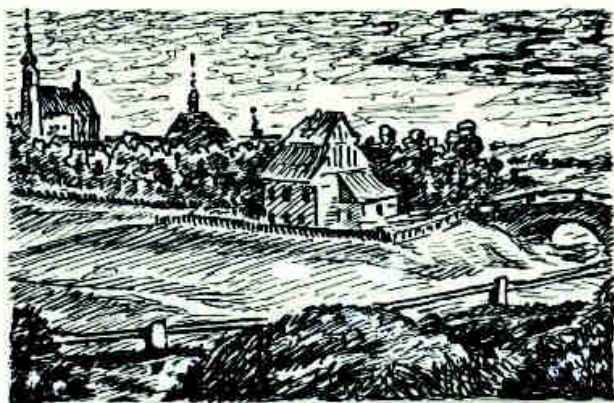
»Bdětež tedy, poněvadž nevíte,
v kterou hodinu Pán váš přijíti má« (Matouš 24, 42).

Rdyž se dne 30. září léta páně 1830 ujal úřadu děkana u našeho Jakuba Většího v Poličce dosavadní mládežnický děkan **Jan Nepomuk Stelzig hořický**, jmenovaný konstituí v Hradci Králové, chystal se už někdejší štafár kaplan Antonín Štegl jako definitivnímu odlehodu z podlého města, Pánem Stelzigovým naplněny se stali Antonín Novotný z Krouhve a Alois Beneš z Čestína.

Takto nového děkana, který se s plnou sevěrou a prudkostí své pravdy pustil do posunu o renaisance katolického života ve městě, zážiti oslabeného náctěrnými důležitými josefinismu a zážiti nosnými hospodářsko-politickými záporzy, charakterizovali nadarmo jindřich Řiželare Josef Krušina ve své historické knize o Polčce jako člověka „agilního, velkorysého a někdy i víc než energického“. Skutečně, nikdy snad ve městě jediné veřejné akce, na něž by neměl významný osobní podíl a v níž by aktivně neprosazoval svou vůli, přičemž podle svých představ, ne vždy zcela adekvátních světečnosti, hájil důrazně zájmy církve a jejího instituce - někdy snad až příliš přísně, rozhodně a „zákonícky“. Docházelo k situacím, v nichž neznač odpornu a kdy jen trošku odlišně páchli katolíci, než jako sám zastával, posílal malou za rozbíhání a za projev odpadlický.

Člověkem, s kterým si Stelzig nikdy neporozuměl, byl purkmistr **Šebestian Hněvkovský**. Tady skutečně padla vzájemná kámen: setkali se dva mužské stejné důvědy a stejné prohlášení, behužel s rozdílnými koncepcemi katolické víry. Stelzigovi se v jeho pohledu, někdy opravdu snad až příliš zavážtem, zdál purkmistr být závažnou překážkou v osobní snaze o zrušení téměř oslnivých kontrol nad veřejným veřejným životem. Užáto není třeba podotýkat, že to nemohlo být proto, že by byl Hněvkovský snad v všem bránil světečným náboženský zájmy. Byl prostým katolíkem a měl církvi se všem jejími opravdu

vřetanských zájmů, narádal všem věm v širších souvislostech a proto neurčil zaměřit kritické oči proti domobli, co semu v malých poměrech městčka nelíbilo, at už to byly jevy v oblasti života vlasteneckého nebo náboženského. Jímže právě takového člověka tu Stelzig ve svých dalším - náhlých nábožensko-politických zájmůch, nepotěšoval. Ostatně Stelzigovy zájmy posílaly spíše se spojenectvím místních stranovědných měšťanů, i když zároveň rychle rozpoznával méně se hospodářskými a politickými situacemi, kterou nelze obejít. Rychle se obeznámil s poměry v obci, kde purkmistrovo postavení bylo den ze dne křehčí, a rozhodl se využít namítně nálady představených k odstranění oka. Tedy provedl vyvolávkou vleklé napětí mezi purkmistrem Hněvkovským a správcem magistračního kanceláře Josefem Přihorem, až konečně purkmistovi došlo, že nepřátelství a zlobil Přihoru úřadu s odůvodněním, že jímž ovšem na celou léta nvyřídil některé důležité úřední spisy. Ten odešel do domu a tam se stal purkmistrem.

Děkan Stelzig se viděl z celou svou energií v Běle neshovorných radních do zápasu proti brávníkovi. V politické oblasti byl křehčí a odhodlanější, proto měl také větší naději na úspěch. Poslal nadto ovšem úřadu na purkmistra jednu stížnost za druhé, a ani abnormněmu katolickému děkanu J. L. Sieglertovi se nepodařilo přimět prohlášení politického míru k větší mírnosti a vřetanské jímže jednání. Sieglert byl vlastně, mal Hněvkovského, mátl si jej a mávelo ho, že Stelzig, místo aby unesl val spory, ještě je pochůseje a vyvažuje jím ve svůj prospěch, který jen ve své namítně nebezpečnosti posílá za prospěch církve.

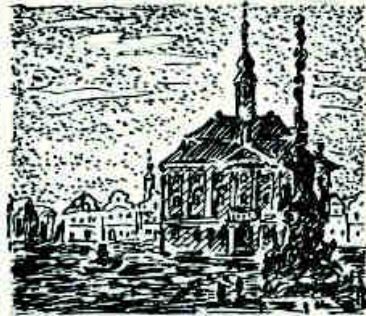
Někdykrát už byl Stelzig uposorován místními radními, že Hněvkovský v poslední době stále častěji chylí v panické kaurai při bávnosti bábů a vřetělo jaskabů a osamitě na to reagoval novou zálohou, že poj purkmistr samoděbně své náboženské povinnosti. Když se pose dodatečně dověděl o brávníkově mu naproti epickém vřetědu o potřebě náboženských úředů a společného hledání víry ve vřetěmně toleranci, jeho hřev už neznal mezi. Nepodopil katolické brávníkové pojetí, která vcelkem jeho představa svobody. Marně se brávník bránil, zážtí okolí nabývala hrozivé podoby. Nepomohla-li mu obrana úřední cestou, uchýlil se znovu k sáhrněm věřícím a zasměšnil v nich osobní předních měšťanů, kteří si na něho spojili s děkanem nejčastěji stěžovali. To této brávní následovaly zanedlouho i další. Kouzalo verše třeba třikrát bít, jako byla například „Volba měšťanosty“, ironizující malichernost a falešnou důstojnost v postavě hrněvkovského zbohatlíka Okopánka, zranily ještě politických radních a popudily je do krajnosti. Fazole v ní brávník lítal například volbu obrněho radního, „.../ V Čechách v dráhném čase, v městě jistám, / leží vpravo vlevo, na západ a jih, / na východ a sever, jak se místem / postaví kdo: došel snad vás o něm slych. / Obec hemžila se jako v roji, / vysehnví se ve zátečném kroji. / Rychle chvátá přímo do radnice, / určeno jest měšťanosty volení. / Dychtí vědět, kam as houbice, / na čí ráme vezme sezení. / Jen dva vynikají za čekance, / měvši chvaločnický a hance. / Proslav byl sic sprosták, ale jmění / získalo mu v městě slavnost: / pro ně za rozřádného se cení. / Soudruh Vriislav měl těž mohutnost, / byl míř zběhlý, ouřadu jen žádal, / odporcem že spásy neukládal. / Volí se již, sbírají se hlasy /

sybou se již z měšce - a hle, cetkaná! / Strachují se mnozí, komu asi / bílá kulčička ctěná bude nadána. / Mnohým silněji tucrdce tlučé, / mnohý cítí napřed hořkou žluče. // ...

Právě pak zazvoněla podlouhým
lícením vlny, která se někde
máť opakuje, ať konečně jeden
z měšťanů, ne zrovna moudrý
konec Okopánek, je zvolen.
Jeho žena, chytivá peněz a dole-
ho obložení, mu doporučí, aby
velice přijal, jak se zachoval,
dovdáme se z dočtené veršů:
„Vyvolenez přede se drobet
léká, / osudným rozmarem jest jat, / pod žestím že často zkáza čeká, / bé-
ře na sebe přede sváteční pak šat, / kradí do radnice povozlivě, / očeká-
vá ho tam všechno chtivě. // O dobru tam běhož města řeční, / jak jest svě-
lá obec povaha, / že lze přenést dům radní pečí, / složena jest od něj pří-
saha. / Na zdraví se pije mnohý džbánek, / volá vše: » Ať žije Okopánek! «
Mnohý snad chce vědět, / dům-li radní / odtrhí dál, / jak se zavázal? / Jaké
byly konce jeho zadní, / co vše mudrák hrncíř dokázal? / Rozmnožil
tenť nyní svoje příjmy, / co se nedá všechno dělat s nimi! // Dobře
na sebe teď pamatoval, / půjčkou přítele se brzy zmoh, / průmyslem
svůj stažek rozmnožoval, / jeho domek jevil vyšší sloh, / ba i nejvyšší
byl jeho stánek. / Velkým mužem byl teď Okopánek. // Když tak
nashromáždil v obci peněz, / radnici dal obrátiti v rum: / o tak
na jiné ji místo přenes, / Skví se s věží nový radní dům. / A tak spl-
nil obě svého slova: / hrně šře si žádá město znova. //” (Hrátky byla
postaveny znovu v muzejnímu v sítnov. „Nové Bámě drobné Sebestiana Hněvkovského. V Praze
1841. Tiskem Janal. Hospod. činného auda českého národního Museum“ str. 124-5).

Podnikl zde v návrhel na národní půliti konkrétní zvláštnosti, takže
něbylo možné, aby se zasažené osoby ve věcech nepoznaly. Běhaly je-
ho skutku za něco přímo neslýchaného, co nemůže zůstat bez pomsty.
Ani v občanských záležitostech neodpověděl Hněvkovský důvod, proč by
stojící na stejné půdě měl dbát pouze o výhody starousedlíků: jestliže mohl město
prosperit sešpouj a podnikavý přistěhovalec, hleděl na něho se stejnými
sympatiemi jako na místního člověka, který se sebe nedělal víc, než čim
dopřávdy byl. Jakkoli byl vlastenec každým směrem a svou lásku
k českému jazyku prokázal celým životem a dílem, viděl i to své
vlastenecké sítnov - ne tak vnějškově, jako mnozí místní boršáci. Měl
proto více porozumění i pro menší vlastence, kteří na prospěchu země,
v níž žili, a na povzdání úrodné její obiliny měli větší zájem než na
poukání jednotanném akcentování jazyka - proto věnoval nemalou
pozornost také německý písteimu lékaři Janu Nepomuku Eiseltovi,
kterého nepokládá za svého vlastence o nic menšího, než byli lidé,
zakládající se na každém kroku češtinou. Svou starší dceru Annu pro-
vdal za pláteníka a armádního dodavatele kněžského zboží Josefa Fran-
tiška Doubka, jehož rodina pocházela z Lezníka. Kdož-li o vírem
člověka, u něhož se moderní vlastenecké myšlení a cítění spojovalo
s potřebou mluvit a psát česky, takovému byl přes jenom navlečen
především. Když se roku 1836 uprobilo v Poličce místo ranhojiče,
přítel do magistrátního úřadu doslova balil žádosti. Všechny byly
podle plátného úředního předpisu psány německy, jen jediná z nich
česky. Tam už bylo rozhodnuto. Hněvkovský omý německé žádosti ani
nečetl, nadšeně vsal do rukou jediný český list, zjistil si, že jeho pi-
satelem je absolvent hněvkovského gymnázia a vídeňské lékařské fa-
kulty **Josef Smola** z Kamenice u Dobrušky, a povolal jej k sobě.
Ranhojičské místo bylo nájem obsazeno a Hněvkovský získal mlade-
ho nadaného následovníka pro své vlastenecké snahy se širším rozle-
dem, než jaký mohl očekávat od místních lidí, z nichž značná část vi-
děla své vlastenecké na jeho vzduch půliti omezeně.

Byla tu jen jediná věc, v níž, jak se ukázalo, děkan Stelzig neso-

čil na purkmistra Hněvkovského. Bylo to právě **divadlo**, ale nic ji-
ného než ono. V roce 1834 potřeboval chrudimský krajský úřad peníze pro
základní mistruel chrudimských úřadů. Byl to ehoralghodný zámer a jeho
iniciátní sbírání peněz, kde se dalo. Proto byl zvolen také dosud platný za-
kaz, že křesťané, učitelské a studenti nesmějí hrát divadlo. Město však bylo
napopak vydáno doporučením, že by se hrát mělo a čeští zisk ze by se měl od-
váděnat na úřední úřad. Poličští nadbenci se ihned chopili tak vítané
příležitosti. Purkmistr Hněvkovský vydal příslušné pokyny a ve městě se
ustavilo národné divadelní družstvo, do jehož řada se hned postavili
děkan Jan Nepomuk Stelzig a lékař Jan Nepomuk Eiselt. V se-
znamech členů a účinkujících čtete jména „handliče plátnem“ Jo-
sefa Doubka, Josefa Nepauera, medicus Josefa Tamele, Jana i Josefa
Kopeckého, Františka Mosera, Amalie Krausové, Rosalie Feldmannové,
Kleinové, Miny Všečekové a řady jiných. Napovědci byl Josef Smola.
Když hned také předložil censuru k sobě velmi námi na dvačet představení,
mezi nimiž byly i Klieperovy hry jako „Božena“, „I dobře jitro“, „Rohovní
rohy“, „Loketřij zvon“ a „Žižkův meč“. 30. října 1834 ehoralghodný „Český křesť“
v Praze takto představení a snažovaly je dokonce jako projev nepřítel-
ného zápasu Poličky, tohoto nejposlednějšího městečka kešlovství našeho, se zamít-
nou trahou o „přístřeží vyhoštěné matičky Thalie“ (str. 44, str. 366). V roce 1835
následovala řada dalších představení, mezi nimi reprisa Štěpánkové
„Čecha a Němce“, jeho „Kuliferda“ i „Tlacháč“, Klieperův „Blaník“ i jeho
dramatická hra „Rok po smrti“ (u výjazyk nejvyššího úřadu chrudimského z 11.
února 1835 str. 157 písač. a z 11. února 1835 str. 212 písač.). Divadlo mělo ještě jednou
velmi kladný význam pro společenství města. V jeho snoboru se druž-
ně setkali katolíci, protestanti, starousedlíci a přistěhovalec, katolíci a jednotanní pro-
testanti (mezi tím sem přicházeli z vesnic), křesťané a židé, všichni vzájemně
spjati stejnými myšlenkami a představení, ve kterých zůstla jeden na druhém.
Byla to první a dosud jediná cesta k jejich vzájemnému sblížení.
Při tomto společném zájmu si dovedli aspoň na chvíli vzájemně porozumět.
Při někdy se při v tom porozumění zablokovali a kousek dál, než dovedla
obecní morálka. Všim mistruel dom dokonce nechtě ani vypověděl o milost-
ném románu mladého katolíka Josefa Smoly se židovskou mladá ženou
skoro ještě dříve Rosalii - o románu, který z městečského jazyka i jiných di-
vodů nemohl v žádném případě skončit šťastem.

K politickému divadlu se zde ještě několikrát vrátím. Od toho, komu by se
snad někdy chtělo předstít si tyto zájmy, už jako bych slýšel námitku: Proč
v historickém přehledu duchovního a jmenovitě náboženského života obce hovořit
pořád znovu o omlotnickém divadle? Moll byl však polozit otřásku jinou: proč
hovořit o divadle tam, kde se předchází o věcech nenabízených? Divadlo je totiž sam-
otou podstatou spjata s náboženskými vngjším smyslem toho slova, mohl by být
o něm hovořit skoro jako o náboženském úkonu. Divadlo je **mysterium**. Antické
divadlo v Řecku vzniklo z mysterií dionýsijských, evropské divadlo nové doby se
vyvinulo z liturgických textů a ehoralghodný mysterií středověku. Divadlo je pro-
tým divadlem potud, pokud zůstává mysterium. Iel, v němž mudrý obecnostu polýka
cukrovinky, herci hrají bez spolupráce ostatních a motore vlastenec poženejí jejich
výkony, je jenom karikaturní divadlo. Kde se však obecnostu svým způsobem akti-
ně podílí na rozvíjení se příběhu, kde domýšlí a skoro dookola z hercem či za herce
jako soli, tam dosud existuje něco z divadla skutečného a nad představením se snad
vrátit nějaký nepatrný zlomek vědeckého mysteria. Je pravda, že jeho autentičtější
podobu si zachovaly vlastní hry liturgické nebo z liturgie odvysílání, v nichž herci
výkon z účast dílníka mají i dnes předtobohosluby. Ale ještě i tam, kde za vřel-
jeji se rozvíjející se opnou viděti vlastenecké haité ze žijící postav sestavený abso-
lutněj obraz Matky Božie, personifikoval se v oně žně, v nichž je jedná takba i žen;
jako potoky a řeky do moře stěvaly se doni všecky jejich rozptýlené city a náro-
zami a my jsme dnes k nim vlastně velmi nes-
spravedliví, jestliže se pod zorným okem své
vlastní doby jen sklonivě usmíváme nad je-
ním referátním v dobových časopisech, podle
některých zřejmě „jedno oko nezůstalo suché“.
Nemáme už špěšivost k četbě pathetických od

na Bohyni Thalii a její „svatě smutná“ ve službě vlasti, kdy si tak zanevlastnila teatro-
 ramy, a v plném rozkvětu přicházeli v Králově úmí, „okoháček divadlo kulor-
 zedlo věrného města Poličky“, ale nemůžeme popřít, že lidé, kteří tohle všechno zkusili
 a s nepěším postavovali, prožívali skutečné mysterium, byť již zdánlivě trochu pozu-
 matě do vzdálenějších poloh od křesťanského pravověří. Domníváme-li to však dů-
 ladně, uvědomíme si, že ani to se ještě tak docela nevyvypalo oně katolické, jak
 ji tenkrát v Poličce chápali Hněvkovský nebo Smola a jak ji dodnes chápou snad všichni
 skuteční katolíci, nezadáni do ulit bezmyšlenkovitě přijatých předtěrů, nedávno
 kdosi napop, že divadlo znamená divoké „sakralní posvícení světa“. Dnes by o tom
 v té chvíli patřilo uvažovat, odhalit – zejména bezděčně – mysterní základ každé-
 ho se světného divadla. Tímto předtěr v průběhu XIX. století se charakter kultu-
 rní instituce, stále ještě naryjvané divadlem a postupně profesionalizované a reakci-
 larizované, začal postupně měnit a obrátit se se sebou vlastních věcně. Proto
 navrát-li dnes při vyjadřování veřejných občanstvých vztahů „čco, divad-
 lem“, myslíme se přitom hantlově na nějaká předtěrinná a předtěrku, na vzrušení
 iluze něčeho, co se ve skutečnosti neprožívá. Ale divadlo, které bylo ještě samo se-
 bou, mělo ještě nypř, hluboce a vážně posvícené skutečnosti, proto se bylo myste-
 riem. Průhledným zdrojem divadla byla sama mše, která je osrou a základem
 všech mysterií křesťanského světa – a mše, tato matka evropského divadla,
 se všim, co se v ní děje, je v myslí kteréhožkoli účastníka tajemnou, leč pra-
 vovou realitou. Byval jí někdy členem výjímavé sekce liturgické komise,
 která se sešla na v pražském arcibiskupském paláci jako poradní sbor pana
 kardinála Tomáška (tehdy ovšem byl ještě jen biskupem a administrátorem pražské
 arcidiecéze). Někteří z radikálůch příkopků liturgické reformy tam náleželi
 a „božskou krásu“ Velikého pátku a s jinými podobnými katolickými předtěrky, nero-
 zajejně itmožně osobní křesťanské a meditace, odlišnit z obřadů, všechno
 tohle divadlo“ a „podobně barokně, štědně a baroka“. Nemohli uspat.
 To by byli museli aspoň odstranit všechno, co souvisí s mysteriem, všechno
 co je živým pramenem nekonečného duchovního posvícení, dávající lidskému životu
 smysl a obsah. Když oparadu obřadů v kostelích zmizí „všechno divadlo“
 (odstranit bez pojistného zrušení jeho významu), museli by odstranit vj-
 kládí jednoho mysteria, tedy má, tajemství velikonoční oběti i samu katolickou
 církev. Také oni si nebezpečně zaměnili dvoji význam slova „divadlo“.

Co jsem uvedl, postará se snad zatím k vyjádření, proč se někdy v tomto
 vyprávění k obřadům poličského divadla ještě několikrát vrátit.

Nebýlo možné, aby divadlo samo o sobě mohlo směřovat děkana Stelziga
 s purkmistrem Hněvkovským. Katolíci byly rozporu mezi nimi značné a ještě
 se vyvíjely, že Stelzig už jen mlhavě hledal první příležitosti, při nich by měl
 purkmistra naprosto zneškodnit. Bohužel si uvědomoval, že má před sebou víc
 básníka než úředníka, takže při pasivním prozkoumání z byrokratického
 hlediska nedá jistě tak velkou práci odhalit u Hněvkovského nějakou „sta-
 binu“ a vědět nedůstojnost. Hněvkovský sám se se svými „nedůstojnostmi“ ani
 příliš netrápil a nijak se jimi netrápil, ale ještě si už podle starého lidového
 přísloví někdo zmaněl „přa bit“, snadno mohl přijít na to, kde na něho
 najít „hřel“. A protože byl děkan v prvním spojení s představiteli staro-
 usadilého měšťanstva, kteří u magistrátu zaujímali významnou postavu,
 poradil jim, aby důkladně zkontrolovali veškerou administrativu obce a led-
 vili mu každý sebemenší purkmistrův probrůtek, a aby se snažili nalézt
 něco závažného, co by nevítanému hostu mohlo „zlomit voz“. Netřeba
 dodávat, že se do této práce dali opravdu svědomitě.

Polička se v té době snažila upoutat na sebe pozornost a stát se význam-
 ným společenským střediskem, než jakým byla dosud. Vždyť ve sro-
 vnání s jinými byla už zase jen městečkem opravdu malým. Podle počtu
 obyvatel patřila k nejmenším v Ohudimském kraji, jak ukázalo sčítání
 z roku 1831, žilo v ní pouze 3 860 lidí. – Už za rozšíření Stelzigaovu nastu-
 pu bylo tu uvedeno do provozu – do značné míry právě i osobní zásluhou
 purkmistra Hněvkovského – významné společenské středisko, ka-
 kajíci tom i šepně hosty odjímá. **Quete Panny Marie
 Pomocně v Libocházi**, dnes už mávé jen om se službám

ndrovem „Lázně“. Děkan Stelzig je vyvřelil a lékaře Eisetta zaujaly
 by z divadla medicíny a společností; jejich klid měl podle jeho názoru
 přispět k zotavení i s dobrým veřejným kontaktem lidí, kteří sam přicháze-
 li trávit dny vlna a popovídát si. Zároveň přebral Eisett zájem také o odli-
 ně prozkoumání baldecké vody ve známém brněnském poutním místě Stoličky,
 původně v bysterném paříži. Podtitulem předtěr z toho vznikla jeho práce na-
 zvaná „Die Mineralquelle des Goldbrunn auf der Herrschaft Bitrau“.

Ze Stelziga popudie a na základě předtěrů informací získaných od
 jeho spojenců z řad nejoblíbených předtěrů také starousedilého měšťanstva byla
 po písemném udání poslána do Poličky zvláštní komise, která začala v roce
 1836 důkladně zkontrolovat veškeré úřední spisy a celou dozavadní činnost
 purkmistra Šebestiána Hněvkovského, který se děkanovi naprosto znelibil a
 byl již brzy tímto jeho prudkým útokem, u němž tento kněz neváhal mečovit
 i nazatelný. Na základě magistrátního nálezu byl purkmistr hned poté s okamži-
 tout platností vedni W. zrušen – sesazen, propuštěn z městských služeb a poslán
 do penze. Dalo by se tedy říci, že spor skončil Stelzigaovým vítězstvím, byvalý
 purkmistr ovšem pokřiven do Thalje a do smrti vzpomínal na Poličku jen s tiskostí.
 Dějiny však bývají někdy spravedlivější než triumf okemžiku ve chvílích, kdy je pro-
 živáme. Stelzigaovo jméno pravda je a zůstane zapráno v historii městečka,
 ne vždy v Poličce však dnes o něm v. Mimo městečko je prakticky zcela neznámé.
 Zato jméno Šebestiána Hněvkovského zůstane provždycky spjato se vzpomínkou
 na počátky české národní poesie, nikdy mu nebude zapomenuta jeho iniciativa
 při založení významné básnické družiny, nechtěl by v žádném slovníku, o jeho
 díle se hovořit nepřestane, ba ani o jeho existenci a bytířném intelektu, a sama
 Polička se ve svých reklamních turistických prospektách nebude zmiňovat o bojo-
 ném děkanovi, zato nikdy neopomene zdůraznit: „Po deset let byl tu purkmis-
 trem velký český básník Šebestián Hněvkovský“. Přesto nemůžeme být nespas-
 tedlivými ani k děkanovi: je sice pravda, že jeho stanovisko ve sporu s Hněvko-
 vským bylo podmíněno pohůtkami značně malichernými a že ani měřicí
 jeho o troje nebyly vždy nejrovnější, není však vyloučeno, že subjektivně mohl
 leccos z toho poskládat za nezbytí. Ostatně: bylo to jen Polička, jako my všichni.

Už tehdy neohrožovali Stelzigaovu úřadění ani jeho církevní představení.
 Komise totiž byla jeho nepřítelným jedním pramenem pobouřena. Že to, že
 se postaral do čela voličůch měšťanů a zasadil se o vyhnání Hněvkovského
 z Poličky, udělala mu dokonce dítku. Podobně i podkomotorský úřad pokáral
 městského správce Antonína Keršnera a přední úředníky obce za jejich nedůstojné
 chování a za záměrné vyvolávání sporů s členem takového úřadu, jako byl má-
 vě Hněvkovský. Měšťanští denuncianti, jejichž žaloby se do značné míry uká-
 zaly jako nepodložené, dostali dokonce veřejnou dítku, vpočítané s pokládání.
 Ti přijali dítku sice s náměšnou posměšlivostí, ale zároveň byli rádi,
 že se Hněvkovského zbavili a že teď snad už nikdo nebude vřhat světlá tam, kam
 oni nechtějí. Doufali, že zvláštní hladina stopně poličské vody se nyní možná
 na chvíli uklidí. Žáre měli bohu ve svých peněžních a zájmových nábožen-
 ská tradice, plná falešných jistot, zahálka mlhou neprosvětlenou
 víru. Kristovský už vlastně nevěřili – a nevěděli o tom.

Sám Stelzig si to ještě stačil o něco později uvědomit, tehdy však
 byl ještě příliš oslepen a uspořádaný svým setou ze svého počtůhého triumfu.

Ve stejném roce, kdy Polička vyhnala Hněvkovského, nastoupil u Stel-
 ziga jako kaplan německý kněz a učitel Emmanuel Unzeitig z
 české Třebové. Týž se stal od roku 1841 katechetou a ředitelem
 nové chlapecké školy. Přes své německé vyloučení a jazyk, v němž na
 počátku výlučně hovořil a psal, stal se o něco později kupodivu právě on
 jedním z prvních vlasteneckých organizátorů učastí český smýšlejících Poli-
 čanů v bouřlivých událostech roku 1848. – Od téhož roku byl (v souvislosti
 s cestou eiseňe Ferdinandu k pražské konunovací) přemýšlivým místní astro-
 sifecký spolek. – A jaké to bylo od myšlejška s největší poličskou láskou
 Hněvkovského, s divadlem? Přes předtěrů byl ovšem Stelzigaovi se
 uděvalo, že hlavní zájem na činnosti divadelního sboru měl práce jen jeho pro-
 tektor, purkmistr Hněvkovský. Jakmile totiž odešel z města, rozvíjeji se akhvitá

požádal „nedělníci“ herce na čas náhle ustavit jako náměstím konzulátu pražského. Několik měsíců před třicetiletým opustil Bolického i Eisele a s nimi jako by odešel i samá duše divadla. Stelzig neudržel vlastní moce raději nepoužil se to ani purkmistova náměstka Antonína Eubera a Eiseleova bezprohlašimá nástupci, lékaři Janovi Klingensovi; ti sice požádali o povolání uvažovat zástupce, jejichž čestný výšešek měl být věnován fondem pro zřízení dětské opatrovny, ale zabránil jim v tom národní městský hospodářského úřadu Jan Lamač. Stelzig pak neměl na celé věci tak omezený zájem; po dělac, státní dostal od královéhradecké konsistorie, stáhl zena čas do kostela a tam, jež ani nemohlo vstoupit se do zápisu, byť i jeho úhel byl nesporně dobrý.

Je třeba říci, že proti návrhu na pokračování v divadelní činnosti se postavil Jan Lamač, zůstal v podstatě neklonící. Purkmistovi i Eiseleovi, z jedného obouhrobov: magistrátu nada Eule, stary návrh podával, byvali totiž velkým odporcem vybraného purkmistra a vzdalo se, že by byl sůd stavovské změnil. Jeho postoj si ostentně uvědomili i ohrožení mudrů a proto, pokud místní odhodlali nepovědit Euleu prozatímním říčním magistrátu, jak by se bylo dalo předpokládat a jao, to on sám očekával, ale povstali zatím i četní naději naprosto cizího člověka z Tacovu, jistého úředníka Stelziga.

O zvolení místo po třicetiletém začal jim z jeho bývalých odpínali, jim z úřadu pověřený Josef Pihera, který se mezitím ověřoval jako purkmistr v Lounech. Jeho žádost byla radně vyžádána a tak se vrátil do města a od začátku srpna roku 1837 se stal novým purkmistrem poličským. Ten si se Eubera lépe rozuměl než Lamač, a tak zanedlouho po svém uvedení do úřadu vyvolal spolu s ním souhlas s uvedením veselohry „Estné stvo“ v pro spech radace po stepě. Vyjmelem 15. května 1837 (č. 23) prohlásil ohrožení nejvyšší úřad poličské divadlo za „místní místního ústavu občanského“ a jako takové se dostalo pod přímou opatrovny magistrátu. Od té doby potvrdil magistrát úřední místní divadelní náležitě, a sám purkmistr Tabera se ujal jeho vedení. Všechno tu dostalo najednou oficiální nos, někdy až příliš, hůl se většinou německy a obvykle vždy při příležitosti církevních narozenin nebo jeho svátků. Tak se i Poličské pomalu přeměloby první viny k tomu, aby divadlo přestalo být myšlenou, žánrovou, svlácní, na 1. srpna 1837, odhlasovala zaslouhu purkmistra J. Pihery, děkana Jan Nepomuka Stelziga a kněze Františka Čermáka, aby v novém občanském domě čp. 112 byly vybudovány zvláštní místnosti pro stále sídlo divadla a aby se upravily pro jeho potřeby. Plány budovy vytvořil majitel inspektor M. Jahn, do začátku čtyřicátých let byla stavba dokončena, do jeho začátku purkmistovi městský sněm, vyplacený letopisat „1834“ a nápis „Literis et Musis civitas Policzka“. Od té doby se v jejích dobách místnostech hrdlo pravidelně divadlo. 13. září 1844 děkan Jan Nepomuk Stelzig budovu vysvětil a v 173 den, v nově namalovaných dekoracích, jejichž autorom byl jinnamovský malíř Čihák, se uskutečnila slavnostní představení první německý her, veselohry „Armut und Edelinn“ a Kozeluhoviny frantky „Der Deserteur“. Slavností byl osvětlen přítomem sám královéhradecký biskup Karel Hanl v doprovodu gubernálního rady, občanského krajského rady V. Webera.

Joni to místnosti, kde se pak žvale hrálo ochotnické divadlo až do postavení nového domu v roce 1929. První slovníky při promítání němých a purkmistr zrukoval film poličského „Legionáře“, staly se sídlem městského hudebního divadla (v němž jim ještě i jsi účastnil), od 40. let minulého století se v nich každoročně střídalý vystavý „Vychodověského uměleckého salonu“ a nyní slouží u výtavním městského muzea a galerie. Tomuto muzeu dnes patří celá budova. Státní v ní je umístěna pěticevna i Eubera městské knihovny.

2 Sporní krátce bychom měli zmínit několik bližších životních dat člověka, který pro Bolického v té době hodně znamenal. Je pravda, že se to do jisté míry vymyslí natomě záměru a že o něm podstatně dlelaději psali jsi jini (například Jindřich Pičíčka v práci „O dvořim vlastenecké divo dějepisli Bolické z 30. let minulého století“, viz Acta Musei Regimachracensis, fasciculus 10, Hradec Králové 1904, str. 71-101 etc.). Část jeho činnosti se však dotýká kronikářských tradic Bolického a nelze přehlédnout, že byl první, kdo svou dubnou historicko-mediceinsko-topografickou práci Poličce publikoval knižně. Zmínovat jome se tu o něm již několikrát, naposledy pak v souvislosti s ochotnickým divadlem, v jehož čele

stál spolu s děkanem Stelzigem pod patronací purkmistra J. Nepomuka. Jeho divadlo bylo jistě spíše tajemným mysteriem, a když už v nově více vlastencem než jednorozně náboženským. Byl to **Jan Nepomuk Eisele**. Narodil se v Praze 26. srpna 1805. Na pražské univerzitě vystudoval všeobecné lékařství, chirurgii a porodnické. Zvolen se studium lékařských věd a ve své práci pokračoval o lékařskou praxi v ochotnickém. Dovedl česky, ale psal a hovořil německy. Přes to se právem mohl proslávit za svého vlastence. V roce 1830 publikoval práce o neustěčených vrozených poruchách čestných předáků a tkalců. Stýkal se s nimi, navštěvoval je a snažil se i vnitřně porozumět jejich způsobu života a myšlení. Právě tehdy se stal v Poličce městským lékařem. V červnu 1830 se oženil s dvacetiletou Kateřinou, dcerou bohatého poličského kupce i lékaře, který byl od roku 1824 naučným doctorem, t. j. přednostou městského hospodářského úřadu. Snal a napsal příspěvek do Historica Čech Johanna Gottfrieda Sommerer jež přivedla k zájmu o dějiny města, v němž dočasné síla a záměre se nyní připatal i novými směrky. Jeho knížka o Poličce vyšla samostatně a byla to první historická práce o Poličce vůbec (viz Johann Nepomuk Eisele, Doctor der Medicin, Landarzt der Chirurgie, Magister der Geburtshilfe, Imperator und Stadtphysicus - Policzka, königl. böhm. Leibarzt und Stadtphysicus in historisch-topographischer Beziehung; Gottlieb Wiese, Prag 1833). Obdržela celkem 18 kapitol. V práci usedl historicko-geografický, estoval plný latinšty text zakládáci listiny hrady Hradčan a vypočetl vliv královských privilegia, jež náležel varšivru. I o hradské době se snažil psát nezaujatě, věnoval jí věnovat pouze několik stránek (str. 19); Poličce a jeho okolí, zedobena pokračoval Theopha Holtha, byjmeval všechny poličské obce, které se účastnily listiny na Poličku (str. 19-18). V druhé kapitole podal několik činných charakteristik Poličska a doplnil je číselnými údaji (Klammator die Gebiete, str. 29-36). Největší pozornost věnoval v knize současnosti, t. j. popisu přirodních poměrů, charakteristice a ústavní obyvateľstva a také podrobě (Klammator der Bewohner, Erwerb- und Gewerkskunde, Eintheilung imi Bauort der Stadt, Bestehen, Ortsbehörden und Landesfürstliche Bedienstungen, Gottesdienstliche Gebäude und Seelensorgen, Wohlthätigkeitsanstalten, Unterrichtsanstalten, Sammelanstalten, die bürgerliche Schicksal, Jahr-Wochenmärkte imi Consumption, Städtisches Gemeinwesen etc.).

Byl blízkým přítelem purkmistra a lékaře Šebestiána Křivokoského; společně s jeho synem Janem Křivokoským zpracoval soupis květin na Poličku, který rovněž začal do své knihy jako samostatnou třetí kapitolu (Flora, str. 33-38) a doplnil ji ještě čtrnácti kapitolou o svém antropogeografickém výzkumu (Anthropogeographische Aufsätze, str. 33-45). Na Eiseleho a Křivokoského se nam plný Poličska napsal v naší době Ladislav Horáček svou práci „Květena poličského okresu“ ve sborníku Poličsko (Pardubice 1939, str. 131-143). A z prvních státních posudků páté kapitoly, nazvaných „Geognostische Skizze“ (č. 16-7) mohl natřít vyjít i nový náčrt profesor přirodopisu na gymnasiu, vcelkový stav města Poličky a nyní již senio mistrulo stromu zespůsobit se dle svazků, Eduard Vavrouský, ve studii „Nástin geomorfologie a geologie poličského okresu“ (Město, Pardubice 1939, str. 111-113).

Poprvé, sice ne při bližším seznámení namonogel v Poličce za ohrožení a nebezpečné epidemie cholery roku 1832, stromel Eisele do významné části sedmi kapitol „Pathologischer Zustand“ (Die Choleraepidemie im Jahre 1832, str. 60-79). Sama tato kapitola, zabýrající se obrovitými druhy onemocnění, patří k nejobtříblivým v celé knize (str. 54-78). Nás by však v souvislosti s vyprávěním „Malé historie cizího poličského“ měla zajmát především kapitola jedendáti (str. 115-119), která má titul „Gottesdienstliche Gebäude und Seelensorgen“, uvedená Eiseleovými úvody a zabývajících se popisem vzhledu a zařízení děkanového kostela sv. Jakuba Většího, hřbitovního kostela sv. Mikuláše Archanděla, radniční kaple sv. Františka Kuvrského a řeckokatolickým mononym skupem Nepomuckého pobožité Panny Marie. Dvojdíme se od té doby velmi podrobně, jak tato místa vypadala a žm byla vypravěna; a vyzdobena na začátku třicátých let XIX. století, tedy na začátku Stelzigaova poličského působení, můžeme si přečíst uveřejněný popis tehdy existujících zvonů (např. na věžovém zvonu z 1558, na Medicánu z 1711, na zvonu obřadním Karlem Nepauerem a 1747, na Poledníku z 1703, na 1. sv. P. Pičičku a na Umělecké z roku 1712, co bylo na svatojakubských zvonů z let 1740 a 1722) je tu i seznam - sice ještě neplný, ale podle dostupných pramenů - tehdy nejlepší seznam poličských duchovních správců od Eimona Rittmýšského po Karla Josefa Thomu z Lichterbersku (Eusef a Theiliga Eisele neuwedl), seznam nejvýznamnějších světských občanských knihovny, nápis z radniční děkanství Thomu a jeho matky Anny Katiřiny Maximilióny, v té době texty z marianšského sloupu a také podobně. V 18. kapitole je zase soupis všech tehdejších katolických far a lokali Poličska (Für Stadtgemeinde gehörige Dorfparochien, str. 161-168). V nejnovom ohledu má pro nás Eiseleov spik hrd-

netu pramennou, zejména pokud jde o star města v době jeho politického působení. Zkoliv se činně účastnil vlasteneckého hnutí a měla sympatií znal zejména se snahami Šebestiána Hněvkovského, svou iniciativu prokázal za možnost širších kontaktů se světem. Popř. přesvědčen, že i německé mluvice počítají s tím, aby byl obyvatelem země na povoko-ubavené monarchii se má o českém národě a jeho kulturních tradicích co nejvíce dovédit, a aby si její zástata věřil a aby posko- pital, jakého má v něm partnera. Ve své knižce neopomněl zdůraznit, že obcování české Poličky je „všeobecně české“ („Die Sprache ist im Allgemeinen die technische“, viz str. 52). Zmínili jsme se již, že za činní purkmistra Hněvkovského stál společně s děkanem Stelzigem v čele vlasteneckého diurnálního družstva. Měl velký vstříbný vliv na diurnální vlastenecký studentský Poličky, vesměs navštěvoval pianistickou školu v Litomyšli. Přes některé osobní vylouky si udržel i nadřazené probuzenecké aktivity například Antonína Hájka a připomněl jej rovněž ve své knižce (str. 125).

V dubnu roku 1836 přestěhoval se Poličky do jihlavského Tábora, kde se stal měšťáckým fyzikem. Tam vydal brožuru o „základních studacích“ u Baldy na Poličce („Die Mineral- quelle des Goldbinnel auf der Herrschaft Bistau“) a v roce 1839 mišle o léčivých prame- nech na Táborsku. Podobně prováděl také rozbor lázeňského pramene v Janovicích. Jednotlivé články publikoval tehdy v řadě německých odborných časopisů, v nichž zejména převážně velkono. Od roku 1842 byl krajovým fyzikem v Jihlavě, kde se za svou vědeckou činnost stal „čestným měšťánem“. Znovu dny po nastěhování do Poličky, o němž se znovu budeme psát v následujících částech této kroniky, přijel z jihlav- do Poličky a vydal o ní ve prospěch pokračování vlastním nákladem další kni- žku. Od roku 1855 (v době Bachova absolutismu) až do své smrti byl krajovým fyzikem v Kladně, o němž vydal v roce 1860 zametatnou knižku. Zemřel 7. ledna 1868.

Jeho syn **Bohumil Eiselt** se narodil v Poličce 28. srpna 1831. Vychová- val se typicky obrov jako štec. V roce 1860 se stal docentem speciální pathologie a terapie vnitřních nemocí v Praze. Na rozdíl od otce propagoval a věnoval iniciativy v ústředí čestiny a stal se prvním českým přednášejícím profesorem na lékařské fakultě. Pal podnět k založení spolku českých lékařů a v vydávání prvního českého lé- kařského časopisu. V literatuře se uvádí, že za svůj vlastenecký postoj byl mnoho- krát „diskriminován univerzitními úřady“. Do dějin se zapsal jako jeden z prv- ních tvůrců české národní vědy. Často navštěvoval rodné město a za svého života i na jeho veřejném životě byl jmenovitě čestným občánem Poličky.

Ještě jedna výrazná osobnost přišla ve třicátých letech des- vátiletého století do Poličky - osobnost, o níž jsme se tu již ně- kolikrát zmínili - osobnost, která tu nebu- da nikdy zapomenuta pro svou práci, pro zá- sluhy o město, pro širo- ký rozhled blížící byne- lemu purkmistrovi, pro věcnou povahu a charakterové vlast- nosti, pro statečnost a nezištnou pomoc ko- munitě, ba dokonce pro své křesťanství, živé, čísnorodé a refor- mální, pro tvůrčí ka- tolicství a toleranci k nekatolíkům - nový místní ranhojič, po- cházející z Kamenice u Dobrušky, lékař **Josef Smola**. Bylo mu sedmadvacet let, přicházel právě z Vídně, kde už měl za so- bou úspěšnou praxi a profesní vídeňské univerzity jej doporučili

za osobního lékaře knížeti Salim-Reiferscheidovi. Podal si však žádost do Poličky, když setu uvolnilo místo ranhojiče. Hlavní slovo při projed- návání belaku nasmýjeb žádosti, předloženyjeb městskému magistrátu, měl tehdy ještě purkmistr Šebestián Hněvkovský. Ten, jakmile jen do Smo- lova přípisu nahlédl, poslal si jej ihned k sobě a svítal ho s rozdučeným hlasem: „Vy jediný jste podal českou žádost; jste Čech, jste náš!“ (An. Štejka: Josef Smola, Polička 1909, str. 7). Tam ještě Hněvkovský stačil roz- hradnout o jeho přijetí a ovlivnit tím mnohé z budoucích událostí města.

Zlud následujícího roku 1837 se Josef Smola oženil s Barborou, do- noru měšťáka Vojtěcha Svobody z Kutné Hory. Tím ukončil první svatbě romantické období svého politického života, naplněné nadou bohatých osobních zážitků a neopřítelných snů. Bylo to období, v němž se účast- nil jedné z nehezších kapitol v historii tehdy ještě neficálního, více- méně srusroměho souboru ochotnického divadla, do něhož občas přijížděl již předtím a účastnil se jeho představení jako napověda. Vlastně to bylo právě divadlo a někteří z jeho účastníků, co jej do tohoto města přilákalo.

Nebyl v hraní divadla nováčkem: už jako student na vídeňské univer- sitě se podílel na podobné činnosti vlasteneckých studentůjeb kružků a pokračoval v ní i bezprostředně po studiu za své praxe v tamní všeob-ecné nemocnici. Smolovo bytostné češství, které se zdaleka nevyjeřpava- lo divadlem a pouhým vlasteneckým horováním, mělo se teprve bohatě v plně své škole projevit jeho cenným podílem na společenském životě blížky.

Smola jezdival rád na koni. Tím nejen vybořil své zálibě v projížďkách volnou přírodou, ale zkracoval si i cesty, aby mohl rychleji a pohodlněji navštěvovat nemocné v okolních vesnicích. Tu ovšem nepočítal, zda je kdo Čech nebo Němec, bohatý nebo chudý. Byl rád, mohl-li komukoli vězet pomoci odpovídajícím a myslivým zárukou a jeho práce byla nezištná. Od chudých nezádal vůbec žádné odměny. A jeho pomoc lidem nebyla jenom lékařská: pohledoval-li kdo nutný finanční příspěvek, dal rád ze svého, třebaže nebyl zádat. Jestliže někde vypukl požár - a o ty neby- la v době jeho mládí nouze - byl mezi prvními, kdo se vhlali do plamenů, vynálekli nábytek a ošetrovali zraněné. Roku 1840 hotel pivovar v Ka- menci. Ani tam Smola nebyl lhostejný, nechrášeně vnikl vzhledu záhřeví, dopadl však na něj horší trnám a vlněně jej zranil. Poletěti blavý, ji- mž pak trpěl po celý život, měly prý právě zde svůj počátek. K pomoci tak obětuje a vyčerpávající vedlo Smolu jeho čísnorodé křesťanské pře- svědčení. Nebyl „zákrmík“ a snad se za svého života dopustil toho či onoho přestupku, jímž ovšem nikdy nikomu neškodil. Měl rád lidi a jeho „věrnost evangeliu“ se projevovovala právě v tom, jak se k nim cho- val. Patřil k těm, o nichž v plném rozsahu platí ježíšova slova: „Po ovo- ci jejich poznáte je“. Proto nikdy nepotřeboval přimlkat o tom, zda jej má- že spásit pouhá víra. Ostatně, bylo v něm víc lásky než samolibých otázek po podmínkách osobní spásy.

Už za studii ve Vídni a také při pozdější činnosti získal Josef Smola řadu cenných a trvalých přátelství. Smoňými si celá léta dopisoval; stýkal se s Palackým, Riegrem a Braunerem, nejbližším druhem i rádcem ve věcech vlasteneckých byl mu však Karel Havlíček Borovský. Nesdílel sice jeho občasně výpady proti představitelům vlastním církvě, jež prokazova- ly námev společensko-politické kritiky a očitraly se až na samém práhu odlišných věrovy; obdivoval však jeho občanskou a publicistickou neho- šivost a přiklaněl se k jeho zdnavému pojetí českosti. V tomto pojetí neby- lo místa pro nějaké „faugličkářství“ a „hurávlavstenecké“, pro žádné plavé horlení o „křesťanství“ a vyznívali se ve významném novém českých slov:

První bylo Smolovi jasné, že se v Poličce uvadí natrvalo. Městečko se mu líbilo, přes vylouky k omezenému rozhledu starožitnické suržal jeho životě a pro svou laskavou povahu a obětavost zde neměl nepřítel. Proto si udržel nějaké peníze a v roce 1844 dal pro svou rodinu postavit dům č. p. 48, vyzřel někdeji Šindoboru stěhovu, ale trátkami, kře obrant- cimi budovu před nebezpečím požáru. Byl to jedou z nejmódnějších do- mů oné doby. - Tak město získalo čestník, jež zde má ještě hodně vy- konat a o němž ina studkách této kroniky budeme ještě hovořit za stěji.

Postavu mnohem méně výraznou a určitě už ne skutečnou osobností byl v Poličce **Antonín Petr Michl**, který sám působil zkorumpovanou úřední a zvláště dílčím se oženil s Veronikou Janelovou, dědičkou původně německého měšťanského domu v Kamenecské ulici čp. 37. Jeho jediným snem bylo domáhnout si měšťanské důstojnosti, zbohatnout a ve všem se vyrovnat finančně zajištěným a na své výhledy spolehlivým místním starousedlíkům. Bohu si různými obchodními speculacemi dopomohl k většímu množství peněz, prodal manželčinu o dědičství a zakoupil honosný dům čp. 185 na náměstí přímo proti mariánskému sloupu. Musel ovšem vyplatit dědičský podíl manželčině sestře, dostal se do dluhů a neunikl ani vězení. Postavení a majetek mu byly natolik lhostavé, že na nich nepostlhal zofale špěť ani potom. Mý se zde o něm zmiňuje jenom Mikolaj pro jeho málo významnou osobu, ale vidí jeho synu **Josefu Václavu Janínu Michlovi**, studentu piaristického gymnasia v Litomyšli, který se měl stát knězem jednak proto, aby svému otci a rodině dopomohl ke vyššímu respektu mezi měšťany, jednak snad i proto (jak se aspoň vypravělo), aby se o jeho kmotrské zabezpečení postaral piaristický řád a aby svůj jeho status mohl zkrát nazdobit německými jmény. Oud tomu říká, že právě tento piarista se zaprel podléhající záležitosti spíše do historie města i do dějin české literatury. Tím více než svým dílem zaujal podléhající svým pohledy osobním životem spisovatelku Terezu Kovalovou, která jeho pomátes věnovala jeden ze svých nejlepších románů. Mý se zde ještě k jeho osobě několikrát vrátíme, protože nás bude zajímat jeho nabízený vývoj. Sám jsem zastihujeme pouze v době, o níž hovoříme, a tedy nám poskytá tolik stručné informace. Už jsme se o něm zmiňovali jako o jednom ze studentů, kteří si přáli hrát české divadlo a jejichž jménem žádal Josef Ehrenberger o posvězení u představením. Po absolvování gymnasia v Litomyšli a Moravské Příbrami zůstal noviciát v Lipníku, ukončil studium filozofie znova v Litomyšli a za následujícího pobytu v piaristických kolejiích v Českém Budejovicích a Bernauě se blíže seznámil s českou literaturou a porovnával se o první vlastní podléhající a básně. Jednu z nich, nazvanou „Čerňák“, uveřejnil pod pseudonymem „M. Polický“. V Poličce si velmi ráčil barokně tonby punkemistru a zároveň se a zároveň patřil k mladým přátelům a obdivovatelům kaplana Antonína Kájla; prozrazoval dokonce vydání jeho knemky tisíce, ale bez úspěchu. V letech 1834 až 1838 žil v Praze, bydlel v piaristické koleji v Panské ulici, učil v Slavě škole na Novém Městě, roku 1836 vydal svůj pokus o praktickou učebnici chorvátštiny „Pravopis illyrský“ a pracoval již nějaký čas na svém největším díle, jímž měl být „Aupný literaturní lepis“ žil „Obraz slovnosti Slovianův nářečí českého“ a v posledních dvou letech pražského pobytu přispíval četnými referáty do „České věsky“. Žnal se s Karlem Hynekem Machou a Josefem Kajetánem Tylem, jejichž životopis zpracoval jako první ze svých. Po přelození z Prahy na venkov se začal dostávat do oskni Polace, která se mu v podléhající letech stala azulem. Tím návtěvralem rodu město býval oblibencem Stelzigorijm, na Poličsku často kázal a sloužil mše. — Toik snad zatím pro informaci postaei.

Dobře znám byl v Poličce také znamenitý malíř, kreslíř a rytec **Josef Sembera**, bratr známého filozofa a vlasteneckého angažistova české vědecké společnosti Aloise Vojtěcha Sembery (autora knihy „Základní důkazy logické existování“). Josef Sembera se narodil 23. dubna 1794 ve Vysokém Mýtě, v letech 1812 až 1814 studoval na pruském polytechnickém ústavě stavitelství a měřičství, v letech 1815 až 1818 pak u Karla Postla na pražské malířské akademii. Nejprve pracoval jako kreslíř pražské stavební kanceláře, odtud pak přišel do Poličky, kde byl od konce třicátých do čtyřicátých let státním komisařem. Byl tu zejména blízkým přítelem nvládního městského hospodářského úřadu Lamače a patřil k městské honoraci. Řiřička a kněžna o něm poznamenávají v „Lidě Poličky“ z roku 1908 (str. 59), že se tu prajeval, nejen jako skvělý odborník technický, nýbrž i jako „vyspělý grafik romantického směru“. Semberovy veduty Prahy, ale i Vysokého Mýta a jiných českých měst, patří s určitostí k tomu nejlepšímu, co v této oblasti kladly v českých zemích vzniklo. Snadně mnozí jeho kresby koupil v roce 1865 hrabě Bernin pro svou grafickou sbírku ve Vídni, ale v Bernách se do dnes zachovaly ještě na 160 jeho svých prací,

kteř, jsou nejen jímavým doborými obrázky „plastických forem“ (Tomau), ale zároveň významnými dokumenty dnešního uměleckého architektury, ba často přímo obě jedinými pracovními a společnými záležitostmi o jejich vzhledu. V plném rozsahu to platí i o dvou akvarelových kresbách poličského náměstí z roku 1825. Někdy těchto dvou kresel, s tímto výhledem si dnes mohli udělat správnou představu o Poličce „zlatého věku“, která si vedovat jeli a třicátých letech 19. věku stále ještě zachovávala svou náležitou srnoscí podobu. Podle Semberovy výhledové kresby, uložené dnes přetím v městském muzeu, dal podléhající Jan Lamač zhotovit a vydat rytiny. Kromě těchto výhledů Sembera v Poličce ještě několik dalších kresel kolem poloviny čtyřicátých let. Snadně jsou i některé jiné rytiny podle jeho kresel, z nichž některé užil Cizek pro své publikace o Poličce. Odtud odešel Josef Sembera jako státním komisařem do Litomyšle, kde pak žil až do své smrti 8. srpna 1866. (č. jehák: Das Ständel- und Polytechnische Institut zu Prag, 1856 str. 37; Kunstabz. Prager. Bulletin XXXII, 1877, str. 89). Zdeněk Nejedlý v knize o oskni rodu město (Litomyšl-trietel života oskni města, I. díl, II. nakl. politické literatury, Praha 1951, str. 113 a 119) dovedá, jak činně se tom Sembera zúčastnil zejména po bruce litomyšlského piarista a intelektuální elity místního vlasteneckého života.

Nakonec připomeňme ještě **Josefa Františka Douška**

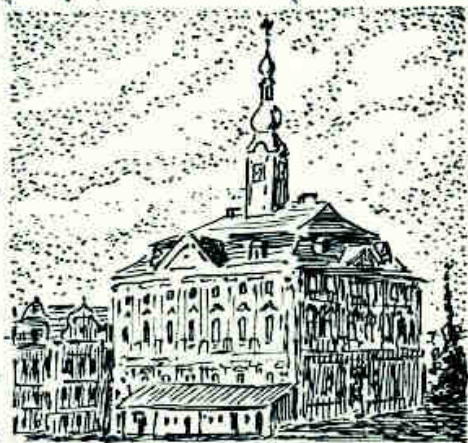
v lepším i horším smyslu typického člověka svého věku, o němž jsme se tu nemohli již několikrát rozhovět. Tento syn „plachá handlíře“ pokračoval v otčevě práci, domohl se značného jmění, cítil se Hněvkovského stáří dezerou. Anjou a vybudoval si v Poličce skutečně privilegované postavení. A nejen v Poličce: v Praze si podléhající zařídil hostinec „U města Poličky“ a na hlavní ulici farmního kastela v Litni dal místo kreslířského pozadí namalovat poličské panoráma. Toto město pro něho skutečně znamenalo velmi mnoho a vždycky se k němu více blávil. Žádal si popularitu i jako bohatý mecenáš českých umělců, věnoval národnímu programu. Časťtými hosty jeho domu bývali v podléhající době, která se již poněkud vymyšlela této části našeho přehledu, Josef Mánes, Josef Hynais, František Šeněk, Václav Brožík a Josef Václav Myslbeč. Když pak v roce 1882 zemřel, jeho literární hrobku vydatil přeskami Josef Nimmer a sochami J. M. Myslbeč. Douškaův syn Josef Šebestián dostal druhé křestní jméno po svém dědečovi, českém básníku a politickém punkmistru Hněvkovském; k němu dostal i posvězení do rytířského stavu.

Si všichni přičítali do tvrdého kontrastu s duchovním správcem u svatého Jakuba. Všichni také považovali sami sebe za křesťany, každý ovšem jinak a mý si netroufáme posoudit, jaké bylo to jejich křesťanství doopravdy: vědět kdo vidí dobře do své duše, s tímto se osobně zme, natož pak do lidí dříve mrtvých, o nichž má jen kus písemné informace? Stává, že leckdo z nich byl křesťanem jen z tradice, zatímco ve skutečnosti byl už zaujat zcela jinými, časovými záležitostmi a zájmy. Možná, že každý žil v jiné době, přizpůsobil se spíše té ideologii, jež by právě převládala. Mezi těmi, jejichž bohem je zisk a kamžitý smukromý úspěch, je těžké hledat tonbu po přiznání sebe a po nalezení oskni vlastní existence v dluhých zádech. Už letmý pohled nás však přesvědčí, že zdaleka ne všem byl bohem zisk a že i k poličské honoraci patřili právní jednáci, o nichž se ome pravem domnívat, že své křesťanství a svou příslušnost k církvi brali vážně. Církev je vždycky společným lidem velmi různorodých a nadto v každém z nich se prolínají mnohé protikladné složky. Můžeme snad ovocně vědět Antonína Petra Michla pro jeho tonbu po měšťanských postech? Můžeme si myslit, že podnikatelství vítěm Josefa Douška skutečně stávil, nebo znechtila jeho víru? To jsme ani nechtěli. Každý z nich se zdomněl snažil prospět církvi tak, jak to sám myslil, cítil a dovedl, jestliže

můžeme v oné době Poličky vyjet, což negativně, pak to nebudeme hledat v jednotlivcích, ale dovede nás k tomu spíše jasnější výhledový dějem, který jsme zde již několikrát naznačili. Až by potom chyběl hanět jednotlivce, případně někdo, jako by se zivoty evangelia z tohoto prostředí pomalu vytrácela a jako by jeho obnova začínal být poměklost zastřen. Jenom málo lidí tomu odhalovalo ve velké plátni - takovým člověkem byl určitě Josef Smola. Zkroven byl obom však našel v tom všem ještě jednotliučel pozitivních člásků, že by se z nich, až tedy dala stavět budova novějšího a modernějšího křesťanského nazvání na svět. Nebyla to tedy doba úpadeku víry, ale začátek doby jejího velkého přerodu a probuzení. Jako by všechno teprve začalo k nějakému velkému přetavování činnosti, o němž zatím nikdo neměl tušení. A jakoby už nyní - mimo jiné i v tom velkém slavnostním nadšení, plném upřímnosti a zápalu až mystického - se budovny zakládaly i nových podob živé křesťanské víry těchto epistolských lidí.

Poličce slovo tím tedy i to, aby stálo a v něm byla snít její křesťanskou spřízněnost, aby se znovu zasloužila její reprezentativnost. Přesvědčení domy s honosnými malobnými stěny byly nové opravovány a každá měšťanů si přál, aby přáste ten jeho dům vypadal soňklip, aby i v nejvyšší míře na své počest "svatosti" hada, smola stihajících svou žlu a hledajících svou oporu ve "slatém věku". Také caru lidem, žilo magy státi, se v člásků skvělých a čerovaná bání jeho věze zírila do dalekosti. Město bylo tenkrát i zedati předlážděno. Bořily se staré měšťanské brány (dneš jenimá jeho pomník libo) a město mělo dostat novou kanalizaci. Dědictví "slatého věku" začínalo tedy jít i z duchovní doby a modernizaci se mu nijak neškodilo.

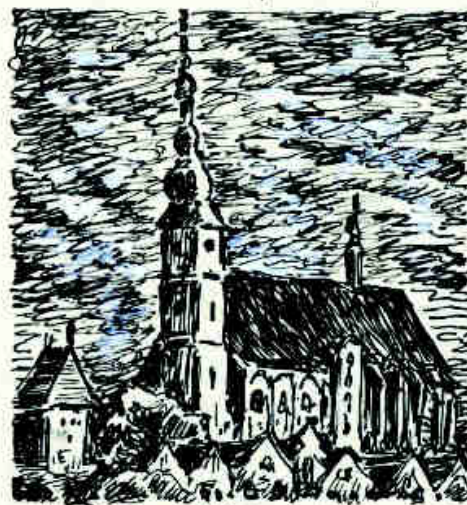
Děkanu Janu Nepomuku Stelzigovi velmi záleželo na tom, aby se důstojně pečovalo také o obnovu církevních objektů. Když se v letech 1836 až 1839 nakládalo opravovat řádový mariánský sloup, skutečně trvala chlouba katolické Poličky, vyhlásil děkan velkorysou sbírku peněz na její úhradu mezi všemi občany, bohatými i chudými, a jeho výzva měla značný úspěch. Dotyč se by našel někdo, kdo by neodstál přispět, i když důvody podpory měly být různé. Někomu šlo o reprezentaci a příjmu měšťanů, někomu o zachování čelosti neporušit křá město, někomu o předmet ucty a veřejné svědectví víry, u jiných se mohlé z oněch motivů prolínaly navzájem. Še lidé měli svůj sloup svatostní, a dia zakládali si na něm, prokazaly čestné drobné dary i žebři nepřidělných, kteří samí potřebovali obdarovat. Přitom to byla sbírka naprosto dobrovolná. Můžeme předpokládat, že právě ti nejchudší myslili více na víru než na reprezentaci. Když byli zaplaveni den co den před sochou postekat, prosit tu za pomoz ve svých vřadních starostech, modlit se náčinně a zdotit jednotlivé postavy sloupu - posnd k nim dosáhli - žerstovými svíčinami. Ucta k pětisté Matce Boží byla u nich zasněná. Chudým bylo mariánské statue nad vřadnou tu ostátní uddheru, nad osazene měšťanstvých budov, již se obkládali jednotlivci. Jejich Matka Boží vřadně patřila všem bez rozdílu. Ale i vřadně deset sošek statue jim bylo důvěrně známo, at už to byli mariánské sošky jiskry a dusa ži její snobnost, pátou líně Josef, at patřeni tohoto národa Vaclav a Vít, jejížto ostatky vřadně ji v národně na tržském hačě, ži Florian, chranice lidská obydli před obnoveny, nebo na níme stející Rochus, ochránce proti moru, Karel Posomejšký, vřadně patřeni občanů, za něž bylo dílo zbudováno, a od Špiu lidské zloby probohu ny Šebestián, vřadně lidští jako klas svědomí tpece připomínající některým

lidem jiného Šebestiána, vřadně méně svatého, ale zato se stejnou zlobou od tud vřadně. Ukazovali si i "šedoucest", and "věk", nahoru i dolů po stěpu šplhající, a mnozí napočítali plných čtyřicet dětí, jich svřadně jich šplhající. K opravě celého stavu byli pověřeni kameník Vaclav Štěpán ze Šamberka a sochař Vaclav Procházka z Čestě Třebové, kteří pak za umocnění práci dostali o něco více než 2866 zlatých. Jan Hendrych z Litomyšle pak sochu natřel ve dvoře zedajících odtahůch, křepdy na mariánské svatosti a atributy jednotlivých svatých, pak pečlivě vyplatili panové Mládek a Klimeš z Poličky. Na těžení, zbudování panem Tajmonem rovněž z Poličky, se celá oprava i s náklady prováděla až do roku 1839. Když byla dokončena, děkan Stelzig znovu sochu posvětil a opřel ji odzvězdat do péče poličské veřejnosti. Poličany mi modlitbami, nadšenými i sečastnými, jež tu kdybyly vřadně, stalo se to místo opravdu svřadně.

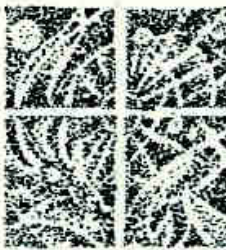
V čemě roce 1839, kdy se skončila oprava mariánské sloupu, dal děkan Stelzig opravit věžní bání a nové zastřešit zvonici u hlavního ohrámu svatého Jakuba. Zkroven bylo rozbojné mřitní zařízení, opraveng o nové výřadně branky a nově slatě odtěh, v výřadně pak mimo jiné přibýlo několik samostatně zavřadně obřadů. Nová stěcha z vřadně plechu, kterou dostala budova děkanství v letech 1840 až 1841, byla natřena na červeně.

Poru 1841 byly na náměstí dobudovány již v duchu soudobějšího vřadně obřadů dvě nové kamenné kašny na místě původních řádových a Wřadně, které byly odstraněny. Sochy svatého Jiří a svatého Michaela Archanděla, jež tedy stávaly od dob Nepomuckých a vřadně ještě v litomyšlské dílně řádového ciska, dal Jan Stelzig přenést na boční pilíře u vřadně do katolického hřbitova. Tam pak stály až do druhé světové války v náčten století, kdy se znovu vrátily na původní místo. Ale i samo uspořádkání katolického hřbitova se z děkanova popudu velkoryse a radikálně změnilo. Stelzigův podstatný organizační zásah, jemuž předcházelo nové důkladné proměření hřbitovní plochy a výřadně promyšleného plánu na předláždě rozřadně řád hrobtů, přispěl rozhodným způsobem k vřadně dočasně vřadně a zřadně přeběhnutí hřbitovního celku. Když se někdy v budoucnu někdo pokusil odstranit tento projektované skupiny hrobtů a pomníčky, nemálo by se tím provřadně proti celému hřbitovnímu areálu. Na nepříjemnými se zdáji být i názory některých vřadně lidí naší doby, obřadně se známe ní křiče vřadně, že by se mělo stále vřadně zrušit a že by se hřbitov měl proměnit v parkový park. Když se něco takového uskutečnilo, bylo by nářem povřadně, i když lidé, nepamatujíce se už na posvi tčto mřit, by si snad časem i na to zapřeli. - Také kolem sochy svatého Jana Nepomuckého, který byl děkanovým osobním světním patronem, vyrostlo na Horním předměstí malé náměstíčko. Upraveno bylo i přáděni prostranství u osazeni Nejsvětější Trojice, jež dal zbudovat a oprádkit děkanův předchůdce Šteflus. Vřadně aspoň některým z předřadně mřitních starousedlíků, přál si Jan Nepomuk Stelzig nářat, vřadně "slatého věku" měřského církevního života, a to i ve vřadně mocenském a reprezentativní. Chěl, aby kostel svatého Jakuba tu i s ostatními obřadněni pamětkami vřadně podobě na věky stál jako viditelný obraz neotřesitelných jistot města, které se mělo znovu povřadně ke své staré předjosefínské sláve. Rozvoj příjmy a obřadně zajišťovaly ted Poličce nářji na nový blahobyt. K polovině čtyřicátých let měla mě zase na čtyřech třech obřadně. Přítahovala mnohé. Ve vřadně ted měla slávně vřadně

stare předjosefínské sláve. Rozvoj příjmy a obřadně zajišťovaly ted Poličce nářji na nový blahobyt. K polovině čtyřicátých let měla mě zase na čtyřech třech obřadně. Přítahovala mnohé. Ve vřadně ted měla slávně vřadně

klidky a - jak se zdálo - nebylo se čeho obávat. - Dekan Stelzig byl po určitou dobu zastupujícím ředitelem politické hramní školy. To bylo tehdy, když zemřel kněz František Čermák, který stál do té doby v jejím čele. V té době navíc hlavě se narodil ještě jeden plán: psal si, aby byla postavena nová škola hned vedle děkanství. Jeho sen se nezplnil: Polštka sice dostala novou školu, ale na rohu Solub a Starobradské ulice v blízkosti náměstí. Sam Stelzig ji ještě v srpnu noci 1844 vyvěřil. Řádící jmenovitým ředitelem školy se však již nestal on, ale jeho kaplan Emmanuel Unzeitig. Tomu bylo zhruba 36 let. Škola byla vyhrazena chlapcům, zatímco dívky docházely do staré budovy - a tu oparadu stála (a dodnes stojí) vedle děkanství. Jako vyučitelce jazyk dovedl přiměřeně německy, jak to odpovídalo zvykům, ale ředitel Unzeitig, který přišel do Polštky jako německy mluvící kněz, nacházel stále větší zálibu v češtině a prosazoval to důsledně i ve škole. Štároni usilovalo o to, aby žáci docházeli do školy, knihy, které by byly kvalitní, česky a opravdově křesťanské. Písal si, aby tyto smrti pomohly čtenářům vymanit se - pokud to lze - i v této době. S tím úsilím hned od počátku, kdy se ujal úřadu, snilo zřízení nějaké veřejné knihovny z vyhrazených programů, a připravoval proto podmínky.

Rychom měli osoby a události, o nichž písemo, vracet do širších dějinných souvislostí, museli bychom tu, již podstatně dříve vypovědět kupříkladu o francouzské revoluci v posledních čtvrti 18. století (1789) a o jejích důsledcích pro celý svět hluboko do následujícího věku, o napoleonských válkách, poznamenavších celou Evropu a o hlubokých strukturálních změnách ve společnosti na celé této planetě, museli bychom nose bítat i jejich ekonomickou podmíněností, ale o tom již bylo naprosto množství svědčících a důkladných knih, naznačujících dobrou problematiku z nejzrůmanějších hledisek. Stručně udáje a charakteristické příklady pro Lee napít v některých případech nebo školní učebnici. Budíž nám tedy promiňte, že o nich většinou mluvíme. Paradoxu je, že z historické stránky jede v této s odstupem předkladně uspořádáno, se čte o problematice každé události dějinné, společky lépe a vzniká dokonce dojem, jako bychom ji téměř rozuměli. Jan ve postřehem zamlouvat lidi, kteří v daném okamžiku nezaujali stanovisko, jako máme za „oprávně“ v čase, kdy už Lee nějak souhlasit hodnotit. Máme dobře však rozumí pravidelně pohybu události tím, kdo byl do nich neobdobně vědom svým záměrem, a jímž vřadily ty věci vznikají jako nepředkladně vlnobití. Polštka je taková doba jako Maceštroum než počítá odříkáním záměrem události. Biblí a biblickým myšlením zapsané ideály o svobodě, z nich plyne zodpovědnost člověka vůči Bohu, o rovnosti, dané společnou existencí na této zemi, a o bratrství, spouívající ve společnosti žíté víry, začaly tehdy žít jakoby vlastním životem, a nejeden se tehdy domníval, že se tyto ideály vymaňují ze skutečnosti, jímž byly podmíněny. Kdo mohl šknout říci, že vymaňeni by mohlo postřít ve svých důsledcích znamenat jediné zvržení a degeneraci ideálů? Volnost, rovnost a bratrství - to by v důsledném domýšlení muselo dovést nutně znamená jenom ještě větší přimknutí se k tomu, co křesťané nazývají Bohem. Znovu mluvíme o důstojnosti osamostatněných se národností mohlo a mělo být chápáno stejně. Dítěl pojem „vlasti“, tehdy zejména u nás také významný, měl velít (a čekalo i ude) k lepšímu chápání vlasti kosmické. Zdaleka neovíchal to však chápání podobným způsobem. Vragické nastřížení světa vnějško a vnějško vedlo často k různým přesně opačným. Nejednomy začaly vníkat falešně iluzorní rozpor, jež se vykládaly jako lidský rozpor mezi vědou a vírou, mezi státem a církví, mezi potřebami jednotlivce a pomyslým „veřejním“ náboženského dogmatu. Že rozdělující ekonomických zájmy, rozly i rozpor mezi jednotlivými národny, z nichž každý si tvořil svůj vlastní myšlený sv. přitom se navzájem domníval, že jím „rozlyje pruh myšlením“. Nesamostatnost mezi nimi se stáda jako nakrmit. Už reformní rozpor proces atomizace jednotlivých zaslud kdysi jednotného křesťanství. Nyní pak se už jednotlivé křesťanské proudy vyčleňovaly z křesťanského námoce a jejich vzájemně nepřátelský, zbrovend tmele a protivný, vypadalo tím horší, jež se žle dodatečně vyvěřil, nat lidom dámo mýrným, že jejich nárokové spory byly jen bolestným nedostatkem v životě. Důsledky této kolektivní sobě zření, která se zperčila v kritických myšlech, stále trvají a trvají kdysi kdysi zničit svět. Museli bychom se je-

nom divit, jak mohli lidé předkladně tolika sebeklámou a falešným nárokovým rozporům, kdobychem aspoň dodatečně nenalézali v rámci rozporů nikoli ve zdatlivé rovnosti jejich idej, ale ve skutečném přičině, hospodářském. V tom musíme skutečně dát za přírodu Karlu Marxovi, který tyto politicko-sociální mechanismy odhalil a analysoval. V době, o níž písemo, už žil a pracoval: narodil se 5. května 1818 v Trieru, a také on vyrostl - omít to sám trčil nebo byl ve své době ochoten přiznat - ze židovsko-křesťanských tradic biblického myšlení. Mluvíme se proto, že z tolika norem, a nepochopitelných věcí, jež se toukat dály, byli četní lidé vyváděni z míry, a proto se i vcelku vykládali pouze z nízkou samým, pozdější celý den trýbly myšlenek za absurdní.

Museli, vyváděni už kdysi za nevluce, postřít za napoleonských válek a neuklidněni ani po nich, měli pocit, že je to znamení nadcházejícího konce dole. Znovuvali ote-vřad ziskavane a vřipaměti protikladně spory s jednotlivými biblickými články, často i vyřizování z křesťanství, a zdálo se jim, že mají po nuce neklamná svědění závěry biblických dějin. Někteří v Americe dokonce předkladně, že věci již datum, kdy se to všechno stane. Od třicátých let XIX. století pak očekávali z úzkostmi i násdijom rok 1844. Bylo pojí to tak zvláštního jistěmu panu Millerovi. Vímělo z toho věd hnutí, namětené zvláštního jistěmu panu Millerovi. Písal si „adventistů“ a třebaže se jejich první předkladně nezplnil, existuje a žije se tož hnutí podnět i v celém světě má své významné i modlitby. (Žiji i v Polšce a dříve se ochotně o židovské modlitbě v domě čpš) na náměstí v židovských listech učebního učiva, dovolíme si také předkladně zjevných příznaků telee Helen Winklerová jistě žilav léta 1879 až 1917.)

V době francouzské revoluce a ještě dříve po ní (v letech 1774 až 1823) žila ve vesnici v Flandersu v Koestekelu a postřít v augustiniánském klášteře v Agnetenbergu u Dillmenu vicenastika Annakateřina Emmerschová. Tu měla dar povijet úzkosti doby i vřadění z nich a žitou naději do oblasti ryzi poesie sakralní porahy - do poesie, která není příliš ráma jako porahy, ale cele a beze zbytku žije v realitě lidské duše a nezadržaných prostředků. Absolutně. Dřívak tento druh mystické poesie v lidce žije, dokud není pruhým ornamentem ve povítek básnické symbolistického zaměření, ale je plnou nevyjádřenou vnější skutečností, nemusíme jistě předkladně lidský život za zcela obyčejný a bezmádně předkladně. Už jako dívka rozmlouvala, py Anna Kateřina se svým otcem, strážným a štyčela živení jeho křesť. Před jejím otcem se rozlyly biblické díje, její duše se stála být pozdrvena vysoko nad naši planetu, procházela se po luně, pronikala v Slunci a vznášela se propastmi vesmíru. Jednou zahledla chlapce, který jí v jedné ruce podával věnce z květin a v druhé brnovou korunu. To tě zřikla a nemáme zjevení ji nasadilo na její hlavu. By-koupla si tento dar prudkými bolestmi hlavy. V 33 letech pak obdržela stigmatu jezi-širněl nam, která pravidelně každý pátek krvácela. Básník Klement Brentano, jímž za ni přišel, aby admít pověst, která se o něm začimale žije, byl mltio tola sám obdiven namu a despotičel pak Anna Kateřina až do konce jejího života. Sam pak zapisoval mnoha její vidění o mládí Tammy Marie, o mystickém nezemřívání otatěle smrtěly a o trýmstředí měšického stavu. V dnech 18. února až 6. dubna 1823 měla řada vidění, v nichž popala podobenosti patřijového příběhu jako jeho příma účastnice. Byla všechno tak přesvědčivě a hravě, že záznamy jejích vizi jednoduše neocenitelnou inspirovali mystického básnické celého světa. Přijímají její sdělení jako podivuhodný otize nadmýšlených skutečností do lidské duše. Shodně pak označují i trismekou hrdnotu onich obrazů - hrdnotu, jež nemůže zastarat.

Ve stejné době žil nedostojník Klement Hoffauer, který se narodil na Moravě, po 22 let působil v polské hradě a pak ve Vídni, kde byl český a německy, zakladatel ústředí a sinitěnce, osvědčil se pomou vírou av našem věku byl předkladně za svatého. V roce 1831 zlářel bývalý český jezuita Antonín Klanyjví „Dědich sv. Jana Nepomuckého“ k vydávání hrdnoty jejích zjevení. Klau. Znamení tohoto dědictví býval i polštý kaplan P. Antonín Hajek a po něm také jini Polštane. O zeskou literaturu a je zlyk pečovali kdě jako Antonín Richmajer, přitel Hněmčického, Vojtěch Hejdlý a mnozí jini. O těch všech se dovidali lidé v Polšce. Na posadl jejich aktiviz i jejich myšlením vyvěřal také polštý intelektuální a náboženský život první poloviny devatenáctého století. Že toho, co zadmě o nich, porovnamě rovně mnohemu z toho, co se ve stejné době dělo v našem městě, tedy nadotem i vzkostem, smutkům i nadějím zdejšich lidí oné doby.

Polštka neposlouchala tehdy příliš rádi eschatologická kázání. Apokalyptis jim nebyla knihou nejvtanejší. Ani je nemá padlo přimknutí si, že by jednou mělo nastít, co se nyní, zase tak stírně začínalo rozlyt, co že by coali mohlo někdy ohrozit křesťu

a hrozně behálo, ježíši nadarmo ždíleli. Živ. aktual. nějaký posádkalci viděnu návratku ke „plátnu věku“ městu. Rozvoj obchodu a zemědělství byl jím novou strukturou časového nároku. Nové stavební jistoty obchodu měly být jako mlha, v níž člověk viděl sotva pár mraků před sebe. A zde se mu, že neexistuje nic kromě toho, co vidí - a to, co vidí a vidět chce, nespadá jako hmotnost. - Začali tedy opět být spokojeni. Solidně zbudované oltáře v sovětských zřetelích byly tu první jako na věčné časy, aby sloužily všem pokolením, že není čeho se obávat, že život městu není už ledovější na rozbořených vlnách, ale že je hradem na ostroji. Tu zvalno byla hospodářská zabezpečení města, jež nyní i v předělech modernizacího se světa naležto své první a prospěšné místo. - Stálo se opanova, že je nad tím jásat, že vznikají úvahy ke zbudování patetických oslavných básní, které někdy byly v široké veřejnosti ve všeobecné oblibě.

Jednoho hrozného letního večera roku 1845 v popelnické hodinačky připravovali v domě měšťana Jana Zárby v Kamenecské ulici č. 36 zájemně nějaké dobré a vydatné jídlo. Žena je chystala zhruba v manéřích Travičkové, či - jak to uváděl J. V. Štělzig a později i jiní přetvářeli - jakási císařka nebo ženu pověstněji pověstivou z pomyslné - nepodařilo se nám už nikdy zjistit. Na ohništi se prý vzrůstalo máčlo a vyletlo komínem. Byla to událost jako mnohé jiné, a někteří některé konšpíry děláne horory a některé papouli bez neohrad. Těmtož to bylo o něco horší. Omnoho desítky dne město se vznese bylo - jako už několik dní předtím - míváno dno vedro a v nohy pád byly neobyčejně proschlé. Konec máčlo se usadilo na stěhu odům začal horět.

Co bylo dál, o tom nám zanechal spíše již dříve zmíněný Jan Nepomuk Eiselt, který hned poté přijel do Božic v úřadování, v německy psané knížce, vydané ještě téhož roku v Třebíči. Jeho dramatického líčení můžeme vyjmať tuto část v českém překladu Josefa Dvořáka:

... V několik minutách nato planuly jasnými plameny dva protější domy v ulici Zárby č. 50 a 51 a 52. V ulici č. 51, u něž se sloup ohně, vyvolalapi hřízou, rozšířil směrem k Radniční ulici. To několik týdnů předtím a neobvyklé teplo, kdy žilo město ve stínu úžasných štěstí, na slunci pak šlo stápní, byly štěstím pokryté střechy tak vyschlé, že zářem plamenů se téměř současně vznětovaly protilehlé domy. Ohně se tak rychle rozšířil na nedaleko stojící **děkanství chrám**, tu velká a do té doby malá dřevěná stavba tak jako tři minuty a půl hodině nádech nemohly být ohroženy, protože stále nosovali nebezpečí nutilo se k tomu, aby se zám stával o svůj život a majetek. Vněkolika okamžicích stěhaly knězi vysoke plameny ze štětové střechy kostela. Konec štětové štětaly na všechny strany a zapalovaly téměř současně domy v Křižové, Školní a Kostelní ulici. Plameny jimi jasně rozšířil se ohně směrem k Novohradské a Spálené ulici, zachvátily zároveň Šteflmí. Žádné lidské usilí nemohlo zastavit rozpoutaný živol. Vzdourající se a ječící plameny s kolem dokola létajícími žhoucími štětami, hořícími městem, sadlem, olejnatými látkami, rozšířovaly se k náměstí přesto, že střechy mnohých domů namířily a v hlaních ulicích byly již zříceny. - Zatímco již **uvnitř kostela** zářem pravající okenní tabulky hrozně řinčely a okenní rámy byly v plamenech, **vnikl místní děkan P. Jan Štelzig odvážně do kostela**, pronikl jen mezi stěny štětů, **důvěruje v ochranu Všemohoucího, aby zachránil nejsvětější svátost oltářní**. K jeho nohám zřítily se s hrozivým křikem a morem pronikajícími vrcholky kostelní mossažná lampa, a souběžně doznělo tento příšerný lomce, spadl s obřím říkáním veliký svlečený lustr a rozlhl se. S ohromným, nejvícejším kumpolím potobným rachotem

pravalo sivo ve všech gotických oknech a oheň a jiskry padaly otvorem klenutí do vnitř. **Bůh chránil svého věrného duchovního**, kterému se podařilo vyrvat ohni monstrem a nejléčtější oltářní předměty. Střechy počaly hořet i varhany. Ohavný šerka zabláhl ještě cechovní prapory. **Nejsvětější svátost oltářní přenesl pan děkan doradnice**, která stálo uprostřed poutamného náměstí a jenou vybudována z nehořlavého materiálu, stábla nejpečetější útočiště. **Žhavý dešť jisker zalil celé náměstí hrůznou černěti**. Nejoma s to poprat pražat střech, padání hořících trámů, žalostný křik a bédovými zoufale pobíhající obyvatelstva. Vito, který jen s ohně utnul, nemil ubožty směl a metal za neustálého víření plameny na celou radu domů. Opakem byly uhačeny; a přez ulici v náhlém žate se jasným plamenem vnikl **pivovar** a ohněm vzplály pivovarská ulice i **lékárna**, potobilo se náměstí **příčně se vzdourujícímu moři ohně**. Jenom okamžitý útek mohl zachránit celý život. **Božice** také listový ulice byla nebezpečna ohněm, **muselo být město ponecháno živlím na pospas** a muselo se přelovat jen o to, aby se oheň nerozšířil do radniční.

Do chrámu vnikl oheň jižním oknem na křivo proti varhanám, které se rozlily, zavřímes rákosový strop nad lavicemi, neschopný odolati požáru hořící střechy, se zřítit a zapálil vnitřek Božího domu. Přápolající plameny se stanovili **Křížové cesty**, které byly vně chrámu budovy, byly do vysokých oken štětů štětů budovy a také z této strany vnikly do vnitř. Vzdourující hřízou, řítily se oltáře **jeden za druhým**.

Mezi třetí a čtvrtou hodinou rána 11. července zřítily se směrem západním velká **radniční věž** - do její hořící lacerony musel oheň proniknouti již v době všeobecného vzplanutí okolí a zapálil asi káveí hřízou, kterých tu byl hojný počet - a prozřela ohnivodornose krytina. V okamžiku, kdy se oheň rozšířil a rozlehl s novou zuřivostí všechny hořící předměty, vnikl do druhého patra, nato pominul i do prvního, kde se stal jako oběti zlobitě vášně a prostřanný **zasedací sál**.

Teprve 12. července v poledne bylo možno požár zvládnouti. **Za požáru radnice** znepokojil místního **děkana** opět osud zachráněných chrámových pokladů. Ohrožen nejvyšším nebezpečím vlastní osoby, **pronikl sršícím deštěm ohně a přenesl Nejsvětější svátost oltářní** slavně žhavými mraky kouře přes doutnající pruhohlé dřevo, žhavé kamery a sikhly **do hřbitovního kostela svatého Michaela**, který už dříve **kněm** **kněm**, a **žehnal klecím**, spole ustrojeným, od koně začouzeným, hlasitě plačícím měšťanským. - **Bezžhavené barčky** s radniční štětů byly měřeny do vzduchu jakoby sopky, která oblé ohně. - **Hrůzně krásně zářila pozlacená, nyní ve dvoji záři se třpytící mariánská socha**, vyčnívající **vyšoko nad doutnající spáleniště**. - **Chludnému paštyři**, jehož **Všemohoucíost Boží zájmě chránila** na jeho duři, nebezpečím naplněné cestě, dostalo se ještě **čestného uloku**, aby se sakristie, jejíž zámek byl již zcela žhavý, a z depositoria zachránil **všechno stříbrné náčiní a roucha** a aby je odnesl do budovy **děkanské**, které **Prozřetelnost Boží** zůstalo ušetřeno snad již jako dočasná **odměna** za služební horlivost a **odvalu děkanovu**. - **Jenom** několik minut ještě a již by hořící **dvěře kazatelny** ponestly ohně také do ostatních místností. Všechna námaha,

Užaslno zachráněnáni bylo by marné. Opravdu! Hospodin sám byl nejpěvnějším strážcem.

V ranních hodinách po noci plně hrůzy byl zprosnován ve zvonici, která stála při severní straně kostela, chvěl, jenž zprvu hořel nepatrně, ale brzy nato vzplanul s takovou zuřivostí, že plameny šlehaly v několika minutách každým otvorem.

Přibližně byly tupé, zvláště zvuky, které po chvíli vydávaly zvony samy od sebe, až konečně menší s tupým úderem spadl na gobeké klemti věže. Občas bylo slyšet smutně zaznívající tóny, když veliký, právě se roztančící zvon byl v nestejných intervalech zasahován dolů se řítkami oharky, až zazněl poslední z tónů jako žalostný tón na rozloučenou - a s hrozným rachotem se zvon pak zřítíl, že se země třásla."

(Johann Nepomuk Eiselt, *Breiten der Mission, Kandidat der Theologie, Magister der Theologischen Wissenschaften des k. k. Hofstudienrathes in Wien, k. k. patriotisch-demokratischer Gesellschaft in Wien, des k. k. akademischen naturforschenden Gesellschaft in Wien, der k. k. mathematischen Gesellschaft in Wien, und Landesvereins in Wien, des mathematischen Gesellschaft der Naturforschenden und der k. k. Gesellschaft der Ärzte in Wien, der physikalisch-mathematischen Gesellschaft in Erlangen, u. a. k. k. Gesellschaft der Ärzte in Wien*: Die königliche böhmische Leihbibliothek Politzka vor, während und nach dem Brande am 10. Juli 1845. K. Jzábek, Prag 1845, Seite 15-19). - (Český překlad Josefa Dvořáka uveden ve studii o požáru města Politzky roku 1845, *černé Politzko, Rudolfska 1958, str. 28-29*)

Eiselt dále vyprávěl, že ze 237 kamenných domů města uvnitř hradeb zbyly bez většího poškození jen čtyři a že na Dolním předměstí jich shořelo 47, na Horním pak 7 kromě deseti stodol.

Autor knížky, který přijel do Politzky za tři dny po požáru, byl zděšen tím, co viděl:

"Ještě 13. a 14. července za mé přítomnosti šlehaly plameny z vnitřku radnice a z budovy hlavní školy a řízení a strhávání žitů způsobovalo hmot, nahánějící děs.

Krásné město podobá se rumišti, z něhož se za soumraku strašidelně byly jednotlivé vyšší komíny a zbytky věže. - Jenom v jasném svitu slunce

zlatou září
líbezná a mi-
le třpytí se
socha
Marty
Boží.

Čela socha
zůstala za
posledního
ohně zcela
nepoškozena,
ani ohněm
nijak neutri-
pěla. Jak pravdivými se tu jeví slova německého básníka Friedricha Schille-
ra: »Leergebrannt / Ist die Stätte, / Wilder Stürme rauhes Bette. / In den öden
Fensterhöhlen / Wohnt das Grauen, / Und des Himmels Wolken schauen / Hoch
hinein.« (»Fandl, str. 19).

- jako by se statue oltáře nyní svým nebeským pý-
tam a nímtozem útechy odměnit všem, zejména pak chudým města za to, že
ji nedáno za opravy věnovali tolik péče a darů! To pro ně zůstala i po požáru
zachráněna a téměř beze změny neporušená.

„Co přežilo zuřivost plamene, to bylo zpuštěno vytrvalými lípkami, které se
dostavily krátce poté a docela zničily vyplněné, beztak již dost zpuštělé zdi..."

Nedobře bylo v těch dnech obyvatelům města: „Poměrně většina
obytných domů shořela do základů, museli nešťastníci hledat při třech v dosud
prázdných stodolách a v pobříží ležících vesnicích. - Mnozí z nejchudších tá-
bořili na polích a lukách." (Eiselt, *tamtéž*).

Jenom málo mělo se podařit zachránit. Tak například z kostelního vyho-
vení zůstaly jediné dva oltáře - první z nich byl zasvěcen sv. Barbore,
druhý Antonínovi Paduánskému. Ze zvonů se uchovával puklý Median, za-
slyšl po pádu do země. Brozkova křivá cesta, chlaub města, shořela,
profize byla ze dřeva, a ještě její plameny poslončila k rozšíření požáru.

Jedině o posledním zastavení dověděl Eiselt, že je plameny uchváteny. Po vy-
nější stěně to bylo výmluvně zastavení: „Ježíš ležící v hrobě mezi třemi plačícími
anděly". Někdy zmizela v obli bohatě obřadová knihovna, která tu byla dána
pro vřelou lásku, a s ní většina nacionální literárního káru. S nadherně do-
bovou kazatelnu vzala za své také zlačená socha Dobrého Pastýře, jejíž auto-
nem byl Jiří Pacák. Ani jeho řezby z kamenných oltářů se nepodařilo zachránit,
stejně jako dřevěné oltářní obrazy „Stěh svatého Jozaba" a ostatní modlitební díla
z výzdoby chrámu. V ohrožených troskách už nikdy nikdo nemohl ostatky měst-
ských promučených studentů a Deodala, kdyby sem tak slavně dopraveni z Říma
a uloženi do stěnicích rakví. Tu a tam připomněli někdo dávnou pověst, kterou
si tu vyprávěli chudí lidé za časi děkava křmonu: že při tohž „tito sveti ve sle-
něných rakvích zmezi očím věřících, až přijde mocnýj páne poličského panství
dostoupí vicholna zastání vnu". Že některých zpronek zbyla jen jediná, ští-
dělka, pěkně hezavá a z plochou anturál. To panstvíjch kauricok, v nichž vedavně
nejbohatší a nejvyšje postaveni představitel města, jako by se země stáhla.

Všude jen ohrožé zdi a zřehování lidé...

Je to obraz až apokalyptické hrůzy, který poslal Jan Nepomuk Eiselt v ruz-
ce, z jejíž prvokje čistý výřezek věnovan na pomze těm nejvíce postiženým.

Všechna pýcha města zde ležela v troskách a nebylo pro ni zchráněno.
S ní tu dohrožval poličský „zlatý věk" a veškeré jeho jistoty, jeho hospo-
dářská zajištěnost, jeho okázalá nádhera, pro kterou se lechtily tak snadno
zapomínalo na „chudého Ježíše".

Dřevní minoru tu tak nejednou postřeli. Zahánbeni, mohli si nyní při-
pomínat zbrov listu patrona zničeného chrámu, apoštola Jakuba:

"Vy pak chlubíte se v pyše své.

Vělká taková chloubka zlá jest" (Jakub 4, 16).

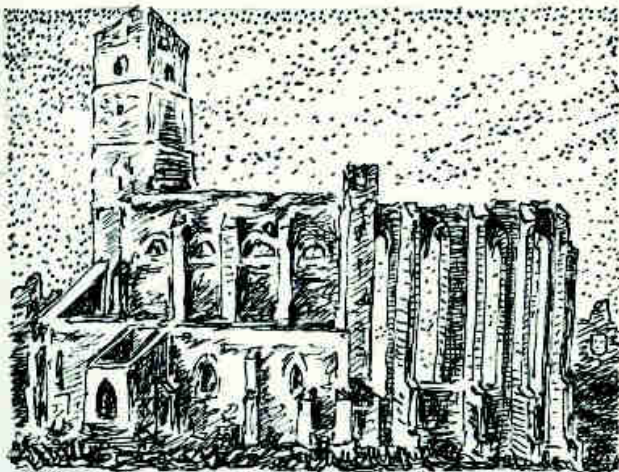
Jistoty, na kterých nejedem z lidí tohoto města budoval ještě předněto-
líka dny a týdny své štěstí, ukázaly se náhle ve své prave podobě. - A v tom
se zdálo, jako by tento měřivý plamen byl zároveň v níčemv očistný:

jako by strhl mnohým z očí clonu, jako by před ně postavil možnost spo-
lehlivějšího rozpoznání hodnot, jež přece neleží ve vnějších plva-
bech ani v moci, v blahobytu ani společenské prestiži, v měšťánských dí-
stejných ani v obchodních úspěších, v umnosti obrazů ani ve velobné
vznosnosti oltářních architektur, ve starobylých výsadách ani ve lpení
na čase zmizelém, který již dohrál svou úlohu.

Chudý Ježíš, ten jediný skutečný Ježíš evangelij, vlesku zlata
neviděný a reprezentaci světa vždycky odmítaný, hleděl na ně láskyplně
nikoli z minulosti rozpadlé požárem času v prach, ale zpoza mraků, které
se jen maloučko poodkryly, jakoby z daleké ještě budoucnosti a ze
skrytých, ani nyní v plnosti ještě nepřiznaných, nejsvětějších míst je-
jich vlastních duší.

Některí to dosud neviděli a oni nechtěli vidět, dramatické divadlo
zkázy, které se rozvinulo před jejich očima, nerozpoznávají jako zjevení
pravdy o sobě samých, nechtěli zpytovat sami sebe „v duchu kajnosti",
ale hledali původce požáru dokonce v protestantech, snažili se nahlížet
důstojky pohromy jako projev Božího hněvu, že „heluctim" a židům
přmal zákon i tady práva nesvoje srovněnější než dosud, ba že
se tímto „přistěhovalcům" již tu a tam dáválo promikat do města don-
dávnou výlučně římskokatolického. Muži se i takoví, kteří prohlašovali,
že právě tito lidé jiné viny nezvětili požár a postarali se o dohvěnění zká-
zy. Nebylo v tom nic nového a nastávalo se to jenom tady: před tisíciletím
byli nad troskami spáleného Říma podobně obviňováni zasa křesťané, a
tehdy dokonce oficiálně. Nikdy není snadné ani příjemné nahlédnout
do tmy vlastní duše, ani když nás k tomu vyprovokuje a přímo jakoby
vylíbí nějaký měřivý úkaz, v němž přece vedle jeho přirozené přemny
a průběhu lze očima vřít čist i symboly smutečnatí klusův a nekřesťáckých.

Avšak z jednání děkana Jana Nepomuka Stelziga bylo již možno
vyčíst přístěb nových předsevzetí a uvědomění si jedné věci, před jeho
paušálním osudným obřadem. Stalo se to snad už v okamžiku, kdy se
rozhlédl jakoby z nějakého opravdu vyššího popudu bez volání a roz-
mýšlení nasoudit vlastní život, aby z horčích trosce vyznael na purpuru

místě nikoli snad skvělé tvůrky a ostrých měšťanských pyšek, ale to, co v očích světa by snad mohlo dnes být bezvýznamným chlebem, co však v očích jeho viny bylo živým svátostným Kristem. Vyjstí živého Krista z trosak minulosti jako něco věčně přítomného i budoucího, to je nanejvýš aktuální úkol i dnesních křesťanů. V tom je Eiseltlem zaznamenaná polišská událost z závence roku 1845 přímo symbolickým obrazem. Znehodnotíme-li v sobě smysl a trvalou podstatu života i sebe samy, můžeme všechny znovu začít stavět, bu lépe než předtím, a nic jsme neztratili.

Biskup Stelzig, člověk prudký, protivný, někdy i zlobivý a leckdy nepřátelivý jako všichni lidé, ukázal se být v rozhodné chvíli skutečným knězem své církve. V tomto záblesku neohlédnuvším jako by nepoznal a ukázal, co doopravdy představuje omezení bytí člověka, co jej pozvedá ke hvězdám a dává mu vítězit nad mířezemi prostoru i času.

Jestliže ještě nedávno Stelzigovo pochybené vítězství nad básnickem klérovským nebylo něčím jiným než projektem lidské jistoty (či klérovské klérovské vytrvalosti, je se ve své společenství kritice nepřijímá ani duchovním osobám), tedy vlastnosti, která je tak trochu společná nám všem, pak teprve jeho skutečná „cesta za živým Ježíšem“ a jeho hrudku plamenů a nářeků, se stává a stává, přetváří se v jeho vlastnosti skutečné - vítězství nad sebou samým. A pokud snad postojí - zase jako každý člověk - znovu upadl do státní slabosti a chyby, pak toto vítězství, hodné skutečného pastýře, nebude mu zapomenuto nikdy. Něco se v něm však změnilo natrvalo. Smad to cítit už tehdy, kdy se hřbitovním kostele sv. Michaela šlechtického, „žebul klecím“, jak o něm rovněž svědčil Eiselt, kdy se díval do tváří lidí, jež několik let předtím přivazovali a všichni, na čem si tolik záleželi, a kdy si uvědomil musel uvědomit, jakého Krista má od této chvíle až do posledního vyznění zvěstovat. Bylo to smát už na jeho přítele, kazáčníka, a vidět jakoby nejednou přímo vystupoval pravý Ježíš evangelij, jako by tento Ježíš ukazoval na své náry a znal i bližší k ústí na své pozemské pouli, na jejímž konci se týče kříž života. V té době začal mít více než předtím v obličej kníže Tomáše Komenského „Imitatio Christi“ a často z ní citovat: „Mnozí milují Ježíše, dokavdě je ždné protivnosti nepotěší; mnozí chválí a velebí Ježíše, dokavdě ad něho nějak útechy dostávají. Ale když se Ježíš skryje a dosti málo je opustí, hned si bud stýskají anebo v náramnou malomyslnost upadají“ (XII, 1). „Anžak kdo milují Ježíše prouého samého a nikoliv pro svou vlastní nějakou útechu, velebí ho ve všem zármětku a úzkosti srdce stejně jako v největším potěžení“ (XII, 2). „Nezastávají-li pak vědci slouží nám jemně, kteří jenom vždy po útechách baží? Neprokazují-li pak se více byti milovníky sebe samých, nežli Krista, nemyslíce než na své prospěchy a výhody“ (XII, 3). „He, v kterých všecko se obsahuje, není jiné stezky k životu a pravému pokoji vnitřnímu, než cesta kříže“ (XII, 3). „Kříž ti tedy vždy hořor jest a všude tě očekává. Nevydej mi, běž si kam běž, poměváž kamkoli přijdeš, vždy sebe s sebou vezmeš a sám sebe vždy a všude naleznáš“ (XII, 4). „Jestliže ochotně kříž neseš, kříž tě ponese“. Pak-li ho neseš nerad, sám sobě bříme působíš“ (XII, 5). „Hledíš-li k sobě samému, nic z toho všeho sám o sobě naděješ. Ale důvěříš-li v Hospodina, dostane se ti posily s nebes“ (XII, 9). „Útechy zagnech Bohu; nechat učim s nimi, kterak se mu zlíbí“ (XII, 10). „Až dospěješ k tomu, že ti bude protivnosti pro Krista sladká a chutná, pak věz, že bude dobře s tebou, pro-

tože jsi nalezl ráj na zemi“ (XII, 11). Knížku Tomáše Komenského učil děkan Jan Stelzig nyní své faniky i sám sebe láse bez lítěchy a hledání skutečné radosti prac v této lásce, která si nic nežádá pro sebe, žiliko Kristus. Jak má tedy člověk naučit nad ztraceným majetkem, či jak má oplakávat zničenou krásnou sošku, žilého pastýře, když možnost této lásky mu nikdo nebere a když už se skutečně lásku se mu vnitřní Dobry pastýř v životu podobě?

„Žlatý věk“ polišské lidské pyšky, měšťanských výsad a netolerance k ostatním, zejména k poddaným zlejšího panství, věk mnohé krásy, ale i mnohých provinění a vzdálení se Kristu, zanikl v plamenech. Ale to, co v něm bylo nejennější a co spojuje jeho světlá místa se všemi věky, to, co dává lidskému životu smysl a cíl, zůstalo i tady zachováno. Neuzavřela se naděje na návrat k viruší hravosti zbrčnosti v nových myšlankových polobách moderního světa. Nad troskami kostela se nepostavilo vnitřně něco, co by mohlo nazvat jeho duší. Trval a dosud byl aktuální národní odkaz vlastněckých kněží, kteří zde kdy působili a kteří spojovali pojem „národ“ s představou hluboce demokratického postupu všech na výstavbě církve a jejího laického apoštolátu. Pomijivým se ukázalo jen to, co skutečně pomijivé bylo.

Zanik staré bličky se tak stal symbolickým, až básnickým mocným vzrušujícím obrazem, do něhož se ve větší podobě přelilo a přetáhlo tolik vnitřních obsahů, že před ním v úžasu stojíme dodnes. Hovoří k nám těněš jako velkolepé umělecké dílo i jako výmluvné a naléhavé poselství do budoucna.

Jestliže něčeho jsme si však mohli povšimnout v dramatickém líčení Eiseltově a shodně s ním i ve všech ostatních svědeckých svěčasnících:

Bo celou tu dobu, co ničím požán straval město, v čele jeho náměstí stával nedotčený šacákův **MARIÁNSKÝ SLOUP**. Tvář Boží Matky na jeho vrcholku se neodurátila. Byla teukrát celá vyplacena i tak zářila. Jako zradlo v sobě odáždla všechny plameny. Sblížila na vrcholku tu spout, jako by všechno obápara a se všim cítila, jako by stábla utrpěla postižením, jako by v sobě měla bolest s novou nadějí a jako by si přála všísmout tuto nadějí do všech křeh, v nichž jak se zdálo nebylo nic kromě zoufalství, neboť modly, jímž si teď už delší čas téměř neodomy nahrazovali jejího syna, se tu před jejich očima zářily a nepadaly v prach. Její veliká těžká vrata byla přitřena. Nejednli dlekdvali v rysech té tváře náhle nevyjelovon někdo a její pohled upřený dolů k plamenům a k nářku lidí se zdálo být natolik materský a účastný, že to vypadalo, jako by takové množství lásky nemohl již déle unést pískovce, z něhož kdysi kameník sobu vytesal. Ale ukázalo se, že kámen unesl tu lásku. V típřním zblaceni srebry planuly záblesky ohně, takže její postava nadposledně zářila a odnáždje v sobě plameny i nářek lidí, posvedala to všechno k oblé, poň její temnou klenbu se vznášela nad jejich hlavami, jako by všechno ten očistný žár chtěla vyjst před Boží zrak a položit jej pánu všech světu k nohám. - Tu ženo, „světlen oděná“, která byla vlna Panovník eblé hravosti doby a uchrázen Kálovnou nebo, vypoula se tu z máie plamenů jako „světlo v tmách zamažené noci“, jako „naděje zoufajících“, jako „útecha v beznadějí“, jako „sen bezsných noci“. A podivněli si pomocnou rukou tam, kde se zdálo, že už pomoci není, pak její útecha i pomoc spočívaly v tom, že nyní zleblé ukazovala nikoli k sobě, ale ke svému Synu, její děla světu a který otavil jí a sni všechny, kdo piestali lpět na svých majetcích a společenstvih vjstádkách, na malichernostech a každodenních úkrumných fetišech svého života, na přečarování vlastního já, aby se mohli ebe odvrátit jemu. Jako by upostřed této nemalé zkoušky volala všechny, dosud ostěponě jejich měšťanským dšitostem, ať už konečně přivieni obrazem znovu klamajeli život - „opusti své stě a jdou za ním“. - Coš i tento obraz Boží Matky, vnašgje se nad hořící kolétkou, nebo podádat za výjaluvný symbol, výzvu a zároveň přelíb do budoucna?

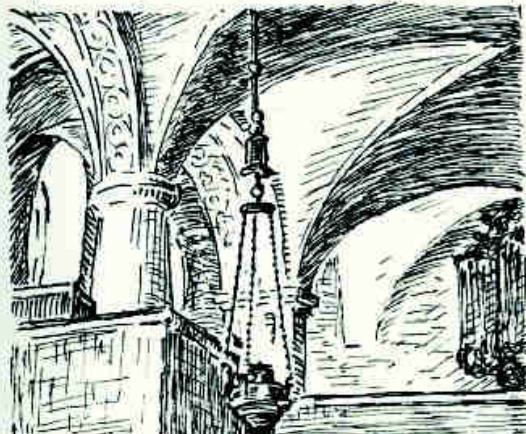
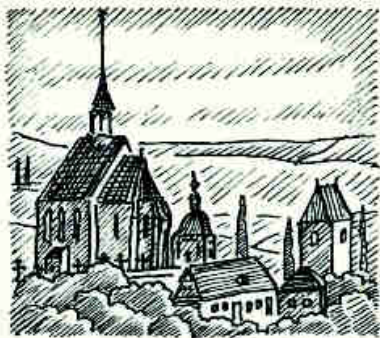
**PROČ BY SOBĚ STÝSKAL ČLOVĚK ŽIVÝ,
MUŽ NAD KÁZNÍ ZA HŘÍCHY SVÉ?**

**ZPYTUJME RADĚJI A OHLEDUJME CEST NAŠICH
A NAVRÁŤME SE K HOSPODINU.**

**POZDUVUHJME SRDCÍ I RUKOU SVÝCH
K BOHU SILNĚMU, JENŽ NA NEBESCH JEST.
MYŤ JSME SE ZPRONEVĚŘILI**

A ZPURNÍ BYLI JSME... Piaž Jeremiášův 3, 39-42 a

Ničivému požáru města zcela unikl hřbitovní kostel svatého Michaela Archan- děla. Za své ochranné vůle- šel světeřnosti, že byl posta- ven mimo ohrožení městských hradeb v místě, kde pla- meny nepronikly. Vnitřní žehnal dekou ve desce po- hromy zlatocim nestětní- kům a tyš kostel, navzdory srpnu osmému, stal se nyní dostavným místem poličských voščených ním- sarkatolického výhledu. Kde se pravidelně konaly dny i nadělní mše, zde se podávalo tělo žití a slavně se včasně učilovně svěřily. Jak to asi tehdy vypadalo, naznačuje v románu „Dražen“ Teréza Nováková. Přes. Obyvatelé polič- ŝi, věrní katolíci, denně si hlásali, že sčítal od ohně ušetrěn alespoň ten stromácký kostelíček u svatého Michaela na konci ulice Kamenické; v jeho těsné a nyní neobstojní přítomnosti ještě zmaněné prostoře bývalo právě tak plno jako kdysi ve velkém a slavném chrámě Svatojánském, ba bylo-li pokojně a přišli-li o svatých častech a Kamenič- ŝi, tu nebylo v prostorech jeho hnutí a lidé posadávali na hrobech, jako na vesnicích“ (T. N. Dra- žen, III. kapitola, vydání v Olomouci roku 1952, str. 294). Situace to nebyly pochopny, učení by- nedly tvrdě pokračovat, a lidé se tak museli zúčastnit usmírnit i v řádku bohoslužby. Pásto by však bylo dobře se přit, za tyto zemané učení nebyly teď čenější nest- volápe nčičena nejedné z důvěřivě mš svatého Michaela, zde: lidé byli nřičivě

... a na- dnaz zapla- cenou ukr- Bavnost, které je včelá u to- mu, aby naše vřičtí ne po- dají. Pře- všimomac- hě směnili v samotě duševní spáseí. Běkam Jan Nepo-

muš Steizig ted" často zastával k hlavnímu ústřednímu obrazu, na který křesťané malí František Vavřínek Korompay namaloval pád pyšných andělů. „Kdo na sebe jen hledí,“ říkal, „kdo na věcech časných si zakládá a jím se natolik obklopuje, že je bez jimi jako neprostupnými zdi promítnouti nemůže, ten jest živě oběť uvězení a vesně plně domyšlímocí podobá se oněm pyšným an- ělům, kteří vlastní zájmy a svá krátká, krátká zobrazení povyšili když ve své mysli nad sa- mého Hospodina. Pohlédte však na trestající meč jeho v ruce archandělů. Ten není namířen proti člověku a proti jeho dobru, ale chce jej naopak vysekát z hřbitého křoví, jímž se byl obklopil a do něhož všecek zarostl. V tom křoví lidská duše narůstá a meč Michaelův podoban jest plamenným mečem andělů u brouh nejvyších. Ne ze že- leza nebo ocele, ale z ohně očištného ukuchy byly tyto meče. Uvažujme tak i o náhu- ném ohni, který postihnul naše město. Mnohý z nás zamíjel byl krásnými zdi lepších brouh, kterýmiž jsme sebe obkročili, a spatřoval v nich slávu svou i pychu a naději svob- a nepatřivou jí světelný paprsek, tryskající k nám z věčného zdroje. Jak mohl ta- kovůž člověk tušit, že žádná opravdová nadě je nřičivě v pouhých zdech, ale prá- vě v tom světle, které už nebyl celopln vidět? Jak mohl těšit se ze Slunce, jehožto paprsky k němu už nedoléhaly? Tu zdánlivou bezpečnost jeho zedřova a kamení postavil kolem nás právě toto andělů pychy, andělů nadělosti, kteří už v ráji vezali na sebe podobu hada a slibovali: Bůdete jako bohové! Meč Páně, meč v ruce archanděla Michaela, meč plamenný, jakkoliv sklěje naši sebedůvěru a naši pychu, není mečem zabíjejícím duše. Je to meč lásky, meč zachraňu- jící. To nejsou tvrdá slova, co vám dnes říkám, jen tvrdé myslí mohou se zdát

tvrdými. - Vim, že zámutek sklěje dneš vaše srdce a já bych si přál zámutek toho čířiti. I zámutek jest lidový a Pán náš mu rozumí. Často jej li- dem smilá, aby skrze něj lépe poznali sami sebe. Někteří z nás ztrátili i své blí- ké. Ti padli za oběť plamenům a nám nezbyvá než rozpoznati i v tom oběť za hří- chy naše vlastní, oběť říšou, v Kristovu věčidkou oběť vřičenou, kterouž On za nás jednou provždycky na Kalvarii podstoupil. - To také na paměti mějme, že anděl pychy na sebe někdy i samu tvářnost bohulibosti běře, aby nás nepo- zorně oklamal právě v tom, co žáto správným a dokonce svatým se býti zdá. A přece i tehdy jest to pořád ten onůj anděl konečně záhuby a smřičivě, kteréhož Pámo svatě častokrát satanem, ďáblem a vládceem temnot nazývá. I svatá věc může býti k nepospěchu našemu, jestliže ji kdo nehodně a hřičivě sobě užívá. > Kdo miluje otce nebo matku více než Mne, není Mne hoděn, pravil náš Spasitel. A kdo miluje křisťou soulu Pána našeho více a úkostiřevě než Jeho smého, ten si zamění oběť s jeho původcem a není Pána hoděn. Nenařičejme tedy již tolik nad ztrátami svých majetků ani nad samotou ztrá- tou libezných obrazů a soch Páně i jeho svatých, nádherných řezeb a vřičných látek, když přece to, co je naše všecek nejčennější - živého Pána naše- ho Ježíše Krista - jme z novou nalezi. Neřičujme tedy ztracených věcí, ale převratně mysl svou, pokání činné a ve svatě zpovědi litujme upřím- ně svých hřičů, napomínání i nečestnými klepěm žitím. Litujme každého dne nedobrého, který jsme v minulosti promárali a vřič oim v něm nepov- řovali, a s důvěrou doufáme v milost Hospodina, Pána zastupí, který nám hřičky skrze obnovou vřič odpouští pro zásluhy svého milosrdného Syna. Žádnými zásluhami vlastními nemůžeme svých provinění sčaditi. Jen v mi- losti Páně, knižto se všecka vřič naše obraci, jest jediná nadějo naše. Těto no- vnu vřič nechat Pán vřič v mysli vaší a v ní jí upovní. Pak budete konečně seřřny vaše skly a zámutek váš pomine. Amen." (Podle starého spisu, jest-žo z konceptu Steizigových nřičení u sv. Michaela Archanđela v Olomouci)

Ochotnickému divadlu sčičely za počátku pouze dekorace, nřičivě na- chodě jeho nové budovy. Jinak neznamenalo žádné škody: nic se nřičilo jenší ani hřičit. To, co vřič oběti, namaloval zakrátko znovu malí Antonín Bohdanův. (Užto malěse ještě i o mnoho let později učil máj dědeček Josef Kukla malovat divadelní kulisy a opony s allegorickými výjevy, vřičnými zábrvy nebo i nřičivými architekturními.) Divadlo samo zřičovalo práč ořičivěji než a touz stále nřičivě často bylo mšou o něm hřičit jako o mystériu. Rychle se vřičovalo stému původnímu poslání, zřičivě již i nřičivě vřičovně zabavení a výrazně v něm přivřičaly hry německé. Broudo se to i do redakce pšičivě „Květy“, které na to nřičivě zřičivě zřičivě v říni roku 1846. „Bylo by si přičti“ pšičivěval jeho aktori, „aby spanilomyslní oni mužové, již tak počůj o zveleboni divadla, teč zřičil měli na živel národní“, jnak by nám věru bylo z hanbou nřičivě sčičiti za mnohými jinými nepatřivými mšty, kde se jazyk mařičivě s horlivostí pšičivě“ („Květy“, č. 414, Praha 24. září 1846). A tak, vřičivě vřičivě kniž v městě vřičivě i fo pšičivě, divadlo nřičivě zřičivě zřičivě. Nebylo již ani národním, ani nářičivějším. Nepřičivě se ani na znalček o zvo- vřičivě zřičivě sebe samých, které nyní nřičivě vřičivě vřičivě v kostele sv. Michaela.

K katolickému hřičivě u svatého Michaela pšičivě již jím, mnohou menší, ale samostatný a oddělený zřičivě zdi. Pohřičivěli se na něj zřičivě i vřičivě jiné vřič, kteří nyní již také žili v Poličce. Vřičivě z nich se pšičivě vřičivě z poliček vesnic, pšičivěli si nim však i někteří jednotliv- ci z pšičivě obyvřičel města, zřičivěli sřičivěli jejich pastou. Toto mi sto pšičivělo odpouštku nekřičivě bylo označivě jako hřičivě helvěřivě, pšičivě jako hřičivě evangeličtj. Po více letěch bylo nad jeho brouu smřičivě znamení kalicha, pšičivěli vřičivě vřičivěli předků. Vřičivěli, domádvěna zřičivěli vřičivě vřičivěli vesnicích, zřičivěli již zapoušřivěli vřičivěli vřičivěli Poličce. Nřičivěli ani vřičivěli pšičivěli- se tu nastalo rozřičivěli sílou, ale přece jom již bylo nutno brát je vřičivě.

Společenský, kulturní, hospodářský i nářičivější život Poličky nelze nřičivě zcela odloučit od života souvední Litomyše. Sčičivěli jomě to uvědomit

žijí v předobčanské společnosti, at už jsme proli o životě Perutě, kteří měli v Litomyšli své biskupství (žil tu Augustin a odtud ho lidé vzpomínali: káňberem i káň-
 umem), at o vlasteneckých zabavencích katolických, misticích doby baroka (jesuité, Tomáš Rejzla z Čechova, piaristé) a tak podobně. Co tedy máme říci o Litomyšli první poloviny devatenáctého století a zejména pak oněch let po politickém
 požáru, o kterých píšeme předešle? Dominující silou národnostního i národnostně
 etnického proudění byli **piaristé**, kteří tu rále zůstávali intelektuální elitou
 města. Jmenovali jsme si tu již Josefa Šimonoviče z Turky, Aloise V. Ševce, Františka
 Matouše Klavála a Františka Šimonovce, kteří všichni prvotně zdejším
 piaristickým školám. Pospomněli jsme si zejména řádové učitele P. Pignora,
 Floriana Štrábla, Benigna Ponzka, Gerarda Prezidenta a jiné. Konkrétně o učitel-
 ům uče tehdy učoval sama **Báseň Němčová**, která sem poprvé přišla
 už v roce 1833 jako osmnáctiletá. Učitelé byli velmi připomínatelní, že sa-
 tady roku 1824 (v březnu) narodil **Bedřich Smetana**. Obyvatelé tu, o něž
 zejména hovoříme, byli ovšem v Litomyšli většinou nezastihnutí. Od roku 1844
 byl totiž učitelům kudy v pražské rodině hraběte Thuna, horoval právě
 pro hudbu Richarda Wagnera (Josef Janina Smetana, Oboje 1946, str. 13) a v roce
 1846 se tam osobně setrhl s Robertem Schumannem - tehdy bylo Smetano
 v dvadualet let a snil již o samostatných koncertech, které by měl předvádět,
 až od Vídně odejde. V Litomyšli žil rovněž v té době také ještě ani ne
 patnáctiletý chlapec **Julius Mařák** (ro. 1832), o kterém zatím někdo nemohl
 tušit, že se jednou stane uznávaným malířem a zakladatelem významné
 české malířské školy. V občanské mši ještě i v budoucnu stále so říci
 z Vídně a myslitelní lidí v tomto kraji vyhledávali Čechy.

Vlna národnostních vlasteneckých projevů narůstala tehdy v Litomyšli
 ještě rychleji než v Poličce. Najalo to vlastenečtí v lepším i horším smyslu,
 stejně jako všude. Tu lepší stránku, čemu se vzdali například v mateřské akti-
 vitě piaristů, která byla vždy patrná a jala mezi profesory, tak mezi studenty.
 Ráději došlo se už napadlo o bratřích vydavatelství činnosti zdejším literár-
 kory tiskárny, která vydala už v roce 1830 vůbec první tištěnou knihu Josefa
 Kajetána Tyla (historickou povídku „Státní řízení“ nebo „Zaklání probostů
 Vyzkumadského“). Měnilo se již dost o Veselkové knihkupectví i knihárství, odkud
 se celé okolí tu rále získávalo českými knihami z vlastenecké a národnost-
 ním tiskárny. Litomyšlské hovoření pro národ mělo ovšem bývá i své stin-
 ně stránky. Jásalo se, zpodoblo se v přirovnání, nosily se trikolory, stvo „ná-
 rod“ se sčítalo se všech pádech. Kde kdo horlil, kde kdo nejednou psal, kde-
 kdo chtěl vydávat české básně a české knihy, at už na to stačil svým talen-
 tem nebo ne. - Sta mluvit o lékaři v truhlářském opilem Kappelkem a býval-
 ým studentem Josefem Švankem sem občas dopřel také blízký přítel
 poličského ranhojčie Josefa Smoly, statečný vlastenecký novinář **Karel
 Havlíček Borovský**. Ten dovedl velmi bytře nespornovat právě vlaste-
 nectví od napraveného i pozitivního činu od podnětého a podhrizného gestar.
 A proto byl ve svých záležitostech důsledný, dovedl vždycky všude nazít
 zvládnit hrdle blávy. Právě v onom roce 1846, jenom so teď před-
 vřem uvijeme, publikoval svou „Kapitolu o kritice“. Napsal v ní mimo jiné:
 „Především nesmíme si tujiti mysltelnou pravdu, že je v Čechách (...) z dopuště-
 ní božího každý spisovatel také zároveň vlastenec: a tato bytost vlastenec
 jest v něm z bytosti spisovatelství nerozdelně spojena. To se adá být siice
 na první pohled nepřatrná věc, ale každý kritik us nejlepe ví, jaký to je zpoza-
 domý báseň. - Některý spisovatel vydá knihu, některý kritik us napíše, že
 ta kniha nestojí za nic. Kdyby byl onen spisovatel jenom spisovatel, neměl
 by proti tomu anižle žádný nes; by ostatní spisovatelé by se v tom mluví
 všichni z bratřív a kolegiální lásky také šodli. Ale onen spisovatel je také
 vlastenec, a proto je v jeho otěbě uražena sama vlast a všichni vlastníci napředí
 a náležitě se onen kritik od té doby nesmí opovážt v této po deratě a
 v zimě po čestě bodně z domu vyjiti bez hoře. - To je ale všechno ještě málo:
 kromě toho je v Čechách (...) každý vlastenec také (ach Bože!) spisovatelem.
 A vlastencem může být v Čechách každý tvor, rozumný nebo nerozumný,
 jen když píše české zpíva, z korbělicku si naliva, přitom nezná větší slast
 nežli milovat vlast!! Pak sepiše nějaké spisy a kritika o nich nesmí říci, že
 jsou špatné, z přičiny svěru uvedené! Takový je stav kritiky čest! - O je-

mine, o jemine, skormouceno jest břicho mé! (...)“ (Ukázka z kn. 1935, str. 22).
 Asi se dvou návtěb Litomyšle se Havlíček nrazil také do patičky za spj-
 pitelém Josefem Smolou, a tu mu předobněji než přítim v dopisech vyprávěl
 o pomětech ze svých „slovaných cest“ z první poloviny čtrnáctých let - tu prvotně
 podnikl už v létě 1842 do Polska a na Slovensko, druhou pak do Ruska, zejména
 do Sverdru a Moskvy; odtud měl ještě poslední švéd dopisy z Řermonu 1846. Ve svém
 vyprávění srovnával malé slovanské národy z velkými a ukazoval na mezní
 hranice mezi nimi v politických pomětech, v kulturní orientaci i v mentalitě.
 Měl rád velké slovanské národy, řadil například, že třeba do Ruska se přímo
 „zamiloval“, ale byl realista a „všestranně blouznění“ poskládal za zcestné.
 Nevzděl proto naděmi těch, kdo horovali pro panslavistiku, jen Kollárův. Stále
 čestěji mysl opakoval: „Jsem Čech, ne Slovan.“ Roku 1846 to opakovl s výřivě
 v tisku, když napadl do Pražských novin (10. 2. 46) „hrátku, z hrdosti národní řeknu ad
 jsem Čech, ale nikdy: já jsem Slovan.“ - Byl mysl již zřetelě urazen v Praze, kam
 přezítel z Vysočiny na pozím tehdejšího, když vyšlo do světa. I o dopisů, j-
 mu Smola poslal, dovidal se o zdejším vlasteneckých projevech a doobrazil
 „závěru, že jsem podobně jako v jiných malých městech, ale i v samotné Pra-
 ze - že je v nich tu a tam něco zdivočelo realismu, ale převládá prázdná čest-
 nost a vylkadost, přechní fantaziování o slovanských jazycích a vlast-
 ni abecde, mnoho horlení o slavné minulosti a málo koncentruje přítom-
 ných čine. Když si pak přečetl československého vernonare hráše, „Tys bratr náš,
 slavný ušel, aby je parafrázoval spj- „Předkladem z řestiny do řestiny“ a
 aby předal pravý obraz tehdejšího druhu vlastenečtí. Jedem z prvních ovčů
 ještě před vyřtšením prý poslal hned Smolovi: „(1) Kdo na hrozech papouží d-
 ných / kalamažku tu ne ječ, a ve čtrnáct slovanských hroch / hráček hrabech se ječ,
 / kdo přeč hrá a slivonci / a chodí v kuzněcké šepci / tys bratr náš, tys bratr náš, / věř
 náč ti Mikuláš. / (2) Kdo parky vlastenecké přikrývá / ostřební odru v pasteli / a velké ilhady
 zpívá / kech šifkové košili, / kdo knaží mlé čestě vlasti / vždy přirymujej elasti, má-
 ziti / tys bratr náš, tys bratr náš, / tu máš věno, tu máš tu máš! / (3) Kdo pro vlast sv-
 rsné a zdárné / přijá a j- a bratřív, / a vlastní své v prašné kavárně / celý život ob-
 táje, / kdo naděj doma jidaš buchtu, / ne byt jide zpíná - kručky / tys bratr náš,
 ty jsi kubit, / hej hárum hárum, / nik mlí mlí.“
 Ktakovli dobrá věc se vytráne z přirovnání zornivosti, přecm se a stane se
 sama své zicelem a cílem, promění se v extrémních polohách ve svou vlastní
 navištovanu. Havlíček ani nepoteboval semiměřeně samosvětlé vlasteneč-
 ní: stáčílo mu jen zřetelně charakterizovat to, co už samo o své bylo s-
 t-
 ně. Šod se, že devatenáctým stoletím se začal blížt se svou vypracovaní po-
 krajinou nospad kládových hrdot, nzejných ještě ve světě biblického vřítan-
 ství. Tu, že se včetnoraly z přirodního kontextu, že se atomizovaly a podleze
 stavěly jina pro druhé nebo se aspoň tihly, jako by byly na své nez-
 vité, staly se čimsi abstraktním. Ale i tam, jipně samosvětlé byl klamom:
 ve slabosti stěnily pohmátkám mnohem nežim a projev osobním.
 Touha po opravdovém sebepřesazení slábla v těchto letech...

Nikdy nezhovorit pouze o jednom městečku, jednom kraji nebo jedné
 zemi, a nezamít se přitom aspoň několika slovy o situaci světa v té či
 oné době. Řád, který se zrodil z francouzské revoluce a zasahoval po-
 stupně celou Evropu, zoskal velmi záhy vážné trhliny. Nejedno z krásných
 hesel se stalo jlovou frázi. Měli bychom si například být stále vědomi, že
 pojem svobody je vždycky těsně spjat s pojmem zodpovědnosti. V tomto
 smyslu chápl svobodu už Bible: jen svobodný člověk je vinen, protože
 musí za své činy. Jestliže nyní začali někteří snit o svobodě bez zodpověd-
 nosti, pak se vlastně bezděčně ziceklí morálního práva na svou svobodu.
 Aby nic nestálo v cestě jejich podnikání, zatoužili po svobodě
 džungle, po svobodě zohat, a hlasali návat se „svobodě přirody“,
 jenže zvíře není svobodné. Živelnost není svobodná. Věchno, co
 v přirodě postváčí rozum a sobopnost volby, postváčí i svobodu.
 Proto je také volná přiroda vždycky nerovná a nemusíme od ní žá-
 dat zodpovědnost. Tvor, který je otáčkem svých puzení a práni, není
 svobodný. Taz se deklarativně vyhlášením svobody začala, nemá pad-
 ně měnit v totální nesvobodu. Volný rozum obchodu a podnikání i touha po ho-

madění zisků, uměřejného jedinečnu snákladobě prátky, postavily nuzce ekonomické otázky před jakékoli etnické normy. Rovnost lidí před zákonem se znovu přeměnila v tragickou nerovnost hospodářskou. Zmizely elity duchovní nebo rodové a nastoupily elity spjaté se jen o nové zdroje finančních příjmů. A protože to nebyly elity skutečné, jejich dravost politická jakékoli mravní zdravě v blízkosti. Víckina, peněz, slibů, fialově arabských od vřechů zářících, spoutávala a odpovídala každého, kdo je potřeboval. Nadto pak už sám způsob manufakturní výroby, který se nyní tak rozmáhal, zotročoval zase jiným způsobem davů lidí a proměňoval je fyzicky i psychicky v pouhé stroje. Aktuálněji než kdykoli předtím zněla v této době slova bibličky epištolů Jakubových: „Aj, zadržena mzda dělníků křivá a hlas jejich vešel již v sluch Pána zástupců. Rozkoš jste provádili na zemi a zbužnili jste. Vykrmilil jste srdce svá jako ke dni zabiti“ (Jakub 5, 5-6). Kamotářství, že v našich zemích nebyly tyto manufakturní vospory ještě tolik potvorné jako v průmyslově rozvinutých státech a obřady kamenné mrdlosti, jež kdám dále haly, zabarvovaly se tu do jasných podot.

Židovské Nejedlý zamířenal řadu cenových výpočtů o státních, katolických, svatých, kteří se hned od počátku ujímali drahé ve větších městech a stali se z nich prvních sociálních hnutí nového druhu; jedním z prvních byl P. Matěj Procházka se svou výslovnou křivostí v brněnské, dělnické, brněnské už roku 1842 a počítaje založením „Katolické jednoty“ ještě v čtyřicátých letech, vedoucím katolickými svatými v prospěch dělníků a mezinárodně socialistických. Tu tedy i počátky dělnického hnutí souvisí s nás s aktivitou římských, kteří, kteří v úvodu založili první dělnické spolky.

Hlásili jsme především v roce 1846. Zmíníme se tedy pravděpodobně ještě o silný dělnický organizacích na západě, zejména o „Svazu spravedlivých“, který si kdysi vytvořil demokratické heslo „Všichni lidé jsou bratři“. Jde ještě vyprávělo a bibličky jak zdejší. Přitom zdá se, že při svém činnosti zjednotil roku 1847 zrušila tato organizace svůj názor na „Svaz komunistů“ a stane se o bratřích všech lidí nabádala vospory: „Proletáři všech zemí, spojte se!“ Pracovnímu programu hnutí tenkrát zjednotil Karla Marx a tak byl ještě do zimy připraven „Komunistický manifest“.

Svět se proměňoval pod doteky dramatičtější události, stále ještě živých myšlenkami francouzské revoluce. V úvodu roku 1848 došlo v Paříži k novému revolučnímu výbuchu, jehož vyústěním byl zrod tak zvaná „druhá republika“, jíž se z tohoto francouzského dělníka až k nám. V duchu byl nahbit drahého bojovníka. Když se do Paříže včelil, hlavně města Rouen a Uberska, domáhali 13. března téhož roku potvrzení konstitučních svobod, zrušilo vojsko a ve svazce zabilo sedmáct osob. To rozprálo hnutí všeobecného nespokojení, takže i křesťané, kteří Klemens Kothar Klenel Metternich, ještě téhož dne zproštěný úřadu, měl co dobat, aby unikl davu a aby se mu podařilo emigrovat do Anglie. „Jedním z nich“ vyhlásil císař Ferdinand V. „Dobrotivý“ slavnostně slíb, že bude jednat se zástupci všech národností o konstituci, na jejíž podporu se už formovala národní garda, složená ze studentů, dělníků i měšťanů. Jakmile se o tom dověděli kupříkladu litomyšlští, vytvořili ihned na radnici červenobílý praporek a nápis „Constituce, blaho vlasti“. Podobně tomu bylo v Boličce a v ostatních zdejším městech, nejprve se o čem jásalo v Praze. Na dny 11. a 28. března tam byla svolána manifestace sblíže lidí do Svatošlavských lázní na Novém Městě Pražském. Tehdy už turečková tiskárna v Litomyšli začínala z vlastní iniciativy tisknout císařský list, slibující vyhlášení konstituce. 17. března přinesl časopis „Několik“ proslulí Karla Havlíčka Borovského: „Jelko ve svu neobkázvané stály se s námi nesmírné změny. Věra jsme byli ještě dlela pod neobmezenou ochranou policie, cenzury a našich magistrátů, dneska jsme svobodní mužové.“ Široká čtení 11. března přijalo text petice, sblíže panovníkovi: přisoudila se tu rovnoprávnost četiny s měšťany, změna zemského zřízení, vyhlášení svobody tisku i všech náboženských vyznání, odstranění policieji a soudní sněhu, volnost výcviku, demokratické zákony i sociální spravedlnost. 13. března vjel ve „Několik“ další Havlíčkův slánek: „Celá Evropa hledí nyní na nás, ukážeme-li se hodni svobody, nebudeme-li jí učiniti nerozumně ke zlému. Pokažme, že jsme již byli drahou pro duševní

samostatnost dozrali. (...) Milume a pišme zmužile pravdu, pokud ku prospěchu jest národu, každý desícho nejlepšího přesvědčení, co můžeme zodpovídat před Bohem, před lidmi a před svým svědomím. (...) Tak obstojíme bezevšech trestních zákonů a svobodný tisk poslouží nám k zvelebení vlasti, ne pak k roztržkám a ku potupě (...)“ - Před sebou národněho pátomana, Václavaštem míměti v Praze sloužil v týž den 13. března v příjehodě slunce arcibiskup Alois Josef svobodný pán Schrenk slavnou mši a celý náměstí bylo přeplněno nepřehlédnými davy. Staré chodily „Hospodine pomiluj ny“ a „Svatý Václave“ tu v onen den zainěly nejen jako prosba, ale i jako přísaha věrnosti Bohu a národu. Jím byla doprovázena u nadání delegace, nřivněji do Vídně přijaté psadavky. Opět zde triumfovala myšlenka národní i církevní jednoty, vlastenecké a zároveň sociálně angažované křivě ji nesli nade v nuce s vlasteneckými politiky a literáty. V Praze se utvořil „národní výbor“, aby podnětil první kroky u vyřazení českého sněmu. Zasedali v něm mimo jiné také Palacký, Tomaner a Riegeri. - 8. dubna uzakonil již císař rovnoprávnost obou zemských jazyků. Palacký i Balacký se přimlouvali za federativní uspořádání Rakouska, jež posládali za nejvhodnější mocensvou formu ve střední Evropě. 11. dubna před Balacký dotrukfustka: „Kdyby rakouského státu nebylo, musil bychom se v intereseu Evropy, ku humanitě same přičinili, aby se utvořil.“ Tehdy se už vědělo, že koncem lednu se měl v Praze sejít slovanský sjezd, aby manifestoval tato austroslavistickou myšlenku. Opínaly se o ni většinou politické naděje malých slovanských národů, spojily se jedním státním cílem habsburské monarchie.

Litomyšlští cedovali vřechy tyto události je zotaje rjím dechem. Vlastenecká a svobodnělá práce pánisti nesta své svore a v tu chvíli nikdo ani nemimál, předruže je si se z ní z druhé strany i módní plán vlasteneckých třech družic. Červenobílý praporek již vládl nejen na radnici a křidavem gymnasiu, ale i z některých občanských domů, musil nositi v slabozubých a ženy ve vlasech „konstituční náčičky“ a toměi nikde se neobavilo o něčem jiném než o nové společenské proměně, která má nastat. Kdeymovo, Slovo k občanům českým, pohotově vydané mistri biskupem, začínalo seřadit jím svoláním: „Milí bratři! Radujme se! Nový den nám svítá!“ Nejfoundičji vitulo naděložepi dobro svu pánistiše gymnasiu a zejména ovšem studentů filosofie, kteří ve stejny den, kdy arcibiskup Schrenk stoužil v Praze před sebou svatého Václava velkou mši pod štírkem nebem na okraji občanských svobod, vydali proslulí: „Vyšli jsme, my studenti na zdejšímu ústavu filosofickém, svou jednozbornou vůli, že se pro obhájení zákonitých svobod a práv vlasti, jakož i pro udržení občanského řádu a zastání majetnické i životní jistoty ozbrojme a ku prospěchu celého města v národní sechtoupíme obranu.“ 25. března byla zvolena delegace o 13. dula se v pánistiškém kostele manifestace křivě konala za hojně účasti lidí velké zádušní křivě na paměť studentů, kteří při obraně občanských svobod prolili v úvodu svou krev ve vídnu. Sebrálem studentů legie se stal posluchač druhého ročníku filosofie Alois Jehlička z Rovic a pobouřkem mu byl jeho spolušák, poradčí ján Jan Jeda z Litomyšle. Legie měla 146 mužů a skládala se ze čtrnácti decurií o deseti mužích, v jichž čele stali decurioni. V Litomyšlě se nahání jone užitéj poleobné seznamy čemí této legie; eteme mezi nimi například jmeno Josefa Krejčiče z Boličky, který se poradčí stal farděm v Prostějě, i jímých Boličanů. Ve své knize o Litomyšli pro Karla Jindřicha Nejedlý na skutečnost, že značné množství těchto naučnických studentů se stalo právě kněžmi a mnohá z nich přímo janyje (stříž), zároveň s oshojenou studentů legie se v městě vytvořila vedle občanské také zvláštní měšťanská národní garda, která se označovala jako Svatošlavský štora a jejímě čele stál Josef Buchtele. Každý přinesl z domova tu zbraň, kterou měl k dispozici: v seznamech je uvedeno i kopl, jež odevzdal jeden z občanů, ale zároveň bylo objeveno 98 pětice nejnovější vuply od pražského puškaru křivdy. J uvidíme a zaměstnanci vládního panství vytvořili tehdy zámekou gardu - a to tedy byl již čtvrtý oshojený místní ústav na obranu konstituce. Křivě slavnostně seřadil praporek tohoto gard - snad nejposlednější z toho vřech bylo právě seřadil praporek studentů. Když sebul legie Jehlička přivzal praporek: nury mladické divy Marie Pacidovské a předával jej praporečkovi šedoni, naděšeně prý volal: „Kou změnny okoy železné, volno jest duchu vzhřtu se povzněti, spole-

na oděvu hodina pro veškeré pokolení." U soubry Tanny Marie již studenty ovládli ostrostřelci z městanskou gardou a děkan Paul s řadou dalších učitelů tu stáli velkou koncepcí svou mši. Při svěcení byli „mnozí“ naposledy umělecký a Anna Jettmarová. Odtud šel přívod za národního jazyka kolem kofie a přes křesťanskou horu zpět k náměstí, kde se už chystala přehlídka všech čtyř gard. - Většina dnešních členů má tyto litomyšlské události zejména z Jiráskovy „Filosofie historie“, ale třebaže tato drobnější dílo patří k největším a nejintenzivnějším v celé autorově tvorbě, přes jen její tendence posunout a historické skutečnosti upravovat podle jeho potřeby. Je příjmem „Filosofie historie“ číst, ale nelze od ní očekávat věrnou reprodukci doby - nomenklatura má viditelný původ na úpravu a přizpůsobení této vlastním potřebám. Ani osobní ozvěny jednotlivých doležených postav četby nekrvají. Důležitou úlohu přitom hrají dějství v příběhu Josefa Frybortovi - ten zde vlastně studoval již ve dvacátém letě. A nyní už v litomyšlské vězeňské. Jan Vavřína s lidovostí v knihce na Pöhl nadstře, student proměn ročníka, filosofie, stal se v čtení legie, nomenklatura však nevedl a žádný milovaný román s významnou důvěrou Lenkou neprobí, tím méně se papeží nebo s významnými jazyky mohl čtení. S dokladem víme, že po dokončení studií se stal katolickým farářem ve Vlkavčicích na Pöhl nadstře. Vzememe-li je uvádějí jako osmý mezi šimlův děsnice, již uvel litomyšlský student Tádour.

Také v Poličce byli občané celého města zaujati vzrušenými politickými událostmi. Není pochyby, že významnou úlohu v tom sehrála sama blízkost Litomyšle. Přestože město leželo daleko od značné míry v hostině a jenom jeho část se z nich do té doby stáčila provést, sledoval každý z každého domů tisk a přes nepopulární jednání nařídit se jini, kteří dali do slůvek novým nadějším mnoho svých sil. Emola, který pilně odnával „Květu“ a „Právní noviny“, vzpomínal udeřilo z obřadů nejnovějších, čarů svého přítele Karla Havlíčka Borovského, čítá je v městských novinách a v jiných slavných čteních a používal na jiné, činnosti vlastních, které se už nemí spojovat příběhy slovy o vlasti, ale má nyní prokázat, zda je opravdu hodno svobody, která se mu v obřadů jeho přišelých nabírá. Původně on byl z těch, kdo vřelali velká slova o svobodě na občanskou a křesťanskou zodpovědnost, jako z každé skutečné svobody vyplývá. Viděl, že to není zodpovědnost pouze za sebe, ale zároveň za všechny ostatní, že jejího osud a sociální postavení. Prohlášení občanských svobod má být podle jeho názoru velkou příležitostí pro křesťanské svědomí - dříve myslí se má prokázat, jakým je kdo dopředu v katolickém. Má se to prokázat i v toleranci a lásce k ostatním, kteří nemí katolíky nejsou. „Nastane chvíle a jistě je zapotřebí pro vlast každodenně pracovat. A práce pro vlast, to je práce pro nás všechny stejného jazyka a pro všechny ostatní lidi, kteří potřebují jakékoli formu. Jen tak prokáže tento národ a jeho jazyk právo na svou existenci v nečině rakouských národů i celého světa. Jen taková služba národu, která je zároveň službou Bohu v obecné lásce, bude cenná.“

V souladu s nadějí na vydání konstituce a s doporučeními, uvedenými císařským patentem, vznikla tehdy v městě vedle ostrostřelckého sboru také národní garda, jejíž setník, rankový Josef Smola, nabídl neproděné věty německy zpívat velmi častým. Garda měla kolem pětiset členů, ale s jejími obranami to bylo už mnohem horší než v Litomyšli. Nikdo více nepřinesl kopí, ale nikdo ani neobjednal pušky: evřelo se s pouhými holemi. Čiřilo se „na obci“ („na vábí“) bez uniform, v čirých šatech; jen setník Smola, aby se jako velitel odlišil od ostatních, měl na hlavě červenou čepici a na ní bílý chochol. - Ze žáků hlavní školy se zase formovala studentská legie, aby ani v tom nepostala Polička pozadu za Litomyšl. V blízkosti Vojpeli Tanny Marie Pomoce byl dělal takřka vyřazený výprk Loray, kteří si oblékli černý frak s kordem a vyplněli velení této studentské legie. Za jejího centuriona byl prohlášen nejlepší žák druhého ročníku otvře třídy Schich z Limberka. Formu oblékli s touto vestu, zdobou zelenými knoflíky, a na hlavu poradili „naučantskou čepici“. Msto holubičí žáci dříve pušky, které si sami vyžádali za pomoci školníka Pauer a vyřazeného doleštělce Grubnera. Pak se poličská čepice v ležerů podobala

rice „kiz na vyjetý“ než skutečně připadá nevluce, ale to už bylo dáno umstnými imžními poměry a náležitou zdůvodněním mátečka za přičer. Msto bykem náměti jejíků „hru“ jednoručně bratřelivost: například hned Schichův poličník, žák Buchta ze Svítar, padl o rok později za nevluce ve lidu na barikádě. Tam už nešlo o „hru“, ale o skutečný boj. - Právě Josef Justin Michl - Drašar dal v sněhu dnech vyřizovat vlastními nakladem svůj text provolání ke druhin nadcházející svobody, jehož problematice zaměření a jednotlivé formulace byly však přijaty s umstnými nospaky. Co si on od konstituce sliboval, nebylo zdaleka shledáno s obecným zájmem a nemohlo jen tak bratřelivě dotýkat nadějí všegnosti. - Předsedou o něco později založené „Veřejné čtení slovanové“ se stal místní kaplan a ředitel školy, kněz Emmanuel Linzeitig, nejvyšší litomyšlský spoličel Josef Trautvila Brub Kar. Tam se přičinil, aby čtení studentské legie nosil červenobílou čepici a když byl ve škole povolán první český profesor v době rakouské, zahájil jej slovy: „Reči česká, libám tuji libovůlností!“ Čtení tohž umstnou mstú křistným spíše, že sám byl Němec, německy byl vyhovován a s jazykem tohoto národa se rozuměl teprve podstatně později.

Jak bylo bouřlivě dny Poličsko přehrádo, zachycuje zčásti Tereza Nováková v románech „Na Librově gruntu“ a „Drašar“. Litomyšlské události ze stejných dnů pak - jak jsme se již zmínili - zpracoval Alois Jirásek ve své „Filosofie historie“, která dodnes právem patří k jeho nejcennějším knihám a dočkala se již několika kerého divadelního i filmového uvedení.

V březnu 1848 došlo v Poličce s v delší době změně v vedení místního ochotnického divadla a jeho řízení se po Antonínu Kovičovi ujal nový měšťský lékař Josef Tábela. V programu z onoho roku vidíme už zase nepřehlédnutelné příběhy českých her umstvané literární inovací, z nichž některé se objevují na našich jevištích dodnes. Tehdy byla uvedena Tylova „Paní Marjánka máčka pluku“, Turinského dramatická básně „Pražané roku 1648“, Štěpánkovy hry „Obléžení Prahy od Švéďů“, „Kat Amsterodamský“ a „Hastroš“, týmal dramatikem do čestným přehlášená veselivna „Tři otavé najednu“ i Topferský zveřtené hry „Kvodo v rozže“ a „Naška a deera“, z nichž druhou oběti připravoval rovněž janičů Josef Kajetán Tyl.

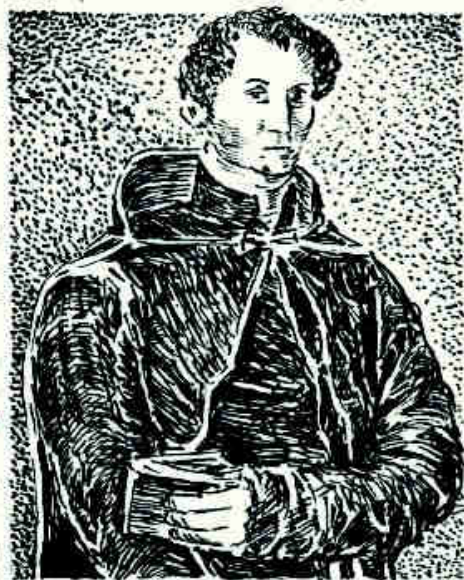
Revoluční události roku 1848 vyvrcholily Slovanským sjezdem v Praze za účasti zástupců lidu z českých krajů a říšských hostů ze všech rakouských zemí. Už od počátku uvažoval, tedy dávno před zahájením sjezdu, byla Praha plna nových lidí; všude se všude diskutovalo. Veliké pražské výstavy pořadky, kněz Alfred Windischgrätz, vyhlásil pohotovost. Tím se obou světlého hábaru na Valašskému náměstí slavně protopřestýtel Stamatovi slavně služby Boží ve staroslavenském jazyce podle pravoslavné liturgie. Mstávní byli obléčeni do národních krojů. A ve sntodšní pondělí odhaloval předtím pomníkem kněz Jan Arnold mši, již se zúčastnili ostrhožní studenti, dělníci i ostatní lid. Společně tu přibrali, že budou stát „všichni za jednoho a jeden za všechny“ a k svatobrožslavnému chování přispjeli hymnu „Hj Slované, ještě naše slovanští řeč žije, dokud naše věrné srdce za náš národ bije. Žije, žije duch obřavný, žit bude ns věky. Hrom a peklo, marné vaše proti nám jsou vzteky.“ Když se účastníci mše rozdělali a míjeli budovu operaního výjevišního velitelství, zabřel vůdci proti ni pěti a zvolal: „Revat!“ Že budovy i z křesťanských křivců, má jejíků místo stejí dneš obřemidám, vyrazili vojáci, začala přistěhlka a padli první mstři. Bázem se z dležby vyřídilo kamení, mšel se nábytek a dříví, obracely se vsy a z toho všeho stavili studenti barikády na obranu proti vojácké, kteří sly byli poslání, aby ohrožili vydání konstituce a národní potlačili nrdice se svobody. Armáda zadržovala plnou sílu a někteří křehdinnou střelbou z dleř nosetali barikády nového města. Aby byla ubájeana studentská barikáda v Ovocné ulici, přispěchali jí rychle na pomoc františkáni od Tanny Marie Smežné. Klápmi hlavní hadby od Čelčtva ulice ve Klementine, kde bylo vlastní centrum vzpoury, trvala až do soboty, kdy Windischgrätz prostrání tvrdě potlačil a vyhlásil nad mststam stanné právo. Mezi čestnými sly mstřními byla i jeho manželka, která byla zasněžena kouli, když nepatrně vyhledla zornai. Do posledních chvíl hájil postěji jezuita, právník Votka, křemstinnou kolej se slovy: „Zvítězit nebo zemřít.“ - Socholáním na vyvolanou vzpuru vlada, rozeznala pražský Slovanský sjezd, zakázala činnost národního výboru a zmnožila svolání itavoda nebo čestného sjezdu. Studenti litomyšlské legie patřili za povstání k nejsrdnatějším: právě oni byli mezi těmi, kdo tak

co dal tobě, /by náš jazyk neshnil v hrobě. //” - Také na to nyní myslí a hledá, jak žít a čimovně vlastenecky, spojené s láskou a osobně křesťanskou pojetím plným vřelostí, udržitelné v smyslu a živelnou lidovou zbožností. Vzpomínka byla tím pokročilejší, že jeho přítelé mezi tím potkali tolik bolavých událostí. 12. listopadu téhož roku, kdy se Smola setkal s věsto myslí v Německu, byl Slavíkovi znovu vyšetřován soudní posetou v Katedrále pro články „Spolupráce s lidem občanů“ a „Náš jeim občanem“. Když valná porada Antonín Breuer posazeními příteli oznámil, že obžalovaný „nemá vinu“ a ze všech stran se ozvalo volání „Sláva“, slavnosti státního soudce. Teprve když 16. listopadu zhlédla obžalovaný komora vrahůho soudce, že upouští i od dalšího stíhání za některé články v žurnálu „Německé noviny“, zdálo se, že konečně si Slavíkovi oddechne; uvědomil si, že Smola, když se o tom všem z jeho listu dočetl. Jenže už 14. listopadu přišla další soudní obžaloba... - Pítel politického purpuru zrušil 18. října opustil, šel v té době opět na Vysočině, v Německu-Rodě, stranou vřelého žurnálu a zebe se věnoval své rodině, ženě Julii a dětem Zdenka. Žil v roce byl 16. prosince ještě téhož roku zaklen čtrnáctem a odvezl do městečka Brixenu v tyrolských Alpách, aby mu bylo ivotněji byla vsta i početně možnost jakékoliv aktivity i části na politickém dění - pordeji tato ostění vyhlášen v katolické kněze „Tyrolské oblasť“. Největší úspěch, že se brzy vrátil k rodině, ale když v dítstvele zrození francouzské republiky a obnovení despotické vlády zrušil i císař František Josef I. 31. prosince 1851. Během této ústavní, jeho naděje začaly ochabovat. Mnoho to poprvé ani nepočítaly v dítstvě, že hlavním reprezentantem nové vby absolutismu se stal někdejší revoluční vůdce z roku 1848, Alexander Bach. V některých dopisech, z Brixenu světoval Slavíkovi Smolovi svůj strach po rodině i blízkých přítelích, zároveň však jej povzbuzoval, aby neustával ve své vlastenecké práci a nabídal jej, ať obrátí pozornost zejména nepříjemné postavení lidové státnosti; sám se pilně zabýval studiem lidových písní, z nichž čerpal novou inspiraci i pro svou vlastní básnickou tvorbu; kromě toho hojně přečetl a vžil literaturu a chystal se k sepsání i rozšíření svých satirických satelů. A souběžně: po „Tyrolských elegiích“ tu zdaly naposlé ještě „Královna“ a „Květ svatého Vladimíra“.

Žilé politické události jen ještě posilovaly politického purpuru a v jeho ústí vřelost novému chrámu vlastenecký charakter. Žalal přičesat z řadové iniciativních návrhů. Snil o tom, že pozve do Poličky některé přední umělce, pro něž národní program znamená tožně co pro něho, a že je požádá o spolupráci. Sám se z některými z nich znal a chtěl využít této snárodnosti vyvíjet. Ve vlasteneckých kruzích byl toho času velmi oblíben osobou Emanuel Max rytíř z Wachsteinu, žiláce svého poměru masově Radeckého na pražském Malostranském náměstí, mammonové osoby zrušil dítstvě se švabovské katolické a několika smysoz se katolické - psalval tehdy zrušil na zrušil katolické šeráfského i svatého křesťanského a jednalo se o sadový stupňů Píeti pro byje most. Na něho se tedy chtěl politický purpuru obrátit a požádal ho o vyjádření hlavních čísel vřelosti vřelosti.

Mocně se tehdy znovu vrodala také další vřelá mariánské úcty. Když v listopadu, už v roce 1850, zavolel císař Ferdinand III. ve svých zemích o vlastní újnu a bez vyjádření Říma nikým nepotvrzený svatý Neposkvrněného Pěti Panny Marie. Český zemý se v souvislosti s tímto svatým nazývaly „mariánskou zemí“. Neposkvrněnému Pěti byl po skončení třicetileté války zasvěcen kamolický slop Píeti na třicetiletých náměstí v Praze i mnohem pordeji Pacákův morový slop Poličce. Mající podobnost, zasvěcen Panně Marii, rozvířky pocelě ze své krásné spoutaných lidových slavností jara. Maria, v níž její čítelí vřelí přívěs tak Pannu jako Matku, stala se zároveň symbolem vědného žití v vřelí státnější a nejvýznamnějším smyslu slova. Jaký dia, že vlastence Josef Smola při tom zároveň myslí na boženu Německou, tím spíše, že ona i Maria se stále více stávaly jakousi ženskou personifikací snu o národnosti tohoto národa. Když pak 8. prosince roku 1854 vyhlásil papež Pius IX. dogma o Neposkvrněném Pěti Panny Marie a potvrdil tím vřelost po staletí přetrvanou v naší zemi, když vyhlášení dogmatu bylo mocně oslavováno před mariánskou státní v Poličce, myslí znovu Josef Smola i na Německou. A zrušil v den své slavnosti se utvrdil v přesvědčení, že bude-li na novém oltáři Panny Marie vřelosti svatého jakékoliv umístěn jakousi nářadý obraz, měl by osou vřelosti připomínat také tuto velkou českou spomátelku, která dosud žila.

Všichni číteli ideový záměr Smolův a mnozí mu rozuměli. Od út k místům ze veslo, že nový chrám bude domem víry i památkem národním, že v něm má být manifestace vřelosti do dobré, k čemu směřovaly nejvyšší sny katolických národních buditelů již od doby baroka i odkaz roku osmaštyřicátého, a ce zaprvy ní, stavěno žáné pompy a vřelosti, má ve vřelosti čítelí dojet svého plněného vyjádření. - O Smolovu myšlenku se velmi zajímal také někdejší mladší přítel bývalého poličského kaplana Antonína Hájka, pianista **Josef Václav Justin Michl**, jemuž se Filipo Drašar. Staloval proto stavbu od samého jejího počátku a největším záujem. Oml kostela mu nebyl k dostatej ani předtím a nejednou jej připomínal i v blízkém roce 1848, kdy vřelosti lidí byla zaneprázdněna jinými starostmi. Ten jeho zájem neustával ani tehdy, když se jeho osobní život již značně komplikoval a vly byl jemu sčnatolik povinen doslova problém, že jeho dítstvě neaktivita již začala ochabovat a zapudat. Tereza Nováková, která omla některého kněze a horlivého vlasteneckého epismatele ovlivila na počátku naše století románem „Drašar“, přivedla jej v tomto zrušil dle s dekou Justinou Trávostyvou mezi květny, napučené při vřelosti do osvětleného kostela, a vřelosti mu do út

doma, jemuž vyjádřila jeho i obecný vřelost a postupující stavbě: „Toto jest budoucí křeml náš, totiž pevnost naše, ze srdcí dobrovolně obětovaná a také z rozumu. (...) ž žáné vřelosti a hrdičanského tyto čtrnácti samé vyhlášen byly, aby zdi našeho křemlu z nich povstaly a on přičel nad zím obdu svatého ducha v vřelosti křemle, pora z eihel stavěny. Aby pak rozmanitě květy na palučkách našich již nyní vjedno strosly, aby podle přání pordechného „Boset“ se jméno své se stalo, i já, žáné pro svědomí a pro příklad předklá svých od toho to kněžství starého knaze Poličky žáné se oddělil, jeden kámen na křeml budoucí obětují, to jines křeml škol poličských...“ (Drašar, vřelosti v vřelosti vřelosti z roku 1952, str. 100).

V Michlových představách o ideovém projektu velkorysé novostavby často se opíraly o přímé konsultace s purkistrem Smolou, mlčelme i jinou nálet celou řadu velmi osobitých a na svou dobu neobvyklých názorů na řešení náboženské otázky v době „nového křemlu poličského“. Tento pianistický kněz odmítal brát na vědomí rozdělené křesťanství. Vřelosti romantické idealizaci, bohužel nekřesťanské, nazíval všechny předbřlohské církve jako jedinou „církve českou“ a právě k této jediné církvi se hlásil. Pokladal se za jejího mluvčího i reprezentanta, za nástupce kněze Šimona Litomyšlského, jehož jména se často dovolával. V příjze z 10. září roku 1854 se prohlásoval za kněze „katolického-evangelického nábožensství v národní vřelosti“ a už několik let předtím, dokonce v době, když Poličtí po jiné státnosti nechtěli přikát otázkou národnosti nové osvětlené chrámu a kdy přívěs ve vřelosti smah Josef Smola nebyl dosud purkistrou, napsal Justin Michl do 41. čísla „Českokobratrského hlasatele“ v roce 1849 slánek, v němž ještě jako službu konající římskokatolický kněz navrhol, aby „v nově vystaveném kostele služby Boží jak katolíků, tak evangelíků střídatě budované vykonávány byly“ na důkaz „křesťanské snášenlivosti“.

Některé církevní představitelé katolíků i evangelíků si tehdy jeho názory nedovedli vyčíst jinak než jako projev porušené myslí a v posledních letech, jej čítelí umístěti do ústavu choromyslných. Jenže měřtky nankejš, lékař a starostující purkistr Josef Smola, který - podle ústní spávy litomyšlského okresního hejtmanství ze 16. října 1854 - byl jeho „přítel a strupencem“, vydal již 22. říj-

na 1850 to nejpriznivější úřední osvědčení, prokazující, že jmenovaný je duševně zcela zdravý. - J když zejména poslední přesvědčil Josefa Michla, že bytostně vnímti nechtěl a neměl by postoupit do nejednoho důstojného zmatku, v němž celý národ jeho rozhodnutí by byla sotva obhajitelná, a tak v endokrómém životě dospěl do nešťastných míst, tyto skutečné ekumenické rysy jeho myšlení nejsou bez zajímavosti, tím spíše, že se objevily už před polovinou devatenáctého století, že to bylo v Poličce a nadto v souvislosti se stavbou nového děkanského kostela a s promyšlením jeho původní ideové koncepce. - Když Josef Václav Justin Michl v roce 1863 zemřel, byl pohřben na blízkém evangelickém hřbitově, oblečen do římskokatolického nádobného oděvu jako katolický kněz. - Poroučel také, že některé z jeho publikovaným myšlenky, týkající se poličského děkanského kostela, jsou v určitém smyslu výsledkem předložení konsultací s Josefem Smolou, a jsou tedy aspoň do jisté míry a tlumočením vlastních představ a zaměření purkmistrůvých. Nam nyní pomáhají dopředit zrovň obráz idejí a snů, jež do novostavby bratři její iniciátoři a podnikaví představitelé místa vložili. Ukazuje to, že idea vzájemné křesťanské snášlivosti a návratu k původní jednotě v Kristu cestou porozumění a lásky hrála v této koncepci také významnou úlohu. Jistě nelze prohlásit, že by se u ní byl už tehdy zračilo hlásit; podstatné však je, že na ni myšlelo aspoň třech několik lidí, poznamenaných dědicím našu osmačtyřicátého, jímž osud a budoucnost rodícího se chrámu ležely těžce na srdci. Pro nás pak je černé, že si bylo skutečnosti můžeme připomenout a hledat v nich početnou výzvu pro století ekumenismu. Můžeme v tom vidět i jeden ze základních kamenů nové tradice, vloženy už kdysi do věžku chrámu, jehož věž se dnes zvedá nad Poličkou.

Smolův přítel Karel Havlíček Borovský se vrátil z Vídně s poctivým zdravím, až v roce 1855 a je 29. července 1856 zemřel. Nikdy už nebyla zapomenuta trnová koruna, kterou při pohřbu položila na bosoučku rakvi Božena Němcová. Mrazivá ruka toleho jímě této koruny znovu vyžánula na mysl jako obraz opakujícího se následního údělu za temných okamžiků druhé světové války. Byl vede Františka Halase (Háje kni Božena Němcová) také Jaroslav Seifert. „Když ve tmě hříšilo jenom tma, / jež říkne slovo nevypráví, / korunu ruka neznamená / tu, jež jsi dala Havlíčkovi, / jako by křída v náše krovky, / jako by v bichu žalostném / ztrn, jež dala Havlíčkovi, / bodal nás ostn za ostrem.“ (Vějíř Boženy Němcové). J purkmistr Smola tehdy zřejmě promyslel na Boženu Němcovou i na své životní vzpomínky s ní v roce 1851 a ještě více se v něm zjevil jako sen o liblíškem, ba téměř mariánském spicmatelém ni stv v našich národních dějinách nové doby, které se musí nějak promítnout i do předoby politického následního chrámu. Je pozoruhodné, že dva jmenovaní moderní básníci našeho věku ostavili Boženu Němcovou ve svých věšlech, podobným způsobem, na jaký mysltel ov. Zpěvny předcházející postojí zřetelně, potvrzují, že od 11. února 1858 zasahovala jakož září cí postava v jazyce masubeltně tak silně imaginaci mladé dívky Bernadetty Soubirosové, že z ní vzešla další vlna niterné mariánské poesie, jež se neubránila už nikdo z lidí, kteří v sobě měli víc než svou věčnost patřící a přezemělné bytosti. Od té doby se volalo tím vřelým po samostatném a důstojném v dramu uměním otěti svatý Marie.

Mezitím práce na stavbě pokračovaly a došlo i k vrháním nehodám. Když v červenci roku 1856 (jináče před Havlíčkovou smrtí) vytažovali podokenní pás, stómlo se ležení a obrátil František Štefka, který na něm pracoval, se ramí a za tři týdny poté zemřel. Ještě v témž měsíci se zřítit mladík August Kozel a svůj pad nepřičil dale než o tři dny. Pro Smolu tedy byl Havlíček smrtí třím z „blázných“ mrtvých podle staré lidové pověry. Jen u toh „rodinou“ byli všichni, s nimiž se cítil být spjat přátelskými svazky a společným cílem nebo úsilím. - To byly nepřítelové a bolové udalosti.

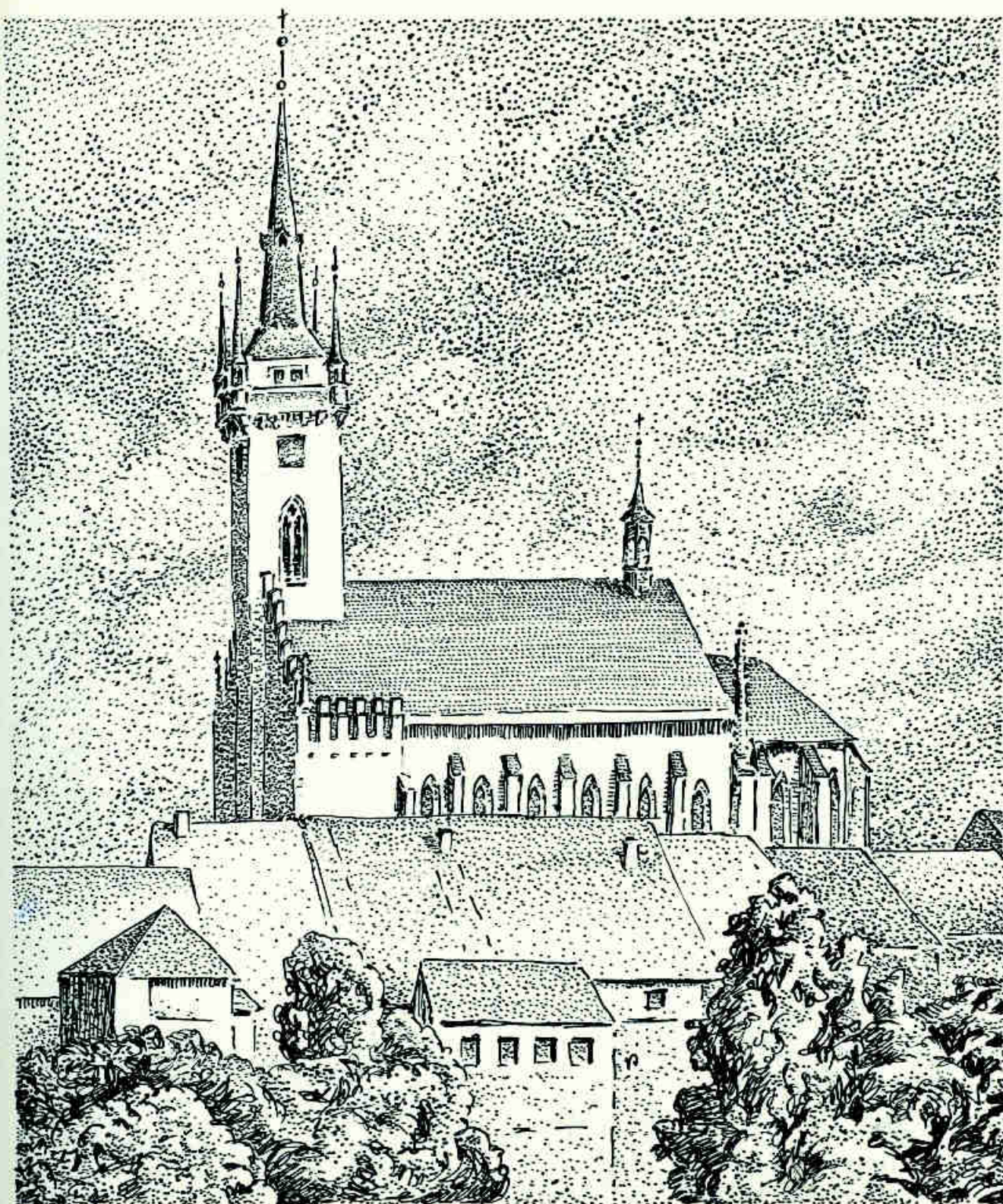
Pro novogotická okna chrámu byly navrženy pěkné kamenné kružby. K jejich zhotovení vybrali stavitelé dovezený kámen z Mladkova u Moravské Třebové. Kamene z Hněbce a ze Skvoředu u Slatiňan se zase učilo na ostění dveří ana „klobouky“ pilířů. Z Královce od Německého (dnešního Sněžného) se dovážela žula. S jistým panem Langem sjednal magistrát smlouvu na dodání schodi, které měly vést ke kružbám; materiál byl dopraven z Brněnce. Z Trhonic se přiváželo vápno. Mramorovou dlažbu objednal purkmistr až z Lindové u Freivaldu ve Slezsku od Jiřího Grégra. Z Podolí u Hermanova Městečka byla dovezena tomba a oltářní schody. Z kamene, vyklámaného v Květnýchkách u Temeš, odevl Jan Cigl z Dolního předmostí řádu zedáříbých kamenických prací. Téměř bylo zadáno zhotovení a položení dlažby na kružbách. V první čas - až do roku 1855 - konal většinu zednických prací Jan Klein z Moravského Švábenbergu, blízký příhraní zedářího Marka Kleina, a poličští členo-

vé této rodiny. Zřejmě nebyli farníky a ke kostelu je nově začala žádná povinnost, za se zdanma a z vlastní iniciativy přinikli vlastními končinými potahy materiálu, zejména vyklámaný kámen. Dělati to všechno z osobního přátelství k purkmistru Smolovi i se zřetelom k jeho vlasteneckým zaměřením. Bylo by možné uvést jeina ta ní dalších, jako politického Leopolda Tajmona, vyzretského Karla Klemky, horavřed-městského Františka Vonděrky a jiných, kteří všichni se přičinili o zdar zednických prací. Rovněž Václav Klimeš zastřešil novou věž i sanktusovou věžku. Koránských, zámečnických, hřebčínských, zednických i jiných prací se ujal vesměs řemeslník z Poličky a všichni na tom pracovali se zaujetím a láskou. Tak například nově zedá práce vykonal Josef Červený, zámečnický Vincenc Klimeš a Ondřej Šolý, hřebčínské práce Antonín Litterbach. Okna na kružbu zasklil Jan Trčky, šestačveřel modlitebních stěn a veškeré lavice v pseudogotickém slohu vyžezali František Klimeš, Josef Vornaj, Jan Kozel, Jan Šterka a Vincenc Fiksa, všichni z Poličky. - Přicházely nové peníze přispěvky od poličských občanů (z nich nejvíce peníze přišli zastali magistrát Josef Nehoda, Magdalena Kozlová, Dorota Kuchedlová, Anna Tošpurná a Kateřina Kremerová) a sám císař František Josef I. poskytl dalších pět set zlatých.

Krok za krokem dorůstal děkanský chrám svatého Jakuba Většího do své definitivní podoby. Všichni rykli a rádi vyžkali jeho nové société, ba leckomu se zdálo být lepší a vhodnější než starý kostel, jehož nejvlastnější stavbu i jedro - aspoň pokud jde o hlavní loď - a náklad věže - se přece jen podařilo včlenit do Schmoranzovy a Wachovy budovy. Měli dokonce za to, že lépe odpovídá nynějším požadavkům, potřebám a představám, že věž, ryšice vřel byl spojen s náč purkmistrem, jehož sen se Michl konečně svému naplnění. Byl náč, že projektu se ujal právě František Schmoranz. V publikaci „Čechy“, připravend péči Albrejta Jiráska, Václava Nováka, K. V. Bláskova, Theodora Korosa a Zdeňka Wirtha na počátku našeho století, čteme v souvislosti s poličským kostelem o Schmoranzovi, že „stopy jeho ducha všude ve slavné velikolepé svatyni jest viděti“ (VII. díl, 1. odd. Praha 1905, str. 128). Zdá se, ovšem nešlo o pouhou architekturu, jakloli hadla prováradou úlehu a mělo se jí podílet všechno ostatní. Teď bylo zapotřebí vybrat vhodné světlé a měkké, jež by umělecký výraz by souměl s rytmem stavby a která by se všech nejlepěllmánila duchovní smysl, postání a cíl díla tak, aby se nejvýběmňji hovořili k celým generacím dnešních i příštích věšiců, aby jim vyprávěli o tvářích těch, kdo začali nov osmačtyřicátý a aby ve svých výhraných přezrech převedli národní myšlenku o obkřím, k níž měly všechny tábě věšicly budovy.

Chceme opět stal gotickou trojlodní orientovanou bastikou; hlavní loď však tvořit jé byla vyřel než polygonální presbytérium. Stavitelé si už nepáli, aby v tomto novém kostele někdo pomýšlel stěny barevnými natěžit, aby na ně dal malovat fresky nebo je dokonce neupřimně zlobit. Čistá a předná na architektura ne měla být místem marných a její účinnost jít k těle oslabena. Původy zde měla hovořit sama, její „mohutnost, velikost a hloubka“. Zde byly natřeny bílé a jenom nepatrně zatonované (včetně soklů v měšicích, jomů byly usazeny gotický ornament), které dostaly šitavou barvu. „Ještě mnohem později zaznamenal svůj dojem z vnitřního chrámového prostoru místní měitel Jan Alois Čupal: „Bílost jeho zdi a chromová žláť slonů, barva stěnicích paprsků, zřetelný zpěvné vlny nedivů v duši a srdce zaplavují světlem.“ (A. Č. Čupal, její paměti a výborne umění, vydal Jan Pelka v Poličce, 1939, str. 12). - Zvonice předcházející budově, kterou bylo nutno na začátku padesátých let zřítit, nebyla již znovu postavena. Pro usony se nyní našlo dost místa ve štěle pětáctimetrové věži, přivzývající celé okolí a daleka viditelné náčtím, kdo se z jakékoli strany blížil k Poličce. Zvon Medán z roku 1571 - jediný, který přežil požár, když se po zřícení zaryl do země - byl znovu vyžadován a s novostí zavěšen mezi věžní trámami, i když jeho kovové srdce bylo pulké. K němu přidaly půlby tři další zvonky. „Má-li být národní život nyní znovu umělen, prohlásil jednou purkmistr Smola, pak ať za něj hovoří tyto stěny a apřijí zvonky a vysoká věž našeho chrámu nechtě nose k nebesům všedny naše stěsky a prosby.“ - Vyřel-li kdo po točtýchlu shoděch až na ocha věže, obklopující zedný strom světlíku tónového, mohl si připadat jako v jiném světě: se všech stran jej obklobo rebrská klenba, hned zamračená a ticho i zblesky, hned zase moše zářící, a pozorovatel se cítil být téměř „bratrem žul“, v jejíž společnosti najednou došla „jinak nahližel na všechn ten život dole, a snad - aspoň počítově - se na chvíli posnesl nad dohu, která ježte do čedstého rozu byla všem smádkom o potvrdnutí společenského života, málo přivzím.

Navě v této podzimě době se purkmistr na všechny strany dotazoval, kteří z vlasteneckých umělců by mohli svým dílem přispět k prospěchu politického děkanského

Kostela. Nebylo snadno získat někoho pro plány tak jasné a jednoznačně vystavené. V oněch padesátých letech, kdy Sabina ani Frída neznali vězení a udaly i ty jako dramatik a spisovatel se odmlčel (oním jako herec šólitsovovy společnosti vystoupil ještě na počin roku 1855 na jevišti v Blíže), mnozí hledali záchranu a uplatnění spíše v cizině. Tehdy měli Jaroslav Čermák, který pro své postaje z roku 1848 musel opustit Akademii, odešel do Belgie, kde zpracovával vlastenecké náměty z české historie, a potom šel ve Francii. Soběslav Tinkas, o němž se zase vídělo, že v revolučním roce byl centurionem student-
ské legie, vydal se v roce 1854 stejným směrem. V polovině července téhož roku pře-
šel do Říma srohal. Václav Levý a zůstal tam plných dvanáct let. Skladateli

Bedřichu Smetanovi z Měke Litomyšle bylo v druhé polovině padesátých let lépe v Gó-
teborgu než v Čechách. Žil tam tu rokem Josef Mánes - ten ale naději putoval pohlava-
ně a Slovanskou, vzešel z roje, pobíral tudíž venkovských lidí a dotvářel svou ma-
liškovou představou ideálního zlevinského typu. Jak už to bývá, právě čas neklidu, tí-
ně a útlaku dával v mnohých hlavách dozrát veřejně potlačeným snům, jimiž měl vy-
vrcholit romantický myšlus národa: Mánes se zabýval ilustracemi k Rukopisu
králové dvorskému, Němcova vydala tiskem »Babičku« a Frben v roce 1853 »Kytici«.
Palacký pak, stannou věcho veřejného dění, v němž pronj nyní nebylo místa, dokon-
čoval své nejprosačlejší životní dílo, »Pějny národu českého«. Josef f Smola si

staroměstskému rebevidomí z doby „zlatého věku“, pohledy jeho věrně sledují všichni, kdo nebyli majetkově a umělecky příliš patricijským a starousedlým představitelům města, přičemž stanovisko světečně křesťanské: „Ponizte se před obličejem Páně a pomůže vám“ (4, 17).

Socha polišského hlavního oltáře se v šedesátých a sedmdesátých letech devatenáctého století stala předmětem nemalého zájmu veřejnosti. Zejména vstoupil Václav Levýho přijali dílo se spontánními sympatiemi a obdivem. Chvilu či čistota od osobnělé kompozice i výrazu, průzračnou jednodušost vlnitost a „evangelní prostotu“ může v antickém oděvu s knihami a pastýřskými holi, svobodně nesčítá a přitom své národní výrazové prostředky zachovává a jednoduše a prostou strukturou biblického textu, jimiž zase poukazovali na antické inspirace a naději plastiky do souvislosti s světoznámými sochami řeckých bohů a s neostřími sportovními

středověké filosofie, v nichž domýšle mělo o zachycení individuálního vzhledu poví-
 pat trůně, ale o vyjadřování nadindividuální, obecně platné a nadčasové truthi
 duchovního obsahu jejich myšlenek. Malíř František Ženíšek po návštěvě poliš-
 ského kostela navrhl toto dílo „nadmíru vzácným a neocenitelným pokladem“.
 Jakub Arbes ohlédl v letech 1886-1887 povídku **Těžiště**, vztaženou do
 dílky **Z ovduší umění**. Líčí tu fiktivní rozhovor několika maleů v socha-
 řově římském atelieru: vřelými obdivují tuto novou mramorovou sochu, každou
 patří, časem řádu, modelaci hlavy - a jeden mezi nimi vyvolá dekonze polito-
 vání, že tak mistrovské dílo nemůže být „zachráneno matičce Praze“. Jiný malec
 namítá, že Poliští si sochu plným právem zaslouží: „Vědyť ti, kteří si to-
 to dílo objednali, jen smysl pro umění a zaslouhy přito, by měli ve svém
 městě také aspoň jediný výtbor, který bude závist Pražanů. V Praze
 arci bylo by dílo to přístupnější celým Čechám; ale což naplat, když
 vzhledem k dluh tomu neměla Praha pro umění takového smyslu jako
 Poltáka...“ (Výzposu malec je správně namítá na příliš malou podporu, již o měl
 u reprezentace české vlastenecké společnosti v Praze téžit ten, kterým se u vědy byl
 křesťanský bláznivý a lidový i umělecký byl více Čechem než bratr Mačov.)

Avšak také mezi historiky umění nasházel polišský výtbor Jakub pří-
 nívě obdivy, podobně jako i jiné z první římského období vltavou českého.

K. B. Mědl, první český žák vídeňské uměleckohistorické školy a pozdější
 profesor na Uměleckopřírodově škole v Praze, vltavaje si nápadně podobnost
 díla se sochou San Matteo Lorenza Ghibertina v Or San Michele, napsal:
 „Poslední krásný záver italské gotiky, Lorenzo Ghiberti, byl mu kni
 vzorem. Čistý, zrouha mimosvětový idealismus ji oblévá se všech stran.
 Velké roucho v měkce sládnějším línkách a plochách zakaluje její tělo,
 póza je vzorná a pouzhecená, hlava jemně ušlechtilostí, a všechno to
 jak v ohnisku se sbírá v přesvědčeném citu nábožně a věřící, něm
 neporušené a už varšene vřelosti, která každým rysem praví: »Vě-
 řím!« a mírným hlasem domlouvá: »Věřte také a budete
 spaseni!«...“ (K. B. M.: Umění věna a dneš, str. 28-29).

Vltavme se ještě na okamžik u charakteristice Mědlově. Podle jeho slov
 Václav Levý, propůjčující se také zejména v polišském svatém Jakubu,
 „Strossmayerově“ Madonně in Trono (dělá totiž svůj papír Pia IX),
 svatím Janu Křtitelem v kapli Anasta z Pandubie, pražského vltavěmu oltářu
 či v sochách svatých Cyrila a Metoděje, „... podříze čistbu a krásnou před-
 stavu Boha“ i vltavě mu „svatí a světoce jsou nadpozemskými ideály
 subtilní čistoty mravní i fyzické a jimiž se ve chvíli modlitby cí-
 tí tak blízek „jako členům své vlastní rodiny.“

Také přiznačný „český lyrismus“, který je dodnes právem
 čítán u osobitým znakům naší národní umělecké produkce, do-
 žel podle Mědlova mínění svého výrazu v díle Václava Levého:

„Ne lyrika vášně a prudkého pohnutí, ale stále vnitřní zachvívání se
 ve škálách dobroty a měkčnosti, v tóninách tklivého soucítu a nereptají-
 cího trpení. Není to ovšem všechna podstata české duše, je to pouze
 několik stránek v její knize, ale právě k těm se Levý stále vrací a před-
 čítá je hlasem a tónem, který jímá svou upřímností a svým meličným
 teplem. Co je v pouzře českého člověka mírnosti a vřelosti, co je v ní přítul-
 něho citu, co je nezakalené čistoty na jejím nejnižším dně, vltav tento
 synek kozlanského domkáře do svých světo a Madonn.“ (Umění věna a dneš,
 str. 29-30). A tře tedy sochař, který čím sítu postarší přemýšl Strossmayerovské
 Madonnou, neměřičným nepokorným křesťanem a polišským svatým Jakubem, žil
 a zaměřil v tomto světo „... jako postník, jenž del květnatým údoím a vltav
 jeho osál, nemáje pohledu pro rozsochy svatrahých vřelů křtem.“ (str. 30).

Karel B. Mědl, který byl podle úvodu historické první, jímá postal, zachvěvané
 a citlivě „okana kritiky pravi tohoto uměto a jímá se obecně přimává zástu-
 ha, že vltav do české vltavě a jejím uměto, realistickou a kritickou metodu“ (o
 Jan Balce v Encyklopedii českého vltavěho umění z roku 1925, str. 276), nebyl jediným z před-
 níků zjeví naši historie umění, kdo něnavol žitěk pozornosti římským vltavěm le-
 vého a polišskému svatému Jakubu. Boli o něm sochaři současníci Miroslav Týř,
 Karel Purkyně, J. J. Kollár i jiné, „Křesť“ v roce 1870 unášely Jakuba ve vltavě jeho
 zejména nejvíce děl (ml. a. 22, str. 174), nověji mu post znovu obnovil pozornost F. X. Har-

pražská obec chystala k velkému obnove Staroměstského oltáře z počátku patnáctého století, který měl být nyní obložen o řadu nových doplnků a jelikož opětné uvedení do provozu se málo stálo velkou vlasteneckou slavností. Malířskou výtvarnou nově zhotoveného dřevěného obrazového terče s výjevem ekanastasisy (jednotlivé měsíce kalendářního roku, a se symboly příslušných souhvězdí), byl posvěcen Josef Mánes. Ten pak věděl, že ve dvore oxenkách, horní části oltáře se mají diváckými objevovat nové pohyblivé figurky Krista a apoštolů, jejichž výjevy bylo zadáno právě Eduardu Veselému.

(Obě práce skutečně byly provedeny; Mánesovo kalendářnímu pás bylo na oltáři až do roku 1882, kdy je nahradila věrná kopie Emanuela Křížky, a Veselovo postavy Krista a apoštolů zůstaly většinou utrátily pro výtvarný návrh, který až do květnového povstání v roce 1945, kdy zůstaly a teprve v roce 1948 je nahradil Václav Kochanov novými postavami.)

Josef Smola tedy popředně byl s děkanem a na střížky magistrátu sešel naproti, vyvěštil mu, o jaké asi práce by se jednalo, a poslal jej do Toličky. Ten si po příjezdu prohlédl kostel a zanedlouho začaly z jeho rukou vycházet figurky rozlehlé Boha Otce, Krista, Panny Marie a její rodiče, Jorabim a Anna, a další a některé svaté: výtvarný by dříve dřevěné plastiky byly určeny pro architekturu gotického oltáře v bazilikách lodních. Jeden oltář byl celý bez obrysu vytvořen rukou Karelů. Nejprve vznikla skizza, kterou mají dodnes v polišském městském muzeu, a když ji magistrát s děkanem zohlednil, pustil se umělec ihned do díla. Oltář stojí dodnes na severní straně presbytáře a místo malovaného obrazu je na něm plastická skupina, kalvárie: Panna Maria a svatý Jan stojí po obou stranách sniže, na němž je přibit Ježíš. K této celkové desce sochám, vytvořeným pro polišský kostel, přibily ještě dvě: ke stěně pod zpěvnickým křeslem se přimykají postavy pánve Žalmů Davida a svatě Cecílie, stojící ve výši na konzolách jako symboly pražských tradic místního literárního bratrstva, které zde nepřetržitě od gotiky dle pěstovalo hudbu a zpěv.

Výtvarný názor, téměř důstojně uplatňovaný při figurální výtvarné polišského děkanického kostela, odvozoval své tvorství z děl představitelů romantického hnutí nazarenismu. Ve středoevropské oblasti představovalo toto hnutí výrazný odklon od vládnoucího klasicismu navrhnutím například rafaelovské náboženské umění. Představy nazarenismu, první formulované ve Vídni a odtud přenesené do Říma díky „Bratrstva svatého Lukáše“, veda touha vrátit obrazy i sochu do slávy církevní nejen v tematice, ale i ve výrazu. Nazarenisté, soustředění v římském klášteře San Isidoro na Monte Pracio, se vědomě vylučovali módní tonze po originalitě za každou cenu: chtěli výsknost uměleckému pojmu pokoru a zbožnost mistrů gotiky a rané renaissance - v tom jim byl velkým malířským vzorem zejména Fra Angelico. Mezi hlavními představiteli hnutí patřili Peter von Cornelius, kdysi ředitel mnichovské akademie, a Johann Friedrich Overbeck, který byl původně protestant a přestoupil ke katolické církvi - oba se v Římě stali, jak upomíná některý z přátel, Václava Levého a nepochybně měli vliv na jeho tvorbu. O Overbeckovi svědčil K. B. Mádl, že „hlásal ve svých výtvozech čistotu a eudnost primitivní linie a pramenitou křesťanského citu“. - Další významné místo zaujímal mezi nimi někdejší vídec romantické epoeie proti klasicistnímu akademismu pražského profesora Josefa Bergera, Josef rytíř z Führiehů, narozený roku 1800 v Chrástavě v Čechách. Zeela oddán uměleckému programu katolického pietismu, živil jeho tradici v rakouských zemích až do třetí čtvrtiny devatenáctého století. Od doby, kdy zalklel jeden z Overbeckových kartónů a Dürerovy kresby, byl cele zaujat novým výtvarným názorem. Křák také hned zanedlouho poté vyzdobil pětadvaceti durerovskými reminiscencemi Machkovy a Hankovy „Dějiny české“. Přijal bezvýhradně katolicko-romantické umělecké credo nazarenů, zavřel provozy Bergera mrtvé napodobování antických vzorů a řídil se až do konce života heslem, jež neustále vštěpoval všem svým žákům: „Přijď od antiky k rytířskému středověku a k umění gotiky.“ Jen se středověk je umělec, jeho projev má být čistě čist a posud nenarušenou podobou křesťanské víry. Führiehovým nejbližším pražským přítelem byl Mánesův učitel František Tkadlík, s nímž se seznámil už v Římě a když po přestěření z Čech do Vídně přijel v roce 1837 znovu do Prahy, ubytoval se u něho. Největší českorakouský naza-

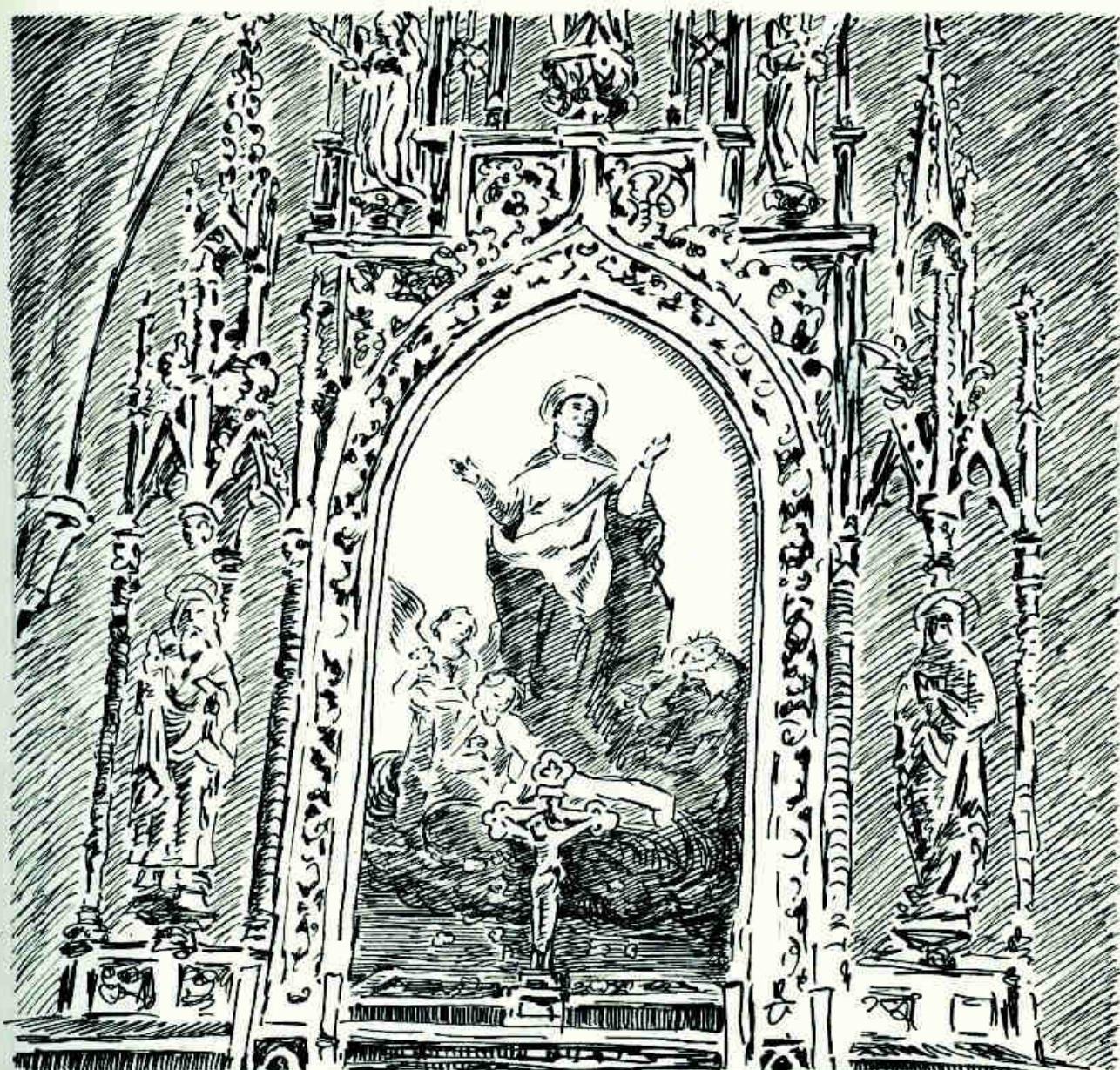
ren Josef rytíř z Führiehů vypořádal mnoho záků a stal se zakladatelem tak zvané „Führiehovské školy“, která ještě nadlouho potom udržovala u nás směr nábožensko-historické a zejména kostelní interiérové malbě.

Z Führiehova rodiště Chrástavy pocházel také jeho žák, český vlastenecký a náboženský malíř Vilem Kandler. Od počátku třicátých let pracoval v jeho pražském atelieru. Toužící po akademii jej hmotná nouze donutila stát se na čas kreslicem v jedné karlovarské továrně. Uspornil však na sebe libečickou kompozici „Lohmův útek ze Svatavy“ a nábožensko-vlasteneckým obrázkem „Kázání svatého Prokopa“ a to jej přivedlo zpátky k malířské dráze. To také krajně málé a romantický pohledě na pražské architekturní vydal úspěšný cyklus litografií „Otče náš“, a Antonínem Lhotou pak restauroval a kopíroval gotické obrazy na Karlštejně. V době své včasně při malířské výtvarné kapleček Křížové cesty na Řetězně podle Führiehových vzorů si osvoje teobitiku freskové malby, v níž potom společně se Lhotou provedl výtvarnou káplu Klárova stápeckého kláštera - rovněž podle kartónů svého učitele Führieha, jehož uměleckému názoru zůstal po celý život věrný. Už v roce 1840 vzbudil pozornost řadou obrazů s vlasteneckou tematikou, jako byly například „Panna Maria s českými národními patrony“ či „Vlasta doslovoje od starby nájezdy postavy“, ale také evangelijními tématy, „Cesta do Emmau“ křijými. Obraz „Souč věvody Spytihněna“ mu dopomohl k vítězi v soutěži o Klárovo stipendium. V roce 1843 se vydal do Říma, kde žil a pracoval s tamními nazarenisty až do poloviny století. Tam se znovu vrátil v námětu „Krista v Emmau“, maloval „Vzrušeného Jonáše Kpokám“, „Selhání apoštolů Petra a Pavla před Římem“, „Svatého Vojtěcha“, „Svatou Kateřinu Sienockou“, „Nejsvětější Trojici“, ale také „Objevení karlovarského pramene“, „Zrušení řádu Tempelářů“ i celné další historické kompozice. Značného nákladu se vydala jeho kniha „Průběh obléžení Svatého města Ruomeu“. Po návratu z Říma úspěšně dvě úspěšně vystavil svých prací: tu první měl ve videním císařském sídle, druhou pak ve vladistevském paláci v Praze. Zanedlouho pak vložil svůj dílo fresek s výjevem ze svatého Ziklora dovnitř kapli na Kláděanské.

Od roku 1859 nedělal pak už téměř nic jiného než oltářní obrazy (smakromě dvou). V šedesátých letech se na něho obrátili Poliští úřady svého purkmistra Josefa Smoly se stejnou žádostí: byli by přijí vědci, kdyby od tohoto českého vlasteneckého malíře, jenž sejm dílem ostavil mnohou postavu národního bájesloví i českých dějin a který je obzvláštním dítětem „nebeských ochránců zemi Koruny sratavě-lavské“, měli také oni ve svém církevně-národním památníku jeden obraz. Ten měl být kompozitivní do tvaru gotického lomeného oblouku a vrazem do celého oltářní architektury severní boční lodi, kam již mezitím dovedl leselý chotář řadu figur. Vilem Kandler přijal rád takto formulovanou objednávku. Protože cenou úlohu v laickém církevním životě zde již od dob trauky měla polišské Bratrstvo svatého Josefa, bylo rozhodnuto, že oltář bude zasvěcen Pěstounu Páně.

Malíř popal kompozici zcela prostě a přístě v duchu nazarenického elhém: stvořil svatý Josef dříve na jevně více malého ješitky, v druhé pak lodi, jež je nejen stříhnutím čistoty, ale více se zárovň u apertifinnu vyprávění o lilevém puku, který po Josefově doteku náhle rozkvětl a to rozhodlo, že bude zasvěcen panenské dívce, vyzdorané mezi stěmi jevně národního chrámu. Z Kandlerova řemeslně jemně provedeného obrazu dochne promlouvá k polišským věřícím čistá a novzrušená něha.

Josef Smola se nikdy nerozdal svého snu, že Polička, v níž z výtvarných děl přežila některý příjar zejména některá plastická výtvarná Panna Maria (byla by to třeba jen z pohledového), musí mít také svůj samostatný mariánský oltář, do něhož by se zároveň promítla i část jeho vety k spisovatelce Boženě Němcové, která lidmi své doby ohnítané pry pro její soukromý život, a piece státek její mnoha předních mužů národa. S tím ním, že oltář jejm chrámové lodi by měl být zasvěcen Panně Marii, se ostavně od počátku stotožnil srad všichni a napomáhaly tomu i nové církevní tendence, prosazované myšleším papežem Piem IX. Ten ostavně vylékal už v roce 1857 dogma o neporouchenosti Božeti, jež bylo primárně připřeto českými katolíky a zdálo se být stuzeno nedávnými protinohodnými zjeveními v jesyjni massabielské ve Francii, o kterých každým měsícem přibývaly nové neuvěřitelné správy. - Sochař a řezbář Eduard Veselý, který byl Smolovi už dříve doporučen pražskými přáteli a zejména pak Josefem Mánesem, vyprávěl mu jednmu, jak už v roce 1846 pracoval na sochách oltáře svatého Lukáše v Týnském chrámu společně s malířem Josefem Hellichem, který u němu maloval ústřední obraz. Dle jména Hellichova připadalo purkmistrům nejšťiv jako něco, co je nyní pro Poličku téměř nedostupné, stejně jako si napuště rectorial

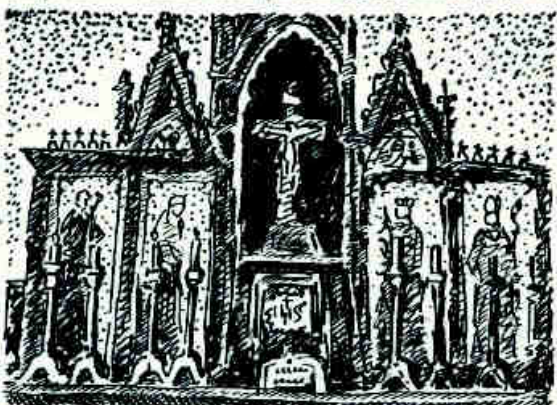
mnáženat o spolupráci Mánesově, i když se smáli. Veselý však prohlédl, že tohle ať už byl-li nechaj na něm, on že to zariadí. Rok před namalováním slavného portrétu spisovatelky Němcové spolu vytrhli ze pražských oltářů patřivších chrámům – před by tedy blůžka neměla mít ještě další společné dílo? – Smola zářil: dobře věděl o Hellichově polo-
 bičce, kterou tady hořelý právě připomněl. Bylo už několik malířů, kteří se pokusili portrétovat **Boženu Němcovou**. Není však ani v budoucnu mezi všemi nemůžou být obrazu ušlechtilějšího nadomen, který už v roce 1845 maloval **zpaměť** tu Františka Ladického Čelakovského právě tento malíř, na kterého si politický purismus zatím nedovolil ani se svou pomýšlet! Jako by byl tehdy svým obrazem vyjádřil nejen opisovatelčinu světlou podobu, ale i dílo a její duši a z ní smut i duši celého národa, s nímž bylo vzrušená žena zrostla celou svou bytostí. V jejím obraze, který vyprávěl pod Hellichovým štětcem, bylo přímo jakoby urozeného čelkovského „das Feinje Weibliche“ celé české země, portrétováno jako v kultu mariánském. Viděla-li před několika málo lety (1856) mladická francouzská dívka Bernadetta Soubirousová v je-
 mi masochistické zářící bytost, kterou označila jako Páně, pak i tento národ má svou podobu Páně, a to podobu ženatou zachycenou v potměchodném obraze Hellichově!

Portrétováno jako František Tkadlík se svým vtipkavým žákem Josefem Mánesem, tak i **Josef Vojtěch Hellich** byl Smolovi přímo vzorem vlast-
 neckého umělce. Procestoval Mnichov, Benátky, Řím, Florencii, Paříž, Janov, viděl Pa-

říž i Londýn, byl ve Švajcársku, ale všude čerpal z poměrů svých malířských dělníků, to co podle jeho představ mohlo přispět k obnovení umění národním, všude a vždycky sledl důraz na českost vjazyce, jejíž zbytek hledal už v dávné minulosti země. Věděl se také zároveň zabývat archeologií a už kdyby (1847) se naplno do paměti mohl jako vůbec první kustod sbírek Musei Regni Bohemiae. Toužil po umění, které by zasahovalo všechny vrstvy národa, proto se mu nelíbila aristokratická vyliš-
 nost tehlejší společnosti vládnoucí. Přátel umění a v nesmlouvání s ní sám založil představa Jednotu umělců vjazyčnických, která potom rozšířila svou činnost až do roku 1857. Byl i jejím prvním předsedou a společně s Josefem Mánesem se snažil dát jí už do vínku co nejrychlejší program slovanský. V Hellichově ale **zorná** způsoby podobnosti – portrétováno například nejvyššího představitelů národního hnutí Josefa rytíře Fuhricha, básníka Josefa Kalinu, malíře Karla Kolowrata-Krakowského i mnohých jiných, dokonce pak i samotného císaře Františka Josefa I. Od třicetých let zároveň už v jeho tvorbě přibývalo mnoho obrazů s jinou tematikou, často historickou (Galileo Galilei ve vězení, Šimon Lomický, Věčný žid atd.), zejména pak obrazů **oltářních**. A tu už podobný purkyně žasl, když se dovídal, že Hellich ve skutečnosti nebyl žádnou nedostupnou vstřednicou, že rád maloval oltářní obrazy nejen pro Prahu, ale pro celou řadu voj-
 kovských měst, jen aby se české umění co nejvíce rozletlo po celé zemi, aby každý

se s ním mohli obcovat. Právě se oba postavili dokonce osobně a Hellich se poprvé do novostavby kostela uvěřil se splnění hmotné dvojice významných zakázek. Prádně bylo zapotřebí vhodné doplnit tím hlavní oltář, pro jehož věšitě vypracování vyjel na Václav Lauč v Římě mramorové sošky svatého Jakuba. Dolní část, nástavec nad oltářní mensou, do jehož vyklenutí byla vestavěna plastika ukřižovaného, měla podobu stánků, jejíž místo pro čtyři obrazové desky, a do jejich dvou trojúhelníkových štítů měly být vsazeny obrazové výhledy, a protože o reprezentivní zelo chladně, před nimi se měla domnělou vlast-

ni bo-
hoslo-
bu, by-
lo za-
potřebí
tenisto
deser-
mi vpr-
včet
něco
podst-
nělo
o vlast-
ni stýg

stavby nejen ve formě a vnitřním obsahu, který z ní vyplýval, ale bez-
středně o námětech. Co jiného tu tedy bylo lze zobrazit, než postavy nej-
uctívanějších ochránců této země? Protož strany měly nahradit vř-
nější výhled středověkých oltářních archů, na nichž zpravidla stávaly
cele stáje figur svatých, stáje však neoblé. Tělu ženštin, v tomto místě
proměny, rudnu. Protože to však nebyla zavržení výhledů, jako směl
v západní liturgii celý středověk, ale právě zbudování stěny, venikal tím
aspoň jakýsi náznak východokřesťanského ikonostasu, který působil z bezka-
a zdomácnění v zemích slovanského obřadu, bylo to jen mírný náznak, piece
však stačil právě ve napomoci v akcentování střežných o záměru ocarovatele-
kého díla. A tak Josef Hellich umístil ve štítě s objednavatelem nejlépe srovná-
nu dvě postavy: zleva kněžku Ludmilu, která byla podle legendy jednou z prvních
českých přeložnic křesťanství v Čechách, a vytočila si už snáze po své zemi
českl osvícení „matky české země“, zprava pak jejího synka Václava s pro-
porcem a půlboží zápasem, už po třetici uctívaného jako blahoslaveného patrona a při-
mo ztělesnění tohoto národa a všech jeho nadějí. Na levé vedle Ludmily se postavil
sivavý opat postávající jedinečně stáhl nahý Prokop, v jehož jméno se pak na léto
jště dlouho poté pilně pěstovala církevní liturgie, napravo od Václava pak sva-
tý Vojtěch, mehiný i jako otec katolického křesťanství v Polsku, jenžs dosud ve st-
žích historické písmozruj autoritě píse. „Hospodine pomiluj mý“ byl také prvním
pračným biskupem. Tak se Hellichova zakázka dostala sobě Václava ševého
na blahoslavený oltář vchodného doplnění. Vyjít v Trojúhelníkovy zohledněl
šitce vyrobil malíř nasazen polepostavami andělů. Václav a Ludmila
se tu osíté jako nejohroženější představitelé našeho národa a rodící žití, Voj-
těch a Prokop pak zaručen i jako symboly slovanské vzájemnosti a slovanské
liturgie, která v šitě dalek, nebyla sice ještě svatostí, ale byla křesťanskou.

Hellichova účast na výzdobě děkanství kostela v Polčce vyvrcholila
postize velkým oltářním obrazem **Nanebevzeší Panny Marie**,
zhotoveným pro zelo jižní chrámové loži. Snad má tato Panna Maria oprav-
du něco společného i s jeho dávným portrétem **Boženy Němcové** z poloviny čty-
řicátých let, třebaže nechtěl být jeho přímou transkripcí, což smad tak výjimečně nezá-
dal ani sám Smolár. Ale už v té podobnosti a nítolika dalších znáček, která by bylo
lze porovnat takřka ráziří stříhání, je evci už programově šesté. V Hellichově Ma-
donně je klid a vznešenost, kompozice je prostá a dělná. Maria, oddaná světléjší
v oblé, nospíná více k modlitbě trému gestie, jímž jako by se chystala obžmar-
sím zhoj duchovního vyprávění, k němuž se blíží, a napojit se jim na jeho vyje-
ný kruhový dvoud. Má na sobě modrý plášť barvy obléky, neboť již v prším oza-
mídku se má stát modrou nebo, pánovníc vsmíru. Přehrančí část pláště uká-
zuje vlnk, neb tohoto vstupu do nebeské blaženosti: má červenou barvu uti-

pani. V její marné trávě je milostná něha i oddanost; divák má dojem, že od něho
přiváží všechnu tíhu a všechnu sněženi a že je ta neuvěřitelná něha, která odle-
vá kochu, ba že **rodová** i vřelne lidskou nestátnost a slabost přejde jistě
v polišším Jakubovi sledoval k. B. Madl také „vzrušené pokory“, pak polišší věni
nemohli nevidět také i v tváři Hellichovy „slučovnice klau“. V té době byla na Po-
lišku smad nejčastěji zpívána mariánská píseň dneš již neznámého autora,
která byla majového původu a vřelce popově byla vyřičena jako samostatný
letáček v 1850 u Josefa Kengrově v Litomyšli. Jako by tato místní zpívání modlit-
ba u Panny Marie snášla náhle v jediný celek s city, jež zdějí věni výne
postavili pod dejnem nového obrazu: „Tys v pokoře zlat i hoře / z ruky Boží
prijala, / ve skromnosti, v důstojnosti / divně těm zůstala. / Co u loží vřel Boží
pomoc nám tož na se brát, / brněm denn bez undlen / něst a za to děkovať. /
Bud nám se ve milosti / pomoci v úzkosti, / dojí se znáti jako máti, / o kralovno
v úzkosti.“ (Vlastimil, velebná...?). - **Božena Němcová** s výrazem **Boženy Něm-
cové** nastala v obraze na oblaku zamer. S ní tu byli i tři anděl, z nichž
dva neslyšavali dolů na svět drobné svoty jara a její lásky; štít pak,
poněkud ve stínu, pospíval do výše věno, ve své svoty symbolis přito-
mináží vězec z tmi, který **Božena Němcová** polšila na rakev Karla
Klavdiaka **Prokopského**. Proto také byl ve stínu, štít to byl stín velké náct-
ni zkratky, která měla za **Boženu Němcovou** osvětit staletou věr-
nost našich lidí. Ale stín, dupadající na lidi staletě, kteří se chopili **Har-
lichovy** věnce, nebyl stín **božského** vládní moči - ani to v daném okamž-
ku ještě tužili, byl to stín **Marie**, poskytl jí její ochranu. A protože
tato **Marie** je významově spjata zároveň s **Němcovou**, byla tato symbolika
více než jasné. V ochranném stínu **Pani** mělo se tmi v svoty, zhodnocující
náš přechodné utpění. Tyto symbolické doplnky si při apor **Smolár** před, Hellich
jeho pláni respektuál a cítil, je vsmponoval do zého **rodového** vřelce
obrazu - **Mariánský oltář** jižní chrámové loži se by stal smad nejintimně-
ším a nejvroučejší obřadovým místem polišší novostavby kostela svatého Ja-
kuba. Šel bylo i v pozdější době možno vidat nejvíce svotně **rodových**
lidi, kteří na jeho stropě a vřelce **Boženy** strach i nadosti.

Podobu stánků obrazu umístil **František Eduard Veselý** postavy **Martini** nje
nejlépe **Františka** a **Lucy**, o nichž sice měla **Kameryška** evangelia, vyje-
ví vřel o nich apokryfy a církevní tradice. Nad obraz pak umístil posta-
vu **sedícího Pána**, po jehož boku stáli anděl s plamennými meči. **Ma-
riánský oltář** Hellichova a **Veselého** se stal důstojným protějškem **Kameryš-
kovy** **rodového** oltáře v severní loži. Tady si lidé vřelí pomáhat v **rodové**
své litonii myšlenky, a „myšlenky, neboť a učít se od ní nejvroučejší
possi, japa se kdy vyale v **rodové** vřelce. Poze
nem v máji oblékal se pak oltář do záplavy **rodových**
světiv a ve vřelých, jarních vřelcech se zam-
skromáždónali zejména mladi zamilovaní lidi,
aby na sebe nechtali dopadit **rodové** paprsky
lásky, „věčné ženy“, která „nospíná je lidská vřelce“.
Přicházely sem, malé družičky v **rodových** nebo
trávil **rodových** vřelce ve vřelce a světivami
v rukou, nepřehlédli **rodových** pale předstupovali
před oltář a deklamovala tu stěd **rodových** ne-
pravé jas předání **rodových** břitky, tak **rodových**
zbožnými lidmi, kteří se **rodových** vřelce v **rodových**
býl, ale vřelce vřelce, své **rodových** jare
a nedost z **rodových** máje, **rodových** i lidé má **rodových**
vzpomínají **rodových** vřelce na **rodových** **rodových**
udý vřelce vřelce. a oni se **rodových** **rodových**, co
nedovedli vřelce. **rodových** vřelce, co v nich bylo
a co nedovedli obléknout do slov, měnilo se před
tímto oltářem v **rodových** modlitbu **rodových**. **rodových**
Hellichov **rodových** oltář se stal **rodových** oltář-
kem **rodových** se mladi, plného **rodových**.
rodových, co na **rodových** vřelce nee **rodových** **rodových**
vřelce vřelce na **rodových**, vřelce **rodových**

lásky božské i lidské, to vše ve tady jako jednotli-
vé mamony slivalo v jediný opojný proud a poda-
řilo se, že se stávalo čímisi svatým před tímto Helli-
chovým obrazem. Jak by tu tady neměli herli-tell
národního programu nalezat nryz Brány Němco-
vé a jak by zamilovaní chlapeři několika generací
neměli v této tvůrči hledat aspoň některé ze stop, při-
vítají-li je z dálných, jeť si sami v sobě stačili
neměť na oltář a sčítávali je do Mariánský ochra-
ny? Vědyť Maria, podle slov básníka naší doby Jar-
oslava Keiferta, ta, v její bříři malovali tu, kterou sami
milovali, byla zároveň střeženým útlukem a smem
narušitelné touhy, stáhnutím vzrůstá a plátno. Nigla-
tinu, o čem v závěru Goethova „Fausta“ (a tuto vědu
něčím jasně nepopírá ani) píše mařianský chrám
myšle: „Příměrem pouhým je, pozemské dmi, / oo
pomyje, zle, / v satek se mění, / oo popsat není lze,
/ jsouchem tu již, / za věčným žentvím jeme / he-
seni výš. //“ (Mábl Hrončková). - J ja stával v le-
tech svých prvních básní, v době nejhoršího pohnutí
přátelství oltářem a se mnou osbánu stoudech poličes-
ko gymnasia, před tímto oltářem, všim světem, na-
dělta a k němu vstupu snol byla nám jedinon vnu,

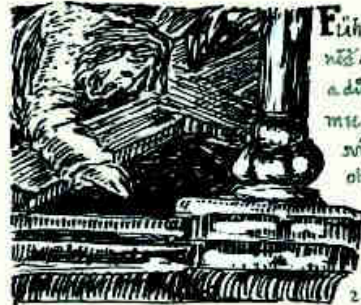

po sáratném zohledněti keránské li to nie jame vystupovali až do oních oblas-
ti poetického věnu, na který už nestali žádná lidská slova a všechno je tak
vzrušivé a světlé, že jediný nezetržený dotek by cítilka připravilo všechno.
Tady se videl nával tu nejnezapomenutelnější naneberzbi našich chlapce-
njel, poserských básní a snad jen proto mohou v nás trvat dál. Potrá ještě
slyším ty varhany, jipičské předehry začínala vstupní píeň - tu, jež nově
byla kdysi už v první čtvrti devatenáctého století poprvé vyhořena u Kralova
Rusicka v Litomyšli: „Před tvým obrazem, o Matko bžie, chceme prosby ořeje sá-
dati.“ Ale i svou maminku tam vidim někdy stát vedle sebe - to bývalo zejména
zadruhé své své velké, kdy si som přibírala vypracit takhleto šťastný námit
z vězení. Pa zase při pohledu na Hellichův obraz nejhoroucíji přičerla jinou
mařianskou píeň, novějši, slezonské snad někdy za první světové války: „K ne-
besám dnes zalet písní, / tam kde sídlí Matka tuhá, / vyposěj ji, co tě lion, / poteší
tě Maria, / ležé nikdy neslychano, / že kdo od ní opuštěn; / pros, i tobě bude dano,
/ budeš jižé vyvážen.“ (Jesf Mábl, naneberzbi). A pak tu se mnou bývaly i jiné by-
losti, mnou do mařianské úcty vkládané, ale donela poserské, z mrazu a koci,
poserský župci a poserský pijmání, a práce čínsi z tohoto obrazu prosvětlené
a pověrcené. Vše ony byly jednotlivými podobami oné jediné a tvrdé sta-
tečnosti, kterou Goethe stotožil se svou vidinou Panny Marie a nazval ji
„das Evangelische“. Odtud jsem si odnesl svou devětatnáctiletou přítelkyni
sna, snad romantickou, ale nikdy nezabuditelnou, že při vni poserskosti
je v každé lásce oosi božského, že duše ženy je nejznamenitějším z listůch otisku
na této planetě a její tělo že je chrámem, že i to nejznamenitější otisk musí být
plno vnitřní čistoty a nesmí v něm být klam, že tělesnost není hříšná, ale je po-
svitná, a že skutečný a plně prohraný poserský vstah je vědecký oba-
zem „kosmické lásky“ a všechno, co je v něm pravé, vstupuje do ní a ne-
bývá v ní jakési absolutní a nikdy jse nezaučitelat platnosti. Jakakoli
oprávněná láska nabývá v tomto pohledu svých lásky Kristovské a otvárá
se jí měnrosti, aby do ní jeduina beze zbytku vstřela. Tva nabýval jsem tu
jse od chlapců, jakéliosi prvního přestěžen, že existuje i mnoho ji-
njelch spontánních a vnitřně čistých vztahů mezi mužem a ženou, v nichž
eroi se dověle odporovat on zemi, proměnit se a vplétnout do světlé
„goethovských“ výšin a stát se tvrdou životní vzpruhou, byť i třeba ve
smutlivé víře diežnovostjelch, aniž by přitom pomýšleky popel sám sebe.
Vim, že tento malý výskum do současnosti, jmež jsem se zároveň
přiznal i ke svému „navyčičtělivému“ romantismu, jmež předělal celé
desítky let, ale musel jsem to vyslovit, protože by nebylo správné pohlížet
otom, čím pro mne a promoulo jiných v télece vždy byl tento obraz, jmež

posádké znore nád odpustim tu či onu výhradu vřelí prý voelku neděči-
tě dupeiti pláta nebo lidajně konvenčnosti kompozice, jakou bychl snad
mohl někdy zaslechnout od kolegů z vlastní profesce. V čem by někdo směl
shledávat možná konvenčnost, vidim ja ryzi prostotu, která na sebe
nechce upozornovat etěnou originalitou, zato vřak mřinost a bezprostřat-
ně ovládnje toho, kdo chce naslechnat a odpovřlá se jí.

Hellichův mařianský obraz je ve tvárně gotického lomeného oblouku,
jmež se přizpůsobuje architektuře oltáře. Jak si přáli objednavateli a jak to
odpovídalo neměť zámeru autorově, chce se také celkový pojem bližet
desítkovým malbám středověku, byť v dobovém romantickém přetlumočení,
jmež bylo vlastní nazarenistům. Pozadí je abstraktní, zláčené, a je do ně-
ho vřit slabý gotický ornament. Nam po chraz daroval Jos. Franz Daubek.

Také ostatně plati i prostota obrazy chrámové vředobry, přisvě sarku-
fici zámeru stylové čistoty: jestliže kostel byl už v základem stavěbním
zámeru pojat jako budova „gotická“, pak se tomu muselo přizpůsobit
vředobno, co zde mělo být umístěno. Že všeho, co zde už bylo něčím vy-
plněno, že přitom samozřejmě nšlo o to, aby i zláčené malby přebíral ve vřem
obob zřídovělych „primitivů“: k tomu se devatenácté století se svým dědic-
třím baroku, rokoka a klasicismu stavělo zdrženlivěji než my. Nemohla
to být jiná „gotika“, než jak ji chápala doba romantismu.

Fürichovým žákem byl nov-
ně absolvent vídeňské akademie
a důstojný stoupence nazarenis-
mu, **Jan Umlauf**. Ten za
svůj život namaloval na tři sta

oltářních a jiných samostatných
náboženských obrazů, asi
čtyři sta rozličných portrétů
a dvacet Křížových cest,
z nichž jedna byla objednána
pro poličský děkanství kostel. Namohla se arci už podobat homoem mu-
cyklu Procházek, čtrnácti barokních ovců, která kdysi obkličovala z vněj-
ší strany budovu starého kostela, vyhovovala však beze zbytku požadavkům
Schwanzenzorg a Vlachovy novostavby. Také její obrazy byly kompozici-
ně do gotických lomených oblouků a vřazeny do osbávných, vyřezávaných rámeč,
v horní části zakončených okraštěnými štítky. Jedním z nich, který byl
z nich byla umístěna zláčená desička, s nápisem, který gotickým písmem oz-
načoval události, vyličené v jednotlivých zastaveních. Takže po úmrtí ořivny oc-
čionly jejího poradí. - Jan Umlauf nchdu nejme nikdy hodoen v dějinách
nábož. vřtvorného umění tak jak jeho bratr Ignác, o jeho „Ukřizování“ ad-
řičel, řikal: „vřitkých jstě umohem portrétů v ambicích na šité pláči se-
řič. bude vědecký věst, stejně jako o množství kulturních obrazů, na ně-
njelch mřtekl úměrně sborůvých svém úelce, at už to jsou jeho práce
pro jezuitický kostel v Ignačce z Loyoly na Karlově náměstí v Praze, či dokonce
dila v zámoří, jako byla kupříkladu ta, jež vřtvřil pro kostel svatého
Klávra v Lagrosse v Severní Americe. Naměně slořičla svému úelce a
vřstavěnému rozjímání ořivny posledního poserského portrétu po celé desič-
kě (a dodnes šití) tak jako poličská kolekce čtrnácti obrazů.
(iz Alois Křiček: Životopisný nástin bratři Umlaufů, Kypřek 1929).

Každého novu vždy po celou postní dobu před velikonočními světky, sem při-
cházeli předpání blávitou nepohodu a často ještě i sněhou za vřklého
nehlidného počasí do proskladěho kostela, aby tu jednotlivě i ve stu-
pinděli postupovali od obrazu k obrazu, modlili se, přemítali o životad-
né cestě Ježíšovy oběti i o vlastních slabostech, které jsou vědecky pře-
vřim slabostmi nedokonalé vřry a jeť si tu konfrontovali s Kristovým vše-
ním i jeho životem a lidským utrpěním. Společně s křesem se tu pak
záčestřovali i hromadně pobožnosti křížové cesty, při nichž u každého
obrazu zláčené znore a znore zpínávali někdy Drukové píeň z 18. století
„Rozjmy vřstavě převřtě tajemství“, nebo zase v jiných dobách Erbohla-
vova a Štolainova píeň z let, kdy byl Umlaufův cyklus malován, „fide

můj, slyš nářek Pana svého, slyš a mračí bolestí steský jeho". Četři křtí apoštolů, řekli je přivádějí k smrti, aby svůj úděl, trápení, život a smrt nalezli v údělu, životě, utrpení a smrti Kristově, aby s ním vystupovali na Golgotu a tudíž jako nějakou branou vstupovali do nově rozpoznáno života, kterým je už životem Kristovým a nikdy nekonečným. Tedy měli možnost hlouběji prožit a prožít, co to znamená, jestliže řavel ujišťuje veršů, že už křtem byl „ponořen do Krista a jeho smrti (Řím 6, 3) a zároveň s ním pokřtěn, neboť naustoupil do jeho nepomíjného bytí ten, kdo by se s ním nezotožnil v jeho cestě kříže a zářku. „Jste přece už mrtví a váš život je s Kristem skryt v Bohu" (Koloss 3, 3).

Už při **prvním zastavení**, kdy hleděli na spoutaného Ježíše před Pilátem, si stáli, zvěděni nevyhnutelností uvedení jejich vlastních křesťanských potojí (jsou-li ovšem ty potaje pravé a nikoli předstírané nebo pouze formálně nastíněnou tradicí) před soud světa. V **druhém zastavení** přijal Kristus kříž a děkoval za něj svému Otci. Uvěřili se zde chápat, že i jejich křížová cesta životem je dar, který jim umožní, aby se na ni poznali a spoznali svou víru. **Třetí zastavení** jim dalo poznat, že hned na začátku takové cesty lze klopýt-nout a v úzkosti poznat své ztracené osamocení. Ve **čtvrtém zastavení** se Ježíš potkává se svou Matkou. Člověk si uvědomuje, že přece jenom není bez-nadějně sám. Storo každý z nás, rozhodne-li se lépe, potká uprostřed vlastních strachů své blízké, kteří s ním a mohu mu i být určitou lidsky vřelou oporou. Samo společenství Cirkve mu je takovou „mat-ku", která jej nepouští a z níž může čerpat duchovní posilu. **Páté zasa-vení** se Šimonem Kyrenským (Matouš 27, 32-33; Marek 15, 21; Lukáš 23, 26) vedlo nejméně k poznání, že ti, kdo nechtějí nést kříž, jsou přimuceni, aby jej nešli. A právě po tomto přimucení potkávají pod jeho tíhou Ježíše. „Ať se jed-nou vsápnou svému křížu, dej, ať máš Tvůj kříž vrátit Tobě!" Když se už zdá, že všichni brže zbytků dostali strach a nikdo nechce zmat se k zubo-žánému Ježíši, vynoří se v **šestém zastavení** ze staré mimobiblické le-gendy stařečná žena Veronika (Berénike) a podala mu na jeho tváři podí novičku, aby si osušil zakrvácenou tvář. To, čím jí za její útěst při vře-ní novičky odměnil, je „vera ikon", „věrný obraz" sebe sama. „Vstávkni mi do srdce podobu své lásky, jako jsi jí při své cestě na Golgotu vstávkou rouš-ky Veroničiny!" Tam, kde muž selhal pro svou brádivost, objevila se se svou novičkou milující a chápající žena - a ta se nebojí ničeho! **Šedý obraz** ukázal druhé upadnutí Ježíšovo pod tíhou kříže. Také my, často také zvonu uprostřed své cesty, ve zralých letech víry, v době její plně „dospě-losti", kdy jsme si už už začínali být svým vězáním tolik jisti, najed-nou upadáme znovu, a druhý pád bývá horší prvního. „Ať se mi bude zdát, že nemohu už dál, že nemám sílu pokračovat v cestě, dej mi zno-vu povstat z Tebou!" V **osmém zastavení** napomíná Ježíš plavící ženy je-nusatelné (Lukáš 23, 27-31). Vzpomínám pítom na slova jedného kazá-ní, která zněla asi tak: „Tyhle ženy se svým soucitem nechápou, že životní cesta kříže, cestu bolesti, je cestou triumfu, cestou vítězství, jestliže bychom měli nad němi plakat, pak sami nad sebou, nad svou nátkozrakostí a nedostatkem víry. Smíly se, Pane, nad těmi, kdo mají jen povrchní smutek, dej jim dar porozumění pro královskou cestu obětí!" Utrpení se blíží k své-mu vrcholu, v **devátém zastavení**, na samém prahu „msta lebek", upadá Ježíš pod křížem potřetí a jeho poslední upadnutí se podobá mdlou tváříka smrtelné, z níž jej ani námy nedokážou hned vstávkít. Pád před koncem cesty bývá někdy ze všech nejtěžší, pro osud víry nejne-bezpečnější. J z bezvědomí, i pod ranami musíme povstat a dojít též několik kroků: „Na Kalvárii už čeká Ty, abychom změnil naši důvěru."

V **desátém zastavení** je průvod u cíle a Ježíš je svlečen z roucha. „Strhávají z Tebe šat", mohl se jednou pražský Msgr. Josef Hermach. „I z nás strhni všechno, co jsme kdy na sebe navěšili, čím se sami sobě zdáme, čím jsme se chlubili před lidmi a čím ve skutečnosti nejsme! Budme naří! Naří, jako Ty!" „J my se musíme zbavit všeho vnějšího, má šem špime. Máš současně Michel Quist napsal: „Pane, strhni Ty sám z nás naše poslední roucho!" V nejdramatičtějším okamžiku patřím onem, do ně-ž nás uvádí **jedenácté zastavení**: Ježíše přibíjejí na kříž. „Hle, beránek Boží, který se klade na otař kříže!... I my se máme položit na kříž

přítomného okamžiku, aniž si vybíráme dřevo utrpení." U Quista jsme četli: „Nikde jinde než na kříži Tě nenajdeme. Tady nás čekáš, tady se společně zachrá-níme, tady společně vysvobodíme své bratry." Moll byl tu ještě znovu připome-nout aminěné své kazání Josefa Hermacha, který si před očima vybarvoval detaily jednatého výjevu: „Ruce, které žehnaly, co zlého udělaly na chudých stokrát. Pa-lesť? Ty mace laskové jsou přibíjány křtem! Nemají pomoci, nemají zachránit, křtek hřívosti musí být dopit do dna. Pane, který svou bezmocí vykupující svět, vzpomín-šich, kdo jsou v situaci bezúspěšné, ztracené, bez naděje a útěchy! Vzpomeň na ně a přikř-jejich bezradě své vlastní vykupující bezradě! Chvilu nejtemnější, chvíle hrozná, chvíle polehnaná, jen pro ni ztránila smát svou bezúčinnost, svůj des..." Ale to již byl jenš slávných u **dváctého obrazu**, na němž se tyčí kříž s umrajícím Pařím křtem. „Nemůžu lépe umírat, aniž bychom se prokřtkli své vřky. Od té doby směl křesťané žehnat těm, kteří je pronásledují. Ztrácejí život a vědí, že život nalezi!" Quist se zase modlí k Ježíši, který dokázal umírat všem klamajícím hodnostám světa, „aby mohl vzáknout paže k těmto zkříženým dřevům, pro něž byl zvonu." **Třinácté zastavení** nesvímulo v švň výjev středověké thama tříty: Paně Marii spoi-vio na křtek mřivě tělo jejího Syna, který byl mřivím už smát s křtek. „Bej mi, abych vždy dovedl věškeré své bolesti a vředny rány, které na mne ještě kdy delají, vřadit zároveň s Tým zuboženým tělem do klína Matky, do klína společen-ství sestry a bratři, spjatých Tým posítem víry, naděje a lásky." Konečně přibíjejí po-slední výjev patřijového příběhu, **čtrnácté zastavení**: Ježíše kladou do hrobu, k němuž bude vsápní přiválen těžký kámen. J tady, nyní již naposledy, uvedu volnou citaci vystechnuté Hermachovy homilie, opět ústící v písmě osvětlení Krista formou modlitby: „Svět tě pohřbil. Zlatěčko přijdu k to-muto spalnému hrobu křtek a farizeové i naši vlastní dalby, aby za Tým živo-tem učinili - jak se aspoň domnívají - poslední tečku. V Matušce o Tm budeme čít: „Oni pak šli a zajitili hrob, vedle strážě ještě zapečetíte kámen" (Mt 27, 66). Jak jsou naivní! Přiváli kámen, aby oddělili Tve tělo od světa, aby je uzavřeli, aby mu znemožnili pronikat k lidem! Domnívají se, že je možno hermeticky uzavřít pravdu! Domnívají se, že je možné umřít toho, který o sobě nel: Já jsem Cesta a hřadva a život! Pane! Lidé tě chtějí uvěznit do hrobu a zapomenli přitom, že není na světě bahen tak těžký, který by zavalil pravdu. Mohou se namáhat, jak chtějí, mohou lhat a dusit, mohou utá-jovat dětem Tve jméno, mohou zkreslovat a záměrně komolit obsah Tveho poselství, mohou pečebít hroby a stavět strážě, kdekoliv se jim zachce - tím všem jen sami proti sobě vydávají svědectví! Lidé pravdu a život nelze zavalit kamenem!"

Takovým i jiným způsobem nejméně katolíci křesťané ve svých kostelích před obraz křtežných cest. Takovým i jiným způsobem mohli nejméně - a také nejméně - i katolíci z Poličky před křtežnou cestou Třináctého záka Ja-na Umlaufa v děkanství kostele svatého Jakuba od jejího namalování až podnět. V tálových chvilách nebylo důležitě, že se Umlauf přimlův nevy-nomá uměleckou sílu a zručnost smičeným smotáním z Pařkovy dalby, která vřala za své při nřivém posáru města. Některost věstevněkého přivřku není bezpříměně zadržá tolik na díle samotném, jako na opravdovosti víry. Sám se drně pamatují na ty důstojné pobožnosti ze svých ohlapeckých let. Tehdy jsem nic nevěděl, že tu kdysi bývala honosná Pařkova křtežová cesta, ale očima jsem se vřijel do jednotlivých obrazů Umlaufových, vstupoval jsem přímo do předváděného dřeje a šil jej s sebou. Pamatoval jsem si v oněch obrazech každičku podrobnost, byly pro mne skutečností a tuze jsem si přal mít doma jejich písmě fotografie a vřacet se k nim ne-ustále. A přivř-li jsem kdý do jiného kostela k neřtkem jiném městě, žádná z tamních křtežných cest se mi nelibila víc, záhad se mi nezdála být přesvědčivější. To, co jsem si spojoval s plnou realitou, co pro mne bylo takřka autentickým zázánamem historické události a zároveň vstupovalo i do mého vlastního světa jako trvalá přítomnost, defilovalo před mýma očima pouze v Poličce. Nic mi neradil eklad ehad-mového prostoru, nikdy se mi nelibilo od télet do obrazů odejít a stále znovu a znovu jsem se k nim vřacel. Pořád stým hlasy ševlovských členů místního literárního bratřstava a nepřestávám je v duchu slyšet, dopud budu žít. „Lidé můj, to vše jsem podstupil, abych tě z Tve vřiny vykupil. /Hled, o hled, by spásné moje dílo /Tobě vřavdě na spásání bylo, "

Před celou tu desetiletí dělel, ve mně hlas křesťanů: „Vím, že starý židovský v nás musí být ukřižován“, a odpověď věřících: „Abychom již nebyli otroky hříchu.“ Vidím je všechny před každým obrazem poklekat, pak znovu porcovat a za spáru bez hnutí pokračovat v cestě – cestě křížové. Mnozí z těch, s nimiž jsem tam býval, již došli na svou jeji kence a naučilycky zavřeli oči „v naději ve vzkříšení“. Ale snad jsem v tom srovnal jakýmsi zvláštním způsobem přítomní dočasně. Já je tam arpoň nikdy nepřestanu potkávat.

Nepochybuji o tom, že stejně v minulosti přebírali podobnosti křesťovčestý před Uměleckými obrazy i lidé oné doby, kdy šel purkmistr Josef Smola.

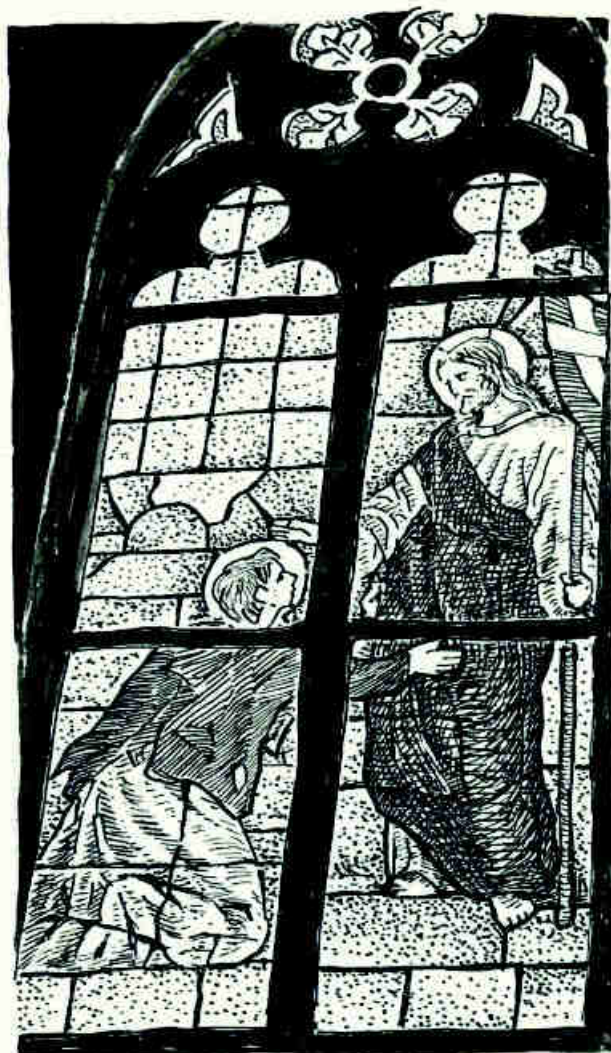
Už od dob bratří byl cyklus čtrnácti pašijových událostí vztýky významnou složku v katolické postní liturgii udělal na světě a znamenal tedy i zde, v Břechce, rovněž návratem niterného života křesťanů do skutečného obsahu blížících se velikonoce. Vjívna k pokání a k nalezení sebe sama v jistém utípení byla vždycky neodmyslitelnou součástí příjímání evangelia a k ní začali ve společenství bratřích mystičtější. V podobnostech křížových cest nešlo nikdy o jakési „připejování“ zásluh nějakého vlastního utrpení (ať už subjektivního nebo objektivního) navíc ke křížové oběti, jako by to snad byla neupřímná a musela jít být rozhojována lidským megalomanijským úsilím, ale od počátku se tu jednalo spíše o uvědomění si nitnosti pavlovského „vstoupení“ do Krista a do jeho smrti, o odevzdání se jeho lásce ve víře, která působí, že člověk je spolu s ním „ukřižován“, že s ním a v něm už nyní „umírá“ všemu protiběžnému a soběstřednému vzhledu i každému neuměřnému přání na vějích věcech, aby mohl zároveň smířit a v něm „pocházet k novému životu“.

Výzdoba děkanského kostela v Břechce má postlze také výjev, který představuje **vítězné vyústění křížové cesty**. Víru je také v její blízkosti, šelma nepatří ke cyklu, ale není to obraz malovaný na dřevěné desce ani na plátně, je sestaven ze střežných tabulek a vznikl do gotického okna.

Díváme-li se na něj ve chvílích, kdy velikonoční obsahy projevové jako se už proboujvalo sněhem a písancemi do celého přírody, kdy na modré obloze svítí vzkříšené slunce a ve větrích zpívají ptáci, tu celý ten výjev je více prostoupen seštem, ba sám se jim stává, sám září a vrhá teplo barvné paprsky na lidi v chrámu, na jeho sloupy, stěny a kamenné sládky, na sochy i vypočítávaná křesťanství, ba dosahuje až k řezaným novogotickým lavicím. V tom všem se náhle odráží, do toho všeho se náhle promítá modrý oblohy, červené pláště **vzkříšeného a v nové tělo proměněného Krista**, i zlaté jeho svatozáře. Všechno, co je tímto až magickým světlem zasaženo, nabývá v našich očích jiných významů než dřív a nové se zřodňuje, jakoby postřikováno a zároveň pohlcováno duhové rozptýleným mystickým světlem, vycházejícím z křesťovčestého zdroje a náhle zasahujícího člověka. Sám sluneční paprsek, prostupující barevnými stěny, se tu stává výmluvným křesťanským symbolem. Klečící mladá dívka v bílémodré sukničce, Miriam z Magdaly, jako úžasem, radostí i nepřekonatelnou touhou, vztahuje ruce po Pánu, který se jí ztratil a znovu byl nalezen, ale všem již slyší jeho hlas: „Nedostýkej se mne, nebo jsem ještě nevstoupil k Otci svému; ale jdi k bratřím svým a pověz jim: Vstupte k Otci svému a k Otci vašemu; k Bohu svému a k Bohu vašemu“ (Jan 20:17).

Tato část chrámové výzdoby, o níž jsem právě hovořil, je vlastně jenom jedno okno z mnohých a všechna se významněji touž vlastností proměnit celý vnitřní prostor pro někoho v kus pohádky plné čarokrásné iluminace, pro jiného pak přímo ve výjev lidského souzručí o nebeském království, o novém Jeruzalémě, kde na každý zde umístěný předmět a na každou duši se vztahuje výrok Pantokratorův: „Ať nové činim všechno“ (Izj 41:5).

Větyčky týkající se traukouskání křesťanských lidí utíkat z nich, jsoují posmrtný vjívavý předobraz budoucích věcí a vřícením jim vjívavý význam niterného, rá-

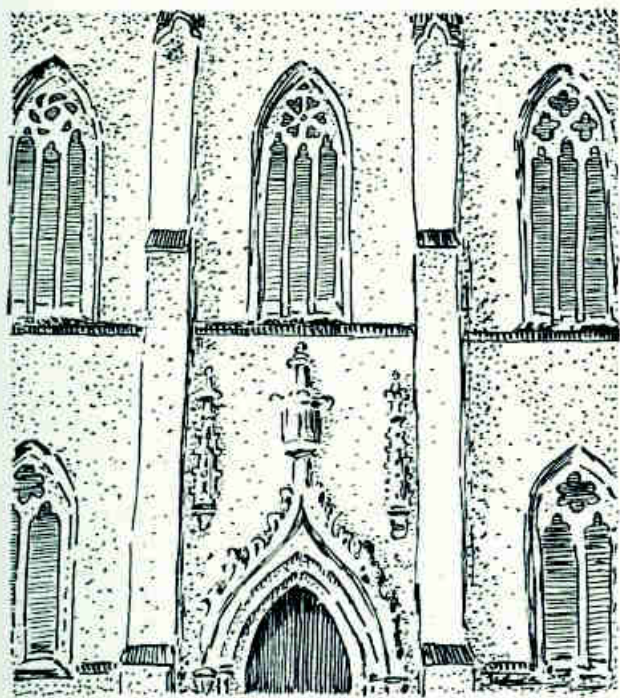
je srdce“. Nechápal to jako snad nějaké pouhé křesťanské slasti, ale spíše jako hmotné symboly duchovních pravd, o nichž je správné přemýšlet, i jako určitě naprosto vhodné atmosféry ve koncentraci a rozjímání. Jestliže je kostel místem, v němž se člověk nejvíce zaměřuje v myšlenkách k Bohu a kde celou bytostí prožívá tajemství Eucharistie, pak jde dokonce o víc než symbol: o vyjádření zcela reálného prostoru plně Boží přítomnosti - a této skutečnosti by měl každý prostě odpovídat. Stavitel František Schmoranz dobře věděl o závažných finančních stěněch stavebního úkolu a i jí - ných středověkých chrámů a zrad jejich slávek na duši věčného. Proto v jeho projektu k dokreslení celé atmosféry nového poléského chrámu, v němž prodávající architektura a navrhující vjívavý doprovod udávaly tón, měla ještě přispět tato **různobarevná okna**, která by stejně jako tomu bývalo ve skutečných gotic-

poštevovani vůbec nejvýznamnějším přírodním katolickým církevním zpevněním. Mohli bychom téměř říci, že právě toto dalo bytí novému politickému kostelu přímo do vínku. Vůak se jej také ihned uplíní místní literární a zov-
ševčiči té o jeho rozstavení mezi všemi věřícími mládeží a okolí.

To, čemu věnujeme tolik pozornosti právě na těchto posledních stránkách, nebylo tedy bez přímého vztahu k liturgickému hnutí té doby. Leccos tu bylo již z němu zaměřeno, leccos narážalo teprve v problému náznamu.

Prostor, výtvarné pojetí i ideové zaměření politického kostela jako by od samotného svého vzniku předznamenávaly v souladu s novými myšlenkami i mnohé z příštího vývoje liturgických forem, třebaže zdaleka ne všechno se mohlo v praxi naplnit v čase bezprostředně následujícím.

Když stavba i vnitřní vybavení nového děkanského kostela svatého Jakuba v Poličce byly již hotovy, jeho budovatele vyhotovili a potom vložili do věžní bání, jak to bylo zvykem, pamětní listinu, jejíž text se obrací k nám i k těm, kteří mají přijít ještě po nás a žít také v budoucí Poličce:

„Potomeci milí! Nemalými obětmi a obtížemi postavili jsme tento (...) chrám. Nežádáme ničeho od vás, toliko byste tak, jako my, s vroucností Slovo Boží k svému duševnímu užítku poslouchali, útěchy našli, v pravé víře Kristově setrvali a na nás v modlitbách vzpomínali.

Pochváleno budiž nejsvětější jméno svatě Trojice Boží až na věky věkův. - Amen.“

(Při pamětní listině vložené do věžní bání kostela sv. Jakuba je uloženo v knižnici města Polička, ved. sp. 3.15)

Snadně proto, že je tento vakaz lidí dnes již utříděných formoulovanou bání od-
ně a že hovorů bezprostředně k nám, kteří jsme se v Poličce narodili a byli v tomto kostele pokřtěni, i k těm, kteří v ní žijí, ale vlastně zároveň i v jejíh
a našich dětech a ve všem přítom, dosud nenarazených generacích, můžeme přit-
mat, že nás svým způsobem až dojmá a dovozne zavazuje. Ždá se, že by
měl být stále znovu čten a připomínán, dokud tento kostel stojí, a snad ještě i
i pak. Rebat kdyby měla nějaká příči nešťastná pohromou smět i tento kostel,
však by tu s námi vzpláchnu všichni, kteří po polovině desetiletého století
vůak jeho postavě a promyšlené výstavbě. Kostel sám je pouze dočasným
obrazem nepochybně skutečnosti, která obtočuje každého člověka ve všech do-
bách, tedy i toho, kdo se jí vyhlíbe. Všechno, co je v kterémkoli lidském životě

ovně, zhoršuje se jedním právě tato skutečnost, přetváří se v všechno popov-
nování, je jí tudíž duch státní vždy dat. Proto také, kdyby tomu oběti hudo-
zeli bránil, zůstane i v Poličce kostel - a zejména jeho idea - jediným a
vůakovým středem opravdové duchovního života mládeže. Ve výstavbě státního
chrámu, odroznaném „nám i budoucím“, není nadšátek a přepjatých sloz, není
tu nahubělosti a nářadné pýchy, je to jen prostě **vyznání, prosba a od-
kaz**. Odpovídá to záměru, jaký oběti celé stavbě vřadnout její směřování
i všichni ti, kdo přiletěti rukou v dluhu při stavbě.

Zbývalo už jediné: aby mezi tyto stěny, a účtem a láskou připravené,
vůak sám **Kristus, leitourgos, velký liturg,**
jediný **kněz** v pinosti významu toho slova - aby sam vůakpěl
v základně obětovaném Chlebu a Víně, v pudačtaném Slovu, ve svítost-
njehi světostech, v aktu víry, ve spočtení všech podílníků jeho kněžství svě-
ceného i obecného, aby promlouval jejich ústy a sám sebe kladl na oltář, aby
uvěd do této hůdby a tohoto světostního světa Duchu, aby vřadovatel těm, kdo
dopřadají víru, světost ke královské službě lásky, aby spasení člověka i odu-
vařba se tu staly trvalým předmětem kultu, modliteb a meditací, i aby vůak,
modlitba a meditace uváděly tedy světost do neustálé vnitřní proměny ve
všech životních postojích. Liturgie - co do svého obsahu - je veřejnou služ-
bou, která se prokazuje lidem. Na tuto službu čekal nyní nově zbudovaný
chrám, i na osobní příchod Ježíšův, aby jediné on sám tuto stavbu „pově-
til, očištvil jí obmytím vody slova Slovo“ (Jk 5, 26).

Konečně pak nadešel ten **velký okamžik**, v němž novostavba
i s jednotnou, vřadně obětovanou výstavbou, se otevřela **k první boho-**

službě, aby celá byla posvěcena,
když zněly zvony, rozsvěcena se
světost, dým kačidla se vřaděl ke
klenbě a lidé se gřaděli se všodní
slavn. Šlo se to v době **oslav**
600. výročí založení mě-
sta. Mši sloužil poličský děkan
Josef Petzold za asistence
řady kněží. Slavnostní **káz-**
ni při tomto **svěcení chrámu**,
které se konalo **30. července**
L.P. 1865, pronel vůak **vysoko-**
mýtský kněz Josef Jan
Krejčí, rodák z **Bohčejky**.

Slova hymny „Te Deum lauda-
mus“ uznal za nejvhodnější vstup
do své promluvy - za vstup, vyjadřu-
jící smysl a posláné celé stavby, za
výjav věčné touhy člověka po sebe-
překročení: „Tebe Boha chválíme!
To nechtě je první slovo, které z tohoto
pavůakného místa zaznělo. Tebe Boha
chválíme! (...) Ten zvuk vřadných zvonic,
ten hláhol vřadných nástrojů hudebních,
ty ozdobné domy a chatrče (...), ti hřadové stromy štěhlého lidu, ten věneč
čestného du-
chovnosti kolem biskupa, vůak zaky a vůak srdce, (...) to všodko v
nastěně vřad a
jácht: Tebe Boha chválíme! Dnes je ten den, v němž mnozí z vás se
obtočným límcem
převědla a Nyní propuště, řáde, služebníka svého v poleh, jen když jsem se
dočkal to-
hodo dne! Dne i je ten den, o němž opravdově mluví úči, ano musím vřadit, že ho
učinil
bů, abychom se v něm veselili ve vřadosti neobtočnou a radostně se radostně
nepočítáme.“
Zmuv kněz vřadil nešťastnou bůtře **červenceho požáru roku 1845**, kdy
„nenarazený život náš ve vřadě těmž štěhlých“ nešťastně omi staré, děkanského
kostela, zagnednať pos. připomně štěhlých stm tehdejšího děkana **Jana Nepomuka**
Štebiga: „O já tě vřadim, ty štěhlých duchovním paštík odějí, kterak ší
chůpeli se rukou
vřadil. Než jvřadě štěhlého Tabernáklu, štěhlého s duš
pronikajícím dvošodtem lampy a vřaděnými
světostem k nřadom štěhlého štěhlého, jako by ještě - hymnou - klaněti se
obtočným, Jehož po štěhlých

dnem a nocí plamínkem svým osvětlujala a Jenž nyní stánek svůj opouští. Já tě vidím pod oblohou baldachysem hořících uš. Vidím tě z nebeským klaněním tím z nebezpečného vlastního života do klapky svatého Trůniště v ruce; já tě vidím, jak jsi na rano Nejsvětější Svatosti i z tohoto stůlku přenesl do chrámu Oběspázně Michala na hřbitově, a já vás jasné vidím, drázi krajně, kterái já na tu zřetelnou dlažbu klekají a uctívají znakem k Bohu svému, v štěstí ukrýtemu, bolemně pohliželi. Jazyk váš bohdá nezmívil, mluvili nemohli, za to ale srdce tím vroucněji vdechalo: **Pane, Tys dal, Tys vzal, buď Tvé Jméno pochváleno!** (...) Byla to bohdá veliká, krásná kula, byla to nevýslovná omezenost, ale spolu se tu objevil neobčekaný důkazový žití, ano k tomu lásky krásné. Tamtéžli jasně slova Spasitelova: **Co jste jedinou z malých těchto učení, Mně jste učili, poskytl jste jednolice a obce, z lásky i z důvěry v lásku, jako uctívám, jako šlechetu myslivatelů započali bytí.** - Během dvaceti let však - jak řekl upokojený svatý - **obrátil Pán zármutek v radost.** Svátý Augustin vypráví napřed: „O šťastné vno, o šťastný hřbitov Adamov, který jsi zavlečelí mti tak vznešeného a tak drahého Vykupitele!“ Když Josef Jan Krejčí nyní zavázal, jak dalece přispěla pehoma, která postihla, místo i jeho chrám, k lepšímu sebepoznání poličejel katolíků, když si neodmínil, nabobit živit, opravdoví, upřímnější a pověřit - či je po více štěstí typický zkušenostech jejich, křesťanské čistě, jako stopy se převítly i do podobě a stylu katedrálního, nevzdal ani žádnou z omezených výnos Augustinův: „O šťastný požáro, o šťastné neštěstí, které jsi zničilo přežití chrámu, aby se na jeho zrušeních tato svatyně prodala!“

S dejetím se vzájemně přiznával k nadati, kterou přežije při pomýšlení, že i on sám se narodil v říši, a že je to tedy také jeho chrám. Kázal o tom, že člověk už s příchodem na svět si z sebou přináší zárodek smrti, že se cítí sám a opuštěn, že je mu teskno, že je nešťastný a vrtkavý, že tak ochotně promrhává podíl, který mu při křtu světil Otce svatěl. „Pod sluncem nic netrvá věčně. Věky minou, světy hynou a člověk mine a hne s nimi.“

Nyní si však lidé z města postavili tento nový chrám, který jim nebude samoučelem či vlastní psychou, ale na dlouhá leta snad - dá-li třeba - připomínkou onoho podílu na bezhraničném Bytí, které je pro nás Bytím Božím. Bude chrámem štěstí věčné a obrazem přislíbeného ráje. Bude i obrazem pokory, mírnosti a vřavinné dušy, které lidé uvádí do ráje srdce.

„Když tedy hláhol posvátných zvonní rozlehatí se bude po městě tímto, bude to hlas Ježíše, volajícího z tohoto chrámu: **Žijte - ní - ti kdo, pojed' ke mně a vař vody s radostí ze studnice Spasitele svého!** - **Když sem (...)** povedete děti své, Ježíš, zde přítomný, vztáhne otcovskou svou ruku, ťka pln lásky a vídnosti: **Nechte dítek a nebraňte jim přijít ke mně, neboť takových jest království nebeské!** - Když v hořkosti srdce (-) vzpomínati zde budete zesnulých miláček svých, Ježíš potěší vás, ťka: **Neplačte! Já jsem vzkříšen i život. Kdo věří ve mne, byť také umřel, živ bude!** - Když v nesnadných postavení, pochybami zmítání, neštěstím stáhání, sem se uchýlíte, řekne vám: **Nebojte se! Já jsem přemohl svět!**

A s upřímností nevyslovnou, s láskou nepochopitelnou, s vytrvalostí neúnavnou zváti bude, volati i pobízeti vás k zobě:

Pojďte ke mně všickni, kteříž pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím!

O, kéž byte zde vždycky tento hlas slyšeti! Kéž byste vy a vaši synové zde povídky Boha svého horlivě navštěvovali! Kéž by duše vaše a duše všech vašich potonků podobaly se krásě této svatyně! (...) - Otevřete se tedy, nebesa, a dejte při tomto dnešním svěcení vejti do tohoto chrámu Pánu a Spasiteli našemu! Vyzaivilmte se, brány věčné, ať sem vejde Král slávy, silný a mocný, plný milosti a pravdy! - **Vstup již, Synu Boží, a dosedni sem na svůj trůn!** - **Vzhledni na nás milostivě a spasiž lid svůj, pro který jsi se nespěchoval dát se v ruce hříšníků a podobit se mukám potupného kříže.**

V závěru kázání oslovil vysvětlivý kaplan patrona farnosti:

„Konečně pak se k Tobě obracím, svatý **Jakube**, apoštolu Páně a patronu

naš. Aby v Tobě uctěn a zveleben byl. **Bůh**, k tomu vystavena a posvěcena jest Tvým jménem svatyně tato. - **Přijmi tedy ochranu a toto město se všemi nynějšími i budoucími občany jeho do své ochrany. (...)**

AMEN.

Tedy poprvé vstoupil věčný velekněz do své nové posvěcené svatyně, aby se dal všem. Aby je ujistil, že jeho slovo trvá, i když chrámy padají do srutin a lidé jsou opouštěni ke svému vlastním neštěstí, že jeho obět, jedinou provody vykonaná, má stálou platnost a srdce ni se celý vesmír i ve všech svých proměnách pozvedá k věčnému Bytí, k účasti na nejni nejším životě Božím. Aby jim dal pochopit, že jediné správe víru a účinnou lásku všech ke všem lze dospět ke skutečnému životu.

Haec dies, quam fecit Dominus: exultemus et laetemur in ea. - Totus est dies, kterýž učinil Hospodin, a protož radujme a veselme sa v něm. (Zám 117,24)

V onen den vypravoval radostobudecký biskup svatíře obřady a kněze při mši - řekl poprvé v této nové budově do rukou neuvěřitelně chlebi, aby jej přeměnil v živoucí stary Ježíšovi: „**Hoc est enim Corpus meum.**“ Potom posvětil udělich vínem a jeho mty promluvil opět svým knězem: „**Hic est enim Calix Sanguinis mei, noví et aeterni testamenti - mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effunditur in remissionem peccatorum.**“ Tenkrát přistoupilo se stěhování nešťastné množství lidí, aby z každého jak náleží přijali **válcu Tělo Páně**. Mezi prvními z nich byl městořský purkmistr **Josef Smola**, jehož podíl na nové posvěcení chrámu byl největší. Osobní svrchnost a obětavost bez hranic, kterou už dříve tu propozoval všem lidem bez rozdílu jako lékař i jako jejich spoluobčan, jako by přímo vracely do zamýšlené základů této budovy, aby pak mohly celým generacím vyprávět o skutečném příkladu křesťanského života bez veličiny, a směřoval stov svých skutky, vyprávějími to nejvýmluvnější svědění o víře, neboť každým nervem v sobě přebíral a pročetil to, co hlásal nápis neoprotně kněhy v rukou vnamestie svého Václava levého na klavírnu a štáři, že bož: „**Vra bez skutků mrtva jest v sobě.**“ (Jasák 2, 17).

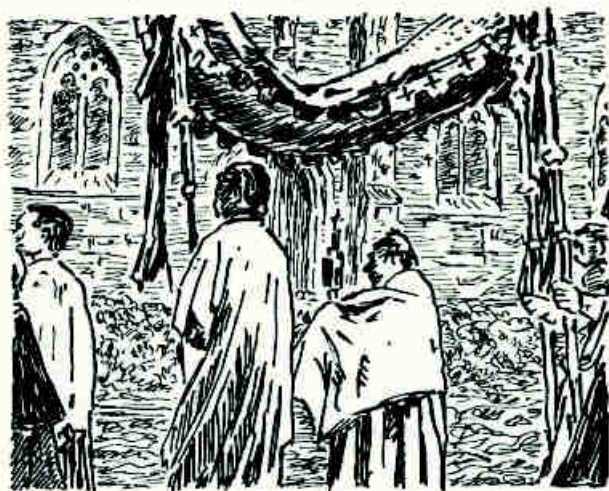
Po obsáhlé citaci z kázání, jímž **začala historie nového děkanství kostela svatého Jakuba Většího v Rokce**, a po připomenutí osamělku, v němž poprvé byl mezi jeho zemi přítomn sám Kristus, má bychom se - jak by se zdálo - definitivně rozloučili s dědičným kostelem starého, který zůstal v troskách, zlatého věku, jako by tím měl sám svým znakem symbolicky uzavřít celou jednu kapitolu katolické zbožnosti v tomto městě. - Tak v úlosti to však nepatí. Křesťanským mi, nabytím jeho dobře přičítali jen přelom mnoho smad, snad podstatně více, než má tu násto. To naprosto ne. Chceme však mít přítomn na paměti něhožka. **„Veliká věc má jistý čas,“** praví písece biblická kniha Kázatel, **„a každé předsevzení pad nebem svou chvílí“** (3,1). Je **„čas hledání a čas ztracení“** (3,6), **„čas roztrhování a čas sřívání“** (3,7). J čas, který byl vplněn starému kostelu, splnil svou historickou úlohu v dějinách oné, částičky Božího lidu, jež žila a žije v říši. Mohli bychom se tvářati, jak byla ta úloha splněna. Odpověď by světu: **dobře i nedobře, že mi to odpovídá poroze člověka v jeho poručenosti, zle i štěstí. Dobře podle toho, do jaké míry vstoupil kdo z množství oněch, do rádu všech věcí a nechal tento nář zdorost z „vítězstvím vykupitelského žití Ježíšova“ v sobě pasolít jako milost, která sarkhauje všechna lidská selhání. Nedobře podle toho, jak ten či onen člověk spolčel jenom sám na sebe, na svoji sílu a moc, kterou si cítěl vlastním účtím pro sebe zajistit. Neboť tato domněla vlastní síla, na kterou tolik spolčel, byla jeho slabostí.**

princip lásky, ba sama jeho podstata, že ještě lépe: láska ve své čiré podobě, od níž jsou všechny ostatní podoby lásky jenom odvozeny. Proto křesťan, „odpuštěný“ od lidí a věcí, od života a smrti, zanevší tyto lidi a věci, život i smrt, zkrátka skutečnost v celé její plnosti a ve všech proměnách miluje hlouběji i celistvěji než nekřesťané a nachází v nich zdroj i své vlastní radosti. Milovat lze ovšem jenom konkrétní skutečnosti, nikoli abstraktní filozofické pojmy, a tak tedy křesťan ani vřelá láska nenaspívá abstraktně, ale Bohem, dokonce ryze osobním Bohem, a vřelá, „Bůh je láska“ (1 Jan 4, 8), je mu nejvyšší i nepostižitelnou láskou; její zcela konkrétní a dokonce svým způsobem i historicky určitelnou podobou vřelá láska přimov v osobě Ježíše Krista a v jeho lásce, která je pro něho láskou bratřím i lidem zároveň. Skrze tuto lásku pak přistupuje ke všem lidem, ale i ke zvířatům a věcem, ke všem hmotám své přirozenosti, jež záleží ve své podstatě dobrými, pokud zůstávají v harmonické rovnováze a pokud se tyto jednotlivé složky přirozenosti nestávají proti přirozenosti jako celku. Neboť celek přirozenosti má křesťan - a zejména katolík - na mysli především. Celok je pak dážen pohromadě jedinou gravitací, vzájemnou přitažlivostí těles ve věrmínu a lidskými myšlami ve společnosti, tedy láskou. Odvěkým lidským symbolem lásky je srdce. Proto přirozeným vědečným stupněm lásky v jakékoli podobě, ať má být oeros nebo agapé, je **Srdce Ježíšovo**. Také nějak bychom mohli - jak se osvědčilo domněnkou - vyjadřovat dnešními slovy smysl a obsah kultu Ježíšova Srdce. Bůh nás pláče, že jediné ve správném pochopení významu této úcty, zůstává se s takovou silou mezi katolíky od pateriny devatenáctého století, bezvratně krok mezi vědecko-technickým a duchovním pokrokem a dat ježto šanci zachránit živých bytostí na této planetě. Jedině ve vztahu k tomuto Ježíšovu Srdci lze vzájemně znepřáteleným, atomizovaným a do sebe uzavřeným okrajům vrátit jejich soulad, přiměřený rozměr a skutečnou svobodu. Kult Ježíšova Srdce není tedy pouhou formální pohankou lidových slavností, oněs se vážně neuražuje a jímž bychom se mohli pouze sentimentálně dojmout, ale vážnou výzvu k jedné mírnosti zachrany, kterou ovšem ve všech tělech lidských slavnostně nalezneme, ježto je ji tam ovšem chceme hledat. Neboť uš apostołu Pavlovi bylo zájme, že kdyby mluvil všemi lidskými i andělskými jazyky, kdyby znal všechna tajemství, kdyby měl všechnu vědu a nepadl všechno své jmění chudým, nebyl mu to nic platné bez oně Ježíšova Srdce lásky (1 Kor 13, 1-11), kterou čerpal z Božského Srdce Páně.

Tak se učta Nejvyššího Srdce Ježíšova stala rovněž jedním ze zvláštních vkladů, jímž **zpočátku** náš život a své dějiny **nový poháněl kostel**. Půl to dobrý vklad, a doufalme-li jej správně, můžeme říci, že to byl vklad trvalé živý. „Poklad nebes nejvyšší, / Srdce Tvoje, Ježíši, / pramen náš spasy, / slavně učení hlasy“ („Kráčející kniha duchovních zpěvů z roku 1865).

Že po obnově děkanství kostela svatého Jakuba v Poličce ožil i s ním křesťanský život místních katolíků v novější podobě, netřeba zde ani zvláště zdůrazňovat. Opět odtud vycházely a znovu se sem vracely slavné přírody Vzkříšení i Božího Těla, opět změly kostelní zvony a ruce lidí ve všech okrajích se při nich spínaly k modlitbě díky. Pro všecek bylo snázkem shromážďovat se třeba i ve větrném vmitelce, kde každý tuar, stěna, obraz či socha vyžadovaly k soustředěné fiaké občinnosti. Ještě dlouho poté se při lidé noubránili dejeti, kdykoli k němu bral do rukou svatostinný chléb a posudal jej vlněnu želam k oltáři, kde nad hlavami žesnějů patronů je ostřevala svou bledostí i barovnými odrazy ze žilkyjů osam socha Jakubova. Již dávno se smířili se státní činností Paolůjůj, zmnosí a jejími nově křesťanskými cestami, vzorně do stylůjůj gótyjůj náme, nepohledovala jim už být dílem tak svatostinným a uctivým jako její barovná předobrájůj, a přece vybízela návstěvníky k nebyvalému dásud sebezpytování a pokore. Také ve svých domovech brávali při lidé nyní s mnohem větší opravdovostí a učtu do rukou staré i novější modlitební knihy, „neklíč“ se obecně přijaté církevní zpěvníky, a zdálo se, jako by bledost nových stěn a čistota všeho, s čím se od onoho pětácedesátého roku v kostele setkávali, vstupovala i do jejich duší. Katolické společenství nabývalo nové podoby, bylo tón vřelější a opravdovější, lépe si navzájem rozuměli a cítili spolu, v kostele i mimo kostel se k sobě více znali, ba učili se být již tolerantnějšími i k nekatolíkům, kterých už teď pomalu i v tomto městě přibývalo. Uvě-

domovali si, že vřelíci ch tělo Boha a čtu tětě Bibli, která je má spojovat a nikoli rozdělovat. Nejednou bylo možno zalidnat katolického děkana, jak s ním na ulici přátelsky osmlevala místní židovský rabin Jakob Wantoch, a když zemřel občan jedné viny, vyprovázeli jej nahříváči souzedi, umřeli vlněti se jedinec Bohu jiným způsobem. Evangelici mřvali vřelější vřelady a distancovali se od katolické děstřednosti, jako by nechtěli zapomenout na stará přikoj, jež sami už nezažili, o kterých se vřak mezi nimi uchovávala pověst po celé generace zároveň s bledostí, že jejich podoba viny odolala všemu mírnému úsaku „mřskýjůj“ zněti v minulosti, dávno před vydáním tolerančního patentu. Jiště že bylo ještě daleko k bledosti vřelajnému posuzování, ale někdejší napětí přece jím - jak se spoi zdálo - slablo. Vřel svatojakubského kostela se vzdala nad městem nikoli v přijte, ale jakoby v touze po všem, co přišlovalo lidská omezení a co lidská obranost po celé staletí umřstovala kamisi nahoru, nad obkav.

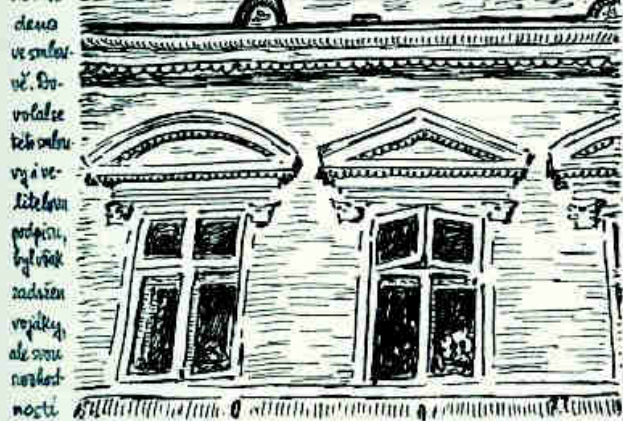

Ještě na okamžik se zastavme u mornějůj, vřelími tětějůj obřadovnějůj přivodě **Božího Těla**, od poloviny čednatýjůj let devatenáctého století opět vycházely i vřelajůjůj do děkanství kostela svatého Jakuba. Byly to slavnosti celého města. Mnozí se na ně těšili jako na velkolepou podivannost, ale ve skutečnosti byly nřem mnohem vřelšími. Linker v nich viděly viděti triumfální slavnost Inkarnace, připomínku narození jělo bledě činu, který dal lidskému životu smysl a sil. Bledě se stal životem, vstupil do hmoty, aby ji očistil, posvětil a porvedl k sobě. Bledě vstupuje do oltěra, donepatřně hostie a obnovuje tak pamětku Kristovy výcupně oběti. A zároveň se tak i celý vesmír stává jedinou obřadovnou hostie, do ně postupně proniká Bledě Duch v rukou Krista, vřelého Velkolepě. Hmotu není protikladem bledě, ale obřadovně se působením jělo Duchav - při obřadu, jež se proměňuje před vřelými okraj, a kterým někdo nezastaví. Bledě dš tisíceletí křesťanskýjůj dějin jsou pouhým zlomkem vřeliny v tomto nezadžitelném procesu, který se už započal. Bledě, ve století devatenáctém, si můžeme o tom navie říst i stovru mystické meditace, náleho velkého smřadnějůj, jesuitů Pierra Teilharda de Chardin: „Vezmi, Pane, do svých rukou tento vesmír, který má žít a dvest do konce pínost Tveho byti mezi námi, a přičekj ho! Připrav ho na spojení s Těbou! Zesil přitažlivé působení svého Srdce na náš prach! (...) Tímto spojením, z něhož se nic nevymyslá, se v záři posvěcené hostie zachvěla celá přiroda. J ten nejpostřednější a nejprostřednější oltar má svou mřst na dovršení Ježíšově - byt i jen tím, že odporuje nebo odvádí. Každěh žstěška, každý pohyb se má nřem ze sebe objest v konečné skutečnosti Krista. (...) Vesmír nabývá podoby Ježíšovy, ale - jako tajemství - to, co se obřadovně je Ježíš na křži! (...) Vesmír praská, boletně se štěpi v ředci každé mřady, tak jako se rodí a roste Tělo Kristovo. Vytvořené vtělení je půdu tak hřstovnou opakou jako stvoření...“ (Le Prêtre - Kněz). -- Nřeo takového, i když to nebylo ještě tak naplo vysloveno, si uvědomovali katolické křesťané vřelky. V Poličce regestavili do vřelých stran čtyřhranného náměstí oltáře pod širým nebem, ozdobené mladými březkami. Bledějůj v půvatu nřelav-

castelatepne **usadit** a umístitvat a jma mezi nimi i takové, jež svým nosičem nebo odlehlejším postojm **neutěšně** již poněkud narušily jednotný charakter, ba dokonce i když třídělné uplatňování jednotnosti upravovního postaru.

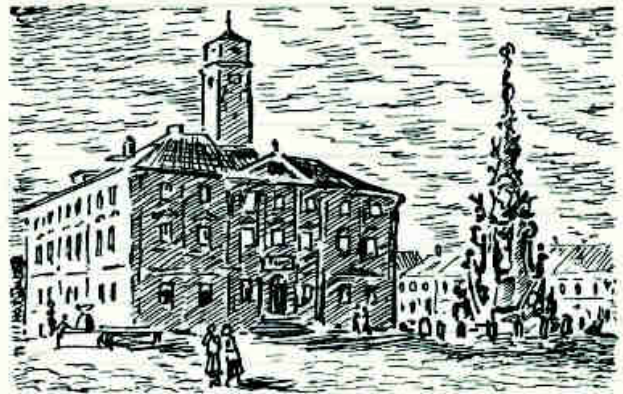
Není pochyby, že Polička přešla ve svých dějinách řadou pohrom, ale i vojenských tažení či aspoň nepříjemně častých ubytování rakouských i cizích oddílů, o nichž jsem tu pomlkel. Ne proto, že bych na ně nepamatoval, ale vymykaly se poněkud z rámce mého vyprávění a navzdory jim už věnovali značnou pozornost jiní, kteří psali o historii města a zase si nespokojili nebo dokonce vůbec nevěnovali jejího života duchovního. Protože bych však nyní rád aspoň naznačil, jakými událostmi prošel nový poličský kostel v prvních letech svého „života“, nemohu opominout o tom, že z nešťastných pruského ministerského předsedy Otto Bismarcka a se smrtí basem krále Viléma vstihly hned za rok po vysvěcení zdejšího chrámu pruské vojenské oddíly do Rakouských zemí a zejména do Čech, kde se dokonce odehrála jedna ze tří nejdlouhějších bitev celé války. Došlo k ní 3. července roku 1866 ve východních českých nedaleko Hradce Králové. Po uzavření v bitvě Prusů proběhla tehdy část rakouských a saských armád také přes Poličku a nastal tu veliký zmatek. Jen díky velké ruce a organizačním schopnostem purkmistra **Josefa Smoly** se mohlo zabránit chaosu ještě většímu. Přijížděly také vozy s raněnými rakouskými vojáky a tu se purkmistr znovu změnil v obětavého lékaře, který ve dne v noci pečoval o nemocné, snažil se zachránit, co se ještě zachránit dalo, a umírněně aspoň uklidňoval nedořadnou smrt. Mistři děkan Jan Filip zase namířené horké zprávy a snažil se vrátit jejich dušim klid.

Jenže probíháním Rakušánům byly už v patách pruské oddíly a všude se šířila zpráva, že se nebezpečně přibližují k městu. Smola nařídil uzavřít ihned do sklepení svého domu obzvláště pečlivě zámky a důležitými listinami a když se dověděl, že Prusové už směřují k městu, navrhával odstoupit svého koně a vyjel jim naproti. Setkal se s nimi v Dolčkách, kde již nepatřičně vyjezí zajali a teprve po prokázání totožnosti byl předveden k veliteli. Tam se dověděl jejich podmínky, jež pro město musí splnit, chce-li se vyhnout drancování. Požadavky se mu zdaly být příliš tvrdé, vedl tedy s velitelem dlouhá jednání, až se konečně dohodli na mírnějším postupu. Řítm byl propuštěn a vrátil se domů. Když však potom v Poličce uvítal příchod utěle pruské armády na záhradech nadnice, překvapili je vyššími požadavky, než bylo

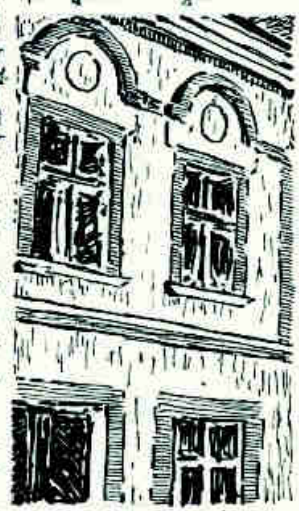
to uděleno ve stavbě. Dovolal se k obou vy a ve škole pro pápi, byl však radován vojáky, ale svou nešťastností si opět vymohl propuštění. Stejně neústupným nárokem zachránil život i mladému Silvestru Kadelovi, kterého puštní vojáci chtěli zastřelit za to, že se pokusil odehnat jejich štábov dobýtku z nedivného pole lnu. Právě tak se postavil za smrtence Josefa a Jana Řepištilovy, obviněné z pokusu o střelbu proti pruským vojákům. „Zaručuji se, pádnově, za nevinu těchto mladíků“, prohlásil děstojníkům. „Máte-li však zato, že by se jejich propuštěním neučinilo zadost spravedlnosti, pak vás žádám: zastřelte mne!“ Udělení jeho postupu, puštní důstojníci udělili oběma smrtencům milost a pustili je na svobodu.

Zakrátko mu přiběhl osamitý zděšený soused Jan Arig, že vojáci vyvádějí jeho dobytek a drancují v domě. Smola se ihned rozběhl k dílčovní domu, který stál nedaleko vsi Kamence, přilehající k Poličce. „Přestaňte!“ volal na ně už z dálky. „Tady jsem pánevi já!“ Cizí děstojník sekl šavlí proti Smolově hlavě, ten však již pohotově vyrazil holí z ústředníkovy ruky. Znovu si dal zavolat velitele a důrazně mu připomněl, že město už dostalo všem sjednaným povinnostem a

že nikdo nemá oprávnění domáhat se čehokoli bez jeho souhlasu. Oni je tedy purkmistr! Nakonec dospěl toho, že vojáci vrátili všechno, co ukoristili v rozporu s písemnou dohodou. Vyprávělo se pak i mnoho jiných věcí, jak například ostře Smola zasáhl proti vojákov, který odešel sousedce Alžběče Machové pytel sláminy, jak důsledně sledoval, aby se šelřila všechna práva, a dohlížel, aby se s obyvateli všichni zacházelo. Konečně bylo 26. července sjednáno v Mikulově příměří s pruskou armádou a Pražským mírem 23. srpna 1866 válka skončila. Polička si oddechna od nevztaných hostů a vrátila se k normálnímu životu. Sám purkmistr dal v děkanském kostele slovnit mši za padlé vojáky nejen rakouské a saské, ale i pruské. V nejdůležitějším lidových otáčkách nikdy nerozlišoval vlastní lidi od nepřítelů: všichni mu byli stejně bolestnou obětí války. Zlo neviděl v nepřítelích, ale ve válkách jako takových a ve svárčnostech, které k nim vedou.

Poliče s pruskými vojáky však nijak neprosněly Smolovu beztak již horstěinu se zdravotnímu stavu, a němuž se přidalo ještě větší onemocnění žlučových kamenky. Překřil pobyt cizí armády v Poličce sotva o jediný rok. Ulehl a 17. srpna roku 1867 zemřel. Místo ztratil svého nejznámějšího purkmistra a děkanský chrám svatého Jakuba sloužil, který se ze všech nejvíce zastavěl o jeho obnovu, ideovou koncepci i největší vzhled. - O dva dny později napsal z Prahy do Poličky Smolovi blízký přítel, litomyšlský nadák a významný český politik, který se tolik osvědčil v událostech roku osmačtyřicátého, František August Brauner: „Několik nedůležitosti, i celému měšťáckému občanství starostliví, obětavý otec, jehož skutkové na očky budoucí potraví v blahodárných následcích a snad teprve od potomstva náležitě ocenění a uznání budou. Doufám, že i slavná obec, pro níž zasnulý celou duši žil a neúnavně pracoval, již pozanest k slávě nad mnohá města česká, objevi skutkem povinnovanou vděčnost svou k postřelátnému svého nejzastaršímu měšťáku, svého purkmistra a otce. Sláva jeho památce a pokoj popelí jeho!“

Když o mnoho let později vydávali v Poličce pamětní tisk, věnovaný tomuto pozoruhodnému muži a křesťanu, který se setkával s Kristem v každém člověku jakéhokoli postavení, napsal o něm jeho pamětník Jan Václav Štefka: „Když po vítězství pruské dostal se nový neuvěřitelný host - cholera, s nešťastnými pěti pti činoval se lékař Smola, aby zhubně epidemie přitřá byla učiněna a onemocnění při životě zachráněna. Jako otec čestné rodiny, sám pohledný jasn, podporoval všemožně a rád chudinu. Zvláště v době cholery vedla pomoci lékařce skrytá chudými i prostředků hmotných. - Josef Smola byl muž postědně vysoký, stěžitě, imposantní postavy. Prošedivě vlasy kypily se na čele v malý vrcholček, na stranách se přepřeli se stěžitě. Nejvyšší tvář prověděl v ruce vyběhal ve dva cípy. Z modrého okraj jednak dobrota zvláštní, jednak ukřela neobyčejná energie, jít v slábním byl zvláštní hlas. V ústě býval Smola vážný, ano přísný, ve společnosti milý, až i veselý. Celková povaha jeho byla ryzi, povitá, neústupná, vytvářel.“ (A. Š. : Jpof Smola; jantřel Topolka, Polička 1909, str. 8).

Ke stému výjezí Smolovu narození (9. 7. 1809) se v poličském děkanském chrámu ko-

nala za slasti snad celého města a mnohá povzrušená hosti velká zdušná kon-
celebrovaná mše, kterou v čele řady kněží slavil purkmistrův mluví, kněz Miloslav
Jakubička. Bůh občasných byla na domě, v němž Josef Smola bydlel, odhla-
lena pamětní deska s jeho reliéfní podobiznou, jejímž autorem byl soubor Voj-
těch Eduard Šaff, narozený v Poličce. Ve slavnostním projevu poděkůl starostav
místního zastupitelstva Jan Filipi četné zásluhy oslavence jako lékaře i jako
purkmistra a zejména onu skutečnost, že „jeho úsilím vystaven
nádherný náš chrám“.

Po purkmistrovi zůstalo deset dětí. Jeho nejstarší syn byl poslán
do železnického stavu a od té doby byl zmnován jako Ferdinand Smola ry-
tíř ze Sovohradu. Jedna z jeho vnouček, Wanda Václava Jakubička-
vá, dívka neobyčejně půvabná a jemná, která prožila většinu života ve Velké
Británii, kde vystudovala etnografii na Oxfordské univerzitě a dlouho př-
sobila také jako vychovatelka a suknomá učitelka v aristokratických rodinách,
byla po návratu do vlasti mou profesorkou angličtiny na poli-
stickém gymnasiu. (Pro zájmee tam pořádala také kurzy polštiny). Zdálo se Smo-
lův neodmýšlený dílem, v němž bydlela až do své smrti a odkázala jej nasti-
ně místního lékaře Františka Švába. Za příznivého počasí pobývala v nepatrné chatičce za mě-
stem, kterou si zvalovala jako „pustovinu“ a nespíjávala a dala ji opatřit „počestnými“ okenky.
I ve stáří si uchovávala podivuhodný osobní půvab a neobyčejnou jemnost ve vzhledu a
mě, zcela jistě svou a živou, jakou jsem dosud nepoznal u jiných lidí. Z nezdravých dě-
vodů si mně velmi oblíbila, často mně i poselky navštěvovala a chodivši jsem spolu
na dlouhé vycházky do poličského okolí. Své přátelství mi zachovala až do smrti.
Mnohokrát a hodně mi podle rozličného předání vyprávěla o svém dědečkovi, něco
z toho jsem se snažil zachytit i zde, přesto jsem se však většinou držel přemnohých
pramene. Byvala také věrně pověřena měšťkou konikářkou až do šedesátých let,
ale pro své katolické zaměření, bylo se činným rozhodem a velkou mírou objektivitě
i kritičností k vlastnímu společenství, se časem směřovala novějším představitelům města
atak ji tuto funkci odhala. V městské kulturní komisi byla jediným členem, který se
v maršmálo zápatě o celistvé zachování židovského hřbitova a židovské medietobny roz-
hodl a jednoduše postavil na mou stranu. Jako dávký s narozením svých dvou dě-
tí přání žala, směřovala „nastavení paměti“. Někdý si se mně chodivši poslouhat z gra-
mofonových desek zejména hudbu Johanna Sebastian Bacha, ale i sdělily moderních
autorů. Tědovála originální návrhy na posrnutí kulturního života města, které se
však v Poličce svých mladých let nedaly bohužel realizovat. Také ma se dívala na di-
vulla předstívat jako na mysterium a snila o představeních, jež by při bylo vhodné
připravovat ve spolupráci s místním děkanem. Bala též monografi o svém bratru, ka-
tolickém knězi Miloslav Jakubičkovi, někdejšími archivaři knižnice Schwarzenberga
na Dráku, na jejímž posrání chtěla podat široký obraz doby, v níž tento pozoruhodný
kněz žil. Mnoha podrobnosti se mnou často konsultovala, zejména v Bas, kdy jsem
pečoval o sbírku středověkého umění na Hláboké, která kdysi patřivala nově
Schwarzenbergům. Mní mi známo, co se po její smrti stalo s tímto rukopisem, o němž
jsem přesvědčen, že jej už nestačí dohledat. Učila mě oceňovat zručnost anglič-
tých textů Shakespeareových, jež nevytíhne žádný překlad; z našich předkade-
lů Shakespeara vzpomínala pouze Škádka, zatímco zejména proti Škádovi mívá-
la vitné výhrady. Bily Shakespearoví a známé vlnobní veselé při jsou Český
pro dlouhými romantický konzeleone zemí „Zimní pohádky“, kde žil legendár-
ní „good king Wenceslas - dobrý král Václav“. Z českých básníků máva náda
zejména Vrchlického a Žejzera, o nichž obou byla přesvědčena, že nestáli při
židovský původ, z moderních evropských náboženských myslitelů jasně Pierre Teil-

harda de Chardin, o němž první informace získala ode mne a od té doby si z Britanni-
objednávala a pilně četla anglické překlady jeho knih. Říkávala, že v Teilhardovi
katolictví se setkala o názory, jaké by byl určitě vstal už její dědeček. Dobře znala
polskou kulturu, zejména literaturu, a obdivovala se jí. Z Ruska měla vyjádřiti
Dostojevského. Přijala dohon osobní přítelkyni Poluslava Martini a stýkala se s ní
i v cizině. Také mladou skladatelku Vítězslavu Kaprálovou měla náda a listovala její před-
časně smrti. Trála si, aby se v Čechách ještě jednou navrdil historický romanopisec typu
a talentu Jiráskova, jenže více katolického zaměření, který by byl schopn napsat kni-
činně, umělecky přesvědčivý a přitom historicky věrný román o Karlu IV., jenžž české
země pořád zdatávají hochně důležitý. Jednou z posledních belogých rozprav jsem
s ní měl, když jsme spolu na konci československé let posrvali poličský průvod Bohušila
a kdy mi vyprávěla své postřehy o svými smutně theologické i protestantské.
Měla výhrady proti politickému životu první republiky a proti nedůvěrnostem ve fi-
losofi a náboženských postojů Tomáše Masaryka, ale velmi si oblíbila jeho spise je-
na, s nimiž se osobně dobře znala ještě z doby, kdy býval československým velvyslancem
v Londýně. Měla přeměně důkladný přehled o anglickém vývozu směn umění starém i
novém, z britských obrazů pak dobře znala i díla Picasso a mála s nímž dobrý
vztah. V Poličce nikdy nemyšlela žádnou z mysl přednášek. Chodila i na vědeč-
ný vernisáž výstav, při nichž jsem hovořil. Když se stědala zvele konala jednou
v neděle dopoledne, přišla po ní za mnou a řekla mi tentem: „Máte na svědomí
velký hřích, kvůli vám jsem dnes vynechala vší, abych si vás mohla jít pozdr-
novat, ale našel jsem toho.“ Ze smutných českých malířů měla náda dílo Jana Zrzá-
voho, jenžž jsem si při jedné jeho návštěvě v Poličce (kam jsem ho posrval) představil.
Říkávala mi o něm: „jeho obrazy by měl vidět v Anglii, tomu Williama Blakera,
Tam by mu určitě dobře rozuměli.“ Míval jsem často pocit, že slavná profesorka
Jakubičková přimýšlí v angličtině a teprve když mluví, překládá své myšlenky
do češtiny. Patně tomu tak bylo. Věděla, o čem mluvovala, věrovala do evro-
pského kontextu, ale přitom nikdy neztrácela vědy vztah ke svému městu.
Přátelila se v Poličce také s profesorkou nastiň Pitzbovcovou, s níž měla možnost
rozmlouvat anglicky i polsky, ale jinak už žila většinou samotárně, jen tu a tam
navštěvovala některé místní katolické nediny. Díky svému rozhledu, vztahům, rovině
tradici, vrozené noblesy, vyříbenému vkusu a jemnému umění, byla čimkem ve-
stace moderním v nejlepší smyslu toho slova, aniž by přitom ztrácela vědomí kulturní
a dějinné kontinuity. Tránila se mně: „Co tě a tě věci říkáte vy, mladí?“ Odpověděl jsem
jí, řámi profesorko, v mysl očích jste svým myšlením nejvlnadším člověkem v Po-
ličce právě vy.“ Jednou o mše a o má výtavní činnosti vyprávěla anglicky v jisté
relaci pro americký rozhlas. Odešla ze světa v plné duševní svědectví. Byla tou
nejlepší a nejdřívější dědičkou svého dědečka, poličského purkmistra Jo-
sefa Smoly, jakou si vůbec bylo možno představit.

Dneš Wanda Václava Jakubičková odpočívá po boku svého děda Josefa, strý-
ce Ferdinanda Smoly rytíře ze Sovohradu, obou neděti, bratra Miloslava Ja-
kubičky a ostatních příbuzných ve Smolově rodinné hrobce pod kameňkou socha
Aněla smrti, kterou kerál Stanislav Sucharda, na katolickém hřbitově v Poličce.

V onom roce, kdy zemřel poličský purkmistr Josef Smola, musel jsem
se některé důležité změny ve státoprávním uspořádání níže, ježž součástí bylo
české ústavy. Z dosud jediného státního celku se stalo součástí, skládající se z osm
nikoli z pěti samosprávných celků, jako to do té doby usloval krabi Polzešedí, ale
ze dvou. Čechy patřily od té doby k západní části, do takzvaných „mladosti a zemi,
zastupených na říšské radě“, zatímco východní část tvořilo Uhersko, o němžž bylo při-
pojeno i Sedmihradsko, a z června 1867 - tedy ještě za existence židů - byl esat František
Josef I. korunován v Budapešti jako uherský král. V praxi, kdy Smolův život skončil,
přetvářaly se zrovna české korunní komity z Vídně do Prahy, u sv. Mikuláše na Ma-
le státní nad nimi kardinal Schwarzenberg sloužil dvorně ve Beum a pak je dal za vy-
zváním zvonit vystravit ve vztahovské katolické na kradě. Nové státní uspořádání nepro-
spilo přitě českým národním nadějím. Klájní „starodávnej práv kralovství českého“
se hrdině nymála domáci historická šlechtá, zejména mluvěmi byli šarlar Clam-
Martini a Lev Thun a patřili k ní zejména Schwarzenbergové, Černimoc, Harrachové a
Lobkovské. Státní částí šlechtý spojili své zájmy Patačský, Rieger a Šmolův blízký pří-
tel Brauner a tak vznikla od roku 1863 poličská strana Staročechů. V čele jiné části
šlechtý, která se označovala jako „ústavní“, stáli Luvzenbergové. Představitelům ořích

z vlastních kritérií? V tom, co se odehrálo u kritičky poličského děkanství kostela, mohli bychom tedy - kdybychom si to přáli - hledat i jasnou prvotní pečeť našeho vřazení do určitého souvislosti kulturních a dějinných děkovec v roce 20. stoletím. Půjde jme tu do sebe minulost, přítomnost i to, co jesuita Karl Rahner nazývá tak přehlasuě „absolutní budoucností“. Ktíž byl tedy zároveň vřazením do určitého souvislosti i pobídkou k jejich překročení, ne ovšem tak, abychom je v sobě popíseli nebo dokonce zapíseli, ale spíše tak, abychom je rozvinuli. Rahnerova „absolutní budoucnost“ nabízí takovému rozvoji neomezený svobodný prostor.

V poličském kostele svatého Jakuba byli křtění moji rodiče a řada předků - ti z baltiččiny strany, pocházeli z rodu Martini, dokonce „odnepaměti“, neboť stopy tohoto rodu v městě sahají až k nejstarším zdejším zápisům vůbec. Tady byla pokřtěna i moje žena Aleka, stejně jako já sám, zde jsme byli oba biřmováni i oddáni, u jeho kritičky byly přijaty do církve obě naše děti Miriam Esther a David Michael. Křtění se tu stalo rovněž všichni sourodenci svých rodičů a jejich děti. Nepatří se, že by kdokoli z nich byl utřen jinde. Jestliže jsme přešli na svět jako „přirození podle těla“, nemelo to pravou váhu. Taková přirozenost mohla být náhodná a nemusí z nich níst žádné opravdové vztahy. Teprve podobné životní zaměření sjednocuje lidi; společná cesta a společný směr z nich vytváří rodinu. Proto lze i o těchto všech říci, že až v tomto kostele a před jeho kritičkou jsme se vzájemně stali skutečnými příbuznými. Vyšli jsme se na společnou cestu a na ní jsme se potkali s řadou dalších lidí, kteří pocházejí z jiných a nám neznámých předků, ale protože rodinu tvoří cesta a cíl a nikoli povahy původ, pochopili jsme, že tyto lidé, často docela neznámí, jsou rovněž našimi příbuznými. Naproti tomu některé z pokračovníků blízkých cest opouštěli a vydali se jinými směry, někdy ží i bezcílně jen každý sám k sobě. Nepřestali jsme je mít náležitě na zřetel, ale oni sami se rozhodli vzdálit se tímto způsobem skutečnému příbuzenství s námi. Přes to se mi zdá, že nejlépejší příčina pravého příbuzenství se v nich jenom někam schovala do ústraní, že se schovala našim očím, ale dál zůstává uvnitř někde hluboko na dně jejich duší. Snad jenom kosmos a jedinou se může znovu probudit, i kdyby to mělo být až v posledním okamžiku jejich života. Jmé se možná vzdálení pouze užité formy společného příbuzenství, navzdali se však jeho podstaty. Vždyť všude, kde jde člověku o víc, než aby se jenom naplňel a napil nebo aby vyhověl okamžitým potřebám, všude kde člověk nemýslí pouze na sebe a přeje si sám sebe překonat a překročit, kde chce nosit krunýř vlastního omezení a vřít do něčeho většího a lepšího než je sám, tam všude jsou patrné viditelné stopy onoho podivuhodného příbuzenství, zasaženého tjem „duchem“, který „vane kam chce“ a ke komukoli chce. V těch chvílích, byť v podobě jakkoliv suržité či navenek nejasně (- abychom se opět vyjádřili v určitých slovech, temněl...), žije a působí duch Kristův.

Pokračím z těch, u nichž psaní rodinných kronik a písmáčekých úvah nabývalo zřetelnou vsázenou výjimkou. Když mi po smrti mého dědeka byla se skulatem celého svého příbuzenstva sdělena do vlastních jeho nedokončená osobní kronika, považoval jsem to za jakýsi závazek, abych v této tradici pokračoval. Jestliže jsem se však rozhodl psát něco co by se dalo nazvat rodinnou kronikou, nemohl jsem jí vstříknout jiné pojetí, než jaké odpovídá mému přesvědčení, a v ní jsem tedy celou tuto úvodní část „malé historii církve poličské“, která je historií rodiny, do níž jsem byl zároveň s ostatními příbuznými přijat v děkanství kostele svatého Jakuba. Proto je také omezen kostel jakousi hlavní „osobou“ celého vyprávění, jako stálý němý svědek všech oněch událostí. Ať mi tedy někdo neříká, že to nemá rodinnou kroniku. Všechno, o nichž jsem tady psal a ještě hodlám psát, jsou mémi příbuznými ve stejném duchu a na stejné cestě za stejným cílem, ať už byli nebo jsou nějakové jakkoliv vzdálení. Neboť - pokud jde o jediné přijatelné pojetí příbuzenství a opravdových rodinných svazků - nikdy nepřestanou platit slova, přičítaná pravem samotnému Ježíši, která před necelými dvěma tisíciletími zaznamenal autor evangelia, spojované

ho tradicí s jménem celého Matouše: „I řekl jemu jeden: „Aj, matka trá i bratři tví stojí vñ, chtějí s tebou mluvit.“ On pak odpovídaje řekl tomu, kterýž jemu to pověděl: „Kdo jest matka má? A kdo jsou bratři moji?“ A vztáhna ruku svou na učedníky své, řekl: „Aj, matka má i bratři moji! Nebo kdož by koli činil vůli Otce mého nebeského, ten jest bratr můj i sestra má i matka má.“ (Matouš 12, 47-50).

Tím vším je tedy snad již dána dostatečná odpověď na úvodní otázku, čím je nám dnes poličský Smolár chrám. Je tím, čím byl, je a bude vždycky: rodným domem společenství, k němuž se hlásíme. Je základním společným shromaždištěm svých sester a bratrů, celé naší rodiny. Ježto tím vyjádřením nejbystřejší lidské brhu po přesažení sebe sama v něco většího a lepšího. Je výrazem něčeho, co nás, kdo jsme se narodili a byli pokřtěni v Bličce, spojuje se všemi a se vším existujícím, s celým vesmírem. Je první pohnutkou, která už v dětství dala našim snům krátká. Je místem, v němž se jakýmižto zvláštními a slovy nepostihitelnými způsobem vzájemně dotýkají pokorně skloněná kolena celé řady generací - těch našich, „thalcových dědečků a bab“ - jejich památka, dokonce nepopíráje přítomnost básníků, ná samých i oněch posledních příslušníků lidského rodu, kteří jednou ani v nepekostnějších a nejosudovějších obřích této planety nezapomenou na věčnou lidskou touhu, společnou nám i jim.

Kostel, v němž jsme byli posvěceni a z jehož vstupu dokonce důvěrně známé každičku podrobnost, stala se tedy místem, který nás sváral i uvolnil. Sváral nás s jistou tradicí i s novou rodinou, uvolnil pak naše myšlení, citění i naši obranost pro novou svobodu. Vytratil v nás předpoklady, abychom byli s to se povznést i ponořit, zpřístupnil nám výšku i hloubku. Dal-li prostor našim snům, pak ovšem před námi zároveň rozvinul i netušenou šíři skutečnosti, od níž neunikáme, do níž pronikáme. Rodina, mezi kterou nás uvedlo jediné polibkové gesto kněze, nás knoz za knozem zasvěcovala do okrouhlých posnání, že „obřezaná“ skutečnost, v níž žijeme, není banalita, ale zázrak - ba že sama hmota není odpudivá ani nudná, ale svatá. Nauka o Inkarnaci, s níž jsme se právě v tomto kostele poprvé seznamovali, nám od malička vštěpovala přesvědčení, že hmota je dokonce natolik svatá, že sama absolutně neváhalo se s ní ztotožnit, že do ní vstoupilo Božství a pogravelo ji k sobě. V tomto kostele jsme první pochopili, že my lidé této planety, této země, tohoto národa, tohoto knaze a tohoto města, smrtelníky se v této budově ke společnému božstvu, máme svůj jediný autentický život v tom, kterého křesťanství nazvalo Kristem. „Skrze něj totiž žijeme, křtíme se a jsme“ (Jan 1, 12, 28). Chrámovou lodí u svatého Jakuba v Bličce jsme jako nějakou pohádkovou chodkou prošli do života, kde - osáhnou poprvé jejich barevných okem - se nám jeví jako vzrušující romantické dobrodružství a je pln poesie. Nemí to poesie poplatná iluzím: zájemem její romantičnosti je realita se všemi jejími nesnámi, jež musíme dnes a denně překonávat. Ve světle, vyobrazujícím z tohoto chrámu, vidíme však i ty nesnáze jako cosi omyšleného, a mšíli, jež vynakládáme na jejich překonání, zjednocuje naše dny.

K tomu, aby doopravdy vyklíčila a rozvinla se květina, která byla kdy si v tomto poličském kostele zasažena do našich duší, stačí možná někdy docela málo: vzdát se falešné zřetelnosti před sebou samými i před okolím, neboť již všechna ta pěkná slova o našem vřazení do Kristova mystického těla i o Ježíšově osobní přítomnosti u nás (Jan 15, 3-5; Jan 14, 19-20; Eze 1, 22-23) jenom jako ohráz, ten či básnickou ornamentu, tím méně pak jako pouhou zrušenou sentimentální frázi, ale dopustit, aby sám nehlubší zdroj a plavode těchto slov nás bezprostitutně a beze zbytku usmátl, aby se nás zmocnil jako ta nejskutečnější z všech skutečností.

Někdy by to patrně chtělo uposlechnout i nadu, kterou přístým lidem dával Léon Bloy: oslovit na chvíli duchaplně, brilantně a hluboko - myslně hny slov, uložené v doporučováním knižkách, a otevřít si před sebou obyčejný katechismus z dětských let...

Pak se konečně může stát, že se před našima očima změní a docela nově a vitálně pravdivěji zhodnotí celý svět. Nic neztratíme,

ale naopak se staneme bohatšími. Bude to už jiný svět, než jaký jsme dosud znali, a ponese v sobě živé zárodky slíbeného „nového Jerusalema“ (Apokalypsa sv. Jana, 21, 40).

To všechno se může stát díky tomu, co do nás bylo kdysi záseto v poli českém děkanském kostele svatého Jakuba Většího a co tam i v jiných kidech dodnes klíčí.

Křesťanové známé kny Samuela Becketta „čekají na Boha“. Pravověrní židé čekají na Mesiáše. Pro „obráceného“ křesťana, který v sobě objevil skutečnost živé víry, Mesiáš už přišel a v něm se realizuje. Takový člověk už není odcizen sám sobě. Ti, kdo byli v tomto kostele pokřtěni, mají takovou šanci. Může snad být něco většího?

Postavy na oltáři a v ostatní výzdobě poličského kostela nemají extatický výraz visionářů, poselství je za mimořádné významné zůstavitelé nových pravd, jejichž víra by měla být hodnocena výše než víra ostatních. Mají v sobě spíše terezičtější pokoru, mírnost, něhu a laskavost, která střízlivě a přitom zbožně vypráví o hodnotě a důstojnosti člověka vůbec. Jsou pokojné a čisté jako ona víra, která už bez zbyteku pravla obrácením. Tkví prostě a hezky v skutečnosti, do níž vstupil a kterému k svému obrazu zůstal hl Kristus. Vítež: ovan Kristus, který nehledá extrémní vyvolence, ale volá všechny.

Devatenácté století bylo věkem, kdy byl člověk osiňen řadou nových skutečností a možností.

Především občanskou a politickou svobodu, zrozenou z francouzské revoluce. Začalo se věřit, že ten, komu se umožní svobodně postavit k životu, stane se zákonitě lepším. Každý je přece ve své podstatě dobrý a jenom nepříznivé měří podmínky jej žerou do nemohutí, nezdravých, konfliktních zápatí o svou pravdu.

Bostane-li je, nebude mu nic bránit v plném uplatnění a ve světě se zavládne mír. Člověk se stane opět přirozeným a božským. Technický pokrok, který za těchto stavů nutně nastane, zabezpečí mu pak všechny potřebné hodnoty a tím i plnou spokojenost. Vlastními silami a návratem k volným zákonům přírody se člověk stane dokonalým. V 19. století se pro mnohé staly filosofické spisy Janna Jacquesa Rousseaua.

Ve byl ideál téměř protichůdný bozování některých protestantských teologů doby reformace, kteří zase naopak kládli důraz na neodstřízňitelné zlo dítmající v lidské duši, zejména pak v lidském těle. Důlež eo dělež, dokonalost nedosažitelná! Podle těchto reformátorů křesťanství je nesmyslné žádat, aby člověk v těle odolal o nějaké podstatné masní zlepšení. Ve své přirozenosti je od dob protichůdné bitelce dušička zhrzen a jenom vírou může být i ve své nenapravitelnosti opravená. Víra jako jsou vyvrácení v víře, jsou i ve opravě křesťanů představení v spáseání.

Katolická církev byla k oběma názorům více než zdrženlivá. Viděla v nich dvě krajnosti, z nichž každá vyvoluje pouze část pravdy. Člověk přece není ani dobrý ani zlý, ani andělem ani ďábel. Je pouze porušený, uzavřel se v něm zlo pýchý, neustále jej svádí k zneužití darů svobody, ale zároveň v sobě má neuhastitelnou žízeň po dokonalosti. Sam ovládnutím dokonalosti nedosáhne, síla k ní skutečně tupa jenom z víry a víra není něčím jiným než svobodným přitakáním na Boží nabídku, aby nabíral „živou vodu“ z Jeruzalýmských pramenů žitné oběti. Plnost víry je neustále obnovována, ba nemůžeme bez mamotipní vlády a porušení lidské slabosti, proto také nikdy nedosahuje s definitivní platností stavu, jaký by si přál. Někdy se člověk domnívá, že již dosáhl obrácení - a vzápětí jej zaválne jed pýchý, který znamená oroc mnohalejšího utrpení. Špatná víra a o masní dokonalosti není prakticky nikdy bez zbyteku dobojovány, s pomocí Boží jej však máme neustále vést samy se sebou. Memerš ve víře nás každý z nás naději stále prostřednictvím lásky ze staneho Adama novým člověkem v Kristu a víra ho neustále ponuká, aby svou žitku po dokonalosti hasil a aby k ní směřoval svými skutky. Svou činnostou lidskou aktivitou ve prospěch dušičky. Nikdo není determinován kalibrním „předurčením“ ve spáse nebo zatracení: Ježíš k sobě volá všechny lidi bez zbyteku a jejich oduky jsou výslednicí svobodných rozhodnutí, která jim Boží umožnil. Ve víře odpovídá člověk na Boží volání výzeví

k dokonalosti svým „ano“, stejně jako to učinila Maria, když stoučila andělovi oslovení svobodným projevem souhlasu: „Staniž mi se podle slova tvého“ (Lukáš 1, 38). Proto také Maria je v křesťanství nejlepším modelem, jak mají se svou svobodou nakládat, a ponuka je k podobným rozhodnutím. V obou krajnostech své doby viděl církevní představitelé jeden z dalších důkazů postupující strnšice, rozdělování jednotlivých božských prvd a jejich stavění proti sobě. Předáali fo za projev pokračujícího „nezdravé myšl“ dosud nespasné části společnosti, nebo „staneho Adama“, toužícího nakrátkit pro sebe vlastnění silami božské tituly. Harmonie církevního učení byla narušena a jedna krajnost střídala druhou. V naší době bychom pro tento jev mohli mít slova Chestertonových, že moderní svět je babylónem vzájemně odtržených křesťanských prvd a etností, které „se zbláznily“. Šlo by se to téměř nazvat jakousi „celospolečenskou sdělovací“? Kdyby se tyto pravdy a vlastnosti znovu objevily dohromady, bylo by možno doufat, že ustane bojem a začne se znovu stavět.

Život, svět, lidská mysl, celá ta postarobohodná směsice dobra a zla, „koukolu a pšenice“, to všechno přece není jenom jedno nebo druhé, ale stále obě. Proto je zde neustále plno konfliktů, vyplývajících z neustálého zápasu prohibičního přímo uvnitř člověka, z rozporu mezi důstojností jeho samolibosti, již sám sebe „vygudil z náje“ a stal se otráven vlastního mšl, a mezi touhou po obnove ztraceného uvnitřního míru. Tento rozpor se zakládá proměnlivě do všech lidských činností.

~~Právě v tomto období nastal v římské církvi vývoj, který vedl k jejímu rozdělení na dvě části. Jednou částí byla tzv. ultramontánská církev, která se zaměřovala na posilování autority papeže a odmítala jakýkoli vliv světské moci. Druhou částí byla tzv. liberální církev, která se snažila o reformy a bližší kontakt s vědeckým světem. Tento rozklad byl způsoben především dvěma faktory: první byl pokrok vědy a rozvoj filosofie, který zpochybňoval dogmatické základy církve; druhý byl vliv francouzské revoluce, která přinesla ideu svobody a rovnosti. V roce 1869 se tyto dvě části církve sjednotily na druhém vatikánském koncilu, který obnovil jednotu římské církve.~~

To všechno si zjelelně uvědomoval papež Pius IX. Od šestnáctého století, kdy se sešel Tridentýj sněm, uplynula už dlouhá doba a hodně se v životě a v lidských vztazích změnilo. Církev už málem odvykla takovému druhu svědomění a některé souditi, že už příliš dlouho žije jenom „z podstaty“. Leccos z ní bylo zapotřebí změnit a leccos, co se začínalo mýnit v tom náhlém úsvetu rozkládat, bylo nutno spemnit. - Přistěže nejeden z představitelů kurie měl za to, že v moderní době se již ani nelze odvážit nového společného předobnovování a že by se tím jen ještě více ukázalo před očima celého světa, jak se zbláznilo poskvení Říma, rozhodl se papež k vážnému kroku, který se týkal celého světa a proto o něm nutno říci i pár slov v této poličské kronice. Zmíněné obavy několika vardinůž přetádl spíše za projev nadostatečné odvážné důvěry v pomoc Ducla svatého a tedy i za další posyvy, aby zbláznilo poskvení jednal. Přisoudilo-li mu dávno, být církví nikdy nepotvrzené Pseudomaleachiánsko proroctví epitheton „**crux de cruce**“, vzal na své jména z básní a z úst s plnou odpovědností také tento kříž a přes všechny náměty svolal přímo do svého sídla, do Vatikánu, ekumenický koncil. V celém církevním světě nastalo značné rozrušení, odešd se sjízdeři biskupové a příntželi své, někdy rájovně, velmi rozdílné názory. Sněm se sešel v roce 1869 za účasti přibližně sedmi set biskupů.

naukám o determinaci a predeterminaci svým bližším svobodně vůle člověka, byla nejednou v očích lidí „zářícím drákem“. Středověký katolický mýtus Jan zlatosrnce, neodmyslitelný od společnosti patnáctého století, byl nyní léčen jako hlasatel.

Představ, jest by byl on sám ve skutečnosti mnohdy popřen jako zjevné kacířství. Nejhorlivěji tak němu zabránili lidští předstí, kteří se očitěli už uplínit mimo oblast křesťanství. Všechno autentičtější „křesťanství“ obdrželo jako „spadlost“. Představitelé organizací „Sokolů“, jimiž až dosud kvaží světlé vědecké jazyky, propory, vztupovali od této chvíle proti katolictví s takovou neohrožeností, že se vlastenečtí katolíci zabývali myšlenkami, zda se nemají vyčlenit a založit si svami podobnou organizaci, v níž by nebylo tak srozumitelné urážení a ponižování. Značná část nových církví a náboženských i nenáboženských organizací měla jen jedinou ideu společnou: admittit Romu.

V Poličce, která tradičně byla a je převážně katolickým městem, nabývala tato situace zvláštních podob: mniši lidé sárali katolíky, ale připojovali se bez vnitřní logiky k protirekčním výhradám kokoholi - tak zmačké už bylo veřejné mínění zpracovatelským a manipulativním jevy bytostných řečnicků. Nedo-vedli si představit, že by svou církev kdy opustili, dobře si však dovedli představit, že na ni kdykoli a jakkoli mohou útočit a obviňovat ji ze všech hříchů světa. Vneděli šli do kostela a v pondělí vstávali tvrdě na nějaké schůzi, že bůh není v kostele, ale že je v přírodě. V úterý šli na filosofickou záměst a tleskali patetickým projevům o nutnosti setřít se ze „jako jehovismu“. Ve středu se dali zlatkat na spiritalistické seanci, ve které si píteli od domnělých duchů slyšet, že katolická víra je nejspíše a primitivní a že člověk je za svou úžasnou nadpřiro-
du životě po smrti třetím celou řadu pokoutných vteklů do nižších tro-
nů, třeba do prázdné nebo do těžkého dobývání. Zblabili se na církev, že out-
máží jazyk, poručí spiritismu, ale ve čtvrtek tleskali řečnickými, kterých pro-
bláznově pravě, ji za zemanitě všech pověr. V pátek se „projistiti“ postili jako „lidé katolíci“ a s tomu si z novin přečetli skrevkou chvále českých bratří, o kterých nic nevěděli a ani nechtěli vědět. V sobotu uvažovali ně-
kteří z nich spoluzně s adonititými o tom, do jaké míry se církev probítila
proti pokoutu knihy Genese o „dnu sobotním“, když přisunula Bonifacius až
na neděli, ale v neděli bylo možno vidět je už zase v katolickém kostele
na mši. Nejdáv se ale rozhlíželi nad římským „medialistickým“ a pak
si šli „podpatit“ Antoniskou malou, aby jim vstála pentagramu, str-
ceni na ulici. Slova se rozptýlila na drobné, stala se pouhou kon-
verzační hrou a ztratila význam. Cokoli se řečlo, bylo stejné neždravé
jako její vlastní „pravdy“, z nichž každá byla jiná. V babylonu národní
ztrácel průměrný člověk vlastní hlas a nevěděl už, kam vlastně patří.

Některí si uvědomovali nutnost zřetelnosti takového stavu křesťanské myšl-
a hledali v tom neklamný příznak nadcházejícího konce světa. Adventisté
už od konce 18. dáno příčinu jedno zřetelně, zjevně datum takového
konce: rok 1844. Když to nebylo, věděli bezpečně, že s devátým stoletím
stane se světelná žití na této planetě. Uvažovali o tom však i jiní do-
že míry proniklo toto myšlení do všech církví i mimo církve. Zbláznily se
nezamítají příznaky zjevu velké a srovnávaly se s biblickými proroctvími.
V blouznění o konce světa byl ovšem bezděčně obražen jeden zdravý a potřebný
prvek: obnovení eschatologické tradice křesťanství.

Proti těm, kdo nepochybovali, že konec nastane už v nejbližších
dnech či týdních tohoto dorostlého století, které je „posledním ze všech
věků“, ozývaly se velmi optimistické hlasy s dlouhodobými prognosami mezi
některými z katolíků, nově postavenými trojí v trojí nové eschatolog-
ické vlně. Konec prý nastane, ale než k němu doopravdy dojde, bude to ještě
dlouho trvat. Lidské společnosti je tím dána ještě poměrně dlouhá lhů-
ta k obrácení. Za svědka svých tvrzení si brali takzvané Pseudoma-
lachiasovo proroctví, které sice církev nikdy neschválila, tolerovala
je však a dokonce už od konce středověku připustila, aby bylo občas cito-
váno při papěžských volbách. Ti, kdo znali text proroctví (a v Poličce taková
lidská hmota byla), tvrdili, že konec ještě nemůže v nejbližších letech nastat,
protože musí přijít ještě celá řada papežů, kteří jsou předpovězeni a jejichž
ponifikát je v onom dávném spisu už napřed charakterizován příslušnými
epithety. Tak například na stavajícího papeže Pia IX. připadlo podle této věšty

epitheton „crux de cruce“, která se právě beze zbytku naplňuje... Křesťanská dy-
nastie srovnává, která totiž nese ve svém emblému kříž, polostála současněmu mu-
skému pontifikátu na znamení těžké kříže ztrátu papežského úřadu, ale to
ještě není všechno: nymí už celá církev nese kříž bolesti, protože je sužována
odpadem a pronásledováním, posměchem i nepravdělivými vyšetřováními, acosi
stánského ji snírá se všech stran. Žáto jako nástupce bude mít privilegium
„lumen de coelo“, což znamená „světlo z nebes“. Bude to zjevně nějaký
osvícený papež, snad se světlými duševními vlastnostmi, a nepochybně církev
prospěje ve všech ohnady viry. Tak přijde ještě větší obnovitel církevní autority
a jepeř kříde - bude to pravý „hořící oheň - ignis ardens“. Žáto nějakým
velikým pohromám a patrně i novému odpadu od Církve bude vystaven
tem, jemuž se předpovídá epitheton „religio depopulata - vylištěné nábo-
ženství“. To bude asi doba velmi nepříznivá pro křesťanstvo evangelium ve světě.
Ani tehdy nenastane však ještě konec a kdo z oné generace bude oblit se světlí,
tome bude ještě návrat umstěně. Nový den napřími doby vystane poněkud
bratřičtější, označený vstřetou jako „fides intrepida - neoohrožená víra“.
Ten bude s pomocí ducha svatého usilovat o nové prohloubení náboženského
žítí. Další dalším pohrom a apokalyptických válek, které potom nastanou,
bude čelit svědeckým andělského míru Kristova „pastor angelicus - andělský
pastýř“ jako námluvník otoci kormidlo Církve nějakým novým směrem,
to bude zase „pastýř s kormidelníkem“. Bojuje s velikým úsilím o ope-
torné sjednocení křesťanství a všech lidí dobré vůle - Církev se znovu sta-
ne květem, kvetoucím pro všechny ostatní květy: nový pontifex maximus
bude tedy „květ květů - flos florum“. Další pontifikát bude krátký:
snad bude trvat jen jediný měsíc, vědyť na svatém stělu bude sedět
„měsíční papež“, ale možná to označení představuje i něco jiného: třeba
bude usměrňovat a zřídit jako měsíc. Tak vzdalenou budoucnost je oprav-
du těžké odhadnout. V každém případě je měsíční svit pouhým odleskem
blízkého ze světa slunečního. Proto po „měsíčním pontifikátu“ nastoupí
papež „de labore solis - z činnosti sluneční“. Těch se v oné době bu-
de něco díat se sluncem, možná to bude čas nějaké zřehadné velké
aktivity této ohromné hvězdy, z níž máme vřezoben svůj život, ale možná
to je i znamení velké aktivity a křesťanské aktivity onoho papeže, který
znovu zasadí Kristova slunce pro všechny národy. Když už nebude le pravě
oním vzdáleným papežem, o němž už na počátku devatenáctého století věstěly
předpovídá potně romantický básník Julius Slowacki, že bude „u ve-
síel žil“ a že „vezme do dlaně svět“, aby se v něm zjevil síla a duchovní
mes srovnáního Krista! Právě to stávil jako „střanského papeže“:
třeba se zrovna v někom takovém zjeví jednou plnost Církve! A možná také, že
postoupnost obou papežů „měsíčního“ a „slunečního“, onen výstup od Ně-
sice věhru k Slunci, může být vyvolán významem mariánského, v němž
budou dva žít a řídit Kristovu loďičku v roztomilém moři světa - vědyť
Maria se v apokalyptickém období dějin nemůže ani objevit jinak než ja-
ko „žena oděná sluncem, Měsíc pod nohama jejíma“ (Apokalypsa 12, 1).
Tak teprve bude možná následovat sled událostí, o kterých dále vyprá-
vi devátá kapitola Janovy apokalypsy: nadehnutí ohnivého draka, Mi-
chaelův boj s drakem na nebi, příchod sedmihlavé čelmy... O tom však
starý záznam proroctví nic podobného nevypráví. Jen: jako by chtěl při-
pomenout žezlo žezla na Olivové hoře, lakonicky posnamendávat,
že sbírající papežové už budou jenom dva: jeden bude „de gloriae
Olivae - ze slávy Olivové“, a druhý „Petrus Romanus“. Ten uzavře
řadu nášťatníků Petra římského stolce, aspoň v tom úseku daleké bu-
doucnosti, do něhož dávný věštec mohl nahlédnout. A tak lze před-
pokládat, že právě v osudových dnech tohoto posledního s římských
papežů, zapramují do pergamenu, smízi možná Píra a možná celý
tento svět ve své dosavadní podobě, a tehdy snad nastane chvíle,
v níž přijde Pán, aby řekl: „Aj, nové čimim všechno“ (Apok 21, 5).

A tak tedy ti, kdo důvěřovali textu Pseudomalachiasova proroctví,
ujistovali své posluchače, že konec nemůže nastat v nejbližších dnech a
bydnech, když na nás čeká v budoucnu ještě tak dlouhá řada papežů!

Představitelé Církve však byli k tomuto podání více než zdržliví. Musí kř-

ti je vše výjímavě nepopírali, někteří připouštěli možnost jeho ještě oprávněnosti, ani kurie nezakazovala církvi je při popeštyh volbách, zároveň si však všichni **uvědomovali**, že v žádném případě netze zbavit křesťanskou eschatologii jednoho důležitého momentu: žít a pracovat pro naplnění a šíření Kristova evangelia musíme ve všech dobách tak svědomitě a vytrvale, jako by dosavadní svět měl trvat ještě tisíce let, ale připraveni na konečné vyústění dějin musíme být zároveň kdykoli, jako by toto zhroutení věků mělo nastat už v příští vteřině! Kdybychom znali nějaký velmi daleký termín (a proroctví takové oddělení nabízel), byli bychom v pokušení se domnívat, že času ještě je dost - a pak bychom mohli i srovnat občasou odkládat demokracii, a kdybychom naopak věděli, že se to všechno stane už za chvíli, přestali bychom názem se všemi lidskými činnostmi, jako by už byly zbytečné. My však musíme pro Krista a svrzu nebo pro všechny lidi pracovat a povraždět ve všech charitativních záměrech církve až do posledního zlomku vteřiny. Sám Ježíš přece kdysi řekl: „O onom dni či hodině neví nikdo, ani andělé v nebi, ani Syn, jenom Otec“ (Mark 13, 32). Šel však dále: „Mějte se na pozoru, buďte bděti a modlete se, neboť nevíte, kdy ten čas přijde“ (Mk 13, 33). A dále: „Bděte tedy, neboť nevíte, kdy Pán domu přijde, zda večer, či o půlnoci, nebo za kuropění, nebo ráno, aby, až **znenadání** přijde, nenalezl vás spící. Co říkám vám, to říkám všem: **Bděte!**“ (Mark 13, 35-37).

Život venkovského lidu se stal v devatenáctém století středem pozornosti ve všech oblastech, bo cennou inspirací pro samo umění. Vždyť se všude vytvářely **hledaly nehlubší kořeny** národní společnosti, které je její tradice a jejího ducha. Romantické sny o návratu k přírodě pak jsou ještě posilovány tímto touhou prozkoumat myšlenky, citění a bytostné potřeby „přírody nejbližšího člověka“. Důležitý prvek projevů umění z „výsoké“ civilizace přímo volaly po tom, aby se znovu upnul sám život, neodezírený pospolitostí zámu světa, neboť tento život je nad každé umění. V roce 1871 napsal Jan Neruda: „Jako vškeré umění roste ze života, má život sám oštem břitví umělecké síly hojnost nepřekonatelnou. Život sám má víc fantazie než Ariosto, víc nežnosti než Kálidasa, víc duchaplnosti než Shakespeare, víc světelné poesie než Goethe a víc vyjímavé síly než Angelo. Život vytváří někdy básně, básně vtělenou, jížto nestihne žádné slovo popisné, žádné lírie napodobující: ve vškeré umění je chudé napodívání“ (Umění: Kultura a kultura, 1874; ve Literaturní, Praha 1911, str. 458). - Sám život tak vytvářel pohádky, po kterých pítali Erben i Němcová, říkavky, přání, ornamenty, magické a kultovní předměty, lidové pranostky a písně. Když Křesťana Němcová psala „Babičku“, editovala perem zaobýřit především tento život sám v jeho celoročním rytmu na venkově - život, který, zdá se, nebyl jedním zvenku. Karel Šourek, který se v nové době velmi důkladně zabýval záležitostmi a bytostnými potřebami venkovského života a jeho uměleckých, projevů, uzavřel: „... Citlivost moderního nacionalismu devatenáctého věku stihla nechtěně celá velká část domáckého umění. Byla zlehčována a nendádnými a proti umění výstřední, často z ošimý přitvářenými krukli spouštěny jako jistě národní, vlastně české a nedotčené umělecké vytvoření bozejmenné matky kmenové a dávaly se za příklad třeba eudobře. Ona, domácká a bezpříkladná a bezpříkladná matka, která pod označením lidu stvořovala v době své, co z obyvatelstva nematřičtila, ani vzdoroval výsad, vše, co nematřičtila ani prar, jím se těšili měšťané, pomalu bobatnovi, řemeslní a obchodníci, vše, co nového vstřebávali ani přístup k němu, tato dostavání podhoubi národů bylo těžký usnáno za národ sám v nejvlastnější smyslu. Že jeho dění a věčnou sílu, jejich i duchovní a masové. Do té doby výstřední lidového výstředí, uměleckého a citu jednodušského, avšak o to silnějšího, vznikalo zdelatě anonyrně a stejně bez stopy zankující, byly jakoby tajemnou mlouvou lidí, což zvenčely pod prahem všeho, semu příkladně ze v a počtu umění a zalkání. Nyní lidové umění, pomalu objevené, zaklepalo na bránu dějin národní kultury jako její nejpodstatnější složka. Opřednělé, dlouhými zápasů tempem pomalu postědla české v tomto smyslu ošpoda myšlenky, a) nendádnosti filosofie Herdenovy nejbohatší žní. Kultura lidu a lidové umění neměly dojít nikde toho ocenění a významu, jakého se měly dočkati u nás, stávče se časem skutečným křtem. (Křtem: Lidové umění v letech a na Horově, první vydání, 1902. Vydaná Umělecká Beseda v Praze. Str. 4). - Vímaje si hlavně inspiraci zho-

že lidové duchovní produkce, nedělal kanel Šourek i její umění do několika základních skupin, z nichž první a nejrozlehlejší skupinu tvořily podle něho pověry, v záležné na magicko-kauzemických tradicích, předkřesťanských (str. 20) a druhou, téměř stejně rozsáhlou a bytostně významnou, tvořila bezprostředně ošmířující a náboženským životem lidu (str. 26). V této skupině se měla nebo obráz do jisté míry vdelatí symbolického utváření významu, stejně jako napaden z obřadních úkonů: v představě venkovského regionu perubym obrázení či symbolickým gestem, ale přímo jakousi aktivní působící „části nadpřirozené“ (s. 23). Tak se vztahy obě první a nejdůležitější skupiny vzájemně prolínají a do jisté míry spolu splývají. Věch skupina je od všeho s oblasti lidového kultu, „sexuality a erotiky“ (93), citlivá má „sociální funkce v našem smyslu“ (97), pátá je „užitková“ (98) a šestá „dokumentální“ (101). Věch se Karel Šourek zabýval výlučně výtvárnou oblastí kmenové sebeorganizace, postihl tím zároveň rozhodující znaky duchovního života venkovského lidu vůbec. Tím vším se zároveň plně prokazuje, že připsomenutí pozoruhodného opicia tenh nejprostředně plně patří do přehledu mlhni historie proudů duchovních a náboženských a nejvíce strážím smyslu toho státa, ba že tu jde směřččně o jakousi základní a bytostnou polohu, v níž se posvém přehodnocování všechny křesťanské i nendádně křesťanské podivně, přivádějí zvenč. Jen počtd, pokud by se nám zdálo povraždět tento základním duchovním polehým životu lidí na výstředě a nezalokout se ani ošmíř momentů tradicně „pohanských“, mohli bychom zařít hlouběji - a potom ošmíř je více než pouze kronikářský - vnikat do povahy náboženských a křesťanských prožitků, z nimž se v tomto regionu setkáme. To se nám ošmíř na tomto základním prostoru nepodaří a samu lidovou produkci zde budeme moči nanašpřít jen připomenout ve velmi stručném výřahu.

Můžeme tedy říci, že určitý výraz skutečnosti, v níž lidé byli ještě plně ji lidmi a nešťáceli posud kontakt se svou „fortitativní“, měli bychom hledat právě v těchto **venkovských zvycích** i s jejich magickou obřadností a v **lidovém umění**. V minulosti to byla právě katolická církev, která dle věřila, že ani předkřesťanské a mimokřesťanské prvky tu nelze násilně lámat bez vřetěle a místním podmínkám, že vřetěly je netno přijímat celého redního člověka i v jeho slabotě, a věst jej ve Křistu z cest, po nichž si vykl kráčet, aš konečně síla víry v něm sama postupně přetvoří celou jeho přirozenost. Církev vplodila totiž už od počátku z předpokladu, že porok v „šimozzenství“ má peraku nadpřirozenou, nikoli však protipřirozenou. Jedlič jev křesťanství obrak nadpřirozený, pak to znamená, že v obě obřazuje celou přirozenost, která se krok za krokem pozduhuje k Bohu. J gotika a katolický barok nejen tolerovaly, ale přímo vtřily do své každodenní praxe lidovou náhu x, „z našim obráem“ v první dlebě, že Křistu v člověku může tyto obrázy nikeli snad odmítnout, ale správe zahrnout a postěže přelomát do větší plnosti víry. Reformaténi radikalismus se v tomto poledu jevil jako netřpělivě umdloný a proto víceřitý a protipřirozený; jev proto bylo možno nandevni tak značného množství zloby v přisném calvinismu, který odmítal umst veselou lidskou přirozenost. Stejně pozoruhmí pro život prostého lidu, jaké měly v minulosti a za všech obran proti calvinismu, zachovala si katolická církev rovněž po celé devatenácté století a nešťácela je ani dnes.

Proto hodnotu lidových zvyků ocenili i v době, oniš píče, zejména katolíci. Vše je pak snažili i na **Poličsku** v mezích možnosti nšpou telarovat, ale přímo udržovat ještě po ošmíř část onoho věku. Proto se také nijak nebáli ani jejich pohanských přežitků a pověr. Nešťáceli ani na ošmíř ohled na lidskou přirozenost, kterou přišel Ježíš zachránit, posvětit a pozvednout k sobě v celé její úplnosti.

Jestliže **církevní rok** začínal oslavou Inkarnace včetně přípravných týdnů adventu, pak venkovské měli tisíce úkonů, symbolických gest, vřelých říkání a zdelení přibýtků, převážně již jistě z dávnyh předkřesťanských dob, jímž se snažili v morjích osušičostech podtrhnout význam této základní události, naplnující lidský život smyslem a prastupující všemi oblastmi bytí člověka a celé přírody. Adventní věvec, na němž se každého dalšího týdne nospočoval o svci více, ukazoval, jak ve světě roste naděje na příchod světa v přírodě i v duši. Ještě za tmy se chodvalo světem námo na „světlo“ do kostela, ještě nospočena ošmíř z dleky lákabal, a tam na letmý zpěv kněze „Rorate coeli desuper...“ lidé odpovídali jako živým zpěrným přelidám

nastrýhl krajolku. Popl to večer plný kouzel: tak jako se s příchodem Váno-
ho světla otvírala lidská srdce, tak se zároveň napevňoval celý vesmír a ve
všeckém životě bylo možno číst skrytá tajemství, tedy i jindy tak pevně zhu-
žované budoucnosti vzdáleného čaroděje zvlášť: „Voda, voda studánčká, / nese
se ti ve věžičkách, / Tvoje ty máš pravdu, / co se tě ptát budu: / kom se dostanu, / na
kterou stranu. / Kde můj milý dnes, / ozvi se mi pes! / Pěsdu dmeška sněhla: / pověz,
co dmeš dítě? / Kde ho jmenem najdu? / Kde ho hledat budu?“ Divky na Polič-
sku říkaly nejen bezem, ale také plotem si zahrádily: „Viemu, tješiu plot. / To-
vno máš, kde budu / ode dčička za rok.“ Řeklo-li se polínko dřív na stranu
a zůstalo tam, dčivo se domka vydalo. Pa, která si od svátku zř. jana křítile
le pevně sábovala věneček, jiná tabuľu kázala na strom, mohla si jej
na Štědrý večer dat pod poličár: co se jí pak zdalo, mělo se v pětém nose vy-
plnit. Čekali se v ten večer dolo, všechno mělo nějaký osudový význam.

Tři odhodou celé rodiny na půlnocní mši zůstávala v domě káňt aspoň
jedna snička, aby Pán Světlo nepovstalo dím ani v nepřítomnosti hospodár-
ně. Vě se pak na celém Poličsku říkávalo „Ježíškova snička“.

Měsíčky kostel svatého Jakuba se pomalu plnil příchodními. Jeho okna
zářila do tmý místček. Přesně o půlnoci se ozval na káru zpěvek: „Chval
každý duch Hospodina / Ježíše, jeho Syna, / odbila dvanáctá hodina. / Svátý Ja-
kub, svátý Michale, / města toho patronové, / mějte nás vždy v své ochraně. /
Opatrujte světlo, ohně, / ať není žádnému škoden, / budete spát s Pánem Bohem.“

Před ním se ozvalo dvanáctero zathroubání a - stejně jako až posnes-
ovaly se nástroje, „hlasy ptáčků“, a za hlášení zvoni, jásotu varhan
a zpěvu věřících vstupil do jejich středu právě narozený Pán, „Světlo ze Svět-
la“. Od té chvíle až do konce vánoce zvonily Poličskem kolední písně.

Některá si s sebou brali do kostelů tři roční vřičové proutky, umístěné ve
světlé svatě Barbory a domně zakované. Že někdo si spletl věneček a s káze
něj hleděl při posvícení k oltáři, aby tom spatřil svůj osud ve vřelých jazyč-
kách tajemných obrazců. Vydávalo se také, že tímto způsobem umosou Svět-
lo čaroděje zahánějí. Tělesu jma očima, i nevzdělané zlé síly, které se po-
kousají zabránit Spasiteli ve vstupu do hostie a znemožnit mu vstelení.
Ještěže tyto zlé síly dostanou podobu nějakého zvířete čaroděje, zma-
mend to, že ovládají i jeho, ten že je v její mocí a že je tedy zapotřebí
se za něho modlit, aby byl od nich vysvobozen. Odtud se pak i přiměšně
říkávalo, že tím věnečkem je také mšně mšedět „Barokéjnice“. Jtito mají
babička Julie, nepaměť Mestříně, zachovávala tento zvyk. Vypovědo-
se, že jednou poličskou občanu na zvláštní demotomastho stěh se ž-
roděnice pomstily za to, že je uviděl a že tím byly přezrazeny, v kterých
lidé se umývají. Když po půlnocní mši vylázel z kostela, mšagalý
ho hned u vchodu, jalkámě jen kostel opustil. Jinámu - ještě za mši u
svatého Mikaláše před obnovou děkaného chrámu - se stalo, že ho ž-
roděnice ulehopily za pláň, který mu stihly, a náno pak byl z toho
pláňte na každém křesťe jedem sňžžek. Kůde v blízkosti Bolea se při
pohybní takové satanské síly, aby čaroděje stihly nebo oklamaly a
zabránily mu tak přijít do jeho omilutinyhájí mšarůce.

Přestože po půlnocní mši byli vřičobní unavení a ospalí, kdekdě se
směl přijít na jitrní mši Bohu Hodu vánočního, která se rovněž koná-
vala ještě za tmy. Čím víc bylo na oběze křesťák, tím více Pánů požá-
ni na ně čekalo po celý dčič rok. Když se pak všichni vraceli z „velké“
několi, „krabé“ mše, stávaly některé dívky mezi vřičy a dojíždaly zko-
vaně jablko od Štědrého večera: který mladík se na tu zř. omz z nich
přítom aspoň dvakrát ohlédl, ten se měl stát jejím ženichem. V místnosti
bylo od Štědrého večera na latic normáno vedle sebe dvanáct mšiček se soli
a nosených cibulí: v které mšičce byla na Pánů hod v prádně sil volldé,
v tom mšice přitřilo nosu mělo být vlkde i počasí. (O některých vánočních zvy-
cích v Poličce viz také Jitřenka, v. XIII, č. 2, 15. 4. 1934, str. 61-64.)

Na světlé svatého Štěpána Thomáše dčička se těšili hlavně mladí mlád-
níčci, kteří chodili dím od domu zpívat a dostávali za to jablka, vřičy,
kouzly vánočky a „po mšičku“, nebo aspoň mšiček oběda. Pomaka zř. po-
ličského pivovaru si v ten den ověňovali pštel a lopatu a chodili kaledo-
vat do právo vřičajelu domli. Na Vysočině se zpívala zejména koleba: „Já

bych rád k Betlemu, / k Ježíšku malému. / Máš doma křepelčku / a pětkou žez-
ličku, / žj mu odvedu. / Kůde žezlička, / vyprávět ježíška, / u křepelky jeho sedá-
vat, / líbezě mu bude kukávat. / Kukuku, kukuku, / zdčív budu žezličku! / Kůde
křepelčka, / vyprávět ježíška, / u křepelky jeho líbávat, / pět peněz mu bude líč-
vat. / Pět peněz, pět peněz! / Ach, kžž jsem v nebi dnes!“ Píseň sama, pochází z Ho-
něcka, ale velmi rychle se rozšířila po celé Českomoravské výsočině. Také na Po-
ličsku byla zaznamenána velmi zdlouh. Jiná koleba z Vysočiny připomínala
„tři panenky“ v kostelíčku: první z nich byla Marii Magdalenu, druhá svatá Ana-
lína, „třetí mělo světla Máti, / a ta nám slibka / všem koledu dáti.“. Také se zde
zpívalo: „Tu písměku zavímám, / o koladu píším. / Co jsem zpíval nedobře, / odpust
mi to, můj kžž! / Ježíši vás poručím, / mějte se tu dobře!“.

Bojvalo zvykem, že si děti sestavily malý „betléemek“, který se dčivo dčel
v nuce, s ním pak chodily do rodin, ukázovely si jeho figurkám a zpívaly.

Na Poličsku vznikala i řada textů, vycházejících přímo z časti předváno-
ně „pastýřské“ sešny místních občanů lidové vánoční hry; také třeba anděl
osnamuje pastýřům, podle jeho poznání svého Kůde: „Je jak vy. / O hlada
mšička. / Nikdo si ho v bídě nevřičím. / Ježíši že do Betlema vyjete, / podle bíd
svého krále postmate, / jete, kde je cesta včká, / tráva zarostlá a hustá. / Jete
kamením a hlizím / rovnou za dítětem Božím.“. Jedna z dívek zpívala: „Ho tu
jeho křička stáček / přimám dvě holubčičky, / Ony budou polkovat, / vřičky vřiči
prozpěvovat. / Až zazpívá holubčička, / poslouchej jeho líčka.“. Někdo: „Věta, máma,
křič měly, / všichni vstali v této chvíli, / za ježíškem pospíchají, / vše, co mají, to mu
dají. / Vě, co máš, v tuto chvíli / na ořika naložili, / aby Pánu odeslali, / každý
od něho dostali. / Milý Pane Jezu Kriste, / neseme ti dčivo čisté, / ležíš na ořjce slámy, /
okolo chod, vši s námi! / Pastýř hned k ježíšovi běží, / každý Bohu zpívá, / Je-
žíško tedy leží, / milostně se dívá. / Pastýřové na zem padli, / klaněli se k němu, /
dary k jeho nohám kladli, / zpívajíce Chváty. // Co jate dmeška mšičku, / pamatujte
živětecky, / neto jeho narození / ježíš po vaře spěšeni. // I když lidé zlé dopusti, /
Pán Ježíš vás neopusti. // Kam on půjde, / navědla / chabouška je hradem Kráje. /
A palác mšička pána / bez Krista je bida sama. / Kdo se stará víc než nutně, / ten má
živobyl smiček. / Kdo dá přednost mlouvaní, / toho jeho Láška chrání. // Pán, jenž žil
polní kři, / přišel nám dnes poradit, / abychom se nestarali, / jemu křič svůj odevzdali. //
Že chce Pánu vřično dati, / budu lidem poradit, / neboť v každém, / kdo je v nouzi, /
Ježíšek se znovu zabývá. // K zarmouceným pospíchejte, / z lásky k Bohu pomáhajte. //
Anděl Páně světu hlásá: / V hradě víry všemka spása, / na slávně je mšička, / Aťu láskou
posvěcena. // Udaly se věci nové, / o nichž psali prorokové: / Nová země, nové nebe, /
do nich uvede Pán tebe, / jenž jsi bídny, unavený / řádům světa podrobený. // Řády světa
jenu jak smeti, / Pánu bez pout k nebi leti. // V tč bezmocném a malém / dřimá nový Je-
rusalem. / Vítež, vítež, vřičení hosti! / Sláva Bohu na vysoiti! // Že se zrodil v době
dávne, / o tom povědomost máme. / Maria a takto stála, / v mysli své vše uoborala. /
Světla pak Lukášovi, / ať nám Pán Slovo poví. / Nemulťte se, nestarajte, / Pánu
křič svůj odevzdejte. / Bů všem smrtým obědšeni, / slzy v rájzkou rozu změní. //
Tomtože je přiměšena, / naše dčivo oblažena. / Vědchme Pánu Matku, / dary
kladem Ježíškovi. // Do Betlema pospíchejte, / vše, co máme, Pánu dáme. / V radosti
a v milosrdí / ochvat ochem do sešami. // Voláme tě, Kriste Pane: / ať se stane, co se
stane, / zachovat ochem dčivo čisté. / V tom nám pomoz, Pane Kriste! // Pš ž
s všemi noshetnáme, / radost svou ti odevzdáme, / Kňali světa, kňali nebe, /
blážen, že máme tebe. // Nepláceme, nejsme sami. / Ty nás vedeš, Ty jsi s námi.“

Jakkoli je tohle mš podstatně novější přetlumčením staré lidové „ježíš-
kové“ mšy na Poličsku, přece jen bylo vhodné je uvést, protože v sobě obra-
huje všechny podstatné rysy této tradice a v jakési zhuštěné podobě podává
i základní okružky themat poličských betléemů od „knadce Davidova“, za-
stupujícího skalní oblé, až po Bosto se epalyjeli figurky rodiny s ořičím,
mladé dívky z dvěma holubčičky a tak podobně. Jm tu v kostce oba-
ženy i sociální motivy, od dob baroku výrazně postupující jesuitskými
kázáními a celkově se tedy znovu s nemalým oblaem v širokém vřičích.
A je tu i první vřičba na biblický obsah (v křičovské zvěsti o Narození Páně,
zpracované lidovou zbtžností, která si vždycky přalé být „primo a toto“).

Od vánočního betléemů křdu sledovali hospodáři na Poličsku po dospěti
dni počasí. Každý den jim byl „předpovědi“ na příštivý měsíc přitřilo nosu.
Když na Nový rok přitř z velké mšedomě, hčeli mu nospalenou cibulku

dvanaet zrnkek a každé to zrnko představovalo jeden z dvanaeti mesiaci. Tri tom pozorovali, jak se zrnko pri dopadu zachová, zda vyškve nebo zůstane ležat, a podľa toho usuzovali, jaké to budú mesiace. Vesili se zároveň, jak príjich svätka: „Na nový rok o šepci krok. Na tri krále o krok ďale. Na trom-nice o hodinu vice.“

Lidové stavení svätku **Tri králie** (6. ledna) dospívá jeste i v naší době. Když bývalo pestřejší. Přesně se vědělo, že mladík přestrojený za krále Kašpara musí mít bílou košili a dlouhou ženskou sukni, nejčastěji zelenou, jedoustru-ku kolem pasu a dlouhou přes rameno, hlava bude mít obtoženou turbanem ze šátku a tripením, a nakolo se bude svítit „zubatá“ koruna z červeného pa-piru. Melichar mívál košili přetáženou přes šaty a na ní žlutý ornát. Tur-ban býval černý a koruna zpravidla zlatá. Dvě staré sberáčky spjedené třemi náhky se v jeho rukou proměnily v kachlelnici. Balthasarova trič byla stejné jako dnes - náhna červeným leštídem na břehy nebo zázemí. Také jeho smát býval na polovinu někdy černý. Jejich jména Kašpar (Casper), Melichar a Balthasar byla odvozena ze zkratky např. „C+H+B“, který spolu s leto-početem upisoval v bytš dva místa kanon svätarovu křídou na vojece domi. Žkřt-ky ve svätčnosti znamenaly žemaci formuli „Christus Mansionem Benedicat“, tedy: „Kristus žehnej přibytku“.

Tri tři však jeste nezastali. Nikdy nezobli chybit „zákoník“ a „král Herodes“. Ten mívál v Poličce přes rukávici přetážený plátěný plášť, přehnaný modrým papírem. Na koruně bez turbánu měl „mohometánský“ pámeš a nad sebou předstíral „betlemskou hvězdu“, upravenou k drátu. „Zákoník“ zase chodil v devatenáctém stolch s ošlondrem, a v němém fraku, na jehož zádech mívál vygotný štít. Tři záda nosoval pytel a v uličkách brousil neposluným dětem, že je do něj vstrčil. Všech pět aktérů mělo za úkol, předvést zlidov-ěnou podobu staré „firkalovč“ scény, která už v dávné eklezií tradi-ci nastupovala vždycky za čas po smrti „pastýřské“. Svätmco „pas-týřská“ scéna měla vždy původ v ličení „lukášovském“, odti výstup „firkalovč“ předvést obrát vyprávění z evangelia Matějovského.

Chodil se také dím od domu. Když někdy vstoupil do stavoví, zazpíval: „Vyšla hvězda o pánoci / a to síce velká, / třípyti se s velkou jas-ností, / blíž se k nám zdáleka. / Pastýřové se lekají, / co to má být nového, / an-děl řádně jim zvěstoval / na nebi státn Jeho.“

První se zval státn král Kašpar: „Odpustějí, milí paní, že já nyní mluvim z ústí. Tři pravní je památka, / toho nadostného svätku / Křistova narození / a řádně krále navštívím. / Jsa dost malého bítívít mi, / však to bývá mlyžně.“

Ostrovem Melicharovým začala vlastní „firkalovč“ hra: „Zdráv bud, ná králi Herodes, / my k tobě přicházíme dnes. / Tvé velebné královské milosti / my vinným vše v hojnosti. / My vinnujeme nyní, / co tvé srdce miní.“

Herodes hned začal nedůvěřivě vyvídat: „Víš vš, milí paní, mi vzácný jest, / však ale v něm byla lest. / Ale učěná zpívá, / odkud jste přijeli, povězte pravdu.“

Balthasar se dal do vysvětlování: „Mes je den třináctý tomu, / co jsme vyjeli z domu. / A ta hvězda porad s námi, / ve dne v noci jde před námi. / Ukazuje nám cestu / sem k Jerusalemskému městu.“ - K němu se připojili i ostatní „krá-lové“ a sbravě odvěkali: „Tak pojďte a tomu svätému Jezulátku se pokloňte.“

S úklonou pokleli: „Vítáme tě, dítětko malé, / tys má celá kratochvil, / tento dárek já tobě dám, / neb vím, že jsi mým pánem na věky sám.“

Herodes se obrátil k zákoníkovi: „Aj, zákoníku zákoníky, / v zákonch nám to vyhledáte / a nám o tom zpráv dáte, / že se má narodit král váš, / má se jmenovat Mesias. / No tak honem, co děláte, / že nás tak dlouho sedět necháte?“

Zákoník dštal, jako že listuje v písmech: „Přebíráme.“

Herodes nepřátelsk dotázal: „Nemáme na tom teď dosti.“ - Ale zákoník už půsivně místo nalezl: „Di, pane králi, naše přimosti, že panna Syna porodí v tomto malém městečku, / že z něho vejvoda vejde a všech lid spravovat bude.“

A už všichni prstovali a dávali se do zpívání: „Copak to medle známé má, / že celá nebes obloha / tak velké jest jasnosti. / Tot' jistě něco nového / ozna-muje radostného, / spásiehejme v rychlosti.“

Pokud někdy nebylo možno doplnit počet pěti aktérů, bylo nutno se i teukrát spokojit pouze s „fími králi“, kteří zpívali: „My tři krále, my jdeme k vám, / štěstí a zdraví vinnujeme vám. / Štěstí a zdraví mnohá léta, / my jsme

k vám přiši z daleka. / Daleká je cesta naše, / do Betlema mysl naše.“

První dva se obrátili na „černého“ vpadu: „Pospěš, černej, pospěš s ná-ma, / slunce vyjde časně z rána.“ - Ten se obázval prohlašovat na svou černou triču: „Slunce je toho příčina, / že je má trič opálená.“ - Jeho vysvět-lení se jim nezdařlo být dožatečným: „Dybys na slunce nebyl chodil, / nebyl by sis trič opálil.“ - Černý král se rozhodně postavil na obranu své tou-hy po slunci: „Slunce je drahý kamení / od Kristova narození.“

Někdy píseň pokračovala jeste dál: „Nám třem se hvězda zjevila, / kte-rá jakživa nebyla. / Jak jsme tu hvězdu viděli, / hned jsme si koně sedlali / a do Betlema se brali.“

Na závěr všichni společně zapěli: „Herodes konká z vokna ven / a my tři krále z daleka jdem. / Pijě, Jouřku, pijě pleníčky / ať zavinem to ma-ličký. / Už jsme to maličky zavínuli / a do jestěek položili. / A s tým se vám po-roučíme, / nového roku vinnujeme, / nového roku vám přejeme.“

Tri králové chodili v Poličce a na Poličsku po domcích už nálo-ry rok a v nedělich už do „firkalovč“ vyjímali o tribu. (Jitřenka, ročník XIII, číslo 7, Polička 1. dubna 1894, str. 55-56).

Na svätku Tri králie se lidové betlemny doplnovaly o figurky králi a jejich komitiva včetně bohateho doprovodu cizozemních zvířat, zejména velbludů a stonů. Někdy v nich sedával král Balthasar přímo na stoně, zatímco krále Kašpara doprovázel přírod koně.

Už odpovídá před svätkem svätival v kostele křesť vodu, křidu, sál a bobek. Bobek se po doměku vyrobily sálky, svätli i sru. Poobně žebal také vadidlu. Na vesnicích, dávali hospodáři křavů do prvního pítí sít-čenou vodu a někdy přidávali nově svätarovu sál i rozplátný bobek.

Společnými bobky podklínovali někdy dobytek „proti ourokům“ i „proti bolu“. Jestliže se kdo domníval, že by mohl být osarován „zlými moc-nostmi“, začal dával je svätarovu vodu. Ta nesměla nikdy chybit ani v kropence připravené u dveří. Každokl přicházel nebo odcházel, nav-mácel do ní prsty a křivoval se. Bývalo nově vyškem firkat za se-bou tři vodu poklonit a říkat přitom: „Kašpar, Melichar, Balthasar.“

Svätová křida se po naposledí tři písmen a letopočtu pečlivě zobnovala a nic jiného se jí nesmělo psát. Např. náde dvěmi se smazával až těs-ně před velikonočními, aby pny Tri králové nestýsali „zpívat alleluja“.

(Viz Jitřenka, ročník XIII, číslo 8, Polička 15. dubna 1894, str. 64).

Zpívala se také nespustila písnička: „Šel jest Honza kolem lesa, / uviděl tam Herodesa. / Herodes byl ukrutný, / strčil Honzu do putny.“

Pak se přiblížil svätok „Hromnice“. Řikávalo se: „Na Hromnice - ziny polovice.“ Býlo-li v ten den pěkné počasí, těšili se Inaři na Poličsku, že budou mít dobrou úrodu: „Na Hromnice pěkný den, / prodej sukni, zasej len.“

Na Hromnice a pak pořád až do svätku svate Doroty (6. února), o niž se říkávalo, že „nosi svätivánka v košičku“, chodili dím od domu tři mladí lidé, často drkance i děti. Jedna osoba si oblékla bílý žvítěek i sukni, na hlavu si posadila papírovou korunu a na ruce zavěsila ná-ženeč z křidkem. V jedné ruce nesla modlitebni knížku, v druhé poklad-níček. To byla zama „svatá Dorota“.

Druhá osoba měla černé šaty s papírovými výložkami na límci a rukávech, někdy si podle vlastního usnutí ozdobil a nemead. Ša-ty byly sepiatý zlatými knoflíky. Do ruky si vsála „žezlo“, na hlavu si posadila zdobenou korunu z papíru. To byl „král“.

A třet' už obíval jeom „kat“ jako třetí nezbytný aktér. Měl rukou čepičku. Také vestu si obálil červeným papírem. Opřel se ně-menam, na který zavěsil „hrosivý“ dřevěný meč nebo šavli.

Při vstupu do chalupy všichni tři společně zpívali: „Byla svatá Do-rotka / nábožného života. / Šla jednou s krz královův dům, / přišel na ni sám pan Brun.“ - Brun - to byl král. A ten hned předvedl, co má jít ten-kat povědět: „Chceš, Dorotko, chceš má být? / Já si tě chei oblíbit.“

Dorotka odmlkla: „A já nechei žádného, / já mám Ježiška svého.“

Co se potěch slovech odehnalo, o tom už mohl podat svätectví pří-mo kat: „Král se na ni rozhněval, / do žaláře vsadit dal. / Do žaláře vsadit dal / a na vojnu odjel sám. / Sedum let je na vojně, / osmej rok domů jede.“

Žrnuv král nadělal: „Cheeš, Dorotko, cheeš má být?/Já si tě chei oblíbit.“ - Odpočet dostal stejnou: „A já nechei žádného, /já mám Ježíška svého.“

„Král se na ni rozněval, na oleji smažit dal, /líčil oblapec oběrný za ka-
ta panužovinu přiběhu. K němu se ve zřetoru připojili i zbytnější domi, /nádo-
ji smažena, /čim dál krásnější byla, /z oleje vytažena, /před krále postavena.“

Dal pokračoval kat: „Král se ihned na to ptal, /smutnou odpověď dostal.“

Všechno se zase opakovalo: „Cheeš, Dorotko, cheeš má být? Já si tě chei obli-
bit.“ - „A já nechei žádného, já mám Ježíška svého.“

„Král se na ni rozněval, /a kat je pod moe jí dal, /Kat jí vede po mostě, /
rozmlouvá s ní po sprostě.“ - Tady uchopil kat do rukou dřevěný meč a zprávil
drukkat za sebou: „Cheeš Dorotko, cheeš má být? /Já si tě chei vyplatit.“

Dorotky se to dotklo: „Nebyla jsem kálovou, /nechei být katovou, /dej mi,
kate, co máš dát, /nemech mě tu dlouho stát.“ - Na ta slova poklekl, sábo-
nila hlavu a kat předváděl děj, o kterém nyní zpíval představitel krále:
„Kat se na ni oborí /a mečem jí udeří, /ona se mu pokorí.“

Meč „zasnížil“ vzduchom a odlétká nikoli hlava, ale papírová ko-
runka z vlasů dívky. Dorotka se svalila na zem jako mrtvá. Vyjevuje kat
zobstoval vladaři: „Pane králi, pravda je, /že Dorotka sábi je.“

Na zvěř zazpívali všichni společně: „Přineste jí adije, /od panen-
ky Marie, /Dorotka ctina panenka, /Krista Pána milenka, /Přimlouvěj
ty se za nás, /ať uslyší Bůh náš hlas, /Až se k němu dostanem, /při-
mluv se za nás, amen.“ - Když předvádění hry odcházeli, nastá-
nila ještě Dorotka poseladnicku a poděkovala za peníze.

V této podobě se předváděla hra o svatě Dorotě každoročně ná-
lišku (Jitřenka, ročník XIII, číslo 7, Polička, dubna 1894, str. 56).

Přisobivě hudební zpracování, v němž zůstala zachována všechna
čistota původní lidové invence, vřel skvělé nové Bohuslav Martinů.

Na Hromnicích se v kostele světily „hromniční svěčky“ nebo také „hrom-
ničky“, které se pak po celý rok nosily v dětech v době bouřlivé-
ho počasí. Lidé věřili, že tím neudělí tam, kde se velem zapá-
lené „hromničky“ ohromáči dříve celá rodina a mrdli se. Pro „adele-
ní“ se tyto svěčky nosily i nemoraným. Tím, kdo se připravovali na
smrt, vzládaly se dokonce do rukou nebo stavěly u hlavy, aby s nimi
měli jít „na svatru nebo svého krále“.

Na začátku února je také světek svatého Blažeje, kdy se udeřova-
lo „blážejství“ požehnaní „proti nemorám krávním“. A 24. února, v den
svatého Matěje, vydávali se lidé ještě před vjchodem slunce hors
do sadu, klepali prstem na ovocné stromky a říkali přítom: „Volám sva-
tého Matěje, ať nám tué ovoce prospěje.“

V zimě se nepracovalo na poli, zato pilně hřealy kolonátky a trkalose
stavu, lidé se seřazeli k „přádnám“ a vypovídali si. Na okna visel mraz-
fantastické květy a kolonátky tu upředly i nit nejedné pohádky, na kterou
se už pak nikdy nezapomnělo, a nejednoho snu, ve kterém si lidové tou-
ha na sebe oblékla ten nejtypičtější út. Všechny živly přírody tu nabý-
valy podob člověka, aby se mu mohly stát svědomím, výčitkou, varováním
i útěchou. Povídal se o divotkách hantmanických a svideckých (Jitřen-
ka 1894, s. 8), nohosených i teleckých (s. 22), o vrdákově v Kamence (tam-
též na str. 8 a 79) i v Olduši (II/135) nebo v Borovnici (II/118), o hantma-
nech poličských i trpiských (Cupal: 3 dárnyh dob, 1894, II. díl, 32-36),
o ohnách mužích, o větrici (tamtéž s. 28), o bludčích, polodnicích i kle-
kánících, o hantmanickém mrdli (Jitř. 1894 II/139), o zkamenělé svatbě
u Milor (Jitř. XIII, s. 79), o zlatém hrabu „pod kopcem“ (tamtéž 79) a o sprostě
jinyh podivnostech i kázání, které naučovali dobrému, ale smatou člo-
věka s postmanní úmysly. Mluvílo se o tom, jak o „filipogalubské noci“
létaji čarodějnice na kostěti komínem na sněhu, jak čarují i na štědý
dan a o svatce sr. Jana Křtitele a jazyh novcel se už všude tady v okolí B-
ličky dopustily (Jitř. XIII, II, s. 139 a 163). Celý ten pantheon přírodních sil, pře-
vážně od lidových předkřesťanských předků, měl však omezenou moc; jestliže
se pokusil stádnit a lékat člověka, aby se vydal na nespávné cesty, sta-
žilo mít čisté svědomí a upřímnou lásku, stažilo posnamemat se s dobrou
myslí znamením kříže nebo zaklit „zly moei“ jménem Ježíše, Tamy Ma-

nie nebo někoho ze svatých, a nedobře všem pomínulo. Uviděly se četné při-
slady, jak se ten či onen ze zdejškých lidí ubránil a byl zachráněn. „Anžel-
s námi a zly prý!“ léda však tomu, kdo si ani v takovýh postřehůh na kris-
tušana nepamněl nebo kdo už svými skutky byl v zájeh slyh sil-ka lyžtrazen!

Na těchto zimních večerích se zpívaly - a také vyprávěly - písně, do kterých
lidé vylévali bez falešných zábram celou svou duši - smutek, starost, letku,
nádost, nepuštělé nápady, posměch i touhu. „Já jsem panna mladá, /veselá
jsem náda, /já pivečko náda pívám, /hezky oblapec náda mívám“ (Dobř. Vyšná
mlatná, s. 38). „Kdyby ty, Františku, /po ptoech nelez! /že ty jsem panoučkám/
věnečky beru?“ (tamtéž, str. 56). Katolický venkov v sobě nemá falešnou
calvinistickou zděšenlivost nebo poukřivost; byla to čistota, která je „vše čistě“;
jak o tom mláči apoštol Pavel. A jen taková čistota, se dovede upřímně
radovat i upřímně kát. Člověk v ní totiž předstoupuje před svého Boha takový,
jaky je. Křesťanství věří, že takový člověk nebude žádnou odmítnut, i kdyby
před ním v pozice předstoupil s celou svou prostomyšlnou pověšlostí. „Klon
a jsem přesvědčen v tmu její, že nic samo v sobě není nečisté; jen když někdo po-
kládá něco za nečisté, stává se to nečistým jemu“ (Řím 14, 14).

Vyprebolem a skutečným závěrem zimních nadobinek býval ma-
sopust. Původně šlo o si vyžadatel, že „v nelepším jedobně přistat“.
Toto skutečnosti vycházel všude i litunginský náod celkavného roku. O maso-
pustu se naposledy nepochybně všichni „muziky“, do zasvězených ulic vy-
běhly maskární průvody a každý dovádel, jak mohl a dovedl. Všechno by-
lo dovedeno této neposumně čistotě notého dávného venkova, která ani
v největší nospuštělosti nezapomínala, na toho, jehož obraz visel v každé domo-
nosti. „Klecť mohl v Kristu, který mne posluje“ (Filipovským 4, 15). Příklad byvalo
už židům odedávna všechno dovádění dovedeno v dobový svátek „Purim“
na počest královny Esthers, jedni i druzí jedli, pili a tancovali nebo si vymýšle-
li všelijaké žerty až do naprosté únavy. Původ na slavnost masopustu se us-
konalo lidové němu, že „jak vyono u muziky holka sněha, tak vysoký bude
litos Jert“. Obdivovalo se i po domech, dožadovat se všelijakých dobrot: „Ať
je koláč nebo šiška, má huba to všechno stávká.“ Tančily se tance, dnes už
většinou zapomenuté. Na Poličsku to byly: pomník, svatba, hulán, hopky huj,
husička, kvetí zpáčení, kosekourák, masura, kalemská, židovská, komické,
zahradník, tylos, gnot, nejdomička, nejdomček, salát, funiant, „maučest“, „toje“,
kalup, tromlačka, tupolka, strážník, mystiček, sváček, řízníček, sedláček,
sousedská, holuběnka, kaplan, „landit“, „bóti“, „stajník“ a mnozí jiné (Jitřenka,
mimořádné vydání, s. 6, Polička 15 října 1894, str. 67). Největší tance se jmenovaly přímo
podle písní, které se při nich zpívalo. Tak například u tanci „zahradník“ patřila
píseň: „Šel zahradník do zahrady o motýku“. Rada místních tančilo se udušovala
ještě po větší část dovedenického stěh. - Masopustní veselí trvalo z pravidla až
do bílého rána. V tu noc nešel nikdo spát, i kdyby se ráno nedověděl udělat na no-
hou. Kdod ráno - často skoro „přimo od muziky“, kdy všechno jelo už bylo
sněženo a pívo i víno vypito - tronsili se zmačené lidé do kostela poslouchat si
při mši stupňový zpěv: „Miserere mei, deus, miserere mei, quoniam in te confidit
anima mea - Smiřuj se nademnou, Bože, smiřuj se nademnou, neboť v tebe doufá
duše má“ (Žalm 56, 2. gradale). Kněz pak každému zvlášť dělal na čelo kříž
z popelce na znamení pokání a pomíjivosti všech věcí a říkal mu: „Tomni,
člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš!“ Tomu dni se do dneš níká „Po-
pelační středa“ a jím začíná čtyřicetidenní předveikonoční příst.

Od té chvíle se přísně postili, odpirali si sbecké pokrčky, nospímali o mar-
nosti pouhých nadobinek i lidského života v celou výšku se líhu, oblékali
se prostě a štídně, nekrali žádné svatby a tančící zábavy, neopřýlo-
vali se, ale soustředovali svou pozornost k modlitbě - zejména k modlitbě ří-
žence - a vřdně i zodpovědně se připravovali na velikonoční svátky. Kr-
ma poklekali před křížem nebo před obrazem „Pětí nam knuše rjeh“, často
malovaným na skle a přivezeným z nějaké dřívější prsti, v kostele se pak
pravidelně zúčastňovali pobožností křížové cesty, kde se společně modlili
u každého ze čtrnácti zastavení obrazového cyklu a zpívali příslušnou ka-
jící píseň. Někdý za tímto obrazem přicházeli i zvlášť a v tichu a mlčen-
livé koncentraci zde vykonávali i své soukromé pobožnosti, jeden zpíval-
dli, jak taková pobožnost mohla vypadat a o čem se při ní dalo rozjimat,

jeu zda již veselé dříve v souvislosti s vyprávěním o síkání Umlaufovy kněžovny
čestný pro polečský děkanství kostel svatého Jakuba. „Utrpěním, uplácím, / krátký
marnostem, / velice potupen, / na horu máčí bím, / Ach, nezměrně, / tizi ho v níže kmeny
a k zemi klesá bím, / vrahou tme přemoužen. /“ - Oblčení vabou osobních nepřítelů
i selkání porokali, venkovnou Poličskou v postní době bývají něs jindy ve zpo-
vědnících, aby celou svou tihu odvedli Kristu, který ji odnášel na Kal-
varii jako společnou smírnou oběť za všechny.

Jednotlivé postní neděle měly tu i svou ustálená lidová označení:
První neděle, v níž ženy odkládaly pestré oděvy a vyzály si poprvé černé
šátky, se jmenovala „černá“; protože se od té doby podávalo postní jídlo
v podobě nestrádaného a nemočeného, namočeného a pučičku hrachů, říká-
lo se jí někde také „pučálka“. V druhou neděli se jidaly prosté, pražené
polívky - proto také to byla neděle „pražená“ nebo i „pražná“. Postupující
předjání se svými proměnami v počasi a tvrdým útlkem přinášelo lidem
často nepochopění, nymy a ekvipoky. Proto třetí postní neděle byla „ky-
chavná“ nebo prostě „kejhava“. Předpokládá se, že v tuto dobu se někdy
konávaly také společné položnosti proti moru, neboť i morové onemocnění
začínalo vykládat. Vstupní antifona čtvrté postní neděle začínala prvními
slovy: „Laetare, Jerusalem, et conventum facite omnes, qui diligitis eam - Ve-
sajte se, Jerusaleme, a chromážděte se všichni, kteří Její milujete.“ (Jaz 66, 10).
Byla to jediná neděle v postu, kdy bylo možné zdobit oltář květinami, k něž
oblékali novou růžovou barvy a mládež se věnovali družnější zábavě než jindy.
Proto se tato nejradostnější z postních nedělí (Laetare) označovala jako
„družebná“. Vědyt „všecek Jerusaleme“ se tu „družil a veselil“, aby
měl nabrat sílu k smrtičce v vešlelné části postu. Pátou nedělí vstú-
povala liturgie do dvoudenního období Ježíšova utrpení, zakájeného
jeho smrtelným potem v Getsemanské zahrádě. Byla to tedy neděle „smr-
tebná“, kterou si ovšem lidová fantazie náda zároveň spojila s pražer-
ným předkřesťanským obřadem „vynášení smrti“, symbolizující žmuru,
neboť jaro se už neodolatelně blížilo. To mi pak už následovala jediná neděle
„květná“ neboli „pašijová“, při níž se četly v kostele Matoušovy pašije a otri-
raly se poklady země. Touto nedělí se vstupovalo do „svatého týdne“.

Po vyjmenování všech postních nedělí se však ještě znovu vrátíme na
začátek postu. 12. března byl svátek svatého Řehoře, kdy je „líný sedlák,
který neoré“. Tehdy se dvacet odaslejších chlapečů oblékalo za „něho-
řovské vojsko“. Měli výsoké papírové čepice, někdy bílé, jindy červené nebo
fialové, polapené křížky a hvězdičkami. Zvůviselo má na jejich obrazotvor-
nosti, jakými španíli a pásky se předobití ještě narie. Červené žilky se jim
proměňují v pláště a dřevěné klacíčky v meče a žavle. Měti svého veličilo
důstojníka, praporečníka, desátníka i feldcama. Ten, kdo pečoval o kázeň muž-
stva, měl v nose meč. Nejmenší z nich byl „žáček“. Největší, v bílém oděvu,
s čepicí „šalamounkou“ a s nákosovou mašnou, byl „černý“. Takto obléčení
obkázeli domy a při vstupu do každého z nich se dali do společného zpěvu:
„Učítele velkého, / Řehoře svatého / dnes my žáci slavnost máme, / radujeme se z tí-
ka. / Bytž on velký učitel, / všech nás malých dítek, / vyučoval v pravé víře, / ku spáse
je přived. / Kdo své dítky miluje, / vede je k dobrému, / posílá je do školy, / at se učí to-
mu: / nejprve Boha chiti, / sborůvitele svého, / víře je vyučovati / Krista, Syna jeho. /
Jestli žáčka nemáte, / na papír nám dejte, / pro jeden groš nebo dva / jistě neschudne-
te. / Budete mít odplatu, / v tom nebeském Ráji, / kde svatý Řehoř přebývá, / Pána Bo-
ha chválí.“ - Pak se „sešikovali“ a s praporečkem v čele začali hřnou přechů:
„Zvukem se vši veselost, / svatému Řehoři ke či / pod jeho regiment dítky verbujem, /
ke ctivosti křesťanským je vedem. / Jdeme, by se daly zverbovati / chtěly rády do
školy choditi. / Tam se naučíme čísti, psáti, / Slovo Boží dokonale znáti.“

Výjimečným poselstvem pak zavítal důstojník na praporečku: „A la marš!“
Praporečnick pochodoval po svobitně a ukazoval na prapo: ve svých rukou:
„Ejhle praporec Řehoře svatého, / patrona celého vojska našeho, / pod kterým jsme
bojujati a vítězství dobýváli. / K tomu nám dopomáhaj Trojice nejsvětější, / která
nás chrání ve dne i v noci.“ - Když byl vyprávěn další výjev, dal se i on na
pochů a odvíkával: „Desátník sem, / desátník tam, / já si rozkazovat nedám. /
Proto jsem se na vojnu dal, / abych se nepříteli nedám. / Nepříteli jsem porazil /
a tak jsem metl vyložitil.“ - Po něm následoval feldcar: „Já jsem od regi-

mentu feldcar, / za frizování mám krejcar, / Proto mě má každý rád, / že umím dobře
frizovat.“ - jako poslední se vřel ze svého žák: „Já jsem malý žáček, / zpí-
vám jako ptáček, / Kdybych káši s medem jidal, / jistě bych vám lepší zpíval.“

Když „důstojník“ popísal hospodáři hodnou Řehoře přezdívaná a zdárné děti,
které by se dobře učily a svou práci „Pána Boha, chválily“, dostal za odměnu
peníze na školní potřeby. „Černému“ zase dala hospodyně do nákosové mošny
něco jídla pro všechny učinky. Před odchodem se „Řehořovi vojáci“ zmo-
vu se radili a povojanským povelu rozpírali: „Zaplát vám to Pán Bůh sám, /
že jste dárek dali nám. / Když do roka neumřem, / o Řehoři zase přijdem.“

V době okolo svátku sv. Řehoře se už všude začínalo orat - na vsi-
ně nastával „čas“, voraček“. Běžečata v prosoci zpívala: „Kdybych já věděla,
kde máj milej voře, / byla bych za ním běžela / přes červený moře. // Kdybych já
věděla, / kde máj milej vláčí, / byla bych za ním běžela / přes trn, badáči.“

(Suroš: Špatěček z jasanu, LD- Praha 1965, str. 73-74).

Chlapeci na Křtinecku a na Poličsku zase ve stejné době zpívali: „Voral
jsem měkkotu, / vod platu ke platu, / vyvoral jsem děvče / v červeným šerťochu. / V čer-
veným šerťochu / a bílým handuši, / však ti to, má milá, / Andulko rozmilá, / však ti
to nesluší.“ (Suroš: Vysočina milostná, SNKLHU, Praha 1960, str. 25).

V napjaté nedůvě se v době postu a pokání zamýšleli, zda by také jejich syn
neměl studovat na kněze a odezvat této nejvyšší službě celý svůj život. Ne kd-
dy chlapec byl ovšem s takovým nápadem srozuměn a ne každý se na to hodil.
Za ty, kteří se pro kněžské povolání vůbec nechtěli selhopiti, hovořila norma-
ná lidová písnička z Poličska: „Darmo, rodičové, / darmo nakládáte, / páte-
rem nebudu, / žak to uhlídáte. / Kdyby se trefilo / máj sratou sloužiti, / muzika by
hrála, / moh bych se zmejiti. // Kdyby se trefilo / kázání dělati, / přišly by tam holky, /
musel bych se smáti. // Kdyby se trefilo / pannu zpovidati, / moh bych se zmejiti /
moh bych milovati. // Kdyby se trefilo / jiti k nemocným, / moh bych zabloudit /
k děvčeti hezkému.“ (Suroš: Vysočina milostná, SNKLHU, Praha 1960, str. 45).

Kolem sv. Řehoře se všeobecně oralo, ale zima poněkud nebyla zažehnána. Pro-
to se říkávalo: „Když pluh zemí ryje, zima ještě žije“. S toho měla přiroda
teprve začít svádět své nezbožné boje. Den však byl už natolik dlouhý, že
si ověči hrávali s sebou na pole sváčinu. Platilo tedy pořekadlo: „Na svatého
Řehoře směnina se vyje“.

V „družební“ (t. j. čtvrtou postní) neděli odhával v kních mladých
stará rytířská dvornost. Nic narádilo, že si skupina chlapečů zhotovila
svou „brnění“ poněkud donguipotěným způsobem z lepenky, kterou si poli-
pila nějakým blyskavým papírem. Vyjádřili na dřevěných, kovových,
sleddajících se z „koněské hlavy“ a nastaveného uláčičku podsuvatého
pod nohy, a v rukou mávali meči, rovněž zhotovenými ze dřeva. Býly
to stejné meče, jaké mělo „něhořovské vojsko“. Zpívali ve volném, mlid-
ném pochodovém tempu: „Jednu jedou páni, / jednu jedou žáni, / jede jede
celé naše rytířstvo“. Vyprávěli se vstá skupině dříve, obklopujících
„všechnou pannu“. Divčí družina se házala: „Co jste chtěli, páni, / co
jste chtěli, žáni, / co jste chtěli, celé naše rytířstvo?“ Rytíři se hluboce
melnouli a dvorně odpovídali: „My jsme chtěli dceru vaši krásnou, jako
hvězdu jasnou, / která má pět dvorů, / padesát špejcharů.“ „Dívky se sta-
věly odmlátavé: „Hy vám ji nedáme, / my si ji necháme, / ona má pět dvorů, /
padesát špejcharů.“ Rytíři věděli, že naléhání není rytířské: „Poru-
čej se páni, / poručej se žáni, / poručí se celé naše rytířstvo.“ A tak s no-
vou zdvořilou úklonou odešli. Když se to celé opakovalo po třetí, „dvor-
ní dámy“ zazpívaly: „Vemte si ji, páni, / vemte si ji, žáni, / vemte si ji, ce-
lé naše rytířstvo.“ Vyjaly rytířům pannu, ti ji vzali do svého stádu
a s „noblešni“ úklonou se loučili: „Děkujou vám páni, / děkujou
vám žáni, / děkuje vám celé naše rytířstvo.“

Magie, byť jakkoli zastřená, žije v lidech trvale. Chci-li se něčeho necho-
pitelného zmocnit, sevřu to do tihru. Výjimečným mění je jeden z prvních
průjevů lidské touhy po ovládnutí přirodních i nadpřirorodních sil. Má-li
mi taková síla sloužit, stane se mi v veselí či pláskání figurac služeb-
ním bůžkem nebo modlos. Chci-li ji zneškodnit, zmím její modlu. Obr-
vanou bohyni smrti a bírný bůžek někdy u všech slovanských mme-
ní Morana nebo prý také Smrtolentka či Smrtička. Byla to bába „ježí“

úterá ve třinácti hodinách posazili pod třinácti zámků po celé dlouhé mě-
stě věznili zlatovlasou sluneční pannu a bránila jí vyžesávat života-
dárné zlaté vlasy na zem. Venkovane, závisli na darech přírody, nikdy na
smrtosnosti „ježí balbu“ nezapomněli a její symbolickou podobu si pozí-
želi v paměti ještě hluboko do devatenáctého století. Bráno ji však už neza-
řiznali bohyni a z Morany, rozseřující smrt, se jim změnila v „Mořenu“ či
„Smrtku“. Když už jí měla dost, uctívali si ze slámy její podobu, sovřeli
ji do hadičky, omalovali a vystřihali jako panenku. Všude ji bylo ještě
plno, ale od této chvíle už byla v jejich moci, protože se stala smyslově po-
stižitelnou, dostupnou a měla uchopitelný tvar. Její neomezená vláda by-
la spoutána, stala se vězenými lidí. Ted už bylo možné ji donutit, aby
klíče od třinácti komnat vydala patronu rybní, svatému Jiří. „Mořeno, mo-
řeno, kam jsi klíče dala? / Dala jsem je, dala svatému Jiří, / aby vám ote-
vřel ke slunci dveře.“ - Ale co bylo platné, že vydala klíče, když
sama ještě stále bránila zlatovlasé panně rozvinout dlouhé zářivé vlas-
y po celé obilce? Co to bylo platné, když Mořena, třebaže spoutaná
a uštvovaná, měla pořád své služebníčky mačičky a občasny smiči?
Vymýšlela si na pannu vřelivě láti a šenila jí uklady. Nezbyvalo
nic jiného než docela zlomit její moc a tím nejen vyvolodit „letní pannu“
ze zaježí, ale také ji už definitivně zbavit všech dalších Mořeninych
nástrah. A tunc milou Mořenu, od jejíhož jména jsou námem odvozena

i tak slá stovna jako „mor“ nebo „mond“, lidé lidé
vrdli na tyje a nasili ji nejedny mzech a lupami: „Smrt
chodi po vsi, / má velký forsy, / už nemůže choditi, / musí-
me ji nositi. / Od místa k místu, / nesem neovstě, / jestli nám
nie nedáte, / tak si ji tu neobate.“ - Ted už bylo zapo-
třebi zbavit se jí co nejrychleji, aby se uvolnila cesta
vesni. Na Poličku to někdy dělali také tak, že tuto
slaměnou panenku, obalenou bílým tulem a obloženu
do straně šatů, narazili na vrchol smičku, osdabou-
ho šukami nebo řetězy, jimž se říká „vejčnický“, a
vymáčkli ji v průvodu za vesnici. Jedna z divokých pří-
tom monotónně zpívala: „Smrtě, smrtě milá, / kdes
tak dlouho byla? / U studynky, u hlubánky, / ruce, nohy
mýla. / Čím ses utírala? / Bílým potáčem, / červeným koláčem. / Kold-
če ti sníme, / smrti utopíme. / Smrt vynesem za lesem, / nové léto přine-
sem. / Fiala, růže, / květi nemůže, / až jim milý Pán Bůh / s nebe pomůže. /
Ó ty svatá Marketo, / dej nám vonavý léto / na pěšičku, na žito, / ať ji
můžeme žiti, / Pána Boha chváliti. / Svatý Jiří, svatý Jan, / po vědecku
veze nám. / Nám, nám, nám, / mládeucům a pannám.“ (Zadá se jako by
původní verze v tomto způsobu byla první inspirací Paucových veršů: „Stu-
dánko, hlubánko, / kdes tak dlouho byla? /“) - Jindy zpívali: „Smrt nesem ze
vsi, / nový léto do vsi. / My jsme jejich družbanci / a kvěťování / s červenej-
ma vejci, / se žlutěma mazanci. / Dejte, páni, pár vajec, / ať je křehký maza-
nec. / Fiala, růže, / květi nemůže, / až jí milej Pán Bůh / květi pomůže. / Sva-
tí Margaleto, / dej nám suchý léto / na všacko obilí, / co je doma, / na poli /
Svatý Petr jede z Říma, / veze fľašku vína, / abysme se napili, / Pána Bo-
ha chválili. / Roztrhni se, mnišku, / dej nám po troničku. / Nám, nám,
nám, / mládeucům a pannám.“ (Jitřenka, r. XIII, z. 7, Bilička Louno 1894, str. 56)

V některých vesnicích znali i odlišnou verzi: „Smrt nesem ze vsi, / no-
vý léto do vsi. / Co nám léto přinese? / Obilčko zelené / a vajčko červené. /
Až přijde od vás ven, / dej vám Pán Bůh dobrý den!“ I k nadobázejícím
„léta“ se v průvodu obražili se zpěvem: „Léto, nový léto, / eos nám přineslo? /
Mnoho dobrého, / květi pěkného, / modrého, bílého / i červeného. / Víjte, holky, věnce, /
která má mládeuce, / však jedati květi, / až se louka třpyti, / však jedati lupeni, /
ať se horta zeleni.“ - Konečně vyšli za ved a obávanou Mořenu
vhodili do potoka. Potom se už jen divali, jak jí neze proud, jak se
„smrtka“ celá rozmáče a rozpulvá, jak se konsky slámy zračí její
o kamenu a drážejí zbyřly figuru, která postupně etičel svůj tvar a
„přestává být“. Někdy ji ještě zpívali na cestě, do nebyti: „Smrt píše
po vodě, / nový léto k nám jede, / s červenejma vejci, / s žlutějma mazanci. / Ja-

kejto je mazanec / bez kořeni, bez vajec? / Fiala, růže, / květi nemůže, / až jí mi-
lej Pán Bůh / s nebe pomůže. / Svatý Petr z Říma, / naděl nám vína, / abysme se napili, /
Pána Boha chválili.“ - Potom se vrátili zpátky a cestou si propovírali: „Budte
páni veseli / na tu Smrtku neděti. / Smrt jsme vám odnesli, / nový léto přinesli.“
„Svatý Jiří jede, / pole odmykáti, / aby rožla tráva / a v ni samý květi.“

Někdo by řekl, že tato prastará magie už je dávno mrtva. Bilička vřelivě se
však pamatují, jak dav lidí z Poličky vyšel na setkání vlády německého nacistu
v roce 1945 do Lébobáje k slavné pomůlce slamenou figurinu „Mořena“ a tam ji
z aležbením páli v ohni. Byl jsem u toho. Bodně vidím v telezi, jak lidé nřo-
mýd národní svoboz páli veřejně symboly svjelu od pánele nebo jejího ideologu
a přestavy přitom sbeve s nadšením a s frmetičky. Copak to je něco jiného?
Křesťanství vede od posátrku ševčeka k tomu, aby na magii nepolehal a nepři-
suzoval jí žádnou skutečnou moc. To však neznamená, že by u něho s ně-
sternými formami magie nepobíhalo. Magie patří k přirozenosti člověka všech
dob. A křesťanství přijímá člověka s sebou jako přirozenosti.

Odjakživa přisuzovala lidstva fantazie magickou moc také živlům
přírody, zejména ohni a vodě. Oh a živly dovedly pomáhat a škodit. Když
se jim přinášely darovna oběti, aby byly člověku na prospěch. Tuto úctu
převládá venkován právě také na sešeranu, vodu jako na lékové prameny.
Ještě odjakživa s hlubá země mu provázela povít o vřel jakýkoliv zjevení.
I jarní smy námi této studenou vodou mělo pro něho magický význam a bý-
valo spjmeno se vzácním požehnávinám. Voda mu dovéla sílu vodky země.
Chlil se kypě lesní studánky a pomáhal z jara šitit jejího vděky od kalu a
námostu starého šej jako líti. Tak, jako toužil v předvele konozní době ovládit
svou duši od slabosti a staré špiny, přál stajou šitit i „seševčekom“ stu-
dánkem. Zdrákal její vodu: „Dej Bůh dobrý den, vodičko, / Krista Pána kři-
tebníčko! / Beru si tě k pomoci / v této moji nemoci.“ Než se omyle, normá-
vil s vni: „Vítám tě, vodičko čisto, / odkudpak jsi přišla?“ Šel, jak mu vde-
odpovědi: „Já jsem přišla až z Jordána, / viděla jsem Krista Pána, / z hor, z řek a
z kameni, / obmyj se, hříšně stvření!“

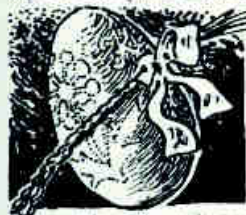
V době kolem svátku svatého Jiří „vylezli lidé a živi“ a tráva se zanovala zela-
nat. Celá příroda se pomalu probouzel. „Svatý Jiří jsi / měl koně vanele / a
jeli si on sám / do pole šnělo.“ - „Svatý Jiří vřel, / vše se otvírá, / aby rožla
tráva, / tráva zelavá.“ S lady a žiny, vřelými se země, se vykoupl na
oblohu žavě drak prvníh kvěťujch jarních mračen a Jiří s ním zápolil. Probánil
pak mrazky volam kopeč byševiny, / kde přičeká zpívali, / kapky vody žádali.

Květná neděle připomíná ještě starý výjez do Jeruzaléma, ale nito
palomýjel, natočesti, o nich vprávní evangelia, tu lidé měli pouze potřebu jiny,
taku zvané „vožičky“, které si pak po příchodu domů dávvali lidé ze dvouty.
Krista vstýjlo na stově ševce, kvěťujka kvěťujka se ševčeka divala a kvěťuj
a tímžle viděti místo název samotného Ježíše Krista. Věděly, že kdyby se jim to
bylo přečítalo, byla by už nadobu šitit a neměla by žádných svjelu
potřeb a práni. Věřeno, jiel však za lidles jenom káže s ministruity. Nežby-
nebo tedy neš dořít, že se to předu aspoň napřeslo. O Květné neděle se také
v kostele poprvé zpívaly patěje. A šit si každý všeddomoval, že jenom tím
šititich bolestí dospěje k tomu, aby Krista viděti netřádel. Tu a tam se
při některé divce podařilo zahlednout Pannu Marii: od té chvíle si byla
jistá, že se do roka, vřel a bude v manželství sporyjena.

Zajímavé je, že o Květné neděle se někdy v první polovině 19. století zpívalo
na Poličsku píseň, jejíž obřevy zaznamenali ševci a ševci v jinyh městech
Čech a Moravy (čbu se s ní setkal na Bernauštu) jako píseň vánoční. Štýjí za po-
vímání, jak opravdové bibličky v sebe tato píseň spojuje vánoční a velikonoční
obřev. „Panenka Maria / po světě obrodila, / Božího ševčeka / v životě nasila. / Měže
ma, přišla / z jedmuce kováři: / Dopěj mi nocelku, / milej hospodín.“ „Nedam ti
nocelku, / moje milá mti: / je tady plněko, / nemohla byš spiti.“ „Pročpak mti / mti /
a kdo to tak buš? / Proč nedáš spocínat / unavený duši?“ „Toužíš bvořiti, / ve dne
v noci kujou. / Ve dne v noci kujou, / obě nešitit jare.“ „Kovář, kováři, / eo tady
kujete? / Co tady kujete, / že nešitit jare?“ „Kujeme, kujeme / tři želcovy hře-
by, / eo Kriste na kříži / bude jich potřebl.“ „Panma se ušlekla, / běžela do obli-
van, / do obliva utekla, / kde delýteč bývá. / Jen eo v tom oblivečku / pier práh
přivrotila, / v ta malou chvilčku / Syna porodila. / Syna porodila, sama pannu

Héla, Héla, pani naše, / Zumber zumber, / Zveder Zunder, / tarun bundar! / "Brubij zber se bzal - Co nám chtěla pani naše? / Zumber, Zumberca... a tuú daie, "Dialog" po-mačoval: "Postala nás pro sekryku... Co s tma sekrykou dělat budem?" "Budeme si dřít sekat", "Co s tím dřím dělat budem?" "Budem z něho housle dělat", "Co s houslema dělat budem?" "Budem na ně pannám hráti", "Co nám za to panny dřij?" - Konečně odpovědi se do zpěvu vmíslel sbor chlapců: "Spravn' budem tančovat, / druhá bude pastel státi, / třetí budem milováti."

Při jiné hře, na Heličku se v kole zpívalo: "Helička v kole tančuje, / ráda míladence miluje." Ta pak postupně vykonávala úkoly, so jí tančící zpěváci naučili: "Ukeš si kiviáču / jako makoněku! - límej si líčka / jako dvě jablčka. - Obouj si boty / zejtra do roboty." - Nako: "Vyber zobě z pěti / koho budeš chci." "Thetže zde byla dána velká fantazie úkoly, vzpomínali si na "Heličku" nejzřejměji úkoly a ještě se jim to podařilo správně vyjádřit, nebylo jí dovoleno žádné zvláštní a muselo to vyjít. "Helička" dodávala, že se tu mladá dostatečně vyjádřila a že si už-li nemalou legraci, ještěže své nápady dostatečně tvořivě uplatnil ve ves-těle. Po každém postupu, "Helička" přidávala, so jí bylo sděleno, a všichni ostát ní přítomni dál zpívali: "Helička v kole tančuje, / ráda míladence miluje."

Zpěvy velikonočního pondě-

lí měly už výslovně erotický podtext. Ten sice nebyl v době jejich zaznamenávání nijak bezprostředně viditelně přímým, ba někdy si jej snad ani nikdo přímo nevšiml, ale bytostně jej šíl a jeho živelný charakter je ve své symbolice až příliš průkazný. Znovle se však

organicky spojit s přetvárným obsahem kinygmatur v jednotlivý celek a stát se jedním z dokladů vzájemného propojení všech složek lidské psychiky, do reálného života zasazené víry i nejlibšího základu principu každé formy lásky - té „pozemské“ i oné „nebeské“. Když si vzítme všech lásek je lásky jediná. Symbolem mužské oplodňující síly byl dodáván proutek - dokonce i v pohádkách se tento „falešný předmět stával končejím proutkem“ obrovským dosud uzavřené postavy a probruzejí m-ou životní pláští, která do té chvíle spal, nebo byla zatím utlumena. Z takových proutků se o velikonočních splešlech „pomlázka“, odtobena na svou kenzi barv-nými maškáčkami. Ve dnech, kdy se otvírala celá příroda, vnikala tato „mušket“ do „žen-stosti“ a dobývala edbal příslib a počátek příštího života. - Symbolem počínajícího života bylo zase vajíčko. Jednalo-li se o jeho první dosazení, muselo vajíčko mít barvu krve, proto se velikonoční vajíčka barvila převažně na červenou (podobně ovšem užitá ka bílá) a tímto nachem prostíjí se ujmaly - spíše za zadrželých důvodů - i jiné barvy, jako žlutá, který byl zabit a nyní opět žil, měl v sobě velikou „plodivou sílu“, vřem přidejme ve smyslu duchovním, pronikajícím však zároveň všemi formami skutečnosti. Lidská duše mu byla „panenskou zemí“, kterou oráť, obráť a rozsejme zjara „oplodňuje“ ohniskem ženem, aby z ní mohli vykřít klas a přinést nové zrno. Duše byla Ježíšovi i „ženou“, k níž on přicházel jako ženich, aby se s ní znovuobit stejně, jako starozákonní Hospodin se snoubil s lidem Izraele a zářivě pak střežil jeho věrnost. Celý svět se nyní jako žena podávala věčnému Králi. Jeho duch záleval všechna lidská srdce a ta měla prožít svou nejvyšší stát ve všech podobách lásky. Chlapci se vřeli ve svjím divším a sejeně „kuzelnými proutky“ se dobývali jejich těl v blízkosti místa, odkud moji lásky jednou postane život přitvrdě ženami. - Samozřejmě, že některé lidové výklady bývaly mo-hou prostí. Byť hoř, „šlehať“ divěto za trest, že kdysi žena působila první hřích. Ten byl nyní odčiněn Kristovou obětí a tak i všecny reprezentativky žabek, „vátného pohlaví“ jsou všechny zto odpřkat. Proto i „věnoční“ přech o lidamovi ač se objev-ovala o velikonoční zvonu, nejedno v podobě kolečky velikonočního pondělí.

Vajíčko, jež si chlapci svjím „zarozným proutkem“ vydobyl, bylo na něj vy-sazeno ještě po celé dorostenatě doletí tomž vřadně systě nudi, pouze tu a tam se objevila některá žlutá křída. Na nich pak byla často bílá výzdoba, někdy malova-ná barvou a někdy, jindy vytkrabovaná. Onomu zloben se tu říkávalo „rejs-ovní“ a ženy, které se na tu práci specializovaly, byly „rejsvačky“ (na rozdíl od slavičků, „malářek“). Tak se na svitkách odpovněly ornamenty s rostlinnými a zejména květinovými motivy, nechtěly však ani doplnky figurální. Vědo biblických pos-tav jsme se mohli setkat i s postavami venkovské přírody. Právem to dokládá někte-ré uchované staré krasice z ženské u kolovratu. So a konání bušemi dokovadly. Kde bývalo tolik květín, nemohla chybět ani zvířátka jako veverky či symboly plodnosti, jichž byli kohout a jelen. Někde se vajíčko polepvalo vřitřičnými paprovými obrázký

nebo se dokonce obšívalo zlobenou látkou. Důkám se vřička stávala taká přilepštití, aby na nich vyšly slova svou lásku. ale i nepatky nedůvěry nebo dokonce zklamání v milostných zlobenostech. Na některých vřičkách jone mohli být otvřené vřičání: „Miluj ty mě / jak já tebe, / přijdem spolu / až do nebe.“ „Či podobě: „Já tebe moc miluji / a srdce ti daruji.“ - „Komu tu pomlázku daruji, / toho srdcež miluji.“ - „Komu tu pomlázku dámi, / ten bude srdce mého páni.“ - „Komu ji to vřičko dámi, / toho navřičy ráda mám.“ - „Ty můj zlatý obrázku, / daruji ti pomlázku.“ - „Moje nemilgosi srdce, / podojme si pravě ruce.“ - Jinde bylo vřičání smřtější a nezadržnější: „Já miluju, / netajim, / ale koho, / nepovim.“ - Někde by se svna zdálo, že chlapci pohádkami vyplamití už pohádkami a pro důtku se stává vše hezkou minulostí než přítomností: „Péro psalo, srdce hrálo, / když na lásku vzpomínalo.“ - Kejedna dívka prozradila i stopu žánlivosti: „Když by mi bylo / máno vědět, / že máš holku jinou, / nechala bych vřič / co zati si pilou.“ - Někde i vřička, a někde více mluvíla pouká vamanství než milenecký vřič: „Vezmi tu vřičko na pamětku / od velikonočních osřtů.“ - Dávaly se také vřičné pochůby o věrnosti místních chlapců: „Z upřimného srdce, / vače strom, / do falešného št' bijn hrom.“ Či ještě vřička: „Je na světě hodně pšičků, / kteří pěkně zpívají, / že je zase málo hořič / kteří věrně milují.“ - Odněkud se otvřelo i troká zkušenost, at' je vlastní nebo cizí: „Litaj pšičku, litaj, / máš strakate pěti, / každá holka blázen, / která chlapcem věří.“ - Také se žertovalo: „Nezaz dávaty přis ploty, / nebudeš mít roztrhané kalha-ty.“ - Na jednom vřičku byl namalo-ván Kristus přibitý na křiži a pod ním je-lo plačící Matka se svřitým žanem.

Obrazek doprovázel nápis, mině vřič-tající: „Na křiži utěcha, / pod křižem žal, / vzpomeh si, / můj milý, / kdo ti to do-rovál.“ (Některé nápisy ze zdejšich vřič-kočnických vřiček a krasic publikoval Miloslav Bureš ve sbíre „Vřička milostná“, SNKLHU, Praha 1960, str. 25-32, a v knize „Špalíček z jasanu“, LP, Praha 1965, str. 58-59). Mělostrjeli někdy i omětky a krasice vřič-žiny se zachovaly poměrně značně množ-ství. Měli bychom považovat dleuho: Ve-lice těším se, že tohoto roku / podám svému mi-lemu rukou.“ - „Vřička lra lřem, / pama krásná šiči chlapce květen.“ - „Srdce, kteri věrnost pojí, / sta lidská nerozdvojí.“ - „Kdo to srdce strážně, ten mne bude rád mít“ etc. etc. (Na druhé straně za štěm, štěbnem a ho-lubičkov-Meltem a poete na svjím vřiče, Město národního hřbitvu Brno (1960, str. 39-44).

Pěkné jsou i krasice, navřičejí přímou spojit s lásky a vřičaným obsahem osřtů: „Dnes pán Ježíš z hrobu vřal, / by nám lásku donoval.“ - „Boží ruka at' nás chrání / v milování do svanění!“ - „At' se vřičky rádi neme, / duše Bohu odvřadíme!“ „Maria pod křižem stála, / za lásku se přimlávala.“ - „Už Kristus pán z hrobu vřad, / naši láske požehnáva.“ - „Pol mě srdičko, / nebeská Mabičko, / oroduj u Pána Krista, / at' je naše láska čistá!“ - „Ježíš na křiži, / at' nás nic netřá, / at' můj milý má mě rád, / at' chce při mně vřičky štát.“ - „Červená rúčička / nesená z nebička, / v Den páni trha-ná / pro mého Honička.“ - „Tovtal z hrobu Kristus pán / a tu lásku přines nám.“ - „Nikdo nemá tolik lásky, / jako Kristus pán, / a jak já mám ráda tebe, / to ti jen on sám.“ - „Smutná kavarie, / radostné vřičení, / ráda tě hořu mám, / konce je smřeni.“ - „Navřič tebe ráda mám, / řěhnej ti Kristus pán.“ - „Toto vřičko snesl slaviček, / aby ti věděl radost do láek. / Nebyl to slaviček, / byl to Kristus pán, / a já ti chei vřičat, / že tě ráda mám.“ - I takových nápisů bylo na vřičkách a krasicích nepřeberné množství.

Poměrně lidových vřiček na Poličské žitě z doby jejich neporušenosti uvit-děly, že na velikonočním pondělí se tu obřadilo „po Smergustě s podmláz-koú“ (jižanka-Milostmanat, s. 6, Město 15. srpna 1934, str. 69). Zdejší označen „Smergust“ pocházelo z německého slova „Schmeckostern“ a vřičanové se vřičko přim-o k obřadování velikonočního vřička, termín „podmlázka“ se pak vřičko-oval ke „končejmu proutku“, v měličce z mláči, jejímž záselem bylo „podmlá-zovat“ dívky a probruzet v nich svěžest a sílu mládež magickým přeměněním jeho nátemi mládež a jeho plodivé zlobnosti z volné přírody na štěňka. Obřadje byl om tedy mohli říci, že se chořilo „po vřičkách z proutkem“. Protože obřad vřičky nejše obřadová sám nebo a utajují si pravý smysl obřadů,

vala zvláštní důležitost a k nim se konávaly poutě obřijných veselivců i z velmi vzdálených míst. Tak třeba milý dělník Josef Kukla vzpomínal ve své kronice: „... Moje maminka chodovala nos co nos na poutě do Křížin a Hanouš. Špatě třicet denů, měli zastavení u Hartmanšské kapličky, sam jsem se vypravoval protiuklím naproti a tam bylo i rozdávaní dáreků. Postranním chodila procesí z bytstevního kostela kus cesty naproti. Poutě u Hartmanšské 16. května - to byla vpramou srdečnost a zvlášť radostná. Na to se těšily děti nejvíce. Již před tou první dobrou soliditou děti nějaký peněžní dárek, poněvadž na odpovídání poutě měly něžně děti kromamoukosti. Šťastně květinou na vyzdobu sošek svatého Jana Nepomuckého a Tannu Marie a měly také v poslední dny pilno, dlužný bylo pěkně, byla to velkolepá slavnost. Abych popsal ten zájemný a vzrušující průvod dle tradičního zvyku: Nejdříve šli mimotrážti z dvorního chrámovního korouhvecí, za nimi šli mládě, dětemto modrá korouhev, kterou nesl touzrující. Za nimi mládě, dívky a dorost. Za nimi jedna korouhev z červeného azáru přivod mládenčí, uprostřed nich šest mládenčí, nesto na nosítkách, zvěku svatého Jana, a další skupina dvořiček, mezi nimi šest nesto na nosítkách, zvěku svatého Jana, a další skupina dvořiček, mezi nimi šest nesto na nosítkách, zvěku Marie. To se nazývá, že to měli pěkně očividno. - Před tímto seřazením šla hudba. Za dvořičkami dvě červené korouhve, mezi nimi kněz s ministranty. Šla následoval rozsvícený dav lidí. - Do kaple Hartmanšské se vešlo málo lidí, ostatní se napřístili na trávník. Ke kapli a měli účast na poutní mši svate.

„Již ji přivedl v rádu kánel. Za kapli bylo několik eukhoristických lodí s hračkami. Za první velkou počíná to byla nejpočetnější poutě pro matě i velbl, co jich bylo u kde bylo v porovnání. - V tuto poutě Hartmanšské a procesí do Baldy, to byly dvě významné slavnosti pro věčné během jednoho roku. - Do Baldy bylo procesí všudy dopoledne po ranní mši svate v tom samém rozsvícení jako do Hartmanšské, jenom nes mládenčí a dvořiček in nesoucími sošky. - V Baldě byla mše svate, pak veškeré občed, všeho hojnost, jídla, pití, hra lázně hrají slavně lidem. Již jsem měl čtyři krajany: za dva krajany eukhorist, za dva pivo. K večeru šlo se domě. Hudba byla ovšem tichá. Odpoledne byl v zahrádce koncert. Při slavnosti počasí bylo to velmi pěkně. (Kronika boha Kukly).

„Z poutě si obřijní květen, křesťanské upřímně květen eukhoristky a hračky. Květena z vyřezaných volalémých, postřelil míst si nesl předměty, které je pak už prováděly po celý život. Nejvaly to povšečné nářezce, křížky, dříve i škapule a vřelýjale obranné předměty, zejména pak obrázky - ve starší době malované na sklo, v novější pak již barvočistky, ovšem zasklené a pěkně ord-mované. Na těch obrázcích byli Kristus a svatí, nejčastěji ovšem Panna Maria. Používali si je kupovali ve stáncích, dávali si je posvětit sv. zvonem a doma je pak jako vřelýjale poklad zasazovali jednovale dlužko na stěně přímo pod trnmo-vým obrazem. Čím více kdo navštívil vřelýjale postřelil míst, tím většinu mužtvo „svatých obrázi“ se měl doma těšit. Nebyly to pro něho jenom obrázky nebo jenom upomínky, na pěkně záříť je z poutě: i v tomto případě šlo o nadpřirozenou moc sv. zvonu do trnny, o rozjítání a zprávněkrování její pomocí. Když dokonce každá žena v nielu měla přesný vzpomínku a to, co v nielu nazývám ornamentem, bylo to soustavou „vřelýjale“ magickýjale znak; i s tím počet směl znaků bledl svou roli. Šloť je symbolika ornamentů tehdy dosahovala, do značné náležitosti a magické hloubky“ (Kronika boha Kukly, 1949, str. 16), ale v 19. století již začínala být namnoze zapomenuta a měnila se postupně v pouhou zlobnost: nímudě ani tehdy nebýla ještě zapomenuta zcela, šloť je zřetelně svědčí s dárčným postřelím lidového obrazu vykazovaly právě zejména obrázky na sklo. Aby doma neobstalo, byl kupován „svatý Florian“, vedl namnoze přestěpky postřelím a zejména broum broum byval „svatý Jiří“ před stáncem i dvorním zmlou-rem obrázků „svatý Michal“ i sv. Jana, „Panna Maria“, některé svatě bledli uměleckým namo-rem, jiné střešily jednoduché řemesla. Když v ornamentu přinášela lohu, křele što-ťotu, jablečko plodnost a tak podobně. Ještěže na stěně místnosti byl zavěšen druh

některého svěťce, pak pro vřelýjale to prostě zna-movalo, že příslušný svatý je ve stavěti nealé přito-men a pilně sleduje prá-ře to, co mu bylo svěřeno. Škerze obraz proměňoval e dlužku i s tím jistě, že-ko upřímný pokled se sta-oval živým svědomím vep-rovama, ale také jako rožičtím. Ten se nikdy nestával, jedním z pomoe-níků, ale „vřelýjale obj-mal“ a „přinášel“ své svatý“, vřelýjale z opravdo-vému následování.

K slavnostem u pout-ních kostelů, kde lidé prosivali vsutěm chle-le a měli zároveň kradně přiležitost k se namorování i společenské zábavě, se vřelýjale hodně lidovýjale písní, vřelýjale i žertovnýjale, obřijnýjale i zamilovanýjale. Vřelýjale jsou však spontánní a upřímné, není v nielu ani stopa pokřtětce. Nejedna z nich, je zlob-ná i milostivá nebo rozpuštělá zlobně. „Ty náš milýjale svatě bledě, / štoť ješ nas celá bledě / a to byla moje milo. / Zrubá vřelýjale ještě bledě, / to byla má nejmi-řejší.“ - Nebo také píseň dlužky: „Tijdu já s procesím / k Tanece Marie, / vemte sebou, vemte / bledě loučku lilii. / Bledě loučku lilii / na otěh potěším, / abych se setka- / se s vřelýjalem bledě. / Abych se setkala / s tím, nebo náda mám, / aťhnu ně- / žičku, / tu zase jsem dám. / Ať je tu náčička / celička zervena, / obra ná přinej / bledě zelová. / Já vřelýjale milýjale / upřímně miluju, / náčičku dlužku / celku mu danuju. / O to tě, Maria, / o to tě moe prosím, / opatruj milýjale, / coho v vřelýjale nosím.“

Pro mladé lidi byl nejkrásnějším měsícem vřelýjale **květen**. Vřelýjale jako prvního dne, se pilně zamlouje - vřelýjale se v tomto „upolování“ mlá-žela mládež zejména „pod kopcem“. Ovšem „zamlouje“ byla opřelýjale stá- stánek stánek nebo stánek součty je volouma i vřelýjale horlaviny. A v sobotu před první měnovou náčič, někdy přímo v první den mětie, šel každý chlo-pec, který měl svou dlužku, mladou bledě, zlobě ji věnce a stánek i vřelýjale pod svy své vřelýjale. „Toukali máje, / ná jez lesa vřelýjale, / ná ná ně vřelýjale / nepoloz.“ Květen je měsie mariánský a v lidovýjale představách sourovnělar předstírá milostivá notu onoho kultu, rozend a bledě rozvíjená u vřelýjale. Zloběly i některé uměle písně bledě doby, o jejichž autorství má někdo ani nepřímoštel. U nás měla takový osud zejména „Mariánská mystička“ bledě Maria Michaly z Břdnova z roku 1647: „Mariánská milovníci, / Těh Matky služebnici, / náže stěly se uchopte / a k tomu lovu se vřelýjale / loviť budem Matku Těh, / zji od- / ce, vřelýjale obři.“ Maria se stala nejčastějším obrazem vřelýjale milánek i jejich zlob- ní opatřování a přímlyjale vřelýjale. Byla předmětem i prostřednicí každé upří- mné touhy. Vřelýjale vřelýjale a něžně, co klapci hledali u vřelýjale dlužat, zloběvala v sobě ony. Proto také všichni vřelýjale, že ona nejlépe rozumí srdcem dlužek i oněm a nadějně klapal. Byla zloběním mláde a lovy uprostřed us vřelýjale bledě. Byla královou obřelýjale, pod níž se milenci zloběli, měnlivou svatěky jejich vzpomínání, vřelýjale i zloběním. Byla oděna stuncem a vřelýjale z ní vřelýjale hřelýjale papírky, pod jejíž dlužky se celá země stávala opřelýjale vřelýjale. Pod jejíjale nahama spořoval měsie, svědek zloběti, o níž se někdo křelýjale nesměl dovědět. Zloběli její svatý a obrázky květinami a vřelýjale bledě vřelýjale večerůch majovýjale pobřelosti ji vřelýjale jako „Panna panna“, „Panna dlužitová“, „Panna bledě“, „Dívka zlatý“, „Panna nebesí“, a „Vřelýjale jřelýjale“. Představovali si ji, jak sestupuje s obřelýjale a nástní se jejich her a zábav jako jedna z nich. Když ji v naší době mládež bledě a bledě Martinů ve svém společném epylu kantát a bledě ostavil jako „tu dobrou Matku pramenu a svěťce, / bez níž byjale py ani jedni-

málo dotknutá, háral: »Prosim, jak se dobře řekne, tak anebo tak?« Ona pak učitel odpovídala: »Syničku, dobře řekne se tak to řekne.« (Jan Karafát: Vybor z díla, Praha, Vomo 1967, str. 14). - Světělka svatojanských hruček o svém dovedla právo tak dobře ukázat, že bylo zmateného smášt. Jedna ze starých písniček o tom vypovídá: »Větráčko větrá, / jsi to byl den ti- / luj, / nešťastný světělka, / kam jte mě zavedly? / Zavedly, zavedly, / kde má / mlá byla, / stála, u okýnka, / žalostně plakala.« Větráka „svatojanských“ zrušky se o svém věze k poslušnému dnu jímalo světně - jama Křtitele, a to je o půl měsíce měsíce podlé, a 24. června. 2. května se slavilo Jevaní Michaela Archanděla, jemuž byl v Blížce zasvěcen hřbitovní kostel a 10. května se vstěluji vltkali k Antonínu Biskupovi, pýj bi patronu lásky. Nejprve osdo- bena bývala jeho svobá z osmáctého století, stájal kles ve věd, dnu nedobrot. Více však býval člen Antonín Pedagog. K Břakově svě Jana Nepomuckého na ná- městí i k jeho svobám v celém ovolu se zase svázeli 16. května. Sla vne bývaly proti k jeho hantomanické řadi, která mu byla zasvěcena. Círku- ní slavnosti pak vobolily v závěru měsíce uchvásim Banny Marie, prostřed- nice všech milostí. Na měsíc květen zpravidla připadly i významné pohyblí- vé svátky: po pěti „velikonošních nedělních“ přicházely tři „křtitoré“ a tři „prosebné“ dny (Feria Rogationum), kdy se do poli ubírala procesí, v jejichž čele byl nejn kněz. Lidé prosili o Boží milost a o požehnání úrod. Po nich, hned následovala slavnost Nanebevstoupení Páně a o týden později už nastá- ly Letnice sv. Svatodušní svátky. Když u lidí to býval svátek křtitoré Páně, vítáno v něm v čas spatiovali velkou slavnost, vyliči ducha svatého, skru- tčného obrázení, udělení daru Viry, vstup do plnosti duchovního života vobol- li, kdy jami přívoda vstupuje do plnosti léta. Běti to oslavovali údar: „svě- dušně he“, ať už to byla hra o „svobě volání mladomy léta“ a hra na „kamenný most“, normování s „pau Růži“ nebo „Zlatá brána“ z andělem a žentem: „Zlatá brána otčených / zlatým mezem podepřemá, / kdo do ni vejde, / tomu hlava sejde.“ - Služičko už začínalo jekně připalovat a děti na vypo- ně vobávaly: „Služičko boji, / tvój domek hoří, / jsi si dej pozor, / ať ti neshoří!“

O pěkné hře na Blížce, při níž andělská dvoutata přimárela: „Kopím na talířích věnečky, / podává zpívá milostan Bovoš v kuzice“ Špalíček z časamu.“ Divky zpívaly: „Věze mám připravenoj, / z kořeni je pletenaj / skloň hlava, / máj milý, / nepřij se me, / chci ti, / vidět má láska vtr není, / ona voni po kře- ní.“ Při předání věneček chlapei odpovídali: „Ten věneček zelený, / z kořeni upletený, / děkuj ti, mila, / za něj, / ať ověnň moje svatě / I má láska vtr není, / jak trá voni po křeň.“ V této podobě se onan dávný zvyk udržoval ještě na počátku devátého století (Lp, Praha 1965, str. 74-75).

První neděle po svátek Trojice bývala zasvěcena nejvyššíj Trojici a ředý pítá vřidy za eti Trojici svabá v Blížce z n. 1877, vtipik křídlech. Ale k to- mu dnu se tu vřadovaly i některé docela světné níkamky, jako například: „Na svátn Trojici / sabli stápej. / Židuj nevi, / jaká byla, / zárnymu se nelibí.“ Nebo: „Kroustěj nupčati, / velkej táčká. / On chytíl slepici / na svátn Trojici / na vřičkadi.“ (M.B.: Špalíček z časamu, Lp, Praha 1965, str. 65).

Konečně nadělní svátek Božího Těla s družičkami v přírodu, z obřím pod si- njm nebem a s vánučkami kři. Věnečky, „dotyká se“ muzeu, se dávaly za „svatě obrasy“ nebo mezi okna. V Blížce se říkávalo: „Tělem se nám stal / sám nebeskej Král. / Protiže nás miloval, / sám sebe oběťoval, / sron krev za nás dal / Milá Aničko, / máje skničko, / kvitky z koře bereme, / pinou náruč neseme / v Bři nebřelo. / Kř, jak tě mám rád, / vromně nastokrát. / Bři mé prosby vyslyší. / Jen tobě a Ježíš / chci své srdce dát. / Anič v nebi hrál, / já jsem s tobou stal. / Ty jsi celá duše má, / z chleba nám dneš požehná / sám nebeskej Král.“

Ráno se ujímalo vlády nad celou Českomoravskou vřošinou.

„Zlý moci žarovný, / nedbaly na můj hlas varovný...“

Tak to slyšme v „Obřinání studance“ a trne níjak to prozívali zdejší lidé v červnu v době ovolo svátek svatého Jana Křtitele. Teprve nyní se blížila ta „prvd“ svatojanská noc. Přes všechna púvobná zankávání, jaká jmo mohli slyšet už od počátku jara byly trády žarovné moci najednou znovu a teatropně dokonce v plné síle. Začínaly názem provídat všechno, na soje byly snadily při svém sněmu o májové filiojakubské noci v rozkla- ně sváte proti hradu svatojanskému, která se podobá rozvěřené zvěři flamě (jeden

čas: Lidové pověsti, Blížko 1953, str. 19). Asi tomu všemu na pomáhalo ta proteplení země a sálavý vzduch, který dal před očima vystoupit fantastickým obrazem. Všechno jakoby hořelo a hořeli ovami v sobě i lidé. Slunce žarovně se želilo žarovním deňm, ale ovji bylo čarovní. Čemukoli se dalo věřit v čestto dušeb, kdy pověsti byly pospěno dobými i zlymi silami - ab zanesen se i dalo žemati, naduřovat, neboť to mohló být „dabělna mámani“. Na vřeceni myni jako by už nestáli ovami „svatojanskí hruče- ci“ z jejich nepatrná záře byla „porovním plamínkem Páně“ a ten je ve světe vřidyky dušev a předčím. Žato se otjevovaly jiné vřiděly na hřizněch, ješ některé po- kládali za bludce dušičky „neřičnětek“; zlověstně světlkovaly staré pačey, v jejichž bláskoti sovy nebo sřelové vypěvovaly své vřidy o smrti; na osamělých polních nebo lesních cestách se za noci zjevovaly oboděum, „dnuví mci“, z dnu- pat vyřezaly praporní bytosti doprovázené svřidly; v vřiděch zase hantomaní vřadli nástrahy koupaři se mládeži, prokřátě sluncem. Kolm starých, stavení bloudily nešťastné duše lůstičky, nemate zájei povaje a žekaje na nějakou dobrou vřestanskou duši, která by se nezalala jejich strážem i dokázala je svou existencí vyřadit. Žlé síly se vřelovaly do jedovatých hub, braly na sebe podobu nebezpečné zbraně, hadů a žekaly na nepatrného člověka, aby jej mohly svým vřidkům zabubit. Přisobily i prostřednictvím podivných osamoz- nění a záhadných nákaz, na něž bylinkami mámi hládali léčejí svřinak. V vřiděch dnuš se více než jindy dávalo také polemeim a křekámim, které sledily kotm ve- nic a čkaly na opordě dětí, jež ve stanovenou dobu nebyly ještě doma. Kdokoli se vgnkl Božím řádu, byl jimi ohrožen. A kdo se mu dosud nevymkl, toho navědly, aby tak učinil. Jestliže však člověk pomyslel v nešťastnou chvíli na Páně, vřiděci i na vřupní slova svatojanské měni liturgie: „Ne times - Neboj se“ (vřidě 1, 5) a nastopila ho Bři ji stá, opřena o bista svědomí, která zahala všechny omhy.

Pro člověka, který byl ještě světným člověkem, nebyl například les nikdy pouhým znojem užitého dřeva. Rozmnožá obraznost chlapei v něm za- hlédala „leoni žinky, bez kořinky, bez sukýnky“, jak se omi spívá v Bři ákové opěe „Rusalka“. Bývaly púvobné, vřidky, něžně, barcha vřidových řel opojněl tráva, a celé noci protáhily. Jejich pohyby v trávi byly vřidně a svřidě. Tu a tam se některá z nich dala zřekat světem lidí a připustila, aby si ji některý chasník odvřel. Na važdou chlapek nosvte vřak žape depla- tiva: svět lidí ji poznamenal, připravil o dosud nepouřenou čistotu, a nestá- ly hřeb, jemuž se jednalo jenom o chlívkové potěšení, ji zpravidla opustil. Odvřela ze světa lidí, ale ani mezi své sestřičky se už nesměla vrátit: stala se divoženkou. Záleželo pak už jenom na její povaze, zda dčtla lidem napříště pomáhat nebo jim škodit. - O divoženkách se na Blížce v vřině vřelo snad ve všech vesnicích. Tak například poblíž hantmanie trářovaly za měsíčních nocí „kolo“ a zpívaly: „Ať ty Bže náš, / pojď ty mezi námi, / dáme my ti kytku.“ Hladověmu čeledinu zda dala kdysi jedna z nich koláč, ježto nedojedený nážek vřidyky znovu dorostl. Břouho si jej vřak neučil: kama- nádi mu bry koláč vřali. - Divoženky se názem nospředly před jiným mlá- dencem, který po nich zatoužil a vřel sado jejich kola, aby se zmocnil některé z nich. Žato místnímu vedlávovi se podařilo stěnovsi z nich, uchvřít a tra ma pak po celý rok věrně sloužila (Hřivka XII/1, květa 1. 1894, z. 8). Také v Lamplotě břitim vřelčilo se nospřidlym chasníkem, podařilo chytit několik divoženek a edyž je sponřeli lřkem a nřmamiře trápili, osjvalo se z lesa žalostně a zásvěň varovně volání zajatým sestřím: „Nohu nemej nabou, / jážle neper- troji vodou, / nepovidej nač je černobřek“ (Hřivka XII/1, květa 1. čer. 1894, str. 8). Třelobně vřivováni z Kobovně u Blížky zaznamenal také Alvi Jindřek (čestý lid, XI, str. 152). Divoženky, které tanchovaly „kolo“ nezabělo Sádku, vřidupaly v zemi křub tak, že místní občan si tu ukazoval jejich stopy ještě na konci devřitěac- tého století: to místo se vřibez nedalo kypřit a nikdy se tam, nejvala tráva. - V Ořti- ši se některé chlapei pokusilo s řemio podivnými bytostmi tráněst, ale divoženky je chasníky z smři, některým šestinedělním podřivovaly své nadělní děti a je- jich zdavě si břadily k sobě, aby jim mohly dát všechnu svou lásku, kterou jim upřivali jejich lřití partněi. Křizem ani svým dětem nebyly nikdy nečtebě. Jestliže lidská matka nechala jejich podřivěni dítě plakat nebo je dokonce mřtila tráni očubmi šplovými právy, jak to bývalo zvykem zejména v Blížce, vřidly jí její zdavě dítě a sobě si opět odvřely, aby je mohly ukonejšit. - Divože- nky v krají mezi Kobovnou a Sřastovem sídlily v podřivm pod skalami, kde měly pec a

nábytek. Pačolka, který tam pracoval na poli a přišel až ke stále, počínala jedna z nich: „Pačolisko! Pačolisko! / Udělej miš pomětiško, / učelám ti koláčisko / jak nádelni koláčisko!“. Od té doby nepočítá pačolka hlod. To zase musely divočanky své skalní stělo opustit: jeden muž je při zaklínání zavlhnal na celých sto let a šel do Kikomoš (1. A. Čupel: 2 dámych dob, Bláhka 1894, s. 26-7).

Divočanky byly nešťastné bytosti; nejbojnější tmučovaly právo o svatojanské noci a hleděly si tancem narlovit Bóba, aby je buď vničil mezi lesní žínky nebo aby jim dal znova okusit lidskou lásku a uvěřil je mezi smrtelníky. Některé z nich vzpomínaly dál něžně na své milence a přemítely svou lásku na všechny lidi. Dívonce je i léčili nostlinami z nosu bedrníků, žilné však zcela zanověly na náduš lidské poselství, mrazovaly se v blízkosti jezír, chytali děti, vypravovaly si je a pekly je jidlem. Ještěže na úby v lese spíselo žovčeka, vylopalý mu oči. Svou slabou zotklivostí: trvá jim síce zůstala lidská, dostaly však pracce těla a koisné noby. Protože byly v jezír, někdo se jim „jozinky“. - V některých místech se vyprávělo dokonce o „divých mužích“, kteří si opomněli vstřípné zkomplexnosti na myslivce nebo divočance či pívodějí lidi k „bludným korením“, aby ztratili orientaci a nemohli se dostat z lesa von. Ti byli postarším zejména pro mladá hezká děvčata: některá z nich při dokonce uvěsti a už je nikdy někdo nespálil. - Nejčastěji odměnu „divých mužů“ byl „hejkal“, který se na Bláhce objevil zejména na panských lukách v blízkosti Rypského a v Kujálech u Starého Světlá. Komu se nepodařilo všem mládkům před jeho „hejkaním“, tomu se navrátil na zádech a cestou z lesa jej vopal a bít. Někdy se zjevil náhle uprostřed cesty a názem vyrostl až do výšky borovice. Najnal při to podivný ekupatý a mechem obrostlý tvor, kterému smrtily oči. Znebravit se před ním mohl jenom ten, kdo měl u sebe chleb - vždyť chleb je „dar Boží“, jehož tvůrnost bere na sebe při mši sám Spasitel. Jeden čemestník na jinnomorsku také zachránil nejen sebe, ale dokonce i hejkala, v jehož postobě si odpykávala svůj třet díste kalomelo sedláka. Dívka svého vysvobození a zápisu.

Zdnebovštějšími a dovnalějšími sestrami lesních žinek bývaly moudré, leskavé a provždy panenké víly, které se na tři duhy: oblačené, lesní a vodní. Přesto se o některých z nich vyprávělo, že se prováděly za muže z nosu lidí a měly mimoriadně bystré a nadané děti. Lidé však, ješto jim někdo připomněl jejich původ: v ten okamžik zauzealy a smělý navštívovat své děti mě jenom ve snu. Vodní víly se za svatojanské noci vynořovaly z říčních toků a odpočívaly na vyčnívajících kamenech, skalách nebo březích. Kde takovou vlnu zahlédli, nikdy už nezapomněli na její podmanivou krásu ani na její nuzkomoru ušlechtilost. Víly se podobaly andělům; ty, které žily ve vodě a utíkaly svou viditelnou podobu z měšťaních paprsků, se nazývaly „nuzalkami“. Bývaly byly lesy naplněny vílami, žinkami, divými muži a hejkaly, čímž se sice občas bál, ale nechtěl se. Žily přirody měly konkrétní tvar a lidskou podobu. Byly součástí téhož světa, k němuž patřil on sám. Bnes jsou mu lesy přátelné, eizi a nelidské. Člověk k nim má nendleži. Odešel se pívodě a tím i sobě záměru. Žij bez strážel, jaká les lidstva a křesťanství oslovit. Proto jeho úzkost je bezvůlná a nesnesitelná; jeho děla je děsem z prázdnot. Ztratil smysl pro poezii a přestal být člověkem. Jediné dnešní strážidlo je to, jímž je on sám sobě. Les je pro něho pohybem dušním k zúžitkování. Také on sám sobě je materiálem k zúžitkování. A konečným cílem této potřeby všelmo zúžitkování, všelmo jen konsumovat, je nicota. Netouží překročit sám sebe do něčeho většího. Kdyby po tom toužil, viděl by ještě i dnes v lesích a řekách víly.

Baj, mythos, to není pouhá pohádka, ale je to velmi vážná skutečnost. Někdy do historie camějí, než je ten, která hromadí data a jména nebo údaje o vnějšcích událostech. Je to významná součást dějiny lidské duše. Spisov. jakým člověk vidí les, krajinu a své bližní nebo jaký tvar dává svým vlastním snům a vidinám, to všechno odvisí od jeho vnitřního postaje ve skutečnosti - a tedy i k sobě samému. Dalo by se říci, že „vila“ nebo „švašidlo“ jsou věrným zrcadlem srdce člověka. Stálo by za zamýšlení, proč se uvoňkád antický Bůh Pan musel změnit v hejkala. V extraktické norkaši vstřelaly kdysi krásné náhé čarodějky na falickýh symbolech až nad oblaka a bít Dionysos

je zabíral svou láskou. Není divu, že jejich několikatisíciletý styk s lidským rodem je unavil a že vůči němu ztřpyly, ba že jejich zkušenosti s lidmi z nich nakonec udělaly staré okřivé baby z bradavicemi, falický symbol proměnil v opofeborvané kostě a na Dionysovo místo nastoupil opizlý Satán. Konečně přemovatel by z toho obvinil křesťanství, protože by nechtěl vidět, že z Dionysova těla naroste Satán, ale ve skutečnosti tím Ježíš Kristus, který proměňuje vodu ve víno a z malé lásky dělá velkou. Upadek nemá nic společného s opravdovým křesťanstvím. Spíše se zdá, že od novověkého znovuzrození přejely začalo v člověku znova pomalu ubývat žovčeka, i když jim pořád ještě do značné míry byl. Rospínal však už svou všoob utištěním jednostrannosti a při všoob lidských a duchovních hodnot přecevil ekonomická hlediska. Tak se stalo, že všoob začala být opravdu špinavá - nečistá ve městech, pak též na venkově. Byť mělo být naplněno podmínečnou vlastněnou. Čerov v jablku najšného stromu se dal do práce, plně pokračoval v hledání a rozklad jablka se uspil. Nikoli křesťanství, ale cosi protikřesťanského v žovčeka zneškodnilo eif, zavržilo poezii, ovládlo romantické nazírání věci a oddělilo jednorý subjekt od okolí.

Na druhé straně nutno uznat, že venkov nedegeeneroval tak rychle, zejména pak na venkov český, o kterém je tu právě řeč. Bneci obléhena frize by to kade vyšetřila jeho hospodářskou zaostalostí. Mnoho přesně, je to jen dvojná část pravdy, ale zde není třeba tohle nesebrat. - Úzkostný a depresivní duch, genuinálního světa vrodil mnoho myšketých pítve. Na českém venkově měnily tyto pítve svůj charakter a dostávaly lidskou podobu. J ve vodních a čírcích tu bylo lze nospoznat občas doromyšlné chasníky, i zleho obra bylo možno v Čechách obměkčit a hejkalové duši vrátit mír. Mezi divočankami bylo to zemi více těch, které přes všechno zklamání dál milovaly žovčeka a pomáhaly mu, než přeměťelů či dokonce kanibalstýh jezinců. Většinou než někde žinde zde byly víly, svatečné sestry anděli. A kolik zde vedle nich bylo obranných sil, většinou těch hadů hospodářtělů z dobrých světků, nadaboh v tisku či pívodějí, tři požehnání! Tato laskavost měl v sobě tajemný svět přírody i na Českomoravské vysočině, třebaže její kamenitá půda tu byla na lidi sama o sobě dost přísná a tvrdá. Tak třeba vodníci z Poličska při byly veselé kopy, které si občas žopily z lidí nestodné žerty, ale „ve elém to nebylo“ (H. Burck: O veselých vodních, zpívají epa, Kraslobud Burd 1936, str. 69-70). Dívka v lese otehravě uhlířum milice a dělali jim jen to nejlepší (H. B.: O lesních mužích, kteří uhlířum pomáhali, tamtéž, str. 87-88) světlá dobřím lidem svitla a neubíjovale jim (P. Štěpán: Kujal pod boží svatými pomáhali myslivci probádnět pytláky a hospodářům, kteří mu při všoob ovce dali osušnat jablko nebo kuzle, pomohl dokonce vyřadit firmu na kopeč (O hejkalech; tamtéž, str. 94-96). Hádil měl se slatou konkou, který zidil na Třelavě kope v Oldřiš, probádněl sice se svou dvojnou pořadně lativelo sedláka, ale neubíjil mu, a s pověšty se dokonce spítal (Jitřenka-Maly zmasovatel, Bláhka 1894, str. 235). Dívce světkové bydlivoli pod prahem stavení nebo za pecí a utědne se odměňovali majitelům za porohou mizku mléka. Kdekoli se usadili, tam vládla v nočné době šlova. Když se hospodář s ženou a dětmi stěhovali jnam, snažili se zaklínáním přimět svého světků, aby je neopouštěla přestěhoval se s nimi. Jediné nářkovicelo promoženého černého kuztka nebylo nadno se vyjmát. Moll se z něho vyjekl-bit pívník, který potom kdesi umřel. Ale ublížovat se kuztka také nemělo. Kde si pívnika přecháli, tam si přistěhovalce bogy provradil první místo mezi všemi, připravil je o zářby, žil na jejich úkor a dokonce při obědě cedal hned vedle hospodáře a všem se vyprávěl, jen mlčelomu se podávalo zbraut se ho zaklínáním. Někde byl pívník zbra tak „naradkem“, žinde „šotkem“.

Jedné dívce v Bláhce bývalo často smutno, protože bylo pořád smutno. Ve svatek Jana Křtitele se jí zjevila krásná dívka, která na sobě neměla nic než jenom zelený přirovitý závoj. Rozsvála jí, aby si s ní zatačila na lesní majtince a ještě se za tance odměnila tím, že jí ukázala dobrou pastvu pro kozy a napředla jí plně vístava. Byla to lesní panna.

Čelý svět byl v oněch dnech pln kouzel. Žli moji se zaháněly zbrýmým čarováním dotekem i na dálku nebo skaplivím a posvěcenými předměty. Čarovaly i děti: „Čary máry / okolo fary, / čarovala rybička, / aby byla chybička, / čaroval rak, / aby byl tak! /“ Nebo: „Čary máry fuchty, / z černej mouky buchty!“ Také: „Čary máry zlatej bič, / Pán Bůh s nama a zly pryč!“

chodu, otec nešťastky zpravidla nepočetl, že tomu nebude bránit, jestliže „dívce chce“. Tak se obdělá na doře: „Chceš, Anka?“ Teprve po jejím přitakání byla vynechána z účtů zlobavání kálek se svatebnou. To sepsání smlouvy se pod jménem otce zpravidla stálo, jímž pak za to ženich zaplatil (Náměty na žebanické - pitavka - Město Brno, 1834, str. 234). Následující článek z 1. března a ve většině vesmírných smloubníků z obou svátků (Bláznivý s nedělí) má děkanství vyjednat ohledky - na žebanické obdělání hned v den námětu. To znamenalo, že hned bude po tři neděle oznámení s svatebními písněmi a zpívání v jejich svatošlosti, zatím jako jsou manželstvími děti a přičítá věnce, aby oznámili, zda vědí o nějakých svátcích, přičítá věnce a vyjednává svatku, jestliže si to ženich přál, kuli muzikanti před svatými obřady, „mítady“. Hned po prvních obřadech, posvoda, nevěsta svatky, ženichů družba, „starší svatky“ a mládenec a družičky na malou hostinu. Počet mládenec se uváděl podle počtu volných míst u stolu, ženich, nevěsta, rodiče a družičky se vydali společně „do města“ koupit svatební šaty. V době mezi prvními obřady a svatbou chodili ženich a nevěsta v poměrně děkanství spolu na „examen“ ačli na „katechismus“. Museli přitom podat počet ze své víry a byli slouženi ze základní katolické věrouky. Zároveň se jim dostalo (nebo ne) o životě i postání křesťanského manželství a křesťanské rodiny.

Poměrně všichni vyjednávání mládenec musel ženich ještě získat svatební svatební povolání obecního úřadu a děkanství, zejména se tu ještě před polovinou devatenáctého století říkávalo „vítel“. Aby povolání dostal, musel prokázat, že je schopný užít rodinu. Za vyložením „vítel“ byl povinen zaplatit svatku ve prospěch obecního úřadu a dostal za to na památku obraz některého svatce, který si pak v novém domově pověsili manželé na některé významné místo. Když pak byl zbudován a v roce 1865 vypracován nový policejní zákon svatého Jakuba, dostával ženich jako svatební dar všechny obrazy novostavby tohoto kostela (Náměty o svátcích, přičítá Město Brno, 1834, str. 234).

V svatbě a v neděli se obdělávalo zvlášť na svatbu, či se pak konala pravní svatba v mstě. V kamenci si ženich vzítal volám posu bílý ručník, vyšívaný červenou a zelenou vlaseň, který dostal od nešťastky zároveň se svatbou. Nevěsta zvlášť také družici a mládenec, ubolouky na pravou stranu svatebního stolu, upomínala některými věnečky z rozemírnými „hříbčiky“, vinnými opát ženecem a zelenou vlaseň. Svatba na levé a ženichovi na pravé ruky pak dala umělu vyšívané proutěné nosmáčky a družbu svatbu.

V kamenci se družba obnácel a mládenec se stýp: „Chci a žičechmi panovník! Napovídem a prosím vás, byste při tomto svatku manželství jen kokosce a kvesolati pozdravili, družičky, nevěsta, ženicha a všechny hosty obřadními věnečky rozemírnými zaneřádili a chody obdělali ženského pohledu tancevali, za to vás prosím a napomenul děním.“

Podobným způsobem zaneřádili družba a v ostatních obcích. Ka zvaní na svatbu jenvali družbu smládenec na vesměch na konci, jímž do hvězdy obřadily a na mas vstřívají stůžky s rozemírnými. Při tom hráli muzikanti a bubínk bubínal, mládenec pak stůžky do vedoucí z píšťal. Nejprve se vydali se „starší svatky“, potom k družičkám a dalšímu svatým. Nejmladšímu z mládenec, který za nimi při odchodu zavíral dveře, říkali „zavíráček“. Bláznivý družbu říkání se někdy podobalo těmto modlitbám. O rekonstrukci jedné takové proměny se povíká Tereza Nováková v románu Na lbové gruně. Měsila tam do družby ješ tato slova: „Rechůba Pán Ježíš Kristus! Nejmladší pančto a pančmámo! Doufám a žičím za odpůviti, že jsem já tak vstěněj do vašeho domu a tímto přistějímá mládenec a muzičomá tato vkroneň učinit. Předě a nejprve já vám vinně mnoho štěstí a zkaol. Hojný Boží požehnutí; nejen na toto bláznivě (č) - aby vám dal Bůh všel štěstí, zdraví, hojně svoje požehnutí. By pak Prokřtěnost Boží

nařídila a vás ved žveřej k mrtvému povolat, abyste si tam dostali, kde se všichni manželové na svatbě Krista Ježíše rodosali. To já vám vinně a vinně nepřestávám. Dále jak ale učívij prouzením vod panického ženicha Jana Votary a panického nešťastky Haničky Kuklo vy, abyste se za ně nostyděti a tu lácku křesťanstvu jim proukazali a houterního dne do jejich domu za milý a vřelý hosty k jejich staru manželstvímu posloužiti. Žato já vás učívij přisím a žičím“ (Náměty Na lbové gruně, I. svazek, 1831, 1832, str. 236-237). Přesněji psali k hned nevěste dary: někdo dal mládenec, jímž často nebývalo z družby, jednu pápuvici nebo pápuvu na věnce, druhé najee avna. Ženich dával nevěstě vyšívané červené svatební poročky, střívece a modlitební knížku, nevěsta pak ženichovi svatební košili, kterou mu sama utkali, šátek na krk a kapesník. Křesťanské v svatbě nevěstinych nošičů byly plně zaměřeny a dávaly si záležet: napochybily o tom, že nepodaří-li se svatba, bude to znamenat neštěstí. Nevěsta jim pomáhala, těsto se však nezobilo ani dohnout.

Večer před svatbou se sešádávali poličiti sousedé před domem nevěsty, zpívali a muzikanti jim k tomu vyhrávali. Na vyprávění se zachovala a byla zaznamenána celá řada těchto písní svatebního předvečera. Jedna z nich zněla slovy: „Lob, smotno, truelivo, / smotno na vše stvany, / Mě mi jen čas přitel, / se musím od mány. / Kterce se mám odmítit, / má slátek matičce, / že mě vyphossala, / v strakatěj pánce? / V strakatěj pánce, / v bílým povíjání, / že mě vyphossala, / se staru manželstvímu. / Vy jste mě chovral, / má sláta matičko, / vdyt vy mě strahle, / jako strom jablčko, / jako strom jablčko, / všechno svíce, / vdyt vy mě strahle, / nevíjdu v vám více.“ V dalších slokách písně hloudu nevěsta máv, rozemírnými stavením, v duchu naposledy hladi krásněky v eldivě, stěh a svatě, nešli se po zahradce a nípru na všech předmívech, stěh ji od děstati prouzeny. „Ještě se podívám, / po kelnici kolem, / a vyph mola děti, / všechním spánem bohem.“ (Vyšší mládenec, 1864, str. 111).

Jiná píseň měla nadstněj: „Če se muže, má mlá, / hezká zlatě! / Bůžičko, / trně hezká, / aš se roká? / Ještě hezkýji, / má nejmladší, / odvedl si mě k sobě, / ublídáť!“ - Někdo „Kulalo se, / sandelo, / červený jablčko, / komu ty se dostaneš, / má sláta holčičko? / Koukaly se, / vnověly, / duň naproti sobě, / komu bygel se dostala, / neš, / ženičko, / tols? /“ Některé písně prouzeny také uvěstou obavu z možnosti důvěrníků matjetkové nerovnosti: „Ty mě, / zynku, / provedi, / do cizelo státek, / tům mně budas vyphat / mou chudobnou matku. / Tak vezme za ruky, / matička za vlasý / a budeš mně povídat, / kudy cesta se voí!“ (Vyšší mládenec, str. 116).

Ráno, svatba vřelo slunce, dával družbu mládenec a pannám poskypy, jak se mají chovat v tento den „svatky“ ačli „svatky“. Hned poté se nevěsta k posvinným hostím a „svatky“ je dokromady. Nevěsta vyhlédla, kdy přijde ženich se svým doprovodem, ale jakmile se doprovody blížili, schovála se. To pý proto, aby dříve viděla ona, ženicha než on ji. V kamenci se dostance sešádávala na píčku a skládala na hosty stovny, aby si tím zajistila, že i v manželství bude mít „svatku“ nad ženichem. Když ji konečně našli, přivedli ji ženichovi, ale ne samu. Nasřkovali mu najprv vyšpané pančky a dotazovali se ho: „Panice ženichu, ptáme se vás, je-li to vaše nevěsta.“ Když ženich pančky obřadil,

božím a věřil mu na hlase rukou, aby je učinil „Kristovým vlastním“. Do út
mu dal špetku soli, která chování poslušný před hmožbami a dodává jim příjemnou
chuť. S obloukem má být v ústech vší mšítní hmožby a stát se příjemným Bohu i
„soli země“ (Mat 5, 13). Když své stála na stole novorozeně pak naznačila jeho
podíl na Kristově křesťanství; palec, dotýkající se jeho nosu a nosu, „otřásl jeho
smysly pro evangelium“ přísobem, jakým kdysi Ježíš učil mnohým bludným stádu
a stápním mluví: „Ejda, to jest Otevři se. - Otevři se k vůni lbezné. Ty však, Satana,
ustup, neboť brzy nastane smut křesťanství! - Odkáše se Satana?“ „Odkáším“. „I všech stádků
jeho?“ „Odkáším“. „I veškeré nádhery jeho?“ „Odkáším“. Jako kdysi globální ná-
nal: své tělo olejmu, aby hlava vyvolala z rukou protivníka, tak i novoro-
zenec se připravoval na svůj životní zápas s vlastními slabostmi tím, že se je-
jal krmí a zed dotkl posvěcený olej: „Matka tě olejem spíše v křesťanství, Pán
nastane.“ Teprve nyní se mohlo přistoupit k významným výjevům v Otce, Syna a Ducha sv-
těho, jež v zastoupení nmluvně přemělně směřuje, a hned poté vystoupil k ně-
žněcovu jména a vyjel na jeho hlase vodu se slovy: „Ego te baptizo in nomi-
ne Patris et Filii et Spiritus Sancti - Já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého.“

Od toho okamžiku bylo dítě už přirovnáno počtemo mezi „lid boží“. Kněz
je přivedl bílou roušence, sgmbovýšící „roucho Milosti“ a dal mu - o třem do
směrů jehle rukou - hořící svíci: „Přijmi roucho bílé a přines je bez poskvrny před
smut Pána našeho Ježíše Krista. - Přijmi svíci hořící a zachovávej bez úhony svůj křest.
Zachovávej Bůh přikázání, abys, až Pán přijde k nebeské svatbě, mohl mi jiti v ústřety
světelnými svatými dnyru nebeského a byl živ na věky věkův.“ - „Amen.“

Na cestu od křesťanství do života začínala ještě mladému křesťanství
stava každé: „Odejdi v pokoji a Pán bude s tebou.“

Teprve u křesťanství narodil duchovně. Často datum křtu bývalo
přelidáno za významnější než datum tělesného zrození. Také pro přiblížení
byl zde přirovnání smezek spozetím skutečným přibuzenstvím v Kristu: „Nebot
kdybykoli činil ušití Otce mého nebeského, ten jest bratr můj i sestra má i matka má“
(Mat 11, 27). Rodina Bůhů lidu se vjala dítěte a přezvala za ně zodpovědnost.
Vedle rodičů to byl zejména kněz, který ve všech výjevů a náboženských výjevů vy-
zastupoval otce; zdaleka to tedy nebyl jen formální svědek křtu. V této
vzájemné zodpovědnosti nesl až do své smrti a vřichů to tak chápal.

Že kostela se vřichů vyjádila do „novorozeně“ domova a starby se
blužné vřichů, plně nadostí a pohody. Kněz obdaroval dítě upomínkovým
předmětem, který mu měl být po celý život připomínkou této trvalé bludné sva-
zky vřichového duchovního přibuzenství. Zpravidla to bývalo modlitebni
křesťanství, jindy „svatý obrázek“ nebo posvěcený předmět k zavěšení na krk.

Oslavenec byl přelidán do nové výje záruce kolektivní, smmě vyzdobené
přetvorným okamžikem. Udělej mi koliběku novou, / abych mohla kolibati no-
hou“ (Sádk u křesťanství, výjeina mštní, str. 46). - „Co tam děláš za trou horou? / Koliběku ja-
vrouvou. / Dělej dělej, až uděláš, / pak si taky zakolibáš!“

Při uspořádání dětí vzniklo bezpečně převratně ukolébavek, jež se sama me-
hodě se podobá, měkké podběže a je do ní zaklata vřichová materská něha.

„Spi, andělečko, spi, / přijedu na tě sny. / Pán Bůh bude s tebou spáti, / satej Josef
kolibati, / anděle spáti / budou ti hráti.“ - „Anděleček jde, / nese jabka dvě, / jedno
tobě, druhý můj / vod kolibání.“ - „Vari černý sny, / andělečku k nám, / kolibej tě Ma-
ria / a s ní satej Ján.“ - „Děťátko můj, usni! / Milý Bůh tě uspi, / Boží Syn tě ulož /
s křesťanství spánkem na loži.“ - „Spi Horněčku spi, / dám ti jabka tři, / jedno bude čer-
vený, / druhý bude zelený, / třetí bude bílý, / Bůh Bohu milý.“

Jedna z žesťek, ukolébavek dává jakoby promlouvat přímo usínajícímu
malému děťátku: „Spala bych, spala, / ale ne sama, / s taneč Ježíšem, / s anděleč-
kama. / Jestě bych za to / modlitbu dala, / kdybych s Ježíšem, / s anděly spala.“

Sotřívá dítě začíná široce vnímat a seznámoval se se světem, maminky
něj připravovaly na sta říkanek o postech („Vaňka mýjta, kašička“), ožele, na-
se, nakuza a tak podobně. Tak třeba se ukazovalo na jednotlivé části železa
a říkalo se přitom: „Tady je otařiček, / tu jsou svíčky, / tu je zvoneček, / cinkank /
cinkank / Tu jsou ministranti, / tu je kaptička, / v ní jsou křesťanství, / tady pan farář. /
Tu jsou varhánky, / na nich se hraje, / blinky, blinky, / blinky, blink.“

Spvými souvislými větvami se hned každé dítě učovalo svou první modlit-
bu: „Andělečku, můj strážníčku, / opatruj mne mou dušičku, / opatruj ji ve dne v no-
ci / od zlého i od nemoci.“ V jiné její verzi se říkala: „... opatruj ji ve dne v noci / od

škody i od zlé moci, / duši, tělo opatruj, / andělečku, strážče můj!“ Tak děťátko mod-
litěna měla, ještě třetí, zkráceně znění: „Andělečku, můj strážníčku, / opatruj mne
mou dušičku, / aby vědecky čistá byla, / Pánu Bohu se líbila.“ (Tento modlitěnkám
jeme se v dětských letech učiti i my a právě tak je znalý také naše děti.)

Od bludné dožínky na sektonku léta jme každý temer na pohřbu
váček odbožili ke svatbám a k vítání dětí na Poličsku, protože to bylo
v námei popisu lidového slavení církevního roku jediná možnost, jak mgně-
chat tuto podstatnou část společenského života našel vesnic, která sama o sobě
nemá s liturgickým rokem nic společného a není do něho více vázána.

Nyní se tedy ze sklonku léta posuneme až na sám práh začínajícího podzimu.
Když 24. srpna přichystal kněz v červené kazuli k obřadu věštění vřichů, že za-
činá mše k počtu apoštola Bartoloměje a mši v dobré paměti stane řízení: „Svatý
Bartolomě / léta hlava zlomí.“ Podobně se říkávalo: „Bartolomě svatý / odpoledne
kráží.“ 28. srpna byl svátek svatého Augustina a 29. srpna Světí svatého Jana
Křtitele, jež se zakončenou hlase předřel mal křesťanství na mše krásné Salo-
me jako odměna za její taneč. Podivuhodně spjati křesťanství, kadmpf, taneč-
nělu pohyby se svatosti tak knězem a křesťanství předznamenovalo náladu
bludnic, se dně, v nichž vřichů knězův námeho podzimu přese již také „na
mše“ zánovní s ovocem zůstalo neodolatelným zániku docud živě vřichův i př-
notá. Zpívá se o tom i v některých písních a na Poličsku se dokonce kdysi
hrávala lidová hra o Křesťanství smrti, jež přímý text bohužel nebyl vřichů
znamenat a nedochoval se nám v autentické podobě. Vřichů Poličky si lidé
ukazovali nav rudi plody ječmínu a babičky vřichův vřichův, že je
na nich Křesťanství kněz. Prvního září nřichovalo ještě smutně své paprsky
po celé krajíně, ale někdo už nedoufal, že by jež také opálilo. Byl to svátek
svatého Jiljí a tud si po vesnicích povídali, že „svatý Jiljí děvečata bílí“. I tak
ale měli ze smutně náie nadostí, neboť „svatý Jiljí jasný: podzim bude krásný“.
Myslní zase doře věděli, že „na svatého Jiljí / jdou jeleni k říji“. Obz zmíne-
ní svatky bývaly také spojovány s dobrou smutně odlezu stěhovného pře-
třu. „Na svatého Jana světí / vřichův od nás letí“ / připomínali si v Poličce Ji-
ni k tomu dořidávali: „Vřichův na odlezu / konec i Babmu léta.“ A když
si 8. září oblékal kněz bílé roucho ke svátku Narození Panny Marie, ukazovali si
přid ještě v obřadu: „Panna Marie Narození, / vřichův rozloučení.“

Osvěně stromy přiměly stavěti plody a v usměrěném dni 28. září
nikdo neprobýval, že „na svatého Václava / každá plátna dozrává.“ Kn-
že Václav, patron této země, nebyl vřichův v obecně představitel podoby jakékoliv
„svatého Dionýsa“. Už dávno se maloval, jak lisuje křesťanství vřichův, a ve vřichův
kněžích to mělo význam, který se přitom nestaral o odkaz k textu
legendy. Na výje bylo jeho „dionýs“ přibuzen vřichův: omezovalo se
na vřichův, jablka a křesťanství. Ve vřichův manies vřichův sponu na poličském
němsti je jeho rocha, kterou tesal jím Pán. Na bývala v onen den celá
spodoba křesťanství, každý tu vřichův doroce i mási podobnost a po celý
den zde stáli a klečeli lidé z města i okolních vesvic. Na počátku devate-
náctého století bývalo dokonce v Poličce zřikem předvádět dva vřichův:
o vřichův nad Radslavem Blakým a o zavazdění svatého Václava.

Protože „vřichůvské zasy“ byly dobrou úrodou ovoce a představu křesťanství
smotit u lidí s představou sklizené vřichův, smov se do celého Poličska vřichův
celo amáné přelid o svatbě v Káni Galiejské, bez níž zde namohl nikdy za-
čít ani železa opravdová vřichův hostina. „Pán Ježíš našel ozdobit hody, / každ
nanařit do stříchu vody: / Hody, hody, vřichův hody, / učinil Pán vřichův z vody / v Káni Ga-
liejské / na svatbě nebeské. // Razem svého Boha vřichův poznali, / když vřichův z vody oku-
šovali: / Vřichův, vřichův, vřichův, vřichův, / nikdy tak dobře nebylo, / v Káni Galiejské. // Panna Maria
když to urřela, / kolibek vřichův našel si dala: / Vřichův, vřichův, vřichův, / nikdy tak dobře neby-
lo / v Káni Galiejské...“ Tak se postupně vřichův, jakým způsobem si jednoliho apo-
stol přelid vřichův nápoj, až konečně se přelid uznavalo slovy: „Pro velké svatky
tobho milého Syna, / rač nám, Bože, dát dobrého vřichův / a po této časné smrti / rač plný
kolibek nalít / v království nebeském.“ - Poličtj, na vřichův, že si tuto „dio-
nýs“ přelid vřichův nádi zastřívali vřichův i jen u poličského pivu, které jim učiti chřichlo.

Zafoukalo od smrti, předěje osvaly i prví noční mřichův, papíroví draci
vřichův k obřadu, aby tam vřichův přiměti s chlapečnými sny, čestmora vřichův
vřichův se oblékla do zlata i purpuru jako královna a nastal podivuhodný čas

kloniv domně všemu připomínal smrt a vdechoval naději. Také Miloslav Buršík ve svém vyprávění o životě na Československé vysvětlil „uposrňující, že zde „odchod ze života má svou vlnenost a prostotu“, a dodává: „Lidé tu umínají právě tak, jako vadnou květinu. Snad bez pláče, jen v malolichosti se zradí obraz pohřbu. Spálením nejbližších vyntějí rakev zchabou a položí ji na plochy už vyrostlé dřeviny. Láhou jí koně, s nimiž hospodář ocal.“ (Společek, str. 24).

Umínající na Poličsku – pokud toho byl schopen – dostal do ruky hořící hromičku a modlil se: „Ježíši, Maria, Josef, Jáchym, Anna, stůjte při mně.“ Člověče ordinář jej obkročil v kůlni a křepil svěcenou vodou, znikl ovšem se svatou Trojicí, „aby-li duševně neměl k němu mozi“. Umínající dítlem ulehčovali odchod ze života jejich, kněží modlilo a lastovčím slovem, křesťanský útluk podal ostřím kůží, který s sebou přinesl kati se svatou Trojicí. Také on stál na nemocné svěcenou vodou: „Přijímá mě zápek, Pane, a brada čist. Obvoji mě a nad smrti budu bláží“ Tak nemocného vyprovodil, podal mu svatost a pomazal jej. „Poroučím tě, milý bratře, Bohu všemohoucímu. Odvrať od tebe, jenž tě stvořil a prachu zmač. Až splatíš smrti daň lidské přirozenosti, navrát se k svému Tvůrci. Necht' vyjdeš ti tvé jasné stopy a dělá, necht' doprovodí tě stov apoštoli a vítějný zástup mučedníků. Až obklopí tě zástupy vypravenci v liliové zátišti, sbor panen ať tě přivítá jasnými zpěvy, necht' zaplaví tě křesťanský pokoj v láni palmarie. Ať sátem před tebou nastoupí a ať se zachvěje a překine do smrti věčné noci, ať brada přichází v doprovodu andělů. Ať věčné smrti tě vyvolá Kristus, jenž pro tebe umřel. Protože jsi přijal dar jeho víry a zavrhl tě jeho spása, uveď tě do nebeské kůlni a ty budeš patřit trůnu v tvé nezastíhání. Přijít se zástupem blažených do tržnického života, pošlou na věky nepokoj patřím na svého Boha. Amen.“ – K tomuto posvětlil smrt a prosil za umínajícího: „Posme tě, o Pane, nespomínaj nikdy toho, čím tento tvůj služebník pobýval ve dvoře mladosti a nesrovnalosti, ale pro jeho víru a probohat, kterými si za něho přiměl, jg zahájí do svého milosrdství a nespomíná se na něho ve světle své slávy. Obtož se, nebožtá, a nadyjte se s ním, amlé! Přijmi, Pane, služebníka svého do svého království. Amen.“

Když umínající naposlady vydechl, zaklábala mu oči a otevřeli ořava, „aby duše mohla volně vstoupit k Bohu“. Nebožtákové vložili do rukou vložek nebo náženec a modlili se: „Odpovědi učiněj dej mi, o Pane, a světle věčné ať mi svítí! Ať odpovídá v pokoj! Amen.“ – Při umínání a obkročání na něj jen nové nořiny volali jedním. Věřili, že smrt bláženého člověka se má přijmout pokorně a odevzdávaje. Má se vyplet na slovo staorokonošské: „Pan Bůh dal, Pan Bůh vzal, buďž jméno Boží pochváleno.“ Nadmírny a zoufalý nářek je narušování, je to vzpomínka proti obětnému křesťanskému zákonu života a smrti. Neznamenalo to ovšem, že by se všichni neměli plakat, vřít' při tv mé slově být ve spolek, eštěk supimný. Množstvím slz však při stěškové rakev a zesnulý, který už vstupuje do věčné blaženosti, bude zarmoucen z toho, že jím se pro něho trápí. Každý si při má uvědomit, že pláče nad svým vlastním počtem ocamoznosti a nikoli nad zesnulým, který už je mimo všechna trápení světa. Nebožtákové se do ruky dávaly jeho oblíbené předměty, hlavně vitky, které připomínaly jeho víru, jako například svatě obrázky, křížek, náženec a obětné, dotýkající nebo modlitobní knížky. Zesnulé besněděle se přidávaly nitě, jehla, náprstek, nitky a dětské předměty; ženy na Poličsku tohdy byly přesvědčeny, že když se na to zapomnělo, mohla by se nebožtka vrátit pro dítě a odmlát si je s sebou na „onem světě“. U ruky stále svítila svěčka, také těsně před pohřbením se nosila svíce, kterou někdo nesměl zhasnout, dokud se vřidní nevdělil ze hřbitova domů (M.H.: Tr smrti a po smrti; zvyky a povry z Poličska; Jitřenka, r. XIII, č. 17, Polička 1. září 1894, str. 132).

Pohřb začínal obřadem ještě v domě smrtku. Kněz okušoval rakev, nachlel a zpíval 129. žalm („De profundis“) i několikrát opakovaný versů důvěry v Boží milost: „Kdybys nepravostí važil, Hospodine, / Hospodine, kdož by obstál?“ Zesnulý byl pak přenesen do kostela, aby zde „naposlady okušil milost modlitob a obětí Křesťov“, a teprve odtud se vydal na cestu ke hřbitovu. „Do ráje nebo ať provodí tě anděl, v ráji pak umřel se tebe mučedníci, kteří tě uvedou do svatého města Jeruzaléma. Andělské slovy ať tebe vítají a ať tam nalbndě věčného potvoje s Lazarem, kdysi chudobným.“ Po modlitbě, nad hrobem a po spuštění rakev vložil kněz do hrobu trochu hlíny ze slovy: „Z hlíny jsi mi stvořil Pane, a tělo jsi mi dal. Vlož mě a životu v den poslední.“

Před dopovízení muzikanti a při zpáteční cestě nejednoro smuteční hudba vyváděl řízný pochod. Po pohřbu uspořádali posívali pro mládence a dru-

žičky i pro státní účastky hostinu, při ní se jedlo, pilo, žertovalo a někdy i tančilo. Bylo to vlastně radostná oslava, nebožtákovy „cesty do ráje“, která zároveň usnadnila kritickou chvilu i nejbližším posívalcům: lidé je nepomněli samotě a stesku, ale směřili se za nespřížit, jak by jen dovedli. Přitom se někdo nerychlil hovor o mrtvém. Ten však nebyl „libovraň“, ale spíše se připomínaly radostné okamžiky jeho života, aby se právě ony utvářily v paměti všech a aby v této podobě přežíval i po ději v jejich vyprávění. Křesťanská veselost nemohla ustoupit ani před majestátem smrti – ba právě blízkost smrti měla být zpečetěna a dožnět. Život šel dál a zesnulý do něho vstupoval se vším, co v něm kdy před smrtí bylo světlého.

Zpívalo se: „Na tom světě nie stáležo, on je všecek marný. / Také moje léta letí / stejně a hodinami. / A když přijde amen, / dají na mne kámen, / duše v zkrúšenosti / přijde do věčnosti, / přijde na examen.“ – Nbo: „Vyletěla duše z těla, / žádný neví, kam letěla, / sedla ona na hájček, / na ten zelený trávníček.“ – Pople tu i písnička posměšlivá: „Měla žena muže, / ten se smrti bál, / třeba sedum neděl / doma nebyval. / Ach, má milá ženo, / přijde ti ta smrt, / probka tě prosím, / do pytle mě strč! / Strčím já tě do komory, / zavři na všecky závory, / to ti udeřím, / to ti udeřím.“

V některých případech nemarný nářek ze zpěvek přemětl o vlastním státní a smrti – a opět bez jakékoliv sentimentality: „Živ jsem. Nevim, dlouho-li. / Umřu. Nevim, brzo-li, / doma nebo na poli. / A co pomně zůstane, / Bůh ví, kdo to dostane.“ – Poličský řečnick i Moravě se nospřelily píse jako „Až me bude sedum, celumde sít sedum, cedumde sít sedum let...“, nebo: „Kdybych já věděl, / že letos umru, / dal bych si dělat / dubovou truhlu.“ – Vtipná a pňtom naprosto věrná byla i píseň: „Když jsem já byl mladý...“, která pronikla na Poličsko zejména z Moravy. Zpěvník sam postupně li k sobě proměny a státní od divnosti do starlet se značnou sebeironií. Poličské koně slovy: „Do hrobu mě dejte, do hrobu tmaňho, / tam já si položím až do dne soudního. / Na rkev hodíte za mou hlíny hrudu. / Tam vás, moje děti, všechny čekat bude.“ – V samém Poličce zase vsněkl tento text: „Náhj jsem k vám přišel, nahj přijdu zpátky, / co jsem nashromáždil, neponesu vrátky. / Co jsem nashromáždil, je jak spadlý list, / před Boha musíme přijít všichni čisti. / Neplačte, lidčečky, neplačte tu pro mě, / že jsem vás vypustil v malým našem domě. / Jestli jsem nedržel někdy správnou míru, / Bůh mi snad odpustí pro tu moji víru. / Jestli jsemna hdi býval trochu prudký, / Bůh mi snad odpustí pro můj dobrý skutky. / Jestli jsem častokrát dával duši v zátku, / Bůh mi snad odpustí pro tu moji lásku.“

Z Čechovna počítá popěvek o marnosti lidského usťování: „Ach, rosteš, synečku, / rosteš marně, / jako ten lísteček / na jasaně. / Lísteček zvadne, / dolů spadne, / také se, synečku, / s tebou stane.“ (Vysvětl. mládeži, str. 101-102).

Někdy se člověk nedokázal ubránit smrtku – třeba mladý chlapec, jenmuž umřela jeho mlá. Větrník, jak o tom zpívali v Bystřem u Poličky: „Ty bystřeský zvony, / ty tak smutně znejou / a to tej mej lisco / hrany vyzvánějou. / Hrany vyzvánějou, / volaj na vše strany / co umřelo, vo to, marný nářikán. / Marný nářikán, / v i m to, milý zvony, / ale dyž to srdce, / pořád stejně bolí“ (tamže, str. 36).

O podobně bolavé události vypráví jiná píseň, opět přímo z Poličky: „Dyž jsem já šel okřz černěj les, / žaly tam dvě padny voves. / Já se vás ptám, vy panenky, / všech mládenčů milovněky: / Byla-li tu moje mlá, / je tu zdatá neb co dělá? / Troje mlá tu nebyla, / věsa týden potvob měla. / Ukažte mně tu cesťku, / kudy najdu mou Aničku. / Ta cesťka ušlapaná, / rozmarným propletaná. / Kdo to chodí po křehově, / že mně nedá pokoj v hrobě? / Chodí tady tvůj řepiček, / tvého srdce milovněček. / Hod' ten šátek, hod' do moře, / abys neměl po mně hoře, / a ten prsten hod' do trní, / namluv sobě děvče jiný.“ (Vysvětl. mládeži, str. 90).

Jestliže člověk propadl zakletému zoufalství, že si v krajní úzkosti odhl na život, neměl podle obecného přesvědčení klid ani po smrti, protože zemřel nesmířen se sebou i s Bohem. Vzkový obkročil s promazem známými mistry a prosil o pomoc. Proto se dopovívalo jeho mrtvolu třikrát udeřit, aby se n v ušel do světa, a prora, ni němě se oběsil, dát mu do ruky, aby si pro něj nepřšel k lidem. Karbavěním pomáhá všem oběšenčím prora z vřidě a obědníčkem k životu, neboť je posramenán dáblém. Aby seboravova duše dosáhla klidu, muselo se jeho státní vykopit a na slony se psala svěcenou křidou jména svatých. (Přička 1894, s. 32). Podobně ani veli bítovní nenacházeli potvoje a sjevrali se lidem, dovad je nezachvilu nějaká křistá a dobrá duše; někdy se proměňovali v zvířata a vřidějí strážidla.

Obecně se předpokládalo, že se nevěstička vrací na svět zpravidla tehdy, mají-li s ním nějaké dosud nezpytované věci. Mnohdy proto, že se semí provinila a nedobřeji bytí po smrti pokaje; jindy pak, aby se jako bias svědomí připomínali těm, kteří se naopak provinili na nich. K těm přičítají i ve snech tak dlouho, daleko, že nepřívedou k pokání a v pokání aspoň ve vztahu k živým. **Obou druhů zjevení se lidé obívali.** Jedně tam, kde živilo a zasmušilého spojovala víceli láska a trůba, mohlo někdy dopřít ke zjevení nadostřejšímu: mohl či žilho citu, který je spojovatel a nebyl přerován ani smrtí, přináší zesnulý z nitě světa svému miláčkovi útěchu. Někdy se jeho duše přestěhuje na čas do stromu nebo do věrného zvířete, jen aby si mohlo být aspoň tímto způsobem nabližku. Jindy se setkávají pouze ve snu, jakžto prostřednictvím může zesnulý varovat živého před nebezpečím a upozornovat ho na bližší se události. Často jej v úskotach těži i je tím, že mu je nabližku a že si vzájemně hlásí do trůbi, tak jako by oba měli ještě tělo. Skutečné dání a nezářivě milující duchové však mají své oblíbené představy k tomu, aby neunikali pro krásné sny před skutečností a aby předávali jejich nenaplněnou lásku ostatním lidem, kteří dosud žijí. Podání k jim to, mohou se pak postupně sami odpočívávat od svých někdyjších spění a osobnosti od posledních posmrtných putí volají se Kristu.

Představu námatu mrtvého mezi živé byla rozšířena - někdy děsivá, jindy útěšná. Vyprávělo se o tom při všech příležitostech. Také Vyrobina znal několik obdů příběhu o zjevení, jež lze nazvat „upisnými“. Někdy zesnulý milenci mohl svou vládu polapit milenkou do svých sítí a odvádět ji ze světa. Příkladem za ně z velké dálky, v níž zahynul, a přinutil ji, aby poslušně prožila tranou smrti. Zdarádeji ji na tomá noční místa a dopustil, aby ji nepřípaly přeluctní mocnosti tmy. Jedn tehdy, vzpomněla-li si v noci na Krista a jeho velikou lásku, mohla ještě být v nešťastném okamžiku zachráněna. Aby duše zemřelého milence mohl nazmatulo posmrtná vládu, pokládalo se za správné dát za něho složit několik mší.

Lidé v Poličce vzpomínali také na takové námaty, kdy šlo jenom o zdání vě mrtvé. Podle vyprávění mistrho obřadů Martina Erbesa, který žil ještě po polovině 19. století, žila kdysi v poličském domě č. 21 na náměstí dívka, která se měla velmi nádu s chlapečkem z domu č. 64 u hřbitova, ale nedá se chytit proti její vůli provdat za jiného muže. Před cestou do kostela okrášlala polku, nbyl kost a zadržela se. Msto smrti se ještě v týž den vstal pokřít. O půlnoci žil hrobík okradl její matkou. Když se mu nedářilo stáhnout prsten, pokusil se umnout jí prst, ale v tom okamžiku se dívka probudila z mdloby a parádila se. Ztřeštěný hrobík uprchl a dívka šla domů v noci. Te jí však rozpustila, protože ji pokládali za ducha a měli strach. Stejně polekání se před ní zavřel v jiném domě ten, který se měl stát jejím manželem. Ten věnu snad bylo její zjevení vještěrou, za to, že ji natili se svatých bez lásky. Neupustili ji, neboť se bráti vlastního svědomí. Nakonec se tedy prověchla dívka vydala ke svému milenci. Našla jej v stěbě. Milý se neptal, zda přichází živý člověk či jenom sen jeho touhy, obraz vybičované fantazie. Vroucně ji zavřel do náruče a uložil u sebe. Když se přivzděl, že je skutečně živá, a dověřil se o její něm zkuvenosti s hrobíkem, ošetřil její námu od něže a ponechal si ji u sebe, jako látka byla stejně nby a řístá, jako jeho svědomí - byl z třeb, kteří se nemusi být žádných příznaků a proto ani věřinu nezavřel. Když zdati smrti osvědčilo tak podivuhodným způsobem skutečnou posahu citu obou mužů, kteří se v předěsem období o ni ucházeli, a když se dívka po boku svého chlapece našití znovu objevila u rodičů, kde se všichni bádně vysvětlilo, ustoupili i oni před opravdovou láskou. Mzavali zatím svatební smlouvu za nepřítomnosti (v obřadně zmocňala už její domnělá „smrt“) a znovurozená dívka se konečně oměla provdat za toho, koho si skutečně oblíbila a kdo jí svou lásku poskytl. Stala se jeho ženou a porodila s ním měla dvě děti. - Příběh, opovazuje se o tak přesné mírné věřině, řígně vyzná i z skutečné události, i když jeho hrobík poslala jiná míra sena za dceru svého kláste? pravomocněného domu č. 155. Erbesovým vyprávěním se inspiroval poličský učitel Jan Křesl Cupal a napsal si nesváhlé epické básně „Mezi hroby“, kterou uveřejnil ve výboru poličských pověstí „z dávných dob“, vydaném Opelkovou tiskárnou v Poličce roku 1893 (str. 1 a 8 28).

Jiné příběhy z doby, kdy se ještě lidé pohřbívali neprodlouš po své smrti, jen a já stýchal v dětských letel, ve vlastní rodině podle pradů starých. Jedním

z nich bylo tuše vyprávěno o velmi mladické židovské dívence s dlouhými černými vlasy, sahajícími jí až hluboko pod pás. Tu pohřbila vranovazci majštrův židkna, na něm hřbitově při silnici směrem k Poličce. Jméno jí zasypali hlínou a vranovazci dleže. Lidé Stráně smlouvy a odpovědce zesnulých, nedovolovali nikomu čín, jakžto se přičkuzi pověsti dopustil hrobů. Někdy obžala země a mlča, ji zadržel ve svém úkrytu a do přeluctu Mesiaše. To letěl se však v třeb místech kopalo - snad se hleu- bilo místo pro hřbitovní studnu nebo pro kapli - a třebaže to nikdo neměl v úmyslu, narazilo se na její kosti. Starší pamětníci dávalo pohřbu včasťi, když viděli vstru dárky celičku obtočenu těmi dřevnými vlásky, které prachem v nádu spořivaly poklidně podél žlázy. Nikdo už nepokýboval, že se po zasypání hlínou v hrobě probudila a zoufale se snažila dostat se ven. Zřejmě se tak zmlála a s ubývajícím vzduchem neustále obracela, až se úplně zapletla do vlázy. Nikdo však o tom neměl tučení a tak jí už nebylo pomoci. Vlasy, ovijící v děsivé spirále celé tělo, zůstaly jediným svědkem hrůzy, jakou nepokýbně musela dívka zažít, když se přivzdělá o svém udělu. - Vzpomínka na ni se dělila v klínové nedělní po celě se- nence a odtrud jí mámu i ja. - Později nebylo již dovoleno pohřbívat dčve, než nejmenší za tři dny po smrti, kdy už nikdo nepokýboval, že zesnulý nestane. Jak by na tohle všechno nemyslel člověk právě na podzim?

Pochmurné dny začátku listopadu, někdy do šitvé ži plně mrholení a mlhy, jindy dokonce již pod sněhem, vyvolávaly ve své bezúčelnosti stálou vidinu **zmaru všeho živého.** Pro mnoho dne toho měsíce se konávala dškanstvem kostele svatého Jakuba Slavnost Všech svatých, „oděných v roucha bílá a majících palmy v rukou svých“ (Apokalypsa 7, 9) a hned o den později byla **Památka zesnulých** či **Dušíček**, připomínaná zejména ve hřbitovním kostele svatého Michaela Archanděla. Už v introitu mše zaznívala slova staropákní knihy Ecdraštův: „Dopocímú věčné dej jim, o Pane, a světa věčné de jim sítí“ (4 Ecdrašt 2, 34-35). Tehdy se také zpívala slavná sekvence „Dies irae, dies illa“: „... Tuda mirum spargens sonum/per sepulchra regionum,/ cogit omnes ante thronum // Mors stupebit et natura, / cum resurget creatura, / iudicium respoucura. // (...) Podivně bias trouby dnu, / buďi spače z hrobů trůbi, / volá je trů, kde lán trůni. // Trne vše, trne smrt omni, / vše stvořené ze sna vstává, / k soudu se už přikývává // (...) Pod jejím dškanstvem zviklo i mnoho lidových písní, z nichž před nejznámější je ta, kterou v normantěgel obřadníci zpívali a spívali nejen v Bečlově, na Moravě a ve Slezku, ale dokonce i vnde v Polčce. U nás měla tato podoba: / Svatý Michael zvedá troubu, / stánte, dčve, pojte u soudu. / Dušíčky se nadávaly, / kařiči soud pospíhaly: / o Kriste žnu, my tě chly, / svjmi ústy tě chvalily, / Svatý jme vřadny svatky, / dšdely půst všeby přitý. / Polked ná ná z nbe vřže, / my spědame do trý mše. / Odpocímú deť jim Kristus Pán: / jistě, jistě, jé vna nezámú, / jen si jđete u pnu tomu, / jehos stovřily jste domu, / nahlyho jste neobčly, / před zebaknu nepomely. / Svatý nemái potěšeni / a hladony občestvoui, / Co udo žilú poslednu, / to učimé Rnu svjmu. / Svatý jste tomu čestú, / svět vám vynda odpocímú. / Dušíčky se polekaly, / hned na hory posadaly, / Alony mlč, přikývte nás / a orlaže srdičko v nás. / Jakpak my vás přikřst máme? / Samy zitra šovat máme, / Dušíčky se polekaly, / hned na vody posadaly. / Vody mlč, přivřte nás / a orlaže srdičko v nás. / Jakpak my vás přikřst máme? / Samy zitra vysobnost máme. // Dušíčky se polekaly, / hned se cestou v pedlu daly. // O, bieda nám, hřitným buďi, / a ž soudny den Páně přijde. //

Takový „dies irae“, den hněvu, den histování, nastává v myslí každého jednotlivce, je to den, který se ho žepi nejen na pomce prokazovanu bůhinnu, ale všeho na to, co učinil sám se sebou, jak prokřstil svůj mltá život, jak přijímal a v sobě přetavoval vnější podněty, jak zpracovával osobní zkušenosti a jakou jim vřel králičku, jaký si vřel vřstůl vřstůl svět a co z něho vydal svému osudu, jak se rozhodl, jak osmoužil světenosu bůhinnu. Je to den, který je v jistém smyslu trvale v nás přítomný a vždy znovu se blíží. Jeho otázky jsou znepokojivé. Stále větší množství lidí si začíná mš, aby nemuselo sloužit mlháčové vřstů, obs ženz v našem mčnu. Stále větší množství lidí přeluce vje v sobě tento hlád, unika do hluku, do iluzi a do smělého žvřtu, ale neodbytná otázky b- sledního dne se znovu vynoří v podobě neznámé úzkosti. Aby jí zaplašili, zvyšují dčvy planých úštěb, hmotu přibývají a trůba po zapomenutí nado. Nčto ovšem mě: takle u- konan minulosti jstě zmal hlčivé zabavy s muzikou a dšnými žertovními. Jenže jako jstani ve společnosti daveďo být skutečně veselá a mlčl zupálá, protože smččá s tím velmi dobře vědě takle o tichu, v němž člověk zůstává cele sám se sebou i se svou vřstů-

přítomnou smrtí a nemůže v mlčení přírody přesehnout. NasBoha, který k němu přichází jako svého postřehnutelného věku. Mnohdy dnešní člověk hlubně žije jen proto, že má neuvěřitelně byl bezprostředně veselý, že má svoji vědomou autentičnou lidské v sobě zabít, že své samu se už stal jenom smíjí se se masťou bez oddělení. Jím je sentimentální, protože není nic o opavování smutku. Jak by se z velkého počtu lidí stávaly už jenom stíny něčeho, co bylo vlastní a přirozené jeví se mnohem náročnějším, mnohem srdečnějším a mnohem moudřejším předkladem. Vytrácejí se z nich umění žít a umění umírat. Vědecký člověk minulosti byl ještě tolik vytržen z přirody, sdílel s ptáky a nočními i část jejich údělu a neschoval se před sychravou pozdních podzimů. - Všech těch to nebezpečných proměn v duši moderního člověka si byly vědomi četní básníci novější doby, kteří navzdory obecné touze po uměleckém tragickém otáčení. Dne sebezpytování a účtování znovu zpřítomňovali a umocňovali jeho hlas. Mezi tyto básníky patřil kupříkladu Rainer Maria Rilke, jenž ve svém „Posledním sondu“ z roku 1917 předpověděl: „Bude to návrat: nekomale krásný a nesomale krásnou vlastí. / I kdo Ti nikdy neznal, vyžádá si / jak Chléb a Vín velikost Tvé spásy / naroky bude klást. // Vševidoucí / Ty vš, co za obraz, divných hrůz tu v tmě a v tůsi pět / Ty brána, kterou věci přicházejí / a vědomo bylo již v Tvém obličej, / než v našem zmizelo to zas.“ (K.M.R.: 2 listů panovníka - Ineditní; kniha obrazů 1916, předkladem lumina č. 10 a 11).

„Vstává plátnost momenta „Dies irae“ připomínal v české literatuře Jan Zahradnický („La Salca“, zřejmě mi moji) přímo u nás na Vysočině Bohuslav Rojnek v básni „Ke všem sňatkům“ (1946), „Poslední soud“ (1948), „K Dies irae“ (ineditní text) a v celé řadě dalších „dušičkových“ veršů.

To všechno jsou návraty, ukazující aktuálnost toho, čím kdysi žila většina lidí, kteří ještě byli celiství a svatí. S každým portámem tím žili lidé také v **Poličce**.

Jak se v životě, nikdo poličské“ posuval čas na ciferníku jejich dějů, tak přibývala jména těch, kdo mizeli v neodvratnou a písto odcházení prvnými články nepřetržitě pletou generací. Kolik duší odcházelo, tolik světél přibývalo ve snítku Dušiček na místním hřbitově. Plamínky se potkávají, nastávají“ na hrobce jako obrazy života, který se znovu a znovu vrací, jako viditelné symboly dávných plamínků. Ducha nad hřbitovem apoštolů v letmém večeráde, jako opožďený „sotajší brouček“, kteří vzkročte a poslušnosti vmdějí prouku své malé rány v kucovníček i do tma, obdane a vlně mlky neodvratně umradm. Milha pak strála jejich obrysy a dovolila jim přesáhnout sebe samy, zatímco nejednou zároveň sprybla celé jejich opolí. Bohled na zaplavu světél byl vědecky čarovný a tajemný, každé z nich bylo jedním z nepatrných opěrných bodů v moři sychraviny, ve statomichalstém kostele pak bylo světla ngule - to se sduť prodíralo ven lomenými oblaky jeho pozdněgotických okon zároveň s hudbou a táhlým zpěvem věřících: „ Ji se, Otče, nakleči k smrti, / duče spas pro jejich vnu, / Syn Tvůj sám tě za ně žádá, / duče se za ně v oběť obědla. // Jež k vůle, pro své námy, / otěší jim najise bratry, / aby s nešťastným spolu / měly přístup k Tvému stolu. // Zdobovely Tvůj vnu, / pojíj dnu jim světlo míru, / trvěžně až vyklátní / věně světlo spítní, Pane. // (Jan. Vlna Otče Slavnosti z katechizátu Sv. Václava Holana 1843). Mělkotery den v roce stíral rozdíly generací a překlenoval propasti času tak, jako právě den Dušiček. Živí se ocitali pospolu se svými mrtvými v „rodinném kruhu“, nesli je v sobě a každým nervem si uvědomovali toto zvláštní sepeř všech se všemi: „ Ti, kteří kněží náš, ti, jež jma potkávali, / se nyní sebráji na naše pětiny, / ti, kteří zemřeli, své staré nesou žal / a uasdi by názi na práh hostinný“ (B. Rojnek: Dušiček, 1946). Venku byl chlad a v duších teplo a nebylo katolického křesťana, který by měl ronen den poet, že nerozumí článku vnu o „obozání svatých“. - Také dveře barokní kostnice byly otevřeny až dlouho do večera. Nad jeho otáčením se zvedal výjav Kalvarie, Ježíš visel na kříži obklopen drobnými andělky, z potzerních plamenů neklidě pak „duče v očištel“ k němu s naději vřínaly ruce. Kdokoli přišel, rozslal i tady jednu snítka a v tichu se pomodlil za spásu svých blízkých zesnulých, kteří nikdy nedeckáželi z jeho vzpomínek. A tak i kaple poličské kostnice byla plna světél, že celá zářila. Minulost se vynořila z přítomnosti a objala se s přítomným okamžikem. „ Josafat žera nastesnil se v jini, / v studový popel vleká krajina, / Kravou rukou den si bělo stíní, / duče dávných vzpomíná.“ (Bohuslav Rojnek ve sbírce Sňah na zdrapti, 1948-1950). - „Tělo je smolárnou na této stránce všechy své Pláče, / kteří už oděti, oba neděti a s jejich zemínými souvazejí a všechny nedané a dade né přičty, / jež něka žada jde se žma, / kam se nám nikdy nospasení dohlednout. Ti všichni žijí v mých ždálce a patní k „labutě bezpečnosti“ svého nosu. Ti všichni již vstoupili i do našich děti a chystají se žít a žít tak dlouho, dokud z lidí nezmaí dar lásky a plazení a dokud budou schopni pohřbnat na této planěti. Smolárnou sem zahrnují všechny, kteří kdy patřili k oně žsi rodině „eclise poličské“, do něž jma se všemu, narodil“ z ja se svou ženou a svými dětmi a k něž si přijí prvotněky nále-

žet, že jednou odejdu za nimi a také za me navštívi někdo „dušičkovou“ snítka (ne-li na hrobě, tedy aspoň sám v sobě), kteří dli trvat spolu s nimi na této stránce radin- néroniky, odhad k nim hovořit a radit se se všemi, kdo snad ještě někdy knihu na tomto místě rozčtou. Na této stránce at se dli sebráji všechny generace tak, jako by jediný člověk zde prodíval sám se sebou. Pak co nek jcom chodíval v domšiček napotičský katolický bítosty a skrze mlhu nebo řídké mládeni se díval na nespočetné množství světél. Každá snítka na straně kněží byla mi postavena, byla jedinou z lidí, kteří mě přede mnou vstoupili do světla, jež nikdy nezhasnou. A byl-li nějaký moš dávnou opušten a zarostlý trávou nebo kapovými, nastál jsem i na něm světlo a vyrodával do „dušičkové“ společnosti mrtvých s živými onoho nezmečného a lidmi zapomenutého, který kdysi měl také nějaké jméno, žil na dvoře se v stádal, a právě tak patřil mezi náš. Volám je všechny, a ty dneš už pro svět bezjmené, kteří si nadále zachovali jména ve světě, jež je polička. Spolu s nimi všemi chei na této stránce svědčit o tom, že člověk zůstává sám sebou jen v tmeře, v jaké si zároveň zachoval vědomí kontinuity se všemi věky, jež ho zrodily a bez nichž není ničím, kontinuity s duchovním dědictvím, které v sobě přetváří, zdokonaluje a vnáší do budoucího času. Spolu s nimi chei svědčit i o tom, že „dušiček“ není časem neodvratelného zániku a tlení, ale že je sítkem kontinuity světlem, v němž i tou nejnuiti mlhou protáhne mabná, a přece nepohybá světélka života. Všechna ta světélka se slévají ve světlo jediné.

Náš hlas nebude však slýšet v ohlujícím hmotu, ale vdučky jen v tichu. Kdo nebude schopn vnitřního ticha, v němž k němu budeme hovořit, ten ztratí kontinuitu i sám se sebou, jako ji až dosud ztratil všichni, kdo utmuli v hlukce a bál se životadárného léku očištné smrti. Ticho, v němž budeme hovořit, uprodukuje zánovek o vzejelch a životě dávných, zdejších lidí, kteří všichni našim myšlenkám trvy - to bude ticho kopei, mezi nimiž jme se narodili, ticho zmlčelých a přece stále přítomných podob Českomoravské vysočiny. Bude to ticho míst: jež má kdysi vpravejmi větrami oslavoval žijel básník František Halas: „ (...) Ty můj kraji, ty mě bezpečí, ty má zaturzelosti, ty má věčnosti. Tvá hlina, munda v prostech, vni po zetiých vlasech dávnou pohřbených itakovekých dědi a bab a je přísadou mé krve. Ty můj kraji! Jsi tam, kde Vysočina nabírá dech a polekládají slib chudoby“ (E.N.: Na se tam vstítim). V dušičkové knapně Českomoravské vysočiny došlo na hrobce bezpečí snítka. Ve vzpomínkách a „na věčnosti“ však všechny trvale planou a nikdy nikdo je nezhasí.

Trkalovsko - obuvnický poličský rod Martinů, k němuž patřil bratříček z bratřovů stamý náležim, měl svého zlástního „rodinného“ patrona a kdysi dokonce mu profesoval dost mimochovou křtu. Byl jim vzejek a poslední tmuřský biskup ze čtrnáctého století, **svatý Martin**. Tento světce se ještě za svého vojenského života narodil z chabě obléčeným žebračem o snij plášt a od té doby až do dneš je zobrazován, jak sedí na koni a mačom páli látku, splývající mu s nama. Snad v každé „martinské“ rodině visíval jeho obraz, a protože se rod záhy začel nřizřizet, bývalo prý tělo obrazi v Blčce hradě. 11. listopadu měl Martin snítka, na který nikdo v rodině nezapomenel. Tělovní se vpravejmi nřizřizovali a přicházeli teple oblézání, protože blžní se zima se už zřetelně ohlšovala. Všude se už topilo v kamnech. „ Na svatého Martina kovář se z komina, / rňkalose. Často již „svatý Martin přijížděl na bílém koni“ a Vysočina se oblékala do snítka. „ Polní práce už docela ustaly“, Bo Martině konec dříně. Kdeko zalyjel husu a chystaly se „ husí hody“. Proto si lidé povědali o tom, že „ na svatého Martina pléče husí rodina“, a každý si nad pečou počkavaloval, že „ na svatým Martině husa nejpěkněje zpívá“.

Lidová „meteorologová“ snad docela v podobněch řeckách předpovědali: „ Prjide-li svatý Martin na bílém koni, / melece za metelici se hory“ a proto nebylo máme si připomenout, že „ na svatého Martina / doba bude peřinka“.

Takže sněť první zdnam jzdomo z křtojeh statomastinských tečů z Poličky (a pravek máně je snad už ani nřdeje má než tady nebyl zachycen): „ Bílý je pole, bílej lán, / bílej komiček běží k nám, / Bílej komičku znavenej, / na naše pole nelehej! / „Musím ja, musím ulehnout, / na vašich polích spočinout. / Na jaře se vám odměním, / polička vláhou napojím.“ // Bílý je pole, bílej lán, / zdali ten komiček je sám? / Uzděčku jeho panoč vede, / sám svatej Martin na něm jede. // Bílý je pole, bílej lán, / ve sněhu stojí žebrač - kmán, / bez šatě stojí v bílém lese / a na celým těle se třese. // Bílý je pole, bílej lán, / na koni k němu jede pán; / v O plášt se s sebou rozdělím, / Kristu Pánu té poručím. // Mraz a samota tě zebe, / ať ten plášt zahřeje tebe, / ať té můj pláček za-

hřeje/ať tvůj srdce okřeje." // "Ach, pane, tvá pomoc milá/od smrti mě zachránila./Kdopak ti namne ukázal,/pomáhat v nouzi při kázal? // Bily je pole, bílý lán,/na bílém koni mluví pán:/Vokázal pán Ježíš pozdravení,/že lidská srdce zgruntu mění // Bily je pole, bílý lán,/veliký zákon je nám dán,/a je to zákon milování/ bez ustání až do skonání. // Bily je pole, bílý lán,/Ježíši, pro milost Tvých ran/můžeme věčně s Tebou státi/a vespolek se milovati // -- Svätý Martin byl prvním křesťanským vypravěčem, u jehož počtu bylo kdysi ustanoveno složení mše. V ten den se pravidelně našel nohu předčítal v kostele úryvek z Lukášova evangelia: „Když, nesvítiv noci, nastou jí do smyšle ani pod zbelek, aby viděli světlo ti, kteří ve tmei" (Lk 11,35). A dále: „Hled tedy, ať to světlo, které jest v tobě, není tmou" (Lk 11, 35).

21. listopadu býval svátek Obětování Panny Marie a hned den poté, 22. listopadu, si v Římu císař a velkou slávu připomínali památkou svaté Cecílie. Vzpomínal to významný den zejména pro literární bratrství, neboť tuto pannu a mučednice z počátku Krista století křesťané nadvlády uctívali jako patronku hudby a církevního zpěvu. Když se tu hrávala hra o obřadní zpěk svatobence Valeriana, na víru, a světo-vi přinášejícím z naše dni vorez z něž a vělil a o mučednické smrti světo-vce. Vzpomínal to svátek svátek hudby i zpěvu a vělil si dávali záležitost, aby se jejich produkce co nejvíce podobala opravdové andělské muzice z náje. Od té doby, když to devatenáctého století byla na konsele u křtu křtu v kostele svatého Jakuba umístěna i socha svaté Cecílie a jejím protějškem se stal žalms-tu říms, knal brávd e hoforu. Vzdělání slavní hlavní svátek Kateřinu.

O listopadovém svátku se říkávalo: „Táček k nám blý učil, zaleh nám ee-lij dvír." A o mrazu: „Táček k nám host, spravil nám most, bez seavy, bez dlá-ty, /pie je první dost." Listopadový mraz ovšem budil i jiné obavy: „Kdože-li Kateřina po ledě, padá ztěpín do láze." J kdys však rybníky nezamrzly, ne-děli jedi dnubým: „Na svátku Kateřinu/zalez pod peřinou!" Kateřina ovšem žve „zamykala peklo", později „muzeinová", vzhledící ve svátek svaté Cecí-lie, se chýlilo ke konci, předčívám ovšem muzeinováni světské a s ním do-bru nespustitelných tanečnických zábrat. Na moravské straně Vysočiny říkávali, že „Kateřina budeim houše bere" a na české straně dodávali: „Svátá Kateřina/zavěsila houše do romna". Svátek panny **Kateřiny**, alexandrijské mučednice ze začátku Krista století, byl 25. listopadu. Jste v devatenáctém uho síle nechtěla mít obřadní stře, píse, zamamané a vyříděné už v třetím v Li-to-měti. Vzpomínal se v ní dlouhý příběh. Světo-vce: „Svátá Kateřina milá/bude kosta deera ty-la, /panou něchtělá, mdsná, /ta jako bennice jasna. // V ten čas padla, pany všecky /Maxencius, cisář řecky/přid sebe přisně poradil, /bykažij se tam odebral. // Hned jak to zve-šed, kosta mil, /nazum to na cestu vydat, /do Alexandrie se bal, /ženu a deera s sebou vzal. // Maje pak tu své bydlení, /děl svou deera na dvě, /aby v slobodném umění /mláči měla své učení. // V tom její otce, kosta mil/uměl a své světo-vce vzal/a tak tu zstávil obě, /deera i matku v snobě. // Maxencius cisář, nad to /žádal matku vedou za to, /aby dala Kateřinu/za manželku jeho synu. /Tu vše její matka milá, /svému rádeji vyjeřila, /ten jí na to del radu ctinou, /řka: „Bani, von deera svou, /zajdi s ní k poustevníkovi, /tam nám jistú pravdu po-ri, /ať ti se tvá deera vdáti /anož pannou zůstáti. // Věak ti nedaleko byli, /v poustevně na poušti sídli, /ja živila pobožného, /náboženskú křesťanského. // Milá matka nemeškala, /Ka-teřina se tam brala, /přisně hned oznámila, /za dobrou radu prosila. // Poustevník mlu-vil laskavě, /vypravoval jí o duvě, /toko Krále nejvyššího, /Ježíše, Syna Božího, // takže Kateřina milá, /ko prve pohánkou byla, /v Kristařina uvěřila, /v jeho jméno se pokřtíla. // Po-tem kdys v jeden čas bylo, /dušanstvo se chomáždilo, /všichni s cisářem zpívali, /modám chvá-lu, čest vzdávali. // Když tu Kateřina milá, /prázdné modlářství spatřila, /hned k cisáři přis-rouplá, /takto k němu promluvil: // „Copak to, cisáři, mímš, /že tako vona počtu čmš/ste-rym modám měžným, /hluchým a také němým? // Proč radši nechtě živeho /bina Boha ne-beského, /tež Ježíše, Syna jeho, /také Duchu svatého? // Smál se cisář: „Však já tě znám, /tebe v době paměti mám, /že ja ným synem zhrzela, /jeho za muže nechtěla. // Ted pak více se dopustíš, /kdys naše boty opouštíš, /svou khatku dině přemýješ, /víc než náleží, mudru-ješ. // Hned kni byti přivedeni /stevni doktorů učeni, /s nimiž se v hádani dala, /pa-desát jich přehádala. // Jěž cisáre samého, /toko typana zlostného/a jeho trhý potupi-ka, /Kristařina zvelebila. // Protakové její věci, /hned jí cisář kázal sábe/a uviděmi mrskata, /potom do žaláře dáti // aby v temnotách seděla, /jiti, pti co neměla, /kdežto se nakládáti s ní, /hladem mošit dvacet dní. // Zatím cisář někým prje jel, /přisně toho potřeboval /a cisářova paní milá, /po paměti se roztočila. // Tebať o pánovci vstala, /Porfiria s sebou vzala, /jezž byl nad rytířstvem luže/a od cisáře neblže. // J šla k ní tam do žaláře, /jezž byl

plný jasné záře, /Kateřine tam andělé/mazali rány na těle. // Svátá panna Kateřina /Ježíše, Bo-žího Syna/vysoce vychvalovala, /o svate víře kázala, // že ba cisářova milá, /Kristařina uvěřila, /nebo nebesé nadásti /uslyšela od ni dosti. // Také Porfiria káže, /pad jí k nohám, /tal se ni-že, /s nim dvě stě rytířů jako /uvěřili také v Něho. // Vísnož bylo názevo, /od typana poručeno, /oby hned po dopadnutí dni, /ne jsi nedávali jí. // To tyž dny všdy přítelita /jedna holubička křučla, /pokom s nebe jí nosila /a Kateřinu krmila. // V tom Kristus s anděly svými, /také s pannami jinými, /běžel se jí tu zjeviti, /žemito slavy křestí, // řka: „Kateřino má milá, /panna deerko světochtělá, /pozej Svato-tele svéta, /poněvadž trpě pro Něho. // Bud stála, měž mne před sebou, /neb jí všdy zůstávám s te-bou, /neboj se žeho typana, /budeť v nebi radost dána. // Když se typan, učitel e osty, /kázal jí k sobě uvesti, /učel, že uakozijti byla/anež se upomínala. // Vyd v takovém domě, /že by někde v tom vězení, /kde měž jítam umřiti, /proto kral strážné státi. // Cisář žal se jí nadíti: /o dež se pože namluvití, /nechej své víry křesťanské /a přístup k něč, /pohanské. // Nám božím obě volesti, /v počeství je měž /nebo hned trpěti budeš /a násilnou smrti umřeš. // Kateřina k němu veev, /Věži, jak si přejel přele, /nežli tvým modám stavěti, /radši se dám umučiti. // Cisář se krasně neseblánil, /čkyi kolia stařpti dcl, /o křivami věnu ostajni /a hřebky spicajými. // Pannu mezi ně vložili, /a těmi koly točili, /narovu musku jí dělali, /na dvojně kusy ržezali. // Vždy svátá Kateřina /poprosila kospo-deru, /aby po čest jeho jména /za kosa byla obřevna. // Hnad se pověři vřobouřila, /děsno ho-mo-tní bylo, /sazce porta od žala, /ta kola jsou ztroučatana. // A v tom cisářova milá, /jež se prve v tom tajla, /víru Ježíše vymála, /zloby svéta se nebála. // Cisáři z velké nálosti /neřkával jí bez milosti /jji prosy vřezati, /potom hlavu pot mčé dáti. // Cisářova ven vyvedli, /aby jí se svéta světli, /napou prosy vřezati /a potom jí hlavu stáli. // Porfirius jji želo /pořkonal, /jak nálo želo, /víru v Kristařina vyznal /a smčle se k tomu přimáti. // Cisářova, pani Bani, /má bod v nebi věčné zvěři, /pravim před tebou, typano, /že i ja jsem těž křesťanem. // Cisář uslyšel ty žvěti /a měl hruv ještě včeti, /všel, učel, žalostně řval, /křávil a za vřasy se vval. // Nymám si počtežoval, /a k o křivosti vypravoval, /Oni hmedka vystouřili, /a toto mu oblásili, /niko vco. // Cisáři, než pany, /i my jme také křesťané, /hatoví jsovc na smrt jiti, /pro Jezu Krista umřiti. // Cisáři zapalony v kosti, /kázal s ukutnou ryklosti /vřezky křesťany státi, /žela je jid, počim metati. // Pak zavolal Kateřinu, /promluvil kni vřebouřnu: // „Když jsi mne, panno milá, /s mou man-želkou rozlučila, /mnohé k smrti připravila, /jakousi vírou zmánila, /však ještě milost máš mti, /jesti chceš Krista zapřiti. // Budeť-li mne poslouchati, /chei ti velké dary dáti, /budeť první na mém dvře, /tím mne zhorvě mého hofe. // Proto tohle pravim tobě, /jezco ze duho volobě, /bud povole tento mjm řezon, /neboť přezedim mčem? // Ona se lalo nekčila, /ala tasto v němu nekla: // Nechaj ja Krista zapřiti, /raději volim umřiti. // Tak jí na smrt oržoval, /neboť se jí přiblížoval, /by žla se sžča hídneho, /do halovstí nebesčho. // Kdys už vedena byla, /takto se řkuu mčtila, /j jona s ru-kama vyjeřjma, /hladice do nebe žična: // „O, pane Ježíši Kriste, /navozej: /bny žičte, /načež všech věřiček baje, /krasa a síla pomu ctaje: // Psnim, pnni líbet hdi, /kaze za své hřchy sjeđi, /křičti k svému polepění /vzpomenou svého trpení. // Rač jich kras ušlyšeti /a neruč je poučeti, /pětež je v zarmoutení, /dopej jim svate skonání. // Ať si berou poučení, /že nad Tebe v světě není, /by Tvé jméno vyznávali, /krozeb svéta se nebáli. // V tom hlas s nebe promluvil, /řka: „Boj, rozkošná nevěsto má, /ne, jž dč vřeba brána /a tva ve všem mlyšajna. // V tu chvíli: /blavu selomila, /bohduři poručila, /kat jí silnou ránu dal /a mežon jí hlavu stál. // Anděle se sroče svčeti, /jji svátě želo vřezti, /a bosa žični smčřovali, /tam je se čí peko-vači. // Čá de doby Kateřina, /za nás všechny ruce spína, /abychom se mčovali, /žádajných krozeb se nebáli. // Ať si kdo chce jak chce hrozí, /vzamejmi jona svčta bozi, /proti moci Kristařina /v Něm je mř /láskra sama. // Nikdy od Něj odstoupiti, /raději pro Něj umřiti /ochotni jme v každém čase, /onk nám přijze v Boží křeslo. // Protož rozmlé panenky, /bud Markětky neb Kateřky, /také myni v této době /vymte tuio příklad sobě. // Abyte hned od nálosti /milovaly svate ctěni, /oněily se v pobožnosti, /žjru jsovc Bohu k líbsti, // byly žičem, dři svaté, /jakú toho příklad máte /tež na svate Kateřine, /Kristově chdi /jedně. // Žičimemu pro dny jeho /vni slava svéta matného, /mečtežte po všli byti, /proti svědomí čmšti. // Nepopouš učené pomešti, /toje vřeba, přisrouplá, /vřičti pro Kristařina /v smrt počtežte svčta. // On se své velké milosti /mnu Řisim náje po-hosti, /narovu vřm dá za mčstvou, /včičnu radost nebesčtu. // Křisto, žičnuke panna ctajjebo, /Spasiteli všech sjeđk vřm jjebo, /aj příkladem Kateřiny, /davy ctěni byj jedny, /smčete Tebe vřebaviti, /v lásko žé nastádeviti, /modlářství rómčkat hřgně, /nepočatí svčty břebožně. // Tak se svátek Kateřinou, /až naše dny pamienu, /dej se v nebesích sčledati, /věčné s Tebou přebývati. //”

Ka začátku prosince už musela být pec přehádná nospikána, aby se lidé zahřáli. Pánem si někdy říkávali, že „svátá Barborka vyhánila dříví ze dvorka“, a dopouzňovali svým záměry: „to sváté Baruš /schovej si mas i uši!“ a aby bylo jasné, že opravdu už končí obřadní tanečnické zábrat, znovu se připomínalo: „Řekla Káča Barce: /Nechme toho tance!“ V den svátku **svaté Barbory** 4. prosince budována si děvčata domů kousek břešňové vět-vičky a tam si její dávala do vody a pečlivě v tepla ořekřovaly. Tento větričkám, na svátku Barbory „zavazují a bítaným, se říkalo „barborky“. Každá dívka byla pověřena, že jestliže jí ta její „barborka“ do rána vykouše, čeká jí v příštím roce svátek z milým.

ztratit, jinak by to byla prázdná bezosobná forma a spíše neprochopitelná a kloupat karikaturná lidského zvyku než snaha o jeho uchování. Vědy čelily tenkrát ještě sevíře u legend, podle níž svatý Mikuláš zachránil svým darem z lásky zchudlou šlechtickou rodinu v místě, které před pádem i mramorným ztroskotáním.

Mikuláš často „naděloval“ peníze ze svého do punčochy, takže děti neviděly biskupa ani čerta s andělem, ale nacházely tam už připravené dárky. Tento zvyk se blíží ještě víc původní legendě, podle níž maloraziský světec vha-oval své dary tajně protřenými mramorem a nikdo jej přitom nespůštil. Vyházel ze základy „at“ nové peníze, sočímí pravice, a teprve mnohem později byla jeho svatba činnost přerušena. - V některých místech Poličska stábla nadělo-ování Barbořino a Mikuláš přicházel až na Štědrý večer. On - a nikoli „je-žička“ - kladl totiž pod stromček dárky. Jeho obřadný bílý plnovous a sněžný ovčák ostře dostatečně prozrazují, že má v lidském pojetí hodně společného s personifikací sněhu i mrazu, kovářského na okení tabulky obřadný exo-ctický květin, a že v tomto smyslu jsou opravdu jeho blízkými příbuznými ruský „děda Moroz“ či francouzský starček „Noël“, zatímco naděloující Barbořa se zase podobá svým zjevem vjechodostovinské „Sněguřice“.

12. prosince byla celou církví vzpomínána mladická dívka Světluška či Lucie, která žila na konci třetího a začátku čtvrtého století. Jako by byla syno-rou „světlou“ i v náde přírody, její krásný sněhem se i noc trochu pro-ostřela a půlnocí byla dny, třebaže ve skutečnosti noci neubývalo a dno se na-ostřelo stále ještě kráčí v ní a v ní. Proto se také říkávalo: „Svatá Lucie/noci upije, /ale dne nepřítá!“ Lidská představitelství je ovšem bez mezí a tak se v ná-đe desítek našich věčně Poličska vyvinula pověra, že Lucie, která „pije“ noc, je jakýsi nebezpečný upírský zjev. Je pry to rozcekaná bíle obléka-ná žena, která v té noci obchází krajinou, a běda tomu, kdo dostane do své noci. Zbládně-li jí kdo, začne blednout a chřadnout, a od té chvíle nahraje v jeho těle krv. Takovému člověku pry už není pomoci. Pověra měla mož- ná i vzdálenou spojitost s textem legendy, podle níž byl divoký lučiv vtažen do kuku něž a tu vypravovala. Ale synakusská mýtologie neměla jinak nic společného s upírskou bytostí prosincové noci - k její počt se v kostelích zpíval vždy jenom žalm chvilky: „ Rozlita jest milost naitech tvojch a proto ti počeňal Bůh na věky“ (Žalm 44: 3).

V té době již byly dány směry z předlohou větky, ženy přichly a celí nadmy- ze tak pospolu sdružily k „přástkám“. Bisk se málem říkála: „Krátký den, dlou- há noc.“ A nejen dlouhá noc, také dlouhé upírání, v němž se z osobním vzpomínkám du-řily staré pověsti, přádky a písně; časový prvek královny žiny potvrdil v životě věci nevidané a neobjevané, fantazie zřejmě se rozplýval, kamion rozpáda křídla, neobtěha se mrazivým vstřívkem československé vyprávění a stábla obědňovat všecky krajiny světa a z jejich tajemství, proplout vodami všech moří a navštívit všechna městečka v hlubinách vod i všechny nadoblažené říše.

Smad většina měla žijící a neustále čtenářovnějch pohádek a povětích z Poličska zni-žela do neměnitelné, některé z nich slyšel i zapsal Alois Jirásek a publikoval je už někdy v čestném lidu, některé z nich v ústí prozrazovaly Teresy Novákové a K. V. Adámka, celou řadu jich uchovával Michal Hájek a mnohé z nich publikoval na stránkách poli-čského časopisu Jitřenka, jiné zapsal Milošlav Němec a Josef Kohlíček, mra u něj píli jen věnoval místní učitel Jan Alois Čupal a svou škrabáckou činností v Poličce a okolí vy-ronal iefyhodně objavitel své dílo, některé dne v noražlém počtu dvojných svazků, vydávaných Topelhorou tiskárnou, a nově v Jitřence; v novější době, kdy lze už čerpat peníze ze starých zápisů, se s ním jedinou vřítě Janoslav Glo-ser ve storníku Poličsko a v nedávnejch úpravách je znovu a znovu přepracová- val Milošlav Bureš (veřejně pohádky HB 1958; Správní lípa HB 1956; Řetvami za štětem, děbátkem a holičkou HB 1960; Špičák z jasmu LD 1965 et. et). Učelo nich pracovala celá řada dal-ších, jipičtí jánová často ani neznámá a kteří v devatenáctém století již zachyťovali vše, co ještě bylo možno slyšet, neboť si byli dobře vědomi, že navždy zmizí, co ne-achází jejich pera. Býly jim svrženy se dosud v potěšiteljch kacířích poslední vřily a z dávných přístek nám stále dělejší hlasy dávno mrtvých vypravěčů. Když plzeňský časopis Jitřenka oblétoval v devadesátých letech XIX. století vydání druhého dílu Čupalovy sbírky místních povětí, z dávných dob „dnes se psalé Bůhce a náde- laovu prozrad, ve všem čtenářům: „ (...) Ním, že ještě mnoho povětí koluje mezi lidem, i proíme všech, kdož nějakou věc, by to laosavě oznámil buď panu pořadatelci nebo v redakci tohoto listu. Tež pro-

síme, kdo oní osoby, jež pověsti vypravují, by nám to laosavě oznámil (...).“ (Jitřenka-Ništičomano- vtel, tiskárna Topelky Poličce, X. 3; číslo 1, únor 1894, str. 32). Mnoho čtenářů na tomto po- le vyjmač také Ignáč Hošek, který nomen v devadesátých letech XIX. století pečlivě zapisoval četná vyprávění starých lidí z Poličky, Svojnovu a Polné (připomíná jej i Milošlav Bureš v své Špičák z jasmu v úvodu „Jak se každý posad a vyprávělo“, LD, Praha 1965, str. 113-138). Přesnost složitých významů nám uvědomuje nejen seznam se s některými povětmi a po- zmatí řad mrtvých zvyků, ale udělat si i poměně začne spolupřímou představu o místech ad- iacích té doby. Některé z povětí Poličska, a bytostně, zejména podle osobních vzpomí- nak z dávných, jsem viděl také v šestoujch zápisech svého dědečka Josefa Kufky; z toho jsem si jich i některé opsal pro vlastní potřebu a jiné jsem si zhruba zapamatoval. Mě se mu nepodařilo uvěřit je do své knihy, na níž v posledních letech soustavně pracoval, pro- tože mu v tom zabránila smrt. Nemí mi říci, co se s oněmi povětmi prodějalo. Od je- ho pohřbu jsem je ne nikdy neviděl. (Tím více jsem nad, že mám aspoň jeho kroniku a ještě některé z jeho drobných přeziměl, jež přine jen stálo.)

Děle, směl se zdejší přírodou a důkladně obeznáměni s každým kamenem i ka- džým stromem, který byl nadělovou součástí je jich vlastních osudů a jipičtí „dějím“, dovedli při přástkách o tom všem vyprávět tak láskyplně, že mnohá z našich sou- časníků si to už vůbec neobede představit. Svatou svým vyprávěním svět, po jakém se nám dnes už jenom stýská. Přesnost těchto světel byla i v tom, že nebyl potřeba do- bře vědomosti, ale že skoro všemu tomu, o čem si zde při mramorné světlé sněžky povída- li, také zřejmě skutečně věřili. Co pro nás je poládkovým snem děšit, pro ně bylo realitou. Věcino, co si je obklopovalo, dožívalo podobu a bůhnost člověka - kolonistů zpíval, stě uho- řával ve své paměti moudrost generací; i kámen měl duši, zedla dostávala jméno a bokořímú potok byly přisouzeny rozum, vůle i vědomí. Kouzelnou moze lesních studánek stě žily vřily se svítily a v jipičtí blízkosti se náhodně vyvíjely bytosti, jako si jen bylo možno předsta- vit. Zblábně pod nebe má našich předků žily celé říše uprostřed podzemních vod, jipičtí moce a proudy tržily vřítat židkou pyjku jako kdysi za časti Romové, kdo přišli už uho- re kameni a barokní zvyky a Antoinette Leducová, která nedávno „litoměřského kopy, ten uslyšel zapijme křesem a protřálo jim mrazem, když pomýšlil nadimé provozit, že jednou ostřed vytrýpně mozem pramen a zaplní celé okoli. Od chvíle, kdy vřítat křesem a tiskostí vytrýpka křesem, stál se podzimní hvozdou i hukot vod pod vápenoujmi lávkami na bystevku. Obypš se pry splní velké světlo pohledných podáních, až se tam mezi „počtemi dělanými“ na náměstí pravěle vřítat, které se lámali pod mozemjím stupem. Ním z podzemních vod jsou pro lidi je- želčímú - pak se stala voda, jež prorazila na zemský povrch pod kulobkou slatnění- ťi, vřítí zanechala říše své nohy Anna Maria. Z čtených, osvočených, jipičtí kámen děkone- a samotné šibelle, kymula lidem kroba spojné a naději: tak mezi těmi zdejšími kostely, zapře- cenými Největšího trojeji, jež jsou v Bytčici, Mladci a Ředici, stábla se jednou poslední bitva na této planěti. Samozřejmě křesem i křesemjím vřítat do ní zanechala. Rade to osudně chvíle, v níž zankne většina všeho živého... Zůstane-li v křesemjím vřítat a Poličce byt, někdy se celou jipičtí by to možná býti.“ Jediné místo, kde se lidé zachováji při žitě, jsou křesemjím mezi křesemjím a Ředici, až ředí zane- „Zachovanký“ jež jsou to, aby se tam vřítat uslyšelo eonejím lid, až to vřítat začne. Křesem- jím budou naposledy zápat o světovou moce a křesem neubýti. Jen zedk, které se ukáží ne „za- chovanký“, svyzy pravote ze země ježlo křesemjím. Při bitvě stábla, pamovně sjednají mír u velkého kamene v Martinově lese mezi Křesemjím a Jitřenkou. A až bude vřítat mír dohodit a smlouva pode- psána, stábla se zneni kámen žepičk hodovím stolem. Kdo vřítat nalezou tak rychle ježlo? J o tom se při přástkách vřítalo: za Láčnovem kři vřítat čaromně ob osvoji kámen a na něm jipičtí, o něco menší. Mezi nimi je křesemjím, mra z jipičtí a pihory. Tam křesem stábla více vytrýpaje z vřítat; až nystoupi do křesem, stancu se vřítat by vřítat. (Jitřenka, a. XII, č. 2, Město 11. ledna 1894, str. 46; jiné verze povětí viz i Čupal Zachovanký - z dávných dob II. díl, Město 1891, str. 40-41). - Zblábně a peduň- jipičtí kámen je v našem okolí celá řada a maže z nich se sem ani nemohly dostat přiváženi us- tou. Při bytčické Svojnovce mezi Bolvíčkou a Ředicí vřítat křesemjím napítk lid mohu line dávaný, podot- kje se vědom, „ly sem nastal před více než biselety sám Satan, aby jipičtí zařadit bytí a Melodijou přišel z Moravy do Čech. Počle se, že se jipičtí vřítat a Ředici zemi z jeho moce, a nepřístít zde vnu křesem. A smad by se mu to bylo i povědo, kdyby se zde byla v poslední chvíli nezjizna sama An- na Maria. Tedy se stábla ulekl a upustil kámen, který pravou, než vřítat se vřítat, mezi křesemjím stábla stě. Tak vřítat jakási „hrána“, kterou zede lidé z křesemjím usavovali až do chvíle, kdy křesemjím spadl a vřítat se na tři velké díly, křesem tam dosud. Zůstane An- ny Marie přece jen čtením věrovnosti promlki do čech a dostali se až do Litoměř, kde zůstali kapli svatého Klimenta (J. A. Čupal: Osobnosti křesemjím. Křesemjím Poličského okresu, vydal F. Topelka, Polička 1933, str. 12-44). - Ve skalách a v kamenech jsou také četné poklady, světlé lidovým očím. Jednu z to zvyků

pačivě dohřívá na svrženově bránuv Stillfried, až nalezl železnou truhlu pinou zbita. Když ji už měl téměř venku, nastal čas ohleda a truhla se s rachotem propadla mnohem hlouběji do nitra stěhy. Praději, někdy na sklonku 18. století, se o to znovu pokusil rovinovský zedník Falta. Jeho však již páci vyrušil třináctý berný zájez a ohmýnna dělna a tedy se poklad zbraň už jednou propadl (Čapal: Záhledy pokladů; tureček, str. 27-32). Někdy ne poklady nebylo zapotřebí dohlížet a zasl - ty se na Velký pátek obtínaly zrnky a na Pálitku hořící modrým plamenem. K báčevým však netýlo radno se přiblížit, lépe bylo hodit po nich níže zrnem a zbraň se tak spíše zernemoci.

Nejen studny a sa nemý, ale také stromy byly podobnými bytostmi: však to na některých bylo hodit věřit: podobně se lidským posturám a vztahům se odvíjaly na dřevě, jako by to byly lidé. Některé z nich vesměs věřily a poměly. Břiza vlasatice dávala divotatím koberec vlasů a po její míze zkusíte i nepotřelivost. Mělo to i nešťastky: dívka, která uskalo od březů kůže vlasů, zásem smrtě, jakmile blásk nositě strom. A ko osměru za vlasů si žitě břiza od ní vzala její duši. Proto se smrt stromu musela stát smrtí dívky. Jedna taková břiza rostla kdysi v Proseči (viz Hlas z Prahy 1956, str. 15-17). Učitelé věly, které se prováděly za dřevěky, měly své duše ve stromech, po celý život. Jiné stromy pak měly kouzelskou moc, a už věrně střežily své oblíbence a prodávavily nepříteli. Smrky a jeřky u širokého dolu zase divněly popoj, aby nikdo neobtěžil tamním studánkem. Se stromy bylo někdy možno dohovívat se lépe než s nechapajícími lidmi - to nejlépe věděli zejména mladí smotičtí. V Horní Jedlově stávala plů tisíciletá stará dutá lípa tříměsíčněmého objemu, která nesla požehnání každému, kdo se k ní obrátil s nějakým zbrotnem prosbou. Někteří říkali, že se při v jejím stromu zjevovala Banna Maria. A tak dutinu ovládli a studánku ni kapi s malým otáčičkem (A. Čapal: Babička - mistopis; VII. vydání: Kvetení; jandův Týnský, Babička 1982, str. 22). Velký zjev se objevil z konury města Lukavský lopy v Třebčím; snad při to bylo proto, že si v ní zjeval náhledný stáček, žmouček, který uměl epizovat balany. Ještěže také duše a kdysi inspirovala Aloise Jiráka a napovívala pražské hvy „Jucerna“. Na Pálitce byly i jednoboké stromy, oněky se vyprávělo po celá desetiletí: tak například jeden jasan na Trančínském mlýně, při nejlepším kdysi na světě (Čapal: lpa, str. 18-20). Vyprávělo se také o keřích, které hovořily s lidem a mělovaly jim zámečné životní rady. Vyprávělo se i se v lese zdomocny strom, nestučilo jej pomážit - jeho pncz, ba i pouhý slytek kořene, který zůstal v zemi, dovolil se stát „bláznivým kořelem“, který mátl houbařie, aby zabránili a nenalezli cestu zpátky.

Ami o přáctích nezapomínali lidé na posly nezkrachého kmučko žilku, na světélka, zahrávající si s lidmi v dobrem i zlem. Viděli Svatý deporebel a některá z nich kdysi české bratry na tajná shromáždění, jma jim v tom zase napovívali hubičer. Kdo přišel do Borové a utlal se s nimi u Svaté Kateřiny, jen hnd věděl, že to jsou duše obchů dušička myšle ze Skalky, které se za živu napoběhali mnoha nesilnět jeh žití. Ale snad při už i je kdosi vysvětlil zbrotnou močičkou. Mění je vůbec možný žítel i který někdy se v těmto nashodně o opuštěčelce; někdy na sebe beru podobu světeček, jindy zase světellicích kapi, obmýjí mišič nebo stnu slámy, který hotí a nikdy neshoň. - Bůdali si i o vmděních a utopěních, o světlélu a divozemělu, o „světlém kameni“ ve Štamburku, o nmskeci v Krasnémělu, o „světlé vltiči“, o „světlé badi“, o pokladu na rozovské myčce, o podobě bdnéu první stěni kape sv. Máie Magdaleny u Klavně, o roziděni dívky, jejíž duše se vltěla do tříb ne kany, o zlatém zámku a jinnamora, který pohltila země, o zjevovalém zkameněm stádu, o stě bne stádu nedaleko Klavně, o nahozeném pytláku, který se proměnil v strom, o hájčevu v široké dolině, který dovolil zaronat a mnoho jinných věcí, které se postavily se zřetelným dechem. Každý z nich a znovu si přál slyšet o vzkroci, který jel k upotřím, a přece na něho ani kroupa nepadla, líjčkem a sítal sálky, přeč trůně se vltělek a nepadl do vody; Konečně přijel do Kobusně, aby tam odpočíval zahradný balček, sňstýný mukým neznamým, když dár nastal, nalezli zámečný obraz Panny Marie, od té doby v Kobusně vřemí uelhrany (A. Čapal: Kobusněv kostel sv. Erasmu - Záhledy do 1. dílu, Babička 1983, str. 29-32). Velký to však po na tento obraz, jímž se bne věřila vyznaměněle Pálitce: každý věděl, že tedy mnohokrát pouta a stále se sem vrací, kde se na třala. došla zrně, tam vykočtla jako otrp jehol, nebou níže z myšičo zletka. Ubrnd se neustále po eludýlo stětkel a stáček bževný, kosyma nohama se maňuje o ostře kamery a z kapec její krve, světlých se stzami, její vyplakala při střpou svého syna, vyprstaj dobře čenvenavě křičky, zvaně u lidu eličkami Panny Marie. Někdy vespřána, useda mezi žence na poli a mezi chlápce na podzimě celv patřiček. Pak náhle zmizí a teprve potom si všichni uvědomují, kdoby mezi nimi setel. Když někdo memovný přičelzi v horotěch k jeho bžku a vyprávěje mu vlté obkřady, zejména nými, v adventě přiblíží se lidem, aby je připravila na velkí zimní světeček, kdy všem ukáže své děťátko. Objemje se i mezi žemami na přáctích. Na některých se stalo, že uedla se kolovat ku upředla, vltělo jma, za celý týden

a pak těle odešla. Těsi zarmoucené a z jejího duši vylhání vřecham smutek a stesk. K těm, kdo mají velikou starost nebo smutek v duši, přichází někdy nepoháma - v doprovodu anabandů a Michaelky. Pak se s nimi vnese na nebe a celá oblaka se níže nospán. Stáží jediný její smutek, aby se země vyprázdnily světečky. Ještěže někdo uprostřed zimní mrazive noci zastane jakoby vyzvánění mnoha drobnyel, zvrněle, máže si být jist, že se tedy ubví. Maria v doprovodu anabandů. Také ve směhu Leo. spn křít její stopy: od ostatních stop se liší tím, že se lesnou jako vyhlášené.

Kdysi chodival po lysémě také její syn v doprovodu svatého Petra. Ani ti dva se nedouvali hned psvat. Každý je zprvu pokřádal za náhledné pouťníky nebo dokonce zebříky. Ten, kdo přijal zebříky z čistě lasky a bez naděje na to, že by mu to někdy oplátili, byl překvapen, když se teprve po jejího odlehu dovedl, že přijal ješče. A kdo zebříky vyhlávil, vyhlávil - jak to ostatně v takovém případě čm vždycky - samotného Krista. „Někdo to však pochopi a s M. posledního boudu!“

Vu českomoravské vyprávě začle i její nevládnou zimě, jednou, bylo to zrnová a adventě, poprosil v uteris usance na Pálitce hostinského o nocleh, ten je však vyhnal. Nedouval takovým stáhanem. Proto stáček se stánek v té nejhudší chatři z celá obce je ochotně povolil dovnitř, a žebříze sámi nemohli svornice se jidlo, přece i o to mldo se s nimi rozdělili. Navštívil Jan Ježíš vřičel nuku a v tu chvíli se chatři proměnila v nádheru parko plný zletka a dvalého nemeni, stáni manžele par byli samá družba křičky a smyl žepky. Petr zapobýval o správnosti Mistrova rozhodnutí: „Nezkazí je na stáni kolena přepych?“ Mistr mu řekl: „Každý sám je strýcem svého stěti i vltěti. Já do vám dary a lidi s nimi podle svého založím nevládeji. Totě máže být jednom u odměna a družkou zkránu.“ - Babička, když v parko viděla, všechnu tu nádheru, se polekala a zptěkla: „Co s tím budeme dělat? Ští jome si tak dobře a spokojeně -- Už vim, rozdáme to všemno chudým a sami se odstěhujeme do tmhleto opuštěné chaloupky na břehu potoka.“ Udělali to tak a od té doby už Babička hval nejen jejich prosby žít plný radostí, ale

navíc ještě a vědomí, že aspoň jednou ji bylo dopřáno někomu vydatně pomoci. Byla tím ještě šťastnější než kdykoli předtím: vědět, že toliko lidem mohla udělat radost! A právě to byl onen skutečný Ježíšův dar, který se jako smůlka v úrodné půdě správně ujal v jejím srdci: „Dobry člověk dobře nalozí se všim, co má, přemýšlel k Petruv Pán Ježíš.“

O paláci a o jeho nevinném hostinství se mýlele dověděli také ebantijí hostinští, okamžitě odedal peníze, dohodil oba poutníky, kteří už byli hodně daleko za vesnicí, a vembouval se jim. Projímal si tušeni, jak vřelou hosté k němu přicházejí, mohl ho to mluvit a že by mu byl také tuze oděšen za nepřijetí daru. „Cestovní domi se ti spíjí tři přání, která vyslovíš,“ řekl mu Pán. Hostinští odjel z dítky a Petros z nového podivál: „Tane, ty doudíš tak nezastřeně dany velkemu hřimíku? Takle přece bude ještě horší než byl, a jako pouta poroste s majetkem.“ Ježíš odpověděl: „Každý narládá s tím, co má, podle toho, jaký je. A každý sám si připravuje dobrý nebo zlý osud. Hostinští prchal a ja jim ho vyslyšel.“ - Cestou v vesnici káři hostinského zakopl. „Zlou si vez, herko,“ zaklel jeho majitel, jak byl rozvášněn. Káři si natzev zlamal vaz a zůstal ležet mrtav u cesty. Zoufalý hostinští mu sňal sedlo, dal si je na ramena, pokračoval v cestě pěšky, kroužil se sňakem a nacházel: „Ja se tu vložím se odlem a moje žena si klidně sadi doma v tapie u kamen. Aby jí to ordo k hřbetu přirostlo!“ Sedlo mu odeml vřel a hostinští je natělal doma, přinostil v šerinu hřbetu. Tohopil, že dvě přání se už splnila a že mu nyní nezbyvá než užít třetího a posledního: „Ať se sedlo zase oddělí!“ Tři přání zmarnil a nijak si nepomohl. A přece pochopil svůj hřích a poznal svou zlobu. Ad té doby neklid, ke všem byl vidnější i stědnější a také poutníky už nevyhnil. Jeho majitel se sice nějak nezobtěžil, ale on už po tom netoužil, protože lidé ho teď měli raději a on sám byl spokojenější ve svém srdci. A tak tedy i jemu pomohl Pán Ježíš nejpeje, jak si jen bylo možno představit, ale docela jinak, než si hostinští původně přál. Dostal se mu daru nejceňnějšího: našel si cestu k Pánu Ježíši. Když sám už něco prosíme, nikdy nemáme, jestli je to k našemu dobru nebo ke zlu. Vidíme totiž všechno jen z úzkého hlediska. Že Kristus Pán sám nejlíp ví, čeho je nám zapotřebí.

Radu takových dobrych lidových vyprávění o Kristu Pánu a svatém Petruv spracoval za druhé světové války spisovatel Bohuslav Brezovský z Poličky v původně knize pro děti, kterou přjmenoval „O dvou zázračných poutních“ a dal jí podtitul: „Pohádky o Kristu Pánu a svatém Petru podle českých a moravských lidových vyprávění“. Knížka vyšla roku 1943 v maškovém nakladatelství Československý kompakt v vybraných doprovodem Adolfa Jenyga. Jeden z oněch příběhů hovoří o tom, jak oba poutníci došli až k Borové u Poličky a ubytovali se v obci, která se jmenuje Svatá Kateřina. Petruv se tam nelibilo: „Tady nám asi pěnice nepokvete, měli bychom jít do úrodnějších krajů.“ Pán Ježíš mu odpověděl: „To máš pravdu, Petře, tady pěnice nekvete. Tady se daří jenom bramborím. Ale jsou tu lidé zbožní a myslí na Boha i při díle. Svým obem dávají jména podle svatých a to se mi líbí, být zde pěnice holubi neléhaty do úst a být je chleba sebe černější. Zjistáme tu nějaký čas a pomůžeme jim s prací.“ Vstoupili do slepých a sedláku Káři a kdykoli náno zapakli, dostali bráchem. Přece pak byla obřadná, jak už to na Vysocině bývalo. Petr si stěžoval na těžký úděl a prohlásil, že kdyby on byl Pánem Bohem, sárdil by to na svého docela jinak. Kristus Pán mu vyhověl a na celý jeden den ho učinil Pánem Bohem, ať tedy užáze, co umí. Viděl vřelku, který nemohl vydržet vřel z bláta. Poutník přitlačil, nardil mu Petr. „Rádím zde pár dne a víz se ani nepokam,“ namfl voka, „ať si ho vyřídíme sám Pán Bůh!“ Petr si uvědomil, že teď je zromat Pánem Bohem on, hodinu pomáhal sládit, až se celý sábltel a šel se u potoku umýt. Viděl pasáčku, která nechtala stádo na pastvě a šlo si klidně domů. „Kdo bude hlídat stádo?“ „I vřak on si je Pán Bůh nějak ohlídá.“ Musel tedy už do vesnice hlídat a už nikdy si nepřál být Pánem Bohem. - Při odchodu ze Svaté Kateřiny, kde si těžce vykládávali s ostatními svými každodenní obléb, potkali mrtví ženu s dítětem. Mistr se jí zeptal, co by dítěti přálo. „Aby chlapec byl dobrý a měl nejkejší srdce. Potom by mu ustoupil i sám dábel.“ Petr namítal, že s přiblížením dobru se mohl nedokážet. „Vřak uvidíš,“ usmál se Kristus Pán, „jednou se spolu setkáte v nebi.“ Ten chlapec se jmenoval Bolemír. Když vyrostl, vydal se do světa. Měl jediný přítel jezar a dal jí studance, která ho pořádala o peníze, zachránil před utopením starého psa a před utracením doháněkou kočku, která nechtala myši. Už do dne svatého Štěpána pak přešel ujedného sedláka. Ten mu nabízel za službu tři tolarů, ale on rábil jen půl jejar. Vrdtil se na Vysocinu a protože měl žejč a etětal se napít ze zrnivé

sladovky, opět jej vrdil do její vody. Ta ho vřak odemlula třemi zlatými listy, podlými se stromu a přemýšlením po její hladině: zjistil, že to jsou tři zlatky. Sedlákem, který přitím utřákal klouko hadi, dal ty tři zlatky, aby je nechal na pozru. Hadi byly vřelím za zohřevání a představitel chlapce svému otci, který jej odemlul černým přetnem. Jakmile Bolemír poutem otěvil na pstru, plnila se mu všechna přání: dostal zlatky zamek a náčku překlenul zlatý most. Šel se bohatým a šemil se s princeznou Parádii, která mu konzelny poutem ukadla. Byla pyšná a poutu jí sloučil jen ke zlemu. Bolemírovi z toho bylo smutno, ale v tom se vedle něho objevila dvě zlatka, jiné kdysi zachránil život: starý pes a kočka, která byla touz dobrá, že nikdy nechtala myši. „Bomížemeti.“ Poprosila myšičky a tyj, poutě se jí našly nády puncevní poutem vřaly. Jenže poutem spadl do vody, ale pes jej vylovil za pomoci rybníček. Bolemír si sral zkusenost, že byla tři stovici jen ke zlemu. Přšel za ním sám Luciper a stránil, že si stou Parádii odnese do pekla. „I toto,“ vzápřel semu Bolemír, „jake bych to měl srdce, kdybych ti přinechal vlastní ženu k všemému smážení! Vřak ona se pokopí.“ Takové dohově musel sám dábel ustoupit. Bolemír pak zůstal ujedný zlatky vrdit do něho poutem a ten se nastaral. Navzou bylo po vřelci, koncelo. Zmizely zlatky zamek i zlatý most a s nimi všechno bohatství. Při nezná Parádii na kolenu děkovala zlemu muži, že ji zachránil před peklem, nechtěla, aby byl ani princeznou a přala si sádit po jeho lovu všechno dobré i zlé. Oba se vrátili společně na toličko a usadili se ve svatokatetinské chaloupce u Borové, kde pak žili a podobně přeavali po celý život. Měli se mezi sebou rádi a kdekomu pomáhali. Po smrti se pak setkali se svatým Petruv v nebi a tam doto na věra, která tenkrát Petruv řekl Kristus Pán: „Jednou se spolu setkáte v nebi.“ (Bohuslav Brezovský: O dvou zázračných poutních, Praha 1943, str. 74-84.)

Tři jiné z cest po Československé vysočině proj svatý Petr ztratil klíče. Natěhl je jeden z vřelů od Poličky a nardil se, že teď bude on sám urřovat, kdo smí být vpuřen do nebe a kdo ne, vřelý že jsou „klíče království nebeského“. A tak sebral všechny svůj mm- byl totiž vřelce znám jako člověk spravedlný - a posuzoval všechny lidské skutky, jiné také podle jejich, jak nespokojené jsou i nejspřavedlivější lidské soudy. Lechtalo hřimíku, který tudl poběžen utěpnosti, neupustil, protože nie nevěřilo jeho sábltel, lásky prokazovaných v tujnosti, o mluvo i spěšnosti a přeto upřimým zápasovinu, a plečlaci zmařované druzými vřelky a přezíráním hřimíku, ani o nejklušší přičiněch, proto že ten se onm hřimíkem stalo. Že to do nebe vpuřitel zapně jakoby bezúhonné lidi, kteří často nesli svou nečistosti zodpovědnost za to, že jim upadli na seči, která sami byli nehlubší přičinou hřimíku. Tak se stalo, že nebe se plnilo pokryci a peklo lidmi za živa zraňovanými a v bolestech hledajícími Boha. Nespravednost propukla a obou strauadel a zejména kniže pekla Luciper si rozhorleně stěžoval Pánu Bůhu, že prej není dostaven nád a že mu do jeho říše vnikají duše, přimáštěje v toliže zlé. A tak Pán Bůh znovu poslal na svět Petra, aby si klíče vral zpátky a obnovil právnost Boží vlády. Samozřejmě při šelý soudce si mezitím zvykl na svůj úděl a sám se už začal kápat a vřelý vřel domyň umyced, rozsedlo ho sbevdami, jak se zromňuje věřiny těch, kdo na zemi dosáhli nějakých světských vřelů. Ki váženého postavení. Šel si už přijímat i uplatit na výkup dombe a nechtěl klíče vydat. Když Petr nalděl, zahodil staré klíče do trávy a řekl opřoboliti, že je už nemá, neboť je také ztratil. Petr dlouho hledal. Proto, jaký byly klíče svázaný, mezitím stěvil a nospadl se. Když se „nebeským vládním“ konečně podařilo je najít, musel všechny klíče a klíčky sbrat poštědi. Tak se stalo, že ten nejmnší klíček zapadl a nebyl již nikdy nalezen. Petr se vrátil do nebe, kde se vřelce všechno napravovalo. Pán obnovil soud nad dušami a ryvnul spravedlivě z pekla. Slatějši bylo, když se nespravedliví lidé a poutě měli propuřit z nebe. Ti totiž v novém prostědi a pod křem svatých sč mezitím poznali svou seestnost, učinili pokání a napravili se. A tak Pán Ježíš ze své lásky k hřimíku a trochu na páměť své Měste nardil ob velké výime: i když tyto lidé byli za živa hodni pekla a sami v době št pekla připravili, směl přes to už moudry zřádat v Boží blízkosti. Ustanovil to Pán sp uavrdno st, která je hlubší než lidská. - Konečně zemřel také samozřejmě soudce. Byl už tak zkažený, že i všechna opravdovost vřy v něm už dávno odumřela a že si zastavil jedně peklo. Věrně hřimíci, kteří se v nebi napravili, vřel dobře vědět, že bez něho by se tam byli nikdy nedostali. Přošli tedy za něho a Pán se smiloval i nad ním. Ustanovil dokonce, že napřítí hřimíci do pekla posílani jsoum ti nejzatočnější, kteří vědomě a zmařeně činí ob a v nichž není ani špetka pravdy a poctivosti. Vyvezl celý velký prostor ve věčnosti, který nazval „obřtem“ a v něm dovolil i hřimíci dále žít a obžít se mu, řelže tábta psemské zločiny již uplynuly. A nikdy už nedovolil, aby bídná porušenost světole a bez jeho pověrem zadržovala do Božího řádu a soudia bližní. - Nadešel

podzimní deště a ztracený Petruš Klíček zapadl hluboko do bláta. Šťastně se vzrvaly první vzrušivé náznaky jara a s ním nových nadějí přírody, zapuštěl první kořenky do líny země a na jaře z něho vyrostl hluboký koček, který září jako Boží sluníčko v řádě. Kočka se vždy normověl a od té doby vždycky zjara jsou jim stráně vysněny jako pozety. Tak přišly na svět petrušičky. Probouzejí v lidech radost i lásku a tím otulují lidem nebe. Kdo se té radosti a lásky trvale přidrží, ten bude mít i po smrti nebe otevřené. - K petrušičkám se na Poličsku vztahovalo několik místních lidových písníček, z nichž jedna měla tato slova: „Na tráme petrušičky, / přanesem je do Poličky, / dáme je tam na bambu / ke strážnímu Jakubu, / na varhanní píšťalu / ke strážnímu Michalu, / píšťala tam bude hrát, / srdce bude tančovat. // Nebudou to petrušičky, / budou to do nebe klíčky, / zatlučeme na duře, / svatej Petr otevře, / petrušiček zavoni, / nebeskej zvon zazvoni, / andělé nám budou hrát, / a my budem tančovat. //“

Fakové i jiné poličské si tedy lidé povídali a fakové i jiné písněčky si zpívali při všech příležitostech, nejčastěji pak **o prázdných a po celý advent**, kdy na počátku se již připravovalo a vstěhovali, jak jim mohli, se stěhovat domů a kamovi. Člověku by se chtělo v jejich vyprávění, v jejich písních a v krásné symbolice jejich zvyků spočívat a neloučit se s nimi ani na stránkách této knihy. Není to však možné a takhle všechno měl být pohry náznak, aby se čtenáři přiblížilo aspoň něco z každodenního života Božích lidí na Poličsku - a tak se k tomu všemu budu snad moji ještě podrobněji a snobněji vrátit jindy a jinde. Je to Thomas, které si vždy znovu zastavuji díky jeho prostoty, tím spíše, že kromě dělných přispěvků pamětníků z devatenáctého století, nověji pak svého přítele Mikoláše Růžičky a ještě několika zraněných pracovníků, se jim zde vlastně dosud nikdo nezabýval zvlášť, určitě pak ne v takové celistvosti, úplnosti a přehlednějším uspořádání. **Advent byl velkolepou a svým způsobem vrcholnou dobou na našem venkově.** V místních betlémáckých rodinách se v tyto dny konaly ještě výraznější další fejuky v jesličkách, upravené se mnišskými chlapci a mající doplnky nebo aspoň vyzdobené, betlémácké hvězdy. Tyto celky přivážela na adventním večeri do sněhka. Otcevé rodiny měli nyní více volného času a tak započali do kronik nové události, zprávy o narození a křtu dětí, o příchodu domů z vězení, o prázdných nebo o svatých slavnostech, razantně sdělili pamětníkové události ze svého okolí i pečlivě si četli o prázdných, potaž, prozradělo vždycky tak významně. Jiní hloubali více než jindy o smyslu sváteční doby, kterou intenzivně umali, a uvědomovali si, že adventní doba je obrazem velkého dlouhodobého adventu, který všichni prožíváme neustále. Saznámčovali své náboženské zkušenosti pro přežití ostatním a modlili se slovy, jež nalezi v závěru Janovy Apokalypty: „Přijď, Pane Ježíši!“ (Zj 21, 20). A při modlitbě adventní má naslovovat v katedrále sv. Petruš, který vpraven předváděl nalehávou výpravu apoštola Pavla: „Bratři! Víte, že je čas, abychom již ze sna povstali: neboť nyní jest bláze naše spása, než byla, když jsme uverili. Nao pokročila, den pak se přiblížil. Odložme tedy spánky temnoty a oblécme se ve světlo svítla. Chodme pečlivě jako ve dne: ne v hodování a opilosti, ne v býření a bezuzdnosti, nýbrž oblécete se v Pana Ježíše Krista“ (Epistola Římským, 13. kapitola, v. 11-14, i. ústně odovzdan). Právě o něm, jež se brzy, vstávali denně z postele a spěchali sněhem do kostela „na rozráty“. Do písní, které jim zpívali, se smutně odvolávali všeobecně jejich touha - ba, kterou hluboko v sobě mají všichni lidé, dokonce i ti, kdo o ní vůbec nemluví a nedokážou jí nijak vyslovit: „Vymy, nebo, Spasitele, vypuč nám ho, země klín! / Tak volá no z duše věčné, / když panna neci stín. / Vyslyšej bláží otěi hlasy, / všeho Krista, dána spása, / by zapudil pověr noc, / schladil kůle a pecha moc. / Po Pán je bláží, / od Jordánu / Janova zni volání, / o připravuje cestu Pánu, / živito, živito pokání! / Obcom se káti, / Jesu křiste, / mládoj dať, at žijem v ště, / svatej dle trýbě, / noskaza, / věrni tvému obrázu. / Dej nám svého Otce znáti, / jeho moc a dobrota, / Čerka ráč Ducha vyslati, / aby střežil jednotu. / Snyu Boží, až pak zase / přijdeš k Soudu v hrozné kráse, / zástup věrných chitěti / uved v radost andělů!“

Věčer co večer pak usadili a modlili se ke stolu, aby jim slavnostně oblékli své zaprášené poličské švabrony a káče. Cokoli se jim dostalo, všechno přijímali s díky. Neboť ačkoli vždy usilovali o víc, než jim bylo dáno, přece zároveň věděli, že nic z toho, co se, nemuselo vůbec být, a že ani nemají žádnou právo požadovat to za své. Takové vědomí jim přitom netýlo žádnou výpravou k pasivitě, ale naprosto k maximální lidské aktivitě: těch, kdo o světě nesou Boží vůli a naplňují ji ve světě, stávajíce se tak skutečnými účastníky jeho světa.

Věčer co večer pak pravděpodobně po večerní odpočívce prázdně stěhovali, setřeli stůl a položili na něj velkou rodinnou Bibli. Všichni se ztíšili a otec předčítal. Nad stolem

se pak vrněla **holubička**, zvěčšená od stropu na provázku. Ta holubička vyjadřovala něco, o čem hlavně prosili, čeho jim bylo nejvíce zapotřebí. **Božeděla** jejich dny z věčnosti a dávala jim svá vlastní křídla. Na Poličsku byjvalo kdysi zvykem vyrábět každoročně o velikonoce holubičku z vyfouknutého vejčka, které se pečlivě vymačkávalo a přidobilo vájíčky z klavišlou se zobáčkem. Na některých jeho vezušelech se vyfouknutá vejčka přeložovala papírem, vystřihnutým do holubičko tvaru (Miroslav Bureš: *Božeděla a švabrony a holubička*, *Havlíčkův Brod 1960*, str. 51-52). Ta pak zůstávala ve světlém závěsu a později, i přes advent a ránoce, zanechala do příchodu velikonoce.

Nakonec však i zde počestně převážily holubičky, podomácku vyráběné z dřevěného špalíčku, jehož konec se rozštěpil v drobné profexané křídélka a ocas, jejichž jednotlivé plátky se rozvířily do plákrůhu jako vějíř (v této souvislosti si rád vzpomínám zejména na svého strýčka Rudolfa Kleina, který takové holubičky v profexném provedení vyráběl obyčejnou kapesní kvačkou a nezanechal žádnou chvíli ani za války ve vězení - jedna jim vyrobena holubička dokonce „pelaže“ na provázku hlavní světlou pod tmavým stropem naší poličské chalupy). Mikoláš Bureš při svých cestách za letopisem uměním vystřihl holubičky všude, kdekoliv šlo o něco významného: na svátečních praporečkách, na praporečkách učerňáků, u každé sváteční vesdy i na jímých svátečních lahůdkách, na ozdůbkách uzruvaných v dětských sotsodružských knížkách, v obřadních vyzdoběných adventních věncích, na stěnatních se vzdušnými křídélky, na křídélkách, na svatých, křídélkách z křídélků svatých, na křídélkách a v ozdobě tabulek vyzdoběných domky, stánek, domáckou biblí, medietních knih, nabekčů a rukopisných kronik. - To všechno bylo velmi vážný smysl a obsah: Holubičky s ratičstvi v zobáčku létala už za potěpy nad hlubinami vod a přinášela Hořavou první zprávu o blížícím se Božím mříu. Holubičky byla nadobolnou svědky Kristova křtu v Jordáně. Holubičky vdešila plamenky víry apoštolům ve večeradle o Letnicích. Od bibličké doby je viditelným znakem Božích varů, které všechno živuje a staré skutečnosti proměňuje v nové. Je pohybem Absolutna v myslech lidí, v přírodě a v celém vesmíru. Je tím, co se v jazyku Bible nazývalo Ruach: je to Duch Utěšitel, je to Duch napráklýtos, je to Spiritus Sanctus, Duch Svatý. - Také v našich vzpomínkách i našich nadějích vzniká se tato holubička neustále. Štěle zasleďme za svými stoly v přisvěcení, že holubička, zhodnocující všechny naše dny, nás nepouští. Dokud zůstaneme s námi, dotud budeme schopni žít. Dokud neztratíme vědomí její přítomnosti, podřídíme si naději být nadále lidmi a přerást ze svého lidství do něčeho, co přesahuje všechna jeho omezení. Dokud se nás dotýká její křídla, neztratíme šanci překonat v sobě dosavadního člověka.

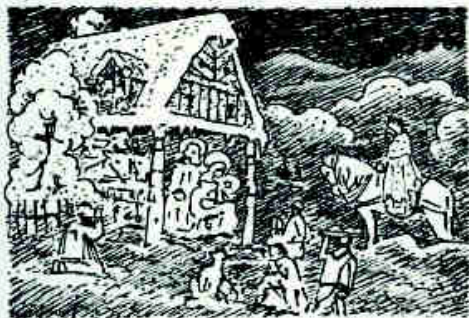
V naší fouli „nad sebe samy“ náš prováz, objímá a na holubičích křídlech stále nese také **dávná lidová píseň Vysněny**, tato ztělesněná čistota a vroucnost křičícího trudu a průzračnosti. V předkladě Holubička, vyhlédla byla tu náid celou nekořící věcí, jež pod dojmem řečtých historiků píseň kdysi napočl německý básník Rainer Maria Rilke: „Ach, jak mi zni / lidová česká píseň! / K srdci přilne a bšeň / si podmani. // Když uslyšíš, / jak v poli zpívá dítě, / i v noci probudí tě / ten zpěv, a sněš. // A buď si snad / daleko od domova, / ten nápěv bude znova / tě dojímat. //“

Tento druhý díl „**Malé historie církve poličské**“ je nadešpán: „**Vstříe novému chrámu**“. Abychom si vůbec stačili uvědomit, jaký „boží lid“ to přel ve čtyřicetých letech devatenáctého století plameny horící Poličky, jaký lid se loučil se starým chrámem svatého Jakuba, těžil se na nový a přispíval k jeho stavbě i jaký lid žil v tehdejších poddanských vesuších, Poličska nebo jeho bezprostředního okolí, museli jsme se na třiatřiceti stránkách kroniky odebrat k tomuto rozsáhlejšímu exkursu **do každodenního i svátečního života zdejších venkovanů** v oné době. Nesli v sobě ještě celé dědictví barokku, jež bylo důbrho porládnou za něco již nečasového. Venčená vlna romantismu a nacionalismu, v níž vchobilo a zároveň se jež téměř mrazivě národní obřazení, nšla však v sobě mimořádné porozumění pro celou tu úžasnou dobu duchovního dětství našeho venkova. Tehdy jeho neapostolický propoj začínaly jež volnou odumínat pod náporom konzervativní přemýšlené a technické vry dějů, romantičtí vlastenci však podnikli všechno, co bylo v jejich silách, aby z nich vzkřísili všechno, co se ještě vzkřísit dalo. Epithovali v nich totiž - a nikoli neparnou - svou duši národního společenství. Jejich majie byla krásným sebeklamem, bezelstná optudovost a nepřetříděná

stan se schodovitě Betlem podle jedné nebo dvou adí. To věštili se osvětli šňůčkami a zpívali se vánoční písně... Neustále budova a zpívání k jídelním stolek nerušeně.

Takové terasovité betlemy se běžně po celé generace stavěly i v celém staropolském ševcovsko-tralakovském rodu **Martinů**, z něhož pocházela moje babička. A byli i sva. výtvarnosti bývaly patrně prostá, pohřbenosti před nimi nevykazovaly menší umělost. Ale i můj dědeček **Josef Kukla** je od nejranějšího dětství znal z Bysterska. Ve své kronice vzpomíná: „Strýc Kukla Jan byl krejčí, jeho žena, byla zobra me matky a on byl bratranek mého dědy Antonína Kukly. U nich jsme často bývali a zvedáto nedělních a svátek. U nich bylo veselo a útulno. O vánočních měli Betlem. Zpívaly se koledy a strýc hrál na harmoniku. Bylo to miho teplo a jak bylo milé pobesedování. (...)“ Skutečnou senzací pro dědečkovy oči však byl terasový betlem pravařovka Burkharda Šimáčka, s nímž se setkal po svém příchodu do Polky v roce 1893. Když se pak dědeček přičinil do domku rodiny Martinů, začal brzy podle nástinu zarytého stavět jesličky na schodovitě konstrukce, zároveň také ke stropu při dvou zdech, jejich malé světelníky. Nejdříve to byly kopované papírové figurky v orientálních korpelích, takže vlně porokly vply na čistějším arabském

Právě jesličky maloval Josef Henig, zdomácnělý v rodině ovanšité. Težké překroky sněhu, lesníci na chabých stromech a veselci, brny sice autorem situovaný do středu Bečel, ale pro zdejší

lidi domale vyjadřovaly atmosféru opravdové zimy na Vysočině. Dědeček zaujal i domád kreje kolatníků a vlastenecké motivace celého stáboru. Chvilu s lesníkem nebyl unaven ani v zimní době, ani v letní době, ale v české lidové chalupe a v jejím tiché pod střechou nalezlo dědečkovy pozornosti oko vyřezané znamení kalicha. Dva ze tří králů také nbyli ladějaci orientální patroni: ten, který vedl dědečkovy pěšky, se oblékal a přimátl zlato, byl snad sám Karel IV., „otec vlasti“, Na bílém záse seděl „historický král“ Jiřík z Bělehradu a na jeho nudém pláši i na plátech a opadách celé jeho dušiny se objevil emblemy s bílým českým lvem v červeném poli. Obě krajiny zjevně také tradice tohoto národa, katechizace a husitská, se tedy ve chodě setkávaly u jsiho svého společného Pána, který „si nepíše nadělení“.

Dědeček si všechny figurky podlejší přikrslou a pečlivě vyřezal bujenkovou pílkou. Obrzy mu stábor nepostával i té podobě, jak jej přiváděl na svět Josef Wenig. Aby Vysočina byla opravdu Vysočinou, nahradil skupinu Právěho hradeu malebnou zdejší krajinou s typickými vesnickými chalupami Poličska, která nyní tvoříla prasad celého betlemu, obepínal obě stěny těsně pod velkým trámovým stropem. Pak, připsal si svůj rukopis Henigovy, vyřadil ve stejném výtvarném pojetí další a další pleché překlízkové postavičky. S každou z těch figurk, vlastním rukama vyřezanou, se také on sám znova a znova, vyřezával do Betlema.

Wenigův betlem, tehdy obecně velmi populární, se později rozšířil také do rodin dědečkových děh. Také u nás jsme si jej stavěli do terasovité konstrukce, pečlivě zbudované mým tatínkem a nově upravené pod velkým trámovým stropem nachytily v oba směry, k níž se neustále vracím. Některá místa se hlýžela, be ranním „slonem“ (jsemě nepohodělný slon), u svatě Rodiny sítily modré světélko, strop byl potě hřezda mi ze „zlatého papíru“ a krásně mrazivou krajinou Českomoravské vysočiny v pozadí nám opět namaloval dědeček Josef Kukla. Takový krajina zhotovil celou řadu, i pro sousedy a přátele. Wenigovy jesličky se námne dodnes vřadily v vánočních usmívají v domečku u tatínkovy sestry, tetičky Cecilie Sionové, a kydloři se podívali na nás a pak zase na tetu, na rozzávaný stromček a trámový strop, ja mi tu podobně dobře jako ze dětství let. Také vnuče je stejný snah a máz, jako tenkrát, až to „krúpe pod nohama“. A já mi, jako bych před hnto betlemem znovu slyšel starou kábulu, kterou měl náš dědeček nejraději: „Dežulka z lesa vyhlédla...“

Vynalézavost a osobitost, s jakou tvořili mnozí lidé v Poličce své betlemy, přejímají se někdy právě zejména v jejich krajinných pradálech i v normani-

tém pojetí architektury. Žitímso jedni usilovali přiblížit se romantickému vidění biblické minulosti a napodobovali hned architekturu Středověkého vjeledu, hned stavby byzantského a mauráckého slohu, hned zase evropskou středověkou architekturu gotickou a renaissance, četní jini vidět jezulátko ve venkovském prostředí, která jim bylo neblíží. Někteří dokonce zasadili přiběh Nazaretní Betle do všedního maloměstského prostředí a propůjčili žanzáckému nebo i předměstským domům se štíty a okénky, na své těsně nakupeným, evlastní pářab a „civilizční“ stíněnost, spíše groteskní než sentimentální. Když mne zaujala změtí hionická se bílymi štíty měšťácké domky a žanzácku v pozadí plavobílých betlemu poličské rodiny **Nožkovy**. Některé děti se mi zdaly být až téměř neuvědoměle kubické a přítm provedané s obdivuhodnou volností a vřadným výtvarným citem. Některá okéla ve štítku byla dokonce na koso postavená, takže celk přiběh jakousi až doručivou veselostí. Netajil jsem se, že toto zeela neobvyklé pozadí, velmi moderně cítěné, mne zaujalo z celého betlemu nejvíce. Ami jsem je namohl s žádným jiným smotat. „Víte, kdo dělal to pozadí?“ zeptal se mne pan Nožka. Pokrčil jsem rameny. „To jsem vám to. Byl to váš dědeček, pan Josef Kukla.“

Když v roce 1971 pověstivkou zprávou o jedné mé předěvec věnování křesovému betlemu, přišel na mnu v Praze jeden starší pan. Řekl mi, že se jmenuje **Ladislav Kusou**, když za první republiky býval u policie, potom u „vismáři“ a pak byl sám závojn několik let. Vyprávěl mne taková dost starobu cestu, aby mi neblíží, že také on - a žije celý život v Praze, v domeku v mým kául, než kde o jakýž jsem ho vřadil a psal - je betlemář, že zeděl pěkný betlem po svém otci, který si jej vyřezával, a on sám že také reže a po celý život se tím zabývá. Velmi srdečně mne vzal k sobě a tak jsem jej navštívil v jeho střechovém bytě. Měl opravdu veselou a vřadný betlem. Ukazoval mi i jesličky, z nichž stále ještě vnikaly nové figurky - znovu dělal pěknou postavku tehle sestry. Také v jeho rekeci se vyjev narozem odebíral ve „střechovém kául boudě“, do jehož postřechových stran natleli příměří pastýři. Byl to ovšem zcelabní pražský betlem, spřávný o skutečnosti svého autora - v pozadí se otáčela, kde pražského hmljnu na čertose, který si tam ten pan dmedl kam u obnovovat. Sám byl na venkově milokdy - téměř vždy. Více jeho tatinek, který byl v době někde setkami měl už hodně přes sto let, pravil většinu života v Praze - ten však z tráhy nepocházel - přišel tam, když mu bylo něco málo přes drcet let. Nikdy se domi nemoval, ale přinesl si odtamtud ohromnou křku k betlemáři, kterou zeděl i tento jeho syn, rozenny hrážák, v oné době již také více než sedmdesátiletý postava. „A odkud pocházel váš tatinek?“ zeptal jsem se, protože mě kralil betlemu mne to zaujímalo. Odpověď byla více než překvapující: „Z Poličky“. Pan Ladislav Kusou sám ovšem nikdy v životě v Poličce nebyl - neznal ani českomoravskou vysočinu. A přece bych byl rád, že v něm a v jeho myšlení i citem tu naše Vysočina žije dál, u nás to snad trvá... Jak bych tedy rád mluvil Kusou, ztrácející se mi kde si v mlze, nežli za hmot do poličských betlemářských rodí?

Pro navštěvce u těchto zářných sympatického přátelského prostředí jsem o něm psal nejmladšímu poličskému betlemáři z jezulátko-andělského nede, tehdy ještě vřadě obilopei, panu Bohumiru Andrlorí: „Vidíte, tak povra, tak silná a se ranně, je také poličská tradice, že v rodinách, kde bývaly chalupy vřadě a kde byla předníkem nejen zájmu, ale také básky, trvá o přechod po lndu generací i když možná ve vřadím jmen se žije namljví už docela oledy. To Vám ovi povědět také pro poznání, proto jsem Vám o svam panu z tráhy psal - to, co děláte, je dobrá, krásná a užitečná věc. Mělna uslyšíte hodně zbytečných a pravděpůbných věci o městě a krajini kde žijete. To, co Vy děláte, v nich možná nebrude ani zmíněno - a práce to svým způsobem patří k podstatě, k jádru, k duši člověka našich kopek, který byl často třeba drsný, ale zároveň opravdově houbavý a jeho skutečná neofitněbná zbečnost byla obsávena v celém jeho životě, v každém mervu. Ž mi vynústalo i to naše betlemářství, které nikdy nebylo samocílné. To sednes někdy málo chápe, protože doba se hodně změnila. Ale základní pravda lidového betlemářství by neměla být ani dnes jená než třeba před sto lety: život se tu více žstvo vřadě jak, život nebyl nikdy ničím, ale za všech okolností toužil stanout vřadivodu, který je ustat toho, kdo snas přišel semout. všechny zbytkové starosti a ukápat nám neu, co nás všechny nekonečně přesahuje. Ve životě tuha jít k opravdovými jsem zde nikdy neudylá, lidé se namáhali vydat ze sebe co nejvíce, aby tm skutečně odavili tu největší udlost světurných dějů - udlost, která se neodchýla jenom jednoru, ale dále se v nás vřaděly znovu, neustále. - Bez této podivuhodné zbečnosti a bez jejich projevů (neznáš patř obělmáři) by Vysočina přestala být Vysočinou. Vřaděla-li Vám někdo jenom o krásě kopek a o užítku z nich, nebo napuke oprávněně, nekonečně chatach u mých kůl v našem kraji, pak měmí jenom o vřadějši a nepodstatných věcech. Čím se zabýváte Vy, milý příteli, to patří k podstatě.“ (S. 72)

Bude-li zdejší muzeum editovat jedinou pravidelně informující své návštěvníky o současnosti životě lidí v tomto kraji Československé vypočítání, pak se jistě neobejde ani bez rozsáhlé expozice politických betlemů. Zatím tuto tendenci nijak výrazně neprojevilo - nezábudo dosud ani se obě-
 nam. Betlemské betlemy - pravdy je nebyly zničeny - jsou stále ještě v nálezech, ale pro muzeum nebyla do této chvíle vykopána ani jediná figurka. Ba není v něm ani jejich foto-
 dokumentace. Nepočetné vzpomínky zůstaly u otopšívání a systematické pořádání zdejších mu-
 sejíků stírák má pan inženýr František Bukáček; putuje pocházel ze staré českobohémorské rodiny
 na Křivčanech, nachrámětel nálezků cenou kromě památek po církevních jech stovkách
 na Vysočině. Zdálo se mu důležitě dokumentovat a zveřejnit venkovské jevy, katolických rodin,
 přece však se při svém neupřiměl uvěřit samostatnosti, jak může jedinou nebezpečně
 zkrástit pohled na náboženský život regionu. Betlemy jsou jedním z nejvyšších zdejších
 životů katolického a možná právě proto uměly jeho samostatnému zájmu v době,
 kdy se dalo zachránit a předložit mnohem více dokladů, než je to možné nyní.

Přednáška o vzniku a vývoji náboženských jevů, upřesňovaná pro čteny stovky česko-
 slovenské církve evangelické ve starém lutheránském kostele sv. Salvátora na Stráně Městečku
 sedm v sedmdesátých letech, konal jsem textem modlitby: „Pane náš Ježíši! Tváři se mezi nás do
 jesti světa vymaněného prostoru a časem, abje svítlem jímž postupuje celý vesmír, nářel nářel
 byl a napelil nás žurnatou, která hosi vřelou žití. Ty nejsi onen mnohdy jistěto pohled jelek se
 stál a konsumních horáček. Lidoví betlemskáři o Tobě svědčili lépe a vymluvněji než typické ba-
 by doměké a lesnážních pověr. Tyvíš, že to, co mnozí nazývají bohatstvím, je jenom maso jejich
 chudoby, a že to, co oni pokládají za chudobu, je prosyeno bohatstvím Tvé lásky. Nadpuz, aby jistěto
 máty brněly, naprosím promiň si nám i Tvoje narytí patřičného zdaje. Chceme jimi vstupit do Tvého
 života, jako Ty jsi vstupil svým zrozením do našeho, a s Těbou objevit všechny světy. Pročobčas
 ni a v nás Město jimi ulicemi velkomet pávě tak, jako bydlí pod stíenkami vesnických chatek a v sí-
 dlech vřel, kdo i promiňme lidskou moudrost, dovolit prozřít děsivou prostotou Tvé vědomí radosti.
 Stálo jsi, je možná naše stý a že nás už nikdy neopustíš pro překážky naší slabosti ze svého vědného
 města, v němž Ty sám jsi našim chrámem, našim chůnem, městem a všemi hvězdami. My Těbou slávu
 děláme, že jsi nám dopřál abychom to poznali. Teď už můžeme s lidem a bez zofalání stanout
 před věmi Pílaty světa a nemu sime sebat. Je-li v nás skutečná bibliotéka a nářel pávě jsi zdu,
 pak můžeme tráti v drah jejich neklidu svědět a radosti a jistotou a nebeským Jeruzalemu závěru
 lidských dějin, do něžž jsme svým niterným zmrtvýchvstáním jiz vstoupili na tomto světě.
 Dense nachýlil a připovídá se. Ale Ty, Ježíši našich věnoc, Ty s námi zůstáváš. Ty, který jsi Slo-
 novatlem našeho života, obnovuješ věčno. Svým zrozením jsi posvětil kmeti žemě. Dal jsi na-
 rvj náměs našemu jednání. Zeměť jsi pro nás na křivč. Dřívit se nám v celá a ve vlně.
 Stáváme-li se zároveň Těbou, nepotřebujeme jít být jenom svými sebou, nepotřebujeme být
 bezvýhradně stotěněni a sběsti a zdukem. O světech. Vřelení se celým našim žitím a všemi
 žitými jako naše vlastní krev nosíme radostně vědomí slov, jež napsal apoštol Pavel: Nejsme
 jiz my, ale žije v nás Kristus. Ano, nejme to jiz my, ale žijet v nás Ty. Amen.“

Šironikáři a písmáci

Po celé devatenácté století se na Poličsku dale rozjel, tradice **kronikář-
 ské a písmácké**. V této kronice jsme o nich hovořili již na více místech.
 Vzpomínali jsme na poličského krajčevského mistra **Tomáše Sýko-
 ru**, jehož kronika z let 1731 až 1794 je uložena v městském muzeu, vime žu-
 rá o **Josefu Flídrowi**, jehož zápisky z 18. století se dostaly do litomyšl-
 ského archivu, o dnešní staré místní rodiny **Martinů** i o dalších zde-
 jích lidech, kteří tuto v podstatě barokní zvyklost organicky přenesli až do století
 devatenáctého a dovědí i ji tu rozhojnit a ještě prohloubit. V době Sýkorové i Flídro-
 vě psal na Damasku své záznamy knihar **Pavel Hanuš**, jenž dokonce
 hugotova tiskárna v Litomyšli vydala v roce 1804 listem „Korunku aneb vlněk pa-
 nenských všechněm šlechetským paním, toho jazyku užívajícím, k vzájemnému potěšení a
 užitečné oddání“ (in: Jaroslav Špaček: „Kronikářství“, Společnost pro rok 191-195). Na přelomu
 stovky věků žil na Poličsku **Matěj Breň** ze Širokého Dolu, který tu opisoval a po-
 ručoval zdatil církevní zpěvníky, řeholních opisovačů, doplňujících příjemná díla
 vlastní invenci a občas zvyklo je svou vyřizovanou fantazii, byla tenkrát na Vysočině
 rovněž celářská - mezi nimi by bylo možno jmenovat například Františka Wernera z Mo-
 ravné Smatky, Jana Šira z Nového Města na Moravě, Františka Musila ze Štáru nebo kronika-
 ře a písmáka Josefa Svobodu z Rávie. Jejich dlouhá řada vedla až k poličské **Terze
 Andrlíkové**, která si upraveně opsala celou Dantovu Brěskou komedii, sama pak

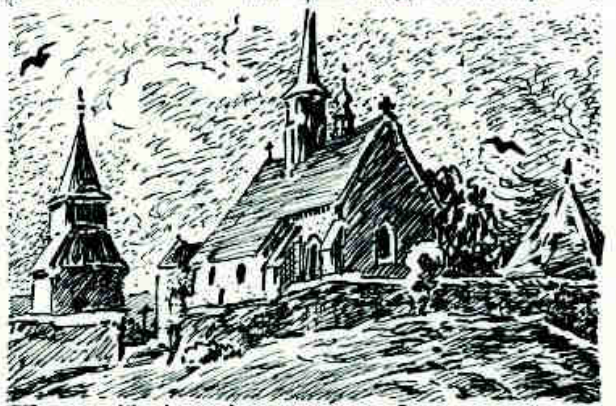
psala osobní krahly, vesmě i divadelní hry náboženského obsahu. Hodně místa jsmo tu
 již dříve věnovali významným rukopisným kronikám Poličky z per **Jana Sed-
 lického** i **Antonína a Karla Hájků**, podobnějme se je již jinde jmenovali
 přit jak o pamětech **Petra Neděle**, tak o bohaté písmácké činnosti zdejších
 katolických kněží **Filipa Neděle** a **Václava Mikuláše Kříže**. Mu-
 sejíni aebur ohavní paměti měšťana **Jana Záruby** i jiných mystiků občanů. Také
 řádk rukopisné pozůstatosti piaristy **Josefa Václava Justina Michla**
 vulgo **Drašara** bychom mohli zařadit do této skupiny, ať už jde o jeho obsáhlé poku-
 sy uspořádat jemu dostupné údaje o historii města či o rukopisný vlastní životopis, který se
 později stal spisovatelce **Terze Novákové** hlavním pramenem k románu „Drašar“. Jako osobité př-
 mácké projev (tedy nejen se zřetelem křtom) lze dovést iž nekonztruovat jeho ekumenické
 náboženské postaje a názory, jež nikal psal a publikoval mimo jiné i v době projektování a stav-
 by nového děkanstvího kostela svatého Jakuba v Poličce.

Významná je kronika místní patricijské rodiny **Kasparidesů**, jejíž zji-
 řené matřiční zápisem u poličského děkanstvího nářadu i zápisem v městských vlnkách
 sňahaj (podobně jako zápisem o rodu **Martini**) až do 15. století (viz Archiv města Poličky, rodn-
 né spisy z 148, rok 184). Zápisem postavu z této rodiny je pro nás zejména barvíř **Em-
 manuel Bořivoj Kasparides**, který vládl právě tuke dohře perem jako šest-
 cem. Narodil se roku 1829 v Poličce. Ž matřičny stanný byl potomkem letovického mlýnárů Jar-
 ošů, jednalo jeho otceje z „janořevského“ rodu, který byl katolickým knězem, předčívá úřady
 po potlužení vlastenecké projev domnělého prostěká; druhý, který přišel jako profesor v Jihlavě,
 stal hrovným štitelom obnosnětých myšlenek nahoravě. Sám Kasparidesov otec byl zanečauý sběratel
 místních památek a stoněk konžičal tráv. Rodina Kasparidesů měla v Poličce barvířnu („barvěni“) a
 mandl. Když se starší zruzenec, který tanimau vedl, přizval na jiné místo, byl Emanuel Bořivoj nusem
 přerástit studiu na vědně technice a vrdit se doměly se ucel vedení podniků. Než to učinil, vyjedal
 si ještě mládnýj sroben k emě do Brněra a do německé Kostnice k mřím, kde byl upsal Mistr Jan Hus.
 Kromě toho i sám posledního tvorou potýje. Rodinnou tradici i vřehovnu patřil k národním náro-
 dčím a starjanofílům - se stejnyk důvodů investoval už dříve něly balkánský poloostrov a za stu-
 dii ve Vlně se začal učít rusky, polsky a srbcky. V Poličce patřil k blízkým přátelům purkonista Josefa
 Simoty a s plnou věrou se věstřil místně vlasteneckých snah. S několika přáteli tam založil „Slo-
 vanskou Lípú“, sdruženi, které pořádalo své - napel jizitě káje - sběratel jeman k něho v barvěni,
 jedaké vlně „Vlně“, který patřil Smotrově rodině. Pravidelně obřadil Národní listy a kupoval vlaste-
 neckou literaturu, nář obřadil Poličského i Havlíčků (jeho dílo znal téměř narypěť), za nejvyšší provničí
 považoval „Vlněnost národní“ (jak se zvanovala jeho mučta Jirama Šamberova) a často se odručoval
 k hostu „Národ nad rodinu, nad vlastní život“. Škal v českych představeních místního ochotnického spolku
 (viz křej: Ochotnické divadlo Polička 1894, str. 120) byl jedním z iniciátorů stáhlého divadla a zpěráckého
 spolku „Kolba“. Předponel Smotrově vlasteneckou koncepci vřavky, nového děkanstvího kostela. Ipi-
 soval a štval vesle českyk křivč. Sám se také potvřel vřevovat: zachoval se někdy jekim-
 mstranek naučení a mporinové vlastenecké hřeměly, jež psával do pamětníku vlně. Tak např.
 udal: „Jak zahrada své kvítiky / opatruje pečlivě, / tak své zřevně štly / ved k dobrou nečině /
 Křevodu, k jazyku svému / probud' lásku upřimou, / ať se v budoucnosti stannou / vlastní jvou oparu.“
 Někto: „Co jsem slíbil, plním věrně / na kopečku jest barevně (t. j. barvěni), / v m Třech předků rodina /
 pět stovlet přetývala. / V m těž kolbka stála, / v které Tvá mláča stáde spala. / Bud' vždy věrně paměťiva /
 svých předků co dca zřevně.“ - Jmé jeho vesle se zachovaly i na nahu některých obřadů, jako
 například byla: „Že jest v pravě pole Boží, / kam se bohatě s chudým vlní / Rolnik vedle měřana /
 Kto jejich prách noszta? / Mladý, starý, pomichani / Jako sime rozervany / Jeho řečice tu v hrobě /
 Pódbni jsou vřelom sobě / Tož těla krásy zbylo / Červim za potravu bylo. / Sucha země, trochu trávy /
 Požástafo z celé stávy / Sotva praehu hrst / Křevě tuto prst !!!“ (Obřadna muca v Poličce, in: k. 27).

Zajímavým svědectvím o Kasparidesově smýšlení, ale zároveň i poměrně bohatým dobovým
 dokumentem širého historického dořadu je jeho dlouhý dopis jilavské sestřence Julii Janušové
 z 11. srpna 1868, v němž nářně kři příběh slavnosti při položení základního kamene Národního divadla
 v Praze, jiz se ovně zúčastnil. „V našem životě jsou okamžiky tak slastiplné“, píše, „že ani Polky na,
 kdyby z hrobu vřel, svým řečnickým nadáním by jich vyřihovch neobvedl.“ (-) Řítoval jsem ku Praze
 (-) s takovými pohnutím, jako Rus k Moskvě, Polák k Wavelu, Moha medám do Mekky - ale takové krás-
 sy nemohl jsem čekati! Pohled na velebně město v srdci naší vlasti, sta věží, stříbrně se vřarzu, na slun-
 ně paměty našich předků, u nichž Čech tu pěst, tu pláče (-); všecka ta krás a bohat mě ohromila.“
 Křevně popisuje průběhku pražské pamětk. Jež pro něho vřevněla jilavskému do mě, kde kdysi stá-
 vala Telčanské kaple. Tak kři vlastní příběh slavnosti, vypořídání nářtníky a štly, že tuo vedleke-
 pu mamětněti nářdní jednoty už nemohli vidět slastněk. Křevome se podělit i vřevněmi
 osobními zřevněmi, stoněk si vřevně: „S hřevně Ti, milá sestro, sděluji, že jsem v novověstřan
 divadle zpřal všechny písně z jedněk not z Riegrem, po koncertě mřivl jsem někdyk už s patriarchou

ve státní, zejména v primárnímu znaky s klenutí dnoe již zbořeného presbytáře a kámen v řezě s letem a datováním 1597. Naposledy: „Znalý na klenutí presbytáře chrámu sv. Jakuba v Poličce, maloval Emanuel Kašparides 1897 (po otni r. 1895)“. Otvaz č. 27 je otváčací, „Chrám sv. Jakuba v Poličce po otni r. 1895 od zavra „a signaturou „E. Kašparides 1894“.“ - jako bylo určeno v říjnu těchto obvinění, vime zčásti se vzpomínka zrodiných, přičtená k i z dedikaci na zadních stranách některých z nich. Maloval je „dle paměti“ jako více či méně dokumentární upomínku na minulost města prodeči i pro nejblíže příbuzné a přítelů (například „svojím vědomím Janu a Marii Filipovým“). Ze zpráv „Jitřinský“ i ze zpráv z vyřizování, sešlání muzejního spolku v Blatcích si pak měly být zprávit informace zprávením, že jako rybní dílna záměr a postavení stálo za tím vším Kasp. viděním vlastenecké záměry po odělní - vlna a zveřejnění, „naši staré minulosti“, zejména pak konkrétní úkol vzájemně plátní staré městského opavření, který vyplýval z autorova členství ve výboru. Romanticko-historický pohled hrál i něho vědecky rozhodující úlohu. Všechny zachované obrazy do- svědčují, že Emanuel Bořivoj Kasp. vlastenecká a lidový kronikář, je jeden z řady oněch visibůh malířů - dokumentaristů, jejichž snahu po zachycení místních paměti- hodností vědecky zároveň doprovázel živý výtvarný cit a smyslový vztah krealitě. Byl v pravém slova smyslu jedním z těch, kteří malují „nikoli to, co vidí, ale to, co vědí“. Odtud vy- vlnal jeho smysl pro pevně vymezený tvar v prostoru a jeho výtvarné, vyprávění o jednotlivých izolovaných podrobnostech, kompozice je do jedné celku, téměř mosaičového celku. My jsme pak dnes věnovali tolik pozornosti jeho obrazům především proto, že jejich významná část měla tak velký vztah k děkanskému kostelu, který zstal jakýmsi „hlavním hrdinou“ našeho dosavadního vyprávění. Také Kasp. kronikář byl tento kostel památkovním městem a v smyslu právě tak duchovním jak národním, stejně jako o něm snili Smola a Michl-Drašar. Když Kasp. desítkou svého záměru, věděli bychom dnes o mnohém vzledu kostela, podstatně méně a sotva bychom si už mohli učit z těchto představe. Zachycenou podobou z XIX. století považujeme ve všech hlavních rysech za spolehlivou. Pokud pak jde o jeho vzhled ze XVIII. století, mnoho říká, že i když v tomto případě není plná pravdivost - zobrazení je tak nesprávné, přece jen musíme věnovat, že vzhledu spíše zůstati z domnělky, kterou Kasp. viděl a více či méně si jí zapamatoval. - Kasp. desítkou obvinění, byly by na počátku spíše jen jakýmsi výtvarným doprovodem záznamu jeho „starých paměti poličských“, které skutečně byly napsány, ale nedochovaly se. J. tak zůstaly však jakousi ná- zornou kronikou města a chrámu - kronikou, která vystopla pod jeho štěbrem.

Zobýjho důvodu - proto, co psal (a co už nevíš) i proto, co a jak maloval - nechal jsem omi osamitě a začal jsem vzpomínku na práce tohoto místního buraně do kapitoly o Kronikářích a písmáček Poličska, která vskročili seburaněním státním do jeho druhé poloviny. - Na Kasp. desítkou jako insitního malíře, jsem upozornil zejména, že v obstarání studii, kterou se zavazelo poličské muzeum vydat jako samostatný list ještě před polovinou česadesátých let, i příležitostnými články a obsíd- ním některých sroborových celestárních vjetar místního umění jeho obrazy. Na mě osob- ný Kasp. desítkou jele práce, dneš utvářené v archivu poličského muzea, se odvolávají Arsen Polibný v knize „Národní umění v Československu“ (Národní listy, výtvarní, Praha 1967, str. 23 a 66) i Jindřich Řežábek a Josef M. Krásová v „Dějepis to hky“, vydaných nakladatelství Zlatý Kůň v Brně v r. 1968 (str. 37). Kasp. desítkou celkový pohled na město umění knadel z r. 1905 je v teh. knize o národním umění také neprodučivou (například č. 52 na str. 20). (AMP 262)

Z kronikářských a písmáček tradic Poličska vyrástl také P. Josef Ehrenberger (Empenger), rodnák z Korouhve, pozdější vyšehradský kanovník a oblíbený spisovatel populárních povídek, hojně vydávaných a čtených po celém českém venkově.

Narodil se 22. července roku 1815 v Korouhvi u Polič- ky, v chalupě ležící směrem k Makšičkám, kterou dal postavit jeho otec. Byla mu čtverlístou, když tato chalupa dostala novou lomenici, na níž je dosud čitelný nápis: „Behalten bud Jan Jezus Kristus až na věky. Amen. Tento krov jest vybudován nákladem Jana Empengra léta Páně 1819 dne 24. máje. Mistr Jan Cacek, Jan Mach a Frances Naud- til.“ - Josef Ehrenberger, jeden z průkopníků poličského občotněkeho divadla ještě z doby, kdy divadlo bylo stále spřávně chápáno jako mysterium, pitně psal už od mládí, a tak už jako bobostovec, v roce 1839, publikoval něco z toho v praž- ských „Květech“. V letech 1844 až 1847 pak už pravidelně zveřejňoval své osob- nívlastenecké povídky a mnohem později, od roku 1875 je vydával nákladem Lyub- metodějeve tiskárny. Velké obliby doby například povídky „Boj a vítězství prav- dy Boží v Čechách“ a roku 1842 i „Čermáková rodina“. Často bývaly s posměkem připomínány také povídky „Kapička pod lipami“, „Vlasta a Markéta“, „Invalidi“, „Ostruh krále Jana“, „Průvina mladý hr. Šam“, „láťar na Moravě“, „Bratr Re- nat“, „Dar Amosta z Bardiabie“ a mnohé jiné (kniha str. 116).

V knize „Zásluhy du- chovenstva a řeč a literaturu českou“ z roku 1880 napsal o něm přátelý sm- chomný katecheta J. Jezek: „Jeho výtěžné práce nemalo připřely k probu- zení národního vědomí. Ehrenberger líčil obratně a věrně národní postavy a mravy, učil mlá- dež charakteristi- cké, pěstuje humor i etos jedním k radosti, druhým k nelibosti. (...) Některé z jeho prání i do našich jazyků přeloženy. Ba že malo jest zabavných spisů vědecké literaturě, jež by se Ehren- bergerovým vyrovnaly, jak poučným obsahem z dějin domáckých a ze ži- vota lidu, tak ičením živým a nenuceným, slohem jadrným a v pravdě národním“ (Cypriánová, národnímu v r. 1880, str. 106).

Josef Ehrenberger napsal také povídku „Poslední poprava na Šibenicím vřechu“, spjaly- e se záčati o místní poličské pověst, kterou o něco později zdramatizoval Fran- tišek Zákrajec a vydal pod názvem „Amerika“. V historii poličského občot- někeho divadla od jeho vzniku až do roku 1894 napsal o jeho Zákrajec hře Karol Krajec: „Pán spisovatel hry šestti i knižli poličskému obecenstvu, které by změny těžce neslo, v hlavním rysech podání Ehrenbergerova, doplnil je toliko z důvodů divadelních“ (k.k. Otčenáš divadlo, str. 56).

Tak tedy byly Ehren- bergerovy příběhy v Poličce čteny, oblibeny a téměř doslova památny. Tento lidový kněz znal dobře jejich duši, splněl myšlenku i řeči, rájny, vyvolali a tradice. Od dětství čítal ve starých kronikách a naslouchal obzorným úvahám vesnických písmáček. Stal se jedním z nich a odával své bytostné písmáček do vytištěnější literární formy.

V roce 1880 podnal pítena Ehrenberga a jeho tvorbu zvlášt- ním článkem Jan Neruda: „Ehrenberger - již po- slední ze starých našich povídkářů!“ Vzpomněl tu vložně jeho „vlasteneckých povídek a pověstí“ i kdysi tolik prostulých „Ostruh krále Jana“ a ocenil, že tento katolický kněz podnikal něco, co v Nerudově době již čunlo stále méně spisovatelů: že totiž náš písmák a povídkář psal skutečně „pro lid“ a že se tomuto úkolu, jinými snad opomíjenému, oddal celým srdcem. Na konec Neruda dodal: „Ehrenberger také prostul co kazatel. Nějaké dotčené literární kázání jeho, zasloužilého kmeta, našlo by obecenstvu co nejhor- nější“ (Humilisty 10. VII. 1880; viz J. N., Adobitny - I, čs. spomínk, Praha 1951, str. 246 - 247).

Jan Neruda se nemýlil. Tento vyšehradský kanovník a český spi- sovatel - písmák, narozený v Korouhvi a vrostlý v Poličce, byl

opravdu zároveň vynikajícím kazatelem, ve své době vysoce oceňovaným, a některé jeho homilie byly prodávány i knižně.

Jsou to zejména „Dvacetero řečí a promluv příležitostních“ z roku 1854 a „Kázání na všechny neděle a svátky celého roku“, vydaná l. p. 1855. V jedné promluvě, uveřejněné v první z jmenovaných knih, říká: „Za našeho věku netrpí úkora a lebkost kněžstvo, ale sám Kristus. Za našeho věku nežde se mětorem nepřítelským na jednotlivce, ale na celou budovu Cirkve Boží“ (Dvacetero řečí a promluv příležitostních, jež čítá a křesku podal Josef Ehrenberger, uveřejněna v časopise v Praze 1854; řeč při nastoupení postyjitěho ošadu dp. Jana Miličáky, duchovního správce v Lichně o neděli třetí po svatěbduše 1853; str. 14) - A v jeho kázání pro čtvrtou neděli postní, začínám do knihy druhé, čtème: „Nemilejší, v nenávisť příšinou lotry a katany Kristovy nepojmejme. Čím více zavěříme na ně, tím více zavěříti musíme na sebe: neboť oni jsou zrcadlo, v němžto my dvárnost svoji nejzřetelněji spatřujeme - a mámi za to, že je jejich svátost tak bolestně srdce Kristovo neporanila, jako náš neděk, na něm ve svátosti oltární pácharů“ (Kázání na všechny neděle a svátky celého roku, jež čítá a křesku podal Josef Ehrenberger, první půlletí. V hradei Králové 1855. Viskum Janal. Topolná, muho národního Muzeum, Čtvrtá neděle postní, str. 116). Ehrenberger dále věřil, což je duch pokání, všechny hříchůchby pro celou Cirkvu...

A v kázání první neděle po devítiniku prohlásil:

„Od té doby, co Spasitel náš pokrajích své vlasti putoval a zastupím slovo Boží zvěštoval, od té doby mnoho je času uplynulo a mnoho se ve světě změnilo. Zmizely říše, zmizeli národové - a na jejich místě objevili se říše a národové jiní. Sesuly se hradby a města nedobytná - a na jejich místě vstaly budovy nové. Mnohá požehnaná krajina ztrátila nebanlivost lidskou svoji bývalou curodnost a naproti tomu zase mnohá poustá a lehota pilnosti člověka proměnila se v pluhu výnosnou. Ale jediné přile po všechny ty časy ve svém způsobu se nezměnilo a ode dnů láne až podnes napořád stejné zůstalo. Již sám Syn Boží rukou svou je vzdělával, potom svoji je zulažoval a semenem dobrými zasíval. Po něm a z rozkazu jeho hleděno bylo a pěstováno bylo s bedlivostí nepřetržitou během všech věků až dotud: a přede zůstává neourodné, zůstává namnoze skalou, zarůstá trním a toliko samotám setbu dobrého semena přijímá a výstek nějaký přináší. - Ptáte se, které by to pole bylo? Nejmilejší, jest to srdce lidské...“ (tamže, 1. vydání po devítiniku, str. 88-89).

Tedy leckomu slova mohla v praxi dobře zarůst z kazatelny jako, ovšem ne národním pro každého, kdo si sebou spozorování naměruje dosaženou již dokonalost, sílu nebo vůleštní dušou uplání, zaručí jej před jiné. Jako dobře připomenutí pro každého, kdo se už zase znovu ukládá a kdo na troskách zhroutěných jistot minulosti státi bezděčně iluze jistot nových. Dobře připomenutí pro toho, kdo je nezvratně přesvědčen o spolehlivosti svých předsevzetí a domnívá se, že není možné, aby neřekly sám sebe oklamal. - Ehrenbergerova dobrostřednost dovedla v kázáních i v normativních jinych oblasťech jeho neuvávně pastorální práce odklonit „mudrý poklad v sruči do mechu zarostlém“, ale četná literární hodnota jeho práce se zároveň zorně a zorně přisvědovala o záladnostech lidského srdce i o jeho schopnosti přesvědčivě obelhat svou vlastní dobrou vůli. O něco později, v jiné zemi, v jiném společenském prostředí a s jiným filozofickým zaměřením avšak o stejné životní zkušenosti slavný Ehrenbergerův sručovatel Friedrich Nietzsché: „nejhorší nepřítel s kterým se můžeme setkat, budeš vždy sám sobě; s tím na sebe ehláď v doupatěch a lesích“ (Zápasní Záhadná Oostřiněho; jed. o. Věsta, l. p. Praha 1967, str. 63) - Bočních Čechách se ženitvat uprávdo, že vyšehradský pan kanovník P. Josef Ehrenberger, kněz, písmák a český spisovatel, je opravdu kazatel na svém místě - talerý, jaký je v každé době zapotřebí. Jistě se jim osobním zjevem a přednesem dovedl dát promluvám patřičnou váhu. Ale zároveň své homilie pečlivě přemýšl zpracovával a podařilo se mu vtisknout jim takovou literární formu, že mohly být vlastním životem a hovořit lidem do duši svou vlastní převládající silou.

V kapitole „Posvátné řečníctví“ autorové již uvádí o českém katolickém duchovenstvu připomínal smíchovský katecheta J. Ježek zejména Ehrenbergerovy sbírky nedělních a svátečních homilií (str. 179), příležitostná kázání (180) i jeho časté příspěvky do „Posvátné kazatelny“ vydávané tehdy pro potřeby kněží (str. 181) a dodával, že Ehrenbergerova kázání ještě

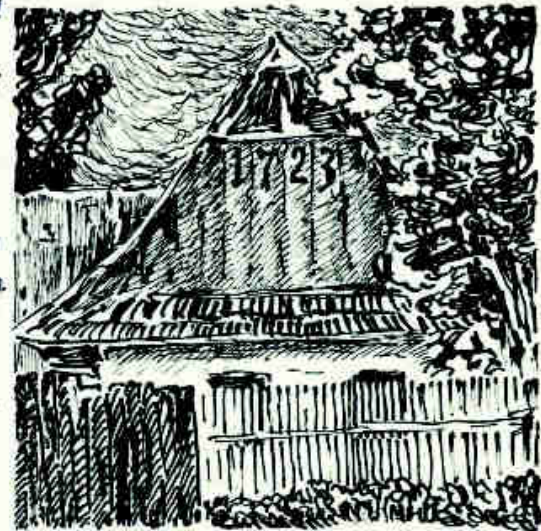
spolu s příspěvky několika málo dalších autorů „jsou pravou ozdobou literatury homiletické“ (Základní duchovního učiva katolického, Praha 1880, str. 182).

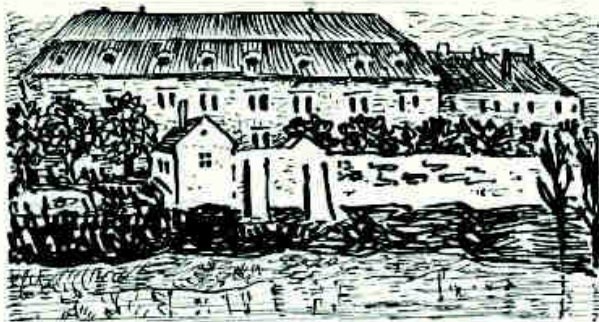

Po stopách písmáků v Bystřem u Poličky bychom se mohli vydat hluboko do 18. století. Mezi jinými tam v ano době vcholočeka barokku pod panstvím Hohenambursů žil také sourod Václav Kukla, který pilně četl Bible, psal básně při proměně a rád přemítal o vztahu člověka k Bohu. Oženil se s Terezií Machovou a pracoval na panství, jak mu ukládala rolní povinnost. Jejich syn Jan Kukla zdědil otčevu učení, vážnost u Písma a hloubání o jeho obsahu. V mládí prožil bratřivou dobu dozráními josefinských reforem, von par a cizí z nevládu vřek od posádku nacházel v evangeliu. Seznámil se s bystřemskou dílnou Nibžetou Findejsovou a z jejich manželství se narodil v roce 1810 chlapec Antonín Kukla. Vstoupil větší stavem, „polo dřevěné, polo zděné“ a až do posledních let si pokračoval menší hospodářství - asi dvacet akr pole. Byl dovednat žnat, nejdříve s franšičkou hřívěkou z Bystřeho a po její předčasně smrti si pak ještě přivlel nevěstu z Hlavoce.

Pozoroval konlivost v ukoněch obzírnosti a později se přikládal xterciálnímu. Denně četl Písma i životy svatých a neopomněval o věstku otce knihy. Nezanedbával vřek ani denní modlitby a povinnosti vyplývající z ustanovení laické nehoře, v nich později stále více neohlázel své životní postavení a naplnění.

O dva roky později než on, 4. dubna roku 1812, se v Bystřem narodil jeho trvalý životní přítel a bezprostřední příbuzný Vincenc Federell-Vedrel. Ten se vyučil v Chrudimí komijnickému řemeslu a pak se již natrvalo usadil ve svém rodišti jako komijnický mistr. S autorním Kuklou začal brzy sdílet větu ve věstu, co „je psáno“ a co svědčí o Božích i lidských činech a myšlenkách, ba vůbec o mimulých událostech, z nichž „můžno čerpati poučení pro vlastní život a pro léta budoucí ve prospěch vřek“. Vedrel ehlodivál často k bystřemskému ševci Brtovanovi (a jeho trávě jmenovně dlejší podobu Batorumy ehlodivý), v jejich svitřnici pak spolu snili otrom, jak by

mohl svět vypadat, kdyby se opravdově spravoval ježišským evangelium, jak by si všichni navzájem pomáhali a se světem by zmizela zlost, hřada i věsná zloba. Také Britanni ovsi bývali v Bystrém ve všeobecné dověře pro svou světlou a vyváženou se o nich, že jsou „vědomci“ rod. - V souvislosti s událostmi revolučního roku 1848 učinila spisovatelka Tereza Nováková komičku Vedřela druhou hlavní postavou svého románu „Na Librově gruntě“. Představila ho čtenářům jako člověka, který „až zarážel úřady, jako chlapčenkou postavou“, měl vládu podlehlostu tvrdě, krátké nase vlasy a vonky pod bradou vyholené, modré oči, rovný nos a úzké rty (vydání SN KLUM z roku 1956 na str. 312) a všem byl znám jako ten, kdo „se zná ve starých kronikách a lejstrách“, neboť „silu jich přečet“ (314-315). Vedřel prv byl vel plachý a málomluvný, většinou o své zálibě snižoval nebo mlčel. Svěřoval se jenom několika nejbližším přátelům. „Lidi se mu смеjou a žena mu brání - tak rejš je s tím tieho“ (317). Živě se zajímal o velké společenské a politické události, od nichž si bylo možno očekávat podstatné změny v postavení prostých a chudých lidí. O nadějích na vzpouru poddaných proti vrchnosti prv snižoval tak: „Kterak u nás by to dopadlo, vám nepovím. My jsme tuze povinná knev! Uděláme povyk, ale pak si přeče všechno dáme líbit“ (341). Žena Barbora nesdílala jeho zájem pro historii:

„Kdyby mohla, všechny listiny a lejstra a kroniky by mi vyházel a spalila, jenomže jí je dobře schoval. (...) To se (...) zamilujete, žensko nezdáte a pak s u jdete sprážen do konce života veďejšho, je vám ouzko a pomoci si nevíte“ (342). - Naděje zůst pane Palackého: „To je nejučenější muž v celým českým národě (...). Mám ho taky ze všech panů vlastenců nejrejší. A víte proč? Pan Palacký spisuje tu naši starou slávu českou! Skrze něho přinde zase k oslavení“ (str. 363). Naděje Kukla, když četl Vedřelem započtený Palackého článek „Co jest konstituce“ z Národních novin, se vyjádřil: „Tuze krásně se to postoucheš, zrouna kerak modlitba nebo kázání mákej“ (367). Když si sedláci pochvalovali zrušení hlaviních nobotních břímění, Vedřel prv namítal: „Však to žádná svoboda nejní a nebyla! (...) Dareně jsme se těšili, že stará česká sláva přinde k vobnovení. Čechové jsou utlačovaní hři, než bejvali! Co jen s pamem Havlíčkem uděl! Vedřeje se mu steská v těch vlouřích jako lotra nákyho hotrim věněj - kdož u, jesti nám tam neumře!“ (368). Vysvětloval: „Myslíš jsem, (...) že konstituce vobnoví starou českou slávu, vo kteréj povídaj kroniky a listiny. Byly to jenomej sliby bludný! Tak at je uchovaná alespoň její památka.“

Pana Palackého jsem si dyeky tuze vářil, skoro jako pana Havlíčka, protože spisuje českého národa děje. Je to učenej pan a ja jenomej sprostěj komiček, nad nímž se zámecký ouřadníci a měšťani v rynku vypínaj. (...) Když pan Palacký spisuje kroniku celého království českého, ja chei složit alespoň kroniku našeho města Bystrého!“ (407). Proto Vedřel sbíral už od tonaryšských let normanité listiny. „Mám jih plnou truhlici, a tak dobře jsou uschovány, že Baručka mi na ně nepřinde. Na Švojanově, na Frišberku, v Korouhi, kamkoli za prací jsem přišel, dyeky něco jsem si vynášel. Těším se s nima, rovnám si jih, opisuju, kde je toho potřeba, - až jih budu mít dost, hned se do sepisování kroniky našeho města pustim. (...) Nejdřív chei sepsat kroniku panství bysterského (...). A něchče nie neřkejte (...). Jsem Bysterským stejně pro poskčeb, že zběram plešnivý lejstra, - kdež by ti dbali, aby rozmnožena byla sláva českého národa! Jím je pan Havlíček bláznem, - o panu Palackým snad ani neslyšeli. Pro ně jsou jenom zámecký páni, aby před nimi hrbili hrbet. Ani ti učitelové nedbají - a tak se toho chyti komiček!“ (str. 408-409).

V románě Terezy Novákové přeje mladý Jozef Libra Vedřelovi, aby měl šťastnou rodinu a nemusel se pro své jediné štěstí vydělovat peníze a listinami - ten se však skoro pohrdavě usměje: „Každýmu na světě něco jiného k radosti slouží... Mně ty listiny a kroniky. Myslim si někdy, že se v nich přecej dočtu snad protočto radostnějších pro naši českou zem časů, nežli jsou nynější“ (409).

Práce, jíž se Vedřel s takovou pilí ujal, došla nakonec v městěčku přece jen širého uzdu. Jeho názně nestrženě a ve svémlehu i v truhlicích normanité poskládané a před časem sob ohrané zápisny, jimiž si přeal oslavit své rodiče i českou zemi a její řeč, byly posmátně soustředěny a spazány do dvou velkých foliantů. První nos označení „Dějepisný seznam všelijakých proměn a jiných rozličných příběhův a událostí v Čechách a jinde, hlavně pak v Bystrém a jeho okolí od roku 1262 do roku 1786“, druhý se jmenuje „Bystré, Trrz, potomně Zámek, dějiny a držitelé jeho“. Vincenc Federsell-Vedřel skončil v Bystrém 21. dubna roku 1895 ve věku 83 let. Dnes má tam na hřbitově důstojný pomník v podobě nosené kroniky, ozdobený tuším někdy koncem padesátých let.

Také příslušníci rodiny, pokud touto rodinou máme na mysli některé blízké příbuzné, si ještě v dalších generacích psali významy o událostech a památkách v obci, pečlivě zápisny o počasi a přírodních pohromách, výstředně příběhy, povísti či útržky, občasť tvorby raných věsteb, osobní data, rodinné kroniky a náboženské úvahy, vyprávějí z jejich rozprávění nad Bibli nebo nad obsahem výstředně kněžských kázání. Tato snaha projevovat už výše zmíněný Vedřel o málo starší příbuzný a přítel Antonín Kukla, od jisté doby člen Frtého řádu svatého Františka, horlivý věřitel, denně dodržíující přemy rytmus modlitebních úkonů i skutků lásky. Jeho syn, Vedřelův synovec Jozef Kukla, narozený v roce 1844, vyskolil se u svého strýce Vedřela v komičkém povolání a kromě kámerlas se od mláde naučil i učet k české knize, ke starým listinám, k historii svého kraje a k duchovním tradicím, v nichž byl vychován. Životní zkušenosti získával od čtrnácti let „na vandru“, kdy se živil přezítostnou prací v různých domácnostech i u náhodných zaměstnavatelů. „Stravu máš jen co kde dostali, můžeme si přečíst v uvořice, přivýkli na kapky a přiběžení ke skovné stravě a k namáhavé práci lež do starodávnych komínů. Tu se mu to znelžilo a naděj se děčel k kácerovny a i nějaké naděněny.“ Právě se oženil s Martenkou, dcerou místního smedka Müllera, od něhož dostala „pěkně stavenu pro menší hospodářství“, musela se ho však vzdát, protože nebyla schopna vyplatit sestře povinný poloměnil. Tak žili mladá manželé v úživu, Jozef opět „červen komiček a zase i křakel“. Byl prv světlé vlasý, spíše střední postavy, „klidně povahý“, zloček kácerovny a marný, z jehož

jenomž stýk s větším množstvím lidí činil vědecky jisté požitky. Také v osobních vztazích byl málo stříbný: bránil mu v tom ostych. Protože byl snadno zranitelný, srovnával se naději papíru. Patruje i to, jak vedlo do jisté míry k zaměření vlastních vzpomínek. Naposled: „Děti v běžném životě s rodiči nepovírají si dění jejich a vlásti nevdí o jeho svobodném životě. Ale přetou-li si známý rodiče, až samy dospějí, tu snad probudí se v nich upřímnější úcta i třeba za záhrobím.“ (6). Dědečkova

čudná zadrživost a uctivost se projevovala ve všem - i v náboženském prostředí. Vedostnímu tónu zažních i v jeho osobním vyjádření, jež připojil ke kronice před napsáním „Můj pověst k náboženství“. Vypráví tu, jak se za školních let modlil, četl Bibli a jiné „knihy o slohu náboženského“, a dodává: „Jinak jsem vážně na věci posíral a v učebnici měl vše, co mělo souvislost s náboženstvím, pokud to nebyly věci, které byly přepjaté“ (6-7). Co si představoval pod pojmem „zbožnost“, podobně navrhl v knize, opravdu písmačské kapitole své knihy, kterou nazval „Pravá zbožnost“. Tu to kapitola by bylo možno posládat téměř za jakýsi směrtník hlavení, dědečkova životních postojů, vyzařujících z jeho jednání: „Pravá zbožnost, přísná sama na sebe, jest shovívavá k bližním; opatrně seří, ježek slabosti, bezruce z ní na sebe to nepožítelnější a neagresivnější a nosí vědy brimě větší nežto, jež nakládá jim.“ Zbožnost umí býti vědná, půvabná, ušlechtilá, svatější, přívětivá si, směřuje se, stává se na úroveň těch, s nimiž hovoří; její projevy jsou upřímné, přirozené, nezískané, bezce všeho pomělní na ohled k sobě. Její ústnost se síni na všechny nešťastné: bezce úctou sledem na všech ježek nešťastek a na ježek pohřebek, jako by byly její vlastní. Uctívá jim něčinně, utrhuje nejenom svému nadbýtku, nýbrž svým pohřbům. Nýsem zbožného člověka jest svědectví, činnost tak vzácná. Nechleďa vlastněk zajímá, nežní ani přehlosti, ani ostýchání slovi, ani zlobné nalady. Mírnost provedí všechny jeho hovory a vládně ve všech jeho jednáních. Raději ustupuje, má-li pravdu, než aby se zápalom obhajoval svůj cit. Nic ho neztarňuje, nic ho neuráží, nic ho nehnevá. On vůbec nemyslí ať a všechno vykládá v dobrém, vynekládáje všechno umí, aby viděl a představní vše i do dobré stránky, aby umeršil skutečné omyly a ospravedlnil úmysl, nedá-li se omluvit satek. (...)“ (61-62).

Myslím, že toto vlastní vyjádření ebanaltensuje dědečkova osobní názory podstatně přesněji a především do větší hloubky a úplnosti, než jak se o to může jednoduše ně a jen podle pohřebek, znaků pokusit. (samozřejmě v dohledu úmyslu) paní profesorka Vanda Jakubíčková ve svých stránkách povídky k městské kronice.

Téměř do svých dvanácti let se Josef Kukla mladší pravidelně stýkal se svým prastrýcem Vincencem Federsellem-Vedřelem, který bydlel v Bystřici „u svatého Jana na podměstí“. Od něho získával pro svou životní orientaci mnohé, co si pak v sobě už trvale nesl. Nás pak v tomto zápisu o zdejším kronikářích a písmačích devatenáctého století zajímají právě jen tato jeho mladá léta. Tedy se k němu chceme vracet ještě vícekrát, a v různých souvislostech, ale to zatím nepatří do našeho nynějšího přehledu.

Náš dědeček Josef Kukla se ze svých mladých let také dobře pamatoval, jak ke strýci Vincenci (aťho pově, „Běnkovi“) Vedřelovi i k Bratroum chodávala při svých návštěvách Bystřiceho spisovatelka **Tereza Nováková** (1853-1912). Ta sice pocházela zlitavy (zdejší ze židovských předků), avšak od churky, co se pěstovala za profesora litomyšského gymnasia, zamilovala si tento kraj nade všechny ostatní; od roku 1886 polyvala často svou rodinu u Poličky v myslárně na Benku v Budislavi, zdržovala se v kamenném Sedlci, záježdila do Písece, Janova a Chotěboře a popravky odtud vřelovala dopředu svého pravníka, přísně nealibického bratřího ohledu („Uhmly žuly“), ale nym se znovu stále častěji vydávala na jihovýchod od Poličky, do Bystřiceho, Nedvězího i Hartmani. S Josefovým prastrýcem Vedřelem trávilala celé hodiny a dovedla tohoto mladomluvného stánce rozpovídat, jako snad miko. Tak dále se získala jeho důvěru, že ji brzy vykláral i všechny své osobní záhy, ať už to byly nářky nad neporozuměním sousedů, či někou náhonněně žpkostí větší žně Barboře, krázné Kuklově, která snad ani prý ve svědectví než je zdaleka tak zá a nechápaná; jež se jemu ve starší ženila a jak o tom stačí přesvědčit svou spisovatelku; jeho neshody s manželkou měly prý i též v jejím neporozumění záhy ve Vedřelově zápisu samostatně a ostychem větší všem ženám. — Ostatně, Bratroum bratr Antonín Kukla byl svým písmač a patřil hned oadte žně Jana Bratroua k nejvěrnějším Vedřelovým přátelům vůbec. — Když v roce 1893 udělil spolek Svatobor Tereze Novákové podporu, aby mohla dokonce projít celou touto zapadlou částí jihozápadních Čech, zbývaly už prastrýci „Běnkovi“ sotva dva roky života. Ale snad právě tehdy byl u ní nejdelší a podal jí takovou

životní zprávu, jako by snad byla ona nějakým kněžem. Josef Kukla mladší si toto setřetí velmi dobře pamatoval - byl to píseč i pro něho rok významných kulturních změn v jeho životě, znamenavých zejména odchodem do Poličky a počátkem jeho osobní účasti na prvním rozvoji nadávno založené Svatoborské jednoty katolických dělníků. Když se v roce 1898 vydávala Nováková znovu přes Poličku do Bystřiceho, aby tentokrát z podnětu Allice Jiraské shromáďala materiály pro novou encyklopedii „Čechy“, kterou v náde reprezentativních směrů vykláral prastrý Jan Ob (1811-1916), setkala se v Poličce také s Josefem Kuklou mladším, kterého si pamatovala, ještě od Vedřela. Od něho se první dověděla, že prastrýce je už tři roky mrtvý. Bylo jí líto, že se s tak významným a přitom názorovým člověkem vyslovně ani nikdy nesešla, slibovala vypravít se, na jeho hrob „a svěčila, Josefovi, že má množství vlastních zápisů a poznámek z těch několikaletých čtrnácti roků nová: eže se k nim ještě vrátit a aspoň z malebnější jich pověst k literárnímu romanovému zpracování zdejším uddlostí na nevolněného roku 1898, jak o nich slyšela vyprávět četné sousedy v Bystřem i Nedvězí, mezi jinými pak zejména vepírničky tohoto Josefova prastrýce, kronikáka a místního kronikáře Vincence Federsella-Vedřela, býj nománapřj umístil do Nedvězího, mezi dvakopece, z nichž jeden se jmenuje Kuklův a druhý Li Brův.

Dědečkova vzpomínka na setkání s Terezu Novákovou jsem si zapsal z jeho vyprávění už před mnoha lety a znovu nedávno jsem ji našel. Proto spěchám, abych ji ošetřil této stránce. Především nalezených poznámek mi dědeček poslal o těchto setkáních ještě dříve, než z něho podnětu a z našich vzpomínek konsolidace vzešlo rozkořnutí k vlastnímu napsání jeho kroniky, v níž etně v úplnosti navázat na „rodělovsko-kuklovskou“ rodinnou tradici a uspořádat a souhrnit vzpomínky, dosud nepřetržené do jednolité uhlé sešitě, či ještě nezapsané a uchovávané pouze v paměti (oproti v době, kdy archívni i musejní práce muse valba k tomu, abych se s tím bliže zabýval kronikami a kronikářstvem, o němž jsem ve všech zmínovaných souvislostech dědečkovi bliže vyprávěl).

O Tereze Novákové se v těchto odstavcích ostatně zmínuji jen proto, že se jí podařilo aspoň zčásti zachytit něco z atmosféry, v níž žili zdejší kronikáři a písmači devatenáctého věku, ba že čtenářům přiblížila v plastice románové podobě přímo jednoho z nich - a že zrovna ten jediný byl můj dávný prastrýce. Ale duchovní podkroby, z něhož nosilo zdejší zejména katolické písmačství, popínáme rovněž z románů Raisových, jež byk tu nad setě i později znovu připomínat. **Karel Václav Rais** poznal naši část Vystrčiny nejdivněji v letech 1882 až 1887, kdy působil jako učitel v nedalekém Hlinsku. Soukromou farář Jozefu Bandusovi, zřejmě v kamenických na cestě ke Svatoboru, postavil ženkát (v. 1898) povídku svým „Zapadem“ (kameničky se též jmenují Studenec a farář Bandus má jméno Kalous). Letěče se tu jinak výborně udává o „kamenických a proměnách“, ale písmačským duchem je prostoupen celý Kalousův příběh, který je svou touto jednotou z prvních zrajích psychologických románů vůbec. Když byk měl v této ohlři být přístup k archívum pramenům jako před lety, mohl byk jmenovat řadu písmačů z Vystrčiny. Rais nemluví o žádném z nich, ale podává výmluvně svědectví o duchu, který byl jim všem společný.

Také v evangelickém prostředí Poličska ználo povědomí ideálního života zakotveného v Písmu. Namám v této ohlři po nuce řadový společný přehled protěto utrojí písmačů, kteří by zde po sobě zanechali časnamy, i když předpokládám, že kronikářské zápisy byly i zde poměrně dost a že aspoň některé z nich se snad někdy mohly zachovat. Požádal jsem o bližší informace nynějšího Besobratřického farního v Poličce, ale zatím jemu žádnou nedostal a do svéhoho analýzy se tak hned uspravitím za základy - doum-li se co dohatečně náde k tomu ještě vrátim. Jedno je však zřejmé: že se zdejším evangelické o místním rodinném životě v písmačské postřimosti Bratroum Slovu vykorval jeden oaděk z Jiraskova u Poličky do podobly skutečného literárního klenotiu. Byl to farář a písmač **Jan Karáňat**, který se kromě hluboce promyšlených theologických dělů vjhradě zastavil zejména o renaissance Kralické bible (provedl její novou šatovnu nově), ale nejvíce a nejtrvalejší popularitu ve všech vstříkch bez ohledu na uofesijní příslušnost si uzeřít získal svými „Broučky“. Právem je můžeme považovat za nejlepší, nejzralejší a uzeřít nejúspěšnější kus evangelického písmačského tradice na Poličsku. Ježek poslední daleko přesahuje uzavřenou oblast „broučků“ Bora máje a postává tvarele platiný obraz křesťanské rodiny vůbec a životního postoje, u němž ona vstřímí základ. Měli bychom, uvažujim, ale přikladem, jak „broučky“ jedli svou každodenní poliváčku, postřimým srícem naplnovrdě svůj nepatrný a přesto cenný ústřj v řadu prímody, jak se modlili a měli se navzájem náde, jak pokorně a věčně přijímali s radostí

život a smrt, dal Karafiát dětem do rukou zároveň jednu z nejprůběžnějších vý-
skumných knih. Obať své činnosti zároveň věstí k životu v radosti a v roční slá-
bě něčemu, co přesahuje všechna omezení stvořené přírody. A také k tomu (jak
v jeho knize říká belohlavý Pavlíček), „aby si všichni svou nemilosrdnost připo-
manuli a posvětili se a nikoho neodstranili a neztratili, ale když se Bůžek k nim
má tak milosrdný, že jim pro milého Syna svého všechny hříchy odpouští, aby jemu k vůli
byli ve všem a každému milosrdní“ (v něm v Albatrosu z roku 1970 na str. 103).

Také i v této komunistické-písmácké oblasti se to, co obvykle nazýváme „lido-
vou kulturou“, začaly projevy autenticky lidové prolínat s uměleckými, zjev-
ně kultivovanými, a vstupovat do nich. Co jsme na předložení stránkách
posrovnali v ornamentu, v betsmástru a nyní v něž představiteli skutečné
české literatury přelomů dvou věků, to bychom si mohli ukázat skoro všude.
Například lidovou tvorbu, lidovým uměním a nestoritou lidovou zbu-
dností vstupují jednou provždy také do profesionálního umění vytvoř-
ného a nebude snad namístěm odbočím, zastavíme-li se na chvíli u ma-
láře, který v tom čase byl nejvýznamnějším reprezentantem onoho proudu v Če-
chách. Prošel sice z jízdy Čechů, ale pro Poličsko a zejména pro Lito-
myšlsko vytvořil úžasně přesvědčivý obraz. Tyto práce sice zdaleka nepatří k jeho vo-
lebným projevům, práce však zastaví pozornost. Uvěřit máš, co dě-
lat s malou historií církve poličské. O vzhledu tohoto malíře zejména Klito-
myšlsku jsem napsal v roce 1971 obsáhlou studii, která měla tehdy výtět ve Spáně
z muzejní historické stránky, jejíž dílo vydávání bylo ale zastaveno. Z rukopi-
su, uloženo v aršiře litomyšlského muzea a chystáno být pro vydání v no-
vém stovku sítavské, povízi zde proto sponi nákladu Kacířské. Onim malířem,
jmenuji jsem sebral pozornosti, není nikdo jiný než **Mikoláš Aleš**. Když
každá jeho čára, kdyby ji bylo možno promluvit v tón, musela by nám za-
znít jako nefalšovaná lidová písnička. Také tedy k této části vyprávění.

MIKOLÁŠ ALEŠ A LITOMYŠLSKO

S Litomyšl a Litomyšlskem přiblížil **Mikoláš Aleš** do styku zprvu spíše
nepřímou, takže zprostředkovaně, jeho zájem byl však od počátku značný, zejména
pokud šlo o vlastenecké motivy, jež odněkdy mohl čerpat. Není snadné zjistit, odkud
získal jinověstý malíř sympatie k malému východočeskému městu, které s jeho rodným
vojajem málo společného. Můžeme za to udělit taktika náhoda jediného oka-
mžiku, kdy se nad Menším Městem hrážejícím přehnalá prudká bouře a v jednom z malo-
stromských příjezdů se setkali dva studenti, kteří se tam právě selosvit před lípkem, li-
čupcem ulice (tato událost se v Albatrosu nedávno připomínala). Jediný příležitostný
rozhovor postarší, aby si oba natem uvědomili, nakolik jsou jejich zájmy společné a nako-
lik si mají vyjadřovat toleť-jedni žitím a druhý perem. První z nich byl mladý žák
pražské Akademie **Mikoláš Aleš** a v druhém posuáv student filosofické fakul-
ty, nadšený oddivitel národních dějin, **Alois Jirásek**. Z povídkal věděli o sobě
cosi již z minula, zděně se dokonce již s setkali v sršším otvahu svých přátel, avšak
od nynější udý spolu poprvé mohli o možnost důvěrnější promluvit- staveily se již základy
k přísti trvalé spolupráci: nadělili si, posbuzovali se a jeden druhému poskytovali cenné
upřimace, každý zespole oboru. Tomuto přátelství viděme jak za neustále se prohlubující
Alšev zájem o dějiny, tak za Jiráskovo téměř „vyhořelé“ vidění dějin vli události, za je-
ho pravěné lidmi i mčičho, optického vzhledu skutečnosti, o nichž psal- at 48 jde o kráje,
malířské a sociálně hodnoty té či oné doby, jež nekonstruovanými dějiním. Právě přene-
čovali psali si. Vím někde není, že by nověti paralelně zájmy už dávno předce znamením,
bylo tomu tak u nás vždy, nyní však, kdy každý z nich našel svůj druhou hledání přetřep, nor-
těly se zminěti tendence naprosto opozitní; cívěloně abiz častěji převyví a moze v.

V roce 1874 (někdy německý před narozením mého dědečka Jirákaly mladší) otevřela
Jiráskova pražská studia a ov- až nerad- nastoupil místo suplujícího profesora na lito-
myšlském gymnasiu. „Jsem jako uvid- a styška se mi,“ psal Alšovi do Prahy. „Jsem
sam- učitel jsem to hlavně kvůli rodičům- Máš aspoň po hmotné nouzi- ale důvěrně už
tad žitím- Jsem bez myšlenek...“ (Litomyšl 15. 10. 1874. Archiv muzea Aloise Jiráska a Mikoláše
Aleše na Bělské, inventurní číslo 26 774). Potřeboval trpěně čas, aby si zaměřil v Bělské do
oblasti již zavřel osud- Prahy, jež stále ještě dovlnivě byla vlasteneckými myšlenkami a plány,
plav věm a pláňech distuzi mezi litomyšl, ludobitky a malíři. Ještěže se Alšovi podařilo zís-
kat

Jiráskova robitina pro jízdu Běchy a ovym vyprávěním jej inspirovat k psaní, pak zase on- sřtřava
se tu křepe zaljublil- probudil zanechleho v Alšovi zájem nejen o litomyšl, ale o vzhlední Čechy
všude. V prvním čase tu Jirásek bydlil na Bělské náměstí v domě čp. 25 u pani Benčovicové, udov-
po odvážlivce, kterému jež přišel první intenzivní stěží po Praze, zaměřil pozornost k materiálu,
stěží je mu tedy jízdy sám nabízel, dosud málo pozornostně, takto nezpracovaný a propa-
děl se každým dnem do nudovalní minulosti. Běžel pečlivě studovat etnické zvláštnosti kra-
je, místní nářečí i roubené lidové stavby a ve všem hledal nezaměnitelné projevy národního ži-
vota v prostěd mlt, ježič s minulostí, výperkovanou pověstmi, sřlečoval tak slavnou, a přitom
nost tak nevědomou. „Po všochna léta, co jsem mežkal v Litomyšli,“ psal mnohem později
v autobiografickém díle „z mých paměti“, „chodil jsem často a rád jejím okolím a dál
k Poličce a za ni pověsících a prohlížel jsem si, zapisoval i nadřetly čiml“ (A. J.
z mých paměti. Rukopis je uložem v Aršiře muzea A. Jiráska a M. Aleše, inventurní číslo 23 149
a 23 120. Zřetěno z pozůstalosti. Fixem vyfotopnité ve Zvěnovu. 1912, vol. 12, postřij v prvním vy-
dání Sebraných spisů. 1913, svazek 38). O všech nověch poznatcích pracoval, informoval Alš-
někdy v dopisech, jež oběkdačij vřel při obědvých setkáních, kdykoli se mu podařilo nastřivit
Prahu a vřelěd přelce. Jež zaměřil ho s pověstmi, jež posuval nabídkou a postřij zřetěti pu-
blikovat v „Čechu Křídle“, vřeloval mu o Bělské zřetěti, zřetěti v Bělské v Poličce, stěží se
mu v přísti, stěží mělo stěd předlece „Lucerna“, Bělsk mu prostě venkovské stavení
a život v něm pod obřetky stěží malovanými na stěle. A nebyly to jen ústaje název
folkloristického- vřelal si podrobně všech uměleckých památek, nbo za se ušlhat minulých i pří-
tomných a vřelal z nich vřel, cektlo mohlo kamradě vyřelal se za jím. Tak již 23. února 1875
sám vyřelal postě svých selopnosti a mřičnosti kvěd do záhlav líčce Litomyšlský zamek tak
jak jež domně vidal se, své vřelědly, „dřelal křetěrným omameměm i svřizovným, auto-
postřitem“ a připsal: „To je ná vřelilka. Střij pěkný zamek (vyřelalí nečinně čudá a tudě) a
kuc zeleného žitva- parku- Křetěch tak uměl namalovat hromadu těžk kolenie a nad nimi pře-
bnat se mřaky, kdy z nich měse vřelá- anebo nad vřel, parkem a střijm sídkou Křetěti z Běstapie,
Přemětní a vřelstěmí hřelčnaté nebe-“ Bělsk se vřel omluvil, že, „dás si, co mě to napadlo,
malíři malovat obřetky“ ale po několika odstavcích líčce své litomyšlské práce (kdy se vřel
psal, že jež ony novou- stěží jež po vřel vřel a si křetě přelce dostal první vřelkuru) a po ně-
střijch odřelích, komproměto název začal znovu popisovat- nyní aspoň stov- co viděl: „V ne-
dělí jsem byl se Šmitovským a malířem Fábrem na sáněch v Poličce asi 5
hodin (?) od Litomyše. Mají tam krásný gotický, nový chrám, ka-
zatelnu s vypuklinami od Levého a na hlavním oltáři svatého
Jakuba od našeho Levého. To jsou práce!- Kamaráde,
odlítek v Umělecké Besedě hadr- To jsem zas okřál, nadřivav se
na něco tak svřehovaně dokonalého...“ (Praha v Litomyšl 23. 2.
1875. Dřop je uložem v archivu muzea Aloise Jiráska a Mikoláše Aleše na Bělské hoře,
inventurní číslo 26 774). Aleš znal poličskou sochu sv. Jakuba z napředlece a celého dí-
la Václava Levého si neotřepně vřelil; stějora úctě oboril i k samotnému umělci.
Dřop je žmáma jeho perok resbu, zachyřelal náotřivě Paik v. sřelčivě mřičnou
atletičnu: papeš na ni předal umělci ruku v Poličce, ten vřel, že Bělské selřij
poličské. V prvním jež psal viděl Strossmayerovu Těmle Madonu. (Obě spolušest-
níci cesty do Poličky, o nichž se Jirásek v listě zminuje, přelobli s ním tehdy jako vřel gese
se stějora na litomyšlském gymnasiu. Z posuáv, jež mi zřetějí, meze tře čestě čestovně,
že uzavřel, že s rodinou jedného z nich, spisovatele Aloise Jiráska a Šmitovského, byla nějk
spřelčena rodina, s nři psal, ma vřel Břetěky postřij Bělské Šmitovské.)

Jirásek nřelal v Litomyšl čbndel let- nřelil jako suplnt, od 1877 jako učitel na vřelce
a v letech 1881-1882 nřel jako učitel profesur dějiny a řetěny na gymnasiu. Jeho literární vo-
by od počátku postřilil jako řetětel, tak spisovatel a vřelil s Šmitovským. Je po pravěle
zkřetěnostech postřil o vřel Šmitovský, jež Jiráska: „Mám tu němu svřelčivou malířku, sřetě
vřelil odechovaně literárně, umělecky nadřelého vyřelavstěle. Běly a Bělské má tře mřel-
dik v vřel dostatek.“ Když se Jiráska v roce 1876 přelčelval do stědho domu paní Křetěkové (tam
nřel dne střij spřelčel), dřel od ni vřelčivost o Litomyšl vřelil, Bělské,“ a „přelčivost“ do-
by nou 1882 a kvěd vřelčivě nřelce (1877) a tře vřelil jež, Bělské stědho. Po tře nřel-
deraly děstij postřil inspirované Litomyšl, „U vřelil“ (1880), Na daně postřil (1881) jež. V roce 1878
se na studentětnu plese se zminil o divence Marii Podhajské, stěd se navřelil v Břel-
dum, ale celé své dětství prošel v Poličce. O noc postřil se z ni v Litomyšl čbndel (1879)
a vřel začaly přelčelzet na svět ježil děti: 1880 Bořana, 1881 Marie, 1885 Rudmila a 1886
Mikoláš. (Břelčivost Marie zminil v Litomyšl jež 9. 1885 Břelčivost čbndel v nřelce stědho).
V Litomyšl vřelil první děly nřelčelil jež Jiráska, vřelil, Mezi proudy a, F. L. Vřelil.
Mezi mím a mřetěm se začalo vřelčel a zřetěovat čbndel postřil. Ani na vřelčel vřelil

řím nasazoval své přátelé pražské, na prvním místě nejprve svého z nich, Mikuláše Al-
še, ale také ostatní: J.V. Štáfka, Neruda, Vrchlického, Thomayera a Třebízského. Ten věrohodně
mu diktovat dala, neopustila jej ani v době, kdy mu bylo „středně mladistvé“.
Když se pak v roce 1898 stěhoval s manželkou Jiřinou do Prahy a opustil Litomyšl, byla mu již
„druhým domovem“ (viz nová kniha jeho o sobě jako „z myslí paměti“ v archivu Múzea J. Jindřicha
a M. Alše, inv.č. 23 119-20). Na své ovšem šel, i když se byl do Prahy stěhovat nesad. „Toužil jsem tam“

vycházel upřímně,
„a přece ve mně dlu-
ho, když jsem pomys-
lil, že musím opu-
stit Litomyšl. A tak
i půlroční noc
1899 trávil na
litomyšlsku (ve Sira-
kově). Podíval Ji-
řinským výtá-
pěním, ale veden z-
dvořem i zosa kon-
krétním praev-
ním zájměrem, na-
věřil tato místa
později sám jeho
přítel malíř, aby
mim jiné také „na
vlastní oči“ poznal,
co k nim druhá to-
lik poučilo. Malé
tedy vydat na ces-
tu, kterou dleho
předtím podnikl
husar, jím na-
kreslený do dopi-
su pro Jindřicha
Mám na mysli Al-
šovu pevnou testu
vzruška v průbě-
a břímě pláště,
vyššího na ke-
ni ve směru, jiné
je natáčen dle
ný ukázatel: ná-
pisem, „Náč Leu-
tomyschl“ (z Pa-
hy do Litomyšle;
archiv Múzea J.
Jindřicha a M. Alše,
inv.č. 21 247).

Velkou
událostí v Alšo-
vě životě byla

Národopisná výstava v Praze roku 1895. Alš se tu plně uplatnil
v mnoha směrech, a ve věru a nadšením se zúčastnil příprav a zda se, že právě tady, kde
měla být umístěna trojvířka venkovského lidu, došel až se bezvýhradně sčít se
zaklekatu a vypracovat stětecem i barvou, co odpovídalo jeho přirozenému sklonu a co by-
valo předtím ledy brzděno učinnými, věci méně vzdálenými, jako natěru. Najednou byl ve svém
životě. Jeho stětec se dostalo rozlanění po papírech i zšedě, které mu nabízel své velké
plochy v improvizovaných výstavkách „hospoděch“ a „staročeských písničkách“, na fasádách
kulturních budov, iž měly připomínat podobu zmišlejších částí státní Prahy, či na plátně, kde
vznikalo velké dílo „Břina pod Hrubou Skalou“. Byla to právě tato výstava, jež se bezděky
převládala o náhlý vzrůst popularitu malířského umění a vstoupila, jak nikdy potom neměla,
ve veřejnosti pohlednout, ať už oficiálně musla se v něm v různých dílech státního jazykolu.
Návštěvníci Prahy si odnášeli z výstavy drobné sešitky s reprodukcemi jeho ilustrací národ-

ních písní, přejívali si je mezi sebou a stazovali do drobných spaliček, podobně jako kdysi
poutní a kořenné písničky. Na tuto výstavu Mikuláš Alš i se spolupracovník představením a jejím
hlavním projektantem, parolickým architektem a malířem Božou Dvorníkem. Malé dílo se
brzy vypracoval velký přátelský vztah. Dvorník byl obrátcem malířské tvorby a dělníci Akademio-
v Budulíněch vystavěl několik novorenaissanceních domů, v Želivě restauroval budovu kláštera, v Du-
dímě smatnický kostel a v Poličce barokní radnici uprostřed náměstí. (Jako malíř je Božou Dvorník

autorem četných portrétů
českých šlechticů na nově
a ještě v letech 1930-1934
oproti lidu obrátcem
koncipovanými, jed-
něle podobně. J. Mu-
szynka. Jeho přátel-
ním Alš znovu poz-
val vyhodit Čechy a do-
vidal se lezení zejména
sepena ostřešně, i
historie jeho, přehod-
nětelně v duchu, Mus-
dum, Státnímu, Litomyšl
i Poličce.

Božou Dvorník tehdy
vytvářel se spole-
něle v duchu, jím
„c. k. komor vltava“ a
zapíchal velmi často
také na Českoslo-
vensku vyhledání. V roce
1899 prokázal pěkný
jednotlivý kostel-
lík svatého Jiří
v Mikulči u Lit-
omyšle, jímž jeho
schůzky star a za-
hlípl ihned jednání
o opravě a vltavě
ministrstvem vltavy
a vyšetření. Přidě-
na částka se vyžele
vyžele na výdaje
za neoprávněný stav-
ní úpravy; stavěna vlt-
z náhodného rozho-
ru a místodržitelů
nádoru Stadlerem ar-
chitekt Dvorník vy-
nabízel, že jak-
financí v prostě-
by jím bylo že vlt-
z místodržitelů vltavě, napadla jej spásná myšlenka, že by malířskou výzdobu bylo možno
svěřit přáteli Alšovi, který si zrovna dost stěhoval na novou o peníze a jistě by tuto výstavu
přiležitost nezamítl. Svého nápad vltavě Hynaisovi a ten se vltavě přimluval u Stadlerce, aby
také on přistoupil na novou myšlenku. A tak již v listu z 11. března 1893 malíř Dvorník příteli sdělil,
že ministrstvo definitivně udělilo souhlas. „Jakože mi dříve poslal vltavě na restaurování kostela
v Mikulči u Litomyšle, kde se ony fresky v přestýlání prováděti budova, dojedlu do Prahy, abychom se spo-
lu o bližším oznámili“ (Ludvík 11.3.1893 Archiv Múzea J. Jindřicha a M. Alše, inv.č. 23 883). Druhým malířem,
který se malířství výzdoby byl navštívil vltavě Bartoněk. V srpnu téhož roku odjel Alš z Prahy
v Dvorníkovi do Pardubic. (Tím bez zjevnosti, že právě po Pardubic navštívil této malíř také malíř-
něle výdoby, např. figurální výdoby to navozování státní radnice, zejména výdoby vltavě vltavě
příběhu měsíce, vltavě nástěnnou malbu pro kostel sv. Václava, katedr. vltavě vltavě vltavě vltavě
výdoby jím vltavě do Mléna, umístěnou na železném bráně). Od té doby Alš spolu s Dvorníkem vy-

Ukázky v podobě pohyblivých se světelných kuzelů, slunci nebo dokonce hvězd). Jejich podstatou se staly některé napětí země, hvězdy se však plněly věty středověkého „proroctví“ pseudomalechijského a prvním seznamem všech paprzků „až do konce dní“. Při většině zvláštností byly všechny tyto zábrany souměrné s obsahem biblické eschatologie a unimodální, což je také důkaz ze zároveň stálá, zarůbka jejich vědecké platnosti. Maria, která v orůech viděla varování lidí před sebezmizčením, neoslovila si pro sebe větší věstředky pravomoc než jakou měl starozákonní Jomáš; člověk je strůjcem svého osudu a může jej změnit, změni-li věs sám sebe.

V méně ortodoxním prostředí venkovů kolonizací z novým významem nespočetně ně i upravené opisy tak zvaných Sibylliných proroctví o naší zemi, jejichž nejstarší česká verze je známa už z 15. století (ukopie je uložena v pražském Národním muzeu), další pak zhruba z věku šestnáctého či sedmáctého: „Slyš, Sibylly prorokyně, / jaké ona věci divné / předpovídá české zemi, / To není klam, pravda, věř mi!“

Tato lidová proroctví neměla ani ovan duchovní rozměr ani univerzálnost, byla představení k zemi a časným zájmům než biblická, neuprosněji pak jde o důstojně naplnění osudu, zároveň však optimističtější, kdekoliv šlo o výsledky dosavadního posessního života. Totální proměna všech věcí, věků nebo zánik staré země i starého nebo v plném významu jako slovo zde sotva přicházely v úvahu. Spekulace o kosmické katastrofě dovedla čtyřicet. Podobně zde byly zřetelily nacionální: o co šlo především, byl v nich český národ a jeho historické nebo politické naděje.

Nieméně tradice lidových proroctví patří svým způsobem rovněž k eschatologickým proudům, byť i vyjádřil jedovatější pasáže, jak ovšem apokalypty ze tu poněkud zhrubly, rustičtější, a vnitřní naděje spíše napřímené k materialistické.

A tak si lidé vyprávěli, co Sibylly prorokovala o praze, sídla duvých českých země: jak celé to prokřídlené místo se zlatými vězemi změní voda s ohněm, jak formam do naprostého bíla během zapadlé a vzpomene, že v těch místech byla kdysi Baalha. Krušivělni byla jim slova dávné věštby, že v orůech posledních dobekel žima žima bude sláhat, takže lidé v vsích otěli sekati budou, že společnost se nepopší a že v oblékání nebude snadné rozzeznat ženu od muže, ba že mravy upadnou, vzájemná láska ochladne a normoři se ezotai i lhostejnost jedných k druhým.

Povídali si také o tom, že už někdy v době kolem roku 1500 porokoval ukěl Havlas Pavlata, že před tou zkárou bude velká neupřímnost v českém království a všeček neprovstí, lidé budou dávat přednost „kráse moci“ před „přílem spravedlnosti“ a „samému Bohu budou se roulat“. Čechové nebudou už Bžím lidem a sami si zemí mnoho zlého, „neb divná proměna v nich nastane a nebudou už dbáti ani dobrého řádu, ani pamatovat na Bžna Boha a na Poslední soud hrozny“ (judsek). Však to také bude doba nových Babylonských věží, kdy lidem nepostačí Země a kdy napodobí ptáky, aby vzletli až do oblak a ke hvězdám. - Ze čtyř světů stou pak vtrhnou do naší země nepřátelé a strme se tu ta velká poslední bitva, v níž přijde o život většina lidí, takže nebude, kdo by mřve zahrabával. Nakonec však zasáhnu sami svatí a nastolí věk dobroty a lásky.

Jiní připomínali, co v orůech o poslední bitvě „jste dodal onem předánkemý slepý mládenec, který kdysi ušel vstí všech zasluzel v zlečkém klášteru a dokonce snad sestřelil i pražský staroměstský orůž. Ten prý věděl o národu, se stavy plněněl, který naši zemi neke popení a zarmocuje, vypudil ze zdičích našich otěů ele obrůi, mohamední a jiní nevěřící, že do vchodu slunce přijde v síně zbraní, národ přemocný“ a že v nepřestávajících mukách války čeští komežuz, ve své úzkosti k Bohu se obrátí a upěníví o pomoc volání budou. Český národ měl podle těchto představ ze všech blížích se nejzestí nakonec přece jím vyjit nejšlepe a stát se předním národem ve všem křesťanstvu.

Některá proroctví lokalizovala spásu země ještě úžeji a vztahovala se přímo k Českomoravské vysočině. Ta se zde vyprávěla od úst k ústům, nikdo už neznal její vznik, a v devatenáctém století byla aspoň zčásti zaznamenána. „Budou bouře, budou boje, až krev kolébky potече; ale nakonec bude české království uvedeno v mír a kord i meč budou odpovřati s pokojem. To se vyplní, až řížové keře do pokračí Řižového paloučku se rozrostou po celém paloučku. Tehda se tu sejde sedm králů a ti smlouvi na paloučku mezi řížemi svatý věčný mír a bude dobře v naší zemi“ (A. Jindrek: Staré pověsti české - Řižová proroctví). Řižový palouček nedařleko Litomyšle, na němž se Řižová kmežele prý kdysi v ubřiti, sebral v místních pořstech značnou noli-i o kěle řížích se věřilo, že vrostly ze st vyhnanceů; není tedy divu, že přívě na něm se měl splnit sen o poslední spravedlnosti.

Obstávaly však i odlišné verze: tu poslední bitva se prý vedne mezi třemi zdejšími kostely, zasvěcenými Nejsvětější Trojici - tedy mezi Bystřičí,

Modřecí a Sádlem. Jedině v Lukách „zachovankách“ mezi Sedlísti a Kateřinkami se některé zachovají při životě a z nich vyroste nový český národ. V tom novém požehnaném čase pak porostou kolébky na louce jako květiny. Mezi Korouhvi a Jelínkem je les, který patří rodině Martinů: v něm (a nikoli tedy na Řižovém paloučku) sjednají panovníci světa věčný mír a budou hodovat v velkého kamene, který tam po věky leží a podobá se stolu. Běží j i omývají a masy nabodávají do té podoby. Jíhlo a přístroje budou panovníkům přimřeny, z otvoru ve vyhloubeném dvojím balvanu ve Svarecavě za Lažovem; ten balvan do oné doby došel vystroupi z vrdy. Každým nozem je prý o milimetr více nad hladinou. Lidé se obdivně dívat na ten dvojbávan a s úzkostí si ukazovali, jak voda Svarecavou pomalu opadává (oproti se jim to zdálo), jak se kámen odkupřá a dávné proroctví se zvolna naplňuje.

Až bude věčný mír sjednán, nebudou už nikoho břit daně, nebude panů a zbratků, lidé se vrátí k upřímné zbožnosti a budou se mít mezi sebou rádi, veskerá kritka a nespravedlnost bude shlazena, světlo evangelia bude zářít jako slunce a vlády nad českým královstvem se opět ujme sám svatý Václav.

Tato říší míra je však započítá už nyní připravovat ve vlastních srdcích. To zde žandeli mnozí. Vidět pohrom, jimž do ní jednou vstoupíme, musí se právem obrátit jenom ten, kdo není sám v sobě „čistý“. Ale kdo je čistý? A nejmo-li čisti, jak a čím se očistíme? Takové otázky si lidé z chodu na Pěšičku vřadili tím nabíhající, čím více se jim zdálo, že přibývá příznaků konce, uvěřivých věštinami.

Některí se dohadovali, která as armáda bude tíra, vzjajem plněněm, vylovování nomažně domášenky o panovnících z „vychodu“ i „jihu“, vzvěřovali možnost nebezpečí „huscekelo“, snažili se srománit staré věšty se svou představou o současnou národní mecenstýel sil v Evropě adomfít se, jak brzy už, všecky ty věci nastanou. Skutečně biblické podoby leckdy ustupovaly do pozadí - většina z nich se transformovala do místních podob. „Armagedon“ se změnil v „Řižový palouček“, kvetoucí „zastřenou zemi“ měl být píšší pozemský naj českého království, niteruž messianské naděje Nařku zíkera se znovu materializovaly a ztrnely vřesťanský obetě. U příležitosti se opět objevily naděje časné a těm se podobalo namnoze dovedl zastínit Pavlu: projekt totální proměny člověka v Kristu. Ties to nebyl Ježíš vyhnán z naturalistických předpovědí těžko vkerování, nasadili mu však masku starozákonního mesianického věde.

Pěšičké zábrny Františka Palackého o vpadu národní věštinosti a směřovanosti v námi naběněto-uběněto monarchie byly v tomto pohledu rozšiřovány te: ži stejným mecenstýem nímberm, jako kdysi žandla proběhjel židi po svobřde. Věřilo se, že čeští a slovařští „mekost“ a „dabota“ spasi svět. Věřili ži lidé v djetí vřeslini na káma a vyrozňovali si viditelné zřítomněn smu o svobodné Matce Čechii, jejímž jazykem budou jednou hovořit všichni, kdo tu bydlí. Zbožstěná Praha byla jim tořována s „nebeským Jerusalemem“, apokalyptičtí jezdi doctavali tvárně směněl panovníkeli věsta a jejich obřasné vjemež vjaje byly přisřben třesřitelny žogodiny. Kopeč Vyšociny v okolí Pěšičky získávaly společkovu podobu mabřice nářde, v jejímž obřymu ži brěšská celhana nřnjeli nabřjala hmatatelnou podobu.

Byli však také jini, kteří měli více v paměti skutečné svědectví Bible a toho se drželi nejpevněji. Navzdávali se síce pohádkově přitěžčel o vjapněvém a jakési zvláštní úloze českého národa a zejména tohoto koutu Vyšociny v Božím plánu, připuštěli dokonce i možnost, že jméno „Armagedon“ lze vřložit pouze symbolicky a že k rozhodující bitvě může dojít v některém ze dvou míst vředěněl zdejšími věštinami (t-j buď na „Řižovém paloučku“ nebo na území mezi žičteli, Modřecí a Sádlem u třičky), svěřovali však veskerou smu naději Kristu a na něm také ponechávali, jaká bude konkrétní podoba blížích se událostí. Připravovali na „poslední dny“ jim zdaléka nebyly spekulace o obřimni politickýel mecenstýeropy, ale horlivá zbožnost, pevná víra, intenzivní modlitba za všechny lidi a ustávená osobní setkávání s Ježíšem v lásce. Čbřli, jako by je ta láska, sestřupjel se nebo, eele propalovala, jako by jim ve vřjapněm objimni dávná obřopnost sřist vjedno s kopei i údělni, se skalami, stráž, potoky a studánkami těhle čarokrásné krajiny. Krajina jim brala z napřážěných rukou jejich smůtek, obřiskovala jež do své vlastní tváře a na křidlech skřivněk jež vypněla až k řánu do oblak. Četoli mu svěřili, řo řin přijmal. Všechnu tíru země s nich snimal, nesl jejich křič a do dušji jim vdechov radost. Leckdy jimi prostoupila tak prudká a náhla víra euforie, že žádný z nich ji už nedovedl unést sám. Dělili se o ni tedy navzájem, prokazovali úctlny jeden druhému, objimni se a líbali v písničkách.

divili Hospodina. Volali jej, aby už přišel ve své druhé bráské osobě znovu na svět, těšili se na něho a věřili, že on jim provždycky odhalí jejich viny, a tak vlastně už nyní žijí v něm, v Kristu. Smrt nad nimi nemá moci, protože s Kristem postavili k novému životu. Váš už alchymie mohou nastat všechny křesťany Apokalypsy, země i vesměs, mohli se upřísnit neuhoditelným ohněm a věčně žít v nešťastném se v práci, neboť tento nový život, víru, lásku, naději, všechnu sílu vloženou do Krista, nemli že už nic ohrozit. Všechno, co v nich je svaté, bude napříště žít a věčně trvat výhradně v Kristu Ježíši. **Ze Sedlitz, Jimramova i Nového Jimramova, z Trhonic i Ubušina, z Javorku i Boronice, z Lažanova, Kateřinek i Makišček, ale i z okolních přilehlých částí z Poličky, vyhledali tyto „hosti zaplavení“ lidi do polí a luk, objímali stromy, volali na ptáky, navrhávali „zabíjení“ ovčáků i věč, v jakési extázi vstupovali do lesů a pak uvažovali na kopečkách a stránkách, podléhající si mezi sebou obyčejný kvašený chléb a jakékoliv víno a věřili, že i bez měsíčního obřadu blížící se k nim a skrze nepřítomný božský oběť se s nimi spojuje tělo ukřižovaného Ježíše, a s vínem že se do nich vlivní jeho krev. Někteří s sebou víno nebrali: pro ně změnil Ježíš i tu vodu ve víno, stojí jako to učí někdy na svatě. Kví Galilejské. Proto v nadání neměly divy, když pak i bylo vodu vno-krev, a když pak ježák „hody kůž“ suověly, nechtěly už nedělat mezi sebou a okolní přírodou - věřili, že v oběti se přirodila a všechny její části jsou oni sami - věřili, že s oboje přirodou vstupují do Ježíše, který v tělelním posvětil hmotu, a v něm že jsou i oni věční a nezničitelní. A vůbec jim už nezáleželo na tom, zda ten či onen ježák vůbec přišel s nimi sami nebyli vidět, ale Ježíš Kristus, který se jim dával v oběti a vlně, byl vším. Ježíšem se posilovali a skrze něho až za svých „posledních dnů“ „procházeli, posledními dny“.**

Podobnými „hodovými paně“, uchvatěnými Ježíšem ve volné přírodě přichlebu a vlně, byli py také někteří Němci ze Stašova, Sedlové i Limberka, ti se však nijak v ničem neroshodávali s pravověrnou katolickou naukou. Svatostnou přítomnost Krista v oblakách a vlně uznávali pouze v měsíci oběti. Při svých modlitebních vyhledávkách do polí a lesů si však Ježíšovu hostinu pouze žitě připomínali a věřili, že Kristus je v každém duchovním přítomný v jejich vlně a zejména v jejich vnitřní lásce, pečováně nadějí v konečné spásmu na jeho „božském srdce“. Jejich vnočnost však nebyla o nic menší, stejně jako předešlé proměny, připraveny a uvažují „vstupu do nebeského království“ ohněm „posledních dnů“.

Z dalekých zemí sem vlně zároveň přimácel semínka zetiřijeli zcela nových eschatologických hnutí, která tak zapadala do úrodné půdy, spojovaná se došla dobře s místními, „křesťanskými“ naukami a posléze vyvinula pěstrostu mexického představa a názoru samotstředně jedině i celých skupin, takřka zákeřně na poslední rozuzlení dějin i na tisíciletou říši lásky, blažna a, radování v čistotě a neposurnosti. - Jež na jíměti místech jsou se tu zmiňovali Američanu Millerovi, který nabyl přivedení, že mu Pan učil promýšlet a vysvětlit věřící věřící ze starohebrejského Danielova proroctví, který měl: „Až do dvou tisíc a tři set večerů a jiter - a přídou k obnově svého svatě služby“ (Dan 8,14). Zdálo se mu, že v tomto vlně naleze klíč k „věčným, posledních dnů“. Daniel hovořil ovidně o obřadové trobocké, Millerovi ořím stvo o Chrámu bylo symbolem pro celou zemi, která má být po uplynutí obřadů obnovena podle Božího státi, že učiní „nobe nové a zemi novou“ (Zj 21,1). A tak Miller podléhal nebesům za to, že mu „skrze proročka Ezechiele“ zjevil, že (podle pečlivě připoutí) neodvolatelně v roce 1844 „Syn zajisté zlozka přijde v slávě Otce svého s anděly a s nimi a tehdyž odpáti jednomu každému podle světků jeho“ (Mat 16,27). Někteří se pak naučovali jízemu „zřetěví žo-ndstou“, když stanovají se min minul a „nic se nestalo“. Avšak oni po této skutečnosti nepřestali Millerovi stoupenci očekávat brzký příchod Paně, pečlivě hlásat nad říšnou, vlnet se k jeho „opuštěnímu ustanovením“, daným starému Izraeli, jako například svěcení sobot, a k dodržování některých základních možstěských ustanovení, jimž zůstali věrni Lidé. Byli přesvědčeni, že jim to tak přikazuje Hospodin prostřednictvím věč; ješ od něho obdržela - nově v Amé-
nice - Helen Whitteová (1827-1915). Podala jim i vysvětlění Millerova omýlu: „Stanovení obřadů uplynul a Pan se neodjevil. Věšel věděl, že slovo Boží nemůže sklamat - obřadů má být tedy jen jejich vlastní výklad proroctví. Vlně však věci omýlu? Při svém hrdání zjistili, že v líně není důkazů pro obřadů a známý názor, že země je svatá. Toto však nebli úplně vysvětlou otázky, smýšle, její vlastnosti, umístění a služby. Svědecká autorita Pisma byla tak jasné a úplná, že nepřímožně žadných pohyblosti“ (Whitová: Velký spor věč, str. 409-411). Trostředním

těto obřadné sestry dostali py Millerovi stoupenci také značení, že vlněna do svatosti eschatologického státi na celé řadě klamných lidských nauk. Mnohé na nich opřevy věřící, země znova nyní nastoučují. Mno Boží pravdy, ješší se se jí bezpřekážně odobřáme, změni naše srdce i naši povahu. Skrze víru bud dostaneme novou přítomnost, obnovíme se Božím slovem a sami jim budeme proměněni v obraze Kristův (9). Tak se stane splošnými projít ohněm posledních dnů do budoucí říše, kterou svým věrným státi Pan. V zvěřené oběti dějím budou Ježíšovi zřetěví polníčeni též-
**kým zkouškám; v nácti zemí jim bude upřáno i samo právo hlásat eva-
ngelium; očitnou se v situacích, kdy jim někdo nie neposlyšne, kdy všichni životní sílu
budou čekat pouze z Boží vůleci a slovom sám je bude slyšet toliko nubesou manou.
To všechno se stane proto, že Satan před svým konečným pádem se vsopne k zoufa-
lé vopoué proti Bohu a stáhne do své moci svět. Pande se i místním přivolekat,
napodobovat Pocha a nasazovat si masky lidumila, takže i mnozí dobří mu
podléhnu, nebudou-li ostražití a žit věčně podle evangelia. - Lidé, lidé se ude-
ním Millera a Whitteové, žijí dodne v celém světě jako „adventisté“, jme nostě
jako „adventisté sedmého dne“ (kromě nich existují ještě adventistické skupinky a
musí jni). Neunavne hlásají slova první Petrovy epistoly: „Všemuž se pak
přiblíží konec. A protož buďte střední a bedliví k modlitbám; pře-
devším pak lásku jedni k druhým opravdovou mějte, nebo láska při-
kryje mnoho hříchů“ (1 Petr 4,7-8).**

V Poličce se adventisté domádkou sahávali v byřelě židovské modlitebně, zbudované kdysi ným pradědečkem v f.z.v. Truchčevě domě na náměstí, a když posléze nechtěly zářah současných místních úřadů proměnil modlitebnu v školu, přisídili do evangelického kostela, kde vždycky v pátek večer a v sobotu konají svá bohoslužebná shromáždění dodne.

Adventisté jsou zajisté nejnumější programově eschatologickým společenstvem, které-
jím „Dělný příchod Paně“, protože se ustavili v řádovou církev s poměru organizací, která
stále jsou oficiálně uznáváni i v nejvyšší zastoupení vlně státem a jejich křesťanské studij
na Kroměřížské teologické fakultě v Praze. V devatenáctém století sou však zárodky prokaly
podniknout zřetěví židovské, mnohem neobvyklejších eschatologických knihůch, v my-
kajících se již křesťanské pravověrnosti a proročským tradicím. Nem poslyšly, že prostřednictvím
tisku se tehdy i na Poličce vlně lidé dovidali o zvláštním americkém proroku **Josephu Smithovi**.
Ten py měl už od první chrůtiny státi řádu vidění, která jej přivedla až v nálezem druhé měděné
desky, o jejích existenci do té chvíle nikdo nevěděl. Vlně mu py dal dle konce slohovout desí tisíc
záhadné výpy, jimž nikdo nerozuměl, a rozpoznat v nich znaky zmiřelého plánu, jaké bylo pře-
kvapení, fra, předstění myslí, když „s hrůzou a třesením“ prorok Smith zjistil, že jde o zářah,
který tu se bny věčle zanechal nikomu nezřetěví prorok Mormon! Uvěřoval se, že to opanoka
židovského, který byl smákl s deseti zbyřnými izraelskými kmeny vyhnán ze své země.
Mělo k státi před Kristem přivedl Hospodinu tyto kmeny tajemným způsobem do zámořské
krájině, kterou pak po třech let utopil před Evropany - do Ameriky. Když lidli se tam, začla
neznámí Starému světu, a radostně státi Hospodinu. Jejich prorok Mormon začal mluvit
před svou smrtí na měděnou desku všechno, co k němu počla promluvit Pan, a světil jí jímou
krev i svou zář. Věděl, že tento výkaz bude objeven ve dně, kdy toho bude zapotřebí a kdy
se přiblíží dlouhé období závěru dějin. Vyřekl stoupence k usilovné práci pro dobro lidí a k ak-
tivnímu připsu říše věčné blaženosti. Hlásal: rozbiže-li člověk ve své mysli přilís těžné a spou-
távající, okny tělesnosti, stane se potvoreněmu dechovní bytostí, ba přímo součástí Božího Prin-
cipu. (Je žadného hledí sta se mi nezad správně modlařovat amerického „křesťatele“
tajomných výpy za podvodník; spíše mi vlně připomíná postih uhoděno „objev-
tělé pisma o řiši“ - planety Pheie nebli Astronu, který se své důmy své zahadě dopři
naprosto postěš, v autistickém úniku před stressovou situací, jak o něm aspoň podle in-
formace j. státi kva píše Eva Sýřistová v „Imaginárním světě“, MF, řada 1977, str. 84-85.)

Když v roce 1830 vydal Joseph Smith svou „Knihu Mormonu“, přeláží vlnou
za anglický překlad desířhoraných textů záhadné desky, vřbudil tím nemalý rozruch,
že vlně stran ze křesťanské noviny zvaně „Mormonova věst“ a říkali si „**Svatí Soud-
ného dne**“. Mjovní měděné tabule právě v této době si vysvětlovali jako významné
znamení: nastal čas nubesnosti intenzivních příprav k „posledním dnům“, a proto Boží přiv-
edl Josefa Smitha k odlezu po třech let smýšle, aby se lidem ukázala cesta a omi konečné
nobe „obnařit a ořistit svou mysl“ a „vstoupit před tvář Paně“, neboť „den rozsvázení se blíž“.
V roce 1843 zjevil py Hospodinu samotnému Smithovi, že i ustátný by monogamní rodiny
je pouhým lidským ustanovením, a poukázal na státožakní mnohženství. Od té doby mývní
„svatí Soudného dne“ více žew a jejich představa o nepřátelství lidských ustanovení o manželství od oka

některé kritické proměny a vstupu do "tavy", "milosti a spásy" nalazela nemalé porozumění u některých zdejších skupin "adamitských" a "abrahamitských". Na Vysočině bychom asi sotva mohli hledat svědky, mormony, zato chlásci několika jejich předtáv v nových spjích bychom tu přece jen pár našli. Někteří ze zdejších lidí, především, že první, málo proměnou, uvěřili, že Bláh je osvobodil ode všech lidských ustanovení a zákonů, a tedy i od evropské formy manželství. Čeští se v "nahých pravdy" stali se "nahými Lábně", padly jim krumpýře zákonů včetně, "pout přilít ukeho zákona manželského". Snad na tom možno mít podlé i něco z novověkého pojetí svobody a deformovaný odlesk Rousseauovského názvu návratu k přírodě. Sam přiblížil o imitativním prouku Mormonom, který byl po unáhlené a protisoběle sítě vstavení (nauky se převímal o náležitosti i zjevným nesouladem), povzbudil zcela teologické tendence řady místních, "bloumačských" skupin. Zájímavou postavou byl Tomáš Sedlický z jedné osamělé chalupy někde mezi Strážicí a Lezňkem, který už někdy v předstihu jela XIX. století vykládal lidem v okolí "vo velkým prostoru" se "světovým kmenem, který brzy přijde a dostal se až domě k nám, a tam stál v "středu" a že v něm "všechno je" to všecko vo našem čase upravené, zkrátka nám už to bylo a venku máme rovnou den vočkat". A z omezenému Tomáš Sedlickému se pý dostalo od Boha té zvláštní milosti, že "všechno je v duchem onoho žvanického prouku, jakési bláh neuvěřitelné spojování je od něho pověřen, aby soustavy upomínal, že "za se naplil" a nadil jim, "kerak se na ten hromný den poslední připravit". Jaké dopuštění jim uděloval, o tom se nám už nedobrovolně zdáje správy. - Někde z blízkosti Lubné se uchovala správa o muži, podle jeho výprávění "demonstrování v Americe" chodil mezi pavlady umělými ve svaběch také dosti křesťanskou lidem zjevil, "srdce otvorené" a byl za to i se svým bratrem utlučen, ale "přemě se už umlčet nedalo". Ten z dětíky přezel, že "všechny svatý zákony už padly a teď nám sít jenom světo pravdy Hospodinovy", že "všechny kostely už sou jako nic", a jediným zotelením je "Pán Bůh, přebývající v lidstev sítěch, a to, že "každý, kdo vopraudicky poznal Boha, je srdce svědek posledních dní a něm na tomle světě už nejní spouštěj, ani vlnosti, ani rodinor, ani předpisova a palagařana, protože ustanově chodi ve světle pravdy, keru by druhý eště nepoznával". Tento Lubněský lidový kazatel jistě netušil, že i američtí "svatí" sudnělo dne "máji své zděné svatý, v nichž se srovnávají i bůh a člověk, ale přece jen o nich musel odmělud poměrně hodně vědět - aco věděl, to si ovšem připisoval. Bůh však v prý dokonce i několik stoupenec, s nimiž se pak sblížel v kteromsi doměčku. Jejich názory vypadaly velmi neuvěřitelně a anarchoistické, ale nezdá se, že by pro ně byli stíhání. Přímě je nijak v praxi neprojevili a mnoho jich opravdu bylo pán. Soudě se psaladali spíše za velké podiviny než za stoupenec nějaké skutečné nauky. Pro nás je k tomu být jedním dokladem, že o "svatých" soudnělo dne se vědělo tu a tam nepočetle i na Poličsku. Důležitou úlohu v něm by se možná dala zadržet i ti, kteří - jak jsem o nich výše vypověděl - říkali, že "přede svatými je ovšem" a že ti, kdo vykazují nevěrohodné ve spášení otáčen, stane se nejen "blámi podlé", ale přímo zvěřící bůh, jakými, "boly" sítělami v nejvyšším ze všech věcí. Bo už zřejmě není pak poskoti příjde otáčen dobří lidé, každý do onoho stupně bláženosti, jaký si získal, když "převládá práve" vykazoval. Tato skupina smýšlela i jeví třetímu jímali než vprá moudrání, "bloumačství" z oči Strážice, kuzila a dubnělo. Těstaťví více se jí otáčenlo povědomí už státního ospravedlnění z dny a v popředí se očitálo spíše kult práce, dopomáhající k zvládnutí a k posmrtnému "osvězení" v dualu dovela sítěle opravdulosti. I faktor zde však byli a vyprávěli svou nauku nemalé křesťané než jím. V se ovšem již poskudl vymykali zvládnutí programu eschatologických skupin, o nichž ale v té době vlivu bovně předstívali.

Málo by stálo zato, kdybychom se pokusili podrobněji napsat i vadaťné oblasti amerických náboženství, zejména v předstíval, jakotí jím i přiblížit k jednotě. (Zato stěti některé definovatelné) cest u nás v devatenáctém století. Ve zpravování přehledně: Někde místo bylo "vady osi evtického romantického a "hodnělo následování". Nové náboženské proudy měly hodně daleko z propažované emotivní teologie, přitahovaly však jeví živelnost, stejně jako v státní, vizionářské tendence. Lidé měli viny žánru po přiblížení, "wamucel", po "záračích", pomnějeli a nřmámjeli všecek, po snadnosti, po náboženských spjích s dobrou vesměnou a velkými zrasacemi. Sítěle postíhání nypom tětto záměry, jak vřel vřel byla zrasová postava a jednoduchost, potřeba podat stručenou esenci některých věřících-jel, věřících-jel, pravd. Mnohá místní kazání tím ovšem jako neklamný slogan, ale nebylo to bez významu. Konám v této době

po nuce dostatek spolehlivého srovnávacího materiálu, který by tyto vady došel ve všech oblastech. Tak či onak, některé věci se zde v této otázce znovu vrátí o něco později, než budu psát o "bloumačství" ve století devatenáctém, kdy záměry se staly ještě při kazatelských a kdy také již možná být podlézány vším množstvím soustavných a přezvěřících informací. - V druhé polovině devatenáctého století se také jítí Američtí, jímždem Charles Russel, v onom a onom zamýšlel nad akuality poselst, obsaženého v šestnácté kapitole Janovy Apokalypsy: "I zhroutil se (Hospodin) na místo, kteréž slove zítrovsy Armageddon. Tedy sedmý anděl vyli kottík sítěj na povětří, i vyšel hlas veliký z chrámu nebeského, z trůnu, říkovi: Stalo se. I stali se zrudové a hromobiti a blyšerání, i země třesení stalo se veliké, jakéž tak velikého země třesení nikdy nebylo, jakž jsou lidé na zemi. I roztrhlo se to velké město na tři strany a města národů padla. A Babylon veliký přišel na paměť před obzřem Božím, aby dť jemu kalich vlna prohlávnosti hřmím svého. A všickni ostrovné pomínili a hory nejou rázeny" (Apokalypsa 16, 16-20). - V souladu s tradicí Russel usoudil, že hora Meggido v Palestíně, zvaná Armageddon, kde kdysi Izraeliti stavně zotěžili nad Kananejci (Sam 5, 19), bude tedy opravdu zhravení vším poslední bitvy světových dějin. Jako kdysi palestínští Kananejci, tak i tentokrát se Palestíneci znovu zvednou proti svatému Izraeli. Mnozí se v té bitvě utkají a "bojovníci budou s Beránkem a Beránek zítězí nad nimi, neboť Pán pánů jest a Král králů, i ti, kteří jsou s ním, proslou a vyvolení a věrní" (Apok 17, 14). Právě jím souhlasím mormonský jeví státní kmetel a novověký směl, promouči Russel z zvěrom, že opravdu "Pán Bůh jest" a proto jím musí nastat čas třetího duhu. Ten, "jehož své jméno jest IHVH", vydal, "zřívou bytost Ježíš Kristus, v níž se naplní všechno Písmo. Kristus tedy nebyl Russelovi Bohem, ale spíše jakýmsi "anárchickým vedudchem, kterého Bůh přijal za syna, podobně jako v budování přijme za syny a děti všechny své věrné. Život lidstev dějin bude strašný a zdá se, že jej tělečně přežijí pouze Russelovi stoupenec, neboť "jedine oni, uchopili psauku". Pro ně nebude žádné zotřelosti, protože oni - tak jak jsou - mohou smrti, ale vstupují i s proměněnými těly do věčné blaženosti. Osvětimi budou osvětimi, kteří už smrti prošli, zato veliké množství lidí, kteří, nejou zapováni v křivě života, nezkusí vůbec radost předstoupit před Pánem. Vědět ten, kdo zemře, umřel zcela, žádný poměny život lidské duše není, bude pouze proměna na uměti větší a zmrtný světelní tělo věrných zomřelých. O těchto Russelových stoupenecích budeme znovu (a patrně více) hovořit, až se začneme zamýšlet nad šestými náboženskými století, nyní postavi měi jen to nejjednodušší. Řekli se nazývat "Jehovovými svědky" a nřsteli se po celém světě hlásat "poslední dny". Ne ovšem tak, jak to dělájí některé misionářské stěti, kteří vyhledají do "světů, aby do ně, uvěsti Kristus a jeho lidem". Chodili spíše jako "služebníci" a mezi věřícími stěti hlásali duhu jím stěti, ale slabě bláženlo se k "malotřímým" ženám, stěti stěti, přemlouvali je a "přeláovali" na svou stranu, jako to čini obhodneci. Mnozí křesťané kazatelé jim stětivali vřelody před otáčením, jakousi svatostí, protože "u Boha ve duhu života a lásky. Oni, "mnoho krásně" nřsteli vřelou vědyky v jím kazatelé: často převládaly čersty a zastoupení "věrnou smrti" na adresu všech, kdo nebudou mít jím "pravé psouání" a neprojeví se k nim. Tak to nřsteli vřelost: svědků stětičnost a věrnost, jakby se od nich mělo učít nejen den pravověrný Kristus. I tom je snad právě základ morální síly, která jim dovedla povědět vřelost a ziskovat na svou stranu mnohé slabé křesťany navzdory své chabé věrnosti, primitivní argumentace a theologické rozpornosti. Stěti jím stěti mezi lidmi na vesměch i ve městech odakali na světě - a čím více se prohlubuje křise lidstva jako edku, tím větší úspěchy se mohou chlebit. Jejich brooklynské stěti dne vykazoval velkým nákladem, zejména, stěti věř a nřsteli do všech světadílů hlavly Bůh ve všech jazycích. Právě se dicitně vyjde vřelost, světského, nřsteli odmitají vřelost v armádě, vřelost nřsteli vřelost instituce, nřsteli dávají zřelost praty, stěti stěti symbolům, nřsteli se do psouky při hromě nřsteli nřsteli vřelost, a pro všechny tyto vlastnosti jsou ve všech částech rozkřeleného světa i vřelost protikladnými stěti stěti stěti stěti stěti, ba stěti i pro nřsteli stěti. Pro ně pak celý tento svět je jenom "Babylon veliký, máti smilstva a ohavnosti země" (Zjevení náboženského 17, 5). - S nřsteli variantami námale to stěti hřelom jím se v náboženských nřsteli stěti na čestmormonské vřelost a jím vřelost nřsteli stěti stěti stěti stěti stěti, i když přezně zdějí tětto místních proudů nelze tak jednoduchost nřsteli stěti. V předstívali řady lidí oné doby probo řadu proměn samo poje osobny Ježíšovy. Smysleplný základ dogmatické Trojici býval často velmi spíše ed a

hanby a znamení viny, neměžeme ji doplnovat toho místa a významu, jakého mu doplnovali divotní porušení lidí. Jsme opět ztišeni jako ledam a Sova, když ještě byli ve stavu nevinosti. I vesleka bolest je už jenom klam, a cokoliv učíme z radosti srdce a z překypující lásky, nemá už v sobě žádnou pečeť nečistoty. Nadeštal oběvil, aby ti, kdo proměnili své srdce, stáli tu tváří v tvář Nebi jako „nazi páně“, jímž Ježíš na Golgotě odhalil hříchu. Nadejme se ulamat našim vstředem věří: nastalo věčné jaro a věčné mládí člověka, už nyní jsme srce svou vřtu a srce Ježíšovo vykypující obětí vstoupili do bran nebeského města Jeruzaléma. Už nyní je našim jediným chrámem sám Bůh.

Už ze středověku víme o takových lidech, v husitských společnostech se nazývali „adamiťi“ a jejich tělesnou nevinost, posádanou za nečistoty, opaloval žízka na hořelých hranicích. Vykrystalili se i jinde v Evropě a jejich představy se šířily ještě i po tatarských vpátech také k nám na Vysočině. Někteří ze zdejších „adamiťů“, vypátrávaných na Poličsku a Prosecku ještě v 18. století, neuznávali manželství, své ženy nazývali „pomocnicemi“ a trochu zkomplikovali se o nich vyprávělo, že někde žijí v promiskuitě a „nahot obětované duše před Hospodinem přejevují navěnek i tím, že pý na všech svých tajemných schůzkách odmítají „oděv světa“. Cvičili, co se manželství týče, pokládali se za lidi „u více již zmatrovaných“ a domlouvali se slov Ježíšových: „Děti tohoto světa se žení a vdávají. Kdo však budou uznáni za hodny onoho věku a vzkříšení z mrtvých, ti se nebudou ani ženit ani vdávat“ (Mat 23, 31). Když kritické jazyky, „nedostatek očištnosti“ byli sešli zabránění mystikou literaturu své vlastní doby, mohli by se dovědět, že i Swedenborg zakládal ve svých vizech, že nejsubtilnější andělé trébní nebo - ti, kteří mají nejlépe k Bohu, stojí před Bůhem nazi. Stať zavřenými očištění a uzamčenými dušemi se tedy zdejší „adamiťi“ odvízeli k „hodům lásky“ a ta láska beze zbytku naplňovala jejich srdce, duše i těla. Chválili Hospodina i Ježíše Krista, že jim darovali schopnost lásky tak překrásné.

Zajímavé je, že poněkud změněná podoba „adamiťů“ skupin je na Poličsku a zčásti i na Poličsku došloena také ještě ve století devatenáctém. Ze starých „adamiťů“ jim zůstalo především vědomí čistoty a „nahoty“, která tryská z „ducha holé pravdy“, vytrácela se však už přímá souvislost s vědomím spasené duše v Ježíši Kristu a s blaženými odkazy na nečinnost zákona pro věčného člověka. Jinak se tyto zvláštní blouznivci podobali více „abrahamitům“, přibírajícím názory od některých židů. Vyznávali totiž neporušenou „vnu Abrahamovu“ a všechno pozdější bylo pro ně už jenom seziti a lidský výmysl. To znamená, že i z celé Bible jim byla doopavdy sátna už jenom její nejstarší část, Genese. Neuznávali ji ani Mojžíše a Proroky, narážející cokoliv z Nového zákona.

Poměrně věrný obraz takové skupiny „blouznivců“ z Proseče, České Rybné a Kamenných Sedlišť podala Tereza Nováková v románu „Děti čistého živého“ (Podle jejího svědectví o sobě říká: „Sme synové a dcery Ducha čistého živého a chceme přebývat v živém pokoji“ (vypráví v časopisu 1966, str. 31-3)). „věříme jen, co Hospodin Abrahamovi zjevil“, že zvoztalho nic, co Mojžíš a ti jeho potomci do Bible napláskali“ (s. 107). „Naše víra (...) je prastará a nepřidržovala se nikdy toho, co kazali kněží a zákony, nýbrž co z Ducha čistého pocházelo“ (s. 93). „Dybychme šieleni přebývali v Duchu a Pravdě a chodili ve světle čistém živém, nebylo by žádných soudů a daní, jeden by druhému pomáhal a grunt svůj každéj by si mohl vybrat a v pokoji vzdělávat. Ale teď keje je nás, děti Nejvyššího, ještě málo a svět stojí proti nám“ (str. 50).

Také oni patřili k eschatologickým skupinám své doby. Měli i vlastní proměti, opírající se o jedinou novozákonní knihu, kterou aspoň zčásti uznávali, o Janem Apokalypsu: „Přijede král Marokán od půlnoci, šecký kráľe, šecký naše nepřítelé přemůže, šecký rozdělí, že nebudem už robotovat ani sloužit, ale radovat se ve světle živém“ (str. 65).

Visionář Pakosta z Kamenných Sedlišť kázal o marokánském králi se záněny očima: „... on přijde, blýzrati se bude a svět zůstane předešlý. Tenkrát k paměti dojdou synové Boží, synové Ducha živého“ (str. 46). Když potom k Jani Pakosta sešel, začal být lidem pro smích, potuloval se se spobními vesměci a tndil: „Chodím světem (...) a hledám spravedlnost a mílosrdenství (...). Už nám ho ten

král Marokán nese (...), sbírá se vojsko překrucný tam za Lito-myšlej (...). Přijde, přijde (...), na Ružových paloučků se sejdu kráľe, budou vojska komisiřovat (...), král Marokán šecký rozdělí dětem Ducha živého, bude pokoj a láska na zemi“ (str. 43).

Poměrně formulaci jakéhosi kředa, děti Nejvyššího „vřáda Nováková do úst souseda Kubíka: „Za mlada, dyž sem ešte se přidržoval vřy předků našich, nepotřeboval sem ani domů Páně ani šeráři - věřil sem, že Duch čistý živý je ve mně a já v něm. Že něho sem nabejval světa a utěšem, trval sem v živém pokoji“ (str. 475). Adále: „Otcové a praprotové naši (...) věřili, že sou naplněni tím Duchem živým, co řídí svět, a že až tuto pozemskou pouť dokonají, k němu se vrátěj a s ním splynou“ (str. 476).

Žilak se, že pro Ježíše nezbylo v jejich prostém konceptu duchovního světa mnoho místa, bylo nad jejich síly posilňovat křistův rozměr kosmický, stal se jim tedy ve straussovsko-naranovském náčrtu významu namějných jedním z proroků, přičemž úplně každý z „dětí Ducha čistého živého“ byl „synem Božím jako on“ (475). Odmítali i křest, neboť „Nejvyšší, dyž s Abrahamem romlouval, neporušil mu, aby vodu na sebe lit“ (str. 279).

V jejich představě se mísily některé zvyky a názory venkovských židů, zejména ehasidů, s nimiž hájto přicházeli do styku, a s příbře volně vlastní výklady deistických názorů, vyťahamé myšlenky z knih Voltaireových, pruských Renanových a Straussových přednocením Ježíšova života, obdoby apokalyptické literatury a zlidovělé, místně zabarvené verše býtlých prototetů - a postže k nim pronikly dokonce útržky krajně zjednodušené verše filosofických spisů Hegela, Feuerbacha a Schopenhauera (str. 434), a s doukázeli - jak se aspoň Nováková domnívá - téměř i jakési nejasné formě vulgárního materialismu.

Krásnou a zároveň tragickou postavou románu je blouznivec Kupal, který je nově historickou postavou. Ten kdysi vyprávěl: „Od toho sme naplněni Duchem, abychme přemáhali všecka prokletství světa, i tu bsdou kamenitou naši pídu“ (str. 55). A jindy: „Musíme hledět, abychme se ustavičně povznášeli k něčemu vyššímu, lepšímu, neslivá je náš život každodenní“ (str. 137). A přece je autorka nechala i v knize zmítn vlastní nuku a ještě před smrtí mu dala prout šepka slova: „Dyž člověk dlouho chodí světem, i duch se mu promění v hroudu a světlo v blud“ (str. 436).

Jednou z hlavních postav je Jiří Koutný, který se stáje stal učitelem. Ten v epilogu díla poznamenává, že tyto lidé v podstatě „hláskli mnohé z moderních pravd přírodopisů a filosofů, jenže toho neuměli prostým svým způsobem jasné povědět“ (str. 52), zatímco mladému studentovi, který s Koutným rozmlouval, celé to jejich podmé vění „zde se spíše nabývá utrum zoskátstí než radostí“ (str. 524).

Hlavní informace o sektě „dětí Ducha čistého živého“ získala Nováková nejspíše od učitele Josefa Chalupníka, který vyšel z jejich prostředí a svým způsobem s ním trvale patřil. Narodil se v roce 1860 v Proseči, studoval v pruském Slezsku a v letech 1883 a 1885 učil na obecné škole v České Rybné. „Zprávy Českomoravské výstavy“ z 10. února 1914 o něm hovořil jako „potomku starých písmáků a náboženských hloubavců“ a uváděl, že Chalupník „se žáky i sousedy nabaďal k náboženské snášenlivosti, k uctě k druhým, k prostotě a k příměstnosti“. Žil až do roku 1933. Je pohřben v Proseči a zmuřný náhrobek dodává: „Spi tam mezi svými, očekáváje příchod krále marokánského, který ve své moudrosti a lásce se nebude ptáti, jakého byl kdo náboženského vyznání, ale všechny ty, kteří se řídili zákonem Jeho, všechny ty spravedlivé a moudré uvede do svého království, kde nebude bdy, kde nebude bolesti.“ (Anžto vstaniťežto opice chůru o Josefu Chalupníka mi dala ukáľovat moje vta Cecile Sionová - jank spraven čboki neznel.)

Rokl bych, že stopy vyzněnských „marokánců“, kteří přijímali Hegela i Feuerbacha a dokázali si v sobě srovnat do jedné řady mystické víze křesťanství i židovské kabbaly s eschatologií socialismu i raného komunismu, daly by se v jistém smyslu stádnout až do naší doby. Našim bytřm je dokonce i v oně podivuhodně smělé mystiky a neveličného hrobení, s nímž jsem se za svého mládí potkával v Poličce na každém kroku. Pamatují se na paní Ruženu

mlukou „odstředí se od světa“. A přece, a kdys přikládáme ke všem těmto nedostatkům a porážkám smrti, nutno a s ohledem konstatovat, že těmto našim „znovuzrozením“ devatenáctého století nechyběl ethos, že jim nechyběla mravní síla a opravdovost. Ústí utrancečického kříže v románu nazývá je Theodor Nordström „vším semenem“, které „přiváží bylo z daleka“ (Měsíčník Světlo, listopad 1966, str. 102). Spisovatelka tím naráží na americký původ knihy. Je ovšem zapotřebí dodat, že tyto „americké“ představy byly na Vysočíně zdomácněny. Setkaly se s místní přímáčkou tradicí, která byla živá, s bládnou vodou i s touhou po velkém zážitku, vysvobujícím člověka z tísně a pomázejícím postavení. Ten, komu se ze všech stran dobře neustále na vědomí, že je nic, že je bezvýznamný a zbytný, že je příkopem ve svém skutečném stavu a sám je už jenom pouhý stáječ, ten viděním přijme užitější o své hodnotě, před touti „Božstvem“, ale zároveň snadno podlehne pokušení opačného extrému a uvěří, že právě on je vyvolán a má přednost před ostatními, že jenom jemu je svěřeno projít posádkou horní planety Posledních dnů přímo do hran věčného Božího města, že jenom do něho a jemu podobných vstoupil Boží Duch a že všichni ti ostatní budou docela jistě zavrženi, protože je jen vnější o své hodnotě, před touti „Božstvem“, ale zároveň snadno podlehne pokušení opačného extrému a uvěří, že právě on je vyvolán a má přednost před ostatními, že jenom jemu je svěřeno projít posádkou horní planety Posledních dnů přímo do hran věčného Božího města, že jenom do něho a jemu podobných vstoupil Boží Duch a že všichni ti ostatní budou docela jistě zavrženi, protože je jen vnější

U vlasti záležet zážitku, uhořevání Duchem svatým“ je však skutečně bibleky a lze jej dohlédnout na životě prvokřesťanských věřících. Odmyslíme-li si tedy podivné pojmy vyvolanosti, k nimž tyto lidi postěji přivedla nahodadla trpkost, ecese se nám vědy znovu připínat právě tento proud v křesťanství se zjevnými sympatiemi. Pokud by si jeho lidé stačili považet zavaz uviděním, že přirovnání nadšení nemělo být postátem a jediným projevem křesťanské víry, nalezi by jistě sílu sestoupit z křesťanstva a napostý se kony Tabor a měst porubující zážitky Proměněn i do druhé mluvkou bezúctěvných, v nichž jim má být dno „stanout po boku stáječ a nestat točejel“, volajících ve víře i spravedlnosti, a začít se také mezi jeřičny, blahoslavené pláči (Mt 5, 4), hladověři a žízni po spravedlnosti (5, 6) a mezi „blahoslavené milosrdné“ (5, 7), kteří bez vyčerpání dvedou celou sedmou desátku „mláti své nepřítele a modlit se za ty, kdo je nenávidí“ (Mat 5, 44). Teprve pak, až pomine nadšení a začne se vspomínka na velkolepý zážitek „znovuzrození“, můžeme se totiž ověřit, že změny ulázet jako pravé. Teprve pak jim víra, tačto nalezuč, mltje pomoci překlenout se před okamžik, kdy budou s uvažovaným jeřičem volat „Řeše máj, proč jímé opustil?“ (Mt 27, 46) a odvědat se i se svou lidskou slabostí anoni Absolutu, po kterém tak prudce zabrušili ve šťastnějších chvílích.

Děsajícím dědicem „znovuzrození“ je Vysočina začala už v devatenáctém století, je vlastně i dnešní „letními hnutí“, sice se zbrnba od počátku třetího století z Ameriky do celého světa. Jeho původemí dosazují na sobě smysek a na zplněné svého vlastního „obrázení ve Kristu“ osobní zkušenost lázeňo „letního“ zážitku apoštolů, skromá dějele z Planou Mami ve věčném: „I stal se rychle zrak a nebe jako valičko se větru prudkého, a naplnil všcken dům, kdež seděli“ (Sk 2, 4). „I naplnění jsm všcken Duchem svatým a počali mluvit jazyky, jako ten Duch dával jim vynořovat“ (2, 6).

Měsíční jsm k „letnímu“ knoči přivádějí proto, že touží po čemsi mimořádném, po senzacích, po zážitku, jím všck vidí zážek Duha svatého v obrtné aktivně uprostřed křesťanských věřících, v „poslední životnosti Christu jeřičny“ a všckna mimodáost zážitku při skromá zážitku jim je pouze deprimovaným zjevem. Žd se, že dnešní „letnímu“ už nejen sektor, že nevyhijí jednotu, ale naopak se pokoušejí přiklenout nespoju mezi křesťany jednolípou církevní a směřet je ve jménu „jeřičny Lázeň“. Sfélaeme často o letních „letních sborech“, o knoči, „letních“, o „pravých lidcích“, o „letních křesťanech“, ve kterých stáček, odtud podlékajících mířní cestu do všech zemí. Víme, že ežte stoupence má dne toto knoči zejména v sovětském svazu a dělá se tím v řadu prode, jako jsou uš „voronajovi“ „trjasim“ („třesou se“, tedy něco podobného jako američtí „kaleki“), „smorodinoi“, „dubobnoici“ (které zdárcí aduostřím sedulo dne), „mu-rastovoi“ „letní křesťanské sítni“, „letní sítni“ a jím. První představitel knoči, kazatel svatyně Uganavěči Letnie v Pensylvanii, David Willkerson, předpovědi ve svém vidění z roku 1973 toto „vylití Duha svatého“ na množství lidí v zemích východní Evropy v době, kdy na západě brzo křesťanství upadl. Až na i to má být podle Willkersona jeden z příznaků křesťanské se Růže. Americký prorok dnešních „letních“ avděl: „... Když jsm odvětel toto vidění o příchodních katastrofách, byl jsm tak přehročen, že jsm před tímto zjevením a zážitkem jsm po celou noc v bděním stáček. (...) Slyším o zemětřeseních, o bládu, o poselstvích. Druhé křesťanské poselství znáči Lázeň nebudy. Všecko vypadá, jako by se přivádny vyzvěla ze zákona, ale Boží slovo se plní. Těči knoči se vylévá na tuto Zemi sice těsně před koncem. Lidéť Bůh varoval lidstvo, že Soud přijde se všemi porodními bolestmi. A čím blíže jsm přiblí-

du, tím křesťanství, tím větší se dostávají těžkosti. (...) Bůž knoči, v této nastávající době ti Duch svatý pravé: Neboj se těsně přivádny! Bůž je jmenem každé poměti! Křesťané se na tyto poměti a zemětřesení, pas si jsm: To mlíni máj Bůž! On volá, smůl a vyzývá tě: Připrav se! Nakonec i dáběl je psm jako smrtelnou. Bible psm: Všepte se dábli a užte od něho! (...) Křesťanské křesťanství vlnělo na něho i na jsm i vlt ve vltm, kteří jsm naplněni Duchem svatým: Nebýte se, modřte, křesťané! (...) (N. M. V. 1973). Mladí lidé pod Willkersonovu vedením, kteří uvěřili, že je zapotřebí oživny proud Duha svatého a přešli okamžik znovu zrození, nadchli se těsně spolek žitka: zanechávali drogy a pít a táž od tě obnule jsm pro dule. Měti jeřičny touhu: „chovet pro těna“. O svjch zkušenostech s mládeží napsal Willkerson knihu „The Cross and the Swastika“, která vltm vydána 6 milionů vltků a zanečleno byla zfilmována v nosu Don Murraye.

Toto malá odbočka až do našeho dne byla nutná, abychom postěji nezablihi směřenosti. Pro nás je důležité zjevit, že nově toto knoči si našlo cestu na Českou moravu, sjevu vltm a že se tedy s ním dočimě setkáváme zejména v městech protestantských církvích, ale také jinde - včetně katolíků, nebo zase také zcela mimo stopy mluvkou jeřičny „Kdo ser takovm prostředí eiti být bezprostředně zažen Duchem svatým a projeje jako „duchovním křtem“, upadla kedy do ecese, v mlt „prorokje“ nebo „mluvi jazyky“. Žetímno jsm vltel vltm, jeřičny vlti brucech; kde je bakté posvěčen, umiel knoči a řije Lázeň. A tak „letnímu“ vltm, kamkoli přijde, vylévaj všcken lidem, bez rozdílu vídečství, že „Jeřič má každého rád“.

A to už je něco jiného a lepšího, než vylučnost některých předchůdců...

Devatenácté století bylo věkem rozmachu exaktních věd a nadšeného kultu rozumu. Lidky se stáček duchovní rozumu i o masově vltm: hrdě se přimývalo o tomu, jakým způsobem možko dějst i tě eiti knoči udalosti, porubující se závažně, a se se těmto zcela přiblížil zážek, po který byla přislušná legenda kdysi závažena do biblického textu. Absurdní vylédy, jež dneš knoči například Erich von Däniken, měly své napředly už v tebežnětlé pseudonaučtěl. Řešma. K posvatným textům židovství a křesťanství se začala přislušovat tak, jako by to byly historické knoči v moderním slova smyslu nebo jako by v tobe sonyly řadu informací pro přirodovědy, vltjál fyzikální tajemství nebo kosmické udody i křesťanské postátem. Do ecese mly navltm točejny klamání ani mltm, o jakém se ecese právě zmínit.

Je předpoklad, že jedinou látku, z níž je uspořádan svět, je duchovní princip, a že tedy, to co nazýváme hmotou, je jenom klam eiti nanejvět jakési „zhuštění“ duha, vltm při zjele uvládnul v potěně devatenáctého věku Mary Eddyová. V roce 1866 vydala svou „Knihu textů“, jež mnohá tvrzení mají zdroj v orientálním myšlení: neexistují-li hmota, pak podle Eddyové ani fyzická bolest není realitou. Všechny děje, dramata lidských osudů, rozkoše i utrpení - to vše probíhá vltm v duchovní rovině. Jestliže si duch uvědomí, že existence všech těchto stáček je jen fikcí, tu všechny rázem ztrácej svou moc nad ecese. Mary Eddyová byla přesvědčena, že tajemství Jeřičových zjeřičných vltm se spočívá právě v tom, že tento zakladatel křesťanské „pselství“ mluvkou přesvědčen o pouhé zážitnosti jakéhokoli utrpení a všech stáček těla, Eddyová nepochopila smysl evanjelických vltm a nepostřehla, že pod vltm „duchovním křtem“, společením eiti starozákonních křesťanů, se skryjí závažnější obsah, směřující k nltmě přeměně a k uvažovaní ecese ve stáček jsmí závislosti. Nicméně i toto nepohopení je výrazným dokladem krise křesťanského myšlení a marných pokusů o došlou racionální vltm obrazy symbolů. Na druhé straně však Eddyová dobře postřehla některé skutečně pozitivní styčné body křesťanství a hinduismu - v tom se uvěť nemýhla. Tak vltm „Křesťanská vltm“, „Christian Science“, vltm má dočimě v americkém Revoluze své ecese vltm se sídlem prezidentu, a s náčelní knoči Okm stáček Science Ministry.

Roku 1875 se v New Yorku ustavila Theosofická společnost H.P. Blavatské a přijala velkorysý celosvětový program: „1) nastolit všeobecné bratrství bez ohledu na politku, na rchost a náboženskú význam, 2) studovat všechna náboženská a filosofická učení, zejména myšlenkový odkaz starého Východu, 3) studovat tajemné a nevyčerpátné přírodní jevy a rozvíjet nadsmyslové schopnosti člověka“ (Strán. 310). Theosofickým zakladem bylo několik stáček dít zakladatelů knoči, jsm Blavatské: „Tajná dovtřina“, „Synthetická vědy, náboženská a filosofie“ a „Kně k theosofii“. Episy theosofických kultův nešetily „obřadovými termíny“ a mydle se vltmly zejména ve směřem postědi potědělajících mltm stáček vltm vltm na celém světě. Něco z nich proniklo také do venkovských obei (a na Českou moravu vltm), kde si lidé mltm přetvářali jsmí mltm a představy často docela posučen. Setkávaly se tu nové proudy s místními předstávkami, k nimž „svj trůtku do mltm“ přiměly i ti, kdo se už něco dovedli o židovské kabbale a o „zákech bytí“, jež mltm vltmly. Z theosofické literatury se lidé na Vysočíně poprvé dovtmly něco o nábožensku a kulturu Dálného Východu, zejména pak o obřadu filosoficko-náboženských spisů Indie, ovšem v době nescelého svtěle, k nepostátem zkomolul. Proto také Boris Herhaut označil před časem theosofii za „znáky stáček neomrtvujících hinduistických, buddhistických, svtičkých, západních i jsmí prvů s naprostými významy a

fantasiemi" (Jga, Brno, Praha 1971, str. 12) a Léon Bloy si už v roce 1914 posuňoval do svého domku, co odpovídá střední židovské, která se ho ptala, na jeho mínění o této madri nauce. Pa- ni theosofové jsou pitomí zastávníci demeritu" (L. B.: Na prahu Apokalypsy, L. Kmit, Praha 1930, str. 138-139). Theosofie pokládala sama sebe za jakási pravé „indické učení“, zatímco skuteční Indové

napak považovali theosofii za jednu s nestátními protestantskými sektami" (Jga 1971).

A práce mážeme theosofům udělat za první impuls k seznámení s velkou duchovní kulturou Indie, jejich setkání s křesťanstvím se v národním období stalo vzájemně prospěšným pro obě strany (např. Madhatmádžádži). Z národních učebek či darů křesťanů liprav se mnozí dopře myslí dovídati, co jsou to vědy, co umění, co velké epiky Rámájana a Mahábhá- ta, jaké učí, zvaná Bhagavadgíta, se čtem (ale os mo- lum posadí) ke komu stala, a u něho pořítili snad nejčes- tší. Ještě celé další generace věřících si měly právě od- tud odnášet vzkání do křesťanské víry u kosmického Bo- žství: „Jsem věčné věčné, květinové vlny bytosti. Jsem zlatá nit Jednoty, na níž jako perly jsou navlečeny všechny věci a všechny životy. Jsem typem v nerostu, jsem vlnou v květině, jsem myšlenkou v větru, jsem silou v sítných, obětovaním i vě- tí, jsem vzrůstem, trnáním i zápletem, životem i smrtí. Jsem místem spojení. Jsem Mlčení za hlukem všech sku- tečností. I ti, kteří hledají jiné bohy, jsou vpravdě se Mnou, neboť Já přijímám všechny oběti a dím ve všech obřadech. Opustěním jsem svědkem, avšak vpravdě není opuštěn nikdo. Všichni ti, kdo se Mě s láskou oddávají, trvají ve Mně a Já trvám v nich. Jestliže ke Mě se přiměsí člověk zkažený, pak správně učím a já mu do počtu za správně oddán, nezahyne. Jezero jsem Ocean a horstvom Himalaj. Stromem jsem pozlatný filozof, řekám jsem Ganges. Nade vším, co oči vidí, jsem oči stínů vlt. Mezi obzobojení jsem Ráma, Lea a tlohu jsem mezi rybami. Jsem Počátek, Žítí i Konec všo- ho trvání. Jsem Nezměnitelný Čas, jsem Stvořitel, jsem Původ věcí, které nastanou. Jsem žez- lem vládnoucím, pro poznávání jsem Poznáním, pro všechny záhady jsem Mlčením."

Nejedem uctívám proklamaci posadí ačkoliv Bhagavadgíta ve křesťanství, aniž by ustoupil od čestnosti se své víry. Nejedem zakládá svoje postava knižny plnosti Krista Pantokratora. Prostřednictvím indických podnětů rozpoznali posadí mnozí Kři- sta jako absolutního pána všech světů a naučili se s Ním a v Ním „objímat všem- ír se všemi hvězdami." Neboť z Bhagavadgity vědění; kdyby na nebi naraz- e vpláta záře tisíce sluncí, podobala by se záři onoho velikého Ducha" (XI/12).

ale to už bylo setkání, které se naprosto vymykalo možnostem theosofii. Tam nelze přivést jinou zásluhu, než že do „bílého světa" tato literatura uved- li ve větším rozsahu. Všechno ostatní v ní spíše organizovali, kazili a vončili. Musíme ovšem přiznat, že i to samo uvedení je zásluha velká. (Celou Bhaga- vadgíta přeložil do češtiny poprvé František Čupr už v roce 1877; tapve po jeho přípravné práci následovaly překlady Procházek, Maternové, Weinwarterova a Ja- nůvka, nejnověji pak Filipovského a Vašek). Existují nepřímé doklady, že na Polje- sku byla Bhagavadgíta čtena a mezi „Mouzovníci" svedčeno mystický vy- kládání už na počátku osmadesátých let devatenáctého století. Zajímé se tu uvažovat omen právě jmenovaným překlad Čuprův.

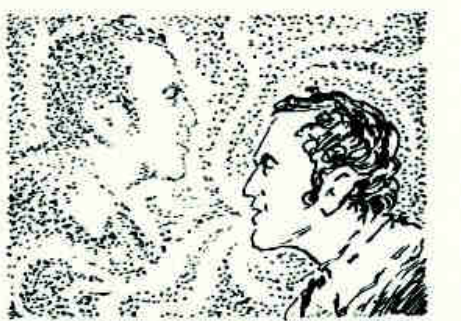
Šířením základních děl staré indické literatury přispívali theosof- vě ovšem hojně k podpoře a utváření představ; o nichž se lidé na Vyso- ně dosud dovídati pouze od mystický orientovaných Židů z jejich klasič- sky interpretované kabbaly: že tohž duše nositky, duše zvířete i duše člo- věka prochází nesčíslnými vtěleními, žimž se zjemňuje, zdulečňuje, očištuje od spáchaných vln a vřásků se tak kosmického potybn, měříteho ke ko- nečné spáse ve křesťanství, jenže to, co židovští kabbalisté nazývali gilgulem, bylo u Židů karma. Její zákon byl zákonem skutečné odplaty a vysvětlo- val se cestou dlouhého reinkarnčního procesu. Pro lidi, stýkající se se židy, byl na podstatě totožný učení norské jmenované. Uš předtím zahrnuli reinkarn- ní nauku do svého obrazu světa a pokládali ji za naprosto logickou. Im se přitom přitom nepřáli, zda a do jaké míry se tato náuka shoduje s křesťan- ským křesťanstvím a zejména s učěním o ospravedlnění z víry.

Měli bychom ještě přemýšlet, že vznik Theosofické společnosti a její rozšíření celosvětově aktivně předcházel v Americe ještě jiné události, které nejedno značné míry podmiňují vznik této mystické organizace, ale staly se

přímým základem a křesťanským zdůvodněním něčeho, co se o pár deset let pozdě- ě stalo v naší zemi přiznačně pro zplnětí uvažování a jednání mnoha venkovských lidí v Podkrkonoší a na Českomoravské výšovině. O těch událostech budeme mluvit.

Horečnému myšlení

unděrnému po vlně sně a fantasie do ne- drcimých dalek, nebo- žlavě dyktheinu po- spise a po jistotách, zrodila jsi malýpachí slednauze vln, byl- tedky u nás i v zeha- něti velmi blízkou a vřabným epistemem

německý mystik konce 16. a začátku 17. století Jacob Bohme (1575-1624), duchovní žák Para- celsus a plavce oblébné knižny „Morgenrothe im Anfang" (vyšlých v Německu) z 1612. Ješ- tě častěji však byl v učitelských kruzích čten a citovaným švédsky přírodovědec a matema- tik barokní doby Emanuel Swedenborg (1688-1772), často dnes pokládán za skuteč- nika otce novodobé theosofie a duchovních nauk. - Lidé z u nás, coždže je se v zímě při- přístěch, vyprávějí si teď už nejen o „duchu občermě obelazcepm kolom ve velkého hři- tom", ale mají i také o velkých vědích tohoto vřabném muže, který se setkal s anděly, ušil se jejich řeči, pronikl třemi nebeskými sférami a pronášel v nich četná spo- lečenská duchá, pečlivě zaznamenával barvy andělských zářiví i nahotu andělů nejsubtilně- šich, nejdůležitějších a nejnevinějších, učastnil se nebeských bohoshed a nastouchal každ- nim, jakým „se me na světě vyrovná", přičemž důkladně popisoval „svět duchů a stav člověka po smrti". Naproti tomu knižku „De Coelo et ejus mirabilibus et de Inferno" o protičlověm „Ex auditu et visio" (u nás vyšlo naposledy již v roce 1912 pod názvem „Nabe a pešlo" v překladu Jaroslava Janáčka). Nabe i pešlo byly pro Swedenborga především stavy duše; proto existuje také přímá souvislost mezi třemi částmi nebe a třemi částmi země (65-73). Nabe předsobíhá, že duchovníladnoty z vyššího světa vstupují do vyšších oblastí pouze „dle jakosti jejich duše" a tím se utváří i podobu a charakter příslušných věcí (odst. 55, str. 37). Duchovní- ní andělé se teprve v mozku proměňují ve smyslové obrazy a symboly, sama o sobě se jim však vymyká (odst. 68, str. 41). Swedenborg „objevl" anděly hovorit jakoby lid- skou řečí a měl dítom, že gramatika i výslovnosti se tu jejich řeči podobá hebrejštině.

Swedenborg ve svých viděních zaznamenal poznatky o posmrtném životě: Umře-li člo- věk, odhlédá „tělo tělesné"; zato jeho „tělo duchovní", které mu nadále zůstává, si pod- řazuje „všecko paměť, všecko myšlení a všechny náklonnosti, které měl na světě" (odst. 461-469, str. 316-320). Vě svých vztahů při Swedenborg získal poučení o „třech stavech duše" po fysice- ké smrti, odpovídajících třem stupňům odpoutávání od pozemských přání (424-443).

Vrstvami byly švédsky doloženo zprávy o tom, jak Swedenborg v roce 1750 v Göt- teborgu podobně popisoval vlnik a příběh velkého požáru, k němuž ve stejné chvíli právě doebázelo ve Stockholmu, či jak vyprávěl doklad ukřivky v tajné střínce ze- smulekého holandského vystavce a byl přesvědčen, že jej k němu přivedl sám duch vystavce. - Lidé v chalupách Vysočiny samostatně nikdy nepochybovali o možnosti styku s duchy zemřelých - právě tak, jako nepochybovali o skutečnosti vlněch, jestliže se však myslí dovídati, že se o podobných událostech píše i v knihách tak seriosně a vřabně učenáckých, zdálo se jim všemno být jako téměř již „vědecky doloženo". Ostatně, věním na- datu a mimosmyslovým poznáním (parapsychologie) se v naší době už docela vážně zabývá pa- rapsychologie a řada takových jeví se dnes pokládat za skutečnost statisticky zjiště- nou i experimentálně ověřenou, i když dosud nikoli uspokojivě vyřešeno (Viz například shrnutí Zdeněk Ryzdral: Telepatie a jasnovidnost, Svoboda Praha 1970, nebo F. Hylák a M. Kamenického: Ma- lí onkologické asociace psychologie, Židovské pedagogické nakladatelství, Praha 1973, kno Parapsychologie, s. 115-117).

Zajímavou osobou je ostatně sám Swedenborg. Jestliže nám naši společníci přicházejí s radou osvědčit, že tento muž byl zrodilní osobností eideticky nadanou, že vřabně „prošel stříznivostí" či „onemocněl parafrenií" nebo že trpěl „periodickou halucinací psychosou" (Vondráček-Hob- str. 356), je to od nich velice hezké, můžeme jim být vděční za pečlivé rozskatulkování Swe- denborga na jednotlivé dítky a za pohotovou výrobu příslušných diagnostických náde- pek, můžeme s jejich tvrzení dokonce i plně souhlasit a předloženoou diagnosu ochotně podepsat společně s nimi, nemůžeme však mít za to, že tím páni lékaři pochopili nebo dokonce vysvětlili pana Swedenborga jako takového. Pojmenování určitého psychického stavu

ještě neznamená vniknutí do jeho systému myšlení, neznamená to ještě vnitřní porozumění. My o voře, oni o koze. A tak si nejsou jisti, jestli ti tkalci ševci a čeledáni ve vesnických chalupách přece jenom navěděli o Tomhle pánovi něco víc a cosi podstatnějšího i hlubšího, než učení pánové s ostrými pítěrnými nožky vědy, ale bez křížel.

Hodně se tekly v chalupách i v městských domácnostech vyprávělo o Američanovi, který se jmenoval **Andrew James Davis** (1826-1900) a se Swedenborgem měl společné nadání blížít se k nehmotnému světu. Kamel ovšem jeho vzdělání. Byl to syn chudého ševce, ve škole z mnoha předmětů propadal, skoro ničemu nerozuměl, brzy ale začal upadat do zvláštních psychických stavů, v nichž hovořil o věcech, na něž jeho mozek naprosto nestačil. Proto jej muž jménem Lewingston proužil jako media pro styk se záhrobím a Davis se zanedávku stal vyhledávaným „oborukem“ pro tuto oblast. V ní například našel zdroj záhadného „klepná stůlku“ u rodiny Fooksů v Heidsville už roku 1848. - Ili i jinde se pýšili tenkrát objevila tajemná klepání, z nichž se časem podařilo sestavit celou abecedu, takže „řet duchů“ se stala srozumitelnou. Vyprávělo se, že neviditelná síla přestavovala někde i nábytek (anos to dala experimentálně třeba Nina S. Kulaginová v Sovětském svazu a říká se tomu psychokinese). Náčelník newyorského soudního dvora **Edmonds** a člen Akademie Mapes vydali prohlášení: „Jsou to skutečná zjevení a nedají se vysvětlit jinak než působením duchů.“ Petice s odvětví řízení podpíší, předložena washingtonskému kongresu, domáhala se úředního potvrzení údajů o stykách se záhrobím. V Anglii se k nauce připojil **William Crookes**, v Itálii profesor turnské lékařské fakulty **Lombroso**, ve Francii se s uznaním vyjádřili astronom **Camille Flammarion**, Pastevův žák **Paul Gibier** i spisovatelé **Victor Hugo** a **Theophile Gautier**. U nás se za ni postavili takoví lidé, jako byl například český fyziolog a průkopník darwinismu na pražské universitě **Eduard Babák** (1873-1926) či známý botanik a fytopaleontolog, nomiz profesor Karlovy university **Josef Velenovský** (1858-1949). - Některá z příklapků theosofie a okultních nauk začínala svou propagandu nidajnou kritikou církevních struktur a porušovali totální revizi křesťanství bez jeho hlubšího pochopení. Odkazem na neotřesitelnou autoritu Bible odmítli nejprve církev jako něco „nebiblického“ a potom najednou začali v samotné Bibli hledat „mnohý bílý“ (Dennis, s. 58). Měli totiž pocit, že nyní již bezprostředně získávají jediné správné informace z „vyššího světa“ a že si je dokonce „vědecky“ ověřují. Mluví-li sice neustále o nebezpečí seestřeno věru matoucí, „mých duchů“ ve své oblasti, žádný z řečníků však nikdy nepřipustil možnost takového věru na sebe sama. Svou nauku, kterou nazvali „experimentálním spiritualismem“ nebo také krátce „spiritismem“, pokládali za „mravní filosofii“ i „skutečnou vědu“ (Dennis, str. 154). Od anglického fyzika Williama Crookesa převzali teorii o „zářivém skupenství“ hmoty a viděli v tom přírodně potvrzené duchovního světa (str. 125). Opjeli představou, že nadechází věk vědy, chopili se ochotně každého dosud nevysvětleného jevu a do něho uzemnili oblast ducha. O té pak spekulovali, vykládajíce si podle vlastního uvažování jednotlivé od sebe odlišné poznatky, jimiž chtěli podepřít své teorie. Nekonečné Absolutna si uvědomili do zuzujících se komůpek. Záti nepoznaného, nadpřirozeným silám vymezili oblast parapsychologie a v ní zahledali nové „důkazy“ jejich existence.

Zatímco živé víře je každodenní vědecká skutečnost radostným potvrzením Boží lásky, slabá víra i naivní pověra touží po věcech nevšedních a vzrušujících a proto zpravidla hledají Boha jen v omezeném prostoru „zářivých“ sensací. Skutečná víra je vírou bez důkazů; věří, aniž „viděla“, protože je především věrnosti Božimu Slovu, a celý svět je pro ni jeho hlasem. Pověra je neklidná a netrpělivá, přeje si zmočňovat a uchvacovat, báží se pořád domáhat jistot. Neodvažuje se říka opravdové víry; potřebuje ujištění, že se jí její „smlouva s Bohem“ vyplácí, že z ní bude mít prospěch. Nestojí na „spravedlnosti Kristově“, stojí na „spravedlnosti světa“; není vyjádřením lásky, je obchodem. Báží po „znameních“ a uaklyje se ke všemu, co jí taková znamení slibuje. Pověra potřebuje magii, potřebuje hlasy z onoho světa, bez nich ztrácí jistotu a klid, protože není vírou. Chtěla by strhnout závoj ze všech krásných tajemství, ale nedosahuje uspokojení a radosti, ani když se jí to v jednotlivých případech podaří. V podstatě je projevem téhož hlasu, který v legendě z Rajje radí kutřeni ovoce: „Budete jako bohové“ (Genesis 3,5). Ani víra se neuhýbá poznání; té však jde o poznání skutečné - poznává-li v oblasti duchovní nebo v oblasti exaktních věd, vědecky poznává a pokorou. Toto však je hlas, který křesťanství nazvalo hlasem psychy.

Ile i když nepřijedeme tak daleko a nebudeme spiritisty sledovat do tak extrémních poloh (doslovně to tak zdaleka neplo o vrchol), přece jen aspoň s onou touhou po „znameních“ a po „sensacích s lehkým mrazením“, považovaných za „důkazy“, se setkáme u nich prakticky všude. Proto průkopníci „okultních věd“ hledali své nejoddanější stoupence zejména mezi těmi, kdo mají vědecky znovu tendenci volat: „Jsi-li Syn Boží, sestup z kříže“ (Matouš 27,40), a dodávat: „Potom uveríme.“ Nikdy nedýchli lidé, kteří byli ochotni inscenovat pro „malověrné“ divadélko Kristu sestupujícím s kříže. Ale Kristovo skutečné vítězství bylo, je a zůstane v tom, že se malověrným nepodřídil, že s kříže nesestoupil a „vypil svůj kalich hořkosti až do dna“. Skutečná víra se vždycky rodila jenom v duši těch, kdo se dívají na beznadějnou opustěnost kříže, přijali ji a nevolali po zázraku.

Ve svých úvahách se spiritisté neustále vraceli k tajemnému klepání a k záhadnému přestavování nábytku, zjištěnému roku 1848 v Americe (s. 133) nebo k údajné materializaci „duchovními rukama“ a podobě i celých bytostí vlnití (s. 133). Podle názoru zastánců okultních nauk je fyzikálním pojítkem mezi duší a tělem jakási „obduší“ naholi „perispirit“ či také „fluidné tělo“ (Dennis s. 144, Swedenborg str. 576 až 470). Je prý to „stlačená a rozbitelná látka“, která v sobě uchovává či také v průběhu paměťového života mění určité vlastnosti, jež pak vnáší do příštího vtělení duše. Nizkými základy nabývá perispirit na hmotnosti, to jest na neprostupnosti, vznesenými pazením se napak stává etheričtější a zároveň nezávislejší na těle. Po mnoha vtěleních se natolik očistí, že získá naprosto nezávislost na těle, rozplyne se a osvobozená duše se už už věc nebude muset nadále vtělovat, jenom z věčné lásky se náctně osvobodí duše vracet zpátky na svět, aby v podobě mimozemně nadaných nebo i jinak dokonalejších jedinců pomáhaly dosud „návězným“ lidem k osvobození nebo k vtěbenému společenskému pokroku (některá posledním bývali v židovské kabbale „eadykové“). Theosofové spojovali představu „fluidného těla“ s Pavlovým biblickým termínem „σῶμα πνευματικόν“ (soma pneumatikon, I Kor 15,44; Th. ap. P., s. 68). Neviditelné síly dobře i zle, proradil ovdušim, mohou promlouvat k světu pomocí etičtých lidských medií. Všichni genové prý měli takovou mediální schopnost a tlumočili poznatky z vyššího světa (152-153). Kdo však při takové činnosti nežije sám jako světec, „je vydán útokům mnohých zlych bytostí neviditelných, poněvadž spiritistické pokusy, zejména fyzikální, jsou jistým druhem nedovolené magie“ (K. Weimurter v poznámkách ve Kerlingově Testamentu; Praha 1933, str. 46).

Perispirit prochází v opakovaných vtěleních nadnou vyjádřených stadii podle karmického zákona neustále odplaty a očisty, předopřádaného v židovských naukách (židovská kabbala to nazývá „gilgul“). Vyšší neviditelné síly přicházejí do lidského světa pouze zřídka a to jen tehdy, akčiji-li mu prospět nebo přispěchat na pomoc v okamžiku reálného ohrožení, zálo nižší síly se v něm pohybují vytrvale a strhují jej svými omezenými zájmy do nejnižších oblastí materiálního života (Dennis s. 158-159). Možnosti odpoutání perispiritu od těla po smrti jsou prý závislé na „jemnosti a zředenosti jeho molekul“ (170). Duchovnější člověk může i v době tělesného života opustit tělesnou schránku a putovat ve zvláštních vdušných či duchovních vnech po čas spánku těla - tady mohli spiritisté vhodně navázat i na lidovou představu z **Vysokiny**, kterou jsme zmínili už v souvislosti s vyprávěním o „větráři“, jež na Poličské zaznamenal Alois Jirásek (Český lid, r. I., str. 453). Enkote v kole žetvárníku nebdání předmětům, aby velnými mezami pronikaly na opačnou stranu; čím prudčeji však kocen otáčíme, tím je jeho plocha neprostupnější. Zpomelíme-li duchovním úsilím pohyb molekul v atomu, odtahuje se jeho neprostupnost, jeho „hmotnost“, a atomy mohou proudit energie, jimiž byl dosud uzavřen. Znebyhnutím částice mezi onylový slam, předopřádaný reálnou existencí hmoty (toto úvaze dříve vyformovala dokonce i Engkova definice „Pohyb je způsob existence hmoty, nikdy a nikde nebylo, ani nebude být hmoty bez pohybu“ - viz Friedrich Engels: Anti-Dühring, Svoboda, Praha 1949, str. 57). Atomy přecházejí „zředením“ či „zpozalením molekul“ v „zářivý“ stav, hmota se stává nezávislejší a může prostupovat pevnými předměty (314). Tak se stává, že „zářiv bytosti“

mohou vchupovat do bytosti temných a věst je ke světlu a k překonání zemské tíže. Nižší duchové bloudí světem, vyšší většaj vesmírem a setkávají se tam s obyvateli jiných planet. Dálky jim dospělo lidstvo k „pomezí“, že celý vesmír je obydlen podobnými lidmi, jakými jsme my, ovšem na vyšším i nižším stupni vývoje, a menší i větší hustotou složení svých těl. Dálky vesmíru jsou domovem vytvořené „ideální, dokonale krásy“ (185). Vyšší duchové ze všech světů se tam stávají a druzí se ve shromážděných plných shody a blaženství (186). Ujmají se duchů nižších a jsou jim „stražnými genii“ (187). Existuje tedy celá složité hierarchie duchů (193).

V nejzákladnějších seancích lze při výjimečně dosáhnout i toho, že některý perispit, procházející zrna voskům a strážný domácnosti duchovním vírem, zpaměti oběh molekul v atomech, z nichž je složen, takže v náhrnu natrže na svém povrchu aspoň takové míry neprostupnosti, že na chvíli zachytí a odadí hmotné světlo. Tím se stane na několik okamžiků viditelný pro lidské oči. Výsledkem je, že účastníci seance zablédnou někdy celou postavou člověka, který zamířel a jehož duše s ním právě zabloudil, jindy pak dokonce postavu člověka dosud živého, jehož perispit se ve spánku odpojit od hmotného těla a byl do jejich kruhu přiváben touhou či lidskou nešťastností.

Není pochyby, že tyto představy měly v sobě nemalou poesii.

A přece theoretické „experimentálního spiritualismu“ docházeli někdy k extrémním závěrům, v nichž své nauce přikládali větší váhu, než na jakou si mohla činit nárok. Tak například: posláním spiritismu je pryč obnovit evangelium a vykorenit blud křesťanství (Dennis z 196). Proto někteří jeho hlasatelé nazývali spiritismus novým náboženstvím. Většina ovšem theosofie, jímž se v jejich experimentech jednalo ovic než o pouhé „navrácení spojené s bláznivým zesnulým“, takové přecenění spiritismu už tehdy naprosto odmítala. Tvrdili, že každé osobité náboženství má nějakou vyhraněnou teologii i vlastní etiku, svůj „program“, svůj hlubší duchovní základ, své „poslání“, pro něž bylo lidem zjeveno. Spiritismus takové jasné poslání nemá a velmi často je ve službách pouze osobních potřeb a přání (v. Křížek). A přece se jedná o jev, který zasluhuje pozornosti a nově svědčí o jakési velké lidské touze po sebe-přesažení, i když se tato touha dostává na nejedno seestí.

Francouzský průkopník spiritismu Leo Dennis napsal modlitbu: „Ohromný Jupitero, i ty, Saturne, obklíčeny skvělým pásem, korunovaný devíti zlatými měsíci, obrovská slunce, mnohobarevné ohně, neséslné světy, pozdravujeme vás z hloubi prostoru!

Vy zářící hvězdy nad našimi hlavami, jaké as divy skryváte?

Rádi bychom vás znali, věděli, jaký lid, jaká podivná města, jaká vzdělanost se rozvíjí na rozsáhlých oblinách vašich. Tajemné tušení nám praví, že šlešt, zde na Zemi marně hledané, má sídlo u vás.

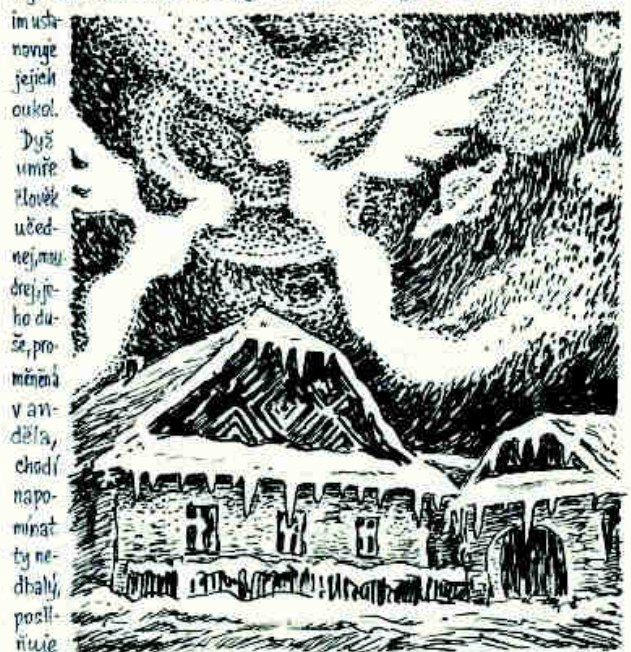
Avšak proč pochybovati a se báti? Ty světy jsou naše dědičny. Jsme určeni projíti jimi, na nich přebývati. Navštívíme tato hvězdná soustroví a pronikneme jejich tajemství. Nic nám nezabrání v postupu a vzletu, naučíme-li se přizpůsobovati svmu vůli Zákonům Božím a skutky svými dobývati si plnosti života a nebeské blaženosti, jež tam jsou domovem“ (Dennis, str. 262).

Žní nám to podobně jako onen Máchův povzdech: „Vy hvězdy jasné, hvězdy vevří, kvám já toužím, tam světél ve vřstí, ach a jen Země je má!“

Spiritismus, aťse jak byl poprvé formulován v Americe Andrewem Jamesem Davincem, začal se výrazněji šířit po Čechách aš od osmdesátých let devátého století, i když místní předpoklady prouje byly starší a nosly o několika rádi. Ale teprve od chvíle, kdy se „americká“ nauka ujala na Trutnovsku, odkud se rozšířila po celých Krkonoších, aš se přenesla mezi tkalice Českomoravské vysočiny a zdomácněla také na Poličsku, můžeme tady hovořit o spiritismu v plném smyslu toho slova. Protože stýk mezi světem „hmotným“ a „nehmotným“ zprostředkovala media, bývali spiritisté v horských oblastech označováni také jako „mediáni“ (tedy vlastně stejné, jak se zánevali jmenuje nejstarší zachovalý zvon poličského kostela sv. Jakuba). O podkrkonošských „mediánech“ napsal Antonín Zeman, známý pod pseudonymem Antal Štašek (1845-1933) oblíbený esejista povídky „Blouznivci našich hor“. Vladimír Kvařík posmával, že „mediáni“ přebívali spiritismus jako náboženskou víru, jako novou reformaci, oživují bratrské tradice a umozňují

prostému člověku hledat pravdu a spravedlnost“ (Literární tvorby poeziaek, Albatros, Praha 1977, str. 226). — A opravdu: skutečného původu, vroucenosti a čistoty došel spiritismus až teprve ve své zlidovělé podobě pod střechami venkovských chalup podkrkonoší a Vysočiny. Dávné přesvědčení o dachu zemřelých, nenacházejících pokoje pro někdejší víny, běžné místní „věření na duchy“ utvrzené zděděnými pověstmi a pověstmi, lidové magické obřady včetně zařikávání, vyprávění slychaná od venkovských židů, zejména kabbalistické přesvědčení o stěhování duší podle zákona „gilgulu“, předávané chasidy ostatním souvěrcům a od nich děděné nežádoucími vesničany, napíjí výklady poznatků exaktních věd, útržkovité údaje z oblasti astrologie, náhodné části eptek z knih Jamese Davise „Principy přírody, její bržská zjevení a hlas klidstva“, „Filosofie stýku s duchy“, „Velká harmonie“ a „Magické žezlo“, osobitě pochopné obřady pantheistických filosofických předstáv a náborů - to všechno v podivných oměšcích se spojilo a přeměnilo do zdejškho prostředí, bylo nově promyšleno, vzájemně se prolínalo, odlišovalo a měnilo, všechno se zde stávalo prostším, přizpůsobějším a bezelšíjším, než jak to minulo, i otcové experimentálního spiritualismu.

Krásnou ukázkou lidového spiritismu je úvaha kastelánky v románu Tercezy Novákové Děti čistého živého, odehrávající se povněně nedaleko Poličky (povídka na Toměšsku). — — — „Čak sme jen tělo porušíteľny, čak nejme duše nesmrteľná? Ty duše s náma žijou dál a Pán Bůh na nebi

im ustavnice jejich oukol. Duš umře. Hověk uředne-jmu dřejjeho duše, proměněná v anděla, chodí napominat ty nedbaly, posilňuje ich, dáva im vědomosti. Vaše ceruška byla dobrá, mívá, vona navštívuje lidi zly a nese im dobrý předsevzetí. Přejte jí toho, je jí líp nežli va tady.“ (...) „Duše nebožtiku šsu s náma naporád, hlídaj nás, dávaj nám znamení. Když som byla za mlada ešte ve službě, daleko ve lidm, jednoru potříkrát na moru postel někdo zaklepal a jako by hlas my nebožky mámy se vozval. Nevedělav som, čo by to být mělo - a vidíte, tehdivá mou maminku vykopávali a vona mj dávala znamení, abyel tomu bránila, abyel jí šťastného vřdpočinuli dopíjala - a ja byla, daleko a nic nevedělav, až za rokú neděli! Já věřím, že sou duše s náma a že čekaj na shledání; taky vaše ceruška na vás čeká, je vokolo vás, poslouchá! Nie nekud ře hlavou, pažmámo, věšte tomu a se nerouhejte - vona vřd slyší a nad váma pláze! - Podívejte se za kulčerka k nebi, tam na tech hvězdičkach maj duše svůji příbytek a čím je kerá lepší, čistší a pobežnější, tím spanilejší hvězdu jí dal Pán Bůh. Vaše Ručička jistě zrostává na hvězdě tuze krásnej!“ (T.N. - Děti čistého živého, Albatros, Praha 1966, str. 375).

Ti lidé se scházeli po večerech v chalupách a touze první kruh, mluřili, že společným soustředěním myšlí na některou zemělou osobu jí snad přivolají, ba přitáhnou jako nějakým magnetem a na chvíli uvězní ve svém kruhu. Některé duše pry přicházely nády,

se Kristus demně vtlouje do neuvěřitelného obleku a v této podobě se dává všem. Katolictví mediální si ve své představě spjalo karmický zákon reinkarnace s úsvětnou své euklie o očištění a navrátili zde nějaký podstatný rozdíl. Evangelium nebylo v takové výšce, ale ani to jim nezabránilo v níčnosti na základních postupech a nijak se neomezují na nějakou neschopnost nějaké náborové slouhy v tomto ohledu. Věnovali se tedy samotnému, jejichž trocha odlišné seance se konaly v Bernové a snad i na jiných místech, nežli pro své posílání oporu ve starší a autentičtější tradici zvláště le kabbaly. Nežli dovtipem mediálnímu nebyl Kristus pouze jedním z osvětlujících duchů, ale přijímali jej větší sílou v plném kosmickém rozměru křesťanské víry.

Širokou postoj těchto lidí byl prostý a proto bez nepatří přeměňovali těsně theoretických otázek povolením. Přisvědčení o úsvětných astrológiích, které nad každým významným postojem místem přivodilo mnohé z nich k hojně nížejší na euklievých postojích, marnostných i svatojanských, kult svatých, pochopili jako zcela normální komunikaci živých s mrtvými, ovšem obraty učivali tak pověřit, že se to již vymylo křesťanskému chápání, ale základem této učty byl vědomost.

Všechno pokládám za dostatečně řídné důvody, aby také vyprávění o zdejších mediánech bylo zařazeno do „Malé historie církve polské“.

Ti lidé patří k Božímu lidu a v čase po postavení nového svatojakubského chrámu sebrali v tomto společenství na bytostně dost významnou a výraznou sílu.

Už si o nich myslíme ovládnout, naučíme jim jejich krásnou víru v téměř neomezenou moc imaginace, zejména přelobem každý nápad, každá představa, každý záchvat mozkové úhy se může nazvat státním živoucí, a kým lze rozmlouvat, jako si lze zavazet v okamžicích úzkosti a osamocení. Co bylo na počátku podjímá zábleskem „mé myšlenky, svědčí „me směho“, vyběhlo se najednou a stalo se nezavřítým individuem. O vyprávění této víry se sdělil později Karel Weinbaur: „... Myšlenky jsou podle skutečné nauky semennými, které nády z nás rozsevá kolem sebe a z něhož v neviditelné říši astrální vynikají předměty a také živé bytosti, s nimiž lze i magicky operovat. Každá naše představa se totiž promítá do říše astrální a určitá tím otřesená - pláštěly a jiné - podle toho, jak byla mocná nebo s jakou vytrvalostí tam byla vydržána. Lidé, kteří se dohlédli této zabývají určitou myšlenkou, jsou ji nejen svaz s ní, s přeměnou duševní a tělesné, nýbrž vytrvalí z ní v astrálu skutečnou bytost nebo trvalou konstrukt, která jim po případě může být velmi užitečná nebo také škodlivá.“ (Osmoň keř, str. 60).

Kolik sebepnosti, síly a neomocnosti má lidská imaginace, v taklé podobě, v toliko tvarech se objevuje, nabízí a odhaluje neviditelný svět. „V jakémli tvarech Boha předkládáme ve svých mystických enjích, v tom tvaru se nám nakonec Bůh objeví těm v tvář a my s ním můžeme rozmlouvat jako bratr s bratrem.“ (Weinbaur, tvarech, s. 61-62).

Pod pohledem těchto pravoslavných vizionářů nového času askevella i Československá vysocina do celé záplavy národnostních evokací.

Téměř všude na polské se koncem devatenáctého století vynořovala media a vyvolání duchů. Věděly mezi ně předkázala řada šarlatánů, kteří se odvěřovali prostých lidí, ale nemýšleli, že při těchto zkoumání bytostně se někde mohli odlišit i z opatření jimi, jímž se dnešní vědecké zabývají parapsychologové, studují jednak ochrannou sílu perceptorů (telepatie a teleknie), jednak možnosti vlivu psychiky na materi (vibrace). Ale i tam, kde vůbec nešlo o nějaké parapsychologické jevy, věděly jisté se z upomínání zanechání, oistotou mysti a tím, co tyto lidé nezahýbali „touhou po dobru a krásě“. Vyvěřilo zde i mnoho krásných snů o vyšším, lepším a spravedlivějším světě, o vztazích nepošpiněných a nezablácených, o nádhře tak opjivé, že k jejímu vyjádření už nemohly postažit ani obvyklé pohádkové obrázky zlatých zámků v různých oblastech. Ti lidé si osvojili poezii, která vystupovala ponekonečně schodit od každodenní vědnosti, obyčejných zájmů a přelob přes kouzelné barevné vize až tam, kde vrcholné zážitky vnitřního světla nepotřebují už žádný pozemský tvar.

Kdyby mi to bylo dopřáno, chtěl bych jednou postavit aspoň z věčných vzpomínek pomník těmto krásným a čistým lidem Československé vysociny a jmenovitě polské, těmto vroucím „mediáním“, jejichž pomijivá těla toužila být aspoň na okamžik jakýmsi průsečíkem mezi časností a věčností, či malým chrámem, v němž si oba světy dávají dostaveníčko a je jim spolu tak krásně, že se už ani nechtějí vracet do světa nevidných provisorů, stejně jako si to nepřejí omý sadavé bytosti z opery Bohuslavovařhů „Julietta“.

Kdyby mi to bylo dopřáno, chtěl bych ještě na jiných místech více a hlou-

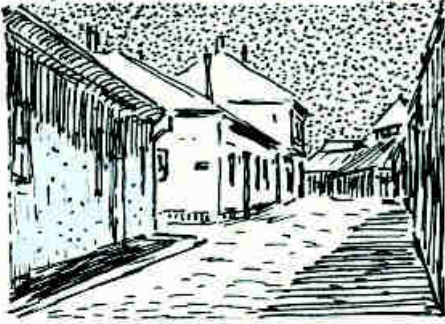
běji promluvit o říši nadějí, do níž ustupovali tyto nadšeni, žijící sami v sobě hned celým řetězcem po sobě následujících životů, pevně přesvědčení, že jednou budou zbraveni tout nově individualních zrožen a spočinou v Absolutnu, v němž se beze zbytku rozplynou. Při pohledu na ně nemám ani nejmenší důvod hledat e par-nem Vladimírem Vondráčkem či s jistou jami Springrovou stopy „patkoplastického přičesání spiritismu na formování psychos“ (viz Vondráček a myšle i klesání psychokatie, Anemany, Teča 1972, str. 188-189). Nevím nemocného hned v každém, jeho zkušenost tily přivádí k hledání a nalezení křidel, na nichž se pak může vznést do oblasti básnivého zření, vyššího nadhledu i hlubšího ponoru - do oblasti, v níž člověk a hvězdy intenzivně prožívají svou vzájemnou spřízněnost a je jim z takového poznání dobře.

Měná, že i tam, kde se učení psychiatrie brady jednoručně shodnou v konstataci, že ten či onen pacient je skutečně patřologický a že se dá s ním „obnovit“ směřit, držel bych na-dále palce té nejkrásnější a nejšťastnější ze všech chorob, jaké kdy byly na člověka sestány.

Čela této říši karmiky, nazvaná „Všitě novému chrámu“, je - jak se ukazuje - zmatně volně a klematně, nezáblab, protože chce zaznačet něžné polohy duševního života na polské v druhé polovině XIX. století. Jsi vlastně však velmi neomezen. Může se nasti-hat do situ obrub v tom časovém úseku, který jí je určen. Do pozdě-ších dob může zít i v tom směru zasahovat (aby se nestaly by sou-částí), nesmí v nich však nadlehovat „společnost“. Tak je tomu i s vy-právěním o mediánech, pouze v příslušném kontextu chce nyní aspoň zčásti přeměnat další rozvoj lidového spiritismu na vysvětlivé, ale podrobněji se k tomu vrátím později, až budu patř o událostech, které mám již sám před očima. Mé osobní vzpomínky na mediány se týkají převr-ně první poloviny věku dva celého, nejintenzivněji z nich pak zasahují přímo do let druhé světové války. Je skutečně, že doba tak mimoděně živá, v níž se začal zaspojit neopodstatněný svět se-štin, hledala v oblasti oporu v oblastech, nezasazitelných základů bombou. Jednou z těchto oblastí byl pro většinou mládeži právě spiritismus. Pro mnohé byla tato udrka pokročilým sblbených katastrof z japonské Japonska. Jejich vlastní zážitek viděl už v událostech první světové války. V Praze „Pražský“, kterou naposl Carlos Drummond de Andrade, jme žili vto „... poslední troubadur zemřel roku 1914...“ (in-cha poesie). Rokem 1914 pry zemřela, poesie a s ní naděje na záchranu naší planety. Apokalyptice se stala skutečností, beuže, která si v oněch osudných letech posléže namozu stýj udrbojy spoznatel Leon Bloy, vyprávěl parafy v Beskám překladě u karmice a pod názvem „Na práhu Apokalypsy“. U nej-oblíbenější a nejvíce četějí pověstěle si věděl, že něco podstatného se změnilo ve všech oblastech světa a že by nastala „věk, kolozlost“. Franz Kafka si zaznamenal: „Mou podstatou je úzkost.“ Amisť to lidé při zmatku, platilo to do jisté míry vidějí - někdy dříve ve to však nepoznávalo tak udrbojy jako nyní. Mnogi si začali uvědomovat, jak paradoxní je definice tvora zvaného „homo sapiens“, kterému svého času předal Gudbergur Bergsson: „Člověk - voda + strach.“ Naděje na změnu k křesťanstvu z roku 1918 neměla dlouhé životy. „Potulný“ protestantský kazatel, který na začátku druhé světové války přecházel tajně schůzky u nás v naší polské chalupě (při jedné z nich jsem byl i já osobně přítomen), dokazoval z Bible, že se právě vto vto druhá část Apokalypsy (zabýváva karmice, F. d. l., str. 189-192). Vzpomínám si, jak za války chodila moje maminka hned do několika karmic spiritistických seance na nás má místa k různým mediím v Poličce. I tam se dovedla, jaké apokalyptické krasti poeziji, ale ve věštech stále ještě bylo hodně naděje. Sesmili přítomní i věřící nadějí, že bráček, vz-něný z polních jeh důvodů, zůstane naživu a vrhne se domů. Velmi vzrušit jsem přijímal spravný ječ z těch nových seštitův karmice, a hodně jsem tamkrát přemýšlelo jejich obsahem. Když jsem se například dověděl, že do kroniky u pani Stříteřové na Horním předstě se dostavil duch Miltra Jana Husa a vyžádal ořadky ke statečnosti v těchto těžkých dobách a k neobtěně, věrnosti pravdě i přes planou karmie, namůl jsem nejmenší pochyby, že je to významný vzek a mravní zápažek pro každého z nás. Naši židovští přítomní z Bohéky odcházele s transportem nezodmo karm. Svahové v seancích nedávali v tomto případě vůbec žádnou nadějí, že bytostem se s nimi měla ještě někdy na tomto světě a v těchto těžkých seštit: byli při vyvolání jako „boněk čistý a neumý“, který se stává „smějí oběti zapalové za hřeby lidí“. Media karmice barmice plameny v nich „krm porotivní písmena, hebrejské abecedy“ a (bůh) že si z těch písmen zím seštit modlitbu, oba-kujeje všeobecné bolesti i všeobecné píamí světa. Dychtivě jsem přijímal každé slovo naděje, jež pafilo ústy media; při událostech u strážky a tety Stehanných (ta Matilda Stehanná, naposl Kleumů, byla sestra mé maminy), ale jako tenký tón pod všemi ústřivými seštitými zaznamel smolu a smůru namak všelijaké při tti těžké katastrofy, o níž nemáme zatím nejmenší představy. Dopis „ze záhrobí“, který mi poslal můj zidovský dědeček Gustav Klein, měl podobný obsah: „Čas kypí. Všech ná-rodů meta je připravena. Mnogi budou mrtví.“ Velká bryy pohltila mnohé z nás; i ze sístko přibuzenstva. Téměř všichni židovští členové naší sístky rodiny byli udušeni v nadeštie-

Když přemýšlel kromě toho, zdálo se, že zpíval vedlejší nářek. Znamená to, byl u sebe ve dohledu, v níž nad chlapci a tisk, kdo na ně nepřišel, a zjištěním smyslu byl slyšet. Všechno se i v propasti vsmíchu a hvězdy se měnily v ně. Bud stoupa Rudy Deutsche, hned tetičky Olga, hned Vilka Kleina, hned Jirky Dehesingera, mělo bratrance a zánovně pohledka, a omluvě jimi ještě v první chvíli občas stály zašedl v jedné lavici. Vězení zastihlo i nešikovně přibíhání, stoupaček Ruda Sion byl v něm u mučed. Doma stála jeho žena, sestru měla taťka, teta Cila, ze dvěma malými dětmi Vlasty a Zbyška. Po nějakém čase začala teta dočarovat tajemné listy podpravní stříbrným papírem. Tiskatel vypravěl o křivkách naprosto v duševní oblasti. „V našem světě je velký boj. Mnoho práce máme všichni. Chráníme vás i jiné dobré lidi. A při tom pracujeme pro nové dny obrody. I my slibi jme Bohu i milosti před světem n dmi, kdy přijde spasení, neboť rušitelé světa trahí nám nit. Budou mnohé otřesy a chvíle z dálek. Vykeřte se, nové dny přijdou po umrti pozemského krala. Náš Satan zemře a padne jeho vláda na věky, nezastane ležet kámen na kameni, všecko se obrátí. Modly dárných dob již odpadají, vše co je mrtvé, odchází, a marné je bránění. Je zraní zra i zraní dobra. Každá mumie dýchá svůj poslední dech.“ - V jiném listě též psal teta bylo možno říci: „Ruka Satanova silu ještě má a tak těžce se zlobí. Těším se jako korab na rozbouraném moři. V našem světě je všechno v ohni, vše horí!“ - „V nové věci pro lá se připravují.“ - Ten nářek slyšel jsem mnoho zla. Konec budou pro mnohé ještě tragické.“ - „Bn hospodářství počal na svém poli.“ - „Lodiny květy zmloutví a budou zakladem další moce oby.“ - „Slyšuji te, maminko i děti moje, že jsem vyobrazen jako voják. Mámi ozelo von Šavli. Zbyška, to bys koukal, jak je krásná. Je ze sameho zlata. Na frontu nepůdu, to si nemysle, ale proti nepříteli bojovat budu.“ - „Bouře se zvedá, nebo se obrátí a hrobové zbleni budou přijímat své oběti.“ - „Boj bude tvrdý.“ - „Křivky z listů se občas podobaly těmto automatickým testům surnozistů. Patřil bych samému věnu v mluvě. Kupdy se tu neznačíte poutě komise, z nich bylo do dávně možno říci slyše vjoramy a jinotaje, vázání již na světlu konkrétní situaci. „To cestník křivým, stavu je smáčen, / smačej je, smačej, a ještě vie, / ai zrušeno / hla. / Duše mládežná / radost se rli, / řiz Bn nad ni bdi / Běhane náde nnu, / mal dušim, / by mlota žiti / k té léze / vjor.“ - „Malliba: / Má ráže spanil, / že jsem zmlota, / v b- / leži za noci. / Ty ráže spanil, / když jsem žarodil, / chci z tebou žiti / Chci z tebou žiti pod jedním křivem / a v jedné za- / hrade. / My dvě gova se zavem tělo a duše. / Duše je ráže, tělo je mlota. / Modli se k duši a duše k tělu, pak se obě skouče a bude dobře.“ - „Teta Cila Sionová nacházela v těch dopisech velkou útěchu. V opuštěnosti a starostech o děti ještě užívala svého svata, náma se zaelila, přimamost obě v radně se pozdvíhala v ruce. V jiném smyslu byl přítomen ještě ve a plně než za života, neboť nyní psal každou smutnou, poutal se duše na vzdání naku, byl jim státním anđelem a při velování se za ně mluvil. Vstih- / se se jim vědomí jistit. A tento stoupaček, proměňující v světlo, navštívil je do posledního, malého nastaveného tě- / ňi, smačel se věst je také ke světu, v němž, co přichází vkyjímnoe rodiny. Někdy někdy by nu pal- / že její první předstětem, že to byl prdve on, její muž, mlý stoupa Ruda Sion, kdo jí do svých listů psal: / „Sion Boží na všech cestách je mi všim. Neloučím po milování světa, toužím jen o Bohem stále být.“ / Ohař duchovní stroj a u něho se modlím. Dostal jsem šat sněhobílý. Obléknout se mohu do něj každou / chvíli. Rubeš jsem zahledl, na kousky rozbíhal. Duch můj je jak lásky květ, jsem očistěn a všech dluhů světa / sprostěn.“ - „Začlám vám celé své srdce. Listy takik obsahují, až přetéká. Jednoho večera pod okny jsem / hrál a melode jsem k nebesům jsem vysílal. Vysílal eo modlitbu, eo prosbu. Pane na nebesích, ty otče zázra- / ku a veškerého dění, já prosím te o smilování.“ (Některý dopis v přiznání přátel. Časové bylo v nich napřed / vše rovní, což patně mělo vyvířovat v něčty, star oň, tooz, někdy psalji náde a dvala, „modlitba pod / stny“ z prouhen „o smilování“, až konečně přicház radost z odpuštěm a vyprosbem, „zprostím všech / dluhů světa“ a zmlouu „tatu sněhobíleho“.)

„V našem světě je všechno v ohni, vše horí!“ - „V nové věci pro lá se připravují.“ - Ten nářek slyšel jsem mnoho zla. Konec budou pro mnohé ještě tragické.“ - „Bn hospodářství počal na svém poli.“ - „Lodiny květy zmloutví a budou zakladem další moce oby.“ - „Slyšuji te, maminko i děti moje, že jsem vyobrazen jako voják. Mámi ozelo von Šavli. Zbyška, to bys koukal, jak je krásná. Je ze sameho zlata. Na frontu nepůdu, to si nemysle, ale proti nepříteli bojovat budu.“ - „Bouře se zvedá, nebo se obrátí a hrobové zbleni budou přijímat své oběti.“ - „Boj bude tvrdý.“ - „Křivky z listů se občas podobaly těmto automatickým testům surnozistů. Patřil bych samému věnu v mluvě. Kupdy se tu neznačíte poutě komise, z nich bylo do dávně možno říci slyše vjoramy a jinotaje, vázání již na světlu konkrétní situaci. „To cestník křivým, stavu je smáčen, / smačej je, smačej, a ještě vie, / ai zrušeno / hla. / Duše mládežná / radost se rli, / řiz Bn nad ni bdi / Běhane náde nnu, / mal dušim, / by mlota žiti / k té léze / vjor.“ - „Malliba: / Má ráže spanil, / že jsem zmlota, / v b- / leži za noci. / Ty ráže spanil, / když jsem žarodil, / chci z tebou žiti / Chci z tebou žiti pod jedním křivem / a v jedné za- / hrade. / My dvě gova se zavem tělo a duše. / Duše je ráže, tělo je mlota. / Modli se k duši a duše k tělu, pak se obě skouče a bude dobře.“ - „Teta Cila Sionová nacházela v těch dopisech velkou útěchu. V opuštěnosti a starostech o děti ještě užívala svého svata, náma se zaelila, přimamost obě v radně se pozdvíhala v ruce. V jiném smyslu byl přítomen ještě ve a plně než za života, neboť nyní psal každou smutnou, poutal se duše na vzdání naku, byl jim státním anđelem a při velování se za ně mluvil. Vstih- / se se jim vědomí jistit. A tento stoupaček, proměňující v světlo, navštívil je do posledního, malého nastaveného tě- / ňi, smačel se věst je také ke světu, v němž, co přichází vkyjímnoe rodiny. Někdy někdy by nu pal- / že její první předstětem, že to byl prdve on, její muž, mlý stoupa Ruda Sion, kdo jí do svých listů psal: / „Sion Boží na všech cestách je mi všim. Neloučím po milování světa, toužím jen o Bohem stále být.“ / Ohař duchovní stroj a u něho se modlím. Dostal jsem šat sněhobílý. Obléknout se mohu do něj každou / chvíli. Rubeš jsem zahledl, na kousky rozbíhal. Duch můj je jak lásky květ, jsem očistěn a všech dluhů světa / sprostěn.“ - „Začlám vám celé své srdce. Listy takik obsahují, až přetéká. Jednoho večera pod okny jsem / hrál a melode jsem k nebesům jsem vysílal. Vysílal eo modlitbu, eo prosbu. Pane na nebesích, ty otče zázra- / ku a veškerého dění, já prosím te o smilování.“ (Některý dopis v přiznání přátel. Časové bylo v nich napřed / vše rovní, což patně mělo vyvířovat v něčty, star oň, tooz, někdy psalji náde a dvala, „modlitba pod / stny“ z prouhen „o smilování“, až konečně přicház radost z odpuštěm a vyprosbem, „zprostím všech / dluhů světa“ a zmlouu „tatu sněhobíleho“.)

„Teta Sionová si zdánlivě i dopis, který jí pry z „onoho světa“ zaslala náře prababčka Marthini. Ruku media psala: „Těbe, má mluvě, i dušim, posílám políbení. A útěchu do udě- / ku. Kvetou nám ráže na našem poli, tu láši komůrku v světlé zedě. Máte své nářky, jednu nř- / vity a duhou zavrtu. B kase rozsvětlu všechny. Netý se, mluvě má, o sebe ani o své děti. Máš / kolem sebe stan, v němž jst, a ten láš chání. Ty kálíšek vypila a jeho obsah hotky byl, ale bud / ráda. Nyni vykašpješ po schůdkách nahoru. Tam čeká na těbe síla Boží a malé s Bohem sblížení. / Jen si roz existelu dal.“ (...) té prndě ještě větší blaho duševní, pak teprve státna bude. Přelomí se / všechno a pak se budeš vphňvat na výštinu třetím. Sta- / ň, že povnu víru máš. Prndě třatstva / i s dětmi. A pozdravuj děti moje vnoučata, neboť i jim se snažím prokázat jen dobro. (...)“ / Když se durám do očí tetičky Cily Sionové, mám rážky dojem, že i při všech svých sta- / nostech a trápeních je unaviti trvale štěstna. Někdy je pocit štěstí jakoby na eburli smyt, / ale se dva její duše nemízi ani na okamžik - ty oči to prosazují. Štíví se jimi na lidi kolem / sebe, ale zároveň i nekam, kam vřítina z nich nedohlédá. Jako by v nich bylo přítomno ně- / jaké velké smíření s kádem všech věcí a s ním jistoty, jímž nemluví nikdo obřít. Fed vše neví / zvláště na oněch dopisech a zjeveních, natělo eosí ještě podstatně klubšidlo. A více než

„Teta Sionová si zdánlivě i dopis, který jí pry z „onoho světa“ zaslala náře prababčka Marthini. Ruku media psala: „Těbe, má mluvě, i dušim, posílám políbení. A útěchu do udě- / ku. Kvetou nám ráže na našem poli, tu láši komůrku v světlé zedě. Máte své nářky, jednu nř- / vity a duhou zavrtu. B kase rozsvětlu všechny. Netý se, mluvě má, o sebe ani o své děti. Máš / kolem sebe stan, v němž jst, a ten láš chání. Ty kálíšek vypila a jeho obsah hotky byl, ale bud / ráda. Nyni vykašpješ po schůdkách nahoru. Tam čeká na těbe síla Boží a malé s Bohem sblížení. / Jen si roz existelu dal.“ (...) té prndě ještě větší blaho duševní, pak teprve státna bude. Přelomí se / všechno a pak se budeš vphňvat na výštinu třetím. Sta- / ň, že povnu víru máš. Prndě třatstva / i s dětmi. A pozdravuj děti moje vnoučata, neboť i jim se snažím prokázat jen dobro. (...)“ / Když se durám do očí tetičky Cily Sionové, mám rážky dojem, že i při všech svých sta- / nostech a trápeních je unaviti trvale štěstna. Někdy je pocit štěstí jakoby na eburli smyt, / ale se dva její duše nemízi ani na okamžik - ty oči to prosazují. Štíví se jimi na lidi kolem / sebe, ale zároveň i nekam, kam vřítina z nich nedohlédá. Jako by v nich bylo přítomno ně- / jaké velké smíření s kádem všech věcí a s ním jistoty, jímž nemluví nikdo obřít. Fed vše neví / zvláště na oněch dopisech a zjeveních, natělo eosí ještě podstatně klubšidlo. A více než

ník. Všechny zhotovil královéhradecký Karel Paul.

Jako Stelzigovo jméno zůstane v historii povždy spjato se zánikem starého chrámu a pokračuje znovu se přitom bude připomínat jeho statečný čin, při němž tento starý kněz vynášel z plamenů Tělo Kristovo, tak ke každému vyprávění o stavbě nového kostela bude vedle památky Smolovy patřit jméno děkana **Jana Filipa**.

Jeho nástupcem v úřadě byl kněz **Josef Petzold**.

Bylo-li jeho předchůdci dopředu být svědkem stavby a průvodcem nadějí, stal se Petzold tím, kdo začal naděje uskutečňovat. Ze všech jeho promluv zaznívala radost nad novým chrámem; byl to právě on, kdo znovu a znovu připomínal velká předsevzetí, kdo lidem vštěpoval myšlenku, že tato radost nemůže být zájmem pychů, ale má se stát mravním závazkem žít v takové čistotě, jako září ze stěn novostavby, s chrámem obnovit své duše a pouznout se ve víře tak, jak září okna a goblety tvarované oltáře poznašují mysl diváka. Hleděl, aby všecm život místní církve byl zaměřen k „radosnému slavení Hospodina“ a k neustávajícímu díkůvzdání, které se nemělo opírat pouze v hymnách a modlitbách, ale zároveň v práci jedním pro druhé, ve všední snázlivosti lásky a odpovědnosti. - To dokončení stavby a hlavních vnitřních úprav nového chrámu sesnašilo opravu i jiných církevních objektů, zejména kapliček.

Vedl k nim modlitebni průvody a dával si záležet, aby každou z těchto dvojných bohoslužeb prosařovala také radostná vroucnost. Tak oživl zpěvem kaplička svatě Atiny na místě, kde dnes stojí horní nahorný dvůr č. 63 v Husově ulici (maje též Pěšáka Kleinová-Maravová vzpomíná často vštěně pravič nastato kaplička, k níž pravidelně nosila kusky av nasmánit jel osobně potřebral a přináší svých dívkách lét pami doplvala v prase sátiče). Tak byla mezi výstředními stavby obětována mariánská kaplička v Li Boháji: pramen, který pod ní vytékal a měl tu nejlepší pověst, zásoboval vodou Koupele Panny Marie, rybníků Lázně, zmanoval mnoho nejm pro hygienu, ale také pro společenský život městečka. Vyklenek ve zdi městské Solnice (na rohu podléh ulice Vělkého) byl datován mariánskou kapličkou, zasvěcenou připomínce jejího Narození. Po svatých obrázců Panny tu stály dvojně plastiky svatých Šebestiána a Antonína a půlličky v každém pozdním létu - vědecky od osmého září - pravidelným osmidenním pobožnostem místních lidí s hojnou účastí mládeže. - - Nebýly to však jen průvody ve kapličkách.

Psati jsme tu již o velkolepých průvodech **Vzkříšení**, jejichž svědkem se měl stát teprve nově postavený chrám. Medříkci jsme dosud, že o jejich zavedení v Poličce se zasloužil právě děkan Petzold. „Tak jako z trosky povstal nový chrám, tak nad těly starého světa se zvednou noví lidé a vyjdou vřící skutečnému životu bez hranic. K takové životní plnosti se však vstupuje toliko branou umučení a smrti. Smrt chrámu, smrt člověka, to vše dnes a denně vkládáme do jediné velké smrti Páně, která se stala branou ke světu, jehož zdroj hořet nepřestane.“ Vázáních poukázal nato, jak smrt a život jsou navzájem spjaty, jak i v tomto životě musí člověk projít jakousi „smrtí“ a „znovuzrozením“ a nábece to nemusí být takové okázalé znovuzrození, jaké na svých sbězkách předvádějí někteří exaltovaní lidé, ale skutečná a totální přeměna člověka a jeho vztahů.

Na Bílou sobotu v roce 1869 (tedy v onom roce, kdy byl osádní první vikárius) rozhlaholily se pod večerní fofličkou všechny zvony od svatého Jakuba a poprvé v dějinách tohoto kostela vyšli zdejší lidé sávním velikonočním průvodem do ulic. Všechna okna byla rozžářena, ve všech postaveny svíce s plameny svěček, symbolisujícími světlo života, vykoupěného smrtí. „Neboť jste zemřeli a život váš jest skryt s Kristem v Bohu. Až se ukáže Kristus, váš život, tehdy i vy se ukážete s ním ve slávě“ (Koloss 3,3-4). - Děkan Petzold všecm zářil ve svém bílém roucho, povznesen a zároveň rozechvěn, neboť dojetí daru bylo i jeho dojetím. To vše, co říkal a co věřil, co zaměšťoval po celé

duy a měsíce jeho myšlenky, veskerý obsah velikonoční zvěsti, zděl se být navjednou vyjádření i navenek jakoby v nějakém moaném uměleckém díle, jako v obraze, který výmluvně vypovídá eosí podstatného o obsahu největšího tajemství Církyve...

Kráčel důstojně, všecm se chvěl a bylo mu, jako by nerlo jen o obraz, o symbol, o podobnost a připomínku, ale jako by se zcela reálně napřívávalo i v jeho osobním životě všecm, k čemu směřovala každá jeho touha a každá modlitba, jako by i tomuto chrámu se právě v této chvíli vřískovala pečet života stvrzeného a vykoupěného smrtí, jako by tento okamžik sám o sobě již vrůstal do věčnosti a nikdy již neměl ustát...

„He, vstát jest nyní Kristus Pán, / jenž byl od Otce k nám poslán, / alleluja, alleluja /...“

Kněz, k němuž v této chvíli shlíželo tolik lidí a který v sobě v prudkém pohnutí koncentroval a násobil vzrůšení několika set hlav, najednou se započel a uchopil se za srdce... Ti, kdo byli nejlépe a zahledli, jak se zastavil, přiskočili, aby mu pomohli. Viděli, jak zesinal a nemohl popadnout dech. Rozrůšení jej zmohlo...

Vlna zděšení proběhla zdřstupem. Kaplan Dominik Faltus za pomoci mladého klerika se pokusil kněze odvést, ale ten již nevládl nohama a v rukou jim před očima skonál.

„Kriste, pro své umučení / a své přeslavné vzkříšení / alleluja, alleluja, / rač na nás v smrti shlednouti / a do nebe nás přijmouti, / alleluja, alleluja...“ Tak pokračoval text písně z kantionálu Josefa Bohořelého, s nímž průvod vyšel z kostela, ale teď jim píseň ztuhla na rtech a kněz již stejně nemohl nic slyšet.

V té smrti bylo eosí symbolického a velkého. První poliěský průvod Vzkříšení skutečně nebyl pouhým obrazem. Před očima všecm se tu odehrála naprosto reálně ta veliká přeměna, majestát smrti vřstupil viditelně do řad věřících, aby jim takřka narovně ukázal bez vřbí adav-lisace, kudy opravdu vede jediná cesta ke světu a přes jakou hranici se musí u každého z nás přemst „spes resurrectionis, naděje vzkříšení“.

Do houstnovei tmy námětů zářila ve všech oznech světélka nadějí.

Tři kněží jako tři sloupy stojí u velké přeměny poliěského chrámu v devatenáctém století. Jan Nepomuk Stelzig, který hradbou plamenů pronášel Kristovo Tělo, připraven v té chvíli i k oběti života, Jan Filip, který žehnal růstu stavby, - a Josef Petzold, který obět života skutečně přinesl a vložil ji do základů historie nového chrámu. Můžeme si je představit jako tři nosné sloupy, nad nimiž byla novostavba tepve doopravdy vřtěžena. Tři sloupy, zasvězení se o to, že máme před sebou nejen kostel z kamení a síhél, ale také „neviditelný chrám duchovní“ zbudovaný „z vřry a krve“. Hnad v prvních letech nového chrámu museli zdejší věřící spatřit v tak výrazně podobě smrt, aby porozuměli, eo to je vzkříšení a život.

A právě tehdy - možná jen krátce před onou událostí - objevil poliěský mštan Kliment Dlouhý u bystevského sobláře Karla Neuderta kamenný kříž na památku vojáků, padlých v napoleonských válkách. Vřkoučené dílo bylo vřtěženo na horním předměstí a dodnes tam stojí před domem č. 347, to jest před tzv. Samohrdovu vilou. Vyřetil jej kaplan Faltus. Památka padlých vojáků se tak stala zároveň památkou kněze, který padl na prahu nového chrámu.

Po náhlé smrti Petzoldově se stal administrátorem v Poličce jeho do-savadní kaplan **Dominik Faltus**, do úřadu děkana vřak nikdy potvrzen nebyl. Církev poliěskou zpravoval v letech 1869 až 1871. Byl to čes nahromaděných napětí v samotném životě katolické církve. To se oděm do místního náhrženského života promítalo zprva jen zětsti, útoki a vřhad proti kleru vřak přubýřovalo v řisku a ten nezůstal bez vřru na veřejnost. Uš předtím jsme tu psali o prvním vatikánském koncilu, svolaném roku 1869 a vřebmanem hned v roce následujícímu, jakmile italské vojsko obsadilo Řím. Byl zrušen papežský stát a nejvyššímu biskupu vřstaly pouze Vatikán, Laterán a vila Castel Gandolfo. Staré předsedění o papežovi, duchovních pravomocech se tehdy podařilo přimě formelovat v novém článku víry („o neompositi“), který byl oficiálně vřhlášen roku 1870. Vřbudilo to velkou vlnu odporu, četná proměšdování

místo na pražské scéně opera skladatele z nadlehleho Ctomfyle, Bedřicha Smetany, nazvaná „Brambora v Čechách“. Činohru na text jejího libreta uváděli ochotníci v Růžičce 31. srpna 1870. S velkým nadšením pro panstevnické ideály přijalo místní občanstvo v dubnu roku 1871 knu „Čarovná Alexej“ a v červenci 1872 sádkli také sebedobrodí, že si troufají nastudovat vlastními silami Shakespearovu tragédii „Romeo a Julie“ (K. K., s. 87). Rok 1873 zakládá „Barbolenějovu meji“ podle Alexandra Dumasa, po níž hned následovala J. J. Stauderova česká divadelní adaptace Hugových „Bibiůk“. 3. července pak vystoupila v polskécece divo dle po lozu mistrůch ochotníků v titulní roli hry „Deborah“ sama „věčná sná tragédie národního divadla“ (K. K., s. 59-60) Ottilie Sklenářová-Maša. O deset dní později uspořádali ochotníci slavnostní představení a lampiónový průvod městem na počest nedávňých stýlch nerozvinutých, tichého genia Josefa Jungmanna“ (s. 65). Koncem listopadu uváděli Rosenovskou „Věru, nářečí a lásku“. Všechna představení oněch let uváděli nadšenými recenzeami a prosloby, takže místní scéna dosti velce jela na „národní a politickou tribunou“, v němž odražejí náladu doby. Mluvílo se tu o vlasti, o jazyku, o občanstv, o právech, o politické i národné svobodě. A tichuže se tu přerušilo mnoho poše bílých frází, jejich nadšení bylo krásná a z větší části snad i pravá.

Během Františkově Dařílek náod chodil na zdejší ochotnické představení a živě sympatizoval s náodem projevů, jež tu slyšel, náruže se však dovolil postavit na odpor útočným proti Clitvii, jež i na této scéně nosil od nosu přibývalo. Stalo se už mnohou přivolávat náodem Frilák za den heslo „Tmje od Třmea“ a přitom se naprosto nezajimat o jeho smysl. Kdo se nepřipojil, byl poskádán za jekelosi „opozdilece“, za žmžmka, „nemoudráního“ - a to byla mezi měšťany ostuda. Upravilo se ještě po letech, že při děkanůvých ve srojek vězňůch věnuje nagebnal obsah nových hesel, přelce po jejich smyslu, hledal potěvit a nablísonal hesla s národním jádrem od hecel nerozumných. Nezapomněl domýšlet výnosy protičinovních kancitell, takže se vždy ukázalo, jak si tyto výnosy vzajemně protieví a neupředržejí ze zádného pozitivního programu.

Překročilo se také, že prostřednictvím srojek klamných jeli přitáhl se seznamil s Bedřichem Smetanou, vyměnil si s ním i několik listů, jezdil na koncerty jeho hudby a pilně sledoval jeho nejnovější činnost. V květnu 1863 se při v pražském novoměstském divadle osobně zúčastnil premiéry „Dalibora“ a snad při si i zohledňoval dopis z Mnichova z r. 1870, v němž mu skladatel sděloval mimo jiné i několik dojmu z představení Wagnerovy „Valkyry“ a „Ráta Bjura“. Sám děkan měl dobře na konse i na klarin. Také ovšem nial zpíval. Znal dokonce některé adričovské jivitě písně, jež slyšel například benediktin Valstav Miloslav Kriz, pocházející z Poličky (v této knize viz str. 92). Také s ním si dopisoval a velmi jej zasádko, když v roce 1872 Kriz zemřel. K jeho osobním přátelům patřoval i vytehradský kanovník a spisovatel perdek pro lid Josef Ehrenberger z Korulova.

Rodinná tradice o něm uchovávala zprávu, že při zásadě odmlit protižidovské útoky z náod vlastních věřících a ve srojek hamitické přímé váral faktové projevy. Často přednával na židovský přírod, jež se, ačkoliv a značně židli přivlekl věřícími. Zpravidla ovšem za stálé pověření židli měl v rde jeho názoru ti křesťané, kteří si spatřili v jehel evangelie a přišlechl je židovský výnosy i vzájemně lásece mezi všemi lidmi. Léta Dařílekova působení v Blatce byla zároveň dobou prvního většího rozvoje místní obce židovské (v této knize viz str. 76-79, 87-88, též Kronika rodiny Kleinovy, zejména židok „Dva jediné židovské obce“ v židovském věstníku, n. 100, v. 2, 46, Průběh a posuvne 1864, str. 5 etc.). Oproti desíti židům z poloviny století bylo jehel tuncy už sto osmdesát. V roce, kdy se nově jmenovaný katolický děkan zjmáal úřadu, slavil své padesátiny oblíbený zdejší národ Jakob Wiantoch. Byl to nový židok, který dovolil přivoděně vyhledat Thuru a dobře se vyznal v Talmudu, měl čitně dobré vztahy k vjehdním elaudím, jejich prostřednictvím se turehu vyznal v habsburské a udržoval docela dobré styky s místním děkanem, což tehdy ještě zdaleka nebyl nápatý bžij žev. Často připomínal, že slojí vna má jediného a telos židovského, Řeha, Izraele. Už zanedláho bylo možné poměně žsto vidat v hospodě za jedním stolem nabíra s katolickým knězem, jak spolu popíjejí pivu a židli diskutují a nášel-li se někdo kláš, kvali v kástr. - Rabín však nebyl jediným židem, s nímž se polské židli stykal. Osobně měl náod Izáka a Marka Kleinovy ze Žepčedce u Chrudimi. Markovi při připomínal, že jeho jméno je vlastně jménem evangelisty, a když se dobřiděl, že nardice obou bratří se jmenovali Joachim a Anna (viz Kronika rodiny Kleinovy, str. 7-10), poukázoval na to, že naprosto stejně se jmenovali také rodiče Panny Marie. Viděl také o tom, že při stavbě děkanství obom se jakžto konal už do roku 1855 věšinou zedníval práci jejich klášij příbuzný jehokhanán (Jan) Klein i s některými polské židli z domy rodiny, kteří také zedli přimčeli

náodem (v této knize str. 112-113). Hledal v tom všem jakési osudové spojitosti, jakési souměří židovské přírodu, že dříveci polské židli poměně a nečekal velké této rodiny čest. V plném zhoršením jejího nového židovství v Kristu, že se i v ní musí začít naplněně vlastní smysl vyjednání. Radil proto oběma samovpověnem, aby se dali potětit, aletí je jen zhoršile uznávali. Nikdy je ani nena padlo překročit hranici mezi oběma národnostmi a dletozry náhodně poslédali za pouhé nezdravé žertování. Nikdy ostrové nenaděhal. Do židovské modlitby, zbrudvaně národním Feldmannů a Kleinu, nikdy v životě nevstoupil, ale když v roce 1873 slavil Izák Klein padesátiny v bytře srojek polské židli, přibruzejaly, navštívil ho s darem a zúčastnil se rodné oslavy. Na polské poměny své doby to byla událost naprosto nevšední, a v Kleinově rodně i v širokém přibruzenství se pak o ni ještě po celé desetletí let vyprávělo. - Podivnoli se však i sami věřící, mezi nimiž nebylo zatím ještě běžným vzorem přistělit se s vypravou majetného židoka. Od zaměření „fundamentálce“ osáven zosřily se vztahy mezi Čechy a Němci, v časem těžko pak byjícího vzorem osávením židokům všedny židli pro jejich časté návraty níměně i vlastního jazyka jidli, který je níměně blíky, ježe děkan Dařílek zaujalo na Kleinově rodně právě to, že se vždy hlásil k židovskému národu, že její zvaně hovoří převážně česky a některé z nich se pokoušeli dokonce o vlastní česká rodně. Dařílek byl vlastně, když všude místní představitelé „Societa“ jednání židli vystoupil proti Římu a proti židli, vval tím rozhraní v rodnou obci.

V „Daříkově době“ nel celý svět židovské i politické systémy vstěle z idejí humanistické neověce prodělelo většinu nási, nedělo se o nádo dělnické hnutí. Už od roku 1849 byla v činnosti židovská organizace zvaná „Workingsmen International Association“, v rodně známá pod označením „První internacionála“. Rok 1871, kdy se Dařílek stal děkanem, byl v tunc ožil novým patřicím humory. Vá otčen byl přivleka už 28. května, o vřadny postřij se naprovozoval o židovské státní židli čestnosti a národné židli rodu se přeneslo sídlo Internacionály do Novu židli. Jon to léta, kdy už Karel Marx hradně pracoval na první díle svého stěžijného díla „Kapitál“ a filozofie-ekonomika-politický systém, který měl v národné jidli veka pohorit celým světem, dořítal již do definitivního tvaru. U nási se přikopaly dělnické hnutí židli - v přetáh oděšle a do jidli viny židli prodělelo podobě židovské křesťické křesť. Ž nich knis František Matruš Klafel, angustinán, který studoval u pianu v blíže litoměř, byl náod prvním židli v Čechách, který se seznamil s Marxovými myšlenkami a podal o nich souhrnnou písemnou zprávu Rožně Němce pod názvem „Listy přítelů přítelů o původu socialismu a komunismu“. V Politice se židli zovla připravovaly první postřijky vřadny věstníkovo-socialistické hnutí, o kterém snad hradně židli už mčenož pohorit předří. - Ve Světostu deřoněval meritim mladý profesor histologie univrsity, Kámel Friedrich Nietzsche, sůd první významné dílo, „Zrození tragédie z ducha hudy“ (Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik, 1872), židli ožtel vyjádřil své opozitní „přodny optimismu“, „židli pesimismem“, proti mčti postavil „dionýský světový náod“ jako praefer židliho „tragického optimismu“, který „postřij nápní a přivleka je“. V roce 1873 přivlekl Richard Wagner do Bayreuthu nekopis studie „Filosofie v tragickém náod židli“ (Die Philosophie im tragischen Zeitalter der Griechen) a jidli začal pracovat na „Nežarvých náod“ (Unzeitgemässe Betrachtungen) - hrad v první z nich napadl velkouho Havida Friedricha Straussa (v této knize viz str. 100) jako „židliho nedovděčeného“ (Züchtungsfehler). Vyšed hony Šimovské v něm už tehdy probudily jeho velkou touhu po tichu, výstřích a čarotě, aby měl „vniat své nejvšitnější klasy“. Připomínám ovšem tyto autory a jejich díla z oněch let, protože v nich je vřadil v několika srojek nážijel projevovl „duch doby“. Na tomto nepatřném postere národné židli v knize uvažuje být men díel významně lépe, než židli u náodli křesťanskými hudy. - Byl to ostřitě postřijedný čas i ve světovém malířství, oněch tehdy u náod otčen svoro nádo nedeřel: od 1871 byl ve Francii předreou uměleckého sdružením Courbet a sijn kolodavilo přetřatělo pastora Vincant von Gogel, tehdy osmáctiletý prodávat přivleka- ho obelavilo domu Goupil, začal zápsit s báskou a stěstem v tunc vykopit se ze srojek osobních nesuzi a konfliktů; nešťastná láska v Londýně 1873 pak přivleka mnohé z jeho přivleka židliho postřij. Na jaře 1874 se pražského fotografka Madara vystavila nezavěle skupina malířů „Societe anonyme“ (Millet, Renoir, Pissarro, Sisley, Courme, Degas, Guillaumin a Morisot) několik obrazů. Těle jednalo z nich, Monitore plátna „L'Impression“, nazval je novoměstský posměšně „impressionisty“ a přivleka jim stěla už provoděty. - České učení se zatím přivleka nestavalo o podobné vřadny: mělo právo na náodní výnosy koncentraci smyslu, protože bylo cele zaměřeno přivleka židli zřepčen a uvnitř národním světlivosti a v tomto duchu se chýřalo ve vřadny nejvšitěmú židli vřadny, který se nyní náod židli naplo projevit ve vřadny přivleka práce. Židli ž. 20. „generace národné divadla“. A jak se stále židli tendence projevily v hudbě? Bedřich Smetana pracoval hradně na operě „Libuše“. 163 2. září 1871 do-

seržant Štebela a vyvímal značné ekumenické úsilí o sblížení a pravoslavním. Podporoval kult Kristova srdce, zavazoval jeho predchádzajú (v též číslach str. 133-135). Povolil občinnú organizáciu zvanú v Čínke a stal sa tŕnitým novotobé kniež. Vydal pokyny na organizáciu katolíckej spoločnosti národného ducha a zastaral sa o to, že jemu Cin Kou se i v najvyššom povelom hli vrátil dobný zrak. Sväté je j opiaru pripil ju, nebesé svetlo! V noce 1879 dali zdejti manželé Martiná vstýžet nad obeliskovým postavením z nuly kříž s Kristovým tělom a na přední stranu postavace neclali upovnit tabulku s reliéfem vystupujícího textem: „Pochválen buď / Ježíš Kristus! / Na dobný úmysl ke cti / a chvále Boží věnovali / manželé / František a Veronika / Martiná / č. 145 h. p.“ V naší době, po odporudí poselství, byl v roce 1977 kříž přemístěn do zahrady noviny Řehovy a dnes už se mu běžně říká „kříž u Řihu“.

Děkan Leopold Mazač se v téže noce postaral, aby místní katolícký kněz, obklopený zdi a malebnými hradbami, měl i uvnitř svou stavbu a zdravotní myšlenkovou dominanciu. Prámo proti západnímu velkomu gotickému námsnímu kostelu sv. Michaela nahradila dal zbudovat velký a mohutný kříž s mramorem a na postavae nechal ze všech čtyř stran vše záti nápisy. V ornamentální výplni záti žiti jsou snaky Ježíšova jména IHS, pod nimi trna srdce a letopisec sv. kříž dila: 1879. Světí nápisy křesťanské: „Vpravo „Z křížem smrt“ a vlevo „Z křtí život“. Hlavami textem na přední žiti postavae je výjev Ježíšův: JÁ SEM / VZKŘÍŠEN / I ŽIVOT // JAM

Mazač také hodil podporoval církevní a světskou hudbu a zpív. Hudební listy uvítaly jeho básnu výzvu: „Rěšujeme horlivě píseň českou!“ V druhé polovině sedmdesátých let vznikly dvojkory Moraavské dvojzpěvy i Slovanské tance, jeho kytice z českých národních písní (1877), kytice národních písní slovanských (1877-78), Písně česká (1877), čtyři sbory na texty Adolfa Heyduka a manovské lidové poezie (1876), smíšený sbor v přírodě na text Vítězslava Kálala, Písně z Rukopisu kněžny domovského, Večerní písně národních sborů a četné jiné, které se brzy dostaly i do repertoáru poličské zpěvné společnosti Kollár. A prámo v roce 1879, kdy Polička vstýžovala svůj velký mramorový kříž, komponoval Antonín Dvůřák svůj 149. Záti pro mužský sbor a orchestra. Už dva roky předtím osvědčil výjimečnost jiné nositelky uměleckého díla, Stabat Mater na text sekvence, kterou dříve složil (zpracoval) Bedřich Smetana byl už od r. 1874 skladatel (v ranné noce také zemřel Vítězslav Kálal), ale ani to mu nelze přičítat, když li odpovídat na výzvu Hudebníci listů programově národních hudební a písní; ještě téhož roku vznikl Vítězslav Kálal, Vtřem i klavírní výhled z libru, o rok později stál z českých lidu a háji a zvlášť závažná práce na operách Elzbieta, Tajemství a Břežský, komponoval zdravotní záti sbory, v roce 1878 dokončil pastýřskou Českou píseň, roku 1879 mu v Táboře přišel i Blánek, byla dokončena druhá řada Českých tanců a polka Venkovanka v výhledě Národní besedy. V téže noce 1879 dopsal a komponoval Bedřich Smetanové také svou vlastní kompozici Hádkových Večerních písní: Kdo v slatě druny zahrát zná, Nekamenjte proroky, Mně zdálo se, Hej, jaká radost v kole a Z nových písní trůn ti udělám.

Byla to doba velkého rozvoje právě tzv. spolku „Kollár“, tak prastarého literárního bratrstva, které nice bylo za svého Josefa II. vjnovem z r. 1787 formálně zrušeno, i v skutečnosti potvrdilo však nepřetržitě až po naše doby“ (Hřtenka, s. L, t. 17, Polička 20. XII. 1881, str. 17-18). Následně po českou a slovanskou píseň, nesamé politické vlnou a stále silně, přiměřlo se i do vlastního zpěvu církevního. Prámo do Ruska a ke slovanským národním na Balkáně, kde se spatřovala koléčka slovanské vrdělosti, protudily už dávno předtím intenzivní zájem o vjehodní liturgii, o slovanskou bohoslužbu a prámo o pravoslavní. Některé vlastnosti katolíci přestupovali při svých cestách dokonce k pravoslavné církvi, Rostla exvometnostní legenda, takže vznikl dojem, jako by věřanství v Čechách započalo řepně byzantskou misí - in představa se tak vřila, že zakládá v osmých výhledu dějepis na Štebela a márně se v m. d. v r. v roce 1863 složil Pavel Křížkovský na slova Jana Nepomuka Soukupova píseň, která se za časi děkana Leopolda Mazače stala jedinou z nejčastěji zpívaných písní při mši ve vdejším kostele sv. Jakuba a byla začlena do „mazáčovského kaneonálu“ poličské literární: „Ejhle, oltář Hospodinův záti / přestará nám obětí nastává, / kterou potisíc let s jasnou trati / česká země denně konává. / Za příkladem dávným se to děje / svatých Cyrilla a Metoděje, / jenžto rěkaz Kristův plnil, / přaměť smrti jeho staril. / „... / Nechtí / Těj oltář nikdy nehasne / v našich zbožných vlastech slovanských! / Nechtí se denně v bání nebes jasně / vaná obětí z chrámu křesťanských, / která tisíce let již stále plně, / ostarvuje těbe, věčný Pane, / posvěcuje srdce národa /

čelád Cyrilla a Methoda.“ (Váha pochůch pohřboží, přiměřová dít. jnu, R. Leopoldu Mazačovi; sestavil F. Tuma a J. Štebela; Revoluční kniha - kniha kněží uva města Poličky; Váha křesťanská, str. 253-255).

Na melodii potisíc církevní písně napsal poslední Vladimír Štátný text, který v našem kostele nemůž brzy zdomácnět: „Bože, eo's rěší před tisíce roky / rozžiti oltářem světlo vřiv pravé, / jenžto jsi řidi apostofo křesť / z Vjehodu k naší Moraavěce drahd, / k Tobě hlas prosby z této vlasti vane: / dědictví otel zachovej nám, Pane!“ - Vima, že už děkan Dařílek snil o možnosti zbudování exvometnostního oltáře v poličském kostele, a pověděli jsme si, že ngm' nový papež Lev XIII., který měl epitelon „Lumen de coelo“, usiloval o ekumenické sblížení s pravoslavní. Práto katolíci vlastenei ve všech slovanských zemích, zejména pak u nás a v Polsku, přijali s neobvyčejným nadšením novou encykliku „Grande munus“, kterou též papež vydal v roce 1880 a v už vyvoval památku otci věnověť. U nás v tom viděli přírodu podporu kulturních a politických požadavků slovanských národů, vřeliel ve státním ústavu Rakousko-Uherska. Jižé téhož roku byla na základě návrhu ministerského předsedy Stremaiera uzákoněna: u nás romopřavnost obou zemských jazyků. Češi přijali s uspokojením, zato Němci opudili na počet českých námi.

Prámo menší se v tom roce do stalo také českému podnikání z Konevne u Poličky vjvážerachovské kamovnice Josefa Ehrenbergerovi, který býval dobným osobním přítelem předchůzce politického děkana Františka Křížka. 18. července je v Konevnicích listech popsal Jan Neruda jako „postarého ze starých, národní podnikání“ a poličskel se zamínil také o jeho kulčské každodní (J. N.: Poličany I, s. 15. prosinec, Praha 1957, str. 296-297; v též výmoe viz též na str. 186) - 18. září se konaly v nedaleké Litomyšli smetanovské oslavy, při nichž byla na rodný dít tohoto „vřivce nově české hudby“ umístěna pamětní deska. Oslava se zúčastnilo množství lidí z Poličky, mezi nimi i děkan Mazač. V listopadu, tedy nedlouho po oslavách, komponoval Bedřich Smetana na text Josefa Srba-Debnova mužský sbor, nazvaný „Modlitba“. Oblast vyhledané náboženské tonby nebyla Smetanovou doménou, avšak o této skladbě poznamenává Věslav Klotek: „Zde jde o suděnou modlitbu.“ (J. K.: B. Smetana, Brno, Praha 1979, str. 338). Chvilil jako prostou, niternou a vrozjel gradaci monumentální kompozici, která vřichotí prostou (vyjádření stavnosti Adia): „Uvod' nás ve slávy chrám!“ Celou skladbu prochlori hudbou zřetnost a naui poobly; je její metry jsou právě tak křesťanské jako vřivce necl.

Také mistruce ochotnickému spolku věnovel děkan Mazač svou píe a předpově, třebaže myni již z něho stále častěji zaznívaly apoteotické hlasy. V roce právě probíháním (1880) se sdružili ředitel divadla Karel Kříží a jednatel Trnit. h. Topolka o zřízení zdejti „Spolku dramatického“ pro „připravu a cvičení mladých sil“, jejíž základní učební osnovou byly: literární příprava, cvičení v přednesu a deklamaci, a konečně praktické zkoušky na jevišti (Karel Kříží: Bohoslužné divadlo v ranné vlně města Poličky 1879-1884, str. 69). Téhož roku namočil soubor patřet divadelních her, mezi nimiž nechybělo ani nové nastudování Zlínčkovy „Anežky“. Následujícího roku připravili obeliskí pruce sedm her, mezi nimi ovšem opět „Anežka“ a stavností představení Pflaegrový kapitoly“ g. učněna v předčesce stavnosti předaných, na počest sv. křesťanského komunistického prince Rudolfa s ualovskou princeznou Štěpánkou“ (J. K.: Bohoslužné divadlo, str. 66).

Poslední výhled, kdo není zidi, přima, která znamená svět, byla vřiv v tomto roce 1881 upřama jnam: k hrze. Tam už začala v celé své nádhře právě dokončovaná novorenaissance architektura Josefa Žitka v budově Národního divadla, dyaktivně otevírává vřivní vřimí. K výhledu připeli ovšem Bohumil Sedmireh, Antonín Křemr a mladí Josef Křelav Myslíček a malíři František Štebela, Mikaláš Alor a Josef Tulka; sbor jvyem zlatolídlov Liebster, se vřivě vřivě lože připer jakub Sebíkmeder s E. K. Křemr a původní opovr nahoval Štebela. 11. června 1881 bylo divadlo poprvé otevřeno stavností pruce nové Smetanovy opery „Libuše“. Anežka Rudolf potvrdil o přestěve Smetanu a Žitka k sřbi do lože a snažil se litomyšlčím uskladateli vyjádřit své úzání. Odpověď, kterou dostal, charakterizovala již pozdější star Smetanovy choroly: „Čiravěť vřivost, jnam tak nestáten, že nestýsim.“ A když se prince Rudolf pokusil promluvit co nejvíce nahlas, řekl mu Smetanu zřetně: „Ja jsem úplně hluchý - už šest let“ (Mabekert, str. 366). Úspěch byl ohromný, ale radost ze svržení, kterou postaril „národný sřbi“ (v též výmoe str. 139), netrvala dlouho. 12. srpna navěs z ní vřivěly plameny a národné obeliskí slávek. Žitka se zruv sřvat na její obnovu a zanechal se z dobových příspěvků chromáždilo na dva miliony zlatých.

V téže noce 1881 postarala řadu i úprav bohoslužby, objektivně také vřivěly Židovská náboženská obec v Poličce (o ní a vřivěly některých jejích členů v předchůzce děkanu Františku jmo tedy psali již na str. 216). Též rabina Jakuba Wantocka i rodin Feldmannovy, Kleinovy, Fuchsovy, Nitzy, Míni-

činnost, ale my sami víme, jak je důležitá. Vyrostla z nepatrných zákládů a dva roky jejího trvání je doba nepřehledná. Její výsledky nemohou být hned tak zřetelné jako v jiných odvětvích. Teprve budování vědy není, zda byla o plátna či nebyla. Proto vás i nadále využívám ku práci říše a svornosti, krok za krokem objasnějí dějiny našeho města." - O slovo se přihlásil Karel Krejčí a vyčetl přítomným zamoučený osud archivu bývalého podkomoršského úřadu, srušeného po erasmu knajzských úřadů města. První zbytky listin našel náhodou u kupce, kde se do nich balilo zboží. "Něžečnosti a nevšímavosti přišly nazmar téměř všechny listiny, jež byly nejprve uloženy na půdu radnice a prodány - jak jsem zjistil - rozprodány nebo rozneseny kupcům." Rozsáhlé Karel Krejčí upozornil na další počítavodní hodnou svědectví: "že zřejmě pomohlo k tomu, že v městě prodávány očím náboženským, kteří si je odváží pryč a město tím trpí nemalou ztrátou." Jak přesvědčit občany, že tyto předměty mají největší cenu právě pro samu Poličku? A jak povíat ty, kdo tvrdě věří, jako nepohodlné a nepřítelství jim vůbec zájem význam? To byly problémy, jimiž se většinou zabývali první nadtošní muzejního spolku v osmdesátých letech devatenáctého století. (O významu službi viz výbor viz můj článok "To bylo v roce 1882", Nová cesta, ročník V, číslo 29, příloha k časopisu 1958, str. 2.) Po počátky spolku namaloval tenkrát Emanuel Bofing Kaspáreček obraz stánek Poličky (obrazová muzea, inv. č. 39), opírající se o významnou na zemědělské dílo, na něm názevů předvádějí; plavání staré město kleslo operativní, jak mu to děkan uložil (v této monice viz str. 185). V roce 1883 vydal spolek provola v ní, v němž se mimo jiné uvádělo: "Zkoumáme-li, co předkové naši vykonali, snadno dovodíme, čeho vykonati schopni jsme." Práce předků našich v památkách nám zůstavená má být ohlédnuta ku práci pokročilejší, dokonalější. V tom spolku naše síla i život náš. Pokrok lidský jest všehočíl, povinností práce. (...) Památky naše české mají zůstat nám zachovány. Co bylo dědictvím našich otců v dědův, zůstat má našim nedotčeným majetkem národním. Z těchto důvodů založen v městě našem muzejní spolek Poličky. (...) Musem má být ústředím pokroku časového v různých jeho odvětvích. Sbírkou jeho mají býti zdrojem povzbudky a uspráhou k práci pokročilejší a probudě. Netajíme se obtížemi, jež záměrym podobným v cestě se staví. Ale moznější je pravda: spornými silami veliké věci vorstávají. Z kapek jest moře. (...) V Poličce dne 11. února 1883." Prvním předsedou starosta spolku, děkan a os. Jukubov: 7. Leopold Mazač (viz Jitka, n. 1883, číslo 10, str. 114). -- Vzájemně podínanství přikopávkou muzejnické práce v Poličce uzavřelo navázalo vztah dlouho na neposledném. V, kteří se nedali odradit a přechali chvíle, v nichž poněkud omezená prvotní společná výfona, zůstali. Přoměnili se ve sběratelské fanatiky, zavzněné lidským genia loci v každé sídlo nebo truhlíci, vypobité místním tvůrčím, v každé výfonce, i v každé nebo kontrovi. Pravevali jako v horách, jezdili po svah, přemlouvali v j. a dáváni stane selenice nebo lidové sidomaltby, zavěšení na stěně. Pačovali zapomenuté knihy na půdole vzniklych knihup a zajímalo je všeobno, nač narazili. Měli dobru k výjedkům práce odvětví generací, častí v nich dísky jejich způsobi životu, přímě i přesahové oblasti jejich starosti i nadosti. Člověk nabírali, bylo jim svědčím přímě kú technické zručnosti a vynalézavosti předků, jako i jejich lásky a snu. Z nápisů na dávných velikoměstech kvěstovních se domýšleli, co se pravděpodobně dítlo kdy si v sudobě těch, kdo vymýšleli ty prosté věty. -- Od výjedků sběratelského kústí, nebo ovšem odečíst subjektivní lidskou těklo přímě muzejní, ani jejich, no-manismu. Každý z nich se zaměřoval na tu oblast, která mu byla nejbližší, a zákonitě opomíjel jinou. V nahromaděném materiálu vznikaly jisté disproporce. Přečetl jsem kdysi list po listu všechny jejich zápisy od založení spolku až po nejnovější dobu, dovidal jsem se o rozmanitých obřích, jež museli přemýšlet, i o úspěších, ježž kdy dosáhli. J. stálo protokoly ze schůzí a jednání také zprávy plně řísel mi dovedly oživit před očima jejich radost nad získáním těchž oně věznoti, takže jsem znovu společně s nimi mohl jít hned nad nalezenou renaissance mi mási, hned nad silným středověké venamitý, nebo malovaným tvůrčím, hned nad odhoseným tvůrčím kústím z kadovské listiny, hned nad výjedky čenů zamklých, nemeslných, celá, hned nad získaným rukopisem Minkovských osobních vspavinek, z něžž poslední mohla Tereza Nováková čerpat základní osnov svého románu o Bratřích. Tenkrát jsem o tom něco publikoval, namám však v této chvíli po více výfisky svých někdyjších článků, tím méně pak jejich důvo zřetelné přiklepy nebo koncepty. A protože v této chvíli mi všechny bezpostréni přístup k pramenům, netřímám si už společně rekonstruovat celou historii poličského muzejního spolku založeného děkanem Mazačem os. Jukubov, nlečto k tomu, že v daném okamžiku by se to i poněkud významalo danému thematic. Ostatně, pokud je mi známo, posléze se k takovému dějnému přehledu trá-

til můj někdyjší řídící profesor z gymnasia František Vašíček a souhlasně jej správnal; v y-dní své již nedořel, ale předpokládám, že jeho muzej je v muzeu uloženo. Většinou bude vhodné psanememat už jenom to, že aktivita spolku vyvrcholila v třicátých a čtyřicátých letech nadvěku, kdy jeho starostou byl Ing. František Bukáček. Ten dovedl státnímu programu vtisknout jasnou koncepci, do značné míry podřízenou jeho osobním životním postojům a zájmům. Protože poobázel z Váňanek, kde kdysi stávala selárna, vybudoval prvotní a trvalo vyhledávanou sbírku kněžského skla. Protože byl evangelik, akcentoval památky na protestantské slony a tak snad (jest mu muzejník) poněkud podceňoval to, co na výstavně vytráneli katolíci a co úzce souviselo s jejich pojetím věstivnosti viny. Vydal se postopět Terezu Novákovou, kterou ještě v svých mladých let osobně dobře znal, a s manželkou pil dokumentoval do nejmenších podrobností všeobno, o čem ona psával. Soustředil největší dekladů o zletím kálovství a kněžství. Na základě svých znalostí a dobových zpráv rekonstruoval dávný lidový kraj, jaký se rovinul na celém poličském panství (v této monice viz str. 162-163). Pro svůj vztah k národnímu krajinnému a pro letita přítelství s malířem Josefem Jamborem patřil prvními jeho dobovými sledony základ k doba státní výstavě tradice a některé ze na něho úvratí, že jeho konservativní vkus v ni postřelil způsobi umělců stagnaci: viděl i přes to sem zde po letě, zdálo se ovšem nárátat na jeho práci, vstět do této tradice i současně tendence a narozně pro m naděhnutí a některé z příměly vybraných novějších uměleckých výprav (např. Jina zřetelně nato Fracslava Kotka, ale i malice a sochaři doba mladé, kteří byme v sobě sdělili první výpasy o vlasti, bytostně moderní práce). Bělo by se tedy říci, že František Vašíčkem přímo vzhledlo a do jisté míry se i uzavřela dráha nadtošni a zcela dobových muzejnické práce, kterou tu jako první nastoupil děkan Mazač. Koncem padesátých let a imorn na začátku let sedesátých jsem se i já sám stal ředitelem poličského muzea. V té době již muzejní spolek ústředně zrušen (stáje jako všechny dřívější spolky), ale některé jeho členové mi byli navzále k dispozici a s nimi i sám Ing. Bukáček, i ve svém stánu stále ještě čili a oběť. Tehdy jsem demě přičel do styku s malířem, z něžž zmačoval říst se mi stálo součástí předkladi pro tuto kroniku. Stájný přístup jsem tenkrát měl k listinám městského archivu, jehož vedením jsem byl notně po určitý čas pověřen (po publikaci Okresní archiv Sušavy se sídlem v Litomyšli - původce po archivu vlně fenedek a sbírkách, nakladatelská kniž. vydavatelství 1973, str. 11 a str. 140). Řetel, že ve chvíli, kdy toto všeobno píši, nemohu už být místu v našich omážděných újedých doplnit nebo si dále dítivně odvívat z více stran zřetelně podobnosti. (Něm mými při psáníni myli stájně přerušek a opřel listinu něco chgři, mohu se už dovedl leždu jím k informacím dovedným, rekonstruoval udělosti podle referencí a zpráv v dostupných státních kálovských a kálovských). -- Také všechno nyní kvěstve smitují z jediného důvodu: aby se naznačilo trvanlivost Mazačova díla v jeho důstojnosti a pokračující nepřetržitě až do našich dnů. Roku 1880 vyfiskal děkan Leopold Mazač svůj on a své přímě: "Budeme vynáseti na světo staré památky, aby poznašely potomstvo k ušlechtilé práci a pomohaly ožvovat lásku i vážnost k roditi a milé domovně. Čest našeho města toho vyžaduje." - a v roce 1934 k tomu dovedl posádní starosta spolku a doveditel Mazačova díla, Ing. František Bukáček: "Muzeum přestalo býti zapředenou foli mrtvé minulosti, náhrobkem zářijých dob, a stalo se studnicí myšlenek, stalo se místem, kde možno ze starých pergamentů a zářijých foliantů čerpati důvěru v budoucnost, stalo se článkem spojujícím minulost s přítomností." 20. února 1884 starosta muzejního spolku Leopold Mazač a jednatel Vincenc Ledvájský odstoupili ze svých funkcí, ale dále pokračovali ve sběratelské činnosti pro muzeum. Na- vjm předsedou byl zvolen František Popelka a jednatelom Alois Šerka. Prvním děkanem se stal Augustin Benoni, výfonnými členy výfona řádř František Šerka a příměly občanské úřadu František Ladislav Popelka. Ve dnech 26. až 28. prosince 1884 se už malice uskutěnit první výstavka svorné muzejní sbírky z označením dáren pro povzbuzení ostatním přispěvatelům. Na volně hromadě 16. února 1886 vyfiskoval nový starosta další příměly a požehlavě dovedl: "Aha, z počesním zamčením, že horlivě členové a upřímní národové i mimo město naše rozvětvij činnost svou po dálné naší vlasti k posvazení rodáho města a osmazení sbírek muzejních naším se příměly." S potěšením již mohl oznámit, že "slavné zastupitelstvo města uvolnil hnedob bezplatně nám poskyto místnost v městském domě k jeho vložnému uložení" (Jitka, n. 1884, ročník V, Malý oznamovatel, 3. číslo, Polička 1. února 1886, str. 19-20). Zámětkem osmdesátých let, kdy se v Poličce pod Mazačovým vedením a z jeho iniciativy natil muzejní spolek Poličky, stal se už malý "Johank Kukul" - postěji můj dědeček-malým školákem v Rostřem v Poličce. Postěji na to vspomínal: "Jmá to se stálo doba a to je nejzřejmější, protože bezstarostný život. Po škole už starostou žijst. Stácl jsem do m obdvi v roce 1881. Dědeček Antonín Kukul závedl m do školy, jak jsem přímě do chodby, nechtěl jsem do třídy jít. Dědeček na mě zburňal, nu a já jsem musel. Když do první třídy byly dveře otevřeny a já uviděl tam tolik knih, začal jsem se bát." - Na-

aby vála knihou, bylo snahou spisovatele. Tato poesie z románů dovedne nevyprchla a proto také patří „Západ“ i za našich dnů k nejvýhledavějším a nejčtenějším knihám českých autorů devatenáctého století. Na tomto místě ji připomínám kvůli děkanu Mazačovi, který o jejím námitce často s Raissom hovořil, ale eboi se k ní posléze uvažovat a pohovořit podrobněji o vlastnostech, pro něž by měla být vědecký názorem mezi nejlepší a nejokázalejší čtenější díla, z nichž promluví „sama duše“ Českomoravské vysvětlivky. „Horský kraj, zadumáný jako mysl jeho lidu, jenž bu nikdy blaha neměl. Ne blahobyt – strádání, ne odpočinek – lopotat! Ten kraj se svým lidem vzdával jen lásky, jen obětování se“ (K.V. Raiss: Západ, XI. kapitola; č. spisovatel, Praha 1971 [reprint z r. 1911], str. 271). – Pamětní deska na škole v Kameničkách hlásí: „Jemnost pánu Janu Raissu, národním hrdině, obci Studenci svého Západu, miléčky své, horský lid Českomoravské vyzdobil v Kameničkách, pozvala zveřejnil spisovatel Karel V. Raiss, učitel v Hlinsku 1882-1891“ (Když si mnohým posléze přečetl malíř Antonín Slavíček tuto knihu, byl jí tak zaujat, že se vydal do Kameniček a se svých obrazů jim všicki dali s atmosférou, kterou slovy vytvářel její autor.)

V letech Raissova učitelství přišel do Hlinsku se s ním blíže seznámil polský děkan Leopold Mazač a oba se stali přáteli. Jméno Raissovým přišlo sem z těchto let, nepochybně ještě bližším, byl dramatik Bohumil Adámek, jehož tragédie „Salomena“ byla vůbec první činohrou, uvedenou na jevišti pražského Národního divadla. Adámek pocházel z Hlinska a také on se znal s Mazačem.

- - V pražském ústavu pro choromyslné v ulici Ke Karlovu zemřel 12. května 1884 Bedřich Smetana. Na jeho pohřeb o tři dny později, který také původně vyřídil Josef Bohuslav Foerster v knize vzpomínek „Pamětníkový cestý“, se vypravil ještě z jinými účastníky z Poličky a Litomyšle také zdejší děkan Mazač. Litomyšl vyhledal se městské radou, která po odchodu Raissova svědecků byla velmi špatně a nedostatečně reprezentací skladatelova novička (Hobrovský str. 113). Pohřeb byl vypraven z Týnského chrámu Panny Marie na Starém Městě a odtud se průvod oděbral na Vyšehrad, kde bylo Smetanovo tělo uloženo na národním hřbitově. - -

6. d. lina 1885 uplynulo pětadvacet let od smrti amerického Metoděje, apoštola Slováků. Jeho jubileum bylo oslavováno nezapomenutelnou pouť na Velehradě, kam se vydala také početná skupina katolíků z Poličky. Od té doby dochovány veškeré slavnosti pro celý národ i pro jeho kulturní náboženské a politické snahy „neobyčejného lesku i významu“ (Fr. Burší: Významy církevní, Velhrad 1948, str. 182). Vypravování veškerých slavností mělo pak v Poličce velký ohlas.

V tom roce byly v Poličce vytyčeny a děkanem Mazačem posvěceny hned tři nové křížky, z nichž dva dovedly stop. První z nich, kamenný kříž u cesty vedoucí z Litomyšlské ulice, dala postavit Marie Friedlová. Těž zakoupila spřízněná s h. lidem obce strom pro slavnostní sestry. Křížů byl až do nedávna, odstranili jej kopev v 70. letech našeho věku, když tam stávali nějaký sklad stavebních hmot pro dělné společnosti. Na Pařížích zůstal už jediný kříž majitel hornopříměstského domu čp. 124 Jan Nepauer. Proto se i tamto křížku říká „kříž Nepauerův“. V letech na poselství nedávno rozšířili na kopej pod jejich dohledem stavením stavením čp. 122 je pak třetí z nich, nyní již dost poškozený t. r. „kříž Rospřilův“.

Kdo by četl tyto stránky souvisle, měl by se podívat: jsou už v osmdesátých letech devatenáctého věku a zasloužíme se u těchto normanckých thmat z duchovního života Poličky - jak to, že kapitola, do níž je toto všechno zahrnuto, se počítá ještě jmenovitě „Vstřícnost novému chrámu“? Vždyť už teď je to více než sto hrdě popsaných stávk a pořád nejme u konce! Pravda je, že v osmdesátých letech byl děkanství kostel v přístavbě Schmanzovské a v letech stále ještě novým chrámem a jeho výzdobou, azpůi v některých osvědčených, docud nebyla definitivně u konce. Když jsme ji našli kdysi, 115 až 144 přibližně souhrnně klesli, nechtěli jsme tím zdaleka říci, že to všechno vzniklo jaksi najednou nebo ve velmi krátkém období. Kdybychom opravdu všechno přičítali jenom podnikateli Smetanovi a děkanu Filipovi, ublížili bychom snad posléze, pomínkavých lidí a snad vůbec ze všech nejvíce děkanu Leopoldu Mazačovi. Původ on by měl v této kapitole zohlednit velmi významnou roli a když byl měl v této době po ruce všechny příslušné záležitosti děkanství, rovněž v jeho letech, i archívni doklady a korespondenci, kterou jsem si před lety už nestaral opřít, vlastně by obraz jeho podílu na děkanství nové podobě chrámu podstatně více, než mi nyní dovolují možnosti. Jednou se mi to třeba ještě podaří, i když to

už bude spíše jinde než v této knize. Už jsem se tedy (na str. 217) zmínil, že hned v roce svého nástupu do úřadu děkana, dal zbudovat Bratří hrob se stěnou, kterou vytvořil vídeňský sochař Eduard Hellmann. Všechno ostatní teral kameňák Josef Hanke, který vytvořil pro chrám zároveň i křtitelnicí. Krajinu v pozadí maloval autor zdejší Křížové cesty, malíř Jan Umlauf. To mě bylo v roce 1878 (viz úvaha str. 127-129 a 217). V posledních letech, se děkan na tělo svého umělela obátil znovu. Bylo to zejména v polovině osmdesátých let, kdy se Leopold Mazač nspokojil k opravě obou politických kostelů, zejména zároveň s celou radou i prav a nových doplňků. Umlaufovi byly svěřeny hlavní práce především pro hřbitovní kostel sv. Michaela Archanděla. V roce 1885 restauroval velký obraz hlavního oltáře s výjevem Michaelova boje proti silám temnoty, který více než sto let předtím namaloval barmáček František Kvítnice Korompanz (vyprávění oltáře je v této knize na str. 72). Zároveň Jan Umlauf namaloval pro tůž kostel dva zcela nové oltářní obrazy: Pannu Marii a Svatého Jana Nepomuckého, ještě než oba obrazy dokončil, svěřil mu děkan další zakázku monumentálních rozměrů pro hlavní chrám svatého Jakuba. Bylo to velké t. r. pašijové plátno, jež se od té doby každoročně vědy v postní době před velikonoční zavěšuje od klemby kněží a zaujatých bratřím věřících celý hlavní oltář s mramorovým sochou od Václava Havla a s křtitelnicími obrazy národních patronů. Odpovídáto dříve eiskomí tradici, která dopouzáje zahalovat nevíce vše, co nospoluje a odvádí od směřované myšlenky, na mamost a pomýšlení všech věcí. Všechno, s čím se setká v onom období sešlává, má jej věst k pokání a k myšlence na svou přítomnou ústředí a jeho výstupě směř na kříž. Proto návrhůvek děkanského chrámu v Poličce nezabudeme v postním čase více ze zdobné novogotické architektury oltáře, ale monumentální, celé presbyterium ovládající kříž s pastorem Krista, visícího na hřebecch. Tento obraz na rozměrném temném plátně maloval tedy rovněž Jan Umlauf, žák Josefa rybní z Třebíče.

Děkan Mazač si od začátku ptal, aby se vztálo důstojně umístění ve věži jedinému zvonu, který přečkval nějaký požár v roce 1845. Máme ještě v době poměti dramatické léčení Smetanova zvonu, který se v plamenech zvonu a napsleky nosněbly, když - umajice - loučily se s městem (v této knize na str. 108). Nyní se zdálo, jako by „duše věšlá těchto zvonů vtáhla se do jediného, aby v něm zvěděla o výstaze nové čtyřnáctého půlho“. Ten však, protože byl zůstli žití co-žstera, nedokázal se zavěšeni s novými zvonů (str. 211-212) a byl po léta ušlapan v ebo- mýněn oklepě. Jen se sniřovostí bychom se mohli dohadovat, proč asi se mu lidově říká „medián“ (viz str. 207), ale žádný přímý doklad pro přímou takového označení bychom nenašli. Konečně v roce 1886 se mu mělo dostat zadosťování a zvon měl být vyproštem ze sklepního vězení. Necháme o tom promluvit z věže nepovolenějšího a přistěme si, co o jeho výstaze na začátku našeho století napsal sám děkan Leopold Mazač: „Zvon řešený Medián 16 cembů těžký, který při požáru r. 1845 před roztažením zachráněn jest tou okolností, že zvonem velkým Jakubem při požáru byl stržen a jím přikryt, bezmála 30 rokůi odpovíral uloženi ve sklepení věže kostelní. Až pisatel těchto řádků slavnou patronou kostelní často vyzpíval, aby tato vzácná památka z chrámu někdejšího opět na věži měla se patřičně místo a aby bylo tím zvelebeno zdejší zvonění, nebylo přede lze dodělati se příznivějšího výsledku. Až teprve za starosti velkostatku pana Mauricia Prudické pojava myšlenka, aby zvon ten byl zavěšen; k jejímu uskutečnění valně přispěla také firma zomartů Gebroder Gössner ze Semmeringu, která v roce 1885 při krajinské výstavě v Poličce svojimi výrobky byla zastoupena. Pan Gössner uvolil se za cenu 530z. zhotoviti konstrukci železnou, na kteréž by Medián z Poličkem visely a vykamal dilo to v roce 1886, jak na věži lze je udeřiti. Dne 19. listopadu řešeného roku, t. j. v den jmenin Jeho veličasna eisařovny a kralisny Alžběty, jakožto patronky chrámu a beneficicia zdejšího, po tak dlouhém čase k radosti všech osadníků Mediánem na slavné služby Bratří jest uvážněno a jesti souzvuk tří zvonů skutečně výborný a milý k poslechnutí.“ (Tato knižka u sv. Jakuba v Poličce z let 1836-1944 - opis). Zvon zvaný „medián“ má na plátně šest pramý gubek a miniatuři: „Wy mýně + Bratří zvonu + udeleat + ke cesty + a k chvále + napřed + nu + s + svatému Jakubu + Ga + zvonu + nikda + nadarmo + nezvonými + napřed + službě + Bratří + Ga + Girak + komarz + z Chrudimi + dieat + gem + 15 11.“

V tomto roce 1886 - už dle s. ústava - zemřela třicetiletému věku mladá židovská obce Siegmundu Schlesingerovi jeho o pětilet let starší (45 let) žena Charlotta.

Když opouštěla svět, poslal prý v jejímu ústavitelskému lazi muzikantů, aby jí na cestě k Bohu hráli až do posledního vydechnutí „Trauer March“. (Přesvědčil se sice, že se setrou málo dědečka Gustava, Eleonora Kleinerová; jejími muziky je MUDr. Viktor Demnis, bývalý v Trnávce hudební v angličtině - v mladých letech zachránil život novorozenému děvečtému, jež vylázel se bytelného mýdla; toto děvečtka je teď jeho žena Alenka.) O Siegmundu Schlessingerovi se po bledě vyprávělo, že kromě jiné hudby měl zvláštní osobní zálibu v „hudbě kostelních žen“ a poslední na ně dokonce tuje přispěl větším finančním obnosem. Pokud šlo o zavazky a o „muziku“, nevzdaly mu žádné konfesijní rozdíly, zatímco v ostatních ohledech byl přísně smyšlejným pravověrným izraelitou. Můžeme si docela dobře představit, že i on byl mezi misty národní, kteří stáli v ulicích města a pospurně s dojevy netřesali „medicína“, který se od pozíru opět ozval poprvé.

Pravděpodobně někdy v roce 1837 navštívily polišské město Terezie Friedlová (umístěna se tedy kamenná kříž z r. 1888) a Kateřina Lidmilová dům v křesťanské ulici na Horním náměstí (čp. 29) pro církevní účely. Nejdříve ho nabídlý zřizovatel kláštera v blízkosti státního státního ústavu, aby klášter měl do budoucna zvláštní sestru, která by se tu starala o vychování dětí a mládeže. Když klášter jejího nabídku odmítl, obrátily se s podobnou prosbou do Těšína. Tamní klášter naprosto odobru přistoupil k objektu do své správy, uplynula však nějaká doba a žádání z jeho neholnice do Poličky nepřijel. Teprve řád školních sester ve Slatkanech vyjel v úvodu a poslal sem - ovšem až v roce 1889 - dvě sestry, první z nich o dětské ústavě a souvazným doučováním školních dětí. Rozsudek jim však vzhledem k mezidobě nepřišel. Před to se neholnice upínaly děti a sestra by ze pracovat tak, jako by nebylo překážek ani posměchů; některé občany městav nepodbyly důležitě právě ten bezvýhradný příklad „křesťanské kázně a obětí“.

To zase se nepříjemná situace natolik vyostřila, že neholnice byly nuceny začít vlně uvážovat o definitivním oděhnutí z města. Ale to už nepřišlo do doby, kdy zdejší děkanem byl Leopold Mazač. (Přesvědčil se, že darovaný Terezie Friedlovou a Kateřinou Lidmilovou, sebral poslední významnou zálohu v životě zdejších katolíků, umístě se zde k němu ještě neshledat vzhledem k tomu, že byl proboštem v Bratislavě.)

Když v roce 1889 Leopold Mazač zastíval úřad děkana u svatého Jakuba v Poličce, byla posramením vřstajícím ústavem nad zřizování, často přikázání jím z Lourds ve Francii. Událost z jazyka masabiellových, o níž získával ještě Josef Smola v první polovině sedesátých let své údaje (tamto máta č. 118, 124, 125), obdržela se do nových a nových faktických údajů a lékaři nestáli ověřovat a stvořit jejího pravosti. S mariánským písní na něž se sem užívali používali se vřstajícím stánu a jejího vira přinášela horu. Leopold Mazač byl velkým přívržem této modré poesie lidu, kterou nedokázal obnosit ani balasní neklama a obědová zrušení nového posvíceného místa. Šlo o to se tu zrysem dávat čtením jako světlá dar obdržela novostavby polišského kostela (umístěna čp. 29), pak děkan Mazač přidal novostavbu barevnou reprodukci obrazu Panny Marie Lourdské s klecí Bernardetou Soubirousovou.

Když Emil Zola psal v r. 1894 román > Lourds < (Lourdes) jako světlá osvícení tří měst (Les trois villes), nazval všechny tyto věci ještě z oné nešťastné blízkosti, v něž zpravidla pro stromy nevímáme les. Zadal se potýkat s lidskou malostí, vypočítavostí, překřtekem smrtelností, nekonečným a dohodným tyčtem, s bezostyšným vnitřním důvěry, s hloupostí, nevkusem, serióznou výrobou přímýstředí vyžít - a tak mu pro vřstajícím nárosem trapných jednotlivců umělo, že přiběh sám byl hned od počátku svou nejznamenitější prstátou velkého básně. Divně li se učetně záhodně odděly, vyráběné kdysi jako na běžném pásu a podbírající se Lavieinému dopětí, docela zblou chlapecku. Snad bychom dovedli porozumět z jeho oběmu Pierreu Fromentovi, kdy bychom se ocitli v podobné situaci. Musely však uplynout ještě dobře tři čtvrtiny století, aby se nám pravý obraz Lourds zjevil v podstatně větší plnosti, aby pod plátním předání měščí sentimentalit bylo možno zahlédnout skutečnou vřstajícím vřstajícím příběhu ve vřstajícím nárosem. Teprve tehdy mohl pražský německý Žid Franz Werfel zapřít > Píseň o Bernardě < (Das Lied von Bernadetta, 1914). Teprve potom mohl náš Jan Zrzavý vzít do ruky tržku, para a posléze státec, aby jednotlivými kněžmi svého vřstajícím přepisu objevil podmanivou cudnost Bernardetiny sčítání se zářící postavou. Tuto cudnost by dnes už mohl zlehčit jenom zatpělý cynik nebo docela prázdny zlozvěk, neschopný skutečného zážitku. Dokud budeme žít na této planetě lidé schopní básněného zření, dotud bude vřstajícím vřstajícím malá Bernardetta Soubirousová. - Paní v bílém šatu s modrým pru-

hem látky kolem pasu, která svým dotekem posvětila obyčejnou vodu Lourdského pramene - tato Paní prosila celým světem a jejím domovem se v osmdesátých letech devatenáctého století stala také kdekjaká chloupka na Poličsku. Ta Paní nesla lidem přisliby i varování, ale ze všeho nejdříve vědomí své přístavnosti a trvalé neuvážené učasti s osudy prostých lidí. Doslava sestoupila s oblaky, přicházela klidem v přírodě i doma a nevyhnila se ani přibytím nejhudším. Byla světlá z tou Burešovou „dobrou Máti pramenů a světla“, jež Marthinů propůjčil tóny své hudby, byla goethovským „věčným ženstvím“ i zřetelným obrazem nejlepších darů přírody. Byla hostem z prostoru nekonečna, útěchou zarmoucených, poslem jara a zářím ujištěním o nepomýšlejších dětských či mládí lidského ducha i v takovém věku, které se už blíží hrobu. Byla litání všech křesťanských snů i růženecem, jehož desátky „sládnou na rtech“ a nikdy nekončí. A kupodivu jako skutečnou živou vřstajícím lidí učinila tato Paní z obyčejné vody močny pramen uzdravení, tak posléze proměnila kyčlové a obědové zneužitě sadrové figurky svých vlastních problematických spůsobů v prostřednice milosti a ve zdroji takového posvěcení očí i srdce, jakým se snad nemohou pochubit ani vřstajícím díla světového sochařství. Že by i tohle byl zázrak? Ale ano, zázrak čistě vřstajícím je to nad jakoukoli pochybnost. Je to tž zázrak, v jaký vřstajícím proměňuje klerykoli západ slunce nebo jakoukoli událost všedního dne.

Na svatek Těšitování Panny Marie z února 1889 - tedy v posledním roce Mazačova působení v úřadu polišského děkana - konala se v říši velká slavnost, při níž zřetelně hodnostem a představitelům jednotlivých oddělení odváděvali papěři své horu s ruce. Když přistoupili také dva kněží z Lourds, papežovně tvář se nejspíše: „Aho, Lourdsy! Jezdí tam ještě tolik posvícených vřstajícím?“ „Aho, svatý Otče!“ - „To musí být, že znám tamto dítě!“ (Jan Kuláš: Květen v Lourds, 1923, str. 9-10). Jeho posvícením posvětili i katolíci v Poličce a odtud je i děkan Leopold Mazač až do posledního vydechnutí, i když sám v Lourds nikdy nebyl. Žijme však nemastně, ježto že posvícením, že jeho postoj nám je nyní blíže a přátelštější, než Leoletovým z jeho zrušením. Vždyť my sami se dnes mnohem více podobáme Werfloru hrému a nevěřícímu Hyacinthu de Laštovi, kterého sra zila lorntinská litonie před masabiellovou ještě na kolese a přinášela ho z vřstajícím „Muz z mne, Bernadetta Soubirousová“ (Pis o Lourds, 1912, vřstajícím vřstajícím, str. 207-208), než Koloua kněží Pierreu Fromentovi, který se nakonec odvrátil. Vždyť La Salette a Třítina, jež užívaly v našem věku, dostaly Lourdské jazyky ještě větší lesk, než jaký měla v době největší slávy.

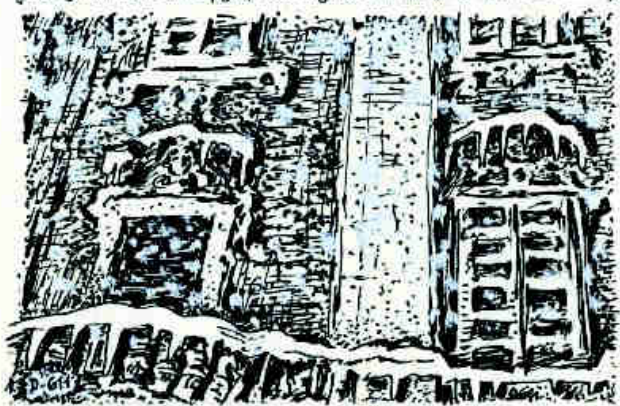
Čím jiným by se tedy dalo lépe uzavřít vyprávění o polišském děkanu Leopoldu Mazačovi, zvelebíteři kostela, osvíceném muži, zakladateli místního musea a mariánském knězi, než ehvábou Lourds, které pro něho a pro četné zdejší katolíky jeho doby tak mnoho znamenaly? Nevim o němž vřstajícím. Činnové literát svého křtu František Tamele a Jan Slezák sestavili a v roce 1889 vydali tištěm u berly Remgrove v Litomyšli polišskou > Knihu poutních pobožností pro katolické křesťany, zvláště pro všechny čitatele nejblahoslavenější Marie Panny <. Prvně mariánské zaměření knihy svědčí nad jiné příkazem, jaké písně se v Mazačově době zpínaly v polišském kostele sv. Jakuba především. Vřstajícím také výrazně tržněná dedikace v úvodu ukazuje vřstajícím k muži, který měl největší zásluhu o tuto orientaci duchovního života tehdejší polišské církve. Čtením: „Důstojnému pánu, panu P. Leopoldovi Mazačovi, horlivému a vřstajícím služebníku knězi, biskupskému notáři, vikáři, čestnému biskupskému konsistorialnímu radovi, členu c. k. okresní školní rady oddělení českého a děkanovi v královském věnném městě Poličce na památku čtyřicetiletého jubilea nadíka z hluboké úcty věnuji pořadatele.“

„Mazačova“ střípka písní, modliteb a rozprávění se vřstajícím vřstajícím vřstajícím, ale byla zároveň uřstajícím všem opravdovým křesťanským rodním, vřstajícím, že

začátek i konec dne modlitbou, zpěvem a společnou pobožností náležeti své věci", jak o tom psali autoři v úvodu. Šelka Mazačovi jistě nedával z takového uspořádání společnému slavení, při němž si domácí společenství vždy znovu uvědomuje svou náležitost i vnitřní spjatost se všemi ostatními - ale zároveň mu toho nabídkami ani nebylo zapotřebí, neboť asi sňatky se by byla v Poličce našla křesťanská rodina, která by byla nedělala naprosto spontánně a z vlastní pohody. Proto byl v úvodu jistě i takový negativní, opravdu potíselný komentář, vycházející z místních zvyklostí a potřeby. Předmluva jeho autoři končí slovy: „Naše snaha byla, abychom vám posloužili knihou dobrou a užitečnou. Žádejte nyní na vás, abyste ji užívali rádi a zpívali písně v kostelích i doma ku větší slávě Boha a ke cti Marie Panny i jiných svatých. - V Poličce na den sv. Jana Nepomuckého 1893. - Pořadatelé.“ (V úvodu aut. listu Mazač do Poděbrad, kde se stal pořadatelem.)

Takže tedy slavíme Poličských svatou Pannu v čase majových pobožností, kdy každý pánok nepovšleba a upravedl vně: „Matka táhne slavě sedí/vedle Krista na nebi./Na své deeryjmy hledí./jak jí kdo z nich volá./V máji čítá země se bory/na suchu i na moři./Ten však Bohu čim vadory./kde se jemu nekotí.//V háji zvlněné jarní zpěvy/věnuje jí kos a drozd./Matce Boží vělu jen/zelení svou hustý hvozď./Lipa, sosna, dub a břıza./Klokoč, Noh a hrbky mech./všeho stromstva bujná míza./vysílá km vonný dech./Kralovně zni vědchna chrála./raduje se vědchna sňít./Odívá se trávou skála./rozvírá se pestry květ./V polích každá hruda supká/slaní její dobrotu./V je ne řece čeršní rybka/hlásá její čistou.//Měsí, hvězdy vichřel noci./za dne modrá obloha/mluví o te velké moci/svaté Panny v Bohu./Větrové a zlaté blesky./strašných hromů děsný hlas./buď v naší duši šlepy./k učitel Panny volá nás.//Váňuru./kdo má rozum zaktají./kdo má čistou útrobu./a ten./kdo čas v zlobě trávi./zastání svou porubu./Kde kdo přeta dostne pějmy/slavnou píseň mljovou: /jarnímu vstříe slunci spějme/v čele s rajskou Kralovnou.“ (Z knihy pobožností, str. 222-223).

Tedy už bych snad měl dodat je nom několik podrobností pro doplnění - vždyť v roce 1893 byly už poslední snahy Inkarnace v čase Mazačova působení v ústřední dílně. Snad stojí za zmínku, že tehdy měl dělnický ústav v dílně posíci i sv. fond Embarázové a několik dalších fondů na udržování a opravy obrazů. Že nebylo možné proplácet zčásti restaurování, o nichž jsme se tedy zmínili. Také za namalování celé Křížové cesty dostal kdysi Jan Umlauf peníze z tohoto fondu. Když se Mazačovi úřad ukončil pro jeho nástupce, měl tento fond 2486 zlatých a 87 krejcarů. Kostel sv. Janůva pak měl nadání kapitál 45 131 zlatých 53 krejcarů a vlastní kapitál 3 222 zlatých 39 krejcarů. Pachtla mu také 33 jitra 747 sábků posevklé, což přepočteno na těžší úrodné míry - činí 19 hektarů a 25 acri. Dílniční personál byl v Poličce, Borové, Sv. Katerině, Pusté Rybné a Markově.

Městečko samo se mohlo tehdy chlubit bohatým společenským životem: spolky nebyly jako kdysi po dělní a této chvilce jich tu bylo snad už před dvěma. Právě v tomto tu byly spolky přímo programové via stenecké, jako např. divácký divadelních odstavků „Spk“ (1819, 1820), zářivý spolek Kolár (od 1862), tělovýched. jednotice Sokol (1870, 1883), místní odbor třídního učitelů školství (1883) a místní odbor učitelů jednotice učitelů (1887). Ilusud na dvojnásob místě se dalo hovořit o dobročinných spolcích, jako byly spolek pro normalizaci fondu karitativní Rudolfa-Stefanum (1884), spolek pro adiver na podporu chudé školní mládeže (1888) i dobročinný odbor spolku Červeného kříže. Mezi záborně vedlejšími spolky patřily Besedy měšťanské (1866, 1882), Remeslnická beseda (1874) a Beseda (1878). Stručně o pospolitosti zastupoval spolek střeváků doterčí, označovaný správně jako „střevák. privátních ostřeváků“ (svět stavby z. 1836). Letními spolky byly Jitroa, Divěra a Nadeje, potříbní spolky vznikly z bývalých řemeslnických cechů - byly to: spolek řeznický, pekařský,

kačobský, obuvnický, kalcovský, devateruční (t. j. spolek řemesel) a stavitelský. Důležitými byly: spolek vesniáckých učitelských (s. n. 1870), spolek dobrovolných hasičů (1876), spolek pro organizování škol mateřských (1873), učitelův spolek Rudník (1876), okresní spolek hospodářů (1878), spolek zářivý a osvícený, normativní spolky náboženské a škol. profese. K těm všem, jak jsme se tu již zmínili, patřil na začátku osmdesátých let Mazačovi muzejní spolek Poličský. Když zakládali v Poličce řemeslnickou besedu, pokusili se zdůvodnit její to byly i sdružení spolky: „Společnosti jest lidstvu Bohem samým určeno, neboť v říši sátem eteme, že není dobře člověku býti samotnému“ (Střevák-Hlávka ammalat X/6, Váňa 1872).

O půlce někteří z místních spolků jsme informovali velmi podrobně díky tomu, že zde tehdy začal pravidelně vycházet místní časopis » JITRENKA«. Už jsme tedy »Jitrenku« několikrát připomněli, ba dokonce i dříve jsme z ní v této úvodní čerpalí výpovědi cenný údaj. Je tedy v čase na čas zmínit se teď o ní samé.

Šelka jí vydával a politického tiskáře Františka Topelky v roce 1882. On sám si jí vydával i redigoval. První číslo vyšlo tehdy 10. července. Název byl inspirován básní, kterou Adolf Heyduk, pocházející z Přebuzova u Skutče a v mládí žijící v Poličce (dříve v nedobré), naposl. na uměleckém novém časopisu: „Na výhledě zlatým světlem Jitrenka se jasná./jarní nebe v kapkách rosy stovně dny básní./tamena své k nebi zvedá lípa ku modlení/něhou ráje mladá zora, nad krajem sedem.//Skřivan vesnou probuzený do hlanky křídla, /světlo žárnou věstítelku zvonkem hmla vlté./s blahým křídlem třepotáním pod obkapy přelstí, /světlem sropeč s plujm sropeč plou doli klesá.//Světlo, světlo! každé zrní, světlo s nebes říše./jitrenkou zářtí věčnou naplňte si vše, /spjte světlem hrdá srdce, rozloučte zraký./jitrenkou nám na výhledě vjejde síla taký./vjezdo jitra, ved nás kelli vědomí/vobut ráno, každé řádo, každé čelo budíž počeháním./do věčnou svavosté síře, do rolnické chytý/padn krásou neodolnou paprsky tují zářtí./Zřijší hny, zpěj bíory, zpěj vltatí celá./zaplať slunce na Demei vlasti spásitě./světla stovně/proudy buďte hradbou jeho síla./a myslitky dvířené plukem zákopníkú.//“

Předmluva prvního čísla stoborního čtenářům, že »Jitrenka« bude »obecnou kuchyní duševní«.

Jitrenka byla ovšem také předně obecní klepna a bez několika obrazů, podávajících zpráv, ale už sám způsob jejího podání i tematické zaměření, některé moralistické i vedačské nabízení »do čítek čten« , důležitějším i podstatnějším i důležitým významným osobností nebo záležitostech vyletí »pod papco«, jsou nám dnes úsměvnou starosvětskou ukázkou maloměstského či přímo maloměstského života ve smyslu dobrém i zlém. Na nás už působí dejme si jánský dámo zhracené idylly, ale pozorová žetba, máni záborně psaní Leecei, eo by si byli přestěle práti asi zamklčet: že v takovém prostředí se někdy i dost těžko dýchalo a my sami bychom v něm přes všechny sympatie nebydželi. Od chvíle, kdy »Jitrenka« začala vycházet, byla je místní honorace přirozeně zaplavena pro iluzi jarkého neurčitého a zmačně pohodlného pokroku - takového, jaký se jí v kterém okamžiku zovna hodil. Aby si místní časopis nezadal a aby se společensky »nezeměčil«, práti si jít »s duobou delj« a na sropeč stávkách dopřával většinu mltar zájmům pouze modní části smetánky. Ta si dávala velký pozor, aby jí neuniklo, jakým směrem se movna v tu či onu chvíli »duch dobý« vydává. Ža to na jiné složky a zájmy, jakkoli živé a pro tento kraj charakteristické, se díval nový časopis z určitým despektem, byť zdůvodněně vroceným (to proto, aby ani s nimi si neplanetale »neobrátil« a aby v nich neztratil věčné předplatitelé). Přítelé celkové vychárali nebo aspoň omezovali dokonce velmi intenzivního života náboženského. Živitelé osobně v radkviče dovjeli, že se jim hnto způsobem podání přejehovat či usměnit etamie. O nějaké směřené, pozorovat« v jakémkoli smyslu se snad ani hovořit nedalo. Potomei těch, kdo kdysi přidávali nejznu rokokovou kuchtiku k dětským chránám pro svou vlastní ozdobu a reprezentaci (např. vs v téh osmdesát), převládali pouze opatrně kabát, aby jim někdo naučel, že nejznu »na úrovni doby«. Svou měšťanskou čistopnost přizdobovali nyní spíše slavnostními prohibicemi o červánkách nového života a o cestě vpřed, socialisty myslí, kraj a fungující, národovědní budování na píslu hezkých řázi, nevědeckým kultem vědy, občasnou ústí na thesofky besedách a takovým zaměřením Husových oslav, jaké by sudečným Hús nikdy neschválil. Nemí probyly, že i v tom bylo Leecei dejme si milého, zejména tu věčná hra na důstojnost, ževně komplexu neděčnosti, musela souvážně etovéka navarovat v každé době stejné. Těto lidé, kdysi pomocníkům pátrajícím své slachy, nyní zase spíše na chrám zavěšili, protože takový administrativní postoj byl zrovna oblíben a býval odměňován potleskem. Šelka uvies se na řubnu prvním řádu řádujích vět na adresu »jestiti« a »popřezene«, tím uvos připadal něžněk sedm osob jako nějaký heros a tím větší množství mu vyhovlova nepůlnejší část místní honorace. V tom snad byla - nejspíše - ale měně v celé zemi - tragédie českého nacionalismu, že ještě před koncem domate náctého století zmaloměstskosti a stal se nepodným. Měš plně klta »pohoborského utipeu«, ale sám se stal pro národní větší pohromou už vltá bonu. Jenže předjíte mezi jankou koncepi národa, věčnou do smyslu svého žadu řevitelé úmjetli se svědčím, a proto se také mohlo stát opravdovými řevitelé národního obrazu (např. Bulbin a Pěšna z řádu notu, v této kronice na str. 46-49). Žato vlastenecký maloměstsk konce století nemel! Ne koncepi

v m. uveřejnil například zprávu o zániku o Dominiku Aulického, který pocházel z Poličky a byl základem litoměřického řádění (Jitřenka, n. V, č. 19, Polička 1. října 1886, str. 226 n.), ale psal také o výkladech snů, předpovědích a lidových pověstech, stejně jako o astrologii a horoskopech, jak to učinil například v ročníku zániku „Dějiny předpovědí“ (Jitřenka, ročník VI., č. 16 z 1. června 1887, str. 252 n., č. 17 str. 271 n. etc.). Organizoval umělecké přehlady, besedy, akademie, mluvil o estetice, analyzoval tehdy dělběné allegorické „živé obrazy“, modeloval sošky udělené při poličských svátcích jako ceny vítězilím a tak podobně (např. Jitřenka 1888, č. 16, 16. srpna, str. 378 a nář.). Byl také členem Jitřenky oceňovali tuto jeho nezávislou práci pro veřejnost a na oplátku se mu postavali o reklamou: nebylo téměř otázkou, v němž by podrobně neinformovali o jeho novém díle, o vystavěním a uměleckých úspěších, i o početích a výpovědích, jež se mu kdy dostaly. V roce 1889, kdy „Svatá Panna“ přinesla nadšenou zprávu o jeho smrti „Kristus přiblížil dětem“, vystavil umělec v Praze reliéf „Charitas“. Symbolizující ženská postava, která se v této kompozici ujímá opuštěných dětí, opírá se o šitý poličským měšťákem znakem. V poradi pak výrazně vyniká novostavba děkanství kostela svatého Jakuba. Žánrově dal zblatit množství odlišné reliéfy a nahlídl se, že každý šitý výřezek z prodaje věnuje na postavení poličského sirotčince. Kronosový reliéf téhož reliéfu, pok měl být umístěn nad vchodem nové katedrálního státního (viz Jitřenka, n. VIII, 1889, str. 12-13). V roce 1890 přinesla „Zlatá Praha“ (n. VII, č. 20) reprodukci Šaffrový skupiny, nazvané „Někdo maloval přijít ke mně“. Šaffr jako předvedený katolík vytvořil řadu plastik s věstnicí sroubků (Svatá Panna) o brněnském augustiniánu, „Neromni podobně“ a „Třetí z Svaté Panny“ (např. v. 1891, v. 1892, v. 1893, v. 1894, v. 1895, v. 1896, v. 1897, v. 1898, v. 1899, v. 1900, v. 1901, v. 1902, v. 1903, v. 1904, v. 1905, v. 1906, v. 1907, v. 1908, v. 1909, v. 1910, v. 1911, v. 1912, v. 1913, v. 1914, v. 1915, v. 1916, v. 1917, v. 1918, v. 1919, v. 1920, v. 1921, v. 1922, v. 1923, v. 1924, v. 1925, v. 1926, v. 1927, v. 1928, v. 1929, v. 1930, v. 1931, v. 1932, v. 1933, v. 1934, v. 1935, v. 1936, v. 1937, v. 1938, v. 1939, v. 1940, v. 1941, v. 1942, v. 1943, v. 1944, v. 1945, v. 1946, v. 1947, v. 1948, v. 1949, v. 1950, v. 1951, v. 1952, v. 1953, v. 1954, v. 1955, v. 1956, v. 1957, v. 1958, v. 1959, v. 1960, v. 1961, v. 1962, v. 1963, v. 1964, v. 1965, v. 1966, v. 1967, v. 1968, v. 1969, v. 1970, v. 1971, v. 1972, v. 1973, v. 1974, v. 1975, v. 1976, v. 1977, v. 1978, v. 1979, v. 1980, v. 1981, v. 1982, v. 1983, v. 1984, v. 1985, v. 1986, v. 1987, v. 1988, v. 1989, v. 1990, v. 1991, v. 1992, v. 1993, v. 1994, v. 1995, v. 1996, v. 1997, v. 1998, v. 1999, v. 2000, v. 2001, v. 2002, v. 2003, v. 2004, v. 2005, v. 2006, v. 2007, v. 2008, v. 2009, v. 2010, v. 2011, v. 2012, v. 2013, v. 2014, v. 2015, v. 2016, v. 2017, v. 2018, v. 2019, v. 2020, v. 2021, v. 2022, v. 2023, v. 2024, v. 2025, v. 2026, v. 2027, v. 2028, v. 2029, v. 2030, v. 2031, v. 2032, v. 2033, v. 2034, v. 2035, v. 2036, v. 2037, v. 2038, v. 2039, v. 2040, v. 2041, v. 2042, v. 2043, v. 2044, v. 2045, v. 2046, v. 2047, v. 2048, v. 2049, v. 2050, v. 2051, v. 2052, v. 2053, v. 2054, v. 2055, v. 2056, v. 2057, v. 2058, v. 2059, v. 2060, v. 2061, v. 2062, v. 2063, v. 2064, v. 2065, v. 2066, v. 2067, v. 2068, v. 2069, v. 2070, v. 2071, v. 2072, v. 2073, v. 2074, v. 2075, v. 2076, v. 2077, v. 2078, v. 2079, v. 2080, v. 2081, v. 2082, v. 2083, v. 2084, v. 2085, v. 2086, v. 2087, v. 2088, v. 2089, v. 2090, v. 2091, v. 2092, v. 2093, v. 2094, v. 2095, v. 2096, v. 2097, v. 2098, v. 2099, v. 2100, v. 2101, v. 2102, v. 2103, v. 2104, v. 2105, v. 2106, v. 2107, v. 2108, v. 2109, v. 2110, v. 2111, v. 2112, v. 2113, v. 2114, v. 2115, v. 2116, v. 2117, v. 2118, v. 2119, v. 2120, v. 2121, v. 2122, v. 2123, v. 2124, v. 2125, v. 2126, v. 2127, v. 2128, v. 2129, v. 2130, v. 2131, v. 2132, v. 2133, v. 2134, v. 2135, v. 2136, v. 2137, v. 2138, v. 2139, v. 2140, v. 2141, v. 2142, v. 2143, v. 2144, v. 2145, v. 2146, v. 2147, v. 2148, v. 2149, v. 2150, v. 2151, v. 2152, v. 2153, v. 2154, v. 2155, v. 2156, v. 2157, v. 2158, v. 2159, v. 2160, v. 2161, v. 2162, v. 2163, v. 2164, v. 2165, v. 2166, v. 2167, v. 2168, v. 2169, v. 2170, v. 2171, v. 2172, v. 2173, v. 2174, v. 2175, v. 2176, v. 2177, v. 2178, v. 2179, v. 2180, v. 2181, v. 2182, v. 2183, v. 2184, v. 2185, v. 2186, v. 2187, v. 2188, v. 2189, v. 2190, v. 2191, v. 2192, v. 2193, v. 2194, v. 2195, v. 2196, v. 2197, v. 2198, v. 2199, v. 2200, v. 2201, v. 2202, v. 2203, v. 2204, v. 2205, v. 2206, v. 2207, v. 2208, v. 2209, v. 2210, v. 2211, v. 2212, v. 2213, v. 2214, v. 2215, v. 2216, v. 2217, v. 2218, v. 2219, v. 2220, v. 2221, v. 2222, v. 2223, v. 2224, v. 2225, v. 2226, v. 2227, v. 2228, v. 2229, v. 2230, v. 2231, v. 2232, v. 2233, v. 2234, v. 2235, v. 2236, v. 2237, v. 2238, v. 2239, v. 2240, v. 2241, v. 2242, v. 2243, v. 2244, v. 2245, v. 2246, v. 2247, v. 2248, v. 2249, v. 2250, v. 2251, v. 2252, v. 2253, v. 2254, v. 2255, v. 2256, v. 2257, v. 2258, v. 2259, v. 2260, v. 2261, v. 2262, v. 2263, v. 2264, v. 2265, v. 2266, v. 2267, v. 2268, v. 2269, v. 2270, v. 2271, v. 2272, v. 2273, v. 2274, v. 2275, v. 2276, v. 2277, v. 2278, v. 2279, v. 2280, v. 2281, v. 2282, v. 2283, v. 2284, v. 2285, v. 2286, v. 2287, v. 2288, v. 2289, v. 2290, v. 2291, v. 2292, v. 2293, v. 2294, v. 2295, v. 2296, v. 2297, v. 2298, v. 2299, v. 2300, v. 2301, v. 2302, v. 2303, v. 2304, v. 2305, v. 2306, v. 2307, v. 2308, v. 2309, v. 2310, v. 2311, v. 2312, v. 2313, v. 2314, v. 2315, v. 2316, v. 2317, v. 2318, v. 2319, v. 2320, v. 2321, v. 2322, v. 2323, v. 2324, v. 2325, v. 2326, v. 2327, v. 2328, v. 2329, v. 2330, v. 2331, v. 2332, v. 2333, v. 2334, v. 2335, v. 2336, v. 2337, v. 2338, v. 2339, v. 2340, v. 2341, v. 2342, v. 2343, v. 2344, v. 2345, v. 2346, v. 2347, v. 2348, v. 2349, v. 2350, v. 2351, v. 2352, v. 2353, v. 2354, v. 2355, v. 2356, v. 2357, v. 2358, v. 2359, v. 2360, v. 2361, v. 2362, v. 2363, v. 2364, v. 2365, v. 2366, v. 2367, v. 2368, v. 2369, v. 2370, v. 2371, v. 2372, v. 2373, v. 2374, v. 2375, v. 2376, v. 2377, v. 2378, v. 2379, v. 2380, v. 2381, v. 2382, v. 2383, v. 2384, v. 2385, v. 2386, v. 2387, v. 2388, v. 2389, v. 2390, v. 2391, v. 2392, v. 2393, v. 2394, v. 2395, v. 2396, v. 2397, v. 2398, v. 2399, v. 2400, v. 2401, v. 2402, v. 2403, v. 2404, v. 2405, v. 2406, v. 2407, v. 2408, v. 2409, v. 2410, v. 2411, v. 2412, v. 2413, v. 2414, v. 2415, v. 2416, v. 2417, v. 2418, v. 2419, v. 2420, v. 2421, v. 2422, v. 2423, v. 2424, v. 2425, v. 2426, v. 2427, v. 2428, v. 2429, v. 2430, v. 2431, v. 2432, v. 2433, v. 2434, v. 2435, v. 2436, v. 2437, v. 2438, v. 2439, v. 2440, v. 2441, v. 2442, v. 2443, v. 2444, v. 2445, v. 2446, v. 2447, v. 2448, v. 2449, v. 2450, v. 2451, v. 2452, v. 2453, v. 2454, v. 2455, v. 2456, v. 2457, v. 2458, v. 2459, v. 2460, v. 2461, v. 2462, v. 2463, v. 2464, v. 2465, v. 2466, v. 2467, v. 2468, v. 2469, v. 2470, v. 2471, v. 2472, v. 2473, v. 2474, v. 2475, v. 2476, v. 2477, v. 2478, v. 2479, v. 2480, v. 2481, v. 2482, v. 2483, v. 2484, v. 2485, v. 2486, v. 2487, v. 2488, v. 2489, v. 2490, v. 2491, v. 2492, v. 2493, v. 2494, v. 2495, v. 2496, v. 2497, v. 2498, v. 2499, v. 2500, v. 2501, v. 2502, v. 2503, v. 2504, v. 2505, v. 2506, v. 2507, v. 2508, v. 2509, v. 2510, v. 2511, v. 2512, v. 2513, v. 2514, v. 2515, v. 2516, v. 2517, v. 2518, v. 2519, v. 2520, v. 2521, v. 2522, v. 2523, v. 2524, v. 2525, v. 2526, v. 2527, v. 2528, v. 2529, v. 2530, v. 2531, v. 2532, v. 2533, v. 2534, v. 2535, v. 2536, v. 2537, v. 2538, v. 2539, v. 2540, v. 2541, v. 2542, v. 2543, v. 2544, v. 2545, v. 2546, v. 2547, v. 2548, v. 2549, v. 2550, v. 2551, v. 2552, v. 2553, v. 2554, v. 2555, v. 2556, v. 2557, v. 2558, v. 2559, v. 2560, v. 2561, v. 2562, v. 2563, v. 2564, v. 2565, v. 2566, v. 2567, v. 2568, v. 2569, v. 2570, v. 2571, v. 2572, v. 2573, v. 2574, v. 2575, v. 2576, v. 2577, v. 2578, v. 2579, v. 2580, v. 2581, v. 2582, v. 2583, v. 2584, v. 2585, v. 2586, v. 2587, v. 2588, v. 2589, v. 2590, v. 2591, v. 2592, v. 2593, v. 2594, v. 2595, v. 2596, v. 2597, v. 2598, v. 2599, v. 2600, v. 2601, v. 2602, v. 2603, v. 2604, v. 2605, v. 2606, v. 2607, v. 2608, v. 2609, v. 2610, v. 2611, v. 2612, v. 2613, v. 2614, v. 2615, v. 2616, v. 2617, v. 2618, v. 2619, v. 2620, v. 2621, v. 2622, v. 2623, v. 2624, v. 2625, v. 2626, v. 2627, v. 2628, v. 2629, v. 2630, v. 2631, v. 2632, v. 2633, v. 2634, v. 2635, v. 2636, v. 2637, v. 2638, v. 2639, v. 2640, v. 2641, v. 2642, v. 2643, v. 2644, v. 2645, v. 2646, v. 2647, v. 2648, v. 2649, v. 2650, v. 2651, v. 2652, v. 2653, v. 2654, v. 2655, v. 2656, v. 2657, v. 2658, v. 2659, v. 2660, v. 2661, v. 2662, v. 2663, v. 2664, v. 2665, v. 2666, v. 2667, v. 2668, v. 2669, v. 2670, v. 2671, v. 2672, v. 2673, v. 2674, v. 2675, v. 2676, v. 2677, v. 2678, v. 2679, v. 2680, v. 2681, v. 2682, v. 2683, v. 2684, v. 2685, v. 2686, v. 2687, v. 2688, v. 2689, v. 2690, v. 2691, v. 2692, v. 2693, v. 2694, v. 2695, v. 2696, v. 2697, v. 2698, v. 2699, v. 2700, v. 2701, v. 2702, v. 2703, v. 2704, v. 2705, v. 2706, v. 2707, v. 2708, v. 2709, v. 2710, v. 2711, v. 2712, v. 2713, v. 2714, v. 2715, v. 2716, v. 2717, v. 2718, v. 2719, v. 2720, v. 2721, v. 2722, v. 2723, v. 2724, v. 2725, v. 2726, v. 2727, v. 2728, v. 2729, v. 2730, v. 2731, v. 2732, v. 2733, v. 2734, v. 2735, v. 2736, v. 2737, v. 2738, v. 2739, v. 2740, v. 2741, v. 2742, v. 2743, v. 2744, v. 2745, v. 2746, v. 2747, v. 2748, v. 2749, v. 2750, v. 2751, v. 2752, v. 2753, v. 2754, v. 2755, v. 2756, v. 2757, v. 2758, v. 2759, v. 2760, v. 2761, v. 2762, v. 2763, v. 2764, v. 2765, v. 2766, v. 2767, v. 2768, v. 2769, v. 2770, v. 2771, v. 2772, v. 2773, v. 2774, v. 2775, v. 2776, v. 2777, v. 2778, v. 2779, v. 2780, v. 2781, v. 2782, v. 2783, v. 2784, v. 2785, v. 2786, v. 2787, v. 2788, v. 2789, v. 2790, v. 2791, v. 2792, v. 2793, v. 2794, v. 2795, v. 2796, v. 2797, v. 2798, v. 2799, v. 2800, v. 2801, v. 2802, v. 2803, v. 2804, v. 2805, v. 2806, v. 2807, v. 2808, v. 2809, v. 2810, v. 2811, v. 2812, v. 2813, v. 2814, v. 2815, v. 2816, v. 2817, v. 2818, v. 2819, v. 2820, v. 2821, v. 2822, v. 2823, v. 2824, v. 2825, v. 2826, v. 2827, v. 2828, v. 2829, v. 2830, v. 2831, v. 2832, v. 2833, v. 2834, v. 2835, v. 2836, v. 2837, v. 2838, v. 2839, v. 2840, v. 2841, v. 2842, v. 2843, v. 2844, v. 2845, v. 2846, v. 2847, v. 2848, v. 2849, v. 2850, v. 2851, v. 2852, v. 2853, v. 2854, v. 2855, v. 2856, v. 2857, v. 2858, v. 2859, v. 2860, v. 2861, v. 2862, v. 2863, v. 2864, v. 2865, v. 2866, v. 2867, v. 2868, v. 2869, v. 2870, v. 2871, v. 2872, v. 2873, v. 2874, v. 2875, v. 2876, v. 2877, v. 2878, v. 2879, v. 2880, v. 2881, v. 2882, v. 2883, v. 2884, v. 2885, v. 2886, v. 2887, v. 2888, v. 2889, v. 2890, v. 2891, v. 2892, v. 2893, v. 2894, v. 2895, v. 2896, v. 2897, v. 2898, v. 2899, v. 2900, v. 2901, v. 2902, v. 2903, v. 2904, v. 2905, v. 2906, v. 2907, v. 2908, v. 2909, v. 2910, v. 2911, v. 2912, v. 2913, v. 2914, v. 2915, v. 2916, v. 2917, v. 2918, v. 2919, v. 2920, v. 2921, v. 2922, v. 2923, v. 2924, v. 2925, v. 2926, v. 2927, v. 2928, v. 2929, v. 2930, v. 2931, v. 2932, v. 2933, v. 2934, v. 2935, v. 2936, v. 2937, v. 2938, v. 2939, v. 2940, v. 2941, v. 2942, v. 2943, v. 2944, v. 2945, v. 2946, v. 2947, v. 2948, v. 2949, v. 2950, v. 2951, v. 2952, v. 2953, v. 2954, v. 2955, v. 2956, v. 2957, v. 2958, v. 2959, v. 2960, v. 2961, v. 2962, v. 2963, v. 2964, v. 2965, v. 2966, v. 2967, v. 2968, v. 2969, v. 2970, v. 2971, v. 2972, v. 2973, v. 2974, v. 2975, v. 2976, v. 2977, v. 2978, v. 2979, v. 2980, v. 2981, v. 2982, v. 2983, v. 2984, v. 2985, v. 2986, v. 2987, v. 2988, v. 2989, v. 2990, v. 2991, v. 2992, v. 2993, v. 2994, v. 2995, v. 2996, v. 2997, v. 2998, v. 2999, v. 3000, v. 3001, v. 3002, v. 3003, v. 3004, v. 3005, v. 3006, v. 3007, v. 3008, v. 3009, v. 3010, v. 3011, v. 3012, v. 3013, v. 3014, v. 3015, v. 3016, v. 3017, v. 3018, v. 3019, v. 3020, v. 3021, v. 3022, v. 3023, v. 3024, v. 3025, v. 3026, v. 3027, v. 3028, v. 3029, v. 3030, v. 3031, v. 3032, v. 3033, v. 3034, v. 3035, v. 3036, v. 3037, v. 3038, v. 3039, v. 3040, v. 3041, v. 3042, v. 3043, v. 3044, v. 3045, v. 3046, v. 3047, v. 3048, v. 3049, v. 3050, v. 3051, v. 3052, v. 3053, v. 3054, v. 3055, v. 3056, v. 3057, v. 3058, v. 3059, v. 3060, v. 3061, v. 3062, v. 3063, v. 3064, v. 3065, v. 3066, v. 3067, v. 3068, v. 3069, v. 3070, v. 3071, v. 3072, v. 3073, v. 3074, v. 3075, v. 3076, v. 3077, v. 3078, v. 3079, v. 3080, v. 3081, v. 3082, v. 3083, v. 3084, v. 3085, v. 3086, v. 3087, v. 3088, v. 3089, v. 3090, v. 3091, v. 3092, v. 3093, v. 3094, v. 3095, v. 3096, v. 3097, v. 3098, v. 3099, v. 3100, v. 3101, v. 3102, v. 3103, v. 3104, v. 3105, v. 3106, v. 3107, v. 3108, v. 3109, v. 3110, v. 3111, v. 3112, v. 3113, v. 3114, v. 3115, v. 3116, v. 3117, v. 3118, v. 3119, v. 3120, v. 3121, v. 3122, v. 3123, v. 3124, v. 3125, v. 3126, v. 3127, v. 3128, v. 3129, v. 3130, v. 3131, v. 3132, v. 3133, v. 3134, v. 3135, v. 3136, v. 3137, v. 3138, v. 3139, v. 3140, v. 3141, v. 3142, v. 3143, v. 3144, v. 3145, v. 3146, v. 3147, v. 3148, v. 3149, v. 3150, v. 3151, v. 3152, v. 3153, v. 3154, v. 3155, v. 3156, v. 3157, v. 3158, v. 3159, v. 3160, v. 3161, v. 3162, v. 3163, v. 3164, v. 3165, v. 3166, v. 3167, v. 3168, v. 3169, v. 3170, v. 3171, v. 3172, v. 3173, v. 3174, v. 3175, v. 3176, v. 3177, v. 3178, v. 3179, v. 3180, v. 3181, v. 3182, v. 3183, v. 3184, v. 3185, v. 3186, v. 3187, v. 3188, v. 3189, v. 3190, v. 3191, v. 3192, v. 3193, v. 3194, v. 3195, v. 3196, v. 3197, v. 3198, v. 3199, v. 3200, v. 3201, v. 3202, v. 3203, v. 3204, v. 3205, v. 3206, v. 3207, v. 3208, v. 3209, v. 3210, v. 3211, v. 3212, v. 3213, v. 3214, v. 3215, v. 3216, v. 3217, v. 3218, v. 3219, v. 3220, v. 3221, v. 3222, v. 3223, v. 3224, v. 3225, v. 3226, v. 3227, v. 3228, v. 3229, v. 3230, v. 3231, v. 3232, v. 3233, v. 3234, v. 3235, v. 3236, v. 3237, v. 3238, v. 3239, v. 3240, v. 3241, v. 3242, v. 3243, v. 3244, v. 3245, v. 3246, v. 3247, v. 3248, v. 3249, v. 3250, v. 3251, v. 3252, v. 3253, v. 3254, v. 3255, v. 3256, v. 3257, v. 3258, v. 3259, v. 3260, v. 3261, v. 3262, v. 3263, v. 3264, v. 3265, v. 3266, v. 3267, v. 3268, v. 3269, v. 3270, v. 3271, v. 3272, v. 3273, v. 3274, v. 3275, v. 3276, v. 3277, v. 3278, v. 3279, v. 3280, v. 3281, v. 3282, v. 3283, v. 3284, v. 3285, v. 3286, v. 3287, v. 3288, v. 3289, v. 3290, v. 3291, v. 3292, v. 3293, v. 3294, v. 3295, v. 3296, v. 3297, v. 3298, v. 3299, v. 3300, v. 3301, v. 3302, v. 3303, v. 3304, v. 3305, v. 3306, v. 3307, v. 3308, v. 3309, v. 3310, v. 3311, v. 3312, v. 3313, v. 3314, v. 3315, v. 3316, v. 3317, v. 3318, v. 3319, v. 3320, v. 3321, v. 3322, v. 3323, v. 3324, v. 3325, v. 3326, v. 3327, v. 3328, v. 3329, v. 3330, v. 3331, v. 3332, v. 3333, v. 3334, v. 3335, v. 3336, v. 3337, v. 3338, v. 3339, v. 3340, v. 3341, v. 3342, v.

visky a u jejich rodičů, kteří se nezmítali s jeho židovstvím a oblékli si jej. Za čas se jim narodilo druhé dítě. Stálo ještě neprovdané křesťanské dívce pak společně sestřijní židovským milencem odměla novorozeně opět do katolického kostela, kde je z jeho vědomím a svolením dala pokřtít. Tentokrát si oba přáli; aby hošče byl po křtění „Gusta“. Po poradě s místním farárem, který doporučil upravit jméno podle příslušného patrona, nevídaně katolickou církví, nedostal však při křtu jméno „Gustav“ ale **Augustin**. Směchem oznámil Gustav Klein své matce, že se s francouzou přes všechny odpor rodiny ožim. - Byla to Jobna zvěst pro pravověrnou rodinu, která si tolik zakládala na tisícileté židovské tradici. Popřehrávám matce prohlásila, že její syn Gustav pro ni a pro celý Izrael zemřel a odešla mu jakýkoliv podíl na dědičství. - Gustav, aby vyhověl otcovému přání Franzisky, začal navštěvovat hodiny katolického náboženství a zablýskl se myšlenkou na možnost vlastního křtu. Nadešel však okamžik, kdy si uvědomil, že něco takového by bylo nad jeho síly a že by neměl s to směřovat takový obrát se s jeho vědomím. Věděl, kdy má být těsně rozhodnut dat se pokřtít, uvědomil si, jak mnoho i pro něho znamená síla rodové a rodinné tradice a jak příliš se ve svém nitru cítí židovské. - A tak se jednalo dle obvyklé u Franzisky: „Nežlobte, ale já se nechtím pokřtít. Jaksi by to nešlo. Nebylo by to ani správné. Každý by měl zůstat v čem, v čem se narodil. Co jsem já? Bezuznamné nic. Kdybych změnil víru, Mojžíš by mnou nic neztratil a Ježíš by mne neztrávil.“ - Říkal tedy židem a dal se s francouzou oddat nevěstě na polišské radnici. Ona přitom zůstala pravověrnou katolickou a oba si tento krok zcela srovnali před svým záměrem. A protože jejich svátost byla očiště a lépe opravdoví, dovedle se přemít přes brně a často i navštěvovali nedávky, vzájemně oběma stranami. Židovským svými společenstvími, navštívil v době nikoho a zůstali tímto společenstvím věrni. **Svatba** se konala v Poličce 7. listopadu roku 1889. Gustavovým svědkem byl Sigmund Schlesinger, šid, který se později první manželství oba dříve mladino ženil s jeho sestrou Eleonorou (v té době byla str. 222-223), svědkem nevěsty pak byl její příbuzný Karl Leinweber, německý katolík.

Majetek neměli, protože Franziska byla chudá a Gustav byl nevěstou vydědán. Koupili si tedy kůzu, prodávali mléko a kdysi ušlechtili nějaké prázce, přikupili knihy. Dovedli hospodařit, časem si dopomohli z státnímu bydlení a k polehku. Právě jí přibyla další pole. Cožto? Gustavovi nebylo možné být židovským vděčným, byly jeho dvě hole více a produktivnější pro předělání. Ale to by jim mělo být přednějším židovským vzpomínkou (na Křmčínku rodiny Henzgy). Tady bral nád připomínal ještě aspoň tolik, že po Friedrichovi a Augustinovi se jim postupně narodily ještě další děti: **Rudolf, Pavlína, Růžena, Adolf, Mabylda, Jindřich, Marie, Anežka a Edmund**. Jedenáct potomků - to je již dost, ale Gustav s francouzou stáli všichni učiteli a došlo se na potárat. Vždy doba jejich bylo se hošče občas podivovali: na svými stárela menora, osmisměsíční svíce nosící křesťanský o svatek, chanuka, a u dvou byla upravená mezuza s dvojnásobným pergamonovým písmem, tak jak to bývalo zvykem ve všech židovských rodinách. Na stěně byl zavěšen kříž i obrázky Krista, Panny Marie a svatých, které nechtěli být v židovské rodině katolické. Nechtěli tu v takové podobě. Mistrá Jana Husa a Karla Havlíčka Borovského, protože Gustav Klein byl zároveň čestným vlastencem a v tomto duchu vypravoval všechny své děti. Jeho žena Franziska, Němka, to plně tolerovala, sama je neshledala, aby se nikdy pokřtěli za čelky; přitom se jí do smrti nepodařilo naučit se do téhož čestný. Podle jejího přání zase byly všechny děti pokřtěny v katolickém kostelce: ty nejstarší dvě ve státním kostele Panny Marie, obzvlášť devět dětí pak v **děkanátním chrámu sv. Jakuba Většího v Poličce**. Aby však srovnala volný základního životního postoje byla zavázána a aby bylo zřejmé, co dobrého je v obojí vyznání a co je židovským i křesťanským společným, chodily všechny děti ve škole do hodin přírodně židovského, jako i katolického náboženství. To celý život pak vzájemně vzpomínaly na kříže i na zábrna. Bylo to vzácné porozumění a vědná shoda. Člověk, kdo z oné doby mohl vzpomínat na něco podobného, stává se dostatečně bohatší zhlédá pro svou duševní orientací. Kdyžli jsem o tom slyšel vyprávět, měl jsem pocit, že v tomto smyslu se vyznání o letovém ráji, i když se jinak ani tato rodina nevyplnila židovským neřadám. Nutno ovšem říci, že i přes tyto občasné neřady a dočasné vnitřní spory, odpovídající židovskému pravidelnému temperamentu, byla to rodina nechtěla **soudržná**, a přece ne v sebe samu obecně uzavřená. Jsem jiné rodiny, zejména židovské židovské svou pravostí a plati na to depresivní, ale není v nich skutečné lásky. Tato rodina mohla vždy nacházet odvahu k plné vzájemné otevřenosti, protože byla vybudována na **lásce**, kterou

do ní vložili **Gustav a Franziska Kleinovi**. Pokud jde o náboženské porozumění, Kleinova rodina v době své v devatenáctém století nechtěla něco, co pro většinu křesťanských i židovských rodin je ještě i dnes snem daleké budoucnosti, ideální domov nespřísněným a zatím jen matně zahlédaným. - Říkladu kamery této podivuhodné svátosti byly tedy položeny v osmdesátých letech, tedy v době, kdy římskokatolickým děkanem u sv. Jakuba v Poličce byl **P. Leopold Mazač**.

Ve výjatu žman jedendoti děti této **židovsko-křesťanské rodiny** je uvedeno také jméno dcery **Marie**, již byla při křtu v poličském kostele očištěna za svědčící občankyni Ježíšna Matka. Tato Marie Kleinová byla **moje maminka**. Mám říci, že nosla v sobě dědičství obou tradic v naprosté jednotě. Nebylo tedy rozporu: její rodové židovství se nestěžilo, ale naplilo, protože - jak to záměrně chci - bylo posvátno a prozářeno Kristem. Navzdála důvod, aby se zřekla jednalo pro dušič. Vždyt oběi bylo pro ni totéž. Rodové židovství jí bylo předkou i zábrakem, aby žila jako opravdová křesťanka. Nedělala to pouhými slovy - v této oblasti neměla nada velikých a neupřimých tvor. Byla už stankou tělem i duší, celou svou bytostí, svou vůlí i svými skutky, aniž o tom nijak uvažt přemýšlela. Nač také neshledt hole a jasně řečt? Litová jí postel maninský kult, v níž dávala příhod vší své věrnosti, ale zároveň i místo dostat, že vlastní jádro její víry bylo zavěšeno bezprostředně ke Kristu. Přitom i ona vzpomínala neustále na hodiny náboženství a sabinem a zejména na jeho upřimostí tenorionnách přítěh. S dětem **hovořila** bohoslužeb v židovském tempu no touze, občasné v melodických hebrejských liturgických zpěny. To ona mi přídala víru, která všechnu pravdivost sjednocuje, sť přichází okudkoli. Byla občasné bezbranná a měla v sobě **tolik lásky**, že ji až **nametratně** rozdávala každému. Na lásku vzájemně s každým jejího gesta, se všech slov a činů. Nebylo možné nepřijít tuto lásku. Snad proto ji nechtěně měli něčí i zaslepení, kteří jí vpeřtali její židovský původ.

Když jsem svědčtne máh sledovat nově z osudy **Josefa Kukly mladšího** v jeho osmdesátých letech, zjistili bychom, že tehdy **svatila** jeho **školácká** **lit** **a začala**, petvát od křesťanského klerikátu až k křesťanským a židovským maitřským, jak o tom hovoří ve své svíce (str. 16). Učil se u jednoho známého **Kalce**, ale záleželo na něm, jakal už doma. Pracoval potom u nějakých lidí a po oběi život vzpomínal na druhé židovské historiky, jež s nimi začal; s jedním opovřel, jak chutná při mazač, u druhých zase všíl pamětní, až zbláznit ovosty a nikdy nezapomněl na dějiny, jež to nám samedalo. Věštavěl byl vědlem kvasivně, nově, mezi čerby a hůvci. U Bopřtli v Kamenci si obléhl jejich dekerkuliniku, pěstetel se on, maloval pro ni obrázky a v zase veličence jí vyřaboval i maloval majitel. Kamencotí přítel mu dopovědi zaměstěání v Poličce. Říkal to, býdel krátce v podnikání pod státníobalstým hbitovcem na velmím přednětí, ale místo se mu nelíbilo a tak se znovu vrátil do Kamence. Nergnedal snad židovské církevní post a náid v kostele zpímal. Byl tedy, přitělný, pracovitý, spíše smotělý, ale náid posovnal zábrny a by v nechtěl, jak pamatoval si jejich vřadky a měl zábrny v místních, pověstech. Žato v pohádkám si nechtěl v dějstev ani nyní pravý utělo, protože zřejmě nechtěl hlubší pravdu skrytu v jejich symbolech, ale dťoval ve se zpěse pravdivosti darlovni, ježem začáme od historie jejich náidaj. Tehdy už byl střed letů v bývalé (Frant) školácké škole a zapimale jej vřadku, z čeho mohl posoudit moudrost svého náidovce. Život jej pro se užel židovství kdysi a tato kdysi i protože mital i do práce i bořnosti. Užel se - jak sám vypsal - „vážně na vše právit a v učivostí mít vše, co mělo souvislost s náboženstvím, pokud to nebyly věci, které byly přepjaté“.

Také vřadecotní Josefa Kukly mladšího, který byl naším dědečkem, vyzněvalo s křesťanské víry (str. 228-229) a mělo své hluboké zábrny. Ani ono nechtělo nic společného s halasnými židovskými, jak se řeká již i na májgel městech a vřadce na nauko vě stárvny mbdere. Mělo svůj zábrny i svůj áil. Bylo to tedy vlastněcni pravé.

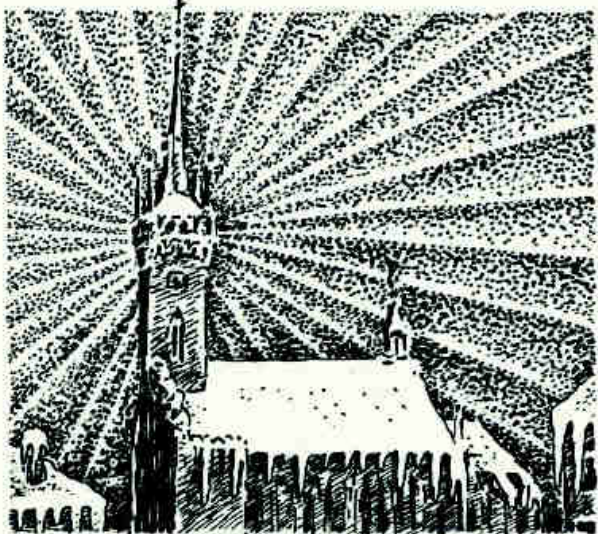
V těch osmdesátých letech žil ještě jeho strýc, bratr jejího otce, a římskokatolický **Vincenc Federesl-Vedřel**, kterého jeho nejbližší nazývali **Čeněkem** (v této svíce str. 187-188), a jeho hostem bývala spomnělá **Teréza Nováková**, která v druhé polovině svého desetiletí zerpala na Poličsku naměty ke svým příbuzným a postěji i naměním (str. 190). Federeslory zábrny a náidory utvářely i „joniřtvo“ vnitřní svat.

Čas, který objal životem a smrtí kněze **Leopold Mazač**, byl samostatně vzpomínán i zcela jinými než křesťanskými projevy v různých židovských náid planety. S odstupem vidíme, jak všechny tyto projevy, vzájemně jakkoliv prohládné, patř - svědčtne společně - zákonitě k sobě. **Hegel** by v nich zahlédl rozmanitě

nikat. Těm se nejvíce zajišťoval o osobní otáčený a hleděl prospět obecným lidem ze všech svých sil. Věřil, když se jeho křesťanské občce začala zhoršovat, nával už měl.

V onom prvním období, kdy byl Jan Evangelista Bis zdejším děkanem, sledil po vesnici Polička místní občnu **Michal Hájek** a pilně zaznamenával různé způsoby, lidové říkanky, písně, zvláště vyprávění z přátek, pořádky a poloděly. Tehdy psal také sbírku veršů **Poličské znělky**. V jedné z jejích básní chtěl vyjádřit i svou radost z novostavby svatojanského děkanského kostela. Napsal:

„O město milé, kdo žije v zadumání / tvůj chrám, tak veliký, uslech-
tilý, / a vzpomene si smutnou onu chvíli, / jak starý chrám se ohněm vru-
my skánil, / jak lidé ohněm tihou udofání, / sotvaže město z troskek postavili,
novému chrámu dali vše své síly - / kdo žije tu, podiv k čemu jeho skr-
ní. / Káz modlitby, jež, chráme, v klebě brní / se povznáš, naleznou vy-
plnění, / kdo v tobě křtěn, bud' vítěz v žití boji / a šťastní necht' jsou
žítím jako v ráji, / kdo snáctkem spojí se tu, přebázení / a dobré děti vlastní od-
chovají.“ (M.H.: Poličské znělky I.-Chrám. - *Knihy uveřejněné v Jiřence - Místním
oznamovateli, ročník XII., číslo 3, Brno 1893, str. 103.*)

Advent roku 1890 prožíval kněz Jan Evangelista Bis poprvé v úřadu děkana. Semně bylo zjizven, dávno před narozením, tem-
sili se lidé z města, z předměstí, z okolních chalup i ze samoty za Poličkou, proto napl-
nili si spousty náměny cestičky a jejich nohy se bořily hluboko. Vědiny by
cestičky, které nebyly se dřevnými základy otřásl bot, mihly k jedinému mí-
tu a u něho se setkávaly. **Ne z dálky jim se smy matně svítilo baronův ozna-
mání děkanského chrámu svatého Jakuba, zemiří osvětleno, a ta ciz-
ze jim stávala znovu v jediný světlý bod celého okolí. „... et lux in tenebris lu-
cet, et tenebrae eam non comprehenderunt - a světle ve tmách sní a tmy ho
nepohlitly“ (Jan 1, 5). V chrámu stál děkan Bis, zpíval o rose sněhy a o nobi
otvřeném, z něhož už brzy vyráží prut spásy, lidé o čina pmo vseli
na jeho stěh a v nádu prvoty četli známou pro vlastní duchovní život. „*Face,
virgo concipiet et pariet filium*“ volal už před tisíciletími prorok Izaiáš a je-
ho hlas přad ještě dohláhal k jejich stuchu. Nijak jim nevdal mraz, který
jim zaléval za nehty i tady, v ekladně chrámové loži. Předplni vzrušeno-
ho očekávání, byly život je tállovým adventem, ale jejich základní ži-
votní pocit, který propůjčuje smysl našim dnem, se v takovém oznamo-
cích umocňoval. Věděli, že právě tam, kde je nevidno a někdy i docela pu-
to ve skřehle duši, uvolňuje se prostor pro naději. „He, panna počne a
porodí syna“ (izaiáš 7, 14). Favové tedy byly zážitek dmní rodati pobožnosti
už od začátku adventu onoho roku osmdesátiletého devadesátého.**

Za těch dnů nastal i velký svátek **Neposkvrněného početí Panny Ma-
rie**, zvony ve svatojanském věži se rozléhaly do okolí a mrazný vzduch měl
jejich jácot až do nejvzdálenějších míst, spolu s klavírním otáčením byl roz-
zářem i šlechtičtí občané navštěvují v jím chrámové loži, děkan Bis měl v ten
den roucho stejně bílé jako snh, který venku obaloval všechny tvary přirody

a **Neposkvrněná Panna**, táz, která se předtím zjevila větranci **monokromu** děč-
kuv jistiny masochistické, neodolatelně raphionová vřechav prostor novostavby chrá-
mu a přimácela lidem stěh u. **To ona sama byla goticko-románská věštní šenslost,
Přes všech písní, Moudrost všech moudrostí, Poesie** ve své nejčistší a
nejvladnější podobě. „*Hospodin mne stvořil na počátku své esty, / dříve
než začal cokoli konat. / Od věčnosti ustanovena jsem, / od věku, / prve než Země by-
la. / Ještě nebylo propasti a já jsem již počata byla. / Prameny vod ještě neprošly, / nestaly
ještě hory se svou obrovskou tíží. / Před pahorky jsem zrozena byla, / ještě nebyl vyhraněn
zemský povrch, / převládá základní hroudy nehněti dosud nikdo. / Když Hospodin nebesa
klesul, / byla jsem při něm. / Když hlubínám vymezoval prostor, / když ve výši zavěšo-
val mračená, / když chystal se vyměřit dráhu všem pramenům vod, / moři když určoval
meze a zákony stanovil vodstvím, / když vážil základy země, / byla jsem při tom i já. /
Bo jeho boku věrně jsem stála, / den od den byla jsem rozkoš jeho, / před ním jsem ja-
sala po jeho oživlé Zemi, / teď sdílím svou radost se všemi lidovými syny.“ (Bible,
knihy Kristovi 8, 22-32) -- To jsou slova, která v lahůčném zvuku zpíval **děkan
Jan Evangelista Bis** při mši v onen velký svátek **Neposkvrněného početí 8. prosin-
ce roku 1890**. Byl to chvalozpěv na věčnou Poesii, která je podstatou Ro-
bího díla a určuje smysl i smysl všem věcem, chvalozpěv mariánský.*

Věci, které se sem shromáždily, neměly tušení, že zrovna v tu chvíli
nahoře, nad jejich hlavami, ve světelně kostelní věži, poprvé vyjde
právě narozené dítě. Přicházelo na svět za slavnostního vyprávění zvonů.
A tak se stalo, že poslední dítě chudého ševce a prvotního bylo přivítáno
na této planetě slavněji než nějaký král a že hudba, vyhlázející ze svat-
ní a ochvilí poslejší z varhan, zaznívala hluboko pod nohama městské
dramatu zrození, v nitru chrámu. O šest dní poslejší sněti notiče dítě po-
točil se, sobě dle své věže dolů a v této chrámové budově, která byla do slova
a do písma jeho rodným domem, je dali poslejší. A protože to byl chla-
pěk a rodiče s kmetem mu již vyhlali obě jména, oslavil jej děkan Jan Bis
při vylezení vody na jeho hlavu: „**Bohuslave Jene, já tě křtím ve jménu Otce
i Syna i Ducha svatého...**“ Tatinek novorozence, **Ferdinand Martinů**, ušel
po příchodu od obřadu ve světelně za stůl a těžkou nohou starostově zamanoval
do rodného kalendáře: „8. prosince nám přinesla vrána hošička klučáčka. Křtě-
nej byl 14. pros. Bohuslav Jan.“ A maminka **Karolína Martinů** začala prodějí
nakopie svých „Paměti“ slavy: „Píšu paměti o svém synu Bohuslavu, který se na-
rodil na věži kostela sv. Jakuba 8. prosince roku 1890 na slavný den Panny
Marie, právě když zvonili všemi zvony. Porodní babička paní Lucie Krá-
ková řekla: „To bude slavný muž; přivítali ho slavným zvonením.“ Ověsem-
to je jen vzdušná myšlenka její.“ (Vzpomínka **Karolína Martinů** vyšla tiskem v poličské
„Našem zpravodaji“ 27. dubna 1946; poslejší byla přehrávána ze sborníku vzpomínek a stala
x 65. narozeninám BM, který redigoval **Božek Šimhan** a vydalo nakladatelství v Brně
roku 1957, str. 45-48. Nakopie **Karolína Martinů** psala z jara 1946). - Když v roce 1946
psal **Miloslav Bureš** básně o narození „Na věži svatého Jakuba“, první nápadem byly
verše: „V nejšlech, kde domníva chorál / **V Tobě žijí a zahynu, / narodil se Bohuslav
Martinů...**“ (básně vydal **Musejní spol Polička** v 1948). Jméno už bylo em **nemělo Bohu-
slava Martinů** představitel zjednodušené spoji přiměřené vrd **blaněmu** slovku na svě-
tě. Sotva bylo em ovšem mohlo hledat nějakou závažnou zmínku o něm v městských
zápisoch nebo farní kronice z doby, o níž v této chvíli hovoříme. J pro děkana
Rejše byl jen jedním z mnoha místních dětí, přinejmenším se křtílně. Jajimové
mohla být pro něho nanejvýš smad jen zvláštní okolnost chlapceva narození, ale ani
ta nebyla pro něho tak důležitá, aby o něm zapnul něco víc než úřední záznamu o ma-
trize narozených. A byla to okolnost skutečně mimořádná. V nadávné monografii
o kuladatelství **Sinté** a díle psaném na **Jaroslav Mihalce**: „Sotva si lze představit
životní začátek ve fantastičtější podobě. Počinaje osmým prosincem 1890, kdy poprvé
spatřil světo světa vysoko nad městem, v malé věžní místnůstce, obklopené ze čtyř
stran ohozem chrámu, jedenáct a pět roku strávil v tomto neobyčejném prostředí.“
(J.H.-BM, *prof. Šimhan a díla, Supraplen, Praha 1974, str. 7*). - Vše takle **Martinů** po celý ži-
vot vzpomínal na tento pobyt a odvozoval od něj nejen ze svých prodějoch, nárů
na hudbní kompozici. Ještě v roce 1934 psal z Paříže: „... Mnohokrát jsem se zamyslí,
jak asi vliv měl tento pobyt na věži na moji vlastní práci v hudbní kompozici. Ve svém pokoji
majm stále od počátku svého pobytu v Paříži malou pohlednici s miniaturním obrazem pohledu
z věže na poličské náměstí. Ale i v mé vzpomínce je stále tento pohled a mnoho jiných. Bylo

Trávilského, verše Vítež slava Halka, Světopluka Čecha i ostatních tehdy oblibených autorů; mezi vpadovými novináři z oblasti dobročinných činností nabylo obzvláště syn kněze mezdobů Karla Haysa (úmrtí c. 32-33). Brla neovale ovládnutí duchovní správa farnosti u svatého Jakuba a na stráž svatého papeže Silvestra, v podobě dvou kalendářních roků, šel nový místní děkan Jan Evangelista Bis s kazatelnou, co vše se v místní církvi odehrálo, kolektivně zaměřilo, kolik se odštěpilo, kolik uzavřelo manželský předčasnou, kolik dětí se narodilo a bylo pokřtěno v děkanství kostele. Jedním z oněch nově narozených a pokřtěných dětí byl Bohuslav Jan, syn pověstného Ferdinanda a jeho ženy Karoliny Martině.

Josef Václav Sládek: „Má bíba už žil zvon na počce, na puvšince srušij list se dváje / ze křídlem plik by snil ho do náceje, / Na svobodu v své první jarní sloce. / Ne dne jen snil, nespí celá noc, / Ke ze žalbivo, o vánoční pje, / Vždy sama, nikdy kopou za volaje, / Jen na hřbitov si dojde jednou v noc. / A teď takhle už má oči skleně / A celý den se modlí po paměti / za děti, muky, za ty jeých děti, / za děda, který třicet let už v hrobě, / za všedny, když jsou smutni v této době / a za ty, na něž nikdo nevzpomene.“ (Kto se modlí)

Rok 1890 v širších souvislostech: „Přelice se stal děkanem Jan Bis. Kdo vlastně byly jeho směřování? V čem konal, kdy nový děkan nastoupil do svého úřadu a kdy zvony přivítaly na svět Bohuslava Martině, narodil se v jiném místě českomoravské vysociny, ve Ladné u klmeckého Brdu jako pračejší blízký přítel Jan Zrzavý (se Zrzavý). Byl to rok, kdy v Luvers - star Duse u kářiže ukončil dohrovelat svůj život Vincent van Gogh a v Inaze se narodil Franz Werfel. Antonín Dvořák dokončil v Birminghama Requiem (op. 89, 1165), Josef Václav Sládek připravil v vydání České zeměšky a Selské písně a pro vzácnou nervovou chorobou se vzdal učitelského povolání. Byl ostatně nemocen i napříjm známý národnostní vůdce Stanislav Štefánek, které se tehdy začaly rozvíjet vlny vlnitých proměn i do dotek vzájemných „puklů“, a troje psal svému příteli Juliu Zegerovi: „Mám potom sudec pukla, napíšu si pro tebe knížku českých básní, jen pro tebe, abych věděl opět sám, že všechno v českých nmlédo“ (1.2.90). Se Zegerem dopisuje Sládek často také na českomoravskou vysocinu - do Bořetova, nově v Děchlebarého i Kláša Františka Bazarního. Jeho básně a životní mána vřelostaly - na poslední době nové zavru psal Sládek Zegerovi: „Jak ten svět odpadá od člověka! - Kolem pino a pino je toho zvalého list“ (10.10.90).

Přední Jaroslav Vrchlický rozšířil řadu svých veršů o širku Hlasy v poušti, napsal knu Midagory už a puvšit už pracoval na Smírce Tantalově a Hippodamii smrti. Tehdy zároveň vyšly jeho překladý Pantana Nového života, Goethova Fausta, řevoých Básní, Byronových Hebrejských melodií a Corduccio Vyhoru z básn. Věleží nyní ukončil studium (Akademii František Bílek, získal lannovu stipendium a odjel do Vídně. Alfons Mucha připravil první ilustrace pro La vie populaire a Le costume au théâtre - o rok později měla jeho přátelství s Paulom Gauguinem. Ve Francii vromna vycházely Baudelaireovy Sebrané spisy, Laforgue vydával poslední verše, Verhaeren černé pochodně a Moreas Wávního putníka. Vje Moreas už čtý nory předtím (18. má 1889) uvětojmál v pařížském Figaru Ližbaire manifest symbolismu a dal tak jméno hlavnímu novému tendencím v umění a literatuře - oním žánrově, po něž idea, sama o sobě neuchopitelná a pojmově nesahitelná, zjevuje se člověku jen v otáčkách, káznahy, stopy, zanechané jejím lehkým dotekem v realitě, podávají o ni svědectví a domoví tvůrčí její tajemství a nezřetelné obrusy. To věděli už dávní křesťanští mystikové; ve francouzské poezii to prokázali - a už o tom hovořili - Baudelaire, Verlaine a Mallarmé (posledního s nich tenkrát úspěšně překládal do češtiny Emanuel Fletche z Ležehradu, Verlaine pak přeložil představitel Katoické moderny, kněz P. Sigismund Bouška). O novém uměleckém nazírání pomohl symbolů tehdy napsal Émile Verhaeren: „Symbol se (-) vždycky skrze evokaci tříbí v ideu: je sublimát vjemů a pocitů; není vůbec názorný, ale sugestivní; borí každou nahodilost, každý fakt, každý detail; je nejvyšším a tím nejsprituálnějšíým uměleckým vyjádřením“ (Symbolismus).

Žebříkem vnitřní reakce, prohlubující se za účel potou oči a zahledávající báže se smut, byl v tom roce namětem nového díla Maurice Maeterlincka, nazvaného Větrníkyně (L'Intruse, 1890). V pařížském kabaretu Chat Noir, který zohral Toulouse-Lautrec a mezi stále hosty patřili například Paul Verlaine nebo Léon Bloy, zpíval své písně o zranu a desu Maurice Rollinat (jeho širka Ne v rusij). Byly to chvíle, kdy Paul Claudel žil už čtý nory pod mooujím dejman své konverze ke katolické církvi a vjádruil půbě fismem své první drama Zlatanlav (Téte d'Or, 1890). Justiče si Verlaine psal čtyři své verše, v předstřední hradbu „a chvilí básník“, odštínem: nikoli básník“, už křesťan mluví z jeho smu na první náleho Jiřího Karáska ze Lvovic, 204 od štáse příběžně nmlho Polněstýjen a na strážkách Jitřenky, a Karel Hlaváček se tehdy tapovele vyřal „třít nejdelšíkátnější nuance barev, vodit svou ruku k nejsubtilnějším taktům, zkoušet harmonie nejhlubších mollových akordů a komponovat v nejnežrepenějších kléšch a předznamenáních“, jak to o sobě napsal podstatně později (1896). Vjznamenajím, function máti mladé literatury, vstříbnajícím a předhodnoejícím nové podmínky, byla v oné době Katoická moderny, v jejímž čle stáli: Xaver Dvořák, Sigismund Bouška, Jindřich Šimešaar a Karel Hošťal Lulínov.

Jak onlasy těchto literárních a uměleckých proudů promítaly už tehdy v době kolem roku 1890, na českomoravskou vysocinu? Tam tenkrát napíklad - vlastně už od počátku 1889 - žil

už na smém daubém písobosti, v Nové Říši u Těče, mladý českojazyčněchtý učitel Václav Jobavý, nosák z Břežek. Puvšit on měl podobě „vyprávěto vosti duovními tmi celé vyvoejny: proto brada na místě, vnujeme-li mu přiběžní umětoou větší pozorost i tady. V únoru onohoroku 1890 ztratil v jediném hrdnu oba rodiče a cítil se „sam, docela sám v širém světe, s dušič obrávenou myšlenkami, (-) sám mezi troskami nádeje, bez cíle a ideálu“ (dopis přáteli Buzanovi z 25. března 1890). Jeho myšlenky i čtení bylo napřížené. Puvšit v Nové Říši se začal klouběji zajímat o Baudelaire, Verlaine, Mallarmé a Maeterlincka a četbu problematiku francouzského symbolismu, ze starších autorů jej však uchvítit i zpěvní Heinrich Heine, píkně čelí Stendhala, Maupassanta, Tolstého, Turgenieva - a nejvíce snad Dostojevského. Vše v životě se mu zdálo být pruhým klamem a krása jej zraňovala pro svou neuchopitelnost - je snad všechno jen iluze? A novoročkový filosofičtý svět tehdy ponouže Schopenhauera (čtepe pro něj mu za čas nemanoval Nietzsche). Světoval se: „Nehledám ničeho v životě, shledávám mější svět jako pouhý klam vlastních svých smyslů, proniklých ve všech částech věcnými tajemstvími Nepoznaného.“ Životně pracoval na Románu Eduarda Brunnera, jehož autopsie se nedochová; jen za jeho nos napsal na dvě stě stran, žanzaldního začal připravovat i jiný román, ale ani z toho nezbylo nic po nás. Rok 1890 začal být rozhodující okamžik pro zrod a dozrání příštího velkého básníka, kterého pak celá generace nazývaly „veleknězem české poezie“ a vysocina v něm našla svůj nejhlubší výraz.

V roce 1890 vjzala první stránka veršů jímého z předních básníků českomoravské vysociny, Antonína Sovy (1861-1928), narozeného v Buzově. Jmenovala se Realistické sloky; po ní (v příloze téhož následovně) Kvetby intímních nálad a domovem inspirovaná sněnka Ž moho kráje: „Kraj zapomenují mi v snici leží / jak perla v šlebiti, která vzrůstá roky. / A ona hýždá jsem, sněhem sněží, / ze zavřím ji v tyto prosté sloky. / Jd po křehce rozvícím s vášní listy / těch barev, stínů, prostých črt své mapy, / ráz krajů svého, meditaci mlsty, / šum lesů, bouří, kterou hučí slapy! / Ne přišli žít, než, ne přišli žít, / chci pravdu pláni chytit smysly všemi, / má celá snaha v jednom světě hroří: / jen v lásce bez hraní k tě svoji zemi.“ (Ž moho kráje - Prolog).

Ti tři z bodu telet, básníká vysociny, Petr Křídka, byl v oné chvíli jediným z nich, kdo neměl dosud nejméněho tučení, vjím se jedinou starou - bylo mu tapve šest let (nar. 1884). Že to omagolický fa nix Jan Karáček, básník své generice, měl už objíkněty čel (1896).

Rok, v němž se narodili Zrzavý i Martině a v němž se Sova s Jevavým zrovna chystali vstupit do literatury, byl puvšit osob. Jejich žijmena v nás trvale žijí a dosud více či méně spoluvytvářejí něco postatného v nás samých. Když bychom do toho roku měli nějakým zvláštěním zpřobkem znovu ustoupit, dělu v něm promítat a nepřehlédnout se poněkud větší měřítkem planety, potkání bychom někde měli: šestosmdesátiletou Ulriku von Levetzow, kterou kdysi miloval slavný Johann Wolfgang von Goethe, jednosmdesátiletého Walta Whitmana, puvšitoktiletého Friedricha Engelse, osmašedesátiletého Louise Pasteura (nar. 1822), devadesátiletého Lva Nikolajeviče Tolstého (1828), nešestapadesátiletého Dmitrije Ivanoviče Mendělejeva (1834), Auguste Rodina (dřív Rodon slavní, abrahamovij (nar. 1840), Henri Ibzen měl 64 a Henrik Stenke více 44 roky (1846), Thomas Alva Edison 43 (1847), Paul Gauguin 42 (1848), Tomáš Masaryk 40 (1850), Aristida Manoloiu bylo 29 (1861), Eduardu Munchovi o dva roky méně 27 (1863), Vasiliji Kandinskému a Sigmundu Freudovi 24 (1860), Freud byl tehdy již čtý nory ženou a vstupoval právě do období, kdy měl konse pláči napopovnit své základu psychanalytické léčby. Ani Thákurovi (1861) nebylo dosud šestilet; Mario Carriova - Sklodovská byla sotva čtrnáctiletá (1867). Vjžděl Preiss byl dvacetiletý (1870) a Jan Buzian osmdesátiletý (1872), Gilbertu Keitulu Chestertonovi bylo - stejně jako němu dádečku Josefu Kukulovi - sedmilet (1874), Šabinskému sedmilet (1873), Martinu Mordehoji Buberovi, Ladislavu Klánovi a Jakubu Demiovi dokonce dvádnát (1873), Thomasu Mannovi patnáct (1873), Raffaeleasso a Pierre Teilhard de Chardin měli deset let (1874), Igor Fjodorovič Stravinskij osm (1882), Wjznamená i Albert Einstein jedenáct (1879), Pablo Casals čtrnáct (1879), Karl Jaspers i Victor Emil von Schatzel měli sedm (1883) a Lion Feuchtwanger čel (1884). S Jaspersem stejně starý sedmiletý pračejší židovský chlapec „se smutnou děma“ Franz Kafka (nar. 3.7.1883) dostal běže nové novorozeštěku Václav Romano Guardini byl pětiletý, Martinu Heideggerovi i Charlemu Chaplinovi byl sotva jeden rok (1884), zato Max Brod měl už šest let (1884). Ženo to jména vjznamená je novomamátka - ale každý z jeho moztelet měl zavřívý poděl na formování našich životů. Štíle na nás žijící mltenci, ti mladší o sobě vjznamená vřelce nevěstí a sotva kdo věděl v oné době o nich - ale z nich měla jeden vjzknit duovními tmi celé vyvoejny a ne ži v celém světe, tedy aspoň v tom, který jmu si osvovlil my. Nejdávám jejich myšlenku nebo přínětavnou žmu si natočit puvšit. Mluví, že jme tečky zapomněti na puvšitce a pověděli ji za svou vlastní.

Pozdržíme se v roce 1890 ještě malou chvílí: Vjznamená puvšitostí, kterou nám dánu psané i mluvné slovo: puvšitáme puvšitost, puvšitáme nechtívání naší tmi, co daud je, a tmi, co již není, vřelý přítomnost a minulost, žmu podstatě žmu, puvšitáme puvšitost pro naše životy. Ještě nastup Jana Bise do úřadu pohřbového děkana byl nám vřelom zamikou

pro vstup do uplynulé doby, v níž se stále rozhodlo stalo, jakéž jsme v náleži k náleži, vyne-
zaných omni nosim, stáčí káspné přelomit číst zerkla a **setkat se** s řadou osob,
k nimž dříve ekováme učtu, volněněme na omamžik zprava do výše a v této časovom úseku se s-
me do oblasti nejobtější; svět přec ně není tak velký, jak se zdá, kdysi, a stáčí káspné cenná událost
v jedné jeho končině zasahuje svým vlivem zdaleka káspné na protinožce.

V době kolem roku 1890 se připravovala v jednomu z rozvojích vrcholných vzepětí také ro-
dinná **kosmická zbožnost** Dáblého křesťanství, jmenovitě Indie. V té době už existoval trvá-
ly most mezi oběma kulturami, takže pro něsi myšlenky nebyla už dálka dálkou. Brzy budeme
očekývat nové aktivity indických nábožensko-filosofických proudů v oblasti naší vlastní víry.
Ale stáčí měrou zpřesnětí při běžném prožívání země, který mělo biblické křesťanství na
formování a vztahu k této, pak se **„dusovními“** aktivitami. Už se to tedy zdá být jakoby odlišné,
naše výpovědi za dalšími cennými zdroji náboženského žánru, mederami doby, nebude zbytné.

V roce 1890, do mládež jome podnikli svůj výlet, vzhledem v Indii první most zkrátit jednot-
livci, jež má dneš v ústí náda Gopalan a hovoří se o nich i v mém městěčku. Slavný Rámak-
rišna Paramahansa (plávním jménem Gadadhara Chattopadhyaj), někdejší brahmanský kněz, a drahámu
bohyne Kálí a později mnich, jež dopřel studium vědění a Sankarovy filosofie z přelomu 17. a 18. století
k uznaní oprávněnosti všech existujících obáží (filosofie, která učí, že boha šivu, stáčí se s mo-
hamedány a mívá své víze Ježíše Krista, byl vymi už čtrnácti roky mrtv (zemřel 1886). Žánrově však
jeho odkaz. (1) jeho mystický učení mívá v životě dále přetrvá. Kesabandha Sen, (vládně zvaný)
zajména hinduistickou interpretaci zjevu Kristova. Kest je v sobě i hlásatel brahmasamádije Džá-
nand Sarasvatí. Šalé šála bývalá Rámakrišnová manželka a učitelka svého muže jako brátrstvo.

I nyní, po jeho smrti, opakovali si mnozí po celé Indii Rámakrišnovy slova: „**Kolik je duší, to-
lik je cest k Bohu** (...). Nalezl jsem Boha na konci křesťanské cesty. A tak kdokoli v
následuje Krista, dojde Boha. Přesvědčil jsem se o tom. (...) Tato cesta vede do paláce
jednoho a téhož Krále. Náboženské nauky se liší zevnějškem, nikoli svou třesí. Ať
se dáte Kleroukovi cestou, každá vás nakonec dovede k Bohu - k onomu cíli všech cest.
Jako mnohobarevné řeky, razí se cestu k moři, ztrácejí se nakonec pod jeho smaragdovou
hladinou, tak i všechna náboženství, ať jsou jakkoli honosná v roucho svých článků, po-
sleže se vytráti v nekonečný oceán Jeho míru. Jelikož věrouky jsou jen prostředky, jak
nalezt Boha, není důvod k hašterění o jejich přednostech či nedostatecích. To vás nepřivede
nikam. Buň je jeden, ale lidé mu dali tisíce rojmen.“ (Phan Bopal Mukerđi: Svitce z Bih, Dwar-
ka 1946, str. 39 a násled.). - Také k Evropě přišel v tomto období učitel Rámakrišnovy
poselství. Přátelé, celý svět je bláznivec. Bláznovství jednoho se zabývá pozemskou
láskou, druhý blázní po cíli, sláve a bohatství, jiný po osvobození a rají. Jsem také
blázniv, blázním po Bohu. Nu, tak tedy jsme blázny všichni: vy po penězích,
já po Bohu. Mně je moje bláznovství nejmilejší.“ (Vivékánanda a Rámakrišnovi; viz Džáná-
joga 73). - Sedmadvacetiletý Rámakrišnov žák Narendranáth Datta (cca 1863),
učebnicový učitel brátrství všech světů světa, a zaměřovaný cílem bytosti do Boha, zrodil
dávad se matně právě tehdy osamotě ve výšinách Himalaje na své písni poslání a v jeho myšl
se narodily základy nauky novovědění. Právě, pronikající všemi jazyky jejich vlastní
praktičtí, zjevoval se mu ve svém nehlubším bytí. Datta přijal mníšské jméno **Vivékánan-
da**, které mělo v přístěh destibek zít všemi končinami světa. Už za tři roky měl naučovat
svojím vybraným delegáty Mezinárodního náboženského kongresu v Chicagu a o další čtyři roky
předěl se měl stát zakladatelem velké Rámakrišnovy mise s celosvětovým posláním. V blízkosti
se nyní připravoval učít bhakti-józe, nauce lásky k Bohu. „**Láska je věleou touhou
po spojení, láska. „Je velkým přáním dvou tvořit jedno. Je však také přáním
všech slít se v Jedno. Tato láska se projevuje všude - vyšším i nižším způsobem.
(...) Bhaktijóga nepřikazuje: Zanech! ale říká: Miluj! Miluj nejvznešenější!
A milujeme-li nejvznešenější, pak všechno nízke samo od sebe odpadá“** (Bhaktijóga, s. 70).
Vivékánanda přinášel prvotní zprávy: „**Všechny síly vesmíru jsou již ve
vás. Jsme to my, kdo si přikládáme dlaněmi oči a polom křičíme, že je tma. Uvě-
domte si, že nás neobklopují temnoty. Oddáhněte dlaně a spatříte světlo, kte-
ré tu bylo vždycky!**“ (Džánájoga, str. 80).

Stověří jome tedy předchůlí (viz str. 23) o učitelu **Václavu Jebavém**, který žil
mezi kopci našeho kraje a plně čelil verše soudobých představitelů francouzského sym-
bolismu. To však zdaleka ještě nedává úplný obraz inspirativních zdrojů této budiv-
cí výrazné osobnosti naší literatury. Sotva by se byl mohl stát jednou básníkem, který
vlozil svůj kraj do náruče hvězd a vykoval sloky touhy po objevení celého vesmíru,
kdyby byl zkrátka nepoznal i tyto velké osobnosti Indie a nepřijal jejich vidění světa
pod nízké střechy venkovských chalup, v nichž snili své sny o Bohu a o Ježíšově cestě
k životem každého z nás **přímáči Českomoravské vysočiny**.

To všechno, čím žil svět před sklonkem století, odražela v sobě
svým způsobem a aspoň do jisté míry také **Polička**. Oni v tomto
okleblém kraji vjelezných břech, nebylo možné uniknout zakladní atmosféře
doby a neslélet její úzkosti i naděje. I její blouznivé sekty, očekávající
brzy začít věřit, a její spiritismus, stáčí se zrovna v této chvíli neskuteč-
ně silou, nastý v sobě pečeť času, mamenaného v oblasti literatury kletí
na inpacitě první světové války a na výhledě nových nábožensko-filosofických ža-
derovými hnutími. A když bychom si chtěli učinit aspoň přibližnou představu o poměrně boha-
tém kulturním životě v městěčku kolem roku 1890, stáčí by zřejmě probíhat stávkami
„Přítel“ a „dověděli bychom se nejen o nepočítané množství spolků, ale právě tak o téměř
neuvěřitelné aktivitě etendářské, kterou nám upoň zčásti dopomáhají například noční výkazy vy-
povědi z městské knihovny (v této knize str. 236-237), o koncertech městské kapely a zpráveleho spo-
ku Kolár, o divadelních představeních v místním občanském a hostpověch, večerních společnostech,
a přednáškách z nezávislých oborů - a tu musíme řádnou, uvědomíme-li si, že zdaleka nešlo
o nějakou pasivní konsumaci. Vždyť většinu oněch kulturních akcí připravovali sami míst-
ní občané. To oni hráli a zpívali, oni četli a zpívali, oni přednášeli a debatovali, oni dokonce psali
povídky, verše a divadelní hry. Měl jsem nedávno v muzeu jeden z oněch četných svazků - mu-
zeu sbírku zdatých veršů, které v sobě mají všechn smutek 19. století. Vždyť tis-
kem pod názvem: **„Z opozdřených písní“** v roce 1890 - tedy právě v onom roce, jemuž zde
právě už na několika stránkách věnujeme pozornost. Jejím autorem byl přítelš-
ník místní betlemářské rodiny (v křesťanství viz str. 179) **Bohumil
Andrlík**, kterýž za pseudonymem **Bohuš Poličský**. Pro zrovnání
se základními tendencemi evropské české poezie oněch let bych nyní rád
uvědomil aspoň několik namátkově vybraných básní z této Andrlíkovy sbírky.
Myslím si, že plně patří do onoho kontextu. Tak například:

**Z opozdřených
písní - B. Poličský**

„**Chci-li já bych jít, jít dalekými lesy, / jít trnám, kamením a bařinou /
za noci tmavých nebo lunojasných / pro útěchu Tvých očí jedinou. // Mne
stínu hra by bráta neděsila, / ni výkřik ptáka, ani větru vzlyk, / když vě-
děl bych, pak že mi v dalece vzplane / nevěřím šlešším jeden okamžik. // Samota hlučná by mne nele-
kala, / chuce nocí by mne neoznamila, / Am za horami / terrankové zář / směrím voných trásní spád, lys by-
la. //“ (Zároveň). - „Ty hlubý mlh, jež těžké upadáš / v potřeby ulice ty zabáčené, / ty dno moře zjevy v sobě tají /
vš vzpomněk se jimi smutně žije. // Jsem světlá jen / jak svorný žluté, bledé, / jsou jako růže, duvíjí se, žluté, / jež
roztroušeny jsou na roucho žedé / těch mrtvol, jež se k mrtvým vrací kruží. // Au kuba, jež truchlivě takto /
sám hošim údy ty hosty své, kláně, / vzpomínám s nimi v nevydřeném hok: na vaše mládí, na iluze bídné. // Na růže
sva děl, na svých přátele kastry, / na lásky sny, na družbu umírání...“ (Ten hovor duší venku vtr ostří / vždy proudí a korouhvi-
ček lkáni. // Ty trnům rvou mi v zářky mozak z hlavy, / mih těch víry jsou tak bez křehy - / a na mň pláč, slziny, usadový /
v mlh roucho mrtvých duší zpějí vzduchem. //“ (Mlý). - „**U zvedej oči své, v nichž všech básny hasne, / tak mřít-
vé zářící a mrazivě tak krásné, / jak luna vyhledá, jež otevřívá rovy, / když z lesů dalekých se níží nad
hřbitovny, / kde všechno zapadlo v hrob vlyký bez poznání / a v kapi barokní kde žilcho varhan lká-
ní. // O zvedej oči své mi nad hřbitovem duše, / jímž mřívě přeludy se v noci nesou hlusé, / a chliří
zpátí v svět a v žití vlnobití, / kde jasom slunečným snad šťastní mohli býti, / než nebe vy-
chladlo a zbledlo v luny jase, / a v kapi barokní má rakev zavřela se. // O zvedej oči své,
jsme na vždy mrtví oba, / smet kráčí vesmírem a půmoční je doba, / krev z rakví stínitých čpí
a těžce voní blíny, / z tmy hrobů zvedají se stíny nad ruiny, / noc věčná nastává, je mliční
a snívá / a v kapi barokní má mřívě mladost stívá. //“ (Notturmo).****

Ježte poličské betlemářské rodiny ocházela také **Tereza Andrlíková** (v této kni-
ce viz str. 179 a 184). Byla si osobní učitelkou, potě i divadelní hry. Jednu z nich, „**Živý Betlem**“, ji vyka-
le Papežská knihtiskárna rajnárdských benedikťinů pod názvem **Báň-Láska v jesličkách**: „že zpě-
vů vstupu Josefa a Marie v druhé jednání si tedy můžeme na ukádku uvést aspoň malý výňatek:
(Andrlé zpívají): „**Chudá dívka městem kráčí, / všechny praký sbou směřá, / každý před ní zavřá /
Ježto neohé nikdo znáti / svéhořana svatou Matí, / za město se ubírá. // Čeho lidé jí nepřáti, / to poskytnou
tvrdé skály, / nocleh jí dá jaskyně. / Až hle, zde porodiťanna, / Dušem svatým požehnaná, / v této noční
hodině. //“ (str. 13). - (Josef zpívá Maria): „**Choti moje, dčvo žístá, / kdož by ti nesloužil rád? / Vždyť ty světú
zrodíš Krista! / Sluhou trým se vždy chci zstát. // S tebou dliti, / pro tě žíti, / toť má radok nejbláží, / vždyť
mi tebou dá Bůh žítí / klenot nebes nejdražší. //“ (Maria mu odpovídá): „**Všech světelem lřsku / i v chudo-
by strachu, / v radosti i bolu, / co jich v světa dlu, / v sláve i v snižení / i v každém soužení / ja vždy po bo-
ku tvém / jon dívka dčná jsem. //“ (Báň-Láska v jesličkách, nověti hra; 2. jednání).******

I jini v Poličce také psali, tvořovali, komponovali drahé hudební skladby a písně,
a věčnost se setkávala s jejich díly při různých produkcích po bouři ať předních be-
tych a evropských autorů devatenáctého století. Na všechno, co stýčeli a viděli, reagovali
zdař lidé velmi živě. Rok 1890 neznal ještě pasivitu a lhostejnost, na kterou si zvykame my.

Statistické údaje z roku 1890: Na zač. definitivně nastoupil s novem 1890, v němž dosavadní kaplan Jan Evangelista Bis nastoupil do úřadu děkana a na jehož sklonku se ve světničce věže poličského kostela svatého Jakuba narodil Bohuřav Martin, oběma se ještě k několika částem. Koncem onoho roku byla sestavena srovnávací statistika sítí za let 1880 a 1890, aby se ukázaly rozdíly v počtu domů, obyvatel atd., k nimž došlo za poslední desetiletí. Ve srovnání s novem 1880 klesl počet obyvatel ze 4622 na 4550, z toho domáckých z 3027 na 2823; zato přibýlo cizinců z 1605 na 1722. Počet katolíků klesl za těch deset let z 4422 na 4353, Židů dokonce z 91 na 60 (Hleďte jejich náboženský život byl nyní ještě intenzivnější než dříve); zato počet evangelíků se zvýšil ze 119 na 135. V roce 1880 nebyl v Poličce nikdy bez vyznání; každý bez výjimky se hlásil k nějaké křesť. Roku 1890 však již statistika vykázala dva poličské občany bez vyznání - vystupují totiž ze svých náboženských obcí dočasně, aby společně mohli uzavřít sňatek; kdyby v nich byli byli zůstali, nakonec úřady by jim odňaly občanství. Více jedini dva bezkonfesionální občané v celém městě byli žid Gustav Klein a katolíkka Franziska nejméně Kauptová (v této kronice viz str. 223-230 a 234), m. j. její prarodiče z mamičiny strany. Nevzdali se tedy nikdy ani oproti náboženským tradicím, v nichž vyrůstali, ale neměli pouze zájem o zákonným předpisem a po čase se opět vrátili: dědeček k švédskému a babička ke katolické církvi. Přesto je u parádě občanů stýkal od náboženských stanovisků místních obyvatel: „Tvoj děda byl vůbec první občan v Poličce, který byl konfesionlos.“ Mysleli to se solem hlediska pochopení a je jim pak musel sčítat vyvíjet, jak to doopravdy bylo. Počet těch, kdo dovadili žít i prát, stoupl za těch deset let z 3551 na 3720; těch, kdo dovadili pouze žít, snížilo se 199 na 68. Uplně negramotných, kteří neměli sít a ni psát, bylo novm 1880 statist. 882; v roce 1890 už jenom 762. Sčítat slepých stoupl ze čtyř na sedm; hluchoněmých snížilo se z jedenašesti na osm, cizomyslných z pětadvaceti na čtrnáct. Počet českých dětí ze 4588 na 4525 (tedy jenom nepatrně snížilo se celkovým úbytkem obyvatelstva). Německých pak ze 14 na 16; zato zde bylo v roce 1890 zjištěno 9 osob žijících v cizině, což před deseti lety nebylo. Počet obytných domů ve městě klesl z 231 na 226 a na dolním předměstí ze 145 na 141; zato na horním předměstí se zvýšil z 285 na 287 domů.

Křesťanský úřad u svatého Jakuba v Poličce míval v té době zpravidla kromě děkana ještě dva kaplany. V činnosti v roce 1890, kdy se dvojnásobně zvýšil Jan Evangelista Bis, stál se jeho dvěma kaplany J. Volněm (viz kronice viz str. 226) a Gustav Domajbl. Právě z nich, který byl doktorem theologie a do kloubů se zabýval hlavně církevními dějiny, stál se novm děkanovi bratry nezávislým pomocníkem. Zejména ve chvílích, kdy vláda církevního úřadu zabránila Bratři vystoupit na kazatelnu, užímal se staré Domajbl a vřelími se těšili na jeho znamenitě a navíc odborně velmi fundované promluvy.

1891 Poličce změnita letopočty. I tehdy platilo pro většinu lidí, že si nepřáli vstupovat do nového roku s čistým, protože kdo je má v první den, bude zachráněn po celý další rok. Věštění platilo, že čím se kdo zabývá v první ledna, to mu bude základem a směry jeho ideí po celý dvacet měsíců. Toho mluví se lidé dle dovedení - a když obrátí odtamtud prout, a na dnu dříve na žilho sloveka, zůstává něco z proutě magie, která se nikdy nechtěla spojovat s majitelů životem a nedosáhla, pokud pomělo společní v pravé křesťanské víře. Tak či onak, Nový rok byl vždycky inkonvenční předělník lidstva; každý dělal, co mu opravdu bylo, a s tím se snažil při způsobilosti se o nejvyšší ideálnímu obráz, který si o sobě vytvořil. Soudilo se na sebe usmívat, nebylo mezi nimi srovnání. Každý si dělal normanité předevšech, v čem a jak bude naproti tomu, než byl rád dává; že se mu to většinou nepodařilo, touž je žně vše, učitel však měl doborů vlti. Denomant si námo do kostela, v polodni se dobře najedli a odpoledne trávili bezděkovým nebo také četbou Bible, čtením svatých či modlitebních knížek. Někteří vyvíjeli stavbu svěcenou vodou, podobně jako o vínačích; jiné se odhadobovaly přízeň budování počestí zrcem, bobčejeli na nepopelnou plátnu, z dvaceti měsíců usměrně kose a tak podobně (str. 144-145). **I Nový rok byl počít ještě významně vřdnoe:** ty nechtěly nejstarším sňatkem vřdnoem, **Zjevení Páně 6. ledna.** Protože po přesnou data hlavněho vřdnoe došlo do blízkosti prosincového slavnostu spojila církevní tradice tento lednový svátek s připomínkou návštěvy magie od vřdnoe slunce v Betlémě (Mat 2, 1-12), změnila se v men den i sestava lidového betlému. K. u. křesťanským patřičným v nich nyní přibýly **Tri králové** se svojí prvními přírodními. Právě v nich načeláze fantazie domáckého hečbání nejednotnější pole uplatnění: betlém se nájemně začal pestrovní orientálními kroji, exotičtější zvířaty, slony i velbloudy (přičem o něm nechtěly ani kose), množstvím pízáti i antykých nebo středověkých upřeků, kteří zřejmě představovali tělesnou stráž vřdnoem hostů. Protože **Tri králové** symbolizovali zároveň tři lidové pokolení, o nichž hovoří Starý zákon (Gen 10, 2, 3, 12-13; 9, 27), patřili slova i velbloudi k křesťanskému pokolení Semova (t. j. k semitům) a Chamova (t. j. k hamitům a ostatním nearijským ná-

rodům), zatímco koně dopovřezali kněze Kašana, představitel křmone Jafetova, a žmoraného do „bílé Evropy. Trikrálový sňatek byl ještě i v roce 1891 v některých obcích **Plásko** pletičtosti k předvádění staré **vřdnoe hry** (viz kronice str. 147), v níž šlo o vřdnoe s orientálním turbanem a mekemadonským palčímecem nahleho vřdnoe. V roce 1891 se konala i na znalých možná vřdnoe žákna, kde se narodil Mesák. Věčné se opakující zkušenost z vřdnoe a lidová fetiš dostala zde v křesťanské jakousi nadčasově pohádkovnu podobou.

Žena má také figurku „zakonmka“ (v této kronice str. 147). Tento „zakonmka“ představoval zřejmě projev o davidovském přívodu obědvaného Spasitele, byl v některých obcích nahrazen obdivem zomeknu figurkou „žida“, která naznačovala ohřev ani projev v masopustních přívodech a na níž vřdnoe křesťanské animermismus dával často vřdnoe zlobě a nemovitosti (nemůžeme si tedy myslet, že by všichni prostě lidé byli zákonité takto svatí a že by někdo chránila jednodušeť prát glo vřdnoe). A tak v některých místech dostala vřdnoe trikrálověho durný podobu: předvedla, zkušenost sňatek autenti a eizimí vřdnoe a zároveň bezděčně prát vřdnoe, jejich vřdnoe selon i vřdnoe a nesouditelnosti. Výsledkem byl dojmově prostý obraz lidské povahy vřdnoe. Ve své bezelstnosti, s níž se dávní anonymní autři bezděčně přiznali k takto zlobě, byl vřdnoe tento obraz svým způsobem až obdivuhodně čistý. Měl totiž v sobě nevinnost primitiva, který ubíjí, aniž by si byl vědom důsledku svých činů. - V Poličce nebylo jediného stavení, které více by nebylo chráněno magickými písny, např. majimí svěcenou vřdnoe: „**C+M+B+1891**“. Většina občanů však už dávno netučila, že ty tři značky neznamenují „Caspar, Melichar, Balthasar“, ale „Christus mansionem benedicat - Necht Kristus žehná přibýtku!“ Všichni však žili v předstávě, že ten nápis jim dává bezpečí.

Lidová magie žila i v roce 1891 a do jisté míry žije dosud. Protože má v sobě positi a nadto je spjata se samostatnými základy vřdnoe i z jeho potěhou nalezť životní náč (viz kronice: naposledy svrzo; čer. vřdnoe, Tula 197, str. 15-20), není důvod, aby bychom se namí zlobili nebo na ni ohrovovali nos, jak to občas dělávají někteří omezení „osvětlení“ a přisovní jedine, jimi chybí duch a vřdnoe. - Můj dědeček **Josef Kukla** svědčil ve svých zápiscích, že asi takto svědčil desadesátých let byl například svědkem zářehování proti „ovčím“. Neuvěřel však, jak takové zářehování u nás vypadalo, proto je popírá z jinyk pramenů: **Kdo dítě zářehovat „ouroky“**, vřdnoe ještě před vřdnoem slunce u potoku a třikrát za sebou natřel proti proudu vody. Tu seloval a vřdnoe dory, kdy „měsíc přijde dale“! Natřel z ní tři líčce - opět před vřdnoem slunce, natřel je na misku, selal dítě, namácel do té vody tři písky a jimi pak dítěti potřel vřdnoe, nejdříve pravou ruku a levou nohu, pak levou ruku a pravou nohu; přitom říkal propritu text z knihy dale. Celý obřad se opakoval třikrát: potmě po západu slunce, potmě opět před nadvěsem. Že zářehování „ouroky“ prováděly vřdnoe ženy; za provedení obřad bylo možné dát „zaklínáče“ něco od žilky, nesměla však dostat peníze. Když se jí zaplatilo, strážila by magická slova německ. (Citace: K. M. 1/3, Polička 1. S. 1891, str. 79, M. H. X.)

Vědy, které se naučí někteří, kdo znalí návody na přivolevání i zotřívání duchů. Některé z těchto praktik nyní v řadě vřdnoe křesťanské vřdnoe do novjeli proudu zlidověho **spiritismu** (viz kronice viz str. 79-80 a 205-213). „Duchové“ zde představují nřdnoe lidi podobným způsobem, jakým to kdysi dělala pami Polička. Některé jejich svědění by mohla být cenným materiálem pro psychologický. Tím, kdo žil v chudobě nebo v nějaké osobní bezpřehodné situaci, přiměřeli „duchové“ ujištění, že ve skutečnosti nejsou takovými zřehenci, ale že v sobě nesou vlastnosti bohů či aristokratů z předchozích vřdnoe a mají tedy vlastně na eo „vopomínat“. Tím, kteří se sřdnoe komplexem méněcennosti a třepili nedostatkem sebevědomí, vřdnoe psosvědčení, že jejich předkové nebo oni sami byli v dřívějších vřdnoe významnými učenci a vřdnoe tyto své mimořádné schopnosti také do jejich duši: stačí jen, budou-li si toho od této chvíle vědomi a rosvinout v sobě omezen vřdnoe vřdnoe. Uvědomitby tak narřdnoe sebevědomí, někdy svěřně důležitě pro další rozvoj; jindy ovšem také až chorobně zlobně, arrogantní a nřdnoe k ostění. Kdo se eřdnoe dosud ztraceni, začali spřdnoe sny o vlastním vřdnoe a nadřzenosti - ostičně, velikáštiví ve všech podobách je vždycky rubem téže vřdnoe nebo spřdnoe osobnosti dané malosti. Protože spiritismus na Poličce plně žil ještě za mládí dětství a mládí, našel jsem řadu dokladů pro obři důležitě vřdnoe v něm nejbližším okolí a dosud jsem svědkem, jaké možně se naplňují (dosud i u těch, kdo spiritismu poznali jen v dětství a dříve

viděl vzhůru dobře spatily a vzhledy vašeho Otce v nebesích" (Matouš 5, 15-16). Bylo to právě vědomí podvodnosti mezi spiritisty, kteří se měli odhaleni, kdo tak důvěřivě vpravovali před katolickými kněžskými vrstevníky před nimi a tvrdili, že křesťanství ektive nemá dar poznání a nejmu na potřebné duchovní výši.

U Božičku v Lubné na počátku roku 1891 promítala neznámá žena čarodějné říkání a zaklínání nad vejci, složenými v ruce na zem. Když pak majitel chalupy na její pokyn rozstřel jedno z vajec, vypověla zpod jeho nohy malou lebkku. Je to prví lebkka nekřtěnátká, zakopaného pod prahem světnice a hledajícího tam ukrytý velký poklad. Zjevný to tajemně nehmotný slý a peskyby dokonce návod, jak lze magicky přimět nekřtěnátko k vyhlášení neuvěřitelného bohatství. Otvaz ducha přivola sudičného ducha, a vyčaroval do mozi magičte obráz. Penze zase přelob: světelným magnetismem na jiné peníze a přitahuji je k sobě. Ahy poklad vystrčil ze země na povrch, musí i on být přitáknut jinými penězi, které budou po očištění uloženy nějaký čas přímo ve světnici, pod jejíž podlahou je uloženy. Žena tedy dostala od hospodáře „stovce", učinila s ní několik tajemných pohybů, vsunula ji do „šuplete u storku" a dlouho zaklínala. Zanedlouho tude ve světnice nejen storka, ale také už celý poklad. Před odchodem utvčila záhadně nevěřícímu manželům Božičkovým, že po tři dny nesmějí do storku nahlédnout: teprve pak nabude kouzlo účinnosti. - Za tři dny byla za horama z Božičkovi náši „šuple" prázdné. (Stříteňka - Místní osamovatel, ročník X, č. 4. Polička 15. února 1891, str. 43).

Překmanost ovšem těžila z důvěry a zneužívala dobrotu sluze i tam, kde nešlo o žádnou konzi, záry nebo vyvolávání „duchů". Tak třeba v témže roce 1891 vzduchila neznámá pohledná dívka svezit nájemníka Jana Procházký a jeho ženy v Poličce, když jim vypověděla, že ji vyvolal z domova její ušatý otec, starosta z Borové, protože ji přistihl, jak se milovala s jedním důstojníkem. Procházkovi si ji vzali k sobě na byt a na stavbu a stanaři se o ni. Dívka jim svěřila, že má u otce uloženy velké majetky, které jí podle zákona náleží, a sumu nabídl, že bude za ubytování platit 13 zlatých měsíčně. Za šest dní, kdy byla doma jen ona s panem Procházkou, poslala ho do Borové, aby tam přišel otec starosta o vydání jejího majetku. V Borové svěřak svoud domědl, že tamní starosta vůbec žádnou dceru nemá, a po návratu do Poličky našel doma prázdný vykradený byt. B dívka jakoby se země zlekla. (Stříteňka - Místní osamovatel 1891, č. 8, str. 90).

2. února 1891 byl - stejně jako každého jiného roku - významný církevní svátek Očištění Panny Marie, lidově označovaný jako Hromnice. Lidová pranostika říká, že „na hromnice musí sníh vranout, i kdyby měl zmraznout", ale tenkrát by snad byl poměrně výčelní sníhování. Také sněhu bylo přehnaně, cesty a silnice byly zavřity, takže Polička byla zase na pár dní téměř oděrušena od světa, a hospodáři si s obzorem vyhledávali, jaká by mohla nastat pohroma, kdyby přišla obléva a kdyby tohle všechno začalo napádnou tů. Děkan Jan Bis světl v kostele svatého Jakuba svíce a zpíval přitom latinsky letuvskou modlitbu, jejíž text by v překladu zněl: „Pane ležší Kriste, světlé pravé, jež osvětluje každého člověka na tomto světě, vylej požehnání své na tyto voskovic a posvět je světlém své milosti. Popři, aby tak, jak tato světlá zapálila viditelným ohněm noční tmy, opožila se i naše srdce ohněm neviditelným, to jist jsem tucha světlého, aby se zbláznila vnitřní slepoty, abychom očistným duchovním zářkem mohli poznávat Tvou vůli a abychom pronikli všemi temnotami života k Tvému nahotnému světlu." Slova hromniční svíce se tak staly viditelným symbolem Krista a lidna sledoval anti form, ostavující spasilote slovy vybranými z Lukášova evangelia: „Lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel - Světlo k osvěcení národů a k sláve lidu tvého izraelského" (Lukáš 2, 32). - Betlemští celé Poličky ukřídali figurky orgelu jestléek opatrně do beden k jeseňdiměšitnému odpínku a z městanských domůnecí mizely domětky - vánoční čas defini- tivně končil. Na veselivě se opět začala předvádět lidová hra o tom, jak „byla svatá Dorota / po- božného života" (v této mizerie viz str. 147-148). Dobrá zimní veselí vřehočila a zívoucí se blížila k svému závěru: pak už ji měl vystřídát předvelikonoční píseň. Všechny spolky přiadaly v těch dnech velké masopustní zábavy. V Poličce se většina těchto zábav odslavovala ve společenském sále hostince na Střelci. Tam například už 10. ledna se konal elitní věneček Dobročinného spolku paní a dívek, 24. ledna tam byla taneční zábava poličského Sokola v selských kragcích (viz s. 23), 1. února masopustní zábava Remeslnické besedy, 3. února ples e. k. vojenských vydatčičů a 3. února pěvecká a domáci zábava smíšeného zpěváckého spolku Kollár. Reforoval o ni místní časopis: „Lahodný počátek dušovní přivábil značný počet účastníků zletých i vzáletých" (č. 4, str. 32). K taneční hradě sedmčlenná smyčková skupina z Poličky. Hudba soba stáčila tanečnírym zadosť učení, takže často po ukončení hry potleskem nové k činnosti byla vyhlášená. Náhlada tanečníků i starších účastníků byla tak upřímná a srdečná, že nelze si více přáti." (č. 4, s. 32). K tomu po této zábavě ještě nohy stáročily, že přišel hned následujícího dne 10. února, na domáci masopustní zábavu Městanské besedy, posud byl ovšem zároveň i jejím členem: „Velmi četná a vybraná společnost bavila se v nejvíce zájmovější náladě dlouho přes půlnoc" (č. 4, s. 32). Také v okolních obcích celého Poličska stá- vili masopustí podobnými způsoby. Tak třeba 25. ledna měli v Oldřiši sousedský masopustní

ples, 1. února v Borovnici ples sboru dobrovolných hasičů a ještě v týž den v Ruzé Kamení- ci smudeckou zábavu a na Březinách masopustní veselí. 4. února se konal věneček čte- něckého a ochotnického spolku v nadnici v Bystrém a 9. února ples sboru dobrovolných hasičů v hostinci pana Václava Ondala v Kamení. Mladí lidé pilně sledovali, v které vesnici se novina koná jaká zábava, a někteří z nich se snažili skoro žádnou nevynechat.

Sklonku zimy se snažily spolky využít také k výpočtem solčím a valným hrom- dům, při němž informovali členy i širší veřejnost o své činnosti za uplynulý rok. 7. února se také uskutečnila jubilejní schůze na památku dvacetiletého trvání okresního učitel- ského spolku „Budeč" v Poličce. Závěru mši za účelny jeho zemřelých členy „slov- žil z ochoty" děkan Jan Evangelista Bis; vřadná nekrom lidnatvého knátstva řídil regens chori František Berger (č. 4, str. 32). - V oněch dnech zeznal děkan s oběma kapla- my novou vydatnou pomoc pro výuku katolického náboženství na školách: úrad polič- ského katechety nastoupil kněz Stanislav Kosán z Chlunce nad Čidlinou (č. 3, str. 27).

Čeho se obrátili hospodáři, brodiei se na štramece závěpami sněhu na mši do kostela, to se také stalo. Sněh ležel po celý únor a stále hajně elumehlo. Žato začátkem března začalo slunce něčekaně hřít. Pak se obloha znovu zatáhla mraky a do rychlé tajného sněhu začalo příst. Březnovní Stříteňka - osamova- la: „Prudkým báním a deštěm, který ve středu 4. t. m. smíšen se sněhem začal padat a celý čtvrtek trval, přihnulo se v pátek množství vody s limberské strany, která obrovskou svou plochou zaplavovala vřebec a louky. Odpoledne ke čtrvrti hodně dosahovala výšiny výše římsy nad tunely mostu a vřebec (-). Ze stavění Námí (kova odejel domáji na lože..." (Místní osamova- tel 1891, č. 6, str. 61). Čin tři okoli města bylo postřeno ještě ve. V pátek 6. března se už od nána poměrně zvedala hladina v řece Svitavě. Mezi třech až čtveřtíu hodinou odpolední stoupla již o tři metry nad normál. „Vlny její valily se silným jekotem, berouce vše, co zasáhly. V Greifendorfu sebraly domek a hlnaly se přes Českou Dlouhou a Mozolovou, kde protáhly a se- braly všechny mlynské splavy a umáštěly je k Březové. Sebrané dříví nakupilo se ve Březové před městem podél státní dráhy, ucpaly řečiště a voda hnala se ulicemi na náměš. Náměš tamní podobalo se jezeru, jeden metr hlubokému. Voda (-) zatápila veskeré přizemí byty. (-) Hasiči musili se brodit po pás vodu, aby zachránili ze zatopených domů lidi a dobytek. Z poschodí posvětili dětiky po prvazech. Ze Březové hnala Svitava ku zářící zbrněni. Louky mezi Brněnem a danou byly jedi- ným řečištěm. Značných slod učinila voda v Brněni panu Daubkovu a panu Löw-Beerovi, jimž zpruštělo party odněla dříví, platy i uhlí..." - a tak dále. V Sádku u blížily strhla povodeň most přes pole k lidemilnu mlynu zrovna v okamžiku, kdy přes něj jel závedin s nakládem ohří; všechno se zřítlo do narušeného potoka a čeledin se tak také zachránil. Voda porušila a strhla i prvě dostavěný taras naproti domu svideckého židovského oběna Pama, který byl zpřev- něn a poličskou rodinnou Kleinovou. Paní Ramová žela v týž pátek 6. března na „šubecovnu" návštěvu do Lačnova a - jak opět informuje Stříteňka - před matzem u Maxiček šlo takové množství vody s ledy přes silnici, že kůň i s kočářem stržen byl proudem ze silnice na louku, kde ml- ní lidé je s vypětím síl tak tak vyprahlí zhubel vody před utonutím. - V jiných místech most proud řeky Švarcovy s nadbytek i motory utopených lidí. - V Jimramově a Unčíně byly domky všude vodou zaplaveny, voda okny do světnic tekla" (č. 6, str. 62).

Velikonoce 1891. Nadšel píseň u velikonočním čas a činim dšitě medicezi i medicebi pod státními křiči v přístě, jež mysl dšitě zveřelí řečišce zbrněni dšitě zvanými sněhy. Jaroslav Herda, ježto vřebec tenkrát začal mnohý úradní měln časopis, posud žer- mák básni, která měla být jakous medicezi člověka zbrněniho víru. J brže křiče patřil pojem zřetobem do dušovních dějů mšitě mšitě - a je dšitě na místě, aby se Březnovní lidští objevil normě v této kronice. Nazval je z Myšlenky u křiče a třel ona vřebec popřijí v Stříteňce: - „Přim, Kriste, mi tvář Tvou, v ty tyš žerš, / jež oněč boru v temny hál šin, / V mozdni myšlenka se tvařá dere, / jak mraky bouřné v motry nebe klín, / Jak ve pohádkě jeho zde a mlo, / Jen dšitě bouře táhne dšitě mou, / v ni myšlenek se, záhad nakupilo, / jak pode stromy lítí před zimou. // Páři v tvář Tvou a hledání zakmit světlá, / však křiče zahalen v temno horová, / mou duši světlá klamú šina zbrněti / což mi v tvé tváři paprsk noni vřebec? / A ku křiče se stny beru vinou, / jak k vince sume laty leknu... / blíž, blíž... v temno větre šere splynu, / mi je- den paprsk zbrněse v šinu! // Před mnou slova tvá čtu v jech bájí, / z nich probírám květ vonný za květem / o, jak bych zase rád byl v žití máji, / jak rád bych byl zas hravým dítětem! / Kde do- by by, kdy byl jsem ještě dítě / tak něžně jako jara květinka, / již různým rtem slunko na světlo a hebký zefír líbá zbrněnka? / Kde do by, kdy bych byl sám jsem spíval, / a v zbrněti učil před Tebou se chvil / kdy za obraz Tvůj dále neupínal, / a na čele Tvém mraku mrděl? - / Ach, škoda jich! / Jak rád bych klel zase, / k modlitbě zas ruce spjatý měl, / Tě v zbrněti duši ziral v nebes kráče / jak rád bych

1892

Od 1. ledna 1892 mla Polička nového obecního lékaře. O jeho jmenování nešlo o obecní zastupitelstvo na své schůzce v listopadu předchozího roku. Už jsme tady o něm hovořili a podali jsme dokonce jeho poměr v obřadní charakteristice (Příloha k novému 243). Byl to **M. Dr. František Bazoni**. Narodil se 23. října 1860 v Počátkách na Českomoravské výsočině, mládí pocházel také první ženský Josefa Václava Sládka, Emilie Nedvičkové. Vždy se bál Sládkem seznámit, pomáhal se dobře již i na jeho smrti v počátečném kostele v září roku 1873 (tedy nebylo sládkem) i na smutný pohřeb v listopadu téhož roku, ale přátelsky se s ním setkával až mnohem později. Bolovka v prostěradlech napsal také Julia Zeyera, který sem často jezdil na sládkem a k tomu byl jistě v nadání jakéhosi sládkem s tímto katechetou. Vůči se bál po celý život mládež v Zeyerovu dluhu, zrovna i zrovna je článek připomínal v něm záznamy z toho, který v něm započal hlubokým dojetím; v souvislosti se svou japonskou cestou (str. 243) si pak často připomínal zejména jeho „Píseň za vládní noci“, „Společnost v Komurasaki“ a „Lásky div“ z osmdesátých let (Příloha k novému 243). Měl zde také v osm let mladšího přítele, Václava Lebového (an. 13. 9. 1863), který pak odjel odělat na lékařskou fakultu v Praze a byl v Praze v letech 1886-1891 absolvoval gymnasium v Pelhřimově, studoval pak v Praze medicínu a v roce 1886 byl na pražské universitě promován na doktora všeobecného lékařství. Po své studijní výjezdce byl hned po promoci přijat na pražskou kliniku profesora a s. k. dvorního rady Jana Bohumila Eisehla, který nikdy nepostal jezdcem do své nové Poličky, aby - jak říká - pomohl se ve zdejších chramě, kde byl pokřtěn (Lékařka, XX, 11, číslo 12, 1901, str. 165). Věk je také Bláškovi jmenovitě osm let starším dělánem a on nám vztýhl ve věnu památník. Se svým asistentem Bazonim vyjel na kapu Vysočiny - oba měli ten kraj neustále v očích i srdci, i když každý jinou jeho část. Když se pak v Poličce uvolovalo místo obecního lékaře, nezna nikoho lepšího, kdo by po všude strážil vyhovoval a jako by mohl doporučit. Když v lednu 1892 nastoupil Bazoni své nové místo, byl zprvu poněkud zaražen maloměstskými poměry, jimi v Praze zcela odvykl. Přesto se zdejšího společenského života neodřekl, ale měl do něho svůj větší přehled, odstup od maloměstskosti a jistou velkorysost, která mu byla vlastní. Ještě po letech o něm svěřil místní časopis s úctou: „Hledí po příchodu svého do města našeho účastní se horlivě všeho společenského života a došel v krátký čas u všech inteligentních lidí velké obliby pro svoji přímou, otevřenou, v každém ohledu pravdivou a nekompromisní povahu. A vzácné tyto vlastnosti, třebaže některým zdály se nesympatickými, si uchoval (...). Společenský život, jímž byl obklopen, pozoroval vždy znakem kritickým, rozpoznal hned co je dobré, co blahu společnosti může sloužiti, i ea je špatné a zavrženíhodné. A větší takového zjevu neměl shovívání a odsuzoval zjevů ty okamžitě a rázně případnými slovy. Že často přísný způsob jeho vyjadřování mnohého překvapil, po případě i pozlobil, nelze se diviti. Vždyť pravda dosud nerada se poslouchá. Kdo však blíže poznal vzácného muže toho, slyšel často velice překvapen, že na první pohled drsná slupka skrývá jádro zdravé, dobré a lichebnosti společenského života nezkažené. (...) Při svých stálých pochůzkách po městě i po okolí všímal si všeho života, s každým pustil se do hovoru vždy věcného a neznal tříd společenských výše či níže postavených. Byl demokratem v pravém slova smyslu. Při tom podporoval střídě veškeré národní a humanitní spolky a podniky, třebaže tato vlastnost svoji nedával nikdy na forum veřejnosti.“ (Lékařka, nov. xxxiii, číslo 18, Polička 15. září 1913, str. 280-281). - V novém čísle časopisu tady Polička začala sice obecně na předlohu roku 1892 a v ní přelý, že osobnost jeho dlouho je v každé době nedostatek. U něho vynikly tyto charakterové vlastnosti z jeho plnoho, eodem flosis protivného křesťanství bez frází, z opavudie katolických smýšlení, otevření vůči všem, i z nacio-nálního přístupu ve skutečnosti a věcného, kritického ducha. Viděl státně věrný sou-viřivost a protože přičel ostypan, bylo pro něho snadnější distancovat se od všech místních šarvátek a protivných vzájemných vztahů. Jeho zbožnost byla hluboká a neokázalá; neprojevovale se ani tolik ostypanými prohlášeními, jako spíše osobním příkladem v každodenní práci, ve styku s pacienty, v nezbytné občanskosti a v přehled, zato však niterné citovnosti, kterou prohledl každého, kdo ho blíž znal. Jisti si z toho lezev odměstati malá Hebenka Bazoniová, kterou mnohem později tady vyhledával. Vždyť v samostatné jímence jsme četli, že „jakkoli se s ní tak, jako ten nejneštějnější a nejlepší tabáček dovést může“ (an. z. 13, č. 2, 1913, str. 28). A její naposledy, že to nejlepší si z Bazoniůvých domů od-nesta i klavírního deca, me je žena Alenka.

V tom roce, kdy František Bazoni nastoupil místo obecního lékaře v Poličce, vyšly listem Sládkem „České písně“ a jejich autor, v něm Zeyer viděl „nejlepšího českého básníka“, byl ovšem po příchodu četných zkušeností s lidmi v co největším ústupu. Věk také zrovna tehdy před přítele Zeyerovi: s lidmi nemám spíše žádného. Mladím jsem přitěžoval, než aby hledali spojení se mnou krom svého vlastního zájmu - starší předtvořili mne

porožovali za jednoho ze sebe, silují se se kolem jiných stáříček vzniklých ve veřejnosti. Kromě toho jest téměř každý ze starších i mladších tak posyzen svým vlastním járem, že se mi to znechucuje. Chápu to, ale osudum. Dívají pouze, že tolik nemám klidu, dýchá mladší jaképaksi... (Sládek Zeyerovi 1892).

V roce 1892 vyšla již třetí sbírka mladého básníka Vysokým Antonína Sovy (1861-1913), se-zvukem „Z mého kraje“. I to byla zatížena i tato kniha: „Vy poutníci, hlubokým šimem jduci / tma-veho lesa! Rád jsem chodil s vámi, / hlas předřikavaže když zhasly, mrušel / aně v poli klid, / lesními roklí-nami, / Já za vámi jsem běžel bez ustání, / až počež koroutve lesk temnoruhy, / mív lesích zimel... Ticho valo strom, / pírovní na vřech cestou květy všudy, / Viděl jsem v duchu perníkářů boudu / kdes v lese, kolotabe vřstnu stromů, / zmatenou všava hučeb, / hři proudy! / A s přetím jsem se vždycky vrátil domů.“ (Sbírka výpisky). Celá sbírka byla posyzena epojením z notce krajiny: „Když stíny dlouhé s listy na třešou, / to vlných cest, a vše spi v lázi paměti, / je sládko bloudit, kam tě nohy nesou, / pod maderým nebem, jež tak jednoty záne / nad kra-jiny se rozprošná stěží. / A stromů skupiny a stráně srahy, / a potoky se vystřádají rychle, / i výsoy černé, točič se dráhy, / Neznámou přjedeš vsi, kde angrest voní, / Sem se zajím střeleným jdu lovcí, / a z úvoru, / kam sosny větvě klomí, / sev prachu více vlnivý řád ovi.“ (Cestou - Sběrka z mého kraje). „Je drsný horský kraj, / v něm roztroušeny se za lesy tam chroul drobné výsky, / žně pozadí léto v obzor vyběhly, / Strom zřítka v poli, / Jalovec jen, / výsky / tu na hřebenech kopci obzor střech / a pak... jsou nekonečné panské lány, / je slinté až na mlát zvědič, / běží / bíží chalup s ploty, jež čmí zprdelány, / V náklidu výšin brání temnou vodu / vědu přitlomy vřt, / říčí, stěná, / A moholáček bnyky tu vyhodou, / jež se ale z se naklona.“ (Ceskomoravské pohádky). „Když sousedé jdou vždycky v podvečer / s kosi sami domů na mohutných zádech, / jich silhouetly vřtáje se v šeru / pod nebem, jež má blinky lovy nádech, / na pasech brousky se jim kolebají, / Smích dývek zní, jež uzavřou řadu / a zřítok psí a bukot z hlukých stáj / ani rachot vozů v mírném řetném řádu, / A vřimáček, ježž opatroval děti, / že tolik se mu po těch pohled stýká, / o každém zvěřá si dáš vypověti... / A na časy se v dlouhých pruzích blyská -!“ (Věra). „Jak jsem, vše, mě vás rád, / v podvečer, vonný chod, / nad vodou když slyšel sám stín váš chvil se sem a tam.“ Ryzáři v kdes bílý hlas / nocí hlubokou se třás, / šumot mlýnských vězňůch / ve mně vobouzel starý bol. / V třídách sluka, černý bod, / bělela jen vlny vod, / a v mě duši právě tak / bloudil zlatých směrní pták.“ (Věty vřimáček mlát).

Poličské divadlo v roce 1892. Na jevišti měli mj. ochotníci Schönlankovci usazenou zřetel rybků a čestoj-zělkovci. Chudšími lidmi. Z peněz, které se od něho získaly za zaplacení představení Blumenthalova a Kálmara, přišly v Praze je trahat (S. S.) evakovali zase ve prospěch veteránů a sítěti se za zaplacených př-braných krmí, ale téma čestoj zlatých. Během ježž kněží v záti vesetského Maria Štefánky, Evstasie - jen po pravdu, v listopadu „Sáláček sládkem sešla“ a „Kombenkové“ beraněle přikázání, v prosinci pak Klepe-nova, sládkem a Romie. Nakoone si nedávám zpráva o představení, jež mělo v tom roce smad největší výnam: bylo to drama básníka Jaroslava Vrchlického „Euklanti“, uvedené už 3. dubna na oslavu jeho čtyřicetých narozenin. Drama v tom roce vřimáček vydal, breví moderního čtení, i sbírka „Věty a smí“, pozau. Nave barem šerpy, překlady Schillerova „Wiléma Tellera“ a Lope de Vega „Sedláka svým páneři“, jevišně pak byla pozau uvedena jeho díla „Netro Aretina“ a „Troji polibeni“. Do tohdy přijela v tom roce také celá řada divadla společností: Kárlava Svobody a celá řada zde představení.

Strážidlo. Pořád se ježž vědu na strážidlo i na zjevnosti ze duchů země, jak lid i věštní se dovolli i dosta-tičně bavit na ústě toho dubení lidem počty. Jako příklad můžeme uvést dvojnou událost, o níž tenkrát psal místní časopis. Můžeme si tu zprvu přečíst: „Občan S. z delního předměstí, který je vřimáček pošetlosti pro-vedl, před několika dny, opatřen řepnou hlavou, v jejížž ústech byla rozžata svíce, o oběšen, plachou, svedral v koshnici - do ní, ana vřiti se upravuje, potom vřiti z kamene své ulice - a teč v hřbitova v ruce se objevil. Kdoš byl tím postaven, podle však něčeho občaně strážidlu vřimáček by kostym stáklí a pattičně je pravi-ka“ (Lékařka, Místnímu vřimáček, z. XI, č. 14, Polička 15. říjence 1892, str. 161). Ježž náš susoud pan Kozáček vě-děl, že tím „občanem S.“ byl jakýsi pan Šlosr. Právě otec pana Kozáčka jež objevil. Ale zřejmě ježž otec pana Kozáčka nebyl o nic menším vřimáček než pan Šlosr. Chlubil se, že když „opatrovní“ sroba oř jana le-pomáček z křesky na nohu křesky ulice tím zřimáček, že je porčil do nezek z vodou. Objedne vřimáček tre-dil, že v té vodě jsou vřimáček chemická jupavky na zjevnosti pláštiky a dčkalvil jim pak tím více, čím de-le sroba ve vodě ležela. Samozřejmě neměl žádnou přípravu pro její zjevnosti.

Úspěchy sochaře Šaffa v roce 1892. 22. říjence 1892 udělil profesorský sním vřimáček akademie Vřimáček Eduarda Šaffy z Poličky (Příloha k novému 225-226) za jeho poslední práce cestovní stipendium, o častu dořviti a dořviti na dvě léta (1890-1891). Vřimáček připomínala, že „jest to nejvýš významné, i jakéžž se umělec na akademii může dořviti a jeho také nadání a půlny, mladosty ježž umělec plavce mívati si zastou-žiti“ (X, č. 15, str. 163). Šaffa pak hospodil klub mladých Slovanské Besedy ve vřimáček ve své vědu dvanácti star-ností večer na Šaffovu počest, o němž vřimáček přimáček nadějný a ostypaný referat (str. 162). Šeffa vřimáček na rozplacenou před jako objedem do Řima a celý ten vřimáček má program čiperně vřimáček vřimáček a byl tak integritní a strážid, že budi, vřimáček vřimáček neposponu vřimáček; vřimáček pro něj stákl řadu, vřimáček vřimáček vřimáček“ a „vřimáček vřimáček na dořviti řimáček dila umělcem, vřimáček“ (vřimáček vřimáček vřimáček vřimáček).

Ka cestu se Šaff vydal v 23. listopadu 1892, přes Prahu, Olomouc, Šternberk, Svatý Jan nad Morávou, Melan a Píseň, kapele na Sv. Janě, dále do Říma. Zde byl v roce 1892 trinit Šaff v Poličce.

Své stoupencům zjednal cestou za vládky na národního náměstí (podle vzpomínky Křivákové 8. 10. 18), Vraž-
dění nemluvit v Betlémi, která byla poslána na kruskouskou státní cenzuru a dnes je v majetku Československého
velkému velkání. V čemž roce vlnitě také slyší Hora a medailon s podobiznou své dívky Vědy.

Těchto domněnek stěží vystopovala stíle vývoje až do prvního otázky dělníků. Vzhledem ke své práci posílala mnohem dříve a více než
u nás, než v postulu dělníků stěží nalézá na občanskosti i v občanskosti a průmyslové
městské občanskosti Čech a Moravy. Mě jsme se tedy zmiňovali o augustiniánském
knězi **Františku Matouši Klácelovi** (str. 44, 96 a 216), který snad byl vůbec prvním dělní-
kem v naší zemi, kdo se hlouběji seznámil doznal již s naukou ze marxismu a infor-
moval o něm svou přítelkyni Boženu Němčovou („Lidy přítel přítelkyň o původu socialismu a ko-
munistů“). Klácel si právně zabýval amonkou v naší karmele - patří do těchto míst, kde svým stře-
deobčasným studiem. Navštěvoval gymnázium v Litomyšli a zachoval si ve knoží
společnosti vztah i v pozdější době. Jako kněz přispěl k prvnímu křesťanské-socialního vě-
domí zjedná dělníka neke nej odlišnosti od regionální dělníka historie. - Zároveň ovšem
nutno připomenout také o dalším knězi, který se stal závažnou úlohu zejména v přeměně děl-
nickém hnutí Moravy. Byl to kněz z polské katolické, **Matěj Procháčka** (v jeho smyslu viz str. 113).

Nedalo by nám žádnou práci domáhat se vkladových svědění z křesťanských lidí, ale někdo
by třeba namítl, že taková svědění mohou být subjektivně sestavena a Procháčkova úloha
přeceněna. Dám tedy raději slovo nad jiné porokanému marxistickému historikovi. Nechde
to nikdo jiný než sám **Zdeněk Nejedlý**, rovněž náš krajan z Litomyšle. Podle Nejedlého byl
Procháčka „člověk opravdu náboženský, který ví, jak vážná věc je náboženství, hluboká a ob-
rová, a proto často i těžká, přetěžká, pravý kříž, vložený na bedra člověka“. V jeho očích to byl pře-
těžký kříž, kdo více než jiný prokazoval celým svým životem, „že takový náboženský člo-
věk je lepší než člověk bez náboženství“ (Z.N.: M. I, str. 47). Procháčkova plná náboženská a křes-
ťanská úcta a třeptání přeměnila v něho hned od počátku pronikavě socialistickým - a nejen v
něm. Marxista Nejedlý svědčí: „Bylo vůbec velkou předností hnutí českých katolických
kněží na Moravě, že si brzo a docela opravdově začali všímat nového sociálního hnutí
v dělnictvu (...). Již r. 1843, když vypukl dělnícký nepokoj v Brně, mluveno hrdlivě mezi
tamtějškými alumnými o dělnícké otázce. A v tovaryšské škole v letech padesátých vypořádal sám **Su-
šil**. Ni kdosi se tím však nezabýval tolik, theoreticky i prakticky, jako právě **Matěj Procháčka** (...).

Největším popudem mu k tomu bylo **založení prvního Internacionály Karlem Marxem** v Londýně roku
1847. Tato velká událost ušla pražskými lidem skoro úplně, poněmáde Praha žila jen a jen svým náře-
ním vlasteneckému. Ale na Moravě, kde bylo křesťanství, si jí všimli, a nejvíce kněží, kteří byli ve státní sty-
ku s lidem (...). A tak nejen Procháčka, ale i **Šmídek** a jiní mladší všimají si odlišnosti dělnícké otázky a
socialismu velmi plně. Nejvíce však Procháčka. Ještě dnes, čteme-li jeho „**Otázku dělní-
kou**“, spic značně obšírný, v němž roku 1872 shrnul všechno to své studium sociální otázky dělnícké,
neobraníme se až podívat, co všechno Procháčka, na rozdíl od jiných našich lidí, věděl, jak znal vývoj
sociální demokracie od Londýna r. 1847 k Šimone r. 1858 a odtud k pařížské Komuně r. 1871, jak byl in-
formován o jednotlivých směrech socialistických nejen v Německu (...), ale zejména ve Francii a též v Bel-
gii, Anglii a ve Švýcarsku. Jak ohromný jest to pokrok od Klácelových „Listů o komunismu“ z r. 1849,
nejen časový, ale i věcný, až i klasický „Listy“ byly tehdy, když vyšly (...), v naší literatuře nevidanou re-
vizí“ (Zdeněk Nejedlý: 191, I. díl, 2. vydání, Olomouc, Praha 1949, str. 232-233).

Procháčka „**Otázka dělníká**“ vyšla v roce slavný kněžský dluh Hlubina na Březaně, a ne
po pádu pařížské Komuny a dříve než po potlačení známé „svatovítské“ stávkové záležitosti dělní-
ckých tůžovníků na Liberecku. Zdá se, že v době, kdy vyšla, v čase krutých vojenských diskuzí a zejména po-
stupně v jiných otázkách - do otáčených v mluvě se přivraceno do textu první číslo **Dělníckých
Listů**, jež vedl první syn chudého Hlaba. Josef Bolešlav Pecka (v též redakci stál o málo předtím smrtě-
ně namířeno vyprávěla diabolů žijícího). Je Procháčkova „Otázka dělníká“ nijak nezadostu-
ává po části, do svědění i její obnovené vydání nakladem Vzdělávacího kroužku křesťanské-socialního
výžive roku 1898. Mě před polovinou stěží začal tento kněz, „**Katolickou jednotu**“. Podle Nejedlé-

ho to byla „největší moravská organizace té doby, vedená a úplně ovládaná kněžskými školy Su-
šilovými“, která v Procháčkově duchu probouzel dělnícké uvědomění a požádala socialistně
zaměřené přednášky. **Ohlas názoru kněze Matěje Procháčky** přiměl až na Poličce.

V té době byl mezi dělnictvem na celém světě často připomínán muž, který
se narodil 8. prosince 1813 v Kerparu v Kólnu nad Rýnem a jmenoval se **Adolf
Kolping**. Jeho jméno i polské „Jitřenka“ se uvádělo uvážlivě u nás. Člá-
nek, naposledy kultury vědeckosti mírného katolického autora, „**Bohážel z chudé ro-
diny**“, dovedl nás se odtud. „Když se v mládí řemeslu obuvnickému a byl tovaryšem až do
trávicího roku svého. Jako tovaryš poznal však velkou marnost i hmotnou **bídu svých
soudruhův** (...). Bojal veliký úmysl. Umnil si, že se stane knězem. I počal jako tovaryš učiti
se latíně; ruče jeho konávaly práci obuvnickou a oči jeho hleděly do latinské mlhoviny“ (Víte-
ka Němčová: 1898, str. 228-229). Působil tu karmel, jež byl prý i kněz do svého kněž-
níka katolické škol a ze své činnosti uváděl v gymnasiu. Se stejným názvem, kdy mladý
Karel Marx (v úvodu str. 110) kapele své své „Filosofické elementární rukopisy“ (v úvodu,
str. 235), vstupoval Kolping do kněžského semináře v Kólnu nad Rýnem, kde se po vysovení stal
kaplanem. A začal vyváděval dělníky a učil se seznámenal se s tím ježek, spůsobem životem.
Kamkoli přišel, stude se znovu a znovu setkával s národním životem lidí, kdo prac-
ovali rukama a o něž se vzdělané knězy nezapomněly, snad zrovna u plodného nemanstře-
ního okovební **nad osudem „vyláčením“ a zjednatého sentimentálního směřuje s jejich tí-
žným postavením. Ve spolupráci se s nimi mladými dělníky začal připravovat a zakládat
po celém Německu **dělnícké spolky**, jejichž cílem bylo přesadit zlepšení sociálních podmí-
nek nejubožějších vrstev. V Německu se tak tyto spolky začaly šířit po celé Evropě. V jejich
programu bylo všecko lepší, než bylo v tehdejší buržoazní společnosti, iniciativou
však tentižní mladěže již přímo od dělníků, zejména v této oblasti je první křesťanský
kněz: uš proto se do nich promítal značek svatovítské pokorné života těchto lidí a
jejich vlastní zkušeností. Kolping hleděl **probuzet u dělníků třídni vědomí a zájem o společ-
nou věc a poskytnout jim ovšem v rámci svatovítské činnosti těchto spolků co největší
vzdělání včetně opravdového poznání o nich vztahem k životu, jež jim jejich situace měly co přede-
st.****

Dělnícké hnutí zatím nalézalo na síle. Ve dnech 5. až 6. dubna 1874 se v Neudorfu
užší kataránský sjed celoroční dělnícké strany, kterého se tehdy účastnilo deset čes-
kých debátů. A 7. dubna 1874 dlelo v Praze Brno, kde v ustanovení sjednutí Českoslovan-
ské socialistické demokratické strany dělnícké. Ten příjel program, vypracovaný ze známého
programu gottajského, byly vše již vypracovaný podle konfessního Marxova a Engelského.
Byly stanovena se zde zásady: „**Šlápné povinnosti bez práv, žádná práva bez povinností**“. Sjed-
ce dležaderal všeobecné a klasické práva, úplné svobody tisku, spolčování a shromáždě-
vání, zřízení „obranu lidu“ místo dvůrního vyprávě, ale také učitelni církev od státu a pro-
hlášení náboženství za všeobecnou. Ve výkladu těchto požadavků nedešlo ovšem v ob-
šerě o křesťanskými důvody, a tak křesťanské-socialní hnutí dlel mluvit o svém
vlastní skupiny a spolky a rovněž **katolického života se zúčastnilo svatovítské**.

1. května 1890 vydala socialistická demokracie nadšené povolání k Brno mu máji.
„**Duch nový ovládl svět, začalo se na nejvyšším stupni prosvětlovat. Duch nový ovládl miliony
zasmušilých tváří** (...). Chceme být spokojeni a šťastni a probuzíme se po potřebách a potře-
bách svých. Chceme, by omi rodná země, k níž nás mluví, řek i země víže, byla skutečným rájem ná-
ším. (...) Dělnictvo na památku své svornosti bude světit 1. máj, den, na který padá své přídav-
ky v ústavu celému světu (...). My rovněž vydechujeme a práv zbavených, reklamujeme hnutí pře-
va své lidské, říšské povinnosti naší jest blaho dětkám, blaho dětí zaručiti! Jednadesát počet
procent všeho obyvatelstva žije na brány spravedlnosti, nuže otevřete! (...) Víteji námi, ty první má-
jí!“ (Zdeněk Nejedlý: 191, I. díl, 2. vydání, Olomouc, Praha 1949, str. 253, 189).

V témž roce 1890 vydal také papež **Lev XIII.** v šesti encykliku „**Rerum novarum**“,
v níž se zabýval **dělníckou otázkou** (v úvodu, str. 245). Zřejmě v ní byl vypracován požadavek
spravedlivého odměňování práce a vyřízení podmínek pro důstojný život dělníků po státní
hmotné, společenské, kulturní i duchovní (AAS 23: 643, 664). Nerespektování dělníckých práv
je podle **Leva XIII.** v prímém rozporu s křesťanskou morálkou a s duchem evangelia. Někdy říče světil žemi
všem lidem bez ohledu a věčné formy své i lidem spavnalosti podílel zásluhy lásky. Kdo zhoruje
dělníka nebo svatovítské činnosti, jež má vřadit dělníckých práva, ten mu ve svědění upíná i nezadostu-
ování svého, jež přišel každému lidem na svou a je zrovna s vlastním státním jedná-
keli třídni činnosti (AAS 23: 643-646).

Polička je městečko jakoby odložené od světa, které nikdy nebylo pří-
liš bohaté na průmysl. Koncem devatenáctého století mělo **přivovar, Votičkovu
strojnickou továrnu, malou Bouzarovu sárkárnu, Blažkovu výrobu krycí lepenky,**

čít: „Zbožný kůr literácký, nejstarší to (...) sbor v Poličce, oslavil panátný den své patronky svaté Panny Kateřiny dne 25. listopadu obvyklým způsobem. Členové činní i přispívající sdělili se o 9 hodině ranní zprávaně měe svatě v chrámu páně svatého Jakuba, která sloužena byla důstojným panem P. **františkem Droňákem**“ (Lidová M. 1892, 2. 23. str. 268). Píše se rovněž ještě „smutečnou mše za zemřelé spolubyvatelny v kostele sv. Michaela Anhelanděla.“

V roce 1892 složil Antonín Droňák v New Yorku „*Deum*“ (op. 43) a dozorčí čestokrálovnu v osi Měsí-dur (op. 26) z roku 1887 (s. 153, 155) - 34. května téhož roku se narodil v Poličce u Pfar-
Lidová M. 1892, 2. 23. str. 268). Píše se rovněž ještě „smutečnou mše za zemřelé spolubyvatelny v kostele sv. Michaela Anhelanděla.“

Julius Zeyer Běl v to době smutněsky v jihovýchoděh Todiánělo, v imnu polovému pínatí Zeno-
vosti Praxestrykému, zmodránu pod pseudonymem „Miriam“, téždy psal: „Žde u nás je smutno a ve mně
je smutno též. Lidé, kteří mě mají rádi, mě jak vymítají: a kolem mne se dělá pomalu poušť.“ (S. 2. 1892, Křepo-
deze 12. o potulný spíravěti, *Madama Tula*, str. 116). Byl se do „Smutek v kaveně“ naposledy psal: „Kaf-
tina a na vnuze se v „Hříb spítaly do žele (čarilni str. 119). „Jsmo zde pohřbeni v smrti (-). Smi se to překláse
a doze odletje někam do modra a těka po krásných vzpomínkách jako motýl po květech. Žde se mi, že neal-
že j Slovák být s osobami, a kterými by navždy býti chtěl, že je mu pak ještě nejděle býti v poušti sam“ (čarilni,
str. 114). Zkřátižli doposce po žele v křátiže. Ale i ve své smutě se seznamoval s doberými pro-
jekty revolučního řešení sociální stácky, jež jako cílem bylo odstranění hmotné bdy: „Ale to není
že být přece jen cíl dověčenstva, aby se vezejší státek rozdělil spravedlivě. To může být prostředek k vy-
voji, ale ne cílem konečným. To nemůže ještě býti ideál, až to bude stupeň k jeho činnu. Lidstvo se pře-
bírá jen do chem. Odstranění bdy a násilí se pouze uliev. To je uliev nastane snad teprve pochod jeho
k nímu vývojem. A že aktuálně se vyskytje významně ted“ v tom okamžiku, kdy ty stácky společenské
tak hrozivě a ukrutně vystupuj v křiv, zdi se mi více než náhodou.“ (čarilni str. 144-145).

Vycházela zrovna poslední část jeho cyklu epických básní „Z letopisť lásky“. Už čoví,
zavoucí s novými „Jan Maria Plojar“ (bylo v „Společně“ žide vyřizová jedna z mší (str. 94) a
zavoucí „Gabriel de Espinosa“ žeznála téhož večer: „Pouť dokona. Zase na sever/zpět vrátil jsem
se z končin slunokřehých; ty ležíš nyní za mnou daleko, jak moje mládí. Avšak netesním, / vždyč plná
vzpomínek je duše má, / jak na světě těn jsi, tak na jasnu / tu nívu mladosti. Nuž, netesním, / Hříb
poutníckou jsem těbe postavil / v kout své své a s něhou shledání / na luku hleď, / lež, na vody,
v bráň dávné těba vlyši, / po které / vždy v dálk toužím. Věru, zdi se mi, / že zrak mi vlnie, / medvěť tu-
šení, / že doba blízká, / kdy se rozloučím / s tím krajem navždy, / jenž mi drahým byl, / se ve mě oz-
vá jak vzdálený / zvuk zvonu, / který mhou večerní / se nese tesklivě. Já p'jdu tam, / kam všechna
pokolení odešla, / a lesy budu dále v slunci smít, / a vody držim v lesu blýž hvězd... / Já budu pra-
chem. Kdo si vzpomene, / že byl jsem zde? / Mých přátel zřítlnula / a někdy dlouhá řada. Odpadli, / Věk
přec mi ještě věrných zůstalo a bud' jim za to dik / Ty, sestro má, / jsi z nejvěrnějšich / Zaplať ti to Bůh!
Ty pláčš, když se loučím, / vítáš mě, / když vracím se, a / vuje myšlenky / mě provázejí všemi cestami. / A / ve-
to ku bu odpovídáš si / já, / který dávno nemám domov, / a / zapomínám na to vše. / Za tři zvoním a
zdi se mi, / když těbe stým, že zas doma / jsem / v té době zapadl. Co společných / my spolu máme dra-
hých vzpomínek! / My tolik smáli se a plakali / v těch prošlých dnech, / jež nyní jsou jak sen... / ...

Báseň „Gabriel de Espinosa“ napsal Zeyer své sestře Heleně Jungfeldové. Můžeme si dnes
už jen představit, a jakou asi nadšou bral její nový výřek poličský lékař František Bazoni, kte-
rý se s ním znal z počátku na Vysočině, kam bránské dopisoval se spjím přítelům Sládkem!

Na českomoravské vysočině, v týchž březích narosený, dopisoval mezitím p'žší dí-
stojný pokračovatel Julia Zeyera, **Václav Jevaný** (v leto moci viz str. 237 a 238). V ro-
ce, o němž hovoříme, zanechalví již nepospělých nominá a opovstl prou. U listu své přítelkyňi
Anně Pammové vysvětlil, že mnohem více lze vyřadit verši, nežť jimi postupuje, / hudba, to
jenmá průvodkyně a kouzelnice nálad“ (8. 10. 1892). Tehdy také již psal do redakce Nivy básně „**Chví-
la samoty**“, „**Smutek západu**“ a „**Modlitba večerní**“. Ve zvláštním listu sdělil nedobru
františku Roháčskému, že jeho pseudonym je „**V. J. Danšovsky**“ a pod tímto pseudonymem mají být
napsány všechny básně jeho. Listek se však opozdil, redakce jej do uzávkový nedobru a tak Roháček
vymyslel sám pro tyto tři básně jiný pseudonym: „**Otokar Březina**“. Když verše vyšly
(Niva, n. III., 2. 16. prosince 1892), Václav Jevaný se pohašil: „Březina? Ale to zní přímo směšně!“
Pseudonym se však ujal a brzy již užíval s ov sův. Tak vstoupil do literatury s označe-
ním, jež se mu vžilce udrželo - nejvěstěšský básník doby symbolismu, Otokar Březina.

„**Chvíla samoty**“: „Má samota, dnes tebe písní slavím! / Jsi záhonem, v němž květy nálad
rostou, / z nichž mnohá parfumem mě omamuje žlavlým / a mnohá dechem luk a lesů vlní proutou. //

Jsi hářemem, / llnou po koberech / kde s jarnu vášni chodím nozí dlouhou, / a moe myšlenky jak košary v dářebých špa-
cích / a s vůní na řadrech se pro mne chvějí touhou. // Jsi jako brou, / jenž tužab ostří brousi, / a ložem jsi, / kde s mojí duš
čřímím; / z tvých rukou naděje jak kadidlo se trouš / na dří životě, / kde rozplynou se / dnyem. // Jsi kořen léčivý, / jenž
rány hojí, / jsi zbrojník, / v níž / leska špy chystá, / jsi stavem / kálavským, / kde duch / ka přiši svojí, / a řekou / znavených,
kde proudí / voda čistá. // Jsi pralesem, / kam / lidských / bojů / věrní / zní / z dálek / zesláble / jak / bzučí / muš; / v / tvém
klínu / Kristus / počal / dílo / vykoupení, / a / svatým / mystikům / jsi / modlitbu / duš. // Jsi / jako / hora, / jež / se / kvějí
vzplod / nad / nízký / výpar / plný / zemské / tíže; / kdo / bydlí / v / sídle / tvém, / ten / zemi / zapomíná, / je / dále / od / lidí, / však / v / Boha / je / blíže. //

„**Smutek západu**“: „Když slunce západní se chvělo na stromech / a v kmenech hořelo jak červenavá rez, / ve vlní
jehličí / když / spjval / trávy / dech / a / zrakem / kovovým / když / hmyzem / bučel / les, / když / houštin / závvoji / si / v / tvě / hrd, / jehličá / se-
tenou / když / rudý / šal / se / lem; / tu / špy / paprsků, / z / nichž / každý / měl / plá, / jak / čerkou / broušenou / svou / duš / sebral / jsem. // Bor
černý / v / pozadí, / sloup / z / uhlí / každý / kmen, / spáde / tmavých / zelení, / jež / polichy / tmou, / a / v / větr / skořicích, / kde / nově / znal / den, / jak
aurový / prach / by / padal / nade / mnou, / vše, / zrak / co / bleskem / jal, / i / keře, / houš, / a / strom, / a / trávu / hořící, / jež / plomienla / zem, / les, / bln-
kyt, / paseku, / zář, / barev / tón / a / lom, / jak / v / plátno / napjate / svou / duš / vkročil / jsem. // Věk / slunce / klekalo / a / ohně / rudý / mech /
do / černa / otvřel / i / pružné / stonky / trav, / a / v / světla / vodopád, / vin / jas / a / zář / a / šleh, / přes / obzor / přelil / se / jak / přes / ohromný / spav. /
Tu / smutek / západu, / jež / z / mokrých / dyh / par, / nad / zemi / zblženou / když / zapřádal / se / něm, / jak / vůni / opjovou, / z / níž
voní / noc / a / zmar, / ve / flakon / z / křístálu, / v / svou / duš / zavřel / jsem. //”

„**Modlitba večerní**“: „Ó smrti živých těl, / jež / noc / se / stává / dnem, / svou / stávu / tajemnou / lej / moji / touhou
krev, / svou / mlhobou / smrtelnou / mne / spojje / v / níž / mám, / je / měkká / náruč / tvá / jak / bílé / lokty / děv, / Ty / vůni / zadržá / z / níž
voní / jiný / svět, / můj / zemský / život / zřaj / a / nadpozemský / zvlá / a / proseb / žár / a / šleh, / jež / spojuje / m / net, / a / v / bráň / rudý / plá,
mi / v / duš / žít / a / spít! // V / svých / oč / tmavou / světlinu / se, / svatá, / stvily, / lej / nový / olej / v / ni / zapal / poznání, / ať / zrak / paprskem
zřím / na / tisíc / mil / v / šer / mářských / pralesí / a / v / jší / rozplav; / jak / křesťal / s / krystalem / se / skládá / v / úně / skal, / jak / květy / plstivem
se / prýsá / barev / jas, / jak / život / vabouze / se, / jež / v / úně / hmoty / spal, / v / bytosti / nekonečný / květ / a / vír / a / loz. // A / sílu / zřjženou
muj / obřel / lidský / sluch, / ať / v / resonanční / nástroj / se / mi / promění, / jímž / přeřevání / šav / a / varštu / svyřtých / rak / hudby / tajemně
ať / slyším / vlnění, / ať / čím / rostlin / puls / i / hudbu / hvězdných / dráh, / paprsků / světla / lom / a / v / zduchu / zá / stum, / mojí / těl / bly
let / a / duš / hubičkách, / myšlenek / tajný / zvuk / a / zápas, / vír / a / tlum. // Od / mojí / myšlenky / odpoutá / zemskou / tě, / ať / světla / rybností
prostorem / šlehá / v / let, / nad / moř / zelenou / a / křístal /ovou / říš, / v / hloub / sopek / vyhaselých / i / v / země. // Žhavý / střed, / v / noc / věčnou,
propoutá / ať / bleskem / zaletím, / kde / z / zář / údel / ohnivých / se / žhavý / tryskávar, / do / jeskyn / pláčících, / jež / slzy / stáde / tím / v / sen-
tu / hnou / kamenný / pod / baldachý / tvár. // A / v / točen / dlouhou / noc, / kde / věrní / led / a / snh / na / skalách / křístálu / polární / zář / plá, /
i / v / jhu / smavý / kraj, / kde / odáisek / smích / v / zahradách / sulfátů / jak / hudba / víř / a / v / lá, / nad / věnu / národu / a / pouš / němý / stesk, /
kde / rytmem / zesláblým / umírá / žní / tep, / nad / černé / pralesy / a / horokých / stě / lesk, / nad / zelen / přelín / a / záduš / ovou / step. //
Ať / všecko / obsáhnu, / všech / cíle / dráh / a / cest, / co / vidím / žít / a / mřít / a / růst / a / kvést / a / zřít, / síl / živých / věčný / kruh, / jež /
konstela / ce / hvězd / v / své / síti / navléká / a / řídí / vzlet / a / pád, / jež / trpí / v / duš / nám / a / voní / blín / a / medrý / m / píamem / nad
báží / mo / se / shon / ať / douškem / jediným, / já / z / úmí / opiji / na / březích / věčnosti / se / rínen / tajemství. // V / mě / tělo / pronikni
a / v / každý / nerv / a / sval / se / z / tajných / zdrojů / svých / mi / rozle / balzámem, / jak / léta / vytrvsní / a / hoř / a / teč / a / pa / v / rozkoš / šle-
ně / vnápl / uží / neznámém, / ať / smolnou / pochodní / žádost / žhavý / dech / na / popel / dohř / tajemným / dým / trý, / za
dění / v / čelo / mě / a / usouší / mne / nech / v / sen / věčný, / poslední, / z / něhož / se / nevrátím. //” (Niva, n. III., 2. 16. 12. 1892).

Z dopisu, zastávaného tehdy přítelům Bauesovi, vyzkoumáme, že mezi oběma básními v úvodu si vzájemně
na začátku snad nejvíce „Smutek západu“, o němž uvedl, že se mu tady „podařilo chytit“ (slovo „chytit“ ná-
leží k němu několika státních a melancolických) („Janů z letosních prázdnin, kdy jsem se dělal na usna-
jímho lesa prázdnin“) nezapomenuté ne snímání kuzelo postelích myšlenek, dějící se v pravdě o samotě“ (21. 2. 93).
Do své první státní básně z nich nakonec začal psát, „Modlitbu večerní“.

Te tedy byly první tři básně vůbec, pod nimiž se objevilo dosud zcela neznámé jméno: Otokar Břez-
zina. Znamená nové i nezvyklé a v literárnímělu smutně vlnivěly nemalou pozornost. Tímž v nich za-
zřel i sám tento kraj, v němž my žijeme a jímž jsme poznamenáni. Pod dohledem Březiny
imaginace se proměnila celá Vysočina. Spatřila jsme ji jakoby v gotické katedrále, jež je
střála vše dozrakých věcech. Že nad slunce, umrá vždy tak tajemný a nevyřtovaný, byl zde pře-
taven v kov zvěných veršů. Ježto slova nechtěla být tak nezáživá a smělá, aby do sebe
uměnila z mocného zářítka brze zblýtlatý, co jim až doved uměnila. Veděla, že takové nechtě-
nosti by bylo násilím, v ježto stiska by se celá ta chvějící atmosféra proměnila v nic. Zračily
však její odlesk, tajemství zůstalo tajemství a všecky ty kopce, skály, borové, lesy a houštiny,
dostaly magický přísvit, v němž se proměly do prachu hvězd a celý vesmír jim odpovídal ozvěnu.
A mlácly básník, opojený tak náhlým rozpoznáním kosmické jednoty všech věcí viděných i nevi-
děných, celý se rozhořel vů sílu touhy a žhavého temperamentu svého náku. Každou další slokou
veršovala jeho extáze, ty verše mají mohutnou gradaci, pojímají do sebe postupně všechny skuteč-
nosti kosmu a s nimi všemi pradá se spjle až v spájeví smrti, stěna v stědu promění a za jež
trnou Nicoty se teprve v plně své velikosti zjeví Bůh a nový ráj.

Nežte o básníku Březinovi nepsat na těchto místech. Vůdít do své náruče pojál Vysočinu
celou i s tím našim Poličskem. Věchře sá / tady nežil, jeho verše sem záhy doletly a naučily nás
vidět i náš vlastní rodný kraj jeho očima. Všechnu bídu našich kopek, ozvěny posvěcovannu
vykupující zvěš Kristusovu, zřadnotil jeho odvážný pohled do osřtující záře tajemný bolesti.
A jako dávný křesťan, abemského chůmí a všech ostatních světů, položil jsme ji je-

řem až do roku 1938. Často jezdil do Bystrého za zeměním Vedřejem. Předává četné literární informace spisovatelce Tereze Novákové a spolupracoval s ní na osnově románu „Na Librově gruntě“. Byl blízkým osobním přítelem mého dědečka Gustava Kleina, často jej navštěvoval, a tu se ho hodiny dovodl povídat vyprávět, že včelám nechtěl pracovat, nastavené nebe se účastnily zejména rozhořčením. Zejména čtí se nemohly nikdy nabídnout jako příbuzní a vyprávěl mi, že až do dospělosti, ale také pak ušil Cupal si svůj podíl dědičiny připravil, nepopírá, že zase on stáhl ve svém ordináři pročitání; říkal o něm, že jsou vzrascem „tristitě židovské moudrosti“ a naprosto světlé, zraje doba jiné, než jako se povídají na výsočině. A přece při obou vyprávěních má vzpruha něco společného: znamená těžkého života a trpkých zkušeností, a když v nízkých polích.

O charakteru zdejšího domorodého lidu, zejména v vesni Polička, Cupal napsal: „Každý vroucá mě ku tvrdě hroudě rodině země, která mu sužuje chudou výživu, a za štěstí pokládá, má-li aspoň kousek svého polečka, které obdělává s podivuhodnou vytrvalostí. Lid s těžkým srdcem a jen s nedostatkem výživy opouští svůj chudý kraj rodny. Než v cizině nepřestane po druhé domovně toužit, a mnohdy snaží se dle sí svých jí připětí, když nalehavé potřeby vřstenecké volají o pomoc. (...) Lid je myslí zbožné, ale hloubavé, a tuhy ve svém náboženském přesvědčení.“ (Město; vydání 1908, str. 30).

Když Jan Alois Cupal v předtí uvedl, napsal v něm v dubnu 1908 profesora Jan Žitko, že „při veškeré své svobodomyslnosti vybral básně trvalé ceny“. A my omi s velkým časovým odstupem nelze ne těmto věm uplatnit se i při pravdivosti a správnosti. I když mnohé Cupalovy práce z dějinnosti nesou v sobě nudy spíše přehlednosti a jen pověsť zpravených povídek školní nudy než dostatečně sdělných a fundovaně zpracovaných chudí historických, zastávaly se pravdy o to značně málo o populární věci města a probudily zvýšený zájem veřejnosti o jeho minulost. (Takové povídky je například jako poslední díl „Bohů, jež paměti a vyprávění umění, které vyjde roku 1938 následkem Janův a jeho včel). Hlavní váha Cupalovy činnosti na vlivu Polička vlněním - jak jsem již naznačil - zcela jinde a zachycuje výsledky jeho obrovské činnosti sběratelské v oblasti lidové slovesné tvorby. Jsou rozhořčené v náde jeho darování státi a článků je autentických zejména nezmanitých vyprávění, publikovaných převážně časopisecky a někdy stručně narytlaných. Mnoho z lidových povídek, domůvých v ústním předání ještě před koncem uplynulého století, získalo náhodou začleněním pouze záznamy Jana Aloise Cupala; jiné sebral, soustředil a publikoval ze starších napsaných záznamů, jak se s nimi setkal při průběhu ordinace a novinových namik a vno dnůvých zápisů starých venkovských písmáků. V knižních vydáních neváhal sjednotit měti - samostatně tedy s přesným nordením pramenem - ani záznamy jiných sběratelů z Poličky, jako Frída Michala Hájka nebo Aloise Jiráska. Jako žen byla nomáti; nejeden viděný námět z ní vřstěl i autor nejnovějších knih pohádek a pověstí z Poličky a celá čtrnáctiletá výměna; insnik Miloslav Bureš.

Cupalův zeť, poličský lékař Karel Dudek, předtí tvůzím způsobem navázal spíše na pokusy svého tchána o dějepisné zmapování Poličky a svých „Dějinnami královského věrného města Poličky“ s pomůckou Polička katolická (Poličky, ondy a záležitosti města a) po několika státi; z roku 1940 pozvedl tyto snahy (a Cupala, ještě v podstatě vřstěti) na úroveň zodpovědné, poučené a odborně fundované práce historiografické.

Do Poličky měl zmínit přijet královéhradecký biskup Karel Brynnych.

Věru se o tom domnělo a nejvíce starosti měla samostatně městská rada. Že o to, už zať se při biskupem nevěle, co nejrepresentativněji. Kde ale na to vzít tolik peněz? O tom, co se tehdy vyprávělo a jakým způsobem o tom lidé vřstěti, udrželo se ještě dlouho místní pověsti, které pak bylo i zaznamenáno a zapsáno několik desetilet předtí nám o něm přinesla spíše „Jitřenka“: „Před vřstěti se v městské radě mnoho debatovalo o uvítání pro i proti, aby tamce nestálo - a když debata byla velmi ostrá, dosud žijící člen rady při pravil: „Zmyslím, že by bylo nejvíce postavit starobánu a na ni ponést pana pukmistra. Moe by to nestálo, pan biskup by byl překmpen a obec by z toho měla užitek.“ (Jitřenka, IV, č. 23, vydání listopadu 1936, str. 379).

Konečně biskup se svým doprovodem přijel do městčka a velká sláva byla při příchodu: srovnostněleci páli svíce, o to šest, hřstěti se uniformy zvoní a mlčky a městská kapela už jen jen čekala na pokyn oblíbeného kapelníka Frída Preisslera, o kterém jsme tedy v poličských souvislostech psali ve vřstěti. O tom, co z toho povstalo a jak si náhodou zabránila s biskupem jménem „Karel“, vyprávět se noměť jeden místní žent, také ten mím zachovala „Jitřenka“:

„Při vřstěti Jeho Milosti pana biskupa Karla Brynnyha stala se starému panu Preisslerovi ve vřstěti hudby nemilá vě. Věd na náměstí přívod s popula-

ním tehdy pochodem: „Boj, Karličko, na sandičko.“ (Jitřenka, IV, str. 379). Vřstěti se při tenkrát pan biskup velmi podivoval, že se tedy na něho lidé usmívají lépe a veselji než jinde.

Vřstěti se o mladém sympatickém kaplanu Františku Knappovi, jeho proto- lns se nám začlenila na známé skupině fotografií Svatojosefské jednoty. Nejvíce si rozuměl a sdělně kluky a nejednou byl přistěžen, jak s nimi hraje házenou či football. Jednou si vřstěti před kostelem přímo proti barokovým okenním vitrážím, a tak jim sebral míč. Když pak nastíli při míči vřstěti před oběťpováním do rukou kalich, ministranti se tvářili, jako by s tím neměli nic společného. Zastěpal tedy: „Naly!“ Ministranti s komit- kom stál, jako by se ho to netýkalo. „Na tak přece naly!“ Tím veť se chlapec usmál na zmu- mean, že mu dobře rozumí, uklopil vřstěti svou komůrku ještě pevněji, naklonil se ke knězi a šeptem spiklenecky přemaměl: „Naly - ale až mi vrátíte míč.“ (Město Jitřenky, č. 23)

Běti se, že vřstěti tři historicky pocházejí přímo od pramene. Vyprávěl je totiž bratr kaplana Jana Voldmka, státiho předsedy Svatojosefské jednoty.

--- Komitost poličských vřstěti - zejména ve vřstěti tvůzti - noměť čtí pro- vět trpkých vzpomínek, vyvolaných zejména vřstěti vřstěti vřstěti hry na Velké a Vazetoně, v ně se poličského nedostatečným pojmy nemilí ani tak sdělně vřstěti, jako spíše něco, co se polička, „čtrnáctým novým řstěti“ se známé Andersonovy poličky. Vřstěti vě chvěti to hrad celá kotičkem list, v diváku se přebývá xus onoblo, nemilého děje. Z dávná, spiklenecky posukuje po druhých, si to také pohledil, ale vřstěti k tomu mlčí a hrají dal stroj. Jestliže vřstěti v tomto případě pro- vět sami místní knězi zachovali vzpomínka na Preisslerovo „faux pas“, rozpuštěti název vřstěti pompu biskupova horského uvítání v městčku, a jestliže se dokonce právě oni postarali o její noryšeni, pak to může znamenat jediné toli, že „Jejich Bůh“ má legace rád a jeho autorita je je skutečná. Vřstěti pravá věstěti je jako, hřstěti ka králově, která nřstěti vřstěti nepravě a vřstěti, aby tím více vřstěti pravě, vřstěti ní a podstatně. Vřstěti srovnal, že i Bůh lze podrobti vřstěti: co se nřstěti, jsou falešně a porušené předstáti obrazy Bůha; se zůstane a vřstěti vřstěti vřstěti, je Bůh.

Ami v tomto případě neměla být, nřstěti vřstěti polička“ zachována biskupovo auto- nitivě biskupa Karla Brynnyha - totiž to, co v této autoritě nebylo závislé na vřstěti polička. Hřstěti se molla pouze vřstěti místní komitost. Také vřstěti při oběti přijal vřstěti Knapp komitost, protože vřstěti mu byla něčím tak opravdovým, že směl každou veselost. Četpět vřstěti a při domůvých jeho obsahu a vřstěti nadstěti důsledky jejího působení v vřstěti nemají jej přivádět někdy až přímo k rozpuštění katolické nezávanosti?

Opravdová a čistá víra dovedla tedy být veselím lékem dokonce i proti maloměstskosti.

Polička odlišně tomu bylo v některých jiných vřstěti místního obyvatelstva - zejména vřstěti, kde znamenat vřstěti se nějak zřstěti nebo vřstěti se vřstěti vřstěti a celko- vřstěti atmosférou, a ně se vřstěti vřstěti a státi se vřstěti vřstěti v vřstěti vřstěti. Slavnosti tu byly slavné a vážné; hodně se mluvilo o svatých citech národa a svábem jeho nadšení. Sokolové pochodovali městčkem, volali „mazda“, a vřstěti: to jejich volání bylo svábem. Horovali vřstěti slavy pro vlast a sumo horování jim bylo svábem. Pro- klamovali nenávist v vřstěti nepřítelům, v Německu, Řstěti a katolickému Řstěti, a vřstěti to nenávist byla svábem. Vřstěti bylo znesvěcením, pockybnost urážkou. Kdo se tu něčeho do- mohl a jezdil pověst byla bezuhonná nebo aspoň penězi vyšperkovaná, ten vsutku byl, osob- nosti vřstěti v okruhu několika kilometrů (Sokolové, Čechomete, vyd. 22. 1933, I, str. 10), a protože těch několik kilometrů zmanělo pro většinu zdejších lidí vlastně celý svět, státi se tak- ový vřstěti postavou přímo mytickou. Nebylo radno nřstěti s někým vřstěti. Byť nevřstěti- oíl na vřstěti, měi úctu vřstěti vřstěti vřstěti. Byť měl gupek jako sud, hřstěti v ochotnickém dvarade první mládežky. Byť nřstěti, jak se u purky nřstěti vřstěti hřstěti mi dát aspoň nějakou svábem u ostrostěti. Byť nřstěti uřstěti ořstěti ani v kamcích, nosil tu nejporád- nejší kasátskou uniformu. Byť měl hlasy jakkoli prázdny a bez jediného nápadu, před- státi se místní intelektuace se mu klaněti až po pas a státi na něho vřstěti ořstěti. A přece to nebyl špatný svět, krajnosti nebeské i satanské byly z tohoto světa vymazány, a tak se vlastně nelze na nic a na nikoho hřstěti. Těm lidčkům se lze usmívat, nikoli však posmívat. Vřstěti hodoty se jim měily v vřstěti slava: hřstěti o lidce, ale vřstěti začínali být spíše hřstěti: měi „světu nenávist“, ale tu nenávist už nebyla skutečná; pro i práci dělali už z purky pockybnosti samé kompromisy i s těmi svábem „odělymi nepříteli“. Nejedn z pá- nů radních, majitelů reatit nebo sokolových vřstěti v vřstěti vřstěti a s dávným perem na čepici mohl být vlastně svým způsobem hodinou docela bolestným, až přímo tragickým - a to někdy bez ironie. Jejich tragika vřstěti byla vřstěti vřstěti, než vřstěti ořstěti si připokřtiti. Také oni vlastně hřstěti „vřstěti“, ale buď už měli křstěti dávná přistěti nebo si je hřstěti po šramkovsku odlokli o příliž těsně mřstěti svých pozlacených klíčec - a tak si našli v tom

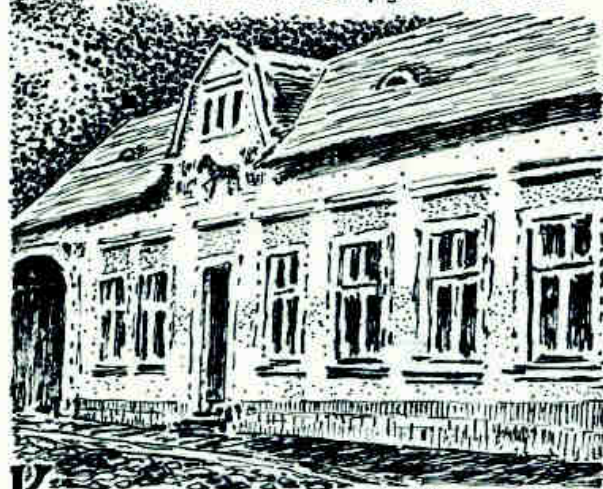
...maládom 6000 sl. studovna" (1891, s. 163). V roce 1883 dal Tohčák přistavit se kostelníci, v kostele
 zbudovat galerii a přidat zvonky a nové varhany. - B náh přišel do storu kazatel Antonín
 Londr (1893-1907), Jan Koleč (1908-1923), francouzský Roztočil a další. Na helvetské církevní škole pře-
 bílí učitelé Jan Mašlá, Ant. Dobias (1931-1922), francouzský ženatý, Adolf Svanda a někteří jiní. V roce 1870 se
 církevní škola změnila ve školu občanskou. - Určitě nejvýznamnější osobou, kterou dal jimramov-
 ský evangelický sbor česně literaturě, byl theolog a spisovatel **Jan Karafiát** (1846
 -1929), autor slavných »Broučků«. Narodil se roku 1846 v Jimramově, či - jak sám nři-
 mal - v Imramově. Bo ojele taměti napsal: » Rád vám věřím, že se vám vaše rodiště právě tak
 líbí jako mně mě, ale nevěřím, že jste spatřili světlo světa v koutěčku právě tak krásném, leda
 byste se byli narodili v Imramově. Ostabně, abyste se přičuštěli, můžete se jít podívat. (...) Sliby
 jsem nebyl, spíš slabý, ale zdravý, a teď jsem dělal ten čistý silný vzduch v té krásné krajině
 se vši tou vlnou, kterou tam zvončala celá ta imramovská minulost. (...) Veliká to byla milost,
 že jsem byl z deseti dětí devátý, a často říkáš: kdo by o nás bylo bývalo jen šest nebo osm dě-
 tí, sám, kdyby se maminka jako rodina byla nevdala podruhé, je byhli zde nebyl a tohle byhli napsal.
 (...) O mnoho jsem já v Imramově užil vyraženi, a to takového čistého vyžatého vyraženi, v lese a
 v poli a na lukách a v řece a v potocích! Já vám žehnám, vy zelené stráně a strmé svahy i prudí
 proudové, a děkuji Pánu Bohu. Všecko by bylo jiné, i ti řádkové, které tuto píš, kdybyhli byl ten-
 vát v Imramově nezávil i tolik a takového vyraženi. (...) Bylo už za mládí v Imra-
 mově píše tak krásně jako dnes a nám se tam velmi velice líbilo, ale ne proto, že je tam tak
 krásně, nýbrž proto, že jsme tam byli doma, jako se každému dítěti doma u rodičů velice
 líbí. » Do jeho vzpomínce patří i » Závěť dětské pozorování svatojánské mušle; kdyby se o nich
 tedy na Poličsku vyprávělo, že se hořky našimi evangelickými, na cestu do jejich sídla oděti.
 A kdyby i poslední je zahledal na ojele poutěch vzdálenými kraji, vždy zmocni se mu vybra-
 vna přelstivá domova. V letech 1870 až 1871 byl vikářem farnosti Světlá v Králověčelkě, po-
 tom kazatelem v Roudnici, ale o přázdminách mohl jezdit do Královce. Jednou na cestě
 z Tečce do Božíhoje poznal malého chlapce, » velký rej a shon šelajících broučků » a tu jej
 doprospadlo, že by o nich měl napsat mušle, která by v sobě měla všechnu krásu jeho ro-
 diště a byla plná evangelické představy a upřímnosti. 13. září 1873 - znovu na přázdminách
 v Králověčelce pod Řepem - konečně našel a začal psát: » Slunko bylo u samého západu a sra-
 tajáci broučci svátali. ... Od přitáho roku 1874 byl duchovním správcem na evangelickém učitel-
 ském semináři v Čáslavi. Večer co večer četl, až chovaní usnou, a hledal si pro sebe světlé
 pověsti aspoň pět hodin, aby na čtení měl malý nář, » se spjí hodiny a pět přibíh, kte-
 ry byhli v mysli už dávno dovozen. Právě tam napsal už psal zase doma, v Imramově.
 Když jeho maminka přišla nahližet do nehotového rukopisu, hned v něm nepoznala
 » broučky » jimramovské smutnosti » a zářivý ze světelného dětství na Poličsku. J těch deset
 dětí, z nichž on sám byl devátý, se tu objavo. Více i o tom se zmínil ve svých » Pamětech »:
 » Broučky » maminka vždycky ráda četla, a některým potřebnostem v nich ona lépe rozuměla
 než jiní. Bylo nás dětí deset, sedm dívek a tři chlapi, Marie pak byla » na jedou mušku chromá,
 běhala však přece dost. Vída, rekla maminka hned při prvním čtení, oni jich také měli deset, sedm a
 tři, a jedna z nich také pokulhávala, běhala však přece dost. - I nejeden obrát a způsob mluvení
 v Broučcích » je vlastně maminičin. Nebo když jsem v Imramově na přázdminách psal » Brouč-
 ky », nejednou jsem se maminky, která byla eizinou velice málo detkna, tákal: » Hlasim, jak se
 dobře řekne, tak anebo tak? » Ona pak určité odpovídala: » Synček, dobře řeky se takto řekne. »
 13. září 1874 našel Jan Karafiát do rukou posledni arch papíru a napsal: » A byla zima, neb,
 to byla zima, až zima! Toťky zamrzly až na dva, ptáci padali z povětří - mrazo, až se jistěto. Ale, ti
 broučci pod jalevem, jestli oni to vydrží? - Nechtí. Však jestli zamrznou, oni poslušně zamrznou. A byla
 jara. Všecko, všecko kvetlo, ale pravěcko, a tam pod jalevem kvetlo dvacet chudobček, devět běloumky
 jako mléko a tři s kraječkem jako krev červeným. Však tam kvetou podnes. » - » Píje jeden z těch
 suvo už potáchné, vidim jele dnu Vysočiny zářivě sluncem. Slechno to nepotová: světlou
 hude robit a římy přibívat... Ale knížka už byla hotova.
 První vydání naučovalo příst velkou pozornost. Muselo ježe uplynout ti má dvanáset let,
 než si znovu přivítal spisovatel Jan Herben a takhle začala jejich stará, pětiúhelná doba.
 Takže měl Karafiát ještě za svého života dočkat jejich šestadřiceti vydání. Něčími takovým
 by se měla psát i sotra která jina kniha. Od roku 1903 vycházely i s ilustracemi; první
 a nejlepší z nich vytvářel Vojtěch Breisig (o této knože str. 263). Dřad posledními a v naší době
 vše známými jsou obrázky Karafiátova Jiřího Trnky. - Karafiátova knížka je užasna pěk v šim
 dětem, ale vždycky byla víc než pohlednice: je to čistá básně a krásná Vysočina dala světu něco
 jedinečně světlého, pedněho spí už, je to krásná čistá výprava libového, pak to jsou právě » Brouč-
 ky ». Již něco mluva došel čepit paráznou lidě všech koněš. Měšaně v této oblasti knížku harmono-
 těže. Běhlo, sou s těm evangelickými bylo čistěto, vypracovalno zde v jazyce a pravěto nej čtár.
 Knižka mák nemalé je a přece podává přímo ideální obraz života v duchu čistoty evangelia.

davence až téměř jazyky model křesťanské rodiny a upřímných vřavomých vztá-
 hů. Vypráví o plnění obyčejných denních povinností, o dobových nadostřech a strastech
 i spíš překonávání, a má-li to všechno stanovit měření do negativního prostoru někde-
 ku slov, řekne prostě a zároveň tak obsažně, že nemohla už povědět víc: » A měli se zá-
 di" (1874, s. 9). Vyjadřování je složené a přitom je funkce krásu jazyka, že u kaž-
 dé věty a ve každému slovu se znovu a znovu vracíme: » A bylo jaro. Všechno, všechno kvetlo,
 a by věly tolik broučků, a la tráva byla bílá velice, a ta rosa jako granáty, a ti ptáci tolik pi-
 vali, a ti mčoi - aie tise něco narečeli" (33). Je to charakter v lidovou mluvu, na něž Karafiát
 borý má mluvy, na jazyk lidí Českomoravské vycičiny. Ani jeden starší obrát, a přece
 je to tak kultivovaná a výstavná poesie, že vzhledovější broučci sotra kdo ještě naleze.
 Snad ani nikde jinde nemohl vyrůst tento svět, než ve sboru jimramovských, ježto první
 pastor byl jediným evangelickým kazatelem své doby, se kopřím hovořit česky - ve
 sboru, v němž i národní byly od počátku silnější než jinde, a proto patně také i
 více tolerance a lásky k těm, kdo sami nebyli evangeliky. Z celého stylu díla vyza-
 ruje nově autorova láska k jazyku Královské bible, v němž on sám myšl a sřlil.
 Znovu v přístě nachal epigramat, ale broučky, usazené na svém nám mudi-
 telný a otáčená postavení vyklad: » ... I už naplivali. Ten na tom kráčíku stál a vědnu
 vstali a on se počal medlit, že jsou nestátní lidéové a ti byhli neposluchni, aby jim to řin šel
 pro malého Syna svého nepočal a svým křeslem, aby je posvětil. Přitom otáčel trnu na stolčku
 velikanskou křeslu a četl z ml, že » poslouchati lépe jest než obětovati ». A když si sedli, tu on
 jím pěkně vypravoval, že bříbřih neče od lidě žádné oběti dary, že má sám toho všeho dost
 a dost, až rozdá, a co lidé mají, to vědno od něho mají, baže on se nikoho o nic neprosi; ale to
 že má rád, když lidé pěkně poslušehy a děkají to tak, jak on jim poručil. (...) a ti neposlú-
 ni lidé že nejhř pohodi" (46). - Druhá národní vědomost je o celou generaci předtí
 a nřldejší malý chlape, který když třič zlobil, je teď už svým pastorem a stáji » na
 lezení šle » a vyhládká lidem římo: » ... Přom otáčel trnu na stolčku velikanskou kře-
 slu a četl z ml: » Błahoslaven milosrdni, nebo oni milosrdnosti dejdou. (...) a když si sedli a da-
 vni pěkně posol, začal jim vypravovat, jaky on býval neposluchy a nemilosrdný chlape. (...)
 O to že mu to bylo líto! A to slovo Boží: » Błahoslaven milosrdni, nebo oni milosrdnosti dejdou,
 že mu v paměti uvázlo a duch stáby že mu od té doby už čisto zůstal, že je přece ještě a čisto
 nemilosrdný. A tak aby si všichni tu svou nemilosrdnost připomenli a pokorili se a nikoho neod-
 suzovali a nezabuzovali, ale když se bříbřih knim má tak milosrdni, že jim pro malého Syna svého
 všechny hřihy odpouští, aby jemu k vůli byhli ve všem a ke každému milosrdni. » (102-103).
 V těch sboru předstíhých kazáních, přístupných každému dítěti, je přímo exence jedné
 z nejpodstatnějších složek nejen národního bratrského, ale vůbec křesťanského poselství světu.
 Křesťanstvo je ne jen o ideálním obzore křesťanské rodiny v Karafiátově, populárně » světlé,
 ježto je to bás, a přece - přibíheme-li blů - mrdno se nám zřeseť jako světlá novost
 realističké. Má pravoc chuť hlíny Vysočiny a vůni všech drobnych květků, na jejich stránkách.
 Je v ní napl genius loci náského kraje a nikdo jej v ní nezepí. Nřce jej oslmyslít.
 Spisovatel Bohuslav Brezovský napsal se druhé světlé mlky: » ... Šel se ti, že ta-
 dy, na kopci nad Jimramovem, je na rožnami dvou světlé. K výhledu se rozprostírá
 jina mohutná údolím, které zaplňuje věně zelená a činná, a všech slunečnou brouno
 do moravské vavří. Ale na západě se smutněto, její trní vřavami údolí a mepoly kopce.
 Tam je Vysočina, tam je v horách, jak ti zářivě posl. Je to krajina smutná, jako by věně za-
 lena modravým zvrjem mlh. (...) Tam na západ je pohřbný kraj. Opořil se hned
 na pumel kráček mládosti a světlé, která dýchá se čtár, i z opušnějš, a věně
 nedorostlých bříz, z koruny jezabim, které lemyj jako rostraté česty, opořil se čis-
 toutu, o kterou pečuje sám Bůh, seslajje neustále vítr mezi tujo kopce a dobrotu
 a počivost do lidských sředí. Jeme v mazi českých bratrů a vřavých písmáků, je-
 jiké (-) myšlanky o království Božím (-) dozrávají tepně dnes pod vřavěťm čelenu

nebo chtěl nebo myslil, odůvodnit jinak než svým rodným krajem, ale ani svých zločinů a hříchů a vin nemohu ospravedlnit jinak než svým rodným krajem, a nenávidím-li někoho, nenávidím její můj rodný kraj, a dá-li mi Bůh tu milost, abych někoho miloval, mohu jen říci: Bože, rád beru nasebe tento kříž, neb Ty jediný víš, že je tak těžký jako smrt. Nebude-li se nám věřit, nemůžeme milovat. Náš jazyk, jazyk naší lásky, je náš rodný kraj. Utrhnu-li zde karmínovou stříčku Fanny Marie a dám-li ti ji a ty se na ni sůla podíleš a za chvíli ji odhodiš, má milá, ty mne nevidíš. A ležím-li s tebou za balkonem a řeknou-li: slyšíš to šumění borovic a kvácla koniků, když lež z místa na místo - a ty toho všeho neslyšíš, poněvadž jsi zamýšlena - jak tě mohu milovat, co ti mohu dát, když jsem sůla otevřel ústa a jedinou mojí touhou bylo, abychom v této stávě společně mlčeli a jenom naše pohledy aby jako paprsky padaly na všechny věci kolem nás a pomalu, neslyšitelně, tajně se vracely do našich očí, tvé do mých, mé do tvých, vzrůstají a vzrůstají, až by toho nebylo ani třeba, ani toho, ani úsměvu, poněvadž by stačilo hledět společně a bez náratu na jedno jediné místo, žádnou už tmu ani do hloubky, ani do šířky nehnáničeno.

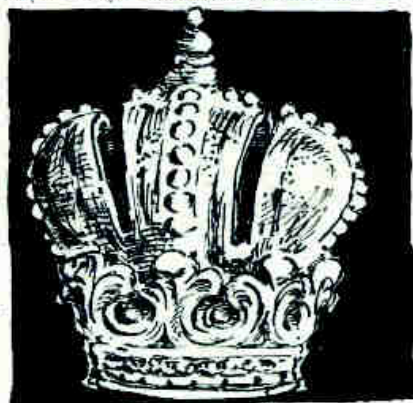
Miluji tento svůj kraj, poněvadž s ním jdu na Golgotu: všichni budeme ukřižováni, i tato lípa, i tento žulový balkon, i tato pupava se svou olejovitou mačinkou, i toto modré nebe, i tato má studánka, i můj pes. Ale já miluji tento kraj, poněvadž vstane z mrtvých a vstoupí na nebesa. On ustavičně vstává z mrtvých a ustavičně vstupuje na nebesa a ustavičně krvácí na kříž. Kameny jeho budou volati a z úst nemluvnátek přijme chválu svou."

Kvůli tomu se společně s větší výslovností patřila v těchto devadesátých letech XIX. století tu k její postoj náboženská směsice. Židovský - jejich kultúra a nástava - každá žil svým vlastním životem, ale hluboko v zemi se jejich kořeny propíjaly. Často spolu zapasily, jak už to v přirodě bývá, ale učitelé se zároveň navzájem ovlivňovaly a - tak či onak - výsledkem byla podivuhodná symbióza. Ať se zde lidé hlásili k jakékoli konfesi, ať se přidružovali k jakékoli sekce, ať byli ve své vůli střízlivými nacionalisty nebo euforicky vědomými mystiky a visionáři, všichni spolu museli žít na poměrně malém kousku země a životní nutnost jim píkázovala, že spolu mají vyhledat. Ostudně sama příroda jim radila ke smíru a ten smír byl hlubší, než si vůbec připouštěli do vědomí. Vzájemná křesťanská rivalita byla často na povrchu: etičtí, že ve skutečnosti křesťané vřičeli po toméž a vnitřně nepokynovali, že se volá tyž hlas, jen jejich náboženská stinnáky, obřady, tradice a zvyky, někdy pak i naprosto myšiční nebo nacionalistické módy byly různé, avšak i ty se zde - daleko od hlávkého světa - mísily a vzájemně všemi bez výjimky proslavilo dědičtí odkvědy místních přírodních kultů a pověr. Nesmrtelní a písni náboženská putování by všimem byli násti nazvali tato dědičtí plevele, škodlivým bylin, ale my dobře víme, že hromozvata a usmrtitelná kušní křivkav, která do těchto kopek i strání patří nejvíce a sluší jim nejlip, nemůžeme nikdy s dobrým svědomím nazvat tak divoká plevele. Dokonce bychom říkli, že lidová pověra, a když theologicky nepojitelná (nebo stále přijatelná), byla tu mezi nimi

jakýmsi jednotným prvkem. Ne dámo před vyhlášením tolerančního patentu se žijící nábožní vyptávali světlou a budičkou na úspěchy svých svatých stromůžků, a nic jim přitom narádilo tvrdý kalvánský odpor a poutání lidové my, hlávkový a theorie. Katolíci židovské byli lepšími psychologové a proto také míže nímse církev mezi podstatně tolerančnějšími společnostmi o přirozenosti člověka a jeho skutečných potřebách. Šky jim si venkovští lidé s příjatelem dvořákem magie zabavovali a ona spájeme léky.

Žili tu vedle sebe katolíci, helveti, fantastové věřící či maničel sekt, vyznávající přezatých a vřelých náboženských předstáv, spiritisté německého zaměření, visionáři, maloměstští theosofové, vesničtí lidé vykládající si po svém vše, co si stáčí předst z novin a knihy, a spojují to v nepochopitelné celky, jediná zakládání do sebe a do svých snů, i vřelosti, kdy mají osobní nřítat se beze slytku ostatním. - A neodvolatelně tu myslí také Židé, lid Staré Smlouvy, tělesní příbuzní Ježíše Krista, kteří se nehlásili v žádném ze stovazných konceptů křesťanství náboženských forem. Ti byli přesvědčeni, že jejich učitelé vřely páně postáři tu náboženská tradice, z něž křesťanství vrostlo, za jeho studice se pokračovalo a po jeho čitosti přiváděli po státi oběti vlastním životem. Těd bydlí dokonce už delší čas přímo vřelice, která jim kdysi

byla zakázána a z ní bývali ještě na komi předchozího věku vyhranění židů a kamením. Dru už s nimi každý nějak počítal, a ne-li jinak, tedy aspoň v obchodních vřelostech. Měli svého rabína Jakoba Wantcha, muže moudrého a svědomitého, a když je myslí po vřelém věku trápy už dělá jaké nedoby. V domě, který půdím patřoval Moserem, Parfriedram, Feldmannem a Kleinem a pak wiesťanskému káňu Morici Prudřovi, byla jejich modlitebna a klasičtější upraveným vřelím prostorem. V ní se slyšelo o se státi stromožďovně a božstuzřím, přitupovali k aťu zleženě ve vřelosti zleženě konancu a čitě zřetivým hlásem posravný křiž Těd - pargem se pěkly státi vřelý. Měli svůj hřbitov, pole nejlubšého míru, kam v žádnou sobotu nestoupili lidová noha, aby neznesvětila, posrpný spínek zesnulých. Proto také byl hřbitov obklopen cihlovou stě a jeho vstupní káň byla bezpečně uzamčena. Svou láskou, kládenou v podobě kamínků na hroby, přiváděvali mřel v této zemi, a z helvetičtých, křesťalů i německých nápsí na pomníčkách si připomněli jejich paměti, zatímco jejich živý obraz nosili v sobě. Také tato obec žila v plnosti vřely, nikoli formálně: stále to bylo devatenácté státi. Byli mezi nimi mnozí, jež žádný domní shov neodvedl od pláči předpisu učitelů Theoreu, od každodenní přiváděni stromě modlitby s něminky, ani od vřelostě zleženě vřelých předpisů rituálních obřity, od přívěho zleženě vřelých židovských náboženských státi, od četby Bible, od opakování bytých, talmudských přísloví, mřelých obřity do praktického života, a dokonce - v několika případech - od žytém zleženě mřelých naučání, židů křesťalů. Dovedli spojovat židovské práci a nehláti náboženskou mystikou, jejíž systém i židovské přejevy bývaly právě tak euforicky vřelým, jako židovské učení a logicky uspořádané. Žideli se svého vřeladu o smyslu dávného židovského symbolu, hexagramu, tak zvané "Davidovy hvězdy". Říkávali: "Kdo stojí pamě svou základnou na zemi, má svou práci směřovat vzhůru k nebi, stejně jako vřel prolíná trojúhelník. Kdo se ode oddal nebi a tam vybudoval svou základnu, mřel svou láskou k zemi, jako oren druhý trojúhelník. Židovství v sobě nerozlučitelně spojuje oba postaje. Vřelý oba trojúhelníky se zákonitě prolínají: jinak by v nich nebyla pravda a židovství by se rozpadlo právě tak, jako by se rozpadem trojúhelníků rozpadla Davidova hvězda!" Tento vřeladem se také říkalo a bylo hrdě vřelá i ve státi ne stí.

Zvůlejší místo mezi nimi zaujímal Gustav Klein, první polišský žid, který se oženil s katolíčkou a založil rodinu smířene vřely. Dodržoval vřelým předpisům svého nábožství, přiváděni nestříze se s ním hláti a vřel právi než státi prozřoval, že oba světy mohou nejen žít vedle sebe, ale mohou se i vřelým přiváděni

Věděl, že „opravná kuchařka je jmenovitě, jako přímá, svůj úděl, ať je jakýkoli.“ - Po požáru si Kleinovi vystavili nový vesací dům (na místě na ch. 282 v téh. kvartě). Při jeho navození vyznamenal příspěvek přítel Mikoláš Albe, paroubčický architekt Božá Dušek (vch. 191-193 téh. kvartě), který tehdy zrovna projektoval stavbu protější budovy manželů Vaniškových (foto budova nyní slouží místní hudební škole a zrovna v těchto letech byla zrekonstruována nově - jejími představiteli).

Právě tehdy sechal Vilém Amort vyhledal do šiků Kleinova domu ve stínu ratie f. koně (dnes nově již pozdější přinejmenší ještě přepracoval). Teď Amort zadalí záměru Vanišvým děm velkou kromopisní s výjimou Upálání Mistra Jana Husa v Kostnici. Šlo o se tedy pokračou neustal a díky prázdné houževnatosti obou manželů Kleinových bylo brzo všecko u nich doma ještě lepší než předešlé. Nebáli se práce a na počátku měli dokonce úroveň. Růženka nechtěla dle svého jediného dítěte v rodině. To Políně, která měla pětiletého děvčátka, přála na svět malá Mathilda. „Budeme-li mít ještě nějakou dcerku“, uvažovala si Francisca, „chtěla bych ji ochránit Pannou Marie, a přála bych si, aby se podle ní jmenovala.“ Gustav také smýšlel: jméno Maria-Miriam bylo pro něho zároveň jmenem zachráněných a vědyňky se mu líbilo. Přesto si někdy dohlomyslně začal psát na adresě manželinych marných spěchů modliteb a růženců: „Hlavněť nám dá Pánbůh zdraví a finanční Maria peníze...“ Maria své modlitby a růžence byly pro něho přesně jenom „goim naches“ - vzlyky jinošů. --- Vypadá to trochu zvláštně a smad i podivuhodně, ale Láaska koním sblížila Gustava Kleina s lidmi ve velmi nesmancnými, především pak její příbuznými romantiky a sirkusovými manéží zrovna v oné době jejich největší slávy, kterou sponzorem i tvůrcem začal Eduard Bass v novici, „Cirkus Humberto“. Vedly hlavní postavou a největší chloubkou těchto cirkusů byl především všlechtilý koč. Kočové aršifické party Stauberů, Berousků a jiných, které toho času patřily k pravě cirkusové a itomaci a vyznačovaly se nemotou noblesou než oficiální aršifické se stálými enty, ty všechny bylo možno počítat do okruhu Gustavových blízkých přátel. Pro měšťácké smetání, byli jejich příbuzní a někdy „na okraji společnosti“ a přitom se vyznačovali takovou osobností a takovými charaktery, jako „usazení lidé“ mezi sebou neznali. Někdyli krev je hnata s nitkou na místo a náhodně poručení je denně vystavovalo risku životu, podtupovanému pro pohromu a příjemné vzrušení všech. Co chvíli zaplatil některý z nich svou vřelost i povinnost životu. - S cirkusy putovala nově náda Romá-Cikánka, jejichž původ i stáleté kočování je vedly v odlišném způsobu života, do svého míry neustálého s řady naší civilizace. Ti z nich, kteří nejezdili s cirkusy, ale kočovali samostatně v hlupách a bydleli ve veselá nebo prostých manigotkách, řezaných hubenými kočky, odjakživa znepracovali majitele ko spolek jejich seelosti i lidí ve městech, protože jako přírodní lidé nechtěli a ani nedovedli pochopit evropské pojetí soukromého vlastnictví. Byli svobodnými lidmi, jejichž dvojkou mysl nedokázala svítit do želez ždná pouť. Kdeko se jech bál, kdeko se jech bít, kdeko jim spílal, uvažel je a smleval na ně všecko špatně. Ale Gustav Klein i mezi nimi našel množství přátel. Možná si byl dobře vědom, že sám měl svého „křesťanského“ přítele, který ho občas do všech lidí bez výjimky a všem dal svého Duha. Na světě nejsou národy, které by mu byly méně drahé.“ Říkal si Romá už jen tím, že jimi napohádal, že s nimi jednal „jako s lidmi“, že ožil jejich odlišnost a nechtěl se nejednomu z nich přivěšovat, i když si byl přitom vědom jejich nízká. Mnozí z nich by byli za něho dali duši. Toč se mu otáčeli, že najednou oniká i do myšlení jejich zvláštního vníání světa, většinou lidí uzavřeného, do jeho nádu a vlastní morálky, a přemýšlel, že to už beo není „jeh chaos“, jak se někdo domníval, ale pouze jiný řád než náš - dokonce o toč žítí a opravdovější, ač byli bít přírodní. Tuto věrnost začarovali kočující Romové i vti-či následující generaci rodiny Kleinů, Gustavovým dětem, a přátelské styky s nimi trvaly až do druhé světové války, kdy většinu z nich pomážděli nacisti, a řada zblýkla se k rodině hlásila ještě do posledního let nášeho náru, kdy zákonná opatie ní násilně ukončila jejich vzájemný epistolů život.

Od cirkusových aršifů měl Gustav Klein čas od času i některá exotická zvířata. Mezi nimi doznaly snad největší oblibu opičky. Jedna z nich se náhodou stala funkcionem členem domácnosti, na kterého se dodnes v rodině vřelě vzpomíná. „Páne Klein, popřte se podívat na tu vlnu opce, co zase vypadla, vřel jednou nezradostněně jstý host a smil se, až se za hoky popadla.“ Sedl za koním, na střeše s pořádnou porcí maso, kterou asi ukradla, u rá, v kuchyni, řikal ji na kusy a ty hdi po lících.“ Najednou si sál

do brácky a zjistil, že je předná. Moner mu žil na stole: „Chyť je, besti, honem ji chyť! Vždyť to je moje maso, které jsem koupil ordině u obedu.“ Opi si samozřejmě nikdo nechytil, a tak Gustav nabíradil hostu škou ze svého a ještě mu přidal. Když se letěly opička umřela se své malé postýlce, dala kolem ní celá rodina a všem tekly o oči slzy. „Puklo jí, chuděee, srdíčko“, řiká ještě dnes s lhosti ta, která byla tenkrát „malou holčičkou Růženkou“. Podobně vzpomínky na kamarádku opičku měla i moje maminka.

V devadesátých letech stal se Gustavovým důvěrným přítelem tehdy je populární a velmi nadějný mladý zápasník Gustav Frišenský (1899-1957). Také on začaroval Kleinové rodině vřelé přátelství až do smrti. (V Polčice jsem jej viděl naposledy zápasit ve čtyřicátých letech, nášeho století, kdy ovšem vystoupil už jenom v oněm kolejištsko cirkusové s veterány, božala šil „Herkulem Bernardem“ a činným Ali ben Abdulen. Také tenkrát prošel dlouho u Kleinů a hovřel jsem s ním dokonce i jsi, tehdy oblapeký obdivovatel jeho legendární síly a mezinárodní sportovní slávy.)

Když Gustav přivezl z řadu harvatskou reproduci obrazu Janá Husa, šel si ji zsvět a poslal ji mo stému nádeleko strže. „Taková“, řekl mu kdosi, „jsem v rodině židovské, katolické nebo evanjelické?“ Gustav mu odpovřel: „Jste v rodině lidí, kteří věří v jediného Boha, jenž je Pánem všech lidí. Hus byl počtým židkem, božal na uměníštsě český jazyk a říkal, že každý má hledat pravdu. Nejsvětějším dualismem v panovníkě vsmně křesťanství je pravda. Popřte až žně nestáří, aby si Husa každý vřel.“ Ž podobně dleval přibřala na stěně řazy i podobizna Havřilova. Znamitelou se něco podobného stávalo zrakem tak v katolických vlastněnských noticiích a jejich zdůvodnění byla podobná. Borence i ve světnice ševce Ferdinanda Marhů na vřel obě vže svého Jakuba vřela už brdy reprodukuje Borencova obřebeného obrazu „Mistrianthus před koncem kostelním“. A oběto to bylo v prostoru, který byl součástí katolického kostela, dělan ani žádný z kaplanů proti tomu nic nenamítal. Na obřelické švrtě je šel dělníci jednoty přední oběti Husovi dokonce sami kněží a chválili jeho statečnost i lásku k rodné zemi. Jan Hus se stal legendou doby, symbolom židovů.

Franciska Kleinová tomu vlastněckému honoru síce příliš nerozuměla (antolík bylo za nepřátelstvá praktického stranství), ale vřelě tomu přála. Řeky oze přilít neuměla, její mateřština byla němčina, ale šasim se zvala sama psát dávat těmž se šelku. latinku nerozdědala, psala pouze kurentem. Několí pohřzku ze švedt, ovdědala dobrou spomnou německou a šelky se žitím vřel vřel o jazyku sudetských Němců ze svého nejlepšího šel. Ti pyj - jak měl šasim nálekovství asi šel: „Wir werden nach Khomeck laufen und gleich wieder herkommen.“ Žnola šel sudetskou lidovou píseň, kterou jsem viděl popřilý zaznamenanu i jinde (zobsliehen das Deutsche in Ostböhmen; Böhmen, Wien 1894, Seite 556). „Madla wilt du zu mir ziehn, / Mußt de beimir bleibe, / Mußt spenna ausHoberstruh / Schiena klara Seida // Soll in spenn ausHoberstruh / Schiena klara Seida, / Mußt mer a Spulhe (Spüle) drahn / Aus da hulha Weida!“ Takže tedy vřelová nářel sudetských Němců ve vřeloděleč. Čechách. Vřeloděleč samostatnou etnickou skupinu s vlastními zvyky, obřady, písničkami, právníčenou v této podobě stáletým vývojem. I jejich život měl svůj nezaměnitelný ráz a právo na existenci v námi lidové kultury této země. I jst sudetských Němců a šelky Francisca Kleinová obřel připomínala, ale ty si už nepaměťují a desud nikde jsem nenšel jejich zřoznam, který by mi je řivil. Když mnohá opřelš doruila s nás německá národnost uvažel společenské a politické zřobnění, dala si Francisca od švny vyřelovat jeduznačně přelčšššš, že se jmenuje Františka a že není Němka, ale je ojakživa Češka, ři i její jazyk je vřel narozněl čistina. Vřel době nechtěla mít nic společného s nacionalistickou bystřou, skupinu norou. Protože šel ve skutečnosti přilít český neuměla, podporila se ped předstíral tak, jak jediné že doselá kurentem: řoznyjeha řilim. V oně šelšil době to byřel ni statečný šin - řin špře, že byla manželka řilá a jenom přinejmenším šel německá by si byla mohla řezku zřpsit nepřiznané postavení. - V době jejich mládí, o mě nyní přetme, žila švna, vždy špře ve stnu svého mužš. Řilila se zásadou řidovské patriarhální rodiny, do ně se vřelá, že toč, moudrost ženy se upřelňuje vřelšice, na poli a při výchově dětí. - Jeř Němci přibřžim se zabývali převřelně zemědělstvím a řili šaromně, i když v minulosti zaujmali někteří z nich v obci Štávoč (Bittersbuck) významné postavení. Všichni byli katolíci

a velmi hodní lidé. Křesťánů naučení o křesťanství láce byla jejich přirozeností: do-
lo by se říci, že jim vnesla do krve žil, že už o nich nemueli ani promýšlet, a pře-
ce jim žili. Předtím plněti hořlivé své náboženské přimocnosti. Nejraději ze všech měla
Franziska bratrance Hanse Haupta, který poradil ztrávil téměř celý život ve vězení, kde
také zemřel (s ním jsem si ještě i já psal, dokud žil - ovšem německy, protože částinu
nemluvil německy). Pro mne je zajímavé, že mládež z jejich německých příslušníků měli
příjmení Kukla. Tak například má její matka Apollonia Hauptová měla dceru jmé-
no Kuklová. Dcerady uvádějí i jejího jména: „Tochter des Karl Kukla, Häusler
aus Dittersbach“. Jsem tedy Kukla se stává otcovými zedsti i matčiny.

Ríkalo se, že Gustav Klein, manžel Franzisky, zdědil tendenci z obou svých
předkův předložitosti po své matce Rosalii. Tato žena, která kdysi Gustava zbuvi-
la dědičské právo pro jeho snatek s křesťanskou dívkou, žila nyní u něho v jeho
domácnosti. Jak jí přibývalo let a tělesných neduhů, omelechováno jí její
bezmeze a vzrušená předložitost. Byla po celý život velmi živoucí a vynírají
nesobnost pohybu jí dělala nepřehlednou. Uchýtila už jen o bledých, její vlnění
tu dodnes vzpomínají, jak jednou vyšla tráti potěru, kterou jí podala snácha
Franziska; pak poní ještě hodila berl, že v léta do ovna - a slyelo se s křesťan-
em nasytalo. Stejnou nepřehlednou ovšem projevovatel i vůči synu Gustavovi,
ten jí však nikdy neodmítal a vždycky jí mlčky a nechtivě vyhověl. Věti
ni krotit všechnu svou prudkost. Když se ho ptali, jak to snáší, vypověděl
příběh o matce jednoho dávného státníka, která si snála s nohy střeve
a tím jej byla před celou státní nadou tak energicky, až jí střeve vyvadl
z ruky. Onen muž zvedl nástroj svého pokročení se země, polbil jí a podal
matce, aby se nemusela namáhat a jeho zvednutím. - Rosalie ovšem neby-
la jen předložit. Bořiti vždycky u ni vystupovala lastarost. Děti se pravidelně
těšily na poslední chvíli, kdy jim jejich babička bude vyprávět o minulosti
rodiny i města - o puskárně Smolovi, kterého znal ještě jako mladého
líkaře (1818-1819 a 1819). o životě v Břečce na počátku čtyřicátých let a
o velkém požáru celého města (směti str. 106-109), který rovněž začal a pokračoval
všechnu tu chvíli. Vzpomínala na své nohy a zejména na jakoby Teidmannova
z jejich rodiny, který si vystoupil za troji v Hledí četnu vzpomínání a získal
truhlíci plnou slávy. Když byl první matřij lesky kor mučovním do živého
obkole, proměnila se truhlíce v nečinnou památku, do níž jakoby mačžla
uložila svitěbní svíty a ukázala je is truhlou dětem a vnoučatům. Spolu s
želem Josefem Frankem Bratrem (v této knize str. 104) se zastavil o prospěch el-
citské reformy a tak za vojenskou státnost a několika osobně prokázanou věr-
nost byli při obra pasovním na vyřiče. Každému z nich byla přidělena dokonce
osobní stráž. Když pak tyti z Feldmannů zemřeli, nežli císařští důstojníci v zá-
smutčném přívode na smrtelných podstěhách zvláště nády, vysoká vojenská
semenadla, hodnostní odznaky a výsoké symboly vyřičského stavu. Zdálo
se, že pověst „vrtič Feldmannů“ každým dalším Rečalimým vyprávěním
vzrušit, že při každém opakování příběhu přibývali mstěli na sametovém pol-
zátku a nekonečné pohlední přívod se rozhožuje o nové a nové hodnostní
ře, a Rosalie, která z této rodiny Feldmannů pečkázela, se ucmívala tak
šťastně a tak hrdě, jako by ona sama byla zeddy povýšena do vyřičského
stavu. Nemí pohyby, že její příběh měl velmi reálné jádro, v této chvíli
však už sama nevěděla, kolika třipřímými šperky fantazie si ze ta dlou-
há léta přidělila aťpak onen příběh přívod, kterým do nejmenších po-
drobností tak barvitě, že děti měly dojem, jako by samy byly očitými svěd-
ky posmrtní poety rodinného příslušníka. Rosalii už nechybělo mnoho do de-
vadesátých narozenin a sama o sobě občas ironicky poznamenala, že její vrtič-
ky se teď podobají „přímě na ztraceném vězení papíře“, zatímco v době, kdy
sama bývala ještě „vrtičím na osmým papírem“, tolik mládko se za ni
obracelo. „Ami navíte, děti, jak rychle ten čas minul. Býval se že stejní vyřič-
le ubíhne i vím a proto neopomenujte ani ohůlku a čítte se, dokud jste tak
mladí. Lidstvo život je probuzí jako stín plika v letu. Než se naděje, při-
bítí se konce. Nedá Bůh, aby se pak byli stejní mrtví jako já.“

Rosalie pak ještě žila až do roku 1905. Zemřela v 95 letech a byla
pochována na místním židovském hřbitově. Velmi mělvali svou vnútku,
která po ní dostala jméno - Ruženka. Ti se nikdy nespomínala babiččině
láce a dodnes na ni vděčně vzpomíná. Pamatuje si kdjaký detail, který

ji bábicka vyprávěla dětských letech vyprávěla, a aby aspoň některá z jejích dosud
před odhnaním větrám času, pialová je dál. Jistou postavu neopomenují slovo, zformo-
vané zdylakou atmosférou nekonečného života devadesátých let. Rosalie Kleinová
do nich ulečovala vzpomínky na budovní politiku židovské modlitby, moudrěky
zabavené příběhy sriely přibývajel a přátel, dojemná poselství mstitančijel slamo-
ti i rozmanité třísky omelechjel dárček, zážitky, které jí nikdy nevyvízely z paměti.
Smad nadejde ještě příležitost, aby se něco z nich ozvalo i na těchto stránkách knižky.
V tomto vyprávění není však hlavní postavou ona, ale spíše její syn.

Budejme jen vkrátce, že ještě starší než Rosalie byla její matka Pavlína, která se kdysi pro-
vdala za zedjého vinopaláka a majitele malit Josefa Witze. Bylo jí už přes devadesát let,
pamatovala tedy téměř samy počátky devadesátého století. Také jí často navštěvovaly
Kleinovy děti a zejména Ruženka. Zemřela ve středu 20. prosince 1893 ve věku 94 let.

U Kleinů bylo v oněch letech stále co dělat a na zakázku opravdu nebylo kdy. Při
správe nastaveného hospodářství, v obelodě i v péči o nemocné se množili rodinní, nevyžá-
del Gustav ze starosti. Dělelov byl dítě i vyvíjel omelechjel, nahromaděné práce
jej nikdy více jen přibývala. Občas se vyžitek, nejdříve „obřížku“ drsně vyprávěl
(aťby se to nemělo spát), at mu už konečně „polili trable“, ale pak se uklidnil, někdy do posta-
le a usnul spánkem spravedlivým. Ráno byl zase jako vyřička a hradě těsil všechny
starosti svého každodenního života: „Jaký pak s tím gesera?“ (Ob by se taky dali přiložit:
„Kajpak s tím gesera?“) „Jak můžete tak spokojeně spát při takla starostech?“ ptali se ho. Vyřičlo-
val: „Podivíte se, je to tak. Chasidi říkají, že vždycky při velkých starostech má člověk
všechno načat a je spát. Ve spánku se spoj s nekonečným a hned formě, jak malicherné jsou
všechny ty jeho starosti.“

Zároveň židovskokřesťanské rodiny, v nich měly oba složky daleko žit, náblov devate-
náctém století nijak snadně. Gustav byl tuhle jako mezi dvěma ohni. Některá křesťané
mu říkali zpoza zátem, zpoza vřivce: „Když se žid nedá pokřtít, bude zathracen
a žádné dobré skutky mu nepomohou. Vy všichni, pokud načalé zlatavíte židy,
jste jako prach na silnici, nic víc.“ Smal se: „A co bychom byli, kdybychom se dali
pokřtít? Když prach pokropíte vodou, stane se blátem. Pak se po silnici rychle přežene
pověs s kovámi. Prach se zuřil a volně letí k oblakům, kdežto bláto zůstane na zemi a rozjedou
je kola vozů. - Povím vám o jednom židovi, který učil vědet, jestli to v duchovních
věcech dovedl nou křesťani dál než židi. Vyšel se za knězem a ptal se: „Může se každý
křesťan stát fanátem?“ „Že učil jeho opekosti jistě. Když vystupuje k bohoslužbě a je vy-
složen na kněze, může se stát kaplanem a potom i farářem.“ „A je ještě něco víc než
farář?“ „Samozřejmě. Je děkan, vikář, biskup, arcibiskup a dokonce i kardinál.“ „Vím
vám je možné se stát?“ - „Cožtem. Pravděpodobnost je už menší, ale možné to je.“
„A je ještě něco víc než kardinál?“ - „Papež.“ - „Dobře. A je něco, co je víc než papež?“
„Mlad papežem je už jenom Bůh, ale tím se samozřejmě žádný křesťan už nemůže stát.“
Žid si zamučil uze: „Vidíte, důstojný pane, a jeden z nás, židu, to dokázal. Ježíš Kris-
tus se stal samotným fanátem! Přece jenom židi to v duchovních věcech došli dál.“

Jindy naopak vřelali Gustavovi jeho židovští příbuzní: „Cožpak tě, Gusto, vůbec
netrápí, že všechny tvé děti jsou pokřtěny?“ „Trápí, není, ale jeho tráti měla nochu
šelmovskéj výraz. „Jsem na tom jako ten žid, co přišel za rabínem: „Ojjo, rebe, co mám
dělat? Můj syn se dal pokřtít.“ Rabín zahořekoval: „Ojjo, jak ti mám poradit? I můj syn
se dal pokřtít. Pojd, klekne si spolu v synagoze a poprosíme Hospodina o radu.“ Klekli
a hotekovali: „Ojjo, o Adonaj, na si synové se dali pokřtít!“ A s nebe se ozval nářek:
„Ojjo, můj taky!“

Už dříve jsme se tedy několikrát zmínili, že častým hostem u Kleinů býval někdejší
tel Jan Alois Cupal, autor místopisu Polčskév a sběratel pořádek i Lidových pověstí,
který si náid zaznamenal (aspoň po sobě) vřeljaké přípoředi sousedů a známých. Býval
často zván k večerí a při jídle i po něm vedl s Gustavem dlouhé rozhovory, z nichž řadu
úspěch si děti zapamatovaly po celý život a jiné dokonce zůstaly v Cupalově naskopisné po-
stalošti. Pan řídel se podíroval, že „tak praktický člověk, zedlak a dřehadák, jako je pan Klein“,
a nadto muž, který v době svého svitku byl navenek dotčen, bez výjimky, obídel tak často
hovor k otáčkám viny. Žde však zřejmě už od počátku platvala dávná rabínská zásada, že
„hostina bez náboženského rozhovoru je jako hostina mrtvých“.

Nejednou se hovor stočil na samo židovství. Jednou Gustav prohlásil: „Bůh stvořil
židy z prachu všech svěťadil, aby po vyhnání ze své země byli schopni zdoménit všude
ve světě.“ Cupal se podíroval, že „tak praktický člověk, zedlak a dřehadák, jako je pan Klein“,
a nadto muž, který v době svého svitku byl navenek dotčen, bez výjimky, obídel tak často
hovor k otáčkám viny. Žde však zřejmě už od počátku platvala dávná rabínská zásada, že
„hostina bez náboženského rozhovoru je jako hostina mrtvých“.

...navíc zachovalost textů zvláštními úpravami, zvláštními a zvláštními úpravami, který byl zcela pochopitelný. V okamžiku, kdy někdo v křesťanství otevřeně tvrdil, že ho vědomí předsouznosti v lidské duši a přirození jeho plnosti, nepoužitelnosti dokonce ani konání něčeho, jasek i na těchto stránkách problémů, který některými z citovanými anekdotičkami přiblížil, přirovnal z tradice. Přesto, jak jsem zde již zmínil, sám v sobě měl na křesťanské zvěsti blízko, než sám tvrdil - a nesporně mnohem blíž, než některé z těch, kdo se odzvali a programově hlásili k jednorázovému křesťanskému výzvěsti a měli plně klidu, jasek, zatímco jasek „andee“ byla prázdnota. Zároveň však už samo rodové židovství v něm, nevypracované a spontánní, protože bylo žito v plnosti, vrdilo jej i v nejvzdálenějších a nejbahnatějších duncích cestami biblického vidění světa, a takové vidění je vždycky početně, číselně a číselně, nikdy se nepopouští, jež se dosazujími výsledky, a neustále sebe sama přehodnocuje. Jak by tedy neměl tento „neposlouchající“ syn domovské „kille“ a enfant terrible samolibých měšťanských mravů Poličky náležet do „Malé historie církve poličské“?

Témto nádky jsem se tedy pokusil zachytit jenom nepatrnou část svého podání o devadesátých letech, XIX. století v životě jedné z těch, kdo in tehdy žili, místního židovského občanů Gustava Kleina, jak je znám z vyprávění jeho dětí, převážně má maminky Marie, sestřičku Rudolfa, Adolfa, Jindřicha a Eduarda, i tet Riženky a Matyldy. Poměrně nejvzácnější část informací má máma maminky poskytl strýc Rudolf Klein, deklujiť žil. Tet Riženka mi dříve je jednou z nejvíce podrobností z jeho života dodal. Přestože časovou posloupnost jednotlivých událostí lze někdy jen těžko přesněji stanovit, přeci jen zcela jistě normou devadesátých let až do počátku našeho století. Jádro všeobecně vyprávění bude pochopitelně zahrnovat již dobu novější, proto jsem se tedy ponul a větším se k němu též nepoděbně pokusil. Chci tím říci, že zpráva o dědečku Gustavovi a babičce Franzince, o nichž jsem zmínil, již i v řadě předchozích částí této kroniky (např. na str. 216, 229-230, 234 atd.) není dosud zdaleka vyčerpána, jako je o některých jeho konkrétních událostech, zde připomenutých, jsem si po posouzení jednotlivých věcí rozhodl, že podání o životě svého otce - pokud to vůbec bude možné - již dříve u řady dalších lidí, včetně dědečka z jeho mladších let zůstal a paměťoví, některé svázané data pak posouzení s několika dekádami z archívy (přesněji archivem) a z místního tisku. Tak jsem se snažil podat obraz o nejvýznamnějších faktorech nejvýznamnějších. Vlastní dobu dovnitř nového rodinného domku, vyhledal zde na str. 222, nutno ovšem posoudit až do počátku našeho století, neboť víme, že souběžně s ním vyrostl dům manželů Václavových se zhukeným náležením Kusova uplatnění (na str. 225), o němž informace též je „Hřbitva“ z 1. listopadu 1902 (sv. XXI, s. 21, str. 356). Sám jsem rozhovor s J. L. Cupalem, je zde dočasně ověřen rekonstrukcí více ústně zachovanými tradicemi nebo přímými svědky pozměněnými. Některé příběhy, legendy, anekdoty a fakturované výpovědi se zřejmě objevily i na jiných místech, neboť jsou součástí staré židovské tradice; jejich úpravou, odlišně modifikací i výklady jsou však již spíše výsledkem vlastního podání a projevů dědečkovy uplatněního v životě konkrétních situacích. Žda v příběhu pokračoval, vyprávění jeho dětí nedávno k dostatečným významným posouzením, nebo bezpečně zaručit - tato možnost totiž naplňuje žádné vnitřní podmínky, zejména zachyťujeme-li se časovým rytmem delším než při století. - Dědeček byl pro své děti významnou postavou, osobitým vylučovatelem i vnitřním. Tento neobyčejně praktický a číselně orientovaný měl zároveň poměrně rozšířené znalosti náboženské literatury, žilka starší židovské lidové moudrosti, předváděl s generací na generaci, hledal vždy uplatnění v každodenním životě. I v tom byly stopy jeho příslušnosti k nábožensky aktivní rodině, která ve svém domě zbudovala modlitebnu pro vnitřní politické vyjádření. Je možná také vnuč. To pochopitelně budilo pozornost a zájem řady židovských občanů, kteří dosud neznali nic z této tradice a proto rádi nastupovali jeho přípočtům a leckdy si je i zapřísahali. Při patriarchálním zřetel, důsledně uplatňované i ve vlastní rodině, byl to pro otce věk, vesměs moderní, který si zachoval mladý a svěží způsob myšlení až do smrti. Téměř intuitivně přijímal stálou proměnlivost skutečnosti a relativní platnost lidských soudů i stupňů poznání; dalo by se říci, že způsob

jeho myšlení byl dialektický, nebylo v něm nic ustrojeného, ale i v tom byl vlastně populární představa tradice. Ono náboženské „Všchno je jinak“ bylo mu jakýmsi životním pravidlem i zákonem. Sami bychom tuto myšlenkovou tradici (ne se 187) mohli charakterizovat jiným oblíbeným vyprávěním, které se zrodilo až v nejlepší době. Světlem při pohledu pět nejvýznamnějších židů v dějinách: Mojžíš, který dal světu zákon, Ježíš, který mu dal lásku, Marx, který přinesl nauku o vědomí, Freud, který rozpracoval teorii o nevědomí - a Einstein, který ukázal, jak je to všechno relativní.

Briefem, že k dalšímu vzpomínkám dětí a vnučat Gustava Kleina se zde ještě dostanu a že budu mít možnost zaznamenat příběhy i v této knize řadu dalších podrobností z jeho života ve toto období, až na to dojde čas. Jakkoli je celé zaměření naší praktické starosti o hospodářství a o vědu, jeho způsob myšlení měl zároveň duchovní podtext, na který lze v mnoha věcech nastat (mimo jiné i na to jeho mentální spíše prac). Rozuměl a pro nás první vztahy jsou ovšem, za nichž můj dědeček říčil i bez zbytečného filosofického situace náběžnou v bezprostředním kontaktu s vědeckými a duchovními novými. Protože v této části kroniky sleduji především duchovní proudy v životě lidí Polička, akcentuji zde právě tuto složku dědečkových úvah. Nemůžu mi tedy nikdo mít za zlé, že na tak malém prostoru několika stránek nepodávám jeho úplný portrét, ale pouze jeden z celé řady odlišných od starší, nunebostanové a vždy mimořádně aktivní lidské osobnosti, která pořád je ve místním světě svých dětí a zde je ovládá.

Vím, že zpravím právě několika rozdílnými polohami náboženského života Polička devadesátých let devadesátého věku, katolickou i evangelickou, na které předtím dědeček Gustava Kleina jsem pak stačil ukázat něco z pohledu židovského. Jeho mysl se mohly zachovat tak dlouho v paměti a být podle zaznamenaných i proto, že zůstaly dleho na žití některé jeho pozůstatky dětí, zabývalo většinou poličskými židovskými rodinami, které se nechtěly s nechtěnou částí obyvatelstva odměst, si své blízké vzpomínky do nemávající v náboženských plyvnících komerčních družstevních náky.

Všichni těmito barvami byla se Československá vyžina pestrou. Je to bohatí pole, v níž dříve smážíme své stěže, občas-li podat její věrný obraz. Jemní tehdy, sytíme-li se stále oněmi barvami, nalézáme nadále její pojem i v životním a smíme se k nim hlásit. Bez nich by byla řada, předtím a bezvýrazně, bez nich by byl předtím a bezvýrazně také její obraz a náš vlastní život.

Děle v našem předlohu ponornost člověka, který - jak se domnívá - je neodmyslitelný od Poličky let devadesátých. Vzpomínka na něho začíná do těchto míst, neboť také on byl našim hostem Gustava Kleina, a leckdy snad ještě vnitřnějším než občanem poličským Janekšpál. Oba, host i hostitel, si libovali v bystrých příroděch a navzájem si byli blízcí smyslem pro zvláštní druh humoru, který se projevoval zejména v neohroze. Vlastně byli naprosto nepřiléhaví komerční a každý z nich si velmi zakládal na té své, obdivuhodně si rozuměl i v základních otázkách náboženských. O muži, kterého teď chceme pozvat na tuto i příští stránku rodinné kroniky, aby byl aspoň tímto způsobem znova našim hostem, bychom asi sora mohli říci, že „udělá kariéru“. Měl slušné listovní vztahy i solidní osobní vědomosti, ale nebyl dostatečně obecný a tedy ani nijak zvlášť úspěšný v životě druhé, pro mě ho předurčili nedice, kterou měl rád a pro něž měl by nejlepší příležitosti a talent: na to byl patrně až příliš velký dobrák, zároveň však přírodním a právním teoretikem. V době, kdy představitelé intelektuálního života na našich místech kompenzovali své právní méněcennosti opakovaným obléháním, ale vnitřně nezahýbali znenáhle fráze z módních knih a časopisů, zůstal sám sebou. Přitom se navrhovalo nepřijímal maloměšťáckému veřejnému životu, pracoval v Sokola a v oficiálních spolecích, často občasně než jini, což mu výměsto i četné funkce v židovské vyžobě, zároveň však nepokládal za nutné pracovat se jim vždy a ve všem. Měl jasné svědomí o svém životním postoji, za nímž stál, a to se nikdy neupřel. I v té zvláštní palčivosti měl blízko k svému hostiteli.

Tímto zvláštním člověkem, vlastněm navazujícím na barokní-katolické obrázcové tradice duchu Ballina a těsně zlešobou, harkným moralistou, venkovským pěstitelům společenského chování, neúnávným navrhovatelem radikálních pedagogických reforem a usměřujícím dobrákem, který nikdy nikomu nendepřel přátelskou službu, byl **Antonín Konstantin Viták**. Narodil se 9. června 1835 v Čáslavi, kde také získal základní školu vnitřní. Po absolvování prvních šesti ročníků gymnasia v Hradci Králové se stal od roku 1857 novicem piaristické řehole. Tehdy mu svedli - jako nejvyššímu učiteli - žilky první třídy hlavní školy v Lipniku na Moravě. Vlastně onovny přepracoval německou výuku, nastroval mladý Viták nepřijímanost, dal žákům do rukou českou šitanku a byl za to z trestu přeložen do řehole německého Mikulova. Tam učil napřed ve druhé a pak ve čtvrté třídě a zároveň současně studoval septimu - sedmý ročník gymnasia. Po žid-

by, kteří znali jen německy, zavazeli mimořádně hodiny češtiny. Od roku 1859 začal pravidelně přispívat do časopisu „Škola a život“. V soukromém studiu osmého ročníku gymnasia pokračoval až v Kroměříži, kde se stal suplentem národních škol a spřevodným (převodným) předmětem v oblasťském semináři. Od té doby pravidelně přispíval také do „Mnoholeté historie“. Také mu v časopise „Škola a život“ vyšel nepopulární kritický článok, nazvaný „Kroměříž, obrázek hančických měst“. Článek byl ostře napaden; vtipně ironickým se zjistilo, kdo je pisatelem, a Vítáček se bez rozpaky v autorství přiznal. Protože jeho kritika vsmáhlá žeskylo poměry byla hlubší, než se počítalo za přípustné, musel opustit školu a piaristický řád a tak se stal v nadálejších vězích vychovatelem v rodině barona Viléma z Haucaheimu. Po úspěšném složení zkušebek pro hlavní školy na brněnské učitelcekon sítarce v říjnu 1860 se však brzy stal pedagogem zábrovické hlavní školy. Moravské Noviny tenkrát uvěřily jeho „Uvahy o školství brněnském“, kde navrhoval podstatnou reorganizaci tamního školství, stěžoval si na přeměňující vliv němčiny a požadoval se zvýšení počtu českých škol v Brně. Když jeho stať vyšla později dokonce jako samostatný svazek pod názvem „Přetvoření o školství brněnském“, vztáhla v řadě a gorgických knižek zmatený nepřízeň.

V letech 1861 až 1865 (tedy v období deladobrodiní německého ohrožení) pokračoval Vítáček jako náčinný učitel na hlavní škole v Jevíčku, které nyní patří zároveň s Páloukou k sčítanskému okresu. Už v roce 1862 tam zaležil první pedagogický časopis na Moravě, který nesl název „Přetvoření moravské“. Předtím (1863) vydal Slavomírův učitelství almanach k oslavě slovenských apoštolů Křesťanství Cyril a Metoděje, jehož čistý výžitek věnoval studijním krasově slovenských apoštolů Křesťanství Cyril a Metoděje, jehož čistý výžitek věnoval studijním zřetelům hlavní škole ve Dvoře Králové, kde napsal své nejsilnější dílo, Dějiny Dvora Králové nad Labem. V září 1868 nastoupil jako učitel na hlavní a národní škole v Lounech, ale neprobýl tam dlouho, neboť již v roce 1869 byl za přímých poměrů hlášený k výsazování pro „neurobí zraje do c. k. okresní školní rady“. V Lounech si ho roku vystupil jako ředitel na hlavní škole v bitovské bitovské lidu a nastalé Lounech, „budce českých vlasteneckých učitelů“, je jim se stal předsedou.

Protože školní rada byla neprosná, musel a přes otáčené otáčky z učitelství službě. Od roku 1870 byl tedy městským tajemníkem v Lyse nad Labem, kde se stal starostou místního Sokola, ředitelem ochotnického divadla a pokladníkem zpěvčeského spolku. Nepřítal v výše velký tábor lidu a jeho nekompromisní koncepcionní přístup se setkal s velkým ohlazením. Spojil v něm vlastenecký program s občanskou sociálního postavením prostého lidu a prohlásil, že tyto dvě skutečnosti nelze od sebe oddělovat a je nutno nazírat je ve světle křesťanské etiky. Ta perle národního nástava, ale právě napsal stávkou se aktivnější než dosud. Získal si řadu stoupenců zejména v řadách lidu blízkých dělnictvu. Stýskalo se mu však po škole a po žáci, hledal si tedy o vřelou umělně učitelství místa, o kterých se dověděl. Už v září 1870 si jej vybral za učitele v Libušíně u Staněch, ale c. k. školní rada, která si dobře pamatovala vřelý nedávný aféru, jej v úřadě nepovínila. V únoru 1871 mu nabídli učitelství místo obecně veřejné, jímž velmi záleželo na jeho nástupu, ale jednání se zastavilo již u okresní školní rady v Místku, která návrh zamítla. Počleze opustil i místo městského tajemníka v Lyse a stal se tam přírodním rolnické úvěrní banky za nepatrný plat. Znovna když začal uvěřovat o doplnění olomoucké redakce časopisu „Nášinec“, aby se stal jejím redaktorem, dostal dvě nabídky ředitelství míst na školách v Česky. Semilech av moravském frontě. Protože v říjnu 1871 byl rovněž nehabilitován jako učitel, měl se stát ve frontě ředitelem školy, která ovšem byla naprosto nedostatkem učitelů, poměry a jejichž sedm tříd bylo umístěno v pěti stavkách. Nasrdle školy ho nijak neodradily; aby získal prostředky na zakoupení pomůcek, máse opět do veřejného životu města, požádal dobří známé zabavit věcičky a za pouhých dvou letu nashromáždil 900 zlatých. Před olomouckou školní komisí stál v dubnu 1872 znovu a z grammatiko-historického ohledu pro české měšťanské školy a začal znovu vyvíjet školu ve třech třídách. Smutné zkušenosti z minulosti jej nijak neodradily od hodně vlastenecko-sociální činnosti a od prosazování vlastníh koncepce pedagogické praxe. Jeho nežádoucí aktivitu činnosti i zvanitělných výroků z jeho veřejných projevů. Tak se stalo, že na začátku srpna 1873 byl Vítáček podruhé suspendován a musel opět odejít ze školní služby. Když o málo později zájem soukromé školy továrníka F. Schmitta v Semilech a hned po ní měšťanské školy v Chrudimě a Soběslavi, vládní úřady nepovínily, aby byl jetovcov do kteréhokoliv z těchto míst. Jednou vstředobou výjimkou bylo dočasné místo suplenta na Slovanském ústavu ve zbrovické škole v Brně. Už téměř zlomen, odchvil se přijmout nabídnuté místo na německé měšťanské škole v Břeclavi. Protože tím byl jedním z nejvíce zraněn, zemřel školní rada zamítla i jeho žádost o náhradnímu, že Antonín Konstantin Vítáček má požadovanou aproboaci pouze pro české školy. Deba mezi ním nem 1874 už nemore unora 1875 byla prouho velmi krušná. Zdálo se, že se všichni mění k lepšímu, když pražská škola na Královských Vinohradech jej navrhla za svého

ředitele, ale končísi okresní školní rada jej opět nepovínila ve funkci. Některka nadleže zhasla a plány na obnovu pedagogické praxe opět zapadly do tmy. Nic z toho ovšem Vítáček nepřimělo, aby něco změnil na svých názorech a postojech.

Teprve v září 1877 se mu podařilo získat souhlas k jmenování za „grammatikového učitele“ při měšťanské škole v Poličce na Českomoravské výštině. To již zdaleka nebyla vřelá hlava ani slavné Poláci, nehorší jak by se poměrně značnou vzdáleností od významnějšíh kulturálních center. Dopoi na počátku roku tak vypadalo a tak se neděme jiné selekčnosti, již se zde učitel v prouho dleli nedovešl nřádnit. Zároveň jej však prvotně uvažoval skutečnost, že více jim bude už zase smět učít, že znovu bude mít kolem sebe žáky a přivádět jim nejen své znalosti, ale také svou lásku k matčině řeči, k rodné zemi, k Bohu a ke všem lidem bez rozdílu. Zauvážko se přiveděl, že ani s touto kulturou izolovaností to není tak zlé, jak si v prouho dleli měl myslet. Mladý i jeho křesťanský životní postoj mu vaukal přesvědčení, že bude na světě živý lid, kteří potluhují nějaké rady a pomoci i od nich se takí on sám mále ležem u naučit. Poměrně rychle se začal seznamovat s novým prostředím. Znal třeba místo asi se dvou návštěv z času svého působení v paréce, takový se však sítě stál celkovat na rozestavený kostel před jeho dokončením si oblédnout náměstí s morovým sloupem a radnicí. Ale až teprve nyní se dopřavily setkával s lidmi, měl příležitost s nimi hovřít a poznávat jejich mentalitu. Viděl, jaký je to zde chudý kraj, kde majitel domu má tři tkalovskéh stavu je než pokládán za podnikatele a drobný zámožný líkopalů za továrníka. O něco majetnější předáci města, si ovšem tím více hráli na pány, aby se lítili od naprosto chudáki a přijímali kdjakou měštní myšlenku, aby aspoň ona se jim stala typičtějším kabátkem. A protože to byly myšlenky přizváb zveně, nijak nezapadly do tohoto kraje a často nestálo se jeho skutečnému situaci, stávaly se těmto lidem pouhými maskami, přetvářkou, zvržením ležem, za nímž se nic reálného nestýřvalo. Vítáček však měl někdy i po takle náladně porozumění, protože doela dobře chápál, co stálo se mále odělovat v lidské duši. Zapejel se do číhého životu spolků, velmi dobře si rozuměl s práve nastupujícím novým děkanem Štefánkem Marzákem (v literatuře str. 217-218), předtím spolypředsedou s místní jednotou Sokola, že o tam přispěl i do místního časopisu „Příběh“, ale neměl si nřádnit jeho jednotanného zaměření, jež převládalo, i pohadavého tónu, a nímž se tu psalo o představených třech, kdo v městě a okolí stále tvořili většinu a nebyť to nřádní rostli z opravdových tradic kraje. V „Příběhu“ se síce také psalo s romantickým sentimentem o místních tradicích, uvěřitelně se vyjímaly ze stánek lidových zpěvků a nabíralo se k jejich zachycování (což vřelou byla, jistě činnost velmi prospěšná), ale zcela jinak hlubší pisatelé na jejich reálný základ v současnosti. A více měl Vítáček rád i vřelou tyto věci, než jejich „příběh“ a koncepcionní její hlavní články. Ostatně, i sám se zde pustil do psaní prózy: tak např. vklad od září 1873 má zase obnovení vřelosti svého „Přetvoření“ a přijejel k němu navěe již nové časopis pro školní mládež, „Matko dítě“. Byl tedy stále se všemi a všichni mu přivřeli k srdci. Nejvíce mu však přivřeli k mysli stále se všemi, lidé bez zvláštního postavení, venkovští tkalci, šveji, řezbedni ze statků, dělníci „zasnoubení s bídou“. Deři z jejich netin dorád zaly do školy - někdy dost nepravdělně, protože často musely domo pomáhat sprácl; znal je tedy dobře a věnoval jim nemalou pozornost. Chudina nevřelá stějných příel o nadech zvyčím čase volně myšlenky, o zhrucení lidových legend, o věku slavy, o konce Říma i jeho církve (že „možtey královským“) či o stázu dojel nad fanglickými národů v sokolských vřelých. Uvězdi z polských předmětů byli většinou katolíky a nechtěli fotreln oblékat si kabát zřivany z měšních hecl. Nevědli sentimentálně řeči o mizejícíh lidových zvyčích, protože v nich by zvyčy nemizely, ale byly dosud žive. Neopromětili pathetickým výrokům o národě, protože si uchováli vřelost svého národního cítění, jemuž se už kdysi od nich učili jasněti přuxopuici národního obrození. Nechtěli dožanní parilly o almužně hodného lidově učelom jedné chudě vdově, protože těžká práce jim nedovolovala zabývat se příelí mchle sentimentálními potřkami a místo almužny se navzájem dělili o tom, co měli. Vykřikly o tom, že Ježíš byl jenon jakýmsi osvěcným člověkem před desátletými sty lety, jím připadaly nepochopitelně a

někdo z nich stáhl z hromadné úrovně žánru jednoty, což značí „fikci“ naproti, ale dočkáme se o něm ve společné literární kritice (str. 163). V této odborné době postihla polskou literaturu nejistota nečekané události, o níž „fikce“ přinesla tuto zprávu:

„Pan P. Josef Jezdinský, děkan zdejší, zemřel v pátek dne 15. prosince. Pan většinou města byla tato zpráva překvapující. Zesnulý byl starý, čítal 58 let, o jeho nemoci, jež trvala sotva týden, málokdo věděl. Smrt přišla tak neočekávaně. Umrtí jeho zůstalo zejména prostý lid. V úterý 19. prosince venal se pohřeb. Vzdor kněžskému mrazu doprovázel namor vedle korporací a většiny spolků zvaných zástup lidstva za vedení 31 kněží. Prosta náves, navní jediný, ale krásný věnce z čerstvých květin, a novu žádné dlouhé řečnění. Tak si to zesnulý přál. Správa děkanství vede prvním p. P. Fr. Dittich“ (Hvězda, n. XIX, č. 1; číska 1. 1900 - Společnost z Blatc).

Obecně Svatojosefské jednoty si vlepili do paměti knihy třikrát uvnitř svadomí s tímto textem: „Všemohoucí Pán života i smrti povolal náhle na věčnost svého věrného sluhu, velkého strážníka P. Josefa Jezdinského, děkana královského věrného města Blatc. Zemřel od rána do rána po krátké nemoci ochromit srdce dne 15. prosince ve věku 58 let. Pohřební obřady konány byly v úterý dne 19. prosince o 11 hodin. A po jejich ukončení uložena tělo našeho dobrého služebníka do hrobu na hřbitově sv. Michaela v Blatcích a hrobovému vyvýšen. Církev ztratila v něm svědomitého kněze, vlasti věrného syna, město věsterně milovaného duchovního pastýře, kněžstvo milého spolubratra a každý upřímného přítele a ochotného rádce. - Odpovědní věčně děj mi Pane. V královském věrném městě Blatcích dne 15. prosince 1899. - František Xaver Dittich „Antonín Vobejda, t. z. kaplan - Anna Františka, sestry - Barbora Hartmannová, tetka.“ (Pamětní kniha Svatojosefské jednoty v Blatcích, str. 166).

(Pamětní kniha Svatojosefské jednoty v Blatcích, str. 166).
(Pamětní kniha Svatojosefské jednoty v Blatcích, str. 166).
(Pamětní kniha Svatojosefské jednoty v Blatcích, str. 166).

V roce 1899 nadešlo opatřování přednáškovou činností Svatojosefské jednoty. Místopředseda P. Jan František Konečný „O Mistru Janu Husovi“ a poradčí „O španělské Inquisici“, přednáška P. František Xaver Dittich „O náboženství a o práci“ a Leopold Friedl „O obchodu s bližními obřady“. Divadelní kroužek jednoty uvedl 30. dubna „Právě studenty“ a 3. prosince „Černý kříž v lesu“. Největší neohroženou událostí roku však byla poněkud nebratřiční vánoční hra, která měla - jako poselství, proměně, výzvu, i odkaz - uzavřít devatenácté století. Byla to „Farebná loudská“, hra o Bernadette Soubirousové, uvedena poprvé na scéně sv. Štěpána 26. prosince 1899 a pak ještě opakovaně 6. a 14. ledna následujícího roku. U ní se kladl důraz na lidské důstojnosti a zejména na důstojnost ženy, která v roce 1858 - zřejmě již přesnějším směrem v době státní nevolnosti - v hrobovému str. 118, 119) i postřehla děkana P. Františka Konečného (Konečný str. 223), v předání této o ní často vyprávěné záhadné jednoty kaplan Jan Vobejda (Vobejda str. 239) a v ní uvedl v té době se objevil stále nově se objevil v jejím tvorbě přetvoření. Nyní se jim všichni na nové moravském žánru celý děj zpřístupnil, sami se stali svědky záhadu, přičemž vstupovali přímo do jejího děje a získávali na věrnost. Nebylo to pro ně pouhé divadelní představení: sami se stali účastníky a hra jim byla mysteriem. Záběh Páni v bílém oděvu, s modrým pásem, stávkou, byly a se zlatými řízenými na bozých nohou, stála tu oznamovatelně před námi a oni slýželi z jejich list poselství sestané všem lidem moderní doby - poselství, že na vyřešení ústředních problémů světa a na zabránění úzkosti nepostaví pouhé nosy, se svou železnou korymbou, že člověk se musí napřádnout vnitřně do světa důvěrného dětství bezděku a se jímout se své duše napřádnout masku strojné důstojnosti, že v sobě musí vykřísit poezii prvotní navitý a niterně stěší Raje, že musí spočinout na křídlech modlitby a vznášet se na nich bez obav z nového pádu do propasti. Je zapotřebí obnovit v sobě bezelstnou lásku, která dala vzniknout všem světlým, a kvintovité ji šířit světem, ohroženým jedý jednoduchých civilizačních pověr o spásnostné technice. To vůbec neznamená odmítnutí současné civilizace, ale její zlidštění a propletení. Nová manánská vroucnost by měla opět přivést národu ke Kristu. Mými zájmy na tom, jak lidé odpoví na zvěsti, ona Běh výzvu - osud světa je tedy pro největší dobro v jejích rukou. Když k tomu totiž nedošlo, musel by svět zabývat, zabývat by se svými vlastními zbraněmi, jeho výzvěz by se dříve či později obléhly proti všemu světlému. Po této místnosti se zanechala slova bleskovitá postavy: „Pokání, pokání, pokání!“ Když dříve slýželi, jak Bernadetta odříkání řízení, šepťaly jej desítky dětí v hladaší třís s sebou, a když v závěru

by začínali hrát na jevišti odříkání loretánskou litanií, modlilo se jí celé hlediště s ními nahlas. Žijí v ní, plyne přechy všichni v Gaudium zpívá loudských pochůzkou: „Byť jsem se rozešel z tvou zvěsti...“ Hra se stala bohoslužbou a diváci odcházel se sebou s pocitem, že byli v kostele a sami jsou naplněni mořným mystickým zážitkem. V představení Svatojosefské jednoty plnilo divadlo nadále své prvotní poslání. Více tu nezáleželo na herecké nutnosti, ale na upřímné vroucnosti a ochotnosti a diváci hráli společně.

„Klástrem i nadějí byl znamenán celý ten konec století, „fin de siècle“. Jedni járali, že věda a technika všechno vyřeší, druzí byli jati obavami, že „stolobím pány“ končí vědný věk a že technika bez lásky neobstojí. Jisté tedy mají mít naději, když lásky mezi lidmi ubývá? Jedni i druzí však byli plni vnitřního neklidu, uvědomovali si právnost každých okamžiků, umění pak vyjadřovalo jakýsi smutek odcházení. Mezi prostými lidmi se množily neromantické vědecké texty psaného zaměřením i národně úrodné, učením prokázali blouznivci předpovědi, jaké byly zábrně světa, přičemž vštělých „sibyl“ nastaly jako houby po dešti a stále více mrděly vzhupovaly k němu obloze, která nedávala žádnou jednoznačnou odpověď. Potomci se zhrubě uvědomovali nad láskou loudské lásky, která začala vnovit především prostě srdce, a nebyli schopni pochopit, že právě ona je tím světlým vlnkem, který vnáší do světa jas a naději a upřisňuje každého, že všechno je v lidových rukou. Lásky, která všechno směřuje, má být obnovit celou společnost.

Bylo to uvědomění, neohrožení, jistě Svatojosefské jednoty v Blatcích se loučila s devatenáctým stoletím loudskou písní a kladla jí zároveň jako vlnku jarního nadějí do klobouky státek dvacátého. Svět se stal jediným obrovským Ninoie a zlobné duše vankovské lidi se spojovaly k přírodně jeho obrázení. „Tě nadzemské bytosti, mladá brávo, za nekolem hallji dvanácti dní / Ave, ave, ave Maria! / Ave, ave, ave Maria! /“

Poléská „fikce“ měla v uvedení „Basický loudské“ na jevišti Svatojosefské jednoty. Neomnila se omlaui jediným slovem.

1900 Rok 1900 znamenal definitivní začátek devatenáctým věkem a potažením duví do století dvacátého, jakže jsme ukázali i dříve. Tedy se v Blatcích rozložil místopředseda Svatojosefské jednoty, kaplan Antonín Vobejda (Konečný na nekliděném smím se v roce 7. října), zato aktivně se jí účastnil mladý mládežník Antonín Konečný, který se měl stát zasloužilým - již od 13. listopadu 1903 - jejím novým předsedou. To už byl kněz mládě, měl první opardový zářil náboženství (například-li ovšem náboženství a prvního tříd obecně stády). Křesťanem našeho kulturně a duchově byl předtím ještě Eduard Jan Nepomuk Brynych (zemřel v člásti 28. 11. 1902) a křesťanem námetkem Kristofom „dálnický papěz“ Lav XIII. (zemřel 1903). Když omnohem později předsedl Antonín Konečný, mohl velkou část Svatojosefské jednoty, řádil celý toto období do tzv. „druhé periody“ jejich dějiny (1897-1903; Pamětní kniha jednoty, str. 291-297). Vyjádřil se o ní velmi kriticky, když řekl: „Přitom, že v této periodě jednoty na venek reprezentovala se své dosti světle, uvádějí však značí se časem jakási ochablost, nejednotnost činných členů“. Přitom hlídal v její „společné správě“ i v tom, že „jednoty nebyla mořní postřevována od téhly, jakže jistě to porušuje“ (str. 276).

9. září roku 1900 vedl Antonín Konečný dvacetiletou skupinu společné disputace do Olomouci, kde se s programem jednoty zabývali státním větaním dvacátého století, k poezii Spicitele (s. 19).

Ze této nové poselství vyjímáme a zároveň dáváme zápisu Josefa Kuckého a Julinky Martini ve „Hvězda Karla Rostkowského“, o němž jsem tedy již psal dříve (na str. 189). Julinka se o 18. března měla stát matkou Josefa, dítě a stále byla vrozená; křesťanské malého města nebyloji zpravidla tak obápané a velkomyslné jako ježte, zato nádi strád - i když slovy není usjí, že „osud patří jenom Bohu“. Proto byl divoký a obrovský a Julinka nekrovní strážila své vnitřní tajemství před hrozbou hrozbou. „Vždyť zvězka nikava / také všechno naš“ přála do pamětníky, když nádi přišel / zvězka stávy.“ Josef Kucka se však domníval, že jeho postavení ve Svatojosefské jednotě je nyní vnitřně ohroženo. Přitom věděl, že Julinka nadočasně se žene, dopud se existenci, neosmáststá a nezastáti vnitřní život (Konečný str. 189).

Také Julinka Martini se svojí sourozence Marii a Janu měla k pitným a křesťanským státním loud Svatojosefské jednoty, a hruť Jan byl ještě i předtím po dlouhý léta jejím praporečným členem. Ještě i poselství jmaroval i v kate Antonín Konečný mezi dvaceti nejzasloužilějšími členy Svatojosefské jednoty (Pamětní kniha jednoty, str. 297). Jan a Marie vstupili do třetího řádu světlého Františka, po celý život byli svobodní a věnovali se oběma předtím pro duše, v prvotně modlitbě i obřadům rožimání podle pravidel této lázeňské školy. Kněz byl ovšem mohl říci, že „celý svůj život bez zbytku zasvětil Bohu“. Julinka Martini byla moje brávnka, její matka Jan mym pastýřem a sestrou Marie moze prafetkou. Marjána jme je ale „strážice Janu“ a „tetru Marjána“ či také „Mokhou tetru“ nebo i „tetru Konečnou“, což byl náctým z nádi (ně ovšem ne) byla křesťanská Konečnou. Ona byla vnitřně zřetavná nejov.

„neroplní“ a „tradiční“, ale zároveň také **smělejšími**, neboť „nepočítali sorn skotru v jejím
přítomném postavení a uplali se jí proti kromě kely z mltostka, kdy by jí chtěl hanobit a znečistit.
Měli o „světě škole“ poněkud jiné mínění než jejich směřovali a pomlouvaně se snažili.

V červnu 1900 se „žije“ Karla Radimského „plavil celou řadou písní a básní: „Jelín-
ka, Martinů vepřalo,“ „Střez a trouba“ a „Vždycky máš matičku v klobouku“, Josef Kukla „Sluhů
a „Touha po věsti“, František Marie „Martinů“, „Kulky estetiky“ a Jan „Martinů“, „Písni práce“
s připomením „křesťanského dělnického“. Johanna Trujillova tam 31. 8. 1900 zaznamenala písně
„Vesmírka“, kterou jsem po celé své mládí - vždy ve chvílích pohody - objímal s smět a štěstím
nebo tužbou. A tak, a když je vzpomínka na „andrua vesmírka“ a básničky na Šumava,
splyjí mi z předešlých výprav a Polárky. Dávám si starý: „Štěstím klásem mým jediným/
jít nedávám, má, / pod šumavou, tam si leze / otáží hořava. / Tam ve škole pan učitel / učil
má být a psát / a v kostelíčku pan farář / modlit a Boha znát. / Vesmírka má pod šumavou / o poesii
tak dumavou / Jak v pohádce o tobě sním, / ty je jediným pokladem mým. /...“

Ústředí úřad politického děkana u svatého Jakuba byl znovu obsazen. Ne tedy
Josef Janoušek, jak se domněl dříve, ale někdo došla jiný měl přivést politické kato-
licky do dvacátého století. Pamětní kniha Svatojosefské jednoty má jenom knižně zápis
o jeho mluvě v Polčově 1. srpna roku 1900 (str. 173) a podobně a ševcovská kronika, redovaná
přimula od roku 1927, takto stručně uvádí, že „1. 8. přijel do Polčavy děstojný děkan Jan
Letošník (Pražský mládežnický ústav měl v té době být). Byl to týž letovský dě-
kan Letošník, na něhož mnozí pamětníci dříve uděleli vzpomínku. Ve „žije“ Karla Ra-
dimského“ je vlepena jeho fotografie, na jejímž rubru je tužkou dočteně připraveno ru-
kou paní Talové, která mi zpívání přivítala: „Vesmírka na něžého mládež pana děkana, Non-
signora, víš, P. Jana Letošníka, jani tu přišel od roku 1900 do 20. března r. 1923 a pak
odjel do Šternberka na práci na sešloužený odpčinok. Působil tu 23 a půl léta. Byl horlivý
ve svém povolání až do vysokého stáří 80 let, kdy už soba chodil a s velkou těží své otě sloužil.
Křídlo posledního chrtele... Měl pěkný hlas. Pan Bůh ho pomoz na jeho odpčinok a přijmi ho jednou
do stáry věčné, jě si zastavil.“

V červnu 1900 přednášel Franko je panele zlatými jednoty o „žije“ Karla Radimského
opčinok“ a děkanův kromě speku sebral řadu představení, mezi nimiž bychom měli
pomenout aspoň 3 jednotky ze 7. ledna, „Křivý křídlo sáti“ a 11. února, „Ochranu svatě-
ho Josefa“ ze začátku března, „Křivý křídlo sáti“ z 11. března, dále „Zeměpisná učebka“,
„Česko-národní svatba“, „Žijící národní učebka“, „Příběh o flamendce“ a tři věnování před-
stavení „Hvězdy Betlemské“ o smrti tří mudráků od třetího ze narozením Ježíše Krista.

Rok 1900 označuje místní ševcovská kronika jako dobu potažení traušněl třešny, a je-
na tu, kdy v Polčově „zavěšovali prázdnou“ a „otevřeli první vědecké ústavu národního“.
Ochranu svatěho Josefa uvádějí - bylo to 23. září - a dala se do stavby mostu. Měli spolem s pří-
pomocí i jedné učitel z oběti vytrvalého umění: každý vsměl obzav, který měl své vlastní
sému dítě českomoravské vysočiny - obzav, který pak se natrvalo vstoupil do dějin na-
rodního česko-moravského malířství. V roce 1900 totiž Max Šubínský dokončil olej „Chudý kraj“,
na němž představil od předchozího roku (o „Chudý kraj“ jsem psal podrobněji v této kroni-
ce již na straně 268). Právem nazvala Jana Volavcová jmenovaný obzav „nejednatelství
dětí“ bez symbolické malby z přelomu století (s. 29) a svatěho vysočina v něm děláme oběpově
sebe svou. J. dává těch, o nichž zde píšeme, měla by v něm hledat něco ze své podoby.

Od posléze jsme tu neustále hovořili o prvním jednatele katolického dělnického
spolku, pracovníka a pyknáři **Burkhardu Šimáčkovi**. Když bychom
chtěli zachovat kovářské periodické spolkové historie, měli bychom říci, že Ši-
máček významně přiznamenal její první dvě období - tedy i ono, o kterém kněž Antonín
Kovář prohlásil: „Předně v prvních dobách(-) naší mlé jednoty proudil v pravdě osvěžu-
jící katolický život; vidíme u něho nezávislou lásku k jednotě, s jistou se významná-
ně nábí vlastenci z dob protuberantní národa českého. Členové mnoho kovářů nemohli, nema-
jící zvláštní peníze, ale zato zvláštní svaz jednoty. Každý nový člen vstoupil s jistotou,
každý podnik jednoty podporován ze všech stran a zvlášť mnozí členové nechtěli se ani hmotný
obět, totiž obět, která ne prospěchu jednoty přiměsí. Byly to doby skutečného zápalu!“
(Pamětní kniha Svatojosefské jednoty, str. 292). Burkhard Šimáček měl tví podíl navrhování této
atmosféry natěžených začátku spolku, na kterém napřímení ještě v předloze. Měl vzpomínal
můj dědeček Josef Kukla ve své kronice. Když mi k němu nyní bůžněl umozněn každý příběh, ale
mohu citovat několik vět aspoň ze svého starého spisu některých jeho zážití: „Tam bylo stráž-
tí, kde se dověle osvětil tou duševností“ (op. str. 18), „Koběleka do jednoty a společnosti v ní byly
minimální mlé. (...) Tam byl jednatel Burkhard Šimáček, pracovník, tam hráel na housle na harmo-
nium. Učil zpívání, traušněl mnozí písně a básně, a národ mlé, jome se řídně naučilo zpívat. Se-

psal jsem si jeho zpívání na památku“ (op. výměř z kroniky, str. 20). Patně by se v dě-
dečkové kronice dalo nalézt o Šimáčkovi více, a tomu by však bylo nutno náležitě
do rukopisu, nyní nedostupného. - V roce 1900, do něhož jsme se vrátili třetí stranou
a jímž opět na chvíli opustíme současnější vzpomínku na Svatojosefskou jednotu,
stále ještě byl Šimáček jejím jednatelem. Jeho činnost byla mnohstranná, pracoval
zároveň v náde spolku a byl účastem i politického života: pomohl se oním zmlouje
v říjnu na devadesátých let, pak jej nejčastěji jmenuje jako předáka křesťanské sociální
strany, kde se přikláněl ke všem tendencím směřujícím k politickému a hospodář-
mu posilování dělnických prá. V nejvyšší okruhu je znám zejména jako osobitý a
vznalý „betlemář“: s základní literaturou o této oblasti lidové tvorby zpra-
vidla uváděl Šimáčekov ještěky mezi předními v Čechách (např. Karel Procházka:
O betlemáři; G. Tránel, Praha 1908; též M. K. Vališková: Náboženský, G. Tránel, Praha 1946).
Jako betlemář jsem mu věnoval pozornost již na předloze, strukturu těchto ovněk
(viz zde str. 177-179). - Své klíčové místo ve Svatojosefské jednotě zaujímal Šimáček
do roku 1902. To jeho odchodem jej pak dočasně v této funkci zastupoval můj děde-
ček Josef Kukla. Puto i závěrečný zápis o Burkhardu Šimáčkovi v Pamětní kni-
ze Svatojosefské jednoty je napsán dědečkovou rukou. Čteme tam: „Téhož času končí
bohatá činnost jednatele Burkharda Šimáčka. Odchází do volebního, za deset roků
vykonal mnoho práce. Jednotu neměla kde býtli první rok. Byla ve třech obzavěch,
pak na Strážnici. Jeho vliv dosáhl toho, že stali sestry (přítel), mají své přístřeží v lito-
myslě ulici č. 14 (dříve stánek), doměly, aby jednotu uživila spou jedné ještě-
midnosti. Obzavil housle a harmonium. Učil čtení zpěvu s doprovodem buď houslí ne-
bo harmonia. J některé malby na počátku zřetelně dínala sám zhotovil. Súčastněl se při
mnohých domáckých jednoty dekorování, přičemž měl vybraný vkus. Zhotovil pro členy
vzrušný, z letějí upravený metakolový odznak s kovovým vyobrazením svatého Josefa
a Ježíška na jeho kolce. Od těchto mléky dvě žlutě stříbrné s nápisem: Sv. Josefská jed-
nota katol. inochů a mléky v Polčově. Vto se nosily jen vprázdnou praporem, nábí na
nějakou účasť na vnoce. Byl umělecky nadán. Měl ve svém bytě překrásný »bet-
lemář«, který si sám zřadoval, několik mléky dlanů. Figurky byly kášované, dřevě-
ně činní oblečeny látkovými šaty. Zobrazeny v tom byly výjevy ze Starého i No-
vého Zákona. Dítě tu mohliti a obdivoval se se umělecké třešně. Prchal
ho potom do kostela ve Sloupě na Moravě. - Jednota jest povinna jemu velkým díkem.
Byl svobodný do pozdních let. Bydlel se svými rodiči ve vlastním domku hr. č. 158
(Svatoševská prázdná), oženil se r. 1905 v 57 letech s Jitřou Andrlouovou hr. č. -, zemřel
31. května 1905. Star 57 roků.“ (Zápis Josef Kukla v Pamětní knize Svatojosefs-
ké jednoty katolických inochů a mléky v Polčově, v autopsie knihy str. 192).

Svatojosefská jednota a pohřby. Právem jsem šimáčekov spolky, dědeček mléky
celou, tak i Svatojosefskou dělnickou jednotu, věnovala nemalou pozornost zapřístro-
ní pohřbu politickým občanům katolického vyznání. Suprovala tedy jakousi funk-
ci »pohřebního bratrstva“. Jej základ na pohřbu spěl, záto je celé orga-
nizováno, traušněl, modlitbami nabi“ a mléky, staušněl pohřbu hloušiny a orga-
nizaci o ještě „zdravou uměšněl“, ujímali se pozdější mléky, staušněl se o smutčím
výzdravě „domě smrti“, objednáváli žitky a tak podobně. Jitřou svatěru na
přelomu při těchto službách byly i „mléky vsměle vsměle“, jě v roce 1897 pro
jednotu napsal a. k. Vítěk a přednášel Burkhard Šimáček (výměř z mléky
jome si tedy citovali na str. 194). Stará mléky mléky jednoty, staušněl mi nedámo věno-
val při sláma jome jeden z pramenů pro zachování její historie, uvádí také pohřbu
za bany pro Josefa Kukla, který maloval na čarce plátno lávru ještě s trau-
šněl korektore uproštil křiže jako celný panel pro smutčím výzdravě při ještě mléky.
Jednota pak vystavovala tento panel vždy před nárok v žile přelomě mléky
nebo obzav, odkud měl být vystrojen pohřbu. Bylo to psané, velmi zdárně vy-
obrazení, opy jak se psané o nejvyšší národní ještě. Pamětní se na ně velmi
plece, nejvíce se mi však vyje do paměti v roce 1959, kdy namalovaná ještě mléky
lávra stážíla a plátno na nárok bylo, kde si kdysi vystroil - mléky dědeček Jo-
sefa Kukly. „Pohřbu“ zloška činnosti Svatojosefské jednoty, neustále přepo-
mínala se v mléky výzdravě zprávně, přisobi dneš traušněl mléky, ale
v minulosti mléky mléky byly pohřby velkými společenskými událostmi, kte-
ré dávaly mimo jiné i příležitost pro veřejné manifestování důstojnosti smrti
a výzdravě i nepřímým o smyslu životě mléky lidového uslovně. Společenský
výzdravě inmativě zloška celou člena a stejně se s každým mléky. Dlnaz, klav-

nob, estavaci, i politické, o práci společenských, kulturních i neziskových organizací, o divadelních představeních, o autoritativní spolupráci a kooperaci, o vzdělávacích přednáškách, programových zaměřeních, zábor, večerkách nebo slavnostních akademii, o nástup společkové knihovny či o putovní představení stále fungujícího lidového divadla, o dělnické spolky výtvarní či o přátelské setkání za domy v odlehlejších částech podobně o zaměstnání, - záměrem, který byshom mohli do značné míry podrobnosti z detailů sledovat po celou dobu trvání Svatojosefské jednoty v Brně, poskytl by nám jen výjimečný obraz její historie. Posud by v této oblasti už nebylo nikoho z jejích pamětníků (a těch bohužel stále ještě dostává) nebo povíd by už z národní vlastnické vzpomínkové výstavky následující vyznění oněch vzpomínek, kteří stáli přímo u jejího zrodu, museli bychom se těmito měřícími součty dát spokojit. Snad jen občasná podrobnější témata dělnické minulosti, pro zachycení společkové kroniky, umocnila by nám vyprávění něco málo z dějin jejího nastání a vzniku jednoty, i z jejího stání nad nešťastnými či poměrně majetnými a vlivnými představiteli města. Ale díky tomu, že čas jednoty není nám ještě tolik vzdálen a že díky žijící její členové s ní spojují nejradostnější a nejmilejší zážitky, které, utváří jim by vzhledem na tento svět, máme stále ještě určitou možnost vhlédnout do atmosféry neprospěšné a trvale přítomné vzájemné lásky, která byla duší jednoty a přímou výslovnou jejího nadšení. Sehnáno se tu mnoho mladých lidí, kteří se společnými silami, pro něž jednotu byla téměř jedinou možností opravdové životní realizace; mnoho a silná jejich láska byla zároveň láskou i silou celého sdružení. Měly v sobě vřavost, opravdovost a čistotu. Přesnějším úmysly a sobecké zájmy se zde netrpěly. Každý zde pracoval zároveň pro společenství a hlavně každému pomáhal. Nikdo se nechtěl stát, vtipně tužili se vsouhlasit důvěře. V tomto prostředí se rozvíjel nejednotlivý vztah, nejednotlivý směr na celý život, kamarádství a partnerství.

Dělníci Poličky a okolí si v tomto spolku poprvé uvědomili, že jsou dělníci. Klubovým životem v celosti vyjádřit jazykem naší doby, dalo by se říci, že se v nich poprvé probudilo skutečné třídní vědomí a uvědomění. Předtím spolku byla zasvěceni do problémů dělnické třídy dělníci, než by se na první pohled zdálo, a vyvození do této i přibližně zároveň existující vědomí o historické, ekonomické a sociálně politické situaci tehdejší Vysociny. Jiná forma dělnického hnutí v masovějším měřítku zde byla v tom čase nemožná. Heslo „Proletáři všech zemí spojte se“ i zvolání „Bud' právo čest“ zazněly v Poličce poprvé u úst katolických kněží a teprve odtud se nesly dát mezi místní občany. Jihem „Píseň práce“ uzavřela vřelý společenství a odborářské sdružení. Právě tak se zde vřelými aktivními odborovými obrazy a dělníci se odtud dovedli o způsobech, jimiž se lze domáhat uznání práv pro všechny, kdo pracují rukama. Římští církevní, která se přes všechny překážky minulosti nikdy neprestala posilovat se „společností chudého Ježíše“, vyprovokovala a přelze zastříhla vřelým životem. Vyplývala z toho z předpokladu, že nestačí obklopit se hrudkou samotného uspokojení nad ospravedlněním z víry, ale že víra se musí projevit hlubokou angažovaností křesťanství v tomto světě ve prospěch vědy, jímž se děje jakkoli příkro. Ještě bylo se osazili hledat spjatosti mezi sociálním a náboženským rozestavením společnosti na Poličsku koncem XIX. a začátkem XX. století, představili byshom se v jazyce naš faktum, že jmenovitě v Poličce, byshom tehdy již nejvíce protestantů našli mezi náboženskými skupinami místní buržoazie, zatímco téměř všude katolické (samotná naděť i zaměstnání dělníci) se v křesťanské katolické církvi. Katolické dělnické spolky - a jednoty byla jedinou z nich - se ve své snaze pomoci dělníkům nespolejovaly pouhými proklamacemi, zavazujícími těmi, lečnými hesly a mějským politickým bojem. Klíčový představu společnosti začít od jejich základních složek. Představovali také tímto spolek uvažovali, že žádný čestný cíl nelze vybojovat náležitými prostředky planého politikářství a že násilí nelze odstranit nanejvýš násilím. Snad tu byla představa trochu utopická, posud se chtěla uplatňovat absolutně, v zárode vřak byla spjata a pevná. Aby dělník mohl získat, co mu náleželo právem svobodného lidství, musel se podle jejich názoru napřed stát svobodným člověkem sám v sobě. Byť svobodným člověkem v sobě, to znamenalo získat vzdělání, osvojit si nezbytný přehled o poměrech a stát se samostatně myslící osobností, vědomí akceptující božský řád a chápající společenské zákonitosti. Taková osobnost není snadno manipulovatelná. A toto zásady vyvíjela velká vzdělávací úsilí katolických dělnických spolků „kolpingovského typu“, jež daleko předcházela vřavému politickému boji a v tomto smyslu se blížila důležitým názorům věce a kněze Bernarda Kolšana. Má-li se přeměnit společnost, nutno především změnit a zkvalitňovat už její nejmenší součástku,

namí je společnost pracovníků lidí a celá její duše i budoucí organizace založena, dělníckou rodinu. Zakladatel katolického dělnického spolku, kněz Adolf Kolping (1791-1861), to řekl zcela jasně: „Základní lidská rodina; ne na táborových schůzích, výběr v domácnosti... Rodina je kolebkou lidstva. - Pozor, vy všichni, kteří chcete napravit lidstvo! Jak to stojí s vaší rodinnými poměry? Jak jste plni své rodinné povinnosti? - Jestliže se objed někdo, kdo se tváří jako spásitel lidu, avšak zanedbává svou rodinu, buďte upřímní: ten zradil i lid.“ - Vřel Kolping zdůrazňoval, že ani v vyhlamotě dělnické společnosti nelze zapomenout na „bratrskou lásku“, která vznikla v rodině a je olem i prostředkem všichni přímou: „V bratrské lásce se zúčastňujete nezávisle božských v bratrské lásce přichytíte ke dluhým; v bratrské lásce chabíte jeden druhého před zlym; v bratrské lásce se navzájem povzbuzujete k dobrému. Je-li někdo mezi vámi nemocen, vše bratrská láska mu pomůže a v něm, jak jin může.“ Proto i dělnické spolky byly organizovány jako „rodina“, tedy jako první nepřímý svazek v křesťanském i řídním smyslu toho slova. Vzpomínají-li dodnes v Poličce bývalí členové na Svatojosefskou jednotu tak vřavě, pak to je do značné míry z toho důvodu, že v ní našli ideální „křesťanskou rodinu“ a model pro utváření svých vlastních rodin. Kolpingovo pojetí měšťácké rodiny jako prvního produktu soukromého vlastnictví ve smyslu Engelsových zjištění, ale osepřevládalo v u přirozený a zároveň přirozený základ všech lidských vztahů, tedy samu podstatu rodiny, která má mnohem více než její ekonomický podklad a smyslem sledované větší formy. Rodina, založena na spravedlivosti lásky, není v protikladu k pravdě. Každý skutečně lásky je oči každé privilegovaní lidí nebo ne. „Kolpingovská“ rodina je vřelá celá právo přitěš. Právě rodinná láska je vřelým vřakem křesťanské. Sociálněmus v pojetí katolického dělnického spolku je založen na zpevnění a zurovnňování lidského „rodinného“ vztahu v celé společnosti. Křesťanský přístup ke skutečnosti předpokládá osvození těchto vztahů od všech závislosti na moci a jakomkoli vřelosti.

Vím všim znamená historie Svatojosefské jednoty v Poličce významnou kapitole života místní církve, nebo se samozřejmě domnívat, že by se bylo obecně věřilo tomta vřelosti pojetí rodiny a ostatních lidských vztahů, jako však se, že jednota existovala a měla a do značné míry i stejné formy opravdové uspokojení v kolpingovské „bratrské lásce“ na vřelých stupních lidského společenství: v rodinné povinnosti, v rodinné též společenství třídy i v rodinné církvi. „Bratrská láska“ se stala programem, olem i prostředkem ve všech oblastech života. Byla právě tou podmínkou cesty k Bohu, jako nutným předpokladem jakéhokoli sociálního uspokojení. „Kolpingovská“ se domnívala, že přetvářka společnosti sama o sobě nedokáže změnit život - nato byli její realističtější a životní realizaci se byshom součástí katolického světového názoru. Například se se samozřejmě souhlas, který by byli zájmy spravedlivé, oddělit se od „přírody“ - jak tehdejší poezie zpodobila křesťan, o tom se mělo povědět z dějin. Každý však v silu lásky odhodlání se jmenem vřelosti porozumět a lásky. Slo jím se nevzdávali své snachy, ale hlubší a náležitější, než je kon jím mohou nabídnout všeobecnou politickou provázku. Tato nejradičlivější nováruce světa započala především tříděním ekonomickým, kterýsho logicky nazvali inkamem, a katolické dělnické spolky si naprosto nejdříve, než v zájmu dělníků a vřelých lidí lásky vřelou poslušností co nejvíce prapor této revoluce.

Svatojosefská jednota se časem stala jakýmsi centrálním a koordinujícím ústředím katolické dělnické vřelosti v Poličce vřelosti. Tím do jisté míry přerušila i své první ústředí. Podstatně posílila o ni svůj právní úsudek jednotelů zpráva, předávaná na její vřelosti koncem 18. března 1925: „Jednota naše - toť střed hnutí křesťansko-katolického pro mládež i venek.“ A vřelosti organizace, vznikající v připomínání zpovědi, mělo se pro její vřelosti uvést, že nejvíce v vřelosti lásky nebylo státi již jednoty křesťanské a koordinující činnost lidové strany, tělečující jednoty „Cela“. Vřelosti vřelosti sdružení katolického dělníka, jednoty křesťanského dělníka, odborů křesťanských zámožníků a řady jiných. Proto také jmenem Svatojosefské jednoty vřelosti do si vřelosti předání jako výraz pro vřelosti organizování život politických katolických nové doby. Jedno politické společenství tvořili vřelosti lidé nejchudší, čisto odzručením se na svou první maloměstského vřelosti vřelosti, nikoli vřelosti vřelosti. Jednoty nikdy nepřestala přetvář o vřelosti svých členů a její členové zaujímali pomě, vřelosti vřelosti, kteří se nikdy nezabývali na vřelosti vřelosti, ale vřelosti z vřelosti a vřelosti vřelosti vřelosti. Jejich opravdovost a do vřelosti vřelosti a vřelosti vřelosti z vřelosti vřelosti vřelosti, že politické katolické síle vřelosti prospívali svému městu, ale nijak se nepodíleli na ma-loměstského mělkosti, která bývala tolik charakteristická pro jeho vřelosti život i pro narůstání a neupřimné vřelosti mezi vřelosti lidmi. Jakli se žije a často emigrují vřelosti vřelosti vřelosti vřelosti vřelosti, byli vřelosti maloměstem a vřelosti vřelosti, neboť žili z vřelosti. Proto se angažovali ne pro dluh osobní zájmy jednotlivců, ale pro společnost vřelosti a pro dělnické pomoci všem, kteří nějak pomoci skutečně potřebovali. Mohli byjshom

skau čistotu pohledům našim / a rozklesla se mezi dnem muče a mezi dnem žany /
klamně své ticho jak stíny za každým polibkem šíří do nekonečna / a její papský hvězdné
jsou ranami blesků, jimiž umírají / ti nejvznešenější. Dni našich duší nikdy se nepohybují /
/... / A naše bludící radost nadarmo hledá své sestry, / mystický polibek smrti nezahřívá /
dosud do všech věků / jak zeměřezání, v němž stála země se zřítí / a nová se zdvihne v apo-
theosích. // A posledním tajemstvím těla je bolest, tíže kosmu, etičná duše. //...//
-Všechno je plné zřáně. (-) // Hle, duše tisíců se konečně otenčily a za všemi blankyty ji-
jich / než propast. Víme, že všechno zasáhla kletba. Přeči vyší / i plavové země chvějí se
před moonějsími. Staletou válku / vedou národy hmyzá. I v rostlin nejčistším světle / je zá-
pas a chřadnutí, v němž vonná měsíční jemma / poléhá nůžku barbarské síly / žijí pasu
vřítím / klokotá v žaru svého života a na jeho páře / se kolébá naděje naše: bolestí
nezšetřených bytostí říjem. / Krev naše zá se, že vypráhla z tajemné rány věno / a vtek-
la do našeho těla a křečovným pulsem v něm vřítí / Marně rozžítáme světlá sud do noei
v bouři: křičí blesky / je přetíná pravda. Zmátené davy bratří zmůčených žitím /
valí se všemi cestami myšlenky naší z věků do věků. / A podobní silencím, kteří na příznaky
své hledí v rozkoši zapomenouti, / o nových vykráčení slasti sníme na ložích / jež zohláda
pod umrtvými. //... (Se smrtí hovoří zpět - že stíny stvořené chrámě).

Bezpečně dle na příkladu oboru stalo v publikaci dílka „Ruče“ (jednolitá její bás-
ně vydané v časopisech od října 1899 do dubna 1906), kterou přičítal F. X. Šolc jako
důležitou příležitost metajazykového problému byti, v němž se „něco intenzivněji zá-
a vuru mějícího než život“. „Jdou naše duše v tisíciletých exilém země, / slepeí oslep-
lí mystikou vinou narozem...“ (Šolcova slova). Šolcova nové název podle ústřední bás-
ně „Ruče“: „... A ruče naše, zapjate v magický řetěz rukou nezříslných, / chvějí se
proudem bratrské síly, jenž do nich naráží z dálek, / stále mocnější tlakem věků. Neprite-
žitě vlny / bolesti, odvahy, sílenství, rozkoše, oslnění a lásky / probíhají nám tělem. A v úde-
nu větru jejich, smysly zhasnají / ečtíme, jak řetěz náš, zachycen rukama bytostí
vyšších, / v nový řetěz se zapíná do všech prostorů hvězdných / a objímá světly. (-) /...//
Ve sbírce je nově z básní Holospěv srdce: „... Pro blíží se příchod jasného člověka ta-
juplného, / jenž jediný v milionech bratří, co budru a byli, / nad prostorem vítěz, / proměnil
zemí od pólu k pólu dle svatě své vůle / a myšlenkou, která od poslušných slunců / se učila
lehkosti, tane a písni, / usedne ve své tajemné radě / mezi knížky kosmu - sladko je žiti.“ //